

Ι. ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ

ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

William Watson Smith
Class of 1892
Memorial Fund

ΔΟΚΙΜΙΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ
ΦΙΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

ὑ π ὀ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ

ΕΝ ΝΑΥΠΛΙΑ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Θ. ΚΟΝΤΑΞΗ ΚΑΙ Ν. ΛΟΥΛΑΚΗ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ ΑΡΙΘ. 13.

---

1 8 3 4.

ΔΟΚΙΜΙΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ
ΦΙΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

ὑ π ὀ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ

ΕΝ ΝΑΥΠΛΙΑ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Θ. ΚΟΝΤΑΞΗ ΚΑΙ Ν. ΛΟΥΛΑΚΗ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ ΑΡΙΘ. 13.

---

1 8 3 4.

DF811

.P48P47

1834

ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΙΑΗΜΩΝ

32101 027739927

Ο Θ Ω Ν Ι

Τ Ω,

ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΑΤΩ, ΒΑΣΙΛΕΙ

Τ Η Σ

Ε Λ Λ Α Δ Ο Σ

ΠΡΟΣΤΑΤΗ, ΤΩΝ ΜΟΥΣΩΝ

Η ΒΙΒΛΟΣ ΑΝΑΤΙΘΕΤΑΙ

ΑΥΤΗ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΙΛΗΜΩΝ

32101 027739927

Ο Θ Ω Ν Ι

Τ Ω,

ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΑΤΩ, ΒΑΣΙΛΕΙ

Τ Η Σ

Ε Λ Λ Α Δ Ο Σ

ΠΡΟΣΤΑΤΗ, ΤΩΝ ΜΟΥΣΩΝ

Η ΒΙΒΛΟΣ ΑΝΑΤΙΘΕΤΑΙ

ΑΥΤΗ

ΕΥΜΕΝΕΣΤΑΤΕ ΑΝΑΞ!

Συνιστώσιν οί Ἕλληνες τὴν Φιλόμουσον περὶ τῆς ἠθικῆς προόδου τῶν Ἑταιρίαν· καὶ πρῶτος ἐπιδαφιλεύεται ἄσυλον εἰς αὐτὴν ὁ πατρικὸς καὶ ἑνδοξὸς Οἶκος τῆς Υ. Μ. Συγκροτοῦσιν οἱ Ἕλληνες τὸν δίκαιον ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Πόλεμον κατὰ τῆς μακρᾶς καταδυναστείας τῶν βαρβάρων· καὶ πρῶτος ὁ ἀγαθοεργὸς Οἶκος τῆς Υ. Μ. κηρύττει τὰ συμπαθητικώτερα αἰσθήματα περὶ τούτων, πρῶτος, καὶ ἐναντίον τῶν δυσχερειῶν, ἐκτείνει χεῖρα ἀρωγῶν ὑπὲρ τοῦ πάσχοντος Ἕλληνοσ.

Τοιαῦται ἀξιομνημόνευτοι περιστάσεις ἐνώουσι ἐκτοτε δι' ἠθικοῦ δεσμοῦ τὴν Ἑλλάδα μὲ τὸν φιλόμωσον καὶ φιλόμουσον Οἶκον τῶν Οὐίτελσδάχων· ὁ δὲ θεῖος Προορισμὸς τῆς πολιτικῆς ἐνότητος ἐκπληροῦται τέλος πάντων εἰς τὸ πολυσέβαστον Πρόσωπον τῆς Υ. Μ.

Ἡ Ὑψιστος Πρόνοια, διαλύουσα τὰ μέλανα νέφη τῆς ἀβεβαιότητος, καλύπτοντα ἐπὶ δωδεκαετίαν τὸν ὀρίζοντα τῆς Ἑλλάδος, στεφανώνει τὴν ἠρωϊκὴν Ἐπιχείρησίν τῆς διὰ τῆς εὐεργετικῆς χειρὸς τῶν Χριστιανῶν Συμμάχων, καὶ στηρίζει ἐπὶ ἀκλονήτων βάσεων τὴν εὐδαίμονα, τὴν λαμπρὰν ἀποκατάστασίν τῆς. Τῶν ἀνεκτιμήτων τούτων ἀγαθῶν τὸ Σημεῖον διεχάραξεν ἀνεξάλειπτον ἢ προωρισμένη καὶ πολυεύκτος Ἀναγόρευσις τῆς Υ. Μ. Μὲ πάλλουςαν καρδίαν ἀπεριορίστου

χαράς, με βαθυτάτην συναίσθησιν εὐγνωμοσύνης εἶδον οἱ Ἕλληνες ἀνεξαιρέτως τὴν γόνιμον τόσων εὐτυχιῶν ἡμέραν τῆς 25 τοῦ Ἰανουαρίου ὡς ἡμέραν Μεταβολῆς τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου.

Ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν λοιπὸν προστασίαν Εὐεργέτου κλεινοῦ καὶ Βασιλέως σωτήρος τολμᾷ ὁ ὑποσημειούμενος, πιστὸς ὑπήκοος τῆς Υ. Μ. νὰ ἀναθέσῃ τὸ πρῶτον ἤδη δημοσιευόμενον Ἱστορικὸν του Δοκίμιον.

Ὡς πρόδρομος τοῦτο τῆς νέας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας προσφέρει πρὸς τὴν Υ. Μ. πλήρη τὴν ἰδέαν τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνδόξου Ἐπαναστάσεως· ἐξηγεῖ τὰ οἰκτρὰ δυστυχήματα τῆς Μεταβολῆς τοῦ 1453 καὶ τὰς κατὰ συνέπειαν ἀφορμὰς τῶν ἀδιακόπων συγκρούσεων τῶν τυραννουμένων καὶ τῶν τυραννούντων· δίδει τὴν εἰκόνα τοῦ πνεύματος, τοῦ ἠθικοῦ καὶ τῶν κλίσεων ἐνὸς ἐνδόξου Ἔθνους, τὸ ὁποῖον ἡ Θεία Βουλὴ ἐνεπιστεύθη ὑπὸ τὴν Βασιλικὴν αἰγίδα τῆς Υ. Μ. περιγράφει ὅλας τὰς μέχρι τῆς ρήξεως τοῦ Πολέμου σπουδαίας περιστάσεις· καὶ ἀναφέρει τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, εἰς τῶν ὁποίων τὴν φρόνησιν, τοὺς μεγάλους κόπους καὶ τὰς πατριωτικὰς θυσίας ὀφείλεται ἐξαιρετικῶς ἡ προδιάθεσις τῆς Μεταβολῆς τοῦ 1821.

Μεμακρυσμένον ἐντελῶς ἀπὸ τὰς ἰδέας, εἰς τὰς ὁποίας ἄλλοτε προσέτρεξε διὰ τὴν ἀνοικονόμητον βίαν τοῦ δεσποτισμοῦ, τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀπολαύει ἤδη, χάρις εἰς τὴν πολυπόθητον παρουσίαν τῆς Υ. Μ. τὰ εὐεργετήματα τῆς εἰρηνικῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων. Τὰς περὶ τοῦ μέλλοντος μεγαλυτέρας ἐλπίδας του ἔχει ὀλοσχερῶς ἀφιερωμένας εἰς τὴν εὐγενῆ ΣΟΫ καὶ φιλόλαον ψυχὴν, ΒΑΣΙΛΕΥ! καὶ πέποιθε τελευ-

ταίον, ὅτι θέλει χαίρει ἐφεξῆς πλήρη τὰ ἀγαθὰ τῶν
πολιτικῶν του Δικαίων καὶ τοῦ Τύπου ἐπαξίως τῶν
ἐλευθεριῶν ἀρχῶν τοῦ Ὑψηλοῦ ΣΟΥ Θρόνου· πέποιθεν,
ὅτι αἱ Μοῦσαι θέλουσιν ἀνακτῆσαι καὶ πάλιν τὴν πρῶ-
την εἰς τὸ πάτριόν των ἔδαφος δόξαν· καὶ οὕτω σεμνου-
νόμενον ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐξαισίων ἀρετῶν ΑΝΑΚΤΟΣ

< ... ΤΟΥ κλέος εὐρὺ καθ' Ἑλλάδα ... >

θέλει παραδώσει, ὡς κληρονομίαν πολύτιμον, εἰς τὰς
μεταγενεστέρας γενεάς τὴν μνήμην τῆς Υ. Μ. μνήμην
Δικαίου, μνήμην ἀγαθοῦ ΠΑΤΡΟΣ καὶ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.

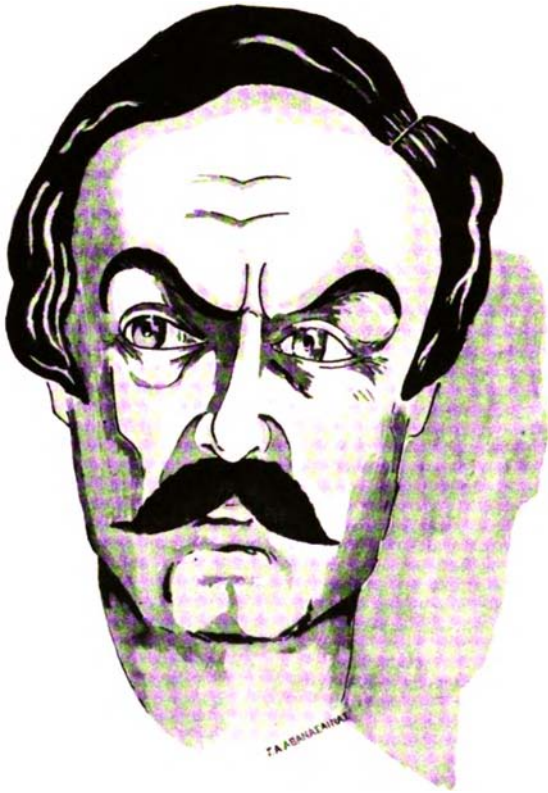
Τῆς Υ. Μ.

πιστὸς καὶ ταπεινὸς ὑπῆκοος

Ἰωάννης Φιλήμων.

Ν. ΣΚΟΥΦΑΣ

Α. ΤΣΑΚΑΛΩΦ

Αθανάσιος Τσακαλώφ

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Μ Ε Ν Α

Η λεπτομερής, ὅσον εἶναι δυνατόν, περιγραφή τῶν αἰτίων καὶ τῶν μέσων, διὰ τῶν ὁποίων διετέθη ἡ Ἑλληνικὴ Μεταβολὴ τοῦ 1821, εἶναι τὸ ὑποκείμενον τοῦ παρόντος Δοκιμίου. Ἀποβλέπει κυρίως τὴν περίεργον ΕΤΑΙΡΙΑΝ ΤΩΝ ΦΙΛΙΚΩΝ. Ἐξετάζονται ἐνταυτῷ μὲ τὴν μεγαλυτέραν συντομίαν καὶ τὰ πρὸ αὐτῆς σχετικὰ Συμβάντα. Τὴν νέαν μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ἀνατολικοῦ Βασιλείου Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος θεωροῦμεν κυρίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν 1769.

Τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τὸ εἰσαγωγικὸν τοῦτο Μῆρος δὲν εἶναι ὀλιγώτερον οὐσιῶδες ὡς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν του· ἡ δὲ σαφήνεια τοῦ πραγματικοῦ του προκύπτει πλέον δύσκολος παρὰ τὴν ἀρκετὰ περιπεπλεγμένην Ἱστορίαν τοῦ Πολέμου. Ἀποτελοῦσι τοῦτο τοῦ Συστήματος τῶν Φιλικῶν ἡ ἴδια φύσις, καθὸ μυστηριώδους, καὶ διάφορα περιστατικὰ μεσολαβήσαντα κατὰ τὴν περιόδον του. Οἱ Ἀρχηγοὶ του ἐνταυτῷ ἐφρόντισαν πάντοτε τὴν μυστικὴν διατήρησιν τῶν ἐγγράφων. Ἐντεῦθεν δὲν ἐγνωρίσθη πούποτε σταθερὰ τις Ἀρχεῖον (α) παρακαταθήκη. Ἔμμενον ὁμοίως κατὰ φυσικὴν τινὰ συνέ-

---

(α) Εἰμὴ ἀπὸ τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου. Περιορίζεται ὁμως καὶ αὕτη εἰς μικρὰν περίοδον χρόνου· καὶ τὸ χειρότερον, δὲν θεραπεύει, νὰ εἰπωμεν ὅτω, τὴν

πειαν εις άτομα και εις πόλεις εσπαρμένα διάφορα αναγκαία έγγραφα και τούτων πάλιν δέν εφθειρον όλίγον μέρος οί θάνατοι, οί φόβοι (α) και αι μετέπειτα άνωμαλίες του Πολέμου. Δέν λέγομεν ήδη, όπόσον αι περιστάσεις επιβάλλουσιν άκόμη ύποχρεωτικήν τήν άπόκρυφον διαφύλαξιν πολλών έγγραφων και τήν μυστηριότητα διαφόρων ίδεών, άπό τās όποιās ήδύνατο νά φωτισθῆ ούσιωδώς ένας Συγγραφεύς αύτου του γριφώδους μέρους τῆς νέας 'Ελληνικής 'Ιστορίας.

Εις τό Σύστημα τουτο δέν έλάβομεν ιδιαιτέρως μετοχήν τινα, ούδὲ ειχομεν γνώσεις μάλλον ἢ ἤττον ακριβείας περι τών άρχών και τών προόδων του. 'Από τῆς εποχῆς του Πολέμου ήδυνήθημεν νά έμβατεύσωμεν εις ανακαλύψεις άρκετάς. Αύτάς υπεστήριξαν έγγραφα 'Αξιωματικά, εις τήν συλλογήν

επαισητοτέραν στέρησιν εκείνων, όσα άποβλέπουσι τās άρχάς και τās πρώτας ενεργείας τῆς 'Εταιρίας.

'Η 'Εφορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως εσχημάτισε δι' όλίγον καιρόν παρακαταθήκην τινά 'Ανταποκρίσεων, ως γενικώτερα όλων. 'Η αίφνίδιος όμως ταραχή του 1821 και ἡ έντρομος δραπέτευσις τών 'Εφόρων πιθανολογοῦσι πολλά τόν διασκορπισμόν, και μάλλον τό καύσιμον, άν όχι όλου, τουλάχιστον του σημαντικώτερου μέρους και τούτων τών έγγραφων (Ίδε και άκολούθως).

(α) 'Ο πανικός φόβος, γέννημα τῆς εξαγριώσεως τών Τούρκων εις τήν κήρυξιν του Πολέμου, υπεχρέωσε τους 'Ελληνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως και άλλων τόπων, νά άφανίσωσι διά του πυρός, όχι μόνον όσα έφερον πολλοί έγγραφα 'Εταιρικά, αλλά και αυτά τὰ βιβλία τῆς Μαθηματικής, τῆς Γεωγραφίας κ.λ.π. ως περιέχοντα Σχήματα, δυνάμενα νά χορηγησῶσι τήν ύπόνοιαν Σχεδίων Πολεμικών εις τήν άμαθῆ 'Εξουσίαν (Του συμβάντος τούτου εστάθημεν αυτόπται).

τῶν ὁποίων μᾶς συνέδραμον διάφοροι εὐκαιρίαι. Τοιουτοτρόπως ἐκάμαμεν σκέψεις εἰς ὀλίγα, ἂν δὲν ἴδωμεν ὅλα τὰ πράγματα τῆς Ἑταιρίας.

Εἰς ταῦτα κυρίως θεμελιούται τὸ Δοκίμιόν μας. Δὲν ἐλάβομεν ὡς ἀρχὴν τὰ ἀναφερόμενα εἰς δημοσιεύσεις τινάς, πραγματευομένας κατὰ μέρος περὶ τοῦ ἰδίου ἀντικειμένου. Δὲν ἐνδώσαμεν ἐπίσης μήτε εἰς τὰς ἀντιπαθικὰς ἐξηγήσεις (α) διαφόρων. Ἡ φιλαντία, τὰ πάθη, (ὅσα ἐγεννήθησαν ἐκ τῆς διαρκείας τοῦ Συστήματος καὶ μετὰ τὴν ρήξιν τοῦ Πολέμου), αἱ μεταβολαὶ καὶ ἡ ἄκριτος ἐκ μέρους

(α) Ἄπ' αὐτὰς ἀναμφιβόλως ἠπατήθησάν τινες ὁμιλήσαντες διαφόρως περὶ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν προόδων τῆς Ἑταιρίας. Δὲν ἀρνούμεθα, ὅπόσους καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἠκούσαμεν, οἰκειοποιουμένους ἕκαστον τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν πρώτην διεύθυνσίν τῆς. Ὅσον ἐπιθυμοῦν πολλοὶ, διὰ τὰ μὴν εἰπωμεν ὅλοι, νὰ ἀπεκδύωνται τὸ αἶσχος τῆς ἀποτυχίας Ἔργου, τοῦ ὁποίου συνεισέβησαν τόσον ἐξ ἐναντίας φιλοτιμοῦνται νὰ μερικίζωσιν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶν τὰ αἰτιατὰ καὶ τὴν τιμὴν μιᾶς ἐπιτυχίας.

Δὲν διέσπειρεν ὀλιγωτέραν πλάνην Ἀνώνυμός τις Ἐκθεσις, ἀφορώσα τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἀποστολάς τῆς Ἑταιρίας μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἄ. Ὑψηλάντου. Τὴν ἔχομεν ὑπ' ὄψιν χειρόγραφον. Περὶληψιν τῆς ἰδίας εἶδομεν ἐπισυνημμένην εἰς τὰ Πολιτικά Παράλληλα τοῦ Ἀθανασίου Χρηστοπούλου (Σελ. 151-157). Τὸ ἀναπόδεικτον τῶν διαλαμβανομένων μᾶς ἔδωκε τὰς μεγαλυτέρας ἀμφιβολίας· καὶ ταύτας ἐβεβαίωσαν πολὺ πλεόν παρατηρήσεις Ὑποκειμένων, τῶν ὁποίων ἐζητήσαμεν τὴν κρίσιν.

Ὁ ἀνώνυμος Συγγραφεὺς τῆς, ὁποῖον συμπεραίνομεν τὸν Ἐμμανουὴλ Ξάνθον, περιγράφει μὲ φιλαντον ὑπερβολὴν τὰ περὶ τῆς θέσεώς του ὡς πρὸς τὴν Ἑταιρίαν. Ὑπόσχεται ἐπιλογιζόμενος, ὅτι «εἰς ἄλλην εὐνοικωτέραν εὐκαιρίαν θέλει ἠγγράφει λεπτομερῆ Ἱστορίαν αὐτῆς, ὅπου θέλει τάζει τὰς ἀγγράφους ἀποδείξεις μὲ τῆς Ἀνταποκρίσεως (τῶν Ἀρχηγῶν) τῆς Ἑταιρίας) τὰ γράμματα, τὰ ἀμοιβαία Συμφωνητικά

τινῶν ἀποδοχῇ πολλῶν παραδόσεων εἰς τοιοῦτον περιέπλεξαν λαβύρινθον ἀπορίας τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν τῆς Ἑταιρίας, ὥστε δὲν ἤθελε κριθῆ, νομίζομεν, περιτιλόγος τις, ἂν παρατηρήσῃ τὴν βάσιμον ἐξιστόρησίν τῆς τόσον δύσκολον σχεδόν, ὅσον δὲν εἶναι εὐκόλον τὸ νὰ γράψῃ τις καταφατικῶς περὶ πραγμάτων, συμβάντων πρὸ τῶν Ἱστορικῶν Αἰώνων.

»των καὶ τοῦ Ὑψηλάντου, καὶ ἄλλα περίεργα γράμματα
 »τὴν αἰτίαν τῶν διαφόρων διχονοιῶν καὶ διωγμῶν τῶν δια-
 »φόρων Μελῶν, καὶ πόθεν ἐπήγασαν, καὶ ὅσα εἶναι ἀναγ-
 »καῖα. Ἐπειτα δὲ καὶ τὴν περιγραφὴν τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἑ-
 »παναστάσεως, καὶ τὰ αἴτια ὅπου ἐκίνησαν τὸν Ὑψηλάντην
 »νὰ τὴν κινήσῃ τότε ἄνευ τῆς ἀδείας τῶν Συναρχηγῶν. Καὶ
 »ποιοὶ ἦτον οἱ συνεργοὶ τόσον εἰς τὴν Βλαχο-Μπογδανίαν,
 »καθὼς καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα».

Μὲ ἄλλας λέξεις ὑπόσχεται ὁ Ἀνώνυμος πᾶν, ὅτι ἀπα-
 τῆται εἰς τὴν πλήρη κατασκευὴν τῆς Ἱστορίας αὐτοῦ τοῦ Μέ-
 ρους. Καθίσταται τοιουτοτρόπως ἐπιθυμητὴ ἡ ἐκπλήρωσις τῆς
 ὑποσχέσεώς του. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο δύναται μεγάλως νὰ ἐδ-
 κολυνθῇ διὰ τῶν ἀποτεταμειμένων εἰς αὐτὸν ἐγγράφων τῆς
 Ἑταιρίας, καὶ τῶν ὁποίων ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἰδεῖν περὶ αὐτῆς
 πλέον καθαρῶν, παρὰ τὰς ὁποίας ἔγραψε.

Ὁ μνημονευθεὶς ἀνωτέρω Α. Χρηστόπουλος, μακρυνόμε-
 νος τοῦ νὰ κάμῃ παρατηρήσεις κριτικὰς εἰς τὴν καταχωρι-
 σθεῖσαν Ἐκθεσιν, περιωρίσθη, δὲν ἠξεύρομεν διὰ ποίους λόγους,
 εἰς ἐκσφενδονισμοὺς τινὰς κατὰ τῶν ὑποτιθεμένων Ἀδτουργῶν
 τοῦ Συστήματος, γράφων «... τρεῖς ποταποὶ Ἕλληνας,
 «φίλοι εἰς Ὀδέσαν...». Ἐξω τούτου ἐφαρμόζει εἰς τὴν Ἑται-
 ρίαν τὸν χαρακτήρα τῆς ἀπάτης καὶ πλάνης. Διὰ τοῦ πρώ-
 του μέρους τῶν τοιούτων φράσεων του μᾶς ἐξηγεῖται, ὅτι φρο-
 νεῖ ποταπὸν Ἕλληνα πάντα μὴ Λογοθέτην, Καμαράσην
 καὶ καθεξῆς. Διὰ δὲ τοῦ δευτέρου μᾶς ἀποδεικνύει, ὅτι δὲν
 ἐσυμβουλευθῆ τὴν πολυμάθειαν καὶ τὴν κριτικὴν του εἰς τὰ
 περὶ τῆς νέας Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἱστορίας τῆς.

Τὸ Δοκίμιον τοῦτο δὲν ὑπόσχεται τὴν τελειότητα, εἰς τὰς ὁποίας ἐπαγγέλλεται ἰδέας (α)· οὐδὲ εἶναι παράδοξον, ἂν μεσολαβῶσι καὶ λάθη, τόσον πρόχειρα μ' ὄλην τὴν διδομένην προσοχὴν ἑνὸς παρατηρητοῦ, ὅσον ἐξετάζεται σκοτεινὴ αὐτὴ ἢ φύσις τῆς Ὑποθέσεως, καθὼς προείπομεν (β).

Τὴν ἀκριβῆ ἀνάλυσιν θέσεών τινων, καὶ πολλὰ τοῦ παντελεῖ παρασιώπησιν πραγμάτων πολλῶν δὲν συγχωροῦσιν ἐκ προσθήκης αἰτιατῶν ὁποίων τὴν ἐπήρειαν βιάζεται καθεὶς πρὸς τὸ παρὸν νὰ προσέξῃ. Τὴν ἀχλὺν αὐτὴν δύναται μόνη νὰ διασκεδάσῃ τῶν μετέπειτα περιστάσεων ἢ ὀριμότης. Γνωρίζομεν, εἰς ποίαν ἤδη πίπτομεν ἀντίφασιν ὡς πρὸς τὸν ἰδιάζοντα χαρακτήρα ἑνὸς Ἱστορικοῦ. Βλέπομεν, ὅποια δίδεται ἀφορμὴ παρατηρήσεων εἰς τοὺς λεπτολόγους. Θεωροῦμεν μολοντοῦτο προκριτέραν τὴν μάκρυνσίν μας ἀπὸ ἀφορμᾶς τινας, τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων θέλει εἶναι ἡ καιρία βλάβη οὐκ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ γράφοντος, ἀλλ' εἰς τὴν πολιτικὴν, ἢ καὶ τὴν ἰδιωτικὴν, θέσιν ἄλλων πολλῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων. Τὴν ἰδίαν βλάβην ἠθέλαμεν θεωρεῖ καὶ ὡς πρὸς αὐτὴν ἀκόμη τὴν τύχην τοῦ Ἔθνους, ἂν δὲν ἐβασιλευέτο ἀνεξάρτητον κατ' εὐτυχίαν.

Ὅποίαν καὶ ἂν κατεβάλλομεν προσπάθειαν εἰς τὴν εὐστοχωτέραν συγγραφὴν αὐτοῦ τοῦ Ἱστορικοῦ Κλάδου τῆς Ἐπαναστάσεως· ὅποια καὶ ἂν ἀπο-

---

(α) Τὴν ἀτέλειάν του δεικνύει καθ' ἑαυτὸν ὁ τίτλος Δοκίμιον. Ἄλλων οἱ κόποι ἄς ἀναπληρώσωσι τὴν ἀκριβείαν τῆς ὄλης του.

(β) Σελ. α'.

στ'

βῶσιν αἱ ἐλπίδες μας ὡς πρὸς τὴν βασιμότητα, ὁσων ἐλάβομεν ἀρχῶν ὁμολογοῦμεν πάντοτε, ὅτι εἰς μόνα τὰ Λεῖψανα τῶν ἰδίων Διοργανιστῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας ἀπόκειται ἡ ἐξαιρετος τιμὴ τοιοῦτου ἔργου. Καθεὶς ἄλλος τολμητίας κρίνεται, ἄς μᾶς συγχωρηθῆ νὰ εἴπωμεν, ἂν ὄχι ψελλίζων, τοῦλάχιστον ὅμως ὄχι τόσον εὐτυχῆς προαγωγὸς τῆς ἱστορικῆς τελειότητος Ἐπιχειρήματός τινος, τὰ ἄδυστα τοῦ ὁποίου μῆτε ἐμυήθη, μῆτε εἶναι εὐκολον νὰ διαγνωρῖση (α).

(α) Περὶ τῆς Ἑταιρίας, καὶ μᾶλλον περὶ τῶν αἰτίων. καὶ τῶν συμβάντων τῆς κινήσεως του εἰς τὴν Μολδαυο-Βλαχίαν, ἔγραψε, καθὼς μᾶς ἐβεβαίωσαν, εἰς τὴν φυλακὴν εὐρισκόμενος, ὁ Α. Ὑψηλάντης. Ἡ δημοσίευσις Συγγραφῆς τοιαύτης ἤθελεν εἶναι βοηθητικὴ εἰς τὴν ἐκκρίνειαν πολλῶν, ἀμφιβαλλομένων ἔτι, πραγμάτων, ἂν δὲν παρεδίδοτο εἰς τὴν βορὰν τοῦ πυρός ἀπὸ τὸν ἴδιον.

Τολμῶμεν νὰ παρατηρήσωμεν μεολοντοῦτο, ὅτι καὶ αὕτη ἦτο θεμελιωμένη φεσπιτοπλεῖστον εἰς τὰς ἰδίαις ἐκεῖνας ἀρχάς, ὅσαι περιέχονται εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν (Σελ. γ' Σημ. α'). Ἐκθεσιν. Ὁ Ὑψηλάντης ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Ε. Ξάνθον τὰς πρώτας περὶ τῆς Ἑταιρίας ἰδέας. Οἱ ἄλλοι, ὅσοι ἀκολούθως τὸν ἐπλησίασαν, δὲν εἶχον γνώσεις ἀκριβεστέρας.

Ὁ Γερμανός, Μητροπολίτης τῶν Παλαιῶν Πατρῶν, συνέταξε περὶ τῆς ἰδίας σύντομα Ἐνθυμήματα, καθ' ὅσον εἶδεν, ἤκουσε καὶ ἔκρινε. Δὲν εἶδομεν ἔτι τὴν συγγραφὴν αὐτὴν καθόσον ὅμως ἐπληροφορήθημεν, φαίνεται, ὅτι κυριώτερον ἀποτείνεται εἰς τὰ περὶ τῆς Πελοποννήσου· καὶ ἐκτίθενται αἱ ἀρχαὶ καὶ πρόσδοι, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἡ Ἑταιρία εἰς τοῦτον τὸν τόπον, τὰ διατρέξαντα τῆς Βοστίτισης, ἡ διαρραγὴ τοῦ Πολέμου εἰς τὰ Καλάβρυτα κ.τ.λ. Τὰ Ἐνθυμήματα αὐτὰ ὁπάρχουσιν, ἀλλ' ἀδημοσίευτα ἔτι, εἰς τὴν κυριότητα ἄλλου μετὰ τὴν συμβῆσαν (1826) ἀποβίωσιν τοῦ Γερμανοῦ Π. Πατρῶν. Πλέον περιεργὸς θέλει εἶναι ἡ ἐιδικὴ ἐκδοσίς των χωρὶς ἄλλης προσθαφαιρέσεως.

Ἐδημοσίευσάν τινες, ὅσας εἶχον ἰδέας περὶ τῆς Ἑταιρίας

Ἡ περίοδος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας ἄρχεται κυρίως ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1814, καὶ παύει μέχρι τοῦ 1820, λαβοῦσα μέρος καὶ ἀπὸ τοῦ 1821. Τὸ Δοκίμιον διαιρεῖται εἰς τέσσαρας ἐποχάς. Διὰ τὰ σαφηνίσωμεν τὰ αἰτία ἢ τὰς κυρίας πηγὰς τοῦ πνεύματος τοῦ Πολέμου, εἰδέθημεν ἠναγκασμένοι νὰ κλείσωμεν ὀλόκληρον τὴν πρώτην Ἐποχὴν διὰ μιᾶς, ἂν καὶ συνοπτικῆς, ἐπόψεως τῆς καταστάσεως τῶν Ἑλλήνων (α) ἀπὸ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 18^{ου} Αἰῶνος. Παρόμοιαι Ἐπιχειρήσεις, τείνουσαι ἐπίσης εἰς τὰ δύο ἄκρα τῆς σωτηρίας, ἢ τοῦ παντελοῦς ἀφανισμοῦ, δὲν ἤμποροῦν νὰ πηγάζωσιν, οὐδὲ στηρίζονται μετὰ τὴν γένεσίν των, εἰμὴ ἀπὸ τὴν προοδεύουσαν ἠθικὴν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς προκύπτουσαν ἐνδιάθετον δύναμιν τοῦ Λαοῦ, τὸν ὅποιον προτίθενται νὰ χειραγωγήσουν. Οἱ ἄνθρωποι δὲν φέρουσι τὰς Μεταβολάς, ἀλλὰ τὰ ἤθη, μὲ τὰ ὅποια οὗτοι οἰκοδομοῦσι τὴν ἀληθῆ των τύχην. Ὅσακις δὲν ἐμελέτησαν καλῶς οἱ Ἐπιχειρηματῆται τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν, ἢ ἠρνήθησαν ἐπερειδόμενοι εἰς τὰ ἰδιά των μέτρα, νὰ ἐκτιμήσωσι τὴν δύναμιν αὐτῆς τῆς καθολικῆς ἀρχῆς· οἱ τοιοῦτοι ἀπεκύλισαν τὸ Ἔθνος των, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο μᾶλλον ἢ ἦττον κατὰστασιν ἐκ συγκρίσεως ὑποφερτὴν ἀπέσβεσαν

τῶν Φιλικῶν. Ἄλλοι δὲμος ἀπέφυγον διόλου τὸ περιεργότερον μέρος : τὴν ἐξέτασιν τῶν ἀρχῶν τῆς, καὶ ὅλοι σχεδὸν ἠστόχησαν εἰς τὰς περὶ τῶν προόδων τῆς λεπτομερείας, ἐπιστηριζόμενοι, ὡς φαίνεται, εἰς μόνας τὰς παραδόσεις.

(α) Περιέχεται ἐν παρόδῳ καὶ ἀρκετὸν μέρος ἐκείνης τῶν Τούρκων.

ἀπὸ τὴν καρδίαν τοῦ πᾶσαν ὀγλήγορον ἐλπίδα τύχης ἀγαθωτέρας, καὶ ἐπλούτισαν τὴν Τραγωδίαν μὲ τὴν μεγαλυτέραν ὕλην. Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, παρὰ τὴν ὁποίαν ὑπέφερε καταδυναστείαν τόσων χρόνων, ἐδοκίμασε περιοδικῶς τὰς οἰκτρὰς συνεπειὰς παρομοίων τολμημάτων· οὐδὲ ἤθελεν ἴσως βραδύνει εἰς τὸν ὀριστικὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀγῶνα, ἢ τοῦλάχιστον ἤθελεν εὐρεθῆ ἑσχάτως εἰς στάσιν πολέμου πλὴν ἰσχυράν, ἂν δὲν προηγούντο τὰ συμβάντα τοῦ 1769 καὶ τᾶλλα, ὅσα ἀναφέρομεν εἰς τὴν Δευτέραν Ἐποχὴν. Εἰς τὴν ἰδίαν ὑπάγεται κατηγορίαν καὶ ἡ ἐπιχειρήσις τοῦ Ῥήγα Φεραίου, μολονότι ἡ τραγικὴ σκηνὴ τῆς προέλαβε περιορισθεῖσα εἰς τοῦτον μόνον καὶ εἰς ὀλίγους ἐκ τῶν ὁπαδῶν τοῦ. Θαρροῦμεν, ὅτι δὲν θέλει νομισθῆ τὸσον τολμηρὰ ἢ παρατήρησις μας αὕτη.

Οἱ ἀναφερόμενοι Ἐπιχειρηματῆαι δὲν εἶναι ἄλλο κυρίως, εἰμὴ τὸ ἐκτελεστικὸν τῆς ἠθικῆς δυνάμεως τοῦ Ἔθνους τῶν. Τοιούτους εὐρίσκομεν τοὺς Δημιουργοὺς (α) τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας· τὴν δὲ Ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος δυνάμει ὑπάρχουσαν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ δυναστεύοντος Ἔθνους. Ἡ κυρία ἄρα ἀρχὴ τῆς δὲν προέρχεται ἀπὸ τοὺς Ὀργανισμοὺς τοῦ 1814, μῆτε ἀπὸ τὴν ἀκόλουθον προσπάθειαν ὀλίγων Ὑποκειμένων. Ἀνάγονται ὅλα ταῦτα εἰς τὰς εἰδικότητας ἐκεῖνας, ὅσαι ἰσοδυναμοῦν μὲ τὸ ἀνυπόστατον τῆς μηχανικῆς ἐπιρροῆς ἐνὸς πηδαλίου χωρὶς τῆς προηγουμένης ὑπάρξεως πλοίου. Ἐξηγοῦμεθα· καὶ πιστεύομεν, ὅτι δὲν θέλομεν νο-

---

(α) Μολονότι θέλομεν ἴδει τὴν μεγαλυτέραν καὶ μεταξὺ τούτων διαφορὰν τῆς προσωπικῆς ἰκανότητος.

μισθῆ ἀκολουθοῦντες τὸν πανηγυρικὸν τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν Ἐπανάστασιν προπαρεσκευάσε πολιτικῶς αὐτὴ τῶν Τούρκων ἢ τυραννία, καθ' ἣν ὁ Ἕλλην δὲν ἔχαιρε τὰ φυσικὰ καὶ πολιτικὰ δίκαια, στερούμενος τὴν ἀσφάλειαν καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς του. Ἡ Ἐπανάστασις ἦτο προητοιμασμένη, ἀφ' οὗ καιροῦ οἱ τελευταῖοι Παλαιολόγοι παρέλιπον ὡς παρακαταθήκην εἰς τοὺς Τούρκους τὸ Βασίλειόν των, (κατὰ τὴν κυριεύουσαν δοξασίαν τῶν Ἑλλήνων) οἱ δὲ Τούρκοι τὸ ἰδιοποιήθησαν ὡς πατρογονικὴν καὶ νόμιμον ἰδιοκτησίαν διὰ τοῦ δικαιώματος τοῦ ἰσχυροτέρου (α): ἀφ' οὗ καιροῦ ἡ Ἐρησκεία τοῦ Ἕλληνο-ἔξυβρίζετο πραγματικῶς, μολοντί ἐφαίνετο πολιτικῶς προστατευομένη· τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων τῆς ἀθωότητος ἔχυνετο χωρὶς φειδῶ· αἱ δὲ πολυειδεῖς βίαι, οἱ σπαραγμοὶ καὶ αἱ μεταναστάσεις κατέστησαν τὸν τόπον ἀντικείμενον τοῦ ἔλέους.

Τὴν Ἐπανάστασιν ἐμψύχωνον ἠθικῶς ἡ βαθμηδὸν προϊούσα διάδοσις τῶν φάτων, ἡ ναυτιλία, τὸ ἐμπόριον, τὰ παραδείγματα τῶν ἄλλων Ἐθνῶν. Τὴν ἐνεθάρρυνον κατ' ἓνα τρόπον τὰ διάφορα Πολιτικὰ καὶ Πολεμικὰ συστήματα, καθὼς καὶ αὐτὴ πρὸ πάντων ἡ Ἐρησκεία καὶ οἱ Λειτουργοὶ τῆς, τοὺς ὁποίους ἴδομεν θερμοὺς μετόχους ὄλων τῶν πολεμικῶν περιστάσεων τοῦ ἔθνους. Τὴν ἐπροκαλεῖτο τέλος πάντων ὁ αὐξων βαθμὸς τῆς ἠθικῆς, διὰ τῆς

(α) Διὰ τοῦτο μετεχειρίζοντο ὡς ἀξίωμα τῆς διακατοχῆς των τὸ «Διὰ τῆς σπάθης ἐλάβομεν τὸν τόπον· διὰ τῆς σπάθης θέλομεν τὸν δώσει.» (Γκιλιτζιμιζιλεν ἀλτήκ· γκιλιτζιμιζιλεν βερετζέις).

ὁποίας ἀνεπτεροῦτο ἡ ἐνδύμυχος καὶ ὀρμητικὴ πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν κλίσις τοῦ Ἑλλήνου. Πρέπει νὰ εἰπωμεν ἐνταυτῷ, ὅποσον ἐξ ἑνὸς μέρους οἱ ἀθάνατοι Κοραεῖς καὶ οἱ ἄλλοι, ὅσοι διεκρίθησαν ἐπίσης ἄοκνοι μορφῶται τοῦ πνεύματος τῶν ὁμογενῶν των, ἐνέπνεον εἰς τὴν καρδίαν καθενὸς τὴν βεβαιότητα μιᾶς Μεταβολῆς· καὶ ὅποσον ἐκ τοῦ ἄλλου τὴν ἐπήλπίζον οἱ περίβλεπτοι Καποδίστριαι, νέοι Γύγαι τῶν Ἑλλήνων, διὰ τῆς θέσεως, τῆς μεγαλονοίας καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ των. Τοιουτοτρόπως οἱ Ἕλληνες, ἀδύνατοι νὰ ὑποφέρωσι πλέον μίαν κατάστασιν δουλείας, καὶ δουλείας τόσον ἐπονειδίστου, ἐκίνησαν τὴν Ἐπανάστασιν των, καὶ ὄχι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ Ἐταιρία. (Δὲν ἔχουσιν ἤδη λόγον τινὰ τῆς ἐγκαίρου, ἢ ἀκαίρου, ρήξεώς της τὰ αἷτια). Εἰς διαφορετικὴν περίστασιν ἤθελεν ἀντικόψει πάραυτα τὸν φυσικὸν δρόμον τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ τοῦ Συστήματος ἢ ἔλλειψις τῶν ἠθικῶν μέσων περὶ τῶν ὁποίων πραγματεύεται εἰδικῶς τὸ μέρος τῆς πρώτης Ἐποχῆς τοῦ Δοκιμίου.

Τάχα, ἀνατρέχοντες εἰς τὸ παρελθόν, δὲν θέλομεν ἴδει ἐν ἐνεργείᾳ μάλιστα τὴν Ἐπανάστασιν; Τὴν θεωροῦμεν, ἀφ' ἧς ἐποχῆς οἱ Κλέπται ἐπολέμουν τὴν τυραννίαν εἰς τὰ ὄρη, ὅθεν εἶπετο νὰ κυλισθῆ ἡ σφαῖρα τοῦ Πολέμου καὶ εἰς τὰ πεδία. Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἡ Πελοπόννησος, ἡ Αἰτωλία καὶ πολλαὶ Νῆσοι ὤρμησαν εἰς τὴν ἐλευθέρωσιν των, 1769. Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἡ Πελοπόννησος ἀπηλλάγη ἀπὸ τὸ ἐπαχθὲς βᾶρος τῶν εἰσβαλλόντων Ἀλβανῶν, ἐξολοθρεύσασα τούτους, ἂν καὶ σύμμαχος ἤδη τοῦ Χασάν Πασσᾶ, 1779. Ἀφ' ἧς ἐποχῆς οἱ Λάμπροι Κατσῶναι κινδυνῶνται εἰς τὸ Πέλαγος τοῦ Αἰγαίου, 1790.

Ἐξέτασις τῆς ἐποχῆς οἱ Ῥῆγαι Φεραῖοι ἐνεργοῦν καὶ θανατώνονται, 1797. Ἐξέτασις τῆς ἐποχῆς οἱ Κωνσταντῖνοι Ὑψηλάνται ἐκστρατεύουσι μετὰ τῶν Ῥώσων, εἰς τὰς ὁποίας ἡγεμόνευον ἐπαρχίας τοῦ Δουνάβεως, 1806. Ἐξέτασις τῆς ἐποχῆς τέλος πάντων οἱ Παππα Θύμιοι Παχλάβαι καὶ ἡ Θεσσαλία μ' ἄλλους τόπους ἐπανίστανται 1808 καὶ 1809 (α).

Εἰς τὴν ἐξέτασιν τούτων ἀποβλέπει ἡ ὕλη τῆς Δευτέρας Ἐποχῆς. Αὐτὰ δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ τὸ πραγματικὸν τῶν διαλαμβανομένων εἰς τὴν Πρώτην. Θεωροῦμεν ἐνταῦθα τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος σχετικῶς μὲ ἐκεῖνα τῆς Εὐρώπης καὶ μάλιστα τῆς Ἄρκτου. Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τούτων προκύπτει καὶ ἐκείνη τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, ἐνῶ δὲν εἶχον πλέον οὗτοι ὑπαρξιν πολιτικὴν.

Ἡ ἱστορία τῶν Ἐθνῶν παρουσιάζει, ὡς ἐπὶ πίνακος, τὰς ἀρχὰς τῆς εὐδαιμονίας ἢ κακοδαιμονίας, τῆς πτώσεως ἢ τῆς ἀνεγέρσεως των. Ἀπ' αὐτὴν ὁδηγούμενοι οἱ Ἕλληνες, ὁποίας ἐβλεπον εἰς ἐκείνην τῶν Τούρκων, ἱκανὰς νὰ τοὺς διατηρήσωσι κἂν, εἰς τὴν ὁποίαν ἄλλοτε ἐφθασαν πολιτικὴν ὑπεροχὴν; Ἡ τελευταία μάλιστα κατάστασις αὐτοῦ τοῦ Βασιλείου ἐδείκνυε συμπληρούμενον τὸ μέρος τῆς παρακμῆς του, συνέπεια φυσικὴ τῆς ὁποίας ἐφαίνετο καὶ ἡ ἐπάνοδος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν προτέραν πολιτικὴν τῆς θέσιν, διὰ τοὺς ὁποίους θέλομεν ἐπιφέρει ὀλίγον κατωτέρω λόγους. Ἐντεῦθεν φαίνονται

(α) Ὀλιγώτερον παρατηρητέον ὡς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν μας δὲν εἶναι καὶ ὁ πολυετής Πόλεμος τοῦ Σουλίου. (Ἴδε τὸ περὶ Ἑλλάδος Ὑπόμνημα τοῦ Α. Κοραΐ, 1803, καὶ τὴν πρώτην ἱστορίαν τοῦ Σουλίου, γεγραμμένην ὑπὸ τοῦ Χ. Περραιβοῦ).

αἱ ἀρχαὶ τῆς Ἑταιρίας: Παύει μ' ἄλλους λόγους τὸ λαμπρὸν μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ Τουρκικοῦ, καὶ ἀρχεται ἐκεῖνο τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Εἰς τούτων τῶν ἀρχῶν τὴν δυνατὴν ἀνάπτυξιν ἐπασχολεῖται τὸ Κεφ. Γ' τῆς Δευτέρας Ἐποχῆς, καὶ ἐξετάζεται τὸ φιλονεικούμενον ζήτημα περὶ τῆς καταλληλότητος τοῦ σχηματισμοῦ τῆς Ἑταιρίας, κατὰ τὸν ὅποιον ἐφάνη χρόνον.

Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἠλλαξάν ποτε μήτε ἦθη, καὶ διὰ τοῦτο μήτε καθεστῶτα. Ἐνέμενον, εἰς τοὺς ὁποίους ἔτυχον ὄρους, διὰ τὸ πολιτικο-θρησκευτικὸν πολιτευμὰ των, τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν ἐπομένην δεισιδαιμονίαν. Ἴδου αἱ ἱστορικαὶ ἀρχαὶ τῆς προμηνυομένης πτώσεώς των. Οἱ Ἕλληνες ἐξ ἐναντίας μεταβάλλοντες ἦθη, ὡς λατρευταὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοῦ μόνο ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα Πολιτεύματα βοηθοῦ τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς προόδου τοῦ ἀνθρώπου, ἔπρεπε νὰ μεταβάλωσι καὶ πολιτικὴν τύχην Ἴδου αἱ ἀρχαὶ τῆς προόδου καὶ τῆς ἐπιζομένης ἀπ'αυτὴν ἀνεγέρσεώς των. Εἶναι προσέτι ἀναντίρρητον, ὅτι πρέπει νὰ ἔχη προτερήματα ἀνώτερα ἐκείνων τοῦ ἀρχομένου ὃς τις θέλει νὰ ἀρχῇ. Οἱ Τοῦρκοι τὰ ἔστεροῦντο. Τοὺς δὲ Ἕλληνας δὲν ὑπεχρέωνε κανεὶς δεσμός, διὰ νὰ ὑποτάσσωνται τυφλῶς εἰς μίαν τύραννον καὶ ἀνισον μὲ τὰ ἦθη των Ἐξουσίαν. Ὡς τοιοῦτοι ἄρα εἶχον δίκαιον καὶ θέλησιν τοῦ νὰ ζητῶσιν ἀδιακόπως τὴν ἐλευθερίαν των.

Εἶναι ἤδη εἰς θέσιν διάφορον ἐκ διαμέτρου μ' ἐκείνην τῆς πρὸ τῶν 1453 ἐποχῆς ἐκτεινομένης μέχρι τοῦ ΙΣΤ' Αἰῶνος. Ἐκλελυμένοι τότε ἀπὸ τὴν ἐκπῆρειαν τῶν διαφθορῶν τῆς Βυζαντινῆς Αὐλῆς καὶ ἔντρομοι εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὴν γειννίασιν τῶν

Ὀσμανλίδων, βεβαρημένοι μετέπειτα ἀπὸ τὰς πολυπληθεῖς κακώσεις μιᾶς ὁμοιότητος καὶ αὐθαιρέτου Ἐξουσίας, δὲν εἶχον τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν γενναϊότητα τοῦ νὰ ὑπερασπισθῶσι τὰ δίκαια καὶ τὴν πολιτικὴν τῶν ὑπαρξιν· οὐδὲ ἦσαν ἀκολουθῶς εἰς στάσιν τοῦ νὰ ἀποβλέψωσιν εἰς ὑψηλότερα ἔργα, κατατρυχόμενοι ἀπὸ τὰς πρώτας φυσικὰς ἀνάγκας. Ἐπαθον ὁμῶς· καὶ τὰ μεγάλα παθήματα τοὺς διδάσκουσι τὴν ἀληθινὴν λατρείαν καὶ χρῆσιν τῶν δικαίων τῶν, πρὸς τὴν ὁποίαν προδιατίθενται μ' ὄλην τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἀξιέπαινον καρτερίαν. Τοιοῦτοτρόπως καὶ πρὶν καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰθ' Αἰῶνος μάλιστα λαμβάνουσι φρονήματα ἀξία τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος. Ἀγχίνοες ἐκ φύσεως, ἐνεργητικοὶ καὶ ἐπιτήδαιοι ἐξ ἀνάγκης δρᾶν τοῦσιν πάντοειδεις περιστάσεις, ὠφελοῦνται ἀπὸ τὰς ἐλλείψεις τῶν τυράννων, καὶ εἰς τὸ πολιτικὸν θέατρον τοῦ Κόσμου παρουσιάζονται αἰφνιδίως τοιοῦτοι ὅποιοι δὲν ἠλπίζοντο ἀπὸ διαφόρους. Παράδοξον τφόντι! Ἔως σήμερον ὁ Ἕλληρ κρίνεται ὡς «ἀνδράποδον καὶ ἄχθος ἀρούρης» καὶ αὔριον ἐκπλήττει τὸν κατήγορόν του, μεταβαίνων ἀπὸ τὴν δουρικτὴν εἰς τὴν ἔνδοξον τῆς ἐλευθερίας του κατάστασιν. Ποῖοι φαίνονται νικηταὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, γινόμενοι μεγαλόψυχοι καὶ ἀνώτεροι ὄλων τῶν δεινῶν, ὅσα μάλιστα συνεπιφέρει εἰς ὄλην τὴν διάρκειάν του ἄτακτος καὶ ἀνισοῦ Πόλεμος; Ὁ ἔχθεσινός ἔμπορος, ὁ γεωργός, ὁ βιομήχανος, ὁ μαθητής, ὁ σχολάρχης, ὁ λειτουργός τοῦ οὐρανοῦ, συνήθεις ὄλοι εἰς τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὰς εἰρηνικὰς ἔξεις τῶν ἐργασιῶν τοῦ βίου. Ἦσαν ἄρα οἱ Ἕλληνες ἄνθρωποι,

τοὺς ὁποίους δὲν ἐγνώριζον εἰς τὰ συστατικά τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἠθικῆς των μέρη μήτε ὁ τύραννός των διόλου, μήτε ὁ Εὐρωπαῖος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Ἐγνώριζοντο ὁμοῦ μεταξὺ των· ἡ δὲ τυραννία καὶ προλαβόντα παραδείγματα τοὺς ὑπαγορεύουσαν τὴν χρεῖαν τοῦ νὰ συναγορευθῶσι διὰ πλαγίου μέσου, καὶ οὕτω νὰ διαθέσωσι τὰ μέτρα, διὰ τῶν ὁποίων ἐδύνατο ν' ἀντιταχθῶσι κατὰ τῆς ἐπικειμένης βίας. Τὸ μέσον τοῦτο εἶναι ὁ Ὄργανισμός, ἢ ἡ κοινότερον Κατ' ἡ χ η σ ι ς, ἐκτιθεμένη εἰς τὸ τέλος τῆς ἰδίας Δευτέρας Ἐποχῆς.

Εἰς ταύτην φαίνεται ὁ μέγας σκοπός, τὸν ὁποῖον προέθετο νὰ πραγματοποιήσῃ ἡ Ἐταιρία, στηριζομένη εἰς τὴν ψυχὴν, ἢ τὸ πνεῦμα, τοῦ Ἐθνους. Ἡ ἀκρίβεια ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῆς μέρους, οἱ σοβαροὶ τρόποι τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ μυστηρίου καὶ ἡ ἀρμοδιότης πολλῶν ἄλλων λεπτομερειῶν καὶ μάλιστα τῆς Ἱεραρχίας τῆς, ὁμολογοῦσι καθ' ἑαυτὰ ὅσον τὴν ἱερότητα τοῦ πράγματος, τόσον καὶ τὴν ἐντιμον θέσιν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀνέλαβον οἰκοθεν τὸ βῆρος τοῦ νὰ κινήσωσι παρομοίαν σημαντικὴν μηχανήν, μορφώνοντες εἰς ἓν τὴν ἰδέαν ὄλου τοῦ Ἐθνους.

Πόσον δείκνυνται ἀντιφατικά τὰ πράγματα μὲ τοὺς στοχασμοὺς μιᾶς μοίρας ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἡ Ἱστορία παραδίδει εἰς τὴν ἐπονείδιστον κλάσιν τῶν τυράννων καὶ εἰς τὸν αἰώνιον ἀναθεματισμὸν τῶν ἀνθρώπων! Οἱ Τοῦρκοι δὲν θεωροῦσι τὸν Ἕλληνα, εἰμὴ ὡς κτῆμα ἀναπαλλοτρίωτον, ὡς ἐν ἔμπνουν σῶμα καταδικασμένον ἐκ φύσεως εἰς τὴν δουλείαν. Ἡ ἰδέα αὕτη περιείχετο εἰς τὴν μο-

ναδικὴν λέξιν «Γκιαούρ» (α). Δὲν ἐστοχάσθησάν ποτε, ὅτι τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος δημιουργεῖ πλέον θερμουργοὺς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν των τοὺς Κατοίκους τῆς· οὐδὲ παρετήρησαν, ὅτι, ἂν ἐχάθησαν ἐκκλίναντες ἀπὸ τὰ ἦθη των οἱ πρῶτοι Ἕλληνες, ἡ γῆ ὁμως δὲν ἐχάθη γεννώσα τοὺς ἰδίους ἀνθρώπους, μήτε ὑπάρχουσι πάντοτε διαρκεῖς αἱ περιστάσεις καὶ τὰ αἷτια, ὅσα ἐξαχρειώνουσι τὰ ἦθη. Ἄν ἄλλαι ὑψηλότεραι σκέψεις δὲν τοὺς ἐβόηθουν εἰς τοῦτο, μὲ πολλὴν ὁμως εὐκολίαν ἠμπόρουσαν νὰ παραδειγματισθῶσι τὰ ἄλλα ξένα Ἔθνη, ὅσα ἐπάτησαν μὲν τὸ ἀνώμαλον ἔδαφος αὐτῆς τῆς γῆς, δὲν ἠδυνήθησαν ὁμως νὰ στερεώσωσι τὴν δεσποτείαν των, μ' ὄσπιν ἔφερον δύναμιν, καὶ μ' ὄσπιν μετεχειρίσθησαν πανούργον πολιτείαν. Οἱ Τοῦρκοι εἰς ἓνα λόγον ἀψηφοῦσι τὸ πανούργον, τὸ διαπεραστικὸν καὶ τὸ φιλέκδικον πνεῦμα τοῦ Ἑλλήνου. Ὡς τοιοῦτοι δὲν βλέπουσιν, οὐδὲ θέλουσιν νὰ πιστεύσωσιν, ὅποια θέλησις

(α) Γράφεται κυρίως Γκιαβ-οῦρ, ἐξηγούμενον Βοόπιστος (καὶ κοινότερον Βοιδόπιστος). Ἡ ἐπί τοῦ Ἄπιστος διδομένη κοινῆς ἐννοιά του εἶναι σφαλερὰ. Ὁ Μουσουλμανικὸς Νόμος θεωρεῖ καὶ διαιρεῖ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς εἰς δύο μεγάλα πολιτικὰ Σώματα, ὀνομάζων τὸ μὲν Μοῦσλιμ (Ὁρθόδοξος· καὶ τοιοῦτους θέλει ὅλους τοὺς ὁμολογοῦντας τὸν Μοχαμετισμὸν)· τὸ δὲ Κιαφίρ (Βλασφήμος, καὶ ἐπομένως Ἄπιστος). Τοιοῦτους ἐννοεῖ τοὺς λατρευτὰς παντὸς ἄλλου Δόγματος). Ἐντεῦθεν οἱ Τοῦρκοι ἐθεώρουν μὲ τὴν ἰδίαν ὑπεροψίαν ὄχι μόνον τὸν Ἕλληνα, ἀλλὰ καὶ πάντα ἄλλον ὀποιουδήποτε Γένους. Ἐκ τούτου καὶ ὁ Εὐρωπαϊκὸς ἐπιτιλοφορεῖτο μὲ τὸ Γκιαβ-οῦρ· οὐδὲ ἤκουεν ὀνομαζομένην τὴν Σημαίαν του Σαντσακ, ἀλλὰ Πανταβόραν.

Θέλουμεν ἀναφέρει καὶ ἄλλοι παρομοίαις ναυτιᾶσις τοῦ πνεύματος τῶν Τοῦρκων.

δύναται νά τοὺς ἐναντιωθῆ ποτε, ἂν καὶ ξένοι τινές, προχωρήσαντες εἰς τὰ ὕψη τῆς πολιτικῆς, ἐφώναζον πολλάκις (διὰ τὰ ἴδια συμφέροντά των) πρὸς τοὺτους· «ὦ Τούρκοι! ποῖ φέρεσθε;» Εἰς μάτην! Οἱ καλοὶ Τούρκοι ἐθεώρουν τὴν ἱερότητα καὶ τὴν στερεότητα τῆς κυριαρχίας των εἰς τὸν χρόνον καὶ τὰ ὄπλα. Ἄλλ' ἢ τυραννία, ὅσον μακρὰ καὶ ἂν ὑποτεθῆ, δὲν καθιεροῦται ἀπὸ τὸν χρόνον, οὐδὲ εἶναι τρόπος τοῦ νά διαιωνισθῆ ποτε δυνάμει καὶ αὐτῶν τῶν ἀσστηροτέρων μέτρων.

Ὁ Ἕλληγ ἐκρινε τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν. Σύννοιδεν, ὅτι εἰς μίαν τύραννον Κυβέρνησιν δὲν ὑπάρχει ὁ γλυκὺς δεσμός, ὃς τις ἐνώνει ἐκ συνθήκης τὸν ἄρχοντα μὲ τὸν ἀρχόμενον. Ἄν ἦναι ἀληθινόν, ὅτι δὲν ἐδυνήθη οὗτος νά φυλάξῃ τὴν ἐλευθερίαν του, πολεμούμενος ἀπὸ τόσας περιστάσεις· εἶναι ὁμοῦ βέβαιον, ὅτι δὲν ἤθελε μῆτε νά τυραννηται. Τὰ δίκαιά του ἐντεῦθεν, ὑποχωρήσαντα ἄλλοτε εἰς τὴν βίαν, λαμβάνουσι τελευταῖον πνεῦμα· καὶ ἤδη οὗτος, διὰ τοῦ προσωρινοῦ συστήματος τῶν Φιλικῶν, τρέχει ἀπὸ πόλιν εἰς πόλιν, ἐνῶ ὁ τύραννός του ραθυμεῖ ἐκπίπτων ἀπὸ λάθῃ εἰς λάθῃ· τρέχει ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, ἐνῶ ὁ τύραννός του ἐπαναπαύεται εἰς τὰ ἰδανικά δίκαιά του, καταφερόμενος ἀπὸ ἐγκλήματα εἰς ἐγκλήματα· σπουδάζει τὰ πνεύματα, ἐνῶ ὁ τύραννος τὰ καταφρονεῖ· ἀπαντᾷ παντοῦ τὴν πίστιν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν, καὶ ἄρχεται νά ὀργανίξῃ τὸν Πόλεμόν του. Ἡ περιγραφή ὄλων τούτων ἀκολουθεῖ τὸν Ὀργανισμόν τῆς Ἐταιρίας διὰ τῆς Τρίτης Ἐποχῆς.

Θέλομεν ἰδῆ εἰς αὐτὰ ἐξηγούμενον τὸ πνεῦμα ὄλου τοῦ Ἔθνους διὰ πάσης Τάξεως. Τὸν πνευμα-

πικόν Ποιμένα τοῦ Λαοῦ γινόμενον ἀπόστολον τῆς πολιτικῆς τοῦ σωτηρίας. Τὸν λάτρην τῶν Μουσῶν παρουσιαζόμενον κήρυκα τῆς μελλούσης παλιγγενεσίας. Τὸν ἔμπορον παραιτούμενον τὸν κερδοφον Ἑρμῆν, καὶ θύοντα τὰ χρήματά του εἰς τὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος. Τὸν βιομήχανον ἐμπνευσμένον τὰ υγιέστερα αἰσθήματα καὶ τὸν Ὑπάλληλον αὐτὸν τῆς Σουλτανικῆς Ἀρχῆς καταφρονοῦντα τὰ ἄμεσα ὀφέλη τῆς πολιτικῆς χλαμύδος, καὶ συμμορφούμενον μὲ τοὺς συναδελφούς του εἰς τὴν πρόοδον τοῦ γενικοῦ σκοποῦ. Θέλομεν ἐπίσης ἴδῃ, ὅποσον ἡ προχωροῦσα παντοῦ δολιότης καὶ κακουργία δὲν ἔλαβε καμμίαν χώραν προοδευτικὴν μ' ὄλους τοὺς ἐπικειμένους κινδύνους τῆς τυραννίας. Ἦδη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας τὸ μέγα δίκαιον ἦτον ὁ ἱερώτερος σκοπός, ἡ πλεον περισπούδαστος φροντίς ὄλων. Τί δέ; Ἐὰν βάρβαρα σμήνη ἐνόπλων βάψωσι πρὸ πολλοῦ τὴν Ἑλληνικὴν γῆν μὲ τὸ αἷμα τοῦ πάσχοντος ἀθῆου, θέλουσιν ἄρκεσθῆ μετ' ὀλίγον νὰ παραφυλάττωσι τὰ ὄρια τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀληθινόν, ὅτι «ὀλίγοι ζητοῦν ἐκδίκησιν, ὅταν πολλοὶ πάσχουν». Αἱ ὕβρεις καὶ τὰ δυστυχήματα εἶναι γενικὰ εἰς κατάστασιν τοιαύτην πραγμάτων. Ἐπομένως ὑπάρχει γενικὴ καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐκδικήσεως.

Τῆς Ἐταιρίας ἡ πρόοδος ἐστάθη ὀρηκτική. Δὲν εἶναι διὰ τοῦτο παράδοξον, ἂν ἐξώκειλεν ὀλίγον, ἐνφ' διάφοροι Μύσται δὲν ἀκολουθοῦν κατὰ γράμμα τὸ σχέδιον τῶν Διοργανιστῶν τῆς. Θέλομεν ἐξηγηθῆ περὶ τῆς φύσεως τούτου. Πρὸ παντὸς ἄλλου οἱ Ἀρχηγοὶ τῆς Ἐταιρίας εἶχον τὸν θεμελιώδη σκοπὸν τοῦ νὰ παραδώσωσι τὰς ἡνίας τῆς Ἐπιχειρήσεώς

των εἰς ἓνα μόνον. Γεννᾶται ἐντεθθεν ἡ πρόσκλησις τοῦ Καποδίστρια καὶ ἡ Ἀναγόρευσις τοῦ Ἀ. Ὑψηλάντου, ἡ ὁποία εἶναι τὸ τέλος τῆς Τρίτης Ἐποχῆς.

Εἰς τὴν ἀκολουθοῦσαν Τετάρτην καὶ τελευταίαν Ἐποχὴν διαλαμβάνονται διάφορα ἀξιοπεριεργα συμβάντα· αἱ συστηματικώτεραι ἐνέργειαι τῆς Ἐταιρίας διὰ τοῦ Ὑψηλάντου· τὰ περὶ τῆς βιασθείσης ἐξόδου του, καθὼς καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ πολεμικὴ κατάστασις τῆς Δακίας, Θράκης καὶ Μακεδονίας· τὰ κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰ λοιπὰ μέρη· ἡ μυστικὴ Συνέλευσις τῆς Βοστίτης· ἡ εἰσοδος τῶν Ἀρχιερέων καὶ Προεστώτων εἰς Τριπολιτσάν, κτλ. Αἱ Συνωμοσίαι, ὅταν ἀργοῦν μάλιστα, ἢ διαδίδονται ἀπροστοχάστως, πάντοτε ἀνακαλύπτονται. Ἐντεθθεν ἀρχονται τὰ πρῶτα πλάγια κινήματα τῶν Τούρκων.

Τὸ Δοκίμιον κλείεται τέλος πάντων διὰ τοῦ Συνθηματικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἐταιρίας. Παρατηρεῖται καὶ ἐκ τούτου ἡ ἔκτασις, τὴν ὁποίαν προέβαλλεν αὐτὴ εἰς τὰς ἐργασίας τῆς. Ἀκολουθεῖ τοῦτο ἡ κατάβασις τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς συσχετικὴ μὲ τὰ πράγματα τῆς Ἐταιρίας.

Ὅστις γράφει τὴν Ἱστορίαν τῶν συγχρόνων του, δυσκόλως δύναται νὰ ᾔηται ἐλεύθερος ἀπὸ συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας αἰσθημάτων. Δὲν εἶναι πλέον τοῦτο ἰδέα προβληματικὴ. Ὁ ἄνθρωπος, φύσει ὑποκείμενος εἰς τὰ πάθη τῆς ψυχῆς καὶ μᾶλλον τὴν ἀπάτην, πηγάζουσιν ὡσεπιτοπολὺ ἀπὸ τὸν διάφορον τρόπον τοῦ συλλογίζεσθαι, λαμβάνει πολλάκις ὁδηγὸν τὴν πρόληψιν, υἱοθετεῖ τὴν δόξαν τῶν πραγμάτων, ὅπου δὲν ἀνήκει, καὶ μεταλλεύει τὰ πάντα πρὸς

ὑποστήριξιν τῶν ἰδεῶν του. Εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἱστορίαν θεωροῦνται σπανιώτατοι, ὅσοι ὑπῆρξαν ἀνώτεροι αὐτῆς τῆς φυσικῆς ἀδυναμίας. Δὲν καυχώμεθα, ὅτι θέλομεν μεθέξει τὴν ἐντιμον θέσιν τῶν δευτέρων. Ἡ ἐξαιρετικὴ αὕτη τιμὴ ἀπόκειται βεβαίωτερον εἰς τὸν μεταγενέστερον Ἱστορικὸν τῆς Ἑλλάδος. Προθυμούμενοι μόνον νὰ προμηθεύσωμεν εἰς τοῦτον ὄλην μᾶλλον ἢ ἥττον ἀκριβῆ, δὲν φρονοῦμεν, ὅτι ἀναλαμβάνομεν τὸ ὑπέρμεγα βᾶρος ἐνὸς Ἱστοριογράφου. Τὸν ἴδιον θέλουσιν ἔχει χαρακτῆρα, καὶ ὅσα ἠμποροῦμεν ἀκολουθῶς νὰ δημοσιεύσωμεν Ἱστορικὰ Ἐνθυμήματα περὶ τοῦ Πολέμου, ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ Κινήματος τοῦ Α. Ὑψηλάντου καὶ καταβαίνοντες μέχρι τέλους τοῦ 1832.

Εἰς τὸ δημοσιευόμενον ἤδη Δοκίμιον θέλουσι παρατηρηθῆ λεπτολογίαι τινὲς περιτταί. Δὲν ἀγνοοῦμεν, ὅποιαν ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῶμεν γενικότητα, πραγματευόμενοι περὶ μόνης τῆς οὐσιωδестέρας ὄλης. Ἄλλ' εἰς τὴν ἀνάπτυξιν της, καθὸ νεοφανοῦς, εἶδομεν τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ μὴ σιωπήσωμεν πᾶν, ὅ,τι ἐδύνατο νὰ τὴν ὑποστήσῃ ἀδιαφιλονείκῃ. Ἡ χρεια αὕτη δὲν θέλει εἶναι κοινὴ καὶ εἰς τὸν μετέπειτα Ἱστορικόν.

Ἵσως συμφωνήσωσι μὲ τὴν ἐπιθυμίαν μας καὶ αἱ περιστάσεις τοῦ νὰ ἐπιχειρισθῶμεν καὶ ἀκολουθῶς τὴν τελειοτέραν καὶ καθαρωτέραν ἔκδοσιν τοῦ Δοκίμιου. Τὰς περὶ τούτου ἐλπίδας μας ἔχομεν ἀφιερωμένας ὡσεπιτοπολὺ καὶ εἰς τὴν συνδρομὴν ἐκείνων, ὅσοι γνωρίζωσι περιστάσεις καὶ ἄλλας, διαφυγούσας τὴν προσοχὴν μας, ἢ ἔχωσιν ἰδέας πλέον ἀκραιφνεῖς περὶ τινῶν ἀντικειμένων καὶ ἔγγραφα

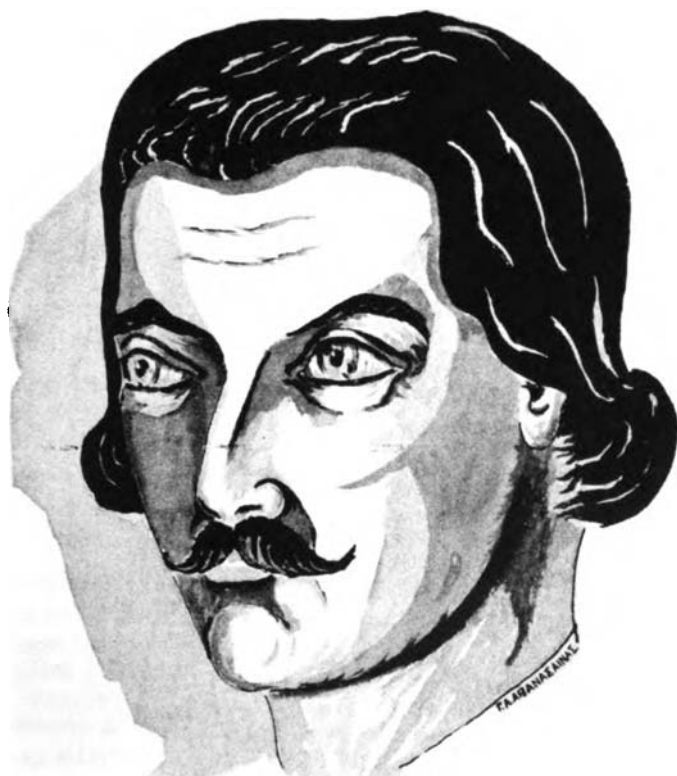
κ'

περίεργα τῆς Ἑταιρίας. Τὴν βοήθειαν τούτων θέλομεν δεχθῆ με πλήρη εὐχαρίστησιν.

Ἡ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι ἔργον ἑνός. Καθὼς εἰς τὸν Πόλεμον, παρομοίως καὶ εἰς τὸν Ἱστορικόν της ἀγῶνα πρέπει νὰ συντρέξωσι χεῖρες πολλαὶ καὶ μᾶλλον τὸ νοήμον μέρος.

Ε. ΞΑΝΘΟΣ

ΔΟΚΙΜΙΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΦΙΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΠΟΧΗ ΠΡΩΤΗ

Γενική Έκποσις τῆς Ἠθικῆς καὶ Πολιτικῆς καταστάσεως τῶν Ἑλλήνων

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Αἰτίαι τῆς δουλείας τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοὺς Τούρκους — Πρόοδος τοῦ Μοχαμεττισμοῦ — Αὐτοκράτορες τῆς Ἀνατολῆς — Παλαιολόγοι — Δεσποτισμὸς τῶν Τούρκων — Παιδομάζωμα — Δύο φρικώδεις Ἐποχαὶ κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Θρησκείας — Σπαχίδες τῆς Ἠπείρου — Σκενδέρ Πέης — Σπαθιά — Τιμάρια κ.λ.π. — Φόροι διάφοροι — Τσιφλίκια κ.λ.π.

Ἡ ΕΛΛΑΣ, τὸ λαμπρότερον ὑποκείμενον τῆς παλαιᾶς τῶν Ἐθνῶν Ἱστορίας, ἡ Γῆ ἐκείνη, ἡ ὁποία ἀνεβίβασε κατὰ προτίμησιν τὰ ἔξοχα πνεύματά της μέχρι τῶν Θρόνων τοῦ Οὐρανοῦ, ἀνεκάλεσεν ἐσχάτως περιέργον τὴν προσοχὴν ὄλου τοῦ πεπολιτισμένου Κόσμου. Ἔθνος σεμννόμενον εἰς τὴν προκατορικὴν του λαμπρότητα καὶ δόκιμον παντοτεινὰ εἰς τὴν ἐδύσαν καὶ τὴν ἀνδρείαν· Ἔθνος ἐπιβαρυνόμενον ἀπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν περιστάσεων ὑπὸ τὴν

διαδοχικήν μάστιγα τόσων ξένων, αναβλέπει διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ ἠθικοῦ του ἀπὸ τὸ βάραθρον τῆς δουλείας, γυμνώνεται βαθμηδὸν ἀπὸ τὰς τρομακτικὰς ἰδέας μᾶς, ἀνίσου πάντοτε διὰ τὴν κατάστασιν του ὁμολογουμένης, Πάλης, καὶ παλαίει μὲ τὸν τύραννόν του εἰς ὀλόκληρον ἐννεαετιαν ὑπὸ τὸ σύνθημα τῆς Ἐλευθερίας ἢ τοῦ Θανάτου.

Εἰς τὴν ἱστορικὴν ταύτην ἀπόφασιν του : ἀπόφασιν Ἄγῶνος συνισταμένου μεταξύ δυνατοῦ καὶ ἀδυνατοῦ, μεταξύ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, νεκρώνονται παρευθὺς αἱ πικραὶ περὶ τοῦ χαρακτηῖρος του ἀξιῶσεις διαφόρων (α). Ἀπὸ τὰ ὕψη τῆς Μεταβολῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ὤρμησεν ὁ Ἕλλην μόνος, δὲν θεωρεῖται πλέον ὁ Ἄνθρωπος ὁ πρὸ τῆς ἡμέρας, ὁ πρὸ τῆς στιγμῆς. Θεωρεῖται ὁ Ἄνθρωπος, ὅστις ἀναπτύσσει τὰ ἐμφωλεύοντα πάντοτε εἰς τὴν καρδίαν του φιλελεύθερα αἰσθήματα· ὁ Ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου τὰ πολιτικὰ δίκαια δὲν ἴσχυσαν νὰ παραγράψωσι Δυναστείαί περιοδικαὶ καὶ ξένοι εἴκοσι περίπου αἰῶνων· ὁ Ἄνθρωπος τέλος πάντων, ὅστις πάντοτε ἐπιρρεπὴς εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς Ἐλευθερίας του, ἀπεφασίσθη καὶ ἐσχάτως ἐν ὀνόματι τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος του νὰ ριφθῆ νεκρὸς ἀπὸ τὰ ὕψη, ἂν δὲν δυνηθῆ νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὰ τὴν πρὸ πολλοῦ περιπλανωμένην τύχην τῆς πολιτικῆς του βελτιώσεως. Ἡ βάσκανος πολιτικῆ, ἐνδίδουσα εἰς τὴν δύναμιν Ἀποφάσεως τοιαύτης, ὡμολόγησε πασιφανῶς τὸν

(α) Μ' ὄλην τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν βαρβαρότητα τῆς ἡ Τουρκικῆ Ἐξουσία ἀνεγνώριζε τοὺς Ἕλληνας ἔθνος, λέγουσα «Οὐροῦμ Μιλλέτ». Μ' ὄλα ἐξ ἐναντίας τὰ φῶτα καὶ τὸν ἐξευγενισμόν των Χριστιανοὶ τινες τοὺς ἠρνοῦντο ἀκόμη καὶ εἰς τὰς πολιτικὰς διαφιλονεικῆσεις τοῦ 1821 τὸν ἐθνισμόν των.

ἀναγκαῖον ἀποχωρισμὸν τοῦ Ἑλλήνου καὶ τοῦ Τούρκου.

Τοῦ Ἑλλήνου ἡ δουλεία, πόθεν πηγάζει ; Ἡ παθητικὴ καὶ ἐνεργητικὴ θέσις του, ποῖα ἦτο ; Τὰ ἀρχικὰ αἰτία τῆς τελευταίας του διαγωγῆς, ποῖα ἄρα ἐστάθησαν ; Τούτων ὅλων θέλομεν ἐξετάσει μόνας ὡσεπιτοπλείστον τὰς κεφαλαιώδεις ἀρχάς, διὰ νὰ εὐρωμεν τὰς πηγὰς τοῦ πνεύματος, τῆς ὁποίας προεθέμεθα νὰ διαγράψωμεν Φιλικῆς Ἑταιρίας. Διὰ τῆς ἐπεμβάσεως αὐτῆς σκοπὸν δὲν ἔχομεν τοῦ νὰ κινήσωμεν τὴν συμπάθειαν τῶν Λαῶν καὶ τῶν Θρόνων. Εἰς τὴν ἀρμόδιαν ἐποχὴν του ἐξεπλήρωσαν διάφοροι τὸ ἐντιμον τοῦτο ἔργον (α).

Διὰ διηνεκοῦς πείρας εἶναι ἀποδεδειγμένον, ὅπουσον ἡ διαγωγή τῆς Ἑξουσίας, τὰ φρονήματα τῆς ἐποχῆς καὶ ἡ δύναμις τῶν περιστάσεων ἐπηρεάζουσιν εἰς τῶν Λαῶν τὰ ἦθη καὶ τὴν τύχην. Τὴν ἐπιρροίαν αὐτὴν μόλις ἠδυνήθη νὰ ἐξασθενήσῃ εἰς μέρητινὰ ἢ πρόοδος τῶν φώτων. Μὲ τὴν συμμαχίαν τούτων ἰσχυσαν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἀντιζυγίσωσι τὰς ἑλλεί-

(α) Ἡ νέα Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος θέλει εὐγνωμονήσῃ ὀνομασίᾳ πρὸς ὄλους τούτους. Οἱ τοιοῦτοι ὑπερασπισθέντες Πόλεμόν μας ὡς νόμιμον καὶ δίκαιον, συνέτελεσαν οἱ περισσότεροι καὶ δι' ἄλλων μέσων. Αἱ Γερμανικαὶ καὶ Γαλλικαὶ Ἑταιρίαι ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων λαμπρύνονται μὲ τὰ ὀνόματα τούτων.

Δὲν ἤμπορεῖ νὰ λησμονήσῃ ὁ Ἑλληὴν καὶ ἄλλα καὶ τὴν περιώνυμον Συγγραφήν, φέρουσαν Ἀύραν καὶ Ξίφος. Διὰ τῆς εἰκονικῆς ταύτης παραστάσεως τῶν δύο Θεοτήτων (τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Ἄρεως) παρεκινούντο οἱ Πειπαιδευμένοι καὶ Πολεμικοί, νὰ τρέξωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ νὰ χύσωσιν ὑπὲρ αὐτῆς τοὺς ἰδρώτας καὶ τὸ αἷμά των εἰς δόξαν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐναντίον τοῦ ἀποτροπαίου δεσποτισμοῦ τοῦ Μοχάμετ.

ψεις εκείνων, εις τοὺς ὁποίους ἐνεπιστεύθησαν τὰ πολιτικά συμφέροντά των, καὶ ν' ἀντιπαλαίωσιν ἐναντίον τῶν ἰδανικῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἀτόπων συμφερόντων. Ὁ ἀγὼν οὗτος, τόσον δραστήριος εἰς τὸ στάδιόν του, ὅσον ἀφορᾷ τὸν μηδενισμόν ἐρριζωμένων ἰδεῶν· τόσον ἐπίφθονος εἰς τὸ εἶδος του, ὅσον διατείνεται εἰς τὴν ἀληθῆ μὀρφωσιν τοῦ πολιτικοῦ ἀνθρώπου : ὁ μυστήριος οὗτος ἀγὼν δὲν θέλει ὑποφέρει, ὡς ἄλλοτε, τὰς σκληρὰς ἐνστάσεις τῆς ὀλεθρίου βαρβαρότητος, χάρις εἰς τὴν εὐεργετικὴν καὶ ἀκαταδάμαστον ἐνέργειαν τοῦ Τύπου! οὐδὲ εἶναι πιθανὸν τὸ νὰ δοκιμάζῃ ἀφοριστικῶς τὴν τύχην τῶν πρώτων αἰῶνων ἢ κατὰ μέγα μέρος ἀκόμη βασιανίζομένη ἀνθρωπότης.

Τῆς παιδείας ἡ ὀλέθριος καταφρόνησις, ἡ ἐπαχθὴς μᾶστιξ τῆς παραλυσίας, διαφόρων Αὐτοκρατόρων τὰ προσωπικὰ φρικῶδη ἐλαττώματα (α), αἱ Αὐλικαὶ δια-

---

(α) Ἐδιοίκησαν καλῶς καὶ ἐλάμπρυναν τὸ Βασίλειον τῆς Ἀνατολῆς ὁ Ἰουστινιανός, στρατηγούντων τοῦ Βελισσαρίου καὶ τοῦ Ναρσή· ὁ Λέων Γ', Βασίλειος Μακεδόν, Λέων ὁ Σοφός, Ἰωάννης Α' ὁ Τζιμισκής, Βασίλειος ὁ Β', Κομνηνός Ἀλέξιος ὁ Α' καὶ ἄλλοι τινές. Εἰς τὰς ἐποχὰς τῶν ἄλλων δὲν βλέπει τις ἄλλο ὄψεπιτοπλεῖστον, εἰμὴ σφαγὰς ἐπισήμων ἀνδρῶν, ἐπιβουλὰς, συνωμοσίας, ἀνταρσίας, διαγμοὺς θρησκευτικούς, ἐκτυφλώσεις, ἐκθρονισμοὺς βιαίους, μαιφονίας, φαρμακώσεις, ἀσωτείας, ἀγορὰς εἰρήνης καὶ πληρωμὰς ἐτησίαν φόρων ἄλλοτε εἰς τοὺς Οὐννοὺς (ἐπὶ τοῦ Θεοδοσίου), ἄλλοτε εἰς τοὺς Βουλγάρους (ἐπὶ Κωνσταντίνου Παγανᾶτου), καὶ ἄλλοτε εἰς τοὺς Τούρκους (ἐπὶ Νικηφόρου Α'). Μεολοντοῦτο ἀπὸ τοῦ 408 μέχρι τοῦ 1143 ἐδρίσκετο περιοδικῶς εἰς κατᾶστασιν καλὴν τὸ Βασίλειον τοῦτο. Ἐκτοτε ὁμως ἤρχισε κορυφωμένη ἡ διαφθορά, καὶ ἐπεταχύνετο τῆς Βασιλείας ἡ πτώσις, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν συνήρρησαν ὀλίγον καὶ οἱ Σταυροφόροι, λεηλατοῦντες τοὺς τόπους (Αὐτοὶ ἔγιναν καὶ κύριοι τῆς Κων-

φθοραὶ καὶ αἱ παραφοραὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀντιζηλιῶν (α) εἶπετο νὰ φέρωσι καὶ εἰς τὰ ἥθη τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὴν μεγαλυτέραν παραλυσίαν, καὶ εἰς τὸ Κράτος ἐπομένως τὴν μεγαλυτέραν ἀδυναμίαν.

Ἡ προοδεύουσα, ἢ ἐπιστρέφουσα, κατάστασις μιᾶς Δυνάμεως συνεπισύρει τὴν δυστυχίαν, ἢ τὴν εὐτυχίαν, εἰς κάθε βῆμα. Εἶναι δύσκολον πολλά, ἂν ὄχι ἀδύνατον, τὸ νὰ δυνηθῇ νὰ ἀντικώσῃ τις τὸν φυσικὸν τῶν πραγμάτων ῥοδὸν, ὀρμώμενον, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔλαχον αὐτὰ διεύθυνσιν τοῦ πνεύματος καὶ τῶν περιστάσεων. Παράδειγμα, τὸ πλέον ἤδη πρόχειρον, ἔχομεν τοὺς Καλίφας, ἢ Σουλτάνους, καὶ τοὺς Ἀδοκράτορας.

σταντινουπόλεως περίπου τῶν 60 χρόνων). Ἴδε κατωτέρω (περὶ τῆς προόδου τοῦ Μοχαμετισμοῦ).

(α) Αἱ Αἰρέσεις, ὅσαι ἐτάραττον πάντοτε τὴν Ἐκκλησίαν, ἠύξησαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀδοκράτορες παρεχώρησαν εἰς τὸν Κλήρον ἄπειρα εἰσοδήματα καὶ ἀξιώματα. Ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως φέρει τὸν τίτλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ· ζηλοτυπεῖ ὁ τῆς Ρώμης. Διάφορα προσωπικὰ συμφέροντα ἀξάνουν τὰ ἀντικείμενα τῆς ἀντιζηλίας, καὶ μορφώνουν τὰς ἀρχὰς τῶν διχονοιῶν. Οἱ Ἀνατολικοὶ Ἐπίσκοποι δεικνύουν, ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ κλείσωσιν αἱ νέαι κληγαὶ τῆς Ἐκκλησίας. Συνέρχονται· φιλονεικοῦν. Ἀλλὰ ποία ἐδύνατο νὰ γίνῃ συνδιαλλαγὴ ἰσῶν διαφορῶν, ὅπου ἐναντιοῦτο ἡ δύναμις τῶν συμφερόντων;

Αἱ Θεολογικαὶ Φιλονεικίαι ἤρχισαν σφοδραὶ ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείου, ὅτε ἐφάνη καὶ ὁ Μοχάμετ συστήσας τὸ Βασίλειον τῶν Καλιφῶν. Ἡ καταστροφὴ τοῦ 1453 τὰς κατέπαυσε διὰ παντός. Ἡ ἴδια ἐχθόνευσε καὶ τὰ διάφορα Τάγματα εἰς ἓν τὸ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Τοιοῦτοτρόπως ἐβρέθη ἠνωμένον πάντοτε τὸ Ἰσρατεῖον τῆς Ἀνατολῆς, καὶ σφικτὰ συνδεδεμένον μετὰ τοῦ Ἑθνοῦς.

Ὁ Μοχάμετ, γράφει Ἕλλην τις πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως (α), φαίνεται εἰς τὰ πέρατα τοῦ Ἀνατολικοῦ Βασιλείου, καὶ προχωρεῖ ἐκ τοῦ μέσου τῆς Ἀραβίας φέρων τὴν σημαίαν τῆς νέας του Διδασκαλίας. Οἱ ἀμαθεῖς ἐκπλήττονται. Οἱ Αἰρετικοί, ἀδιάλλακτοι ἐχθροὶ τῶν Ὀρθοδόξων, τὸν ὑποστηρίζουν. Οἱ Ἰουδαῖοι τὸν βοηθοῦν. Ἡ Κυβέρνησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν καταφρονεῖ διὰ τὸν τρέχοντα τότε συρμόν τῶν Πλάνων καὶ ἀξιοκατάκριτος ἀμέλεια ἀφίνει εἰς τὴν Αἵρεσίν του τὸν καιρὸν τοῦ νὰ ριζωθῆ βαθέως. Ἀπὸ σπινθήρα ἀπλοῦν ἐξάπτεται πυρκαϊά· καὶ αὕτη μέλλει νὰ καταφλογίσῃ τὸ μεγαλύτερον καὶ ἀξιολογώτερον μέρος τοῦ Κόσμου.

Ὁ Μοχαμετισμὸς προσδεύει κατὰ τὴν Ἀνατολήν, καὶ ἐπαπειλεῖ τὴν Ῥωμαϊκὴν Μοναρχίαν. Οἱ Αὐτοκράτορες τελευταῖον ἐξέρχονται ἀπὸ τὸν λήθαργον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐβυθίσθησαν ἐξ ἀδιακρίτου θεοσεβείας. Ἡ ἀνάμνησις τῆς παλαιᾶς δυνάμεως παρίσταται εἰς τὴν τετραγαμμένην φαντασίαν των. Προσπαθοῦν νὰ ἀπομακρύνωσι τὴν μάλιστα τῆς νέας θρησκείας· ἀλλ' εἰς μάτην. Προσκαλοῦν ὑπὸ τὰς σημαίας των τὸν Λαόν· ἀλλ' ὁ Λαὸς ἐνοθεύθη, ἡσθένησεν, ἀπέκαμεν ἀπὸ τὰ τρομερὰ ἀποτελέσματα μακροχρονίου ἀναρχίας, καλυπτομένης ὑπὸ τὴν σκιάν μίαις ἀδυνάτου Κυβερνήσεως. Τὴν ἀναψυχὴν τοῦ Λαοῦ ζητοῦσιν εἰς τὰς δημοσίους προσόδους· ἀλλ' οἱ πόροι τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου ἦσαν πλέον ἐξηνητημένοι. Σπουδάζουν, πλὴν παράκαιρα, νὰ ἐνώσωσι

(α) Ἴδε Ἀνάλ: τῆς Ἐφημ. ἢ Ἀθηνα τοῦ 1831, Σελ. 9. Ἄκ' αὐτὴν ἐδανείσθημεν μέρος τῶν ἀναφερομένων περὶ τοῦ Ἰσρατείου, τοῦ Τουρκισμοῦ τῶν Σπαχίδων κλπ.

τῆς Πολιτείας δλα τὰ μέρη. Τὰ μέρη ταῦτα διεμερίσθησαν μεταξὺ τῶν καταγομένων ἐκ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος (α). Οἱ Μοχαμετανοὶ καθορῶσι καὶ δρᾶτονται ἐπιδεξίως ὄλην τὴν ὠφέλειαν, τὴν ὁποίαν χορηγεῖ ἡ Κυβέρνησις ἐνὸς Βασιλείου διηρημένου, καὶ ἔχοντος Λαὸν ἐπιθυμοῦντα τὴν μεταβολὴν τῆς τύχης του. Δεικνύονται ἐντεθθεν ἀνεξίθρησκοι, θεοσεβεῖς, ἀγαθοί, δίκαιοι καὶ ἐλευθέριοι· ἀλλ' ὑπερήφανοι καὶ τρομεροὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους. Οἱ ταλαίπωροι τῆς Ἀσίας Ἕλληνας κλίνουν τὸν αὐχένα εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Διαδόχων τοῦ Μοχάμετ, ἐλπίζοντες, ὅτι ἐδύναντο νὰ ἀγοράσωσι διὰ μετρίου φόρου τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς λατρείας των. Θέλομεν εἶπη, ὅποσα μετ' ὀλίγον ἐδοκίμασαν. Ἄλλ' ἐντοσοῦτῳ οἱ Μοχαμετανοὶ ἀποκαθίστανται εἰς Ἔθνος ὄχι ἀσήμαντον, καὶ ὁ Ἀρχηγὸς των εἰς δυνατὸν Μονάρχην.

Ἄποδεικνύεται τοιοῦτοτρόπως, ὅτι αἱ μικραὶ κατ' ἀρχὰς ἐπιτυχίαι τοῦ Μοχάμετ καὶ τῶν Διαδόχων του, βοηθουμένων πρὸς τὴν ἐπιτηδειότητα, τὴν δραστηριότητα, τὸ φιλοπόλεμον, καὶ ἀπ' ὧσας ἀναφέρει ἡ Ἱστορία μεγάλας περιστάσεις, ἐστεφανώθησαν

(α) Πολλοὶ ἀπὸ τούτους μετεχειρίζοντο καὶ Στρατεύματα ἑνικὰ πρὸς ὑποδούλωσιν τῶν συμπολιτῶν των, καὶ πολλάκις ἐπροσκάλουν βοηθοὺς των καὶ αὐτοὺς τοὺς Τούρκους. Πρὸς τὰ ἄλλα ἔχομεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ Ἱστορικὸν τοῦ Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου, διαλαμβάνον τὴν τοιαύτην διαγωγὴν τοῦ τυράννου Θωμᾶ, Δουκὸς τῶν Ἰωαννίνων, καθ' ἣν μάλιστα ἐποχὴν οἱ Τούρκοι ἐκυρίευσαν μέχρι τῆς Θεσσαλονίκης. Εἰς τὸ ἴδιον Ἱστορικὸν, βλέπομεν καὶ τὴν ὁποίαν ἔκαμον οἱ Ἄλβανοὶ λεηλασίαν τοῦ τόπου, κυριεύσαντες τέλος πάντων μέχρι τῆς Αἰτωλίας.

κατὰ συνέπειαν μὲ ἄλλας πολὺ ἀνωτέρας. Ἡ Εὐρώπη συγχρόνως καὶ διὰ τὰ μίση της καὶ διὰ τὰς περιωρισμένας τῆς πολιτικῆς ἰδέας της δὲν ἦτον εἰς στάσιν οὔτε νὰ συμφωνήσῃ ἐναντίον τῶν προόδων τῆς νέας Θρησκείας, οὔτε νὰ προΐδῃ τὸν ἐπαπειλούμενον παγκόσμιον κατακλυσμὸν, τὸν ὅποιον μόλις ἤδυνήθη ν' ἀπαντήσῃ ἡ Γαλλία πρῶτον καὶ ἡ Βιένα ἐπειτα ἐπὶ τοῦ Μοχάμετ Δ' (1683).

Ἀποδεικνύεται ἐξ ἐναντίας ἡ τύχη τῆς ἐπιστροφούσης καταστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Καμμίαν δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποσχεθῇ ἀσφάλειαν μόνημον μία Ἐξουσία, οἰκοδομοῦσα καὶ προικίζουσα Μοναστήρια ἀντὶ Φρουρίων, ἔχουσα Ἀδλικοὺς καὶ Τιτλοφόρους ἀντὶ Στρατευμάτων, καὶ περιθάλλουσα τοὺς Μοναχοὺς ἀντὶ τοῦ Λαοῦ. Καὶ πότε ; Καθ' ὃν καιρὸν τὸ Βασίλειον τῶν Καλιφῶν ἐξετείνεται ἀπὸ τῆς Μεσημβρίας εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην, καὶ οἱ Κζάροι τῆς Ῥωσσίας προετοιμάζοντο νὰ ἐκτανθῶσιν ἀπὸ τὴν Ἄρκτον εἰς τὴν Μεσημβρίαν. Καμμίαν δὲν ἠμπόρουν νὰ δώσωσιν ἐγγύησιν μεγαλοουργίας ἄνθρωποι, φέροντες μόνην τὴν οἴησιν τοῦ Διαδήματος (α). Καὶ πότε ; Καθ' ὃν καιρὸν ὁ Ὄσμαντζίκης, εὐτελής καὶ ληστής κατ' ἀρχάς, ἀλλ' εὐφυῆς καὶ μεγαλοπράγμων, συνίστα εἰς τὴν Ἀσίαν τὴν Τουρκικὴν φυλὴν ἐπὶ τῶν ἔρειπίων

(α) Καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Ὀρχάνης ἐκυρίαυσε τὴν Καλλιπολίαν, κειμένην εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Προποντιδος, ὁ Ἀδοκράτωρ Ἰωάννης φέρεται μὲ τὴν μεγαλυτέραν οἴησιν, λέγων, ὅτι ἔχασεν ἓνα ἀ μ φ ο ρ έ α: δηλονότι μίαν κρασολαγῆναν. Ἦτον ἀξιοπρεπέστερον εἰς τοῦτον νὰ λάβῃ ὅλα τὰ δραστηρία μέτρα, ὥστε νὰ ἀποδιώξῃ ἓνα ἐπιχειρηματιὰν ἐχθρὸν, ὀχυρωνόμενον εἰς τὴν πλευρὰν του.

τοῦ Ἀραβικοῦ Καλιφάτου (1300)· καὶ ἐκ τοῦ ἄλλου Ἀλέξανδρος ὁ Νεῦσκης, καταβάλλων τὴν κυριότητα τῶν Μογγόλων τοῦ Γεγγῦς Κάν, ἐθεμελίωνε τὸ μέγα Δουκάτον τοῦ Βλαδιμήρου. Καμμίαν τέλος πάντων ἐλπίδα σωτηρίας δὲν ἔκρεπε περιμένη τις ἀπὸ εἰδωλα Βασιλέων, οἱ ὅποιοι δὲν ἤξευρον μῆτε νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τὰς περιστάσεις τῶν ἐχθρῶν των, ὅτε ὁ Τεμῆρ Χάν αἰχμαλωτίζει εἰς τὴν Ἄγκυραν τὸν Βαϊαζήτην Α'· ὅτε ἡ δύναμις τούτου τοῦ Τατάρου καταθλίβει τοὺς Ρώσους καὶ τοὺς Ὀθωμανοὺς διὰ μιᾶς (1400)· ὅτε οἱ υἱοὶ τοῦ ἀποθανόντος Βαϊαζήτου μάχονται μεταξὺ των (1403) περὶ τοῦ Θρόνου (α). Δὲν εἶναι ἐντεῦθεν παράδοξον, μολοντοὶ λυπηρόν, ἂν ἡ ἀναξιότης Αὐτοκρατόρων τινῶν ἤνοιξε μόνη τὰς κύλας τῆς ἐδρυχώρου Ἐπικρατείας των εἰς τοὺς κατακτητικoὺς σκοποὺς τῆς φυλῆς τῶν Σκυθῶν τοῦ Τουρκεστάν.

Εἶναι ἀληθινόν, ὅτι, καθὼς καὶ ἄλλοι (β), παρο-

(α) Εἰς τοὺς Αὐτοκράτορας ἐπαρουσιάσθησαν δεξιαὶ εὐκαιρίαι καὶ πρὸ τοῦ Ὀσμανζίκη. Οἱ Διάδοχοι τοῦ Μοχάμετ δὲν ἐστάθησαν κληρονόμοι καὶ τῆς ἐξαιρέτου εὐφυίας του. Τὰ κοινὰ πράγματα εἶχον ἐξασθενήσει ἐν μέρει τὸν θρησκευτικὸν ἐνθουσιασμόν, καὶ ἡ Ἐξουσία διηρέθη μεταξὺ πολλῶν Ἀρχηγῶν. Ἐφαίνετο τότε διασκεδαζόμενος ὁ ἐπικείμενος χεῖμῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Ἐφαίνετο κατὰ συνέπειαν στερρούμενος καὶ πάλιν ὁ Θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄλλ' οἱ Αὐτοκράτορες δὲν ἀντιλαμβάνονται τὴν ἐπιτηδεῖαν αὐτῆν εὐκαιρίαν, διὰ νὰ ἐπαναλάβωσι τὰς Ἐπαρχίας των. Δίδονται εἰς τὰς ἡδύτητας ἐφημέρου ἡσυχίας καὶ εἰς ἐλπίδας κενάς.

(β) Τὸ Ἀνατολικὸν Βασίλειον κατετρέχετο ἀδιακόπως ἀπ' ὅλα σχεδὸν τὰ τότε βάρβαρα Ἔθνη: τοὺς Ὀύνους, Γότθους, Οὐγγρους, Οὐζοὺς, Βουλγάρους, Σαρακηνοὺς, Ἀραβας, Πέρσας, Λυτικoὺς κλπ.

μοίως και οί πριν Ειδωολάτραι του Βορέως επεχειρησαν πολλάκις τήν κατεξουσίασιν αυτού του θωραίου και κεντρικού Τόπου. Αί δοκιμαί των όμως μη έχουσαι συνοδόν τήν προκύπτουσαν από τὸ πνεύμα του πολέμου και τὰς περιστάσεις του έσωτερικού των αρμοδιότητα, άλλοτε απέτύγχανον, και άλλοτε επαλιρροίαζον ικανοποιούμεναι εις ώφελήματα εφήμερα και παράδοξα πολλάκις. 'Αλλ' ὁ χειμαρρος τῶν φανησιαστών 'Οσμανλίδων, εὐτυχής εις τὸ στάδιον τῶν 'Ανατολικῶν κατακτήσεών του, αφού άπαξ μετέβη τήν Εὐρώπην, και ανεπέτασε τήν 'Ημισέληνον εις τήν Πόλιν του 'Αδριανου (1360 επί του Μουράτ Α'), ήτον αδύνατον φυσικῶς νά απαντηθῆ από τήν παράλυτον ήδη, μεμονωμένην και ύποτελή Καθέδραν (α) του Κωνσταντινου. Οί Αὐτοκράτορες πάσχουν, πλην εις μάτην, νά αναβάλλωσι τὸ τέρμα τῆς ύπάρξεώς των, διαπραγματευόμενοι με τούς Σουλτάνους συνθήκας συνεχείς, ταπεινάς και έπιζημίους. Οί Παλαιολόγοι δέν ομοιάζουσιν άληθινά τούς προκατόχους μαρολόγους, επικαλούμενοι τὰς βοηθείας τῶν Δυτικῶν 'Ηγεμόνων, και προτείνοντες τρόπους συνδιαλλαγῆς δια τῆς ένώσεως τῶν 'Εκκλησιῶν· δέν ήμποροῦν όμως νά παρεκτείνωσι τὸν έπίλογον τῆς 'Ιστορίας του 'Ανατολικου Κράτους μ' ὄλα τὰ ύψηλά, αλλά παράκαιρα

(α) 'Η επί του 'Ιωάννου Καντακουζηνου έπιγαμία τῆς Θεοδώρας με τὸν Σουλτάνον 'Ορχάνην ήτο τρόπον τινά τὸ δακτυλίδιον τῆς άρραβῶνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως με τούς Τούρκους. Τὸ 'Ιδιον ήκολούθησαν πριν έτι και οί Ρώσσοι δια τούς αὐτούς πολιτικούς σκοπούς, ὅτε (988) ὁ Βλαδίμηρος, νεώτερος υἱός του Σφενδοσλάβου, έλαβεν εις γυναίκα 'Ανναν, τήν αδελφήν Κωνσταντινου του Πορφυρογεννήτου.

πλέον, μέτρα. Ἡ παλαιὰ Ρώμη, ἀλαζών εἰς τὸν φανταστικὸν θρίαμβόν της, ἐναντιοῦται, καὶ ἡ Σύνοδος τῆς Φλωρεντίας διαλύει πᾶσαν ἐνώσεως ἐλπίδα. Ἄλλη Σύνοδος διακηρύττει Σχισματικὴν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Αἱ δύο Ἐκκλησῖαι ἀφορίζονται ἀμοιβαίως, καὶ ἡ πεπρωμένη, ἀλλὰ τόσον δυστυχῆς, ὥρα σημαίνεται διὰ τὸ Βασίλειον τῶν Ἑλλήνων. Τοιουτοτρόπως ἄλλη δὲν ἔμενε τιμὴ εἰς τὸν τελευταῖον Κωνσταντῖνον, τὸν ἐπονομασθέντα Δράγασιν, παρ' ἐκείνην τοῦ ἀπλοῦ Στρατιώτου, γνωρίζοντος τὰ χρέη του καὶ τὸν ἐντιμον θάνατον. Δὲν παραχωρεῖ τὰ ἐθνικὰ καὶ τὰ Βασιλικά Δικαιώματα, ἀλλὰ μάχεται κατὰ τοῦ Μοχάμετ Β', καὶ διὰ τοῦ αἱματός του ἐξαγοράζει εἰς τὴν μετὰ ταῦτα Γενεάν τὸ πολῦτιμον προνόμιον τοῦ νὰ μὴν ὀνομάζηται αἰχμάλωτος (α). Τὸ δίκαιον τοῦ Πολέμου ὑφίστατο κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἰς τὴν ἀνεξαίρετον σφαγὴν, τὴν τερατώδη διαρπαγὴν καὶ τὴν ἀπάνθρωπον αἰχμαλωσίαν.

Παράδοξος σύμπτωσις! Καθ' ἣν ἐποχὴν (1453) ἡ Ἡμισέληνος ἀναπέταται ἐπὶ τῶν κωδωνοστασίων τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὀλίγον ὕστερον (1462) ὁ Σταυρὸς ὑψοῦται ἐπάνω τοῦ Θρόνου τοῦ Κρεμλίνου εἰς Μόσχαν (β). Τὸ φαινόμενον τοῦτο δει-

(α) Διὰ τοῦτο ἡ Τουρκικὴ Ἐξουσία ἔλεγε τὸν Ἕλληνα *Ρεαγιά Έμμανουάλαχ*: ἤγουν Ὑπήκοον ὡς ἐνέχυρον παραδεδομένον.

(β) Ἐπὶ τοῦ Ἰβάν Βασιλειεύιτς (ἤγουν ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου Α' Βασιλειάδου). Αὐτὸς ἤνωσε τὴν Ρωσσίαν εἰς μίαν Μοναρχίαν, ὑποτάξας, ὡς ἄλλος τῶν Τούρκων Ὀσμανζίκης, τοὺς λοιποὺς Ἡγεμόνας, καὶ ψηφίσας τὸ ἀδιαίρετον τοῦ Βασιλείου.

κνύει, τὴν ὁποῖαν τὰ δύο γειτνιάζοντα ἤδη Ἑθνη θέλουσιν ἔχει διηνεκῆ φιλονεικίαν καὶ ζηλοτυπίαν περὶ τῶν τόπων, ὄσους ἄφησαν ἔρμαιον τοῦ ἰκανωτέρου αἰ σημειωθεῖσαι καταστάσεις τῶν Αὐτοκρατόρων. Ἡ ὑπόθεσις ἐγινεν ἔργον. Ἡ δὲ τύχη τῶν Σουλτάνων καταντᾷ ἢ ἴδια μὲ ἐκείνην τῶν Αὐτοκρατόρων.

Τοιαύτην ἔλαβεν ἀρχὴν ἡ Ἑλληνικὴ δουλεία ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῶν Τούρκων. Τὴν καταστροφὴν διαδέχεται τρομερωτάτη σφαγὴ τὴν σφαγὴν συνοδεύει ἡ πλεον φθοροποιὰ λεηλασία καὶ αἰχμαλωσία. Ὁ θάνατος κρέμαται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ δυστυχοῦς Χριστιανοῦ, καὶ τελεία ἐρήμωσις κινδυνεύει νὰ διαδεχθῇ τὸν πληθυσμὸν τοῦ τόπου.

Ὀλιγώτερον φρικωδεστέρα δὲν φαίνεται τῶν λειψάνων ἢ κατάστασις, εἰς ὅσα παρεχώρησε μόνην τὴν πνοὴν ἡ μαιφόνος βαρβαρότης. Μεθυσμένοι ἀπὸ τὸν τύπον τῶν θριαμβευτικῶν προόδων τῶν οἱ Λατρευταὶ τῆς νέας Θρησκείας ἐστηριγμένοι εἰς τὰ δόγματα τοῦ Θεμελιωτοῦ τῆς δόξης τῶν, ὑποσχόμενα εἰς τούτους ἐξαιρετικὴν τὴν παμβασιλείαν ὄλου τοῦ ἡμισφαιρίου : οἱ Τούρκοι μεταχειρίζονται τοὺς Ἑλληνας τοιούτους, ὁποίους δὲν συγκρίνει ἢ Ἱστορία, μ' ἄλλους, ὑποκύσαντας εἰς παρομοίαν μεταβολὴν, Λαοὺς. Βάρβαροι, ἀπάνθρωποι, πλεονέκται, καταφρονούντες πᾶν ἄλλο μὴ περιεχόμενον εἰς τὸ Ἄλκοράνι, καὶ φορτωμένοι μ' ὅλα τὰ ἐλαττώματα καὶ μ' ὅλας τὰς προλήψεις, ἀποκαθιστῶσιν ἀπόξενον τὸν Ἑλληνα ἀπὸ τὰ δίκαια τῆς φύσεως καὶ τῆς κοινωνίας. Οἱ Ἑλληνες ἐντεῦθεν, ὡς κτήματα θεωρούμενοι, ὑπόκεινται εἰς τὴν ἀθαιρεσίαν ὄλων ἀνεξαιρέτως

τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰσλαμισμού. Ὡς ἄπιστοι κατακρινόμενοι, δὲν δικαιούνται ἐναντίον τοῦ Πιστοῦ· τὴν δὲ ζωὴν των ὀφείλουσιν εἰς μόνας τὰς χρεῖας τοῦ δεσπότη (α).

Ἡ τυραννία ἐξαντλεῖ κατὰ συνέχειαν τὰ μέτρα τῆς κακοτρόπου διαγωγῆς τῆς καὶ ἐναντίον τῆς τελευταίας παρηγορίας τοῦ τεθλιμμένου πατρὸς τῆς οἰκογενείας. Αὐτὸς δὲν χαίρει πρὸς τὰ ἄλλα οὔτε τὴν ἀσφάλειαν τῶν τέκνων του ἀποδεκατιζομένων. Προέκυψεν ἐντεῦθεν τὸ πολυθρύλητον Παιδομάζωμα (β). Παρομοίας ἀπανθρωπίας

(α) Ἀπ' αὐτὰς ὀφελήθησαν οἱ Ἕλληνες ἐρόντες τὴν σωτηρίαν των κατὰ διαφόρους ἐποχάς, εἰς τὰς ὁποίας τοὺς ἐπακτιλεῖτο γενικὴ σφαγή. Καὶ ἄλλοτε, καὶ ἐπὶ τοῦ τελευταίου Πολέμου μάλιστα, αἱ τοιαύτης φύσεως διαταγαὶ τῶν Σουλτάνων δὲν ἐπεκυρώθησαν ἐκ μέρους τῶν Νομοφυλάκων Τούρκων, ὅχι δι' ἄλλο, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπαγομένην ἔλλειψιν ἀνδραπόδων.

(β) Ὁ Ὀρχάνης, διάδοχος τοῦ Ὀσμανζίκη, βεβιασμένος ἀπὸ τὰς λιποταξίας τῶν Τουρκομάνων, ἐπενόησε τὸν Τουρκισμόν τῶν Χριστιανικῶν παιδίων ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ σηματούσῃ Τάγμα Στρατιωτῶν ἀδιάλυτον. Ἐτούρκιζεν ἐντεῦθεν καθέκαστον χρόνον 1000 παιδία Χριστιανῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἔδιδε τὸ γυμνάσιον τῆς Πολεμικῆς. Καὶ τις Χατζή Βεκτάσης, ἔδωκεν εἰς τὸ νεοσύστατον τοῦτο Τάγμα τὸ ὄνομα Γενίτζαρι. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Τουρκιζομένων ἀνέβη ἐπὶ τοῦ Μοχάμετ Β' εἰς 12.000· ἐπὶ τοῦ Σουλεϊμάν εἰς 20.000, καὶ ἐπὶ τοῦ Μοχάμετ Δ' εἰς 40.000.

Μετέπειτα δὲ διὰ τὴν μεγάλην φθοράν, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασαν οἱ Τούρκοι κατὰ τὸν ἸΣΤ' Αἰῶνα, πολεμοῦντες τοὺς Χριστιανοὺς Βασιλεῖς καὶ τὴν Περσίαν, ἀπεφάσισαν καὶ συνήθρουν ἀνὰ ἓν παιδίον ἐξ ἑκάστης Ἑλληνικῆς Οἰκογενείας. Λέγεται, ὅτι ἡ συνήθρσις αὕτη ἀνέβη τὸ ποσὸν τῶν 200.000. Τὸ συμβάν δὲ τοῦτο τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἀνόμασαν οἱ Ἕλληνες Παιδομάζωμα. Τὰ παιδία ταῦτα, μεταφερθέντα εἰς Κων-

ὁ στιγματισμὸς δὲν φαίνεται τοῦλάχιστον εἰς τὰ χρονικὰ τῶν ἄλλων τυράννων. Καὶ θανατῶνων καὶ βιάζων τὸν Ἑλληνα εἰς τὸν Μοχαμετισμὸν (α) ὁ Τοῦρκος νομίζει, ὅτι εδαρευσεὶ τὸν ἀνεξίκακον Θεόν, καθὼς καὶ τὸν Προφήτην του, καὶ διὰ τὴν μίαν καὶ διὰ τὴν ἄλλην περίστασιν.

Παρ' ἐκεῖνας τῶν καταστρεπτικῶν πολέμων καὶ τῶν κατὰ μέρος περιοδικῶς ἐνεργουμένων κατα-

σταντινούπολιν καὶ ἄλλας πόλεις τῆς Ἀσίας, ἐβιάσθησαν νὰ δεχθῶσι τὸν Μοχαμετισμὸν. Πολλὰ ἐξ αὐτῶν προεχώρησαν καὶ εἰς ἀξιώματα σημαντικά. Ἐν ἐκ τούτων, καταγόμενον ἀπὸ τὸ Μαναδένδρι, κώμην τῆς κατὰ τὸ Ζαγόριον Βητσης, γενόμενον Σπαχῆς διὰ τὰς πολεμικὰς ἀνδραγαθίας του, κατέστη καὶ Ἀρχηγὸς τῶν Σπαχίδων (Ἀλαϊμπεης). Προεχώρησε βαθμηδὸν καὶ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Πασσᾶ, κατοικοῦν εἰς τὰ Ἰωάννινα. Ἀπὸ τούτου τὸν Ἀσλάν Πασσᾶν κατήγοντο ἐσχάτως δλαὶ αἱ σημαντικαὶ Οἰκογένειαι τοῦ Ἀσὴμ Μπεῆ, (υἱοῦ τοῦ ποτε Μουσταφᾶ Πασσᾶ), τοῦ Ἀσλάν Μπεῆ καὶ Νεμπτή Μπεῆ, (υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ), τοῦ ἄλλου Ἀσλάν Μπεῆ, (ἐγγόνου τοῦ Πασσᾶ Καλιοῦ), τοῦ Μπεμπρή Μπεῆ, (υἱοῦ τοῦ Ταῆρ Πασσᾶ), τοῦ Καπλάν Πασσᾶ ἐκ τοῦ Ἀργυροκάστρου, ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τοῦ ὁποῖου κατήγετο καὶ ὁ περίφημος Σουλεϊμάν Πασσᾶς.

(α) «Ντὶν Ἰσλαμᾶ γκελμῆς» (ἤγουν Ἦλθεν εἰς τὴν ὀρθὴν Πίστιν) ἔλεγεν ὁ Τοῦρκος περὶ τοῦ Ἑλλήνου, ἀλλάζοντος τὴν θρησκείαν του. Τὴν ἰδέαν αὐτὴν ἐπρέσβευεν ὡς τὴν πλέον ἱερὰν κατὰ τὸ Ἄρθ. ΙΣΤ' τοῦ Ἀλκορανίου, ὅπου ἀναφέρεται· «Καθὲν βρέφος γεννᾶται μὲ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, καὶ οἱ δὲ γονεῖς του εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι τὸ βιάζουσι εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν, ἢ τὸν Χριστιανισμόν, ἢ τὴν Εἰδωλολατρείαν».

Ὁ μεγαλοφυὴς Μοχάμετ προέβλεψε καὶ διὰ τοῦ Ἄρθρου τούτου τὸν πληθυσμὸν, τοῦ ὁποῖου ἐμόρφωσεν ἔθνος, καὶ τὴν καθιέρωσιν τῆς Θρησκείας του.

δυναστειῶν (α) δύο ἄλλαι ἐποχαὶ παρουσιάζονται αἱ φρικωδέστεραι, ἂν καὶ διαφέρουσαι ὡς πρὸς τὴν ἔκβασίν των. Ἡ πρώτη συμβᾶσα πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκινδύνευσε νὰ καταλύσῃ τὸν ἔθνισμὸν τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀσίας διὰ τῆς ἀπαλλοτριώσεως τῆς Θρησκείας των. Ἡ δευτέρα ἐπρολήφθη παραδόξως· δεικνύει ὁμως, τὸν ὁποῖον πάντοτε οἱ Τούρκοι ἔπνεον διωγμὸν κατὰ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας.

(α) Ἀπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς φαίνεται ἐπικρατήσαν καὶ ἄλλο εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὴν Κρήτην, τὴν Στερεὰν καὶ ἄλλο, ἐπίσης ὀλέθριον, δυστύχημα· ἡ γαμικὴ ἐπιμξία. Ὁ Τούρκος ἐνιμφεύετο τὴν Ἑλληνίδα κατὰ τὸ δόγμα του, καὶ εἰς τὴν Χιμάρραν ὁ Ἕλλην τὴν Ὀθωμανίδα μὲ τὸ λεγόμενον *κα πίνι*. Τὸ κακὸν τοῦτο ἔλειψε πρὸ καιροῦ ἀπὸ τῆν Πελοπόννησον, ἐσβέσθη εἰς τὴν Χιμάρραν διὰ τοῦ Ἀλη Πασσᾶ· ἐσώζετο ὁμως εἰς τὴν ἔτι πολυπαθεστέραν Κρήτην. Ἀφίνονται αἱ παράδοξοι λεπτομέρειαι τῆς συνδιαγωγῆς τοιοῦτων συνοικεσιῶν.

Εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν, καὶ μᾶλλον τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Κρήτην, ὑπῆρχεν ἔτι καὶ ἄλλο σύστημα ἀνθρώπων, ἀπορρέον ἀναμφιβόλως ἀπὸ τὰς ἰδίας περιστάσεις. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, ὑποκρινόμενοι εἰς τὸ φαινόμενον τὸν Μοχαμετισμὸν καὶ ἐνδεδυμένοι ὀλοκλήρως τὴν Τουρκικὴν ἐνδυμασίαν, ἦσαν εἰς τὸ κρυπτὸν Χριστιανοὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ Δόγματος, ἔχοντες εἰς τὸ ἐνδότερον μέρος τῆς οἰκίας τοὺς Ναοὺς των, τοὺς δὲ ἱερεῖς των ὑπὸ τὸ κοινὸν σχῆμα τοῦ Δερβίση. Ὡς τοιοῦτοι ἐσχημάτιζον ὡσεπιτοπλεῖστον κόμας χωριστάς μεταξὺ τῶν πόλεων, δὲν συνεκοινῶνουν διὰ γάμου μὲ τοὺς ἄλλοθεις Τούρκους καὶ ἐβοήθουν πολλὰκις τοὺς Ἕλληνας διὰ πλαγίων τρόπων.

Ἐπὶ τοῦ Πολέμου τοῦ 1821 ἀπεκαλύφθησάν τινες εἰς τὴν νήσον τῆς Κρήτης καὶ ἔλαβον αὐτόματοι δραστήριον μετοχὴν εἰς τὸν Ἐθνικὸν Ἀγῶνα. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν οἱ γνωστοὶ Κουρμολοῖαι.

Είκομεν (α) τὴν πανοῦργον πολιτείαν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Μοχαμετισμοῦ, καθ' ἣν ἐποχὴν ὑπεχρεοῦντο ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ παγιωθῶσιν ἐπὶ μονιμοτέρων βάσεων. Ἄλλὰ δὲν ἐμελλε νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ κολῶν ὁ καιρὸς τῆς πραότητός των. Ἐχόντες τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ θέλοντες νὰ ἀσφαλίσωσι τὰ ὀπίσθια των ὡς πρὸς τὰς κατακτήσεις τῆς Ἀνατολῆς, μεταχειρίζονται τὴν βίαν τῆς ἐξωμώσεως (β) καὶ τῆς μαχαίρας, σπεύδοντες νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν σκοπὸν των διὰ τοῦ ἐνὸς ἢ διὰ τοῦ ἄλλου τρόπου. Αἱ σκηναὶ τῆς φρίκης ἐπισωρεῦνται ἡδη ἢ μία κατόπι τῆς ἄλλης ἐναντίον τῶν Λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ ὀμότης προχωρεῖ εἰς βαθμὸν τοῦ νὰ κόπτωνται καὶ αἱ γλῶσσαι τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, διὰ νὰ ὀμιλῶσι τὰ βρέφη τὴν φωνὴν τῶν κατακτητῶν, ἀποβάλλοντα τὴν μητρικὴν των. Ἡ δὲ Ἐκκλησία ὑποφέρει καὶ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὄλους τοὺς διωγμούς, ὅσοι ἀνεφύησαν εἰς τὰ γενέθλια τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ ἀπόγονοι τῶν θυμάτων τῆς Πίστεως ἔμειναν ἀπαρασαλεύτως προσκεκολλημένοι εἰς τὴν Ἐρησκείαν των καὶ βλέπομεν καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη Χριστιανικοὺς Λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς μὴ λαλοῦντας ἄλλην παρὰ τὴν Τουρκικὴν γλῶσσαν. Αἱ Ἐκκλησίαι μετετρέπησαν

(α) Σελ. 7.

(β) Ἡ ὀμολογία τῆς Ὀθωμανικῆς Πίστεως συνίστατο εἰς τοὺς ἀκολούθους λόγους: «Λατῶν ἢ Ἄλλάχ, βὲ Μοχαμέτ Ρεσοὺλ Ὀδλάχ» ἦγον Δὲν εἶναι ἄλλος Θεὸς παρὰ τὸν Θεόν, ὁ δὲ Μοχάμετ εἶναι ὁ Προφήτης τοῦ Θεοῦ.

εἰς Τζαμία· καὶ τὰ εἰσοδήματα τῶν πρώτων εἰς τὴν διατήρησιν τῶν δευτέρων.

Ἡ ἀμάθεια, ἡ δεισιδαιμονία καὶ διάφορα ἀντικρουόμενα συμφέροντα τῶν Τούρκων ἐτοιμάζουσι καὶ μετέπειτα νέους κεραυνοὺς κατὰ τῆς κεφαλῆς τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως διατάσσεται ἀπὸ τὸν Σουλτάνον νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν Ἐρησκείαν τοῦ Μοχάμετ δλους τοῦ Δόγματος τοῦ Ἀνατολικοῦ. Ἄλλ' ὁ τότε Μέγας Βεζύρης, εἴτε συναισθανόμενος τὸ ἄδικον τῆς διαταγῆς αὐτῆς, εἴτε προβλέπων τὴν ἀναστροφὴν, τὴν ὁποίαν ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐμελλε νὰ ἐπιφέρῃ εἰς ὅλα τὰ Ὑπήκοα Γένη τοῦ Κράτους, πληροφορεῖ περὶ τούτου πρῶτον τοὺς Μουφτῆδας (Ἀνωτάτους Διερμηνεῖς τοῦ Νόμου, ἀλλ' ἀδιαλλάκτους ἐχθροὺς τοῦ Χριστιανισμοῦ), καὶ συμβουλεύει τὸν Πατριάρχην περὶ ὄλων τῶν μέσων, ὅσα ἠδυνήθησαν τελευταῖον νὰ σώσωσι τοὺς Ἑλληνας ἀπὸ τὰ δεινὰ ἐκείνων τῆς Ἀσίας.

Ἄλλὰ τὸ δυστύχημα τοῦτο δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἀποφύγῃσι (κατὰ τὸν ΙΖ' Αἰῶνα) οἱ λεγόμενοι Χριστιανοὶ Σπαχίδες τῆς Ἠπείρου. Οἱ Στρατιωτικοὶ οὗτοι ἀπενέμοντο ἐκ συνθήκης, ὅσα εἶχον προνόμια καὶ ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν Δεσποτῶν. Ὑπόχρεοι νὰ ἐκστρατεύωσιν ὑπὲρ τῶν Σουλτάνων εἰς ὅλους τοὺς πολέμους των, συνηθοῦρίζοντο εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὅθεν ἐκινουῖντο ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μέχρι τοῦ Πίνδου. Ἐκεῖθεν ἦνοιγον τὰς Τουρκικὰς σημαίας. Τὴν ὑπηρεσίαν των αὐτὴν ἠκολούθουν ἤδη ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰῶνας· ἀλλ' ὁ φθόνος τῶν Τούρκων συνάδευε πάντοτε τὰς ἀνδραγαθίας των. Εἰς τὸν κατὰ τῆς Περσίας πόλεμον

τοῦ 1620, διαρκέσαντα τριακονταετίαν, ἦσαν ἐκ τοῦ τάγατος τούτου τῶν Σπαχίδων ὡς 12.000. Εἰς τὴν γενικὴν, ὡς φαίνεται, τελευταίαν μάχην, ἐνῶ οἱ Πέρσαι ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους, αὐτοὶ ἀνοίξαντες τὰς Χριστιανικὰς σημαίας των, ὤρμησαν καὶ ἀντενίκησαν τοὺς Πέρσας. Εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Βεζύρη ἐπαρουσιάσθησαν κατὰ συνέπειαν μὲ τὰς ἰδίας των σημαίας· καὶ αὕτη ἡ περίστασις ἐνέσταξεν εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τούτου καὶ τῶν ἄλλων Τούρκων τὴν ἀδιάλλακτον ζηλοτυπίαν, τὸ μῖσος καὶ τὰς κινδυνώδεις ὑποψίας περὶ τοῦ μέλλοντος. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ὀθωμανικὴ Ἐξουσία διέταξεν ἀκολούθως ἐναντίον τῶν προγενομένων Συνθηκῶν τὸ νὰ μὴν ὑπάρχη Ἑλλην Σπαχὴς, εἰμὴ ὁποῖος τουρκίση· οἱ δὲ Στρατιωτικοὶ οὗτοι ὑπεχρεώθησαν νὰ δεχθῶσι τὸν Μοχαμετισμὸν, διὰ νὰ μὴ στερηθῶσι τὰ εἰσοδήματά των. Ἐντεῦθεν οἱ περισσότεροι Τούρκοι τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῶν πέριξ τόπων κατάγονται ἀπὸ τοὺς Σπαχίδας τούτους καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖον προαναφέραμεν Παιδομάζωμα.

Τῆς Οἰκογενείας ἡ τιμὴ ἐστάθη πάντοτε ζηλότυπος εἰς τοὺς Ἑλληνας. Μήπως διέφευγε καὶ αὕτη τὴν κτηνωδίαν τοῦ βιαστοῦ; Ἡ ἀθῶα νεάνις, πιστὴ εἰς τὰ ἥθη καὶ τὴν Ἐρησκείαν τῶν πατέρων της, προστρέχει πολλάκις εἰς δευτέρους ἀγνισμοὺς· τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Τούρκου καθίσταται καὶ ἐνεκα τῆς περιστάσεως αὐτῆς τόσον φρικαλέον, ὥστε ἡ ἄσπονδος ἀποστροφή τοῦ ὀνόματός του μετοχετεύεται κοινὴ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀνήλικα βρέφη τῶν ὀρέων.

Μικρὸς σπινθὴρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας, ἀλλὰ τόσον καταπληκτικὸς εἰς τὰ σμήνη τῶν

Τούρκων (α), ἔμενον ἔτι εἰς τὴν στρατιωτικὴν Ἀλβανίαν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τοῦ Γεωργίου Καστριώτου, γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Σκενδὲρ Πεῆ. Ἀλλ' ἔσβεσε καὶ τοῦτον ἡ ἀναξιότης τῶν υἱῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς. Ὁ Σκενδὲρ Πεῆς ἐστάθη ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῶν θριάμβων καὶ τῆς δόξης τοῦ μέρους τούτου (β). Βαίαιζήτ ὁ Β' γίνεται κύριος τῶν τόπων τοῦ οἱ δὲ φανατισταὶ Ἰσλάμιδες καταδέχονται νὰ ἐδλαβηθῶσι τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν τοῦ ἀναφερομένου ἥρωος, ἀγιάζοντες τὰ ὄπλα των διὰ τοῦ τριψήματος τῶν ὀστέων του. Ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ ἀρετὴ θαυμάζεται καὶ εἰς τὸν τάφον ἀπὸ τὴν θεμελιωμένην εἰς τὸ πεπρωμένον Βαρβαρότητα.

Ἡ Πελοπόννησος (1715) καὶ ἡ λοιπὴ Ἑλλάς κυριεύονται ἐκ συνεχείας, δοκιμάζουσαι τὰ ἀπειρα δεινὰ τῶν ἀντιμαχομένων ἀλληλοδιαδόχως κατακτητικῶν Ἐθνῶν. Αἱ πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων ἐπιβαρύνουσιν ἀντὶ νὰ ἐλαφρώσωσι τὰ βάρη καταστάσεως ἀξιοθρηνήτου. Καὶ τὸν νικητὴν καὶ τὸν νενικημένον δὲν ὀδηγεῖ ἄλλο πνεῦμα

(α) Ὁ Μουράτ καὶ ὁ Μοχάμετ Β' ἐδοκίμασαν κατὰ συνέχειαν 82 ἡττας. Ἀποδεικνύεται δέ, ὅτι ἓνας δοῦλος ἄλλοτε τοῦ Μουράτ, ἀλλὰ Ἑλλήν ἓνας μικρὸς Πρίγκιψ, ἀλλὰ ἀξίος, τρομάζει ὀλόκληρον τὸ Ὀθωμανικὸν Βασίλειον καὶ δὲν νικεῖται, καθ' ἣν ἐποχὴν τοῦτο νικᾷ καὶ τρομάζει ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην.

(β) Τὰ περὶ τοῦ Ὀρεινοῦ, ἢ τοῦ λεγομένου Ἀτάκτου, Πολέμου μαθήματα τοῦ Σκενδὲρ Πεῆ ἀκολουθοῦσιν οἱ Ἕλληνας μ' ἐπιτυχίαν καὶ εἰς τὴν τελευταίαν Ἐπαναστάσιν των. Θέλομεν δὲ ὁμιλήσει ἄλλοτε, ἂν ἦτον ὁ μόνος σύμφωρος τρόπος ὡς πρὸς τὴν γεωγραφικὴν θέσιν καὶ τὸν κληθυσμὸν των.

παρά τὴν βίαν, τὴν ἐκδίκησιν καὶ τὴν ἀρπαγὴν. Τούτων ὄλων τὸ ὑποκείμενον ἦτον ἡ Ἑλλάς, ἡ ὁποία μῆτε ἐτιμᾶτο, μῆτε ὠφελείτο, θυσιάζουσα τὸ αἷμά της ὑπὸ τὴν Σημαίαν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ Χριστιανικοῦ Ἔθνους. Τοιουτοτρόπως ἡ παρουσία τῶν Χριστιανῶν δὲν προαναγγέλλει πλεόν τὸ ἄσυλον τῆς ἀποφυγῆς χειροτέρων δυστυχιῶν. Οἱ Ἕλληνες, μεταβαίνοντες, ὡς πρόβατα, εἰς τὸ ἰσχυροτέρου τὴν κυριότητα, δὲν αἰσθάνονται σχεδόν τι ξεχωριστὸν εἰς τὴν προσωπικὴν διαδοχὴν νέου Δεσπότη. Ἡ θριαμβεύτρια Ἡμισέληνος προβάλλει πανταχοῦ τὴν ἀσπλαγχνίαν, φέρουσα συγχρόνως τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν βαρβαρότητα τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας· τὸ δὲ σκῆπτρον τῶν Σουλτάνων, βεβιασμένον νὰ διακρατῆ τὰς νέας κατακτήσεις, χαρίζεται εἰς τοὺς Στρατιωτικοὺς ἢ εἰς τοὺς μετάναστας Φρουροὺς, τὴν ἀπονομὴν τῆς γονίμου γῆς, καὶ ἐπικρατοῦσιν ἐντεῦθεν τὰ πολυθρύλητα Τιμάρια, Ζιαμέτια καὶ Σπαθιά. Οἱ κατασταθέντες Σπαχίδες (α) ἐξ ἐκείνων μάλιστα, ὅσοι ἦσαν φυγάδες ἐπὶ τῶν Ἑνετῶν εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ τὴν Ἀσίαν, ἐσχημάτιζον ἐπίσης μέρος τῆς Φρουρᾶς τῆς Ἑλλάδος, προικισμένοι ἀναλόγως ὁ καθεὶς μὲ τὰς ἀποδεκατώσεις (β).

(α) Ἦτοι Δεκατισταὶ ἐν γένει ὄλων τῶν προϊόντων ἐκάστου χωρίου διὰ Χρυσοβούλων (Μπερατίων). Τὰ δέκατα αὐτὰ ἐνέμοντο ἀντὶ μισθοῦ ἐπὶ ζωῆς των. Τὸ προνόμιον τοῦτο μετέβαινε δωρεάν καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς, ἀποθανόντος τοῦ πατρὸς.

Οἱ Σπαχίδες τῆς Πελοποννήσου εἶχον ἰδιαιτέραν διὰ προνομίου χάριν τοῦ νὰ μὴν ἐκστρατεύωσιν εἰς τοὺς πολέμους τοῦ Βασιλείου.

(β) Οἱ ἴδιοι ἐλάμβανον καὶ κατὰ κεφαλὴν ἄλλον φόρον μικρὸν, ὀνομαζόμενον Σ π ἔ ν τ σ α. Ἦτο προσδιωρισμένος οὗτος πρὸς 10 λεπτά διὰ τὸν ἄνδρα καὶ ὀλιγώτερος διὰ τὰ ἀρσενικὰ παιδιά.

Ὁ κανὼν τοῦ Χαρατσίου καὶ τῆς Ἀποδεκατώσεως τῶν προϊόντων τῆς γῆς ἦτο γενικός εἰς δλους τοὺς κατακτηθέντας τόπους. Τὰ δημόσια δὲ εἰσοδήματα τελωνείων καὶ λοιπῶν, καθὼς καὶ ἐκεῖνο τῶν ὀσπητίων λεγόμενον Τουρκιστί Νο ζ ο ὑ λ Ἀ β α ρ ί ζ, ἦσαν ἄλλης φύσεως (α). Τὸ γενικὸν τῶν Ἐπαρχιῶν ἐπεφορτίζετο μὲ χρονικὰ δοσίματα ὀνομαζόμενα Δ ε β λ ἔ τ Μ α τ λ ο υ π α τ λ α ρ ί: δηλονότι Βασιλικαὶ Ἀπαιτήσεις (β). Παρομοίως, ὁπότε κατεσκευάζοντο, ἢ ἐπεσκευάζοντο, Φρούρια, ἐπεβαρύνοντο αὐταὶ μὲ τὴν ἑκτακτον συνδρομὴν λεγομένην Κ α λ ι ἄ Τ α μ ι ρ ί: (Διόρθωμα Φρουρίων). Καὶ ἐπὶ τῶν Πολέμων μὲ τὰς λεγομένας Ν ε φ ἔ ρ Μ π ε ν τ ε λ ι ε σ ί (Πληρωμὴν τῶν Στρατευμάτων): Τ σ α μ ο ὑ ζ Μ π ε ν τ ε λ ι ε σ ί (Πλη-

(α) Ἐπεβλήθησαν μετέπειτα καὶ ἄλλαι Εἰσπράξεις εἰς διάφορα προϊόντα. Δὲν ἔμειναν ἔξω πληρωμῆς καὶ τὰ μαγκάνια τῶν μεταξίων καὶ οἱ ἀργαλοὶ τῶν πανίων. Ἐπίσης ἀνομάζοντο αὐταὶ Μ π ε τ α ἔ τ ι α.

Ἡ ἐπὶ τῶν ποιμνίων εἰσπραξις, ἢ ὁ Ποιμενικός λεγόμενος Φόρος, διεκρίνετο εἰς τρία εἶδη: Ἀ ν τ ἄ τ ἄ γ ν ἄ μ ι, Τ σ ε λ ε π ι κ ὸ ν καὶ Τ σ ε λ ἔ π κ ι σ ι ἄ ν ι, καταντώσω πρὸς 11 τοῖς 100. Καὶ οὗτος ὁ φόρος, ὡς διορισθεὶς μετέπειτα, ὀνομάζετο Ν ι ζ ἄ μ ι Τ σ ε ν τ ἰ τ Μ π ι ν τ α α τ λ α ρ ί ἤγουν Νέα Ἐπιβολὴ Δοσιμάτων.

(β) Τοιαῦτα ἦσαν τὰ Καλιοντζάτικα, δηλονότι οἱ μισθοὶ τῶν Στρατιωτῶν τοῦ Στόλου τὸ Γ α μ π ι ἄ ρ Μ π ε ν τ ε λ ι ε σ ί, οἱ μισθοὶ τῶν ναυτῶν τοῦ Στόλου τὸ Γ ι α π ἄ κ μ ι ρ ι σ ί, ἢ ἀγορὰ τῶν μαλλίων διὰ τὰ ἐνδύματα τῶν Γενιτσάρων τὸ Ἀ σ τ ἄ ρ τ σ α ο υ σ ι λ ἰ κ ι, διὰ τὰ πανία, μὲ τὰ ὅποια κατεσκευάζοντο τὰ λεγόμενα Καλαφάτια (οἱ πῆλοι) τῶν Γενιτσάρων τὸ Γ κ ι ο υ β ε ρ τ σ ι λ ἔ ἄ χ τ σ ε σ ί, διὰ τὸ νίτρον τῆς πυριτοκόνεως κ.τ.λ.

ρωμήν τῶν βουβαλίων) Τακικ Μπεντελιεσί (Πληρωμήν τοῦ ἀλεύρου), κ.τ.λ. Εἶναι δὲ ἀναλόγιστοι αἱ ἀγγαρεῖαι εἰς ἀνθρώπους καὶ ζῶα, καθὼς καὶ τὰ ἄλλα ἐξοδα τῆς τροφῆς τοῦ διαβαίνοντος Στρατοῦ.

Ἔνας Ἀξιωματικὸς καὶ πολλάκις δύο καὶ τρεῖς, ὁ εἰς κατόπι τοῦ ἄλλου, ἀπεστέλλοντο διὰ τὴν εἰσπραξίν τούτων. Ἡ ἐπιστασία αὕτη ἀντημεῖβετο μὲ ἰδιαιτέραν ἀδρὰν πληρωμήν. Παρόμοιαι πληρωμαὶ ἔπρεπε νὰ εὐχαριστῶσι καὶ τοὺς ἀποστελλομένους ὑπὸ διαφόρους αἰτίας (α). Αἰτία παραμικρά, ἡ διαταγὴ τῆς Πόρτας, ἦτον ἱκανὴ νὰ ἐπιβαρύνῃ ἐκ νέου τὰς Ἐπαρχίας διὰ τῶν ἀποστολῶν τοῦ σμήνους τῶν λεγομένων Καπιτσιμπασσίδων, Χοτσακιάνιδων, Σαλαχώριδων, Χασεκίδων, Μπαλτατσιδων κ.λ.π. Οἱ μισθοὶ καὶ τὰ ἄλλα ὠφελήματα τούτων καὶ τῶν ὑπηρετῶν τῶν ἦσαν ἢ γύμνωσις τῶν δυστυχῶν δηκῶων.

Τὰ ἀνήκοντα εἰς τοὺς Βεζύρας καὶ Σατράπας διάφορα δόσιμα ἦσαν ὁ Χαζαριές καὶ Κουντουμιές: (ἤγουν ἡ Χρονικὴ Ἀπόλαυσις ἐπὶ λόγῳ τοῦ κανονικοῦ μισθοῦ τῶν) ὁ Ἰκραμιές, (Ἐπιχορήγησις, λαμβανομένη κατὰ περισσοτέραν κατάχρησιν ἐπὶ λόγῳ δωρεᾶς) τὸ Σαντσακ Μεσαριφί, (Ἐξοδον τῆς Σημαίας, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐκαλύπτετο ὁ διοικούμενος Τόπος) τὸ Ντερπεντάτ Ναζιρλίκ. Τὸ μέγαλον τοῦτο δόσιμον περὶ τῆς Ἐπιστασίας τῶν Στενῶν διὰ τοὺς ληστὰς

(α) Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Σκέλλε Τεφτιτσιλερί, (Ἐξετασταὶ τῶν Σκαλλωμάτων) κ.λ.π.

ἠνάχλει πολὺ τὴν Θεσσαλίαν, Βοιωτίαν, Φωκίδα, Δωρίδα, Λοκρίδα, Αἰτωλίαν, Ἀκαρνανίαν, Ἡπειρον, Μακεδονίαν καὶ Πελοπόννησον. Αἱ Ἐπαρχαί ἐπλήρωνον τοὺς Διοικητάς των δι' αὐτὸ τὸ τέλος· καὶ μολοντοῦτο αἱ στελλόμεναι πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ τοῦ ἔργου Ἐκτελεστικαὶ Δυνάμεις ἐμισθώνοντο ἀπὸ τὰς ἰδίας, ὑποχρεουμένας ἔτι εἰς τὴν τροφήν των καὶ εἰς μυρίας ἄλλας ζημίας.

Ἄλλη πληγὴ τῶν ὑπηκόων ἦσαν οἱ Χουσμέτ Μπουμπασιριελέρ: (ἦγουν οἱ ἄνθρωποι τῶν Διοικητῶν διαμοιραζόμενοι εἰς διαφόρους κλάδους). Αἱ ὑπηρεσίαι τούτων ἦσαν τὸ Νιζάμ Χουσμετλερί: (δηλονότι ἡ Ἐπιστασία τῆς Εὐταξίας)· τὸ Χουσμέτ Ἰπκά, (ἡ Εἶδησις τῆς Ἀνανεώσεως τῆς Ἐξουσίας τῶν αὐτῶν Διοικητῶν καὶ εἰς τὸν ἐρχόμενον χρόνον). Ἐπλήρωνον οἱ Ὑπήκοοι, ὡς νὰ ἦσαν εὐχάριστοι ἀπὸ τὴν παρελθούσαν, καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν διοίκησιν τούτων. Πρὸς τὰς ἄλλας, τὰς ὁποίας ἀφίνομεν, ἦτο μία καὶ τὸ Κλήσια Τέφτισι: (ἡ Ἐξερεύνησις τῶν Ἐκκλησιῶν). Ἄν συνέπιπτε νὰ φανῇ ἡ ἐλαχίστη ἐπισκεύασις εἰς καμμίαν, ἦ τὸ κάρφωμα ἑνὸς μόνου καρφίου, ἦτο τοῦτο ἰκανὴ αἰτία νὰ κρημισθῇ ὀλόκληρος ὁ Ναὸς (α), καὶ ν' ἀφανισθῶ-

(α) Εἶναι, πιστεύομεν, γνωστὸν εἰς πολλοὺς, ὅτι οἱ σχηματισθέντες εἰς τὴν ἀνομίαν Τοῦρκοι φνόμαζον ὡσεπιπολὺ Ἄχοῦρ: (δηλονότι Ἰπποστάσιον) τοὺς Χριστιανικοὺς Ναοὺς. Καὶ τῷ ὄντι εἰσήγον εἰς αὐτοὺς πολλακίς καὶ τοὺς ἵππους των. Ἐντεῦθεν ἔχει τὴν αἰτίαν τοῦ τὸ παράδοξον φαινόμενον τῆς πολλῆς χαμηλῆς καὶ στενῆς πύλης τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τὴν ἐπαγομένην ἀδόνατον εἰσοδον τῶν ἵππων. Εἰς τὸ μέτρον τοῦτο ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγωσι πολλὰ Μοναστήρια καὶ οἱ Χαρικοί, τυραννόμενοι τόσον πλέον, ὅσον ἐμακρύνοντο ἀπὸ τὴν καθέδραν τοῦ Δεσποτισμοῦ.

σιν οἱ Κάτοικοι μὲ τὰς φυλακώσεις, ξυλιζόμενοι
πολλάκις καὶ ζημιούμενοι περισσοτέρας ἐνίοτε
ποσότητος παρὰ τὰς ἀναγκαιούσας εἰς τὴν κατα-
σκευὴν του. Ἄλλά, καὶ ἂν δὲν εὕρισκον οἱ τοιοῦτοι
Ἐπιτηρηταὶ παρόμοιον ἔγκλημα φρικώδους παρα-
κοφῆς, ἔπρεπε νὰ πληρωθῶσι πάλιν διὰ τὸν κόπον των.

Ἡ ἀλλαγὴ ἐνὸς Πασσᾶ ἐπροξένει τὰ μεγαλύ-
τερα ἐξοδα εἰς βάρος τοῦ ὑπηκόου (α). Πενέστατος
ἄσπετιτοπλεῖστον καὶ αὐτὸς καὶ ὄλον τῶν ὑπαλ-
λήλων του τὸ σμῆνος ἔπρεπε νὰ πλουτίσωσι δι' ὀ-
λίγου καιροῦ (ἐνεκα τῆς ἀβεβαίου διαμονῆς των)
ἀπὸ τοὺς ἰδρώτας καὶ τὰ αἵματα τοῦ Λαοῦ (β).
Δὲν ἐπαριθμοῦνται τὰ πρόστιμα (Τ σ ε ρ ε μ ἔ δ ε ς)
καὶ αἱ ἀναρίθμητοι ἄλλαι προφάσεις τῆς χρημα-
τολογίας· μήτε ἀναφέρονται τὰ ἄλλα βάρη τῶν
Ἑλλήνων, ὑποκειμένων εἰς τὸ νὰ χορταίνωσι τὴν
ἀπληστίαν τῶν Ἀγάδων καὶ καθενὸς ἐν γένει Τούρ-
κου, νὰ ὑποφέρωσι τὰ ἐξοδα τῶν προσωπικῶν
διαιρέσεων τῶν Προεστώτων, καὶ νὰ βαστάζωσι
τὴν σημαντικὴν δαπάνην τῆς Ἐκκλησίας, σπα-
ραττομένης καὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, καὶ ἀπὸ τοὺς
Φαναριώτας καὶ ἀπὸ διαφόρους ἄλλους.

Ὅλη ἡ πεδινὴ γῆ κατήντησεν ἰδιοκτησία τῶν
Τούρκων. Ὁ Ἕλλην δὲν ἠδύνατο νὰ σπεῖρη ἰ-
διον σπόρον· τὸν ἐλάμβανεν ἀπὸ αὐτοῦς, ὡς ἰ-

(α) Ἐμβαίμων εἰς τὴν Σατραπείαν του ἑνας Πασσᾶς, ἐσι-
τίζετο μ' ὄλην τὴν δαψίλειαν ἀπὸ τὰς Κοινότητας κατὰ τοὺς
σταθμούς, μέχρις οὗ ἔφθανεν εἰς τὴν Καθέδραν. Διὰ τὸν κόπον
τοῦτον τοῦ τρῶγειν ἐφιλοδωρεῖτο καὶ μὲ μίαν ποσότητα χρη-
ματικῆν, λεγομένην Ν τ ῖ ς κ ι ρ α σ ῖ : (Ἐνοίκιον ὀδόντων).

(β) Ἴδε καὶ Ἐποχ. Β', Κεφ. Β'.

διοκτήτας. Τί ἔμενον εἰς τοῦτον κοπιάζοντα ὀλόκληρον χρόνον ; Ἐκ τῶν 100 (ἐξ ὑποθέσεως) κουβελίων γεννήματος μόνα 26, καὶ αὐτὰ πολλάκις ὄχι πλήρη. Μὲ τοιοῦτον ἐτήσιον κέρδος ἔπρεπε νὰ ἀπαντᾷ τὰς οἰκιακὰς του ἀνάγκας, τὰ βαρῦτατα δοσίματα καὶ τὰς ἰδιαιτέρας ἀρπαγὰς τῆς Ἐξουσίας καὶ τῶν Τούρκων ἐν γένει. Ἄλλὰ τοῦτο ἦτον ἀδύνατον φυσικῶς. Προέκυπτον ἐντεῦθεν τὰ χρέη, ἀυξανόμενα κατ' ἔτος, καὶ ἡ κατάστασις τῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων εἰς Τσιφλίκια : (ἦτοι εἰς ἰδιοκτησίαν Τουρκικὴν). Ὁ Ἕλλην οὕτως ἔφθανε νὰ μὴν ἔχη μάλιστα τὸ δίκαιον τῆς κυριότητος μῆτε σπιθαμῆς γῆς, μῆτε οἰκίας. Θεωροῦμεν ἐδῶ τὴν γενικωτέραν τάξιν τοῦ γεωργοῦ (α).

Τοιαύτη ἦτον ἐν συντόμῳ τοῦ Ἕλληνοσ ἡ παθητικὴ θέσις. Τίποτε σχεδὸν δὲν ἐφαίνετο ἰκα-

(α) Καὶ μολαταῦτα μόλις ἀνέβαινον αἱ ἐνιαύσιοι πρόσοδοι τοῦ Ὀθωμανικοῦ Βασιλείου εἰς 25 ἑκατομῦρια γροσίων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 10 ἔδαπανῶντο εἰς τοὺς μισθοὺς τῶν Γενιτῶν κατ' ἔτος.

Ἡ πρόσοδος, λεγομένη Μάλι Μιρί, (Περιουσία Ἀδθεντική), ἢ Μπέιτουλ μάλι Μουσλιμί, (ἦτοι Θεσαυροφυλάκιον τῶν Ὀρθοδόξων), ἀνήκεν εἰς τὸν Δημόσιον Θεσαυρόν. Ὁ δὲ ἕτερος κλάδος τῆς προσόδου προέρχεται ἐκ δωρεῶν, κληρονομιῶν τῶν ἀποθησκόντων Μεγιστάνων, Σουλτάνων γυναικῶν, καὶ πολλάκις καὶ ἰδιωτῶν πλουσίων, καὶ ἐκ πολλῶν δημεύσεων. Ἐκ τούτων μέρος ἐδίδοτο εἰς τὸν Δημόσιον Θεσαυρόν, μέρος δὲ εἰς τὸν Βασιλικὸν λεγόμενον Χαζινέι Χουμαγιούν. Τὰ ἐκ τῶν Βασιλικῶν κτημάτων ἐδίδοτο εἰς ἐργολάβους καὶ εἰς ἐπιστάτας. Τὸ ἀποταμιευόμενον τοῦτο κεφάλαιον ἠύξανε συνεχῶς, καὶ ἔδαπανῶτο μέρος μόνον εἰς μεγάλας ἀνάγκας. Αἱ Βασιλικαὶ αὗται πρόσοδοι ἐπεστατοῦντο ἀπὸ τὸν κατὰ καιρὸν Ζαρπαχάνε Ναζιρῆ, (Ἐπιστάτην τοῦ Νομισματοκοπέου).

νὸν νὰ τὸν διατηρῆ προσκεκολλημένον εἰς τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς του. Πολλοὶ ἐθεώρουν, ὅτι ἡ κατακλῦσασα τὴν Ἑλλάδα Βαρβαρότης ἔμελλε νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς Κατοίκους τῆς εἰς τὴν ἡλιθιότητα τῆς ἀγρίας ζωῆς· ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει κατὰ παράδοξόν τινα τρόπον. Οἱ Ἕλληνες ἐξ ἐναντίας ὑπομένουν τὰ πάντα ὡς τιμωρίαν ἐπιβεβλημένην ἀπὸ τὸν Οὐρανὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν γονέων των (α), καὶ ἐπικαλούμενοι ἀδιακόπως τὴν ἐξιλέωσιν τούτου, ἠῤῥοντο ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὡς ἑαυτοῦ καθεκαστην· «Σὼσον, Κύριε! τὸν Λαόν σου...».

Ἄλλὰ ποῖα, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοιαύτης καταστάσεως, προὔπηρξαν τὰ πρῶτα μέσα, ὅσα βαθμηδὸν προήγαγον τὸ πνεῦμα καὶ τὰς δυνάμεις των εἰς τὴν ἀνάκτησιν, τῆς ὁποίας ἀπώλεσαν Πολιτικῆς Ἐλευθερίας; Θέλομεν ἤδη ἐξετάσει καθ' ὅλας του τὰς φάσεις τὸ μέρος τοῦτο.

(α) Ἐντεῦθεν ἐστοχάζοντο ἐξιλεούμενον τὸν Θεόν, ὁσάκις ἐβλεπον νικημένους τοὺς Τούρκους ἐκ μέρους τῶν Χριστιανῶν τῆς Εὐρώπης καὶ μάλιστα τῶν Ῥώσων. Τοῦ Τυράννου ἡ καταστροφή τόσον εὐχαρίσται τὸ φιλέκδικον τῆς ψυχῆς των! Ἀπὸ τὰς περιστάσεις αὐτάς, καὶ ἐπιπλέον τὴν πρόοδον τῶν Ὀμοκίστων τῆς Ἄρκτου, ἠλπίζον βεβαίαν καὶ τὴν ἰδικὴν των σωτηρίαν τέλος πάντων. Ἡ ἐλπὶς των αὐτὴ ἐθεμελιόθη εἰς βάσεις πολιτικὰς ὄχι καταφρονητέας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Διαγωγή τοῦ Μοχάμετ Β΄ ὡς πρὸς τὸ Θρησκευτικὸν τῶν Ἑλλήνων — Ἱερατεῖον — Κλέπτει — Προεστώτες — Δημογεροντικά Συστήματα — Ναυτιλία — Ἐμπόριον — Φαναριώται — Συντεχνίαι.

Ο Μοχάμετ Β΄ δὲν εἶδε τὴν κατάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς τὸ τέλος, ἀλλ' ὡς ἀρχὴν μεγαλυτέρων εἰς τὸ μέλλον ἀγώνων. Εἰς τὴν πολιτικὴν του ταύτην κρίσιν δὲν ἐλανθάνετο. Ὑπῆρχεν ἔτι τὸ Βασίλειον τῶν Κομνηνῶν εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, ἀν καὶ ὄχι τόσον δυνατόν τῶν Ἐνετῶν ἢ Ἀριστοκρατία, ἰσχυρὰ κατὰ ξηρὰν διὰ τῶν Φρουρίων τῆς καὶ πολὺ πλεον κατὰ θάλασσαν διὰ τοὺς Στόλους τῆς, κυριεύουσα ἀπὸ τοῦ ἸΒ' Αἰῶνος τὰ περισσότερα τῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀλβανίας, τὴν Κρήτην, καὶ μέγα μέρος τῶν Νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους, καὶ πρὸ πάντων τὴν κλείν ὄλων τούτων τῶν τόπων : τὴν Εὐβοίαν. Ὑπῆρχον τὰ Τάγματα τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τῶν Ἰππέων τῆς Μάλτας, κυριευόντων τὰς σημαντικώτερας Νήσους τῆς Μεσογείου, ἀν καὶ χωρὶς ἐνέργειαν προοδευτικὴν. Ὑπῆρχεν ἀκυριεύτον ἔτι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Μεσημβρινῆς, τῆς Δυτικῆς καὶ τῆς Ἀρκτέας Ἑλληνικῆς Στερεῆς, ὅπου Ἐμμανουὴλ ὁ Κομνηνὸς ἀνήγειρε πρὶν διαφόρους Δεσποτείας χάριν τῶν νόθων υἱῶν του, αἱ ὅποιαι σχηματίζουσαι τὸ Τιμαριωτικὸν Σύστημα μέδλας του τὰς καταχρήσεις, εἶχον διαδεχθῆ τὴν τυραν-

νίαν τῆς παλαιᾶς Κυβερνήσεως. Τοιουτοτρόπως ἠναγκάζετο Μοχάμετ ὁ Β΄ νὰ πολεμήσῃ διαφόρους Ἐπικρατείας, ἢ τεμάχια τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Ἀνατολῆς, ἂν καὶ ἀδύνατα καὶ ἔχοντα τὰ αὐτὰ ἐλαττώματα τῆς Νέας Ῥώμης. Τὸ σημαντικώτερον δὲ φόβητρον ἦσαν ὄχι τόσον οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Βορέως, ὅσον ἐκεῖνοι τῆς Δύσεως· ἐναντίον τῶν ὁποίων οἱ Τοῦρκοι ἠναγκάζοντο νὰ δώσωσι τὴν μεγαλυτέραν προσοχὴν των, μολονότι οἱ Πάππαι τῆς Ῥώμης τοὺς ὑπέσχοντο κάθε συνδρομὴν, διὰ νὰ τοὺς λάβωσι βοηθοὺς ἐναντίον τῶν ἰδίων Χριστιανῶν, ὅσοι δὲν ἐδέχοντο τὴν θεοκρατίαν των.

Ἡ Ὀρησκεία ἐστάθη πάντοτε τὸ δυνατώτερον ἐλατήριον τῶν Ἑθνῶν. Διὰ νὰ στερεώσῃ ὑπὸ τὴν ὑποταγὴν του τὰς μέχρι τοῦδε κατακτήσεις· διὰ νὰ κατορθώσῃ ἐξ ἑνὸς μέρους τὴν εὐκολωτέραν ἐξουσίαν τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐκ τοῦ ἄλλου τὴν ἠθικὴν ἀντιπαράθεσιν τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Δυτικῶν, διηρημένων διὰ θρησκευτικὰς δοξασίας· ὁ δὲξύνους Μοχάμετ μεταχειρίζεται τὸ μέσον τοῦτο, συγκαταβαίνων εἰς τὴν ἀνοχὴν τῶν Ὀρησκευμάτων, καὶ ἐπιχειρίζεται τὴν ἀνασύστησιν τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἑλλήνων. Τοιουτοτρόπως ἐκτελῶν τὰ καθήκοντα τῶν Αὐτοκρατόρων, ἐνθρονίζει εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Καθέδραν τὸν Γεννάδιον Σχολάριον, ἐκλεχθέντα παρὰ τοῦ ἰδίου Κλήρου. Ὁ Πατριάρχης, ἢ τὸ Ἱερατεῖον, προικίζεται ἤδη μὲ προνόμια σημαντικά, καὶ εἰς τὸν Ὄρόνον τούτου βλέπουσιν οἱ Ἕλληνες τοὺς τύπους ἑνὸς μέρους τῆς προτέρας δόξης των καὶ παρηγορίαν τινὰ τῶν θλίψεων τῆς Μεταβολῆς τοῦ 1453.

Εἶναι ἀληθινόν, ὅτι τὸ Ἱερατεῖον ἦτο κατὰ μέγα

μέρος τὸ μορμολύκειον τῆς πολιτικῆς τοῦ δεσπόζοντος Ἔθνους. Ἀπεδείχθη δὲ πολλάκις, ὅτι τὰ παραχωρηθέντα προνόμια τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχιερέως δὲν εἶχον καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ νὰ ἀπαλλάξωσι τοῦτον ἀπὸ τὴν ἀτιμίαν τῆς ἀγχόνης. Εἰς τὰς τυραννίας οἱ νόμοι καὶ τὰ προνόμια δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ ἀδθαίρετος πολιτικὴ. Μολοντοῦτο συστοιχίζον ἤδη πρὸς τὸ μέρος τοῦ ὅλην τὴν πίστιν καὶ τὴν ἠθικὴν δύναμιν τοῦ Ἔθνους, σταθερὸν εἰς τὰ εὐαγγελικὰ καθήκοντά του, τὸ Ἱερατεῖον ὠφέλησεν ἐξαισιῶς διὰ τῶν νουθεσιῶν καὶ τοῦ παραδείγματός του, ὅτε ἐκινδύνευσεν ὀλόκληρος ὁ καταποντισμὸς τῆς Θρησκείας.

Οἱ δεισιδαίμονες Μουσουλμάνοι φθονοῦσι τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου, καὶ προσκαθοῦν τὴν ταπείνωσίν του. Ἐντεῦθεν ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων μετασχηματίζεται εἰς Τσαμίον, τὸ δὲ Πατριαρχεῖον περιορίζεται εἰς τὸ Μοναστήριον τῆς Παμμακαρίστου (κατὰ τὸ Φανάρι).

Ἡ Ἐκκλησία, ὡς μήτηρ ἤδη ὄλων τῶν Ἑλλήνων, ἀντέχει γενναία ἐναντίον τῶν ὀχληρῶν ἐπιβουλῶν. Προβλεπτικοὶ νόες ρυθμίζουσι βαθμηδὸν τὸν διοργανισμὸν τῆς καὶ ἐκείνου τοῦ Κλήρου, φέρουσι τὸ Ἔθνος εἰς ὑπαρξίν καλυτέραν ὑπὸ τὸν δεσποτισμὸν, καὶ τὸ προπαρασκευάζουσι τρόπον τινὰ εἰς ἐπιχειρήματα μεγάλα. Χαλινώνεται τοιοῦτοτρόπως ἡ ἔως τότε ἀδθαίρετος τοῦ Πατριάρχου ἐξουσία, καθυποβάλλεται ὁ Κληρὸς εἰς κανονισμοὺς, δίδεται εἰς τὸ Ἔθνος Ἀντιπροσωπικὴ τις δύναμις, καὶ διατίθενται αἱ πρόσοδοι τῆς Ἐκκλησίας εἰς τρόπον τοῦ νὰ ἠμπορῶσιν εἰς κατεπεύγουσας περιστάσεις νὰ χορηγῶσι τὰ μέσα εἰς ἐξι-

λέωσιν τῆς ὀργῆς, ἥ εἰς ἀνάκτησιν τῆς εὐνοίας τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως.

Τὸ μέγα τοῦτο ἐπιχείρημα, ἀποβλέπον οὐσιωδῶς τὰ πρῶτα βήματα τῆς προόδου τῶν Ἑλλήνων, ἐπέτυχε τὸν σκοπὸν του. Ἡ Σύνοδος, συγκειμένη πρῶτον ἀπ' ὄλους τοὺς Μητροπολίτας καὶ Ἀρχιεπισκόπους, ὅσοι εὐρίσκοντο εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, κατέστη ἔπειτα δωδεκαμελής, προεδρευομένη ἀπὸ τὸν Πατριάρχην καὶ ἀντιπροεδρευομένη ἀπὸ τὸν Καισαρείας. Αὕτῃ, οἱ λεγόμενοι Εὐγενεῖς τοῦ Φαναρίου, οἱ σημαντικώτεροι μεταξὺ τῶν Ἐμπόρων, καὶ οἱ Τεχνῖται ἐσχημάτιζον Ἐθνικὴν τινα Συνέλευσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτον ἐπιτετραμμένον τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πατριάρχου. Τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐκκλησίας, ἐλεύθερον ἤδη ἀπὸ τὰ ἔξοδα, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ ὑποχρέωνεν ἕκαστος νέος Πατριάρχης, ἐνεπιστεύθη εἰς Ἐπιτροπὴν τινα συγκειμένην ἐκ δώδεκα Μελῶν (α).

Ὁ Πατριάρχης καὶ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἦτον ὁ ἀνώτατος Κριτὴς τῶν

(α) Δηλονότι 4 Μητροπολιτῶν, 4 Πληρεξουσίων τῶν Εὐγενῶν καὶ 4 τῆς τρίτης Τάξεως.

Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ἀνανεουμένη κατ' ἔτος, εἶδε λόγον τῶν πράξεων τῆς ἐνώπιον τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως. Ἡ Πατριαρχικὴ Σφραγίς, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐσφραγίζοντο αἱ πρὸς τὴν Πόρταν Ἀναφοραὶ καὶ τὰ Χρεωστικὰ Γραμμάτια τῆς Ἐκκλησίας, διηρέθη εἰς 4 τμήματα. Τέσσαρες Μητροπολίται, Μέλη τῆς Συνόδου, ἐκράτουν ἀνὰ ἓν ἐκ τούτων. Ὁ Πατριάρχης ἔφερε τὴν λαβὴν, μετὰ τὴν ὁποίαν ἠνοῦντο τὰ 4 ταῦτα τμήματα εἰς τρόπον, ὥστε ἀπηρεῖτο ἡ συνδρομὴ τοῦ Πατριάρχου καὶ 4 Μελῶν τῆς Συνόδου, ὅπταν ἐπρόκειτο χρεῖα τῆς Πατριαρχικῆς Σφραγίδος.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΥΨΗΛΑΝΤΑΙ

Handwritten signature or scribble, possibly reading "Α. Α. Α." followed by a flourish.

Handwritten signature or scribble, possibly reading "Δ. Δ. Δ." followed by a flourish.

Ἑλλήνων τῆς Βασιλευούσης (α). Ἐξετέλει τὰ καθήκοντά του μὲ μίαν Σύνοδον ἰδιαιτέραν, συγκειμένην ἀπὸ τοὺς πρῶτους ἀδελφούς του Ἱερωμένους καὶ Λαϊκούς. Τὸ Δικαστήριον τοῦτο ἦνοιγε δις τῆς ἑβδομάδος μὲ τὴν μεγαλυτέραν πομπὴν καὶ ἦσαν ἐπίσης τῆς ἀρμοδιότητός του καὶ πολιτικά καὶ ἐγκληματικά ὑποθέσεις.

Ὁ Πατριάρχης ἐδίκαζε κατὰ τοὺς ἰδίους τύπους τοῦ Μεγάλου Βεζύρη, μεταχειριζόμενος τὸν Κώδικα τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ πεμπῆ τοὺς ἐνόχους εἰς τὸ Ναυπηγεῖον, (ἢ τὸ γνωστὸν Κάτεργον,) χωρὶς νὰ δίδῃ λόγον εἰς κανένα. Ἐμπόρει προσέτι νὰ ἐξορίζῃ τοὺς ἐνόχους, ἢ νὰ τοὺς κλείῃ εἰς φρούρια, ζητῶν τὴν ὑποχρεωτικὴν συγκατάθεσιν τῆς Πόρτας εἰς περίπτωσιν τοιαύτην. Οἱ Γενίτσαροι ἐσχημάτιζον τὴν τιμητικὴν φυλακὴν του, ἐξαρτώμενοι ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἐκτελοῦντες ἀκριβῶς τὰς διαταγὰς του.

Τὸ Μέγα Δικαστήριον τῆς Μεγάλης Συνόδου συνεδριάζον δις τῆς ἑβδομάδος, εἶχε τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τοῦ ν' ἀποφασίζῃ καὶ ἐκκλησιαστικά καὶ κοσμικά ὑποθέσεις. Ἡ Πόρτα ἀνεγνώριζε τοῦτο, καὶ ὅλα τὰ Φερμάνιά της διευθύνοντο πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν Σύνοδον. Αἱ ἀποφάσεις τῶν Ἐπισκόπων ἀνεθεωροῦντο καὶ ἀκυρῶνοντο, ἢ μὴ, ὑπὸ τῆς Συνόδου. Εἰς περίστασιν τοιαύτην ἡ Σύνοδος ἐθεωρεῖτο ὡς Ἐκκλητικὸν Δικαστήριον. Ἐνώπιον αὐτῆς δὲν ἐκκαλοῦντο μόνον αἱ διαφοραὶ,

(α) Τοιαύτην εἶχον δύναμιν καὶ οἱ Ἐπίσκοποι εἰς τὰς Ἐπαρχίας των.

δσαι ἐθεωροῦντο ἀπὸ τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ Σύνοδον.

Τοιοτοτρόπως τὸ Ἔθνος τὸ Ἑλληνικόν, καὶ ὑπὸ τὴν δουλείαν καταδεδικασμένον, διετῆρει ἐν ἑαυτῷ δικαιώματά τινα, καὶ παρίστα πάντοτε τὸ μικτὸν Ἀντιπροσωπικόν τοῦ Σύστημα εἰς τὴν Καθέδραν τῆς Ἐξουσίας. Ἡ παράδοξος καὶ κατ' ἀνάγκην συναρμολογία τοῦ προσωπικοῦ τοῦ δὲν διέφερεν ἀπ' ἐκείνην τῶν χρεῶν του, ὡς χαίροντος ἐν ταυτῷ καὶ Ἐκτελεστικὴν δύναμιν καὶ Δικαστικὴν δικαιοδοσίαν. Δὲν ἔχομεν προκείμενον ἤδη, οὐδὲ τὸν ἀρμόδιον καιρὸν τοῦ νὰ περιγράψωμεν, ὅποσα ἄλλα οἱ Μητροπολίται ἀπήλαυον προνόμια ἐναντίον τῆς ἀπολύτου ὑπεροχῆς τῶν Πασσάδων. Διὰ τούτων ἔσωζον τὴν μεγαλυτέραν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Λαοῦ ἐπήρειαν, ἀποδειχθεῖσαν εἰς τὰς σημαντικωτέρας περιστάσεις. Ἡ Ἐξουσία, τόσον ἀκοινωνητος διὰ τὴν διαφορὰν τῆς ἠθικῆς, τῆς θρησκείας καὶ τῆς γλώσσης, ἦτο μακρὰν τοῦ νὰ ἴδῃ μεματαιούμενους τοὺς στοχασμοὺς τῆς ὡς πρὸς τὸ Ἱερατεῖον τῆς Ἀνατολῆς, ἐνῶ τὸ ὑπεστήριζε μόνον καὶ μόνον, διὰ νὰ ᾔηται ὁ ἠθικὸς χαλινὸς τῶν ὑπηκόων τῆς Ἑλλήνων, καὶ ὁ κήρυξ τῆς δουλείας. Πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ τις, ὅτι τὸ Σύστημα τοῦτο, ὅποιον καὶ ἂν κρίνηται πρὸ τῆς Μεταβολῆς τοῦ 1453, χαίρει ὅμως τὴν πάνδημον εδγνωμοσύνην εἰς τὴν μετέπειτα διαγωγὴν του. Ὅφειλεται εἰς αὐτὸ ἡ σωτηρία τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Γλώσσης (α).

Τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν εὐρυχώρων κατακτήσεων πολλαπλασιάζουν εἰς τοὺς

(α) Ἴδε Κεφ. Γ'.

Τούρκους τὰ κáθη τῆς Ἀσιατικῆς πολυτελείας καὶ ὀκνηρίας. Καὶ ἡ Ἐξουσία καὶ ὁ ἰδιώτης Τούρκος δὲν ἔχουσι τὸν ἀπαιτούμενον χαλινὸν εἰς τὴν καθημερινὴν ἀξίησιν τῶν ἀπαιτήσεών των. Οἱ Κάτοικοι τῶν πεδίων πάσχουν πολὺ πλέον. Καὶ οἱ Φρουροὶ καὶ οἱ πλούσιοι μέτοικοι Ὀθωμανοί, κάτοχοι ἤδη ὄλης τῆς γεωργησίμου γῆς, περιωρίσθησαν εἰς ταῦτα, ἀφήσαντες εἰς κάποιαν ἐλευθερίαν τὰ ὄρεινὰ μέρη, ὡς μὴν ἔχοντες ἀπὸ αὐτὰ μεγάλας ὀφελείας. Ἡ τυραννία ἄρα περιωρίζετο κυριώτερον εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰς παραλίους τῆς Ἑλλάδος. Πηγάζει ἐντεῦθεν ἡ μεταξὺ τῶν ὄρεινῶν καὶ τῶν πεδινῶν Ἑλλήνων διαφορά. Οἱ πρῶτοι ζωηροὶ καὶ κλίνοντες περισσότερον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν πόλεμον (α)· οἱ δεῦτεροι ἐκλελυμένοι καὶ ἀήθεις φεσπιπολὺ εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν ὀπλων. Ἀπὸ τὴν κλάσιν τῶν δευτέρων ἐδείχθησαν ἐπὶ Τουρκοκρατίας οὐδεὶς Πολεμικὸς καὶ ὀλίγοι ἀγχίνοες Πολιτικοί· ἄλλ' ἀπὸ ἐκείνην τῶν πρῶτων καὶ πολλοὶ Πο-

(α) Εἰς τὴν Ῥούμελην μάλιστα ὑπῆρξεν ὀρητικωτέρα ἡ πρὸς τὰ ὀπλα καὶ τὴν ἐλευθερίαν κλίσις τῶν ὄρεινῶν Ἑλλήνων. Τοὺς κατέστησε τοιοῦτους πρῶτον ἡ βοηθητικωτέρα παρὰ τὰ ἄλλα μέρη θέσις τοῦ τόπου· δεῦτερον ἡ ἐποχὴ τοῦ Σκενδέρ Πειῆ, ἀφήσασα διαδοχικὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἐπήρειάν της εἰς τὰς διασκορπισθείσας γενεάς· καὶ τέλος πάντων, αὐτὴ ἡ πολιτεία τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι παρεχθήσαν δίκαια καὶ πρόνομα εἰς τοὺς Καπετανέους, ὅτε κατεκυρίεον τὰς Ἐπαρχίας. Εἴτε ἀντιπερισπώμενοι ἀπὸ ἀνωτέρας περιστάσεις πολέμων, εἴτε ἀφίνοντες εἰς τὸ μέλλον τὴν ἐνέργειαν τῶν πλέον ἐκτεταμένων στοχασμῶν των, οἱ Τούρκοι, εἶναι ὀμολογούμενον, δὲν ἐστάθησαν ἱκανοὶ νὰ φέρωσιν εἰς τὴν ὀποταγὴν τούτους· καὶ εἶδομεν, μέχρι τίνος καιροῦ διεφύλαξαν τὰ δίκαια ἐλευθερίας τινὸς κολλόταται ὄρειναι Ἐπαρχίαι.

λεμικοί και οί επιχειρηματικώτεροι Πολιτικοί.

Ἡ ἀνατροφή μορφώνει τὸν ἄνθρωπον. Δὲν ὑποτάσσεται αὐτός, κατ' ἐξαιρέσιν κατεπειγούσης βίας, εἰς ὄ,τι προσβάλλει ἀπ' εὐθείας τὰ φυσικά και κοινωνικά δίκαιά του. Ἦτον ἐπόμενον ἄρα τὸ νὰ μὴ δεχθῶσιν οἱ ὄρειοὶ Ἑλληνες τὰς προσβολὰς τῆς τυραννίας μὲ τοιαύτην ὑπομονήν, ὁποία ἐχαρακτῆριζεν ἐξ ἀνάγκης τοὺς κατοίκους τῶν πεδίων. Ἐνταυτῷ ἡ Τουρκικὴ Ἐξουσία δὲν ἐγνώρισε νὰ διαπολιτευθῆ, ἢ κατεφρόνησε νὰ ὠφεληθῆ ἀπὸ τὸ πηγάζον ἐκ τῆς φύσεως τοῦ τόπου και τῶν περιστάσεων τῶν πολεμικῶν πνεύμα τῶν Ἑλλήνων, θέλουσα νὰ τοὺς ἀφαιρέσῃ κάθε ὑποκείμενον ἐθνισμοῦ, και ἔχουσα τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ καταστήσῃ ὄλους γεωργούς, ἀπλῶς βιομηχάνους και ὡς τοιοῦτους ταπεινότητα ἀνδράποδα τῶν χρεῶν τῆς.

Ἐντεῦθεν ἐπανίστανται κατ' αὐτῆς, ἢ ἀπαρνοῦνται τὴν ὑποταγὴν τῶν οἱ κατὰ γενεὰς ὑπάρχοντες και ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἑλλήνων Ἀυτοκρατόρων (α) Καπετανεοί. Συγχρόνως ἄλλοι ἐκ τῶν ὄρειῶν Ἐπαρχιῶν, πλέον κατὰ σύγκρισιν φίλοι τῆς ἐλευθερίας τῶν, ἀρνοῦνται τρόπον τινὰ τὴν κοινωνίαν και τὰ ἀγαθὰ τῆς, σύρονται εἰς τὰ δάση και τὰ ὑπερήφανα βουνά, και προκρίνουσι τὴν ἀγρίαν

(α) Βεβαιούμεθα τοῦτο και ἀπ' ἄλλα Ἱστορικά Ὑπομνήματα και ἀπὸ τὴν δημοσιευθεῖσαν (Ἀνάλ. Ἀθην. σελ. 118) Διαταγὴν τοῦ ἐπὶ Σουλτάν Μουράτ Σινάν Πασσᾶ πρὸς τοὺς Ἰωαννίτας (1430).

«Τῆς κεφαλῆς τῶν κεφαλᾶδων και Ἀδθέντου πάσης Δύσεως τοῦ Σινάν Πασσᾶ ὄρισμός και χαιρετισμός εἰς... τὸν Κ α π ε τ ᾶ ν Στρατηγόπουλον και τὸν υἱὸν τοῦ Κ α π ε τ ᾶ ν ο υ τὸν Κῶρ Παῦλον...».

κατάστασιν τῆς φύσεως παρά τὴν ὑποδούλωσιν τῶν εἰς τοὺς Τούρκους. Ἡ ἀπελπισία, θυγάτηρ φεσπιπολὺ τῆς τυραννίας, σῦρει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς μεγαλυτέρας ἀτοπίας· ἀλλ' εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν δὲν χαρακτηρίζεται ὀλοκλήρως τοιαύτη. Ἡ διαγωγή τῶν ἀνωτέρω ἀνθρώπων, καρπὸς τοῦ φυσικοῦ αἰσθήματος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ἀπευθύνετο πρὸς ἓνα πάντοτε σκοπὸν : τὴν προσβολὴν τῆς τυραννίας καὶ ἀπλῶς τοῦ Τούρκου. Ἡ ἰδέα αὕτη δὲν ἀκροῦται, φρονούμεν, ἂν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, ἀδύνατοι νὰ ζωογονῶνται πλέον μὲ βαλάνους, κунήγια, φλύδας δένδρων καὶ τοὺς αὐτομάτους καρποὺς τῆς γῆς, ἐπεβουλεύοντο τὸν ἀγρὸν καὶ τὸ ποίμνιον τοῦ γείτονός των. Καθὼς οἱ Τούρκοι πάντοτε, τοιουτοτρόπως καὶ οἱ Ἕλληνες ἤδη εὑρίσκονται εἰς τὸν μέσον τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου Κόσμου Αἰῶνα τῆς Εὐρώπης.

Τοιαῦτα ὑπέφραζαν τὰ γενέθλια τῶν πολυθρῦλῶν ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας

Κ Λ Ε Π Τ Ω Ν (α)

Ἐκτοτε παρετηρήθη, ὅτι ἦτον ἀδύνατον τὸ νὰ συζῶσιν Ἕλλην καὶ Τούρκος. Ἐφερον οὗτοι τὰς

(α) Τὸ ὄνομα Κ λ ε π τ α ἰ δὲν ἐδόθη εἰς τούτους διὰ τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς διαγωγῆς των. Αὐτὴ δὲν ἦτο κατ' ἀρχὰς διόλου ἐνοχλητικὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας. Πᾶσα Διοίκησις, εἴτε καλὴ, εἴτε τυραννικὴ, ὀνομάζει Ἀντάρτας καὶ Ἀποστάτας, ἢ Κλέπτας καὶ Κακοῦργους, ἐκείνους, ὅσοι ἀπαρέσκονται εἰς τὸ σόστημά της, καὶ δὲν κείθονται εἰς τὰς διαταγὰς της, ἐναντιούμενοι ἀπ' εὐθείας ἐνοκλοι. Καὶ οἱ Τούρκοι ἐντεῦθεν ἔπραξε νὰ μεταχειρισθῶσι τὴν ἰδίαν ὀνοματολογίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τούτους. Παράδειγμα ἔχομεν καὶ ἄλλας καὶ τὴν τελευταίαν

Σημαίας τοῦ Σταυροῦ (α), καὶ πολλάκις ἐσχημάτιζον Δύναμιν ὄχι καταφρονητέαν. Ἦσαν ἄρα ἡ Ἐθνικὴ Φρουρὰ τῆς Ἑλλάδος κατ' ἓνα τρόπον. Κολάζοντες διὰ τῶν προσβολῶν τὸν δεσποτισμὸν τῶν Τούρκων, εἰς μὲν τὸ Ἔθνος ἔδιδον ψυχὴν καὶ ἐλπίδας, εἰς τοὺτους δὲ δίσπειρον τὴν παραλοσίαν καὶ τὴν ἀτιμίαν. Εἶναι δὲ βέβαιον, ὅτι μ' ὄλα τὰ μέσα τῆς ἡ Ἐξουσία δὲν ἠδυνήθη νὰ τοὺς ἐξοντώ-

ἐποχὴν τοῦ 1821, ὅτε ἡ Τουρκικὴ Ἐξουσία ἀνόμαζε τοὺς ὀπλισθέντας ἐναντίον τῆς Ἑλληνικῆς Χιρσίσιδας καὶ Ἀσιδας: (ἴθουν Κλέπτας καὶ Ἀποστάτας).

Τὴν ἀρχὴν αὐτὴν καλῶς ἐνοοῦντες καὶ οἱ περὶ τῆς νέας Ἑλλάδος Συγγραφεῖς Ἑδραῖοι, μετεχειρίσθησαν τὸ Κλέπται ὡς τίτλον τοῦ Συστήματος τούτου. Τὸ ἴδιον ἠκολούθησαν καὶ αἱ Δυνάμεις τῆς Ρωσσίας, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐπὶ τῆς διαδοχικῆς Προστασίας τῆς Ἑπανήσου. Τοὺς Ἀνθρώπους τούτους δὲν ἐθεώρησαν ὡς Κλέπτας ἀληθινούς, ἀλλ' ὡς Ἀξιοματικούς τοῦ Ἔθνους τῶν. Ὡς τοιούτους καὶ τοὺς ἐτίμησαν.

Πάντοτε δὲ οὗτοι, μολονότι ἐξόριστοι ἀπὸ τὴν ξένην Ἐξουσίαν τῆς Πατρίδος τῶν, δὲν ἔκνεον ἄλλο καὶ μακρὰν αὐτῆς, εἰμὴ τὴν Ἐλευθερίαν τῆς. Ἡ Ἐποχὴ Β' μᾶς δίδει παραδείγματα κολλότατα αὐτῆς τῆς ἀληθείας. Τὴν ἰδίαν ἐπισημαίνει ὀλοσχερῆς ὁ Πόλεμος τοῦ 1821.

(α) Εἰμὲθα βέβαιοι, ὅτι αἱ Σημαῖαι τῶν Κλεπτῶν τῆς Πελοποννήσου, παρὰ τὰς συνήθεις ἀπεικονίσεις τῶν Στρατηλατῶν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἢ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἔφερον καὶ τὸ Λάβαρον τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου,

«Ἐν τούτῳ νικά τοὺς ἐχθρούς σου»

διὰ τοῦ ὁποίου ἐνίκησεν οὗτος, κατὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν, ἐὼν πολὺ δυνατώτερον τύραννον καὶ ἐχθρόν του Μιζήνιον, κατ' ὃν κερὸν ἀνελογίζετο τὴν ἀστατον ροὴν τοῦ Κόσμου καὶ ἐπικίνδυνον κολλὰ τὴν κατὰ τῆς Ἰταλίας κίνησιν του

ση (α) και δι' άλλας αίτίας και διά τήν συνεχή περιπλοκήν της εἰς ἐμφυλίους ταραχάς και πολέμους. Ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος ἦτο βοηθητική εἰς τούτους. Μάλιστα εἰς τήν ἐξολόθρευσιν, σπανίαν και ἀπτήν, ἐνός μέρους ἐπαρουσιάζοντο, κατά τήν Ἐπτακέφαλον Ὑδραν, ἄλλοι περισσότεροι. Τά δρη και ἡ γειτονεύουσα Ἐπτάνησος ἦσαν τὰ καταφύγια τῶν.

Οἱ Κλέπται φιλότιμοι, ὑπερήφανοι, φιλόξενοι, ἀπλοήθει, γενναῖοι, αἰσχροκερδεῖς και ἐκδικητικοί (και πρὸς αὐτοὺς πολλάκις τοὺς Ὅμογενεῖς τῶν ἐξ ἀνάγκης), ἐβεβαίωσαν, πολεμοῦντες πάντοτε ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς, τήν Ἑλληνικὴν ἀνδρείαν και ὑπεροχὴν εἰς τὸν πόλεμον, ἂν ποτὲ ἀπεφάσιζε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ ὀλόκληρον τὸ Ἔθνος. Οἱ κίν-

(α) Τότε εὐδοκίμησαν ἐν μέρει οἱ Τούρκοι, ὅτε ἔλαβον βοηθούς τοὺς Κατοίκους. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἠδυνήθη ὁ Ἄλῃ Πασσάς νὰ καταδαμάσῃ πολλοὺς τῆς Στερεᾶς, και νὰ ἐξολοθρεύσῃ οἰκογενεῖας τινὰς ἐκ τούτων. Μία περίστασις τοῦ 1806 ἀπετέλεσε τὸν ἐν γένει ἀπὸ Τούρκους και Ἑλληνας διαγμὸν τῶν Κλεπτῶν τῆς Πελοποννήσου. Ἐκτοτε ἐξηλείφθησαν οὗτοι ἀπὸ τὸν τόπον τούτον, ὅπου ὑπερίσχυε τὸ Πολιτικὸν μέρος, ἢ οἱ Προεστώτες, καθὼς ἐξ ἐναντίας εἰς τήν Στερεάν τὸ Πολεμικόν, ἢ τὰ Καπετανάτα. Ἀπὸ τὰ λείψανα τούτων, καθὼς και ἐκείνων τοῦ Σουλίου και τῆς Ρούμελης, ἐσηματίσθη εἰς τήν Ἐπτάνησον τὸ γνωστὸν Ἑλληνικὸν Σωμα κατὰ τήν Εὐρωπαϊκὴν ὀπλοασκίαν.

Εἰς τήν Στερεάν διέμενον και ἠδοκίμησαν περισσότερον οἱ Κλέπται διὰ τήν φυσικὴν δεξιότητα και ἔκτασιν τοῦ τόκου. Ἡ Πελοπόννησος ἦτο περιωρισμένη. Συνέτεινεν ὄχι ὀλιγώτερον και ἡ γειτονία τῆς Ἀλβανίας, ἡ ὅποια μὴν ἐχουσα ἦθη καθαρῶς Τουρκικὰ και πάντοτε ἐξ ἀνάγκης στρατιωτικὴ και ἐπιρρεπὴς εἰς τήν ἀρπαγὴν, δὲν ἔσωζε τόσοσ ἀδυσώπητα τὰ μίσθη της κατὰ τοῦ Συστήματος τούτου, εἰς τὸ ὅποιον εὗρισκε πολλάκις και συμφέρον και καταφύγιον.

δυνοι καὶ οἱ θρίαμβοὶ των ἐναντίον τῶν τυράννων ἦσαν τὸ σφοδρότερον ἐλατήριον, τὸ ὅποσον ἔστυρεν ἀπὸ τὴν ἠλιθιότητα τοὺς πολλοὺς, καὶ τοὺς ἦναπτε τὴν φαντασίαν καὶ τὰς ἐλπίδας. Τὰ Κλεπτικά ἐντεῦθεν Τραγῳδία (α) διέχονον τὴν μεγαλυτέραν εὐχαρίστησιν εἰς τὰς καρδίας ὄλων. Δι' αὐτῶν ἀνεγνωρίζοντο, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἡρωϊκῶν Αἰῶνων ὡς ἦρωες ἀληθινοί, οἱ ὀλίγοι πρόμαχοι τῆς ἐλευθερίας των. Ἐσχημάτιζον ἄρα οὗτοι τὸν Ἡρωϊκὸν Αἰῶνα τῆς Ἑλλάδος, ὁμοίωτατον καθ' ὅλα μ' ἐκεῖνον

(α) Ἐνέπνεον αὐτὰ ἐνθουσιασμόν ζωηρότατον διὰ τὴν ἀπλοϊκὴν διήγησιν συγχρόνων πολεμικῶν πράξεων, καὶ ἀνεζωπύρουσαν εἰς τὴν ψυχὴν ἐκάστου τὰ ἀγαπητὰ τοῦ ἠρωϊσμοῦ πάθη διὰ τὸ ἐλευθεριάζον κατὰ τῆς τυραννίας πνευμά των. Ἡ ἀνεπιτήδευτος, ἢ ἡ φυσικὴ, φαντασία των δὲν εἶδιδε μικροτέραν χάριν. Ἐκινήθη διὰ τοῦτο σπουδαία ἡ περὶ αὐτὰ περιέργεια καὶ τῶν ξένων Περιηγητῶν τῆς Ἑλλάδος, πολλοὶ τῶν ὁποίων τὰ κατέταξαν καὶ εἰς τοὺς κώδικας τῆς Ποιητικῆς Φιλολογίας.

Ἀπὸ τοῦ Πολέμου τοῦ 1821 ἐφάνησαν τινες μμηταὶ τοῦ εἶδους αὐτοῦ τῆς ἀπλοϊκῆς Ποιήσεως. Ἄλλ', ὅ,τι εἶναι βεβιασμένον, δὲν δύναται νὰ φέρῃ τὴν φυσικὴν χάριν ἐνὸς πρωτοτύπου.

Τὰ Κλεπτικά Τραγῳδία, ἐπονομαζόμενα ἀπὸ τοῦ πράγματος καὶ Ἐλευθερα, μετεχειρίζοντο οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν λεγόμενον Ἐλευθερον Χορόν. Τοιαῦτα ἦσαν τὰ συνηθέστερα τοῦ μαχίμου Κίτσου, τοῦ περιφήμου Νίκου Τσάρα, τοῦ μεγαλοψύχου Πουκουβάλλα, τοῦ ὀρητικοῦ Ποζδέκη, τοῦ θαυμαστοῦ Ζαχαριᾶ, τοῦ τρομακτικοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἄλλων.

Αἱ Ἡρωϊκαὶ αὐταὶ Ὠδαί, διεγείρουσαι τὸν θυμὸν τῆς ψυχῆς καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ πνεύματος, ἐγίνοντο πρὸς ἔπαινον τινος ἀνδραγαθήματος, ἢ ἀποθνήσκοντος Καπετάνου ἐξ ἐνὸς μέρους καὶ πρὸς κατηγορίαν τῶν Τούρκων ὡς δειλῶν καὶ ἀνεπιτηδείων ἐκ τοῦ ἄλλου. Ἐχαρακτήριζον ἄρα τῶν Κλεπτῶν τὸ φρόνημα καὶ τὴν μεγαλαυχίαν πρὸς τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν.

της παλαιᾶς καὶ ὡς πρὸς τὴν δίκαιαν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἱεραρχίαν των. Αἱ γυμνάσεις των, κοιναὶ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, ἦσαν ἐπίσης ὡς ἐκεῖναι τῶν παλαιῶν, ἀποβλέπουσαι εἰς μόνην τῶν σωματικῶν δυνάμεων τὴν τελειοποίησιν. Αἱ μάχαι καὶ ὁ θάνατος ἦσαν ἡ ἱστορία των.

Πολλάκις, διὰ νὰ μὴν εἰπωμεν πάντοτε, βεβιασμένη ἡ Τουρκικὴ Ἐξουσία ἐδικαίωνε τὴν διαγωγὴν των. Τοὺς ἐτίμα δὲ μὲ τὰ λεγόμενα Ἀρματολίκια, ἂν καὶ δὲν ἀνείχετο βλέπουσα ἔνοπλον καὶ ἰσχυρὸν ἐκεῖνον, τὸν ὅποιον ἐνόμιζεν ὡς κτήνος. Γεννᾶται ἤδη ἡ συστηματικὴ ὑπεροχὴ των εἰς τὰς Ἐπαρχίας, καὶ μάλιστα τὰς ὄρεινὰς.

Παρὰ τὸ πρῶτον τοῦτο αἴσιον βῆμα αἱ Ὀπλαρχηγαί, ἡ τὰ συνηθέστερον Ἀρματολίκια καὶ Καπετανάτα, διατηροῦντα διαδοχικὴν τὴν ἀξίαν διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὄπλων, ἐπαρουσίαζον κατ' ἓνα τρόπον δύο ἀντιθετικὰς δυνάμεις, εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἐξουσία, μ' ὄλην τὴν παχύτητα τοῦ νοῦς της, ἐβλεπε τῆς περιστάσεως αὐτῆς τὰ χειρότερα ἀποτελέσματα. μετεχειρίζετο ἐντεῦθεν τὴν χαμερπεστέραν ἀλωπεκίην, ὅτε δὲν ἐφθανεν ἡ λεοντὴ τοῦ πολέμου· οὐδέποτε ὁμως ἐδείχθη εἰλικρίνειά τις εἰς τὰ διδόμενα ἀμοιβαία πιστά. Οἱ Καπετανεοὶ, ἀμαθεῖς μὲν, ἀλλ' ὠφελούμενοι ἀπὸ τὴν φυσικὴν ἀγχινοίαν καὶ τὴν πείραν, ἐγνώριζον ὡς Μαθηματικὴν ἀλήθειαν, πόσον εἶναι ἀπιστος ἡ τυραννὶς εἰς τὰς ὑποσχέσεις της. Καὶ τὰ δύο μέρη εὗρισκοντο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὡς εἰς προσωρινὴν ἀνακωχὴν πολέμου· καὶ προέκυπτε τὸ νὰ φαίνωνται συχνὰ ἄλλοτε Κλέπται, ὅταν ἐβιάζοντο, καὶ ἄλλοτε Ἀρματοῦλοι οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι, ὅταν ἔχαιρον τὴν ἡσυχον ἐπιρροὴν τῶν ὄπλων των.

Τέλος πάντων τὸ Σύστημα τῶν Κλεπτῶν ἦτο μ' ἄλλους λόγους τὸ Πρότυπον Πολεμικὸν Σχολεῖον τῆς μελλούσης Μεταβολῆς, σχηματίζον τὴν πρώτην Στρατιωτικὴν Δύναμιν τῆς Ἑλλάδος. Παρεισέφρησαν καὶ εἰς τοῦτο καταχρήσεις σημαντικαί. Ἄλλ' ἄνθρωποι, ἔργον ἔχοντες τὴν πολεμικὴν, καὶ σαφέστερον ἀκολουθοῦντες τὸν στρατιώτην κατὰ τοῦ δυνάστου των, χωρὶς τινος πόρου, ἦτον ἀδύνατον φυσικῶς νὰ μὴν ἐπιβουλεύωνται τὴν κατὰστασιν τοῦ ἄλλου. Ἐξω τούτου ἐφάνησαν παντοῦ καὶ πάντοτε ἀναποχώριστοι αἱ καταχρήσεις ἀπὸ τὰ περισσότερα καί, ἄς μᾶς συγχωρηθῆ νὰ εἰπωμεν, τὰ πλέον ἱερά Συστήματα. Δὲν εἶναι παράδοξον λοιπὸν, ἂν ἀνεφάνησαν καὶ μεταξύ τῶν νέων Ἠρώων τῆς Ἑλλάδος ἄλλοι κατὰ τινα τρόπον Πιτυοκάμπται, Προσκρουσταὶ καὶ Σκίρωνες.

Τὸν Ἡρωϊκὸν Αἰῶνα τῆς Ἑλλάδος θέλει διαδεχθῆ ἡ ἐποχὴ τῆς Παιδείας, καὶ ταύτην ἐκείνη τῆς Ἐλευθερίας. Ἀλλά, πρὶν ἢ ἔμβωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν ὅσον τῆς μῆδος, τόσον καὶ τῆς ἄλλης περιστάσεως, πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ἄλλα τινὰ ἀντικείμενα, ἐν τῶν ὁποίων εἶναι τὸ Σύστημα τῶν

ΠΡΟΕΣΤΩΤΩΝ

γνωστῶν ὑπὸ τὸ χυδαιοβάρβαρον ὄνομα Κοτσαβάσιδων.

Τῶν ἠθῶν, καθὼς καὶ τῶν φυσικῶν χρειῶν, ἐνὸς λαοῦ ἡ ἀγνοία, ἢ ἡ παραμέλησις, φέρει εἰς τοὺς Διοικοῦντας τὰς μεγαλυτέρας ἀστοχίας καὶ διαπτώσεις. Ὡς τοιοῦτοι οἱ Τοῦρκοι δὲν ἔμποροῦν νὰ συγκοινωνήσωσι μὲ τοὺς ἀρχομένους, καὶ νὰ τοὺς φέρωσιν, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ ἴδιοι ἔτρεχον δρό-

μον. Συνέτρεχεν εἰς τοῦτο καὶ ἡ φύσις, ἢ τὸ ἀνώμαλον ἔδαφος τοῦ τόπου, χωριζομένου ἀπὸ πορθμῶς καὶ θαλάσσης, καὶ διακοπτομένου ἀπὸ μεγάλα βουνά. Γεννᾶται δὲ ἡ ἀνάγκη Συστημάτων, συντιθεμένων ἀπὸ τοὺς ἰδίους Κατοίκους· καὶ αὕτη ὑποχρεῶναι τοὺς Τούρκους νὰ ἀναγνωρίσωσι τὸ ἀρχαῖον δίκαιον τῆς Δημόδους Ἀρχῆς τῶν Ἑλλήνων. Ἦτον αὕτη φραγμὸς τῆς ὀρμητικῆς προσβολῆς τοῦ ἀγρίου Δεσποτισμοῦ, σπαράττοντος ἀδιακόπως τὸ ἡμερον Ὑπήκοον. Ἀπὸ τὴν ἰδίαν αὐτὴν περίστασιν πηγάζει τὸ Σύστημα τῶν κατ' Ἐπαρχίας Προσωπῶν, οἱ ὅποιοι ἔδραξαν βαθμηδὸν τὴν δευτέραν μετὰ τὸ Ἱερατεῖον ἐπήρειαν εἰς τὸ κοινὸν πνεῦμα. Αὐτοὶ ἔδειξαν ἀναγεννωμένην ὀπωσδήποτε τὴν νεκρωθεῖσαν ἰδέαν τῆς ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων καὶ τῶν Ἐνετῶν Ἀρχοντείας.

Προβάλλοντες εἰς τὴν Ἐξουσίαν, ὅποια ἐστοχάζοντο ἀρμόδια ὡς πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν Ἐπαρχιῶν πολιτικά, καὶ μάλιστα οἰκονομικά, μέτρα, συνεμερίζοντο μετ' αὐτὴν τῆς ἐκτελέσεως τῶν τὴν φροντίδα. Διὰ τῶν ἰδίων ἔδιδεν ὁ Λαὸς τοὺς ἐπιβαλλομένους φόρους. Εἰς τὰς Ἐπαρχίας ἐξετέλουν χρέη Διοικητοῦ καὶ Δικαστοῦ μετὰ τοῦ Βοεβόνδα καὶ Καδδῆ· εἰς δὲ τὴν Καθέδραν συνηγμένοι ἐσημάτιζον κατ' ἓνα τρόπον τὸ Ἀντιπροσωπικὸν Σύστημα τοῦ Λαοῦ, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐκλέγοντο. Πάντοτε ἐφρόντιζον τούτου τὴν, ὅσον ἦτο δυνατόν, προφύλαξιν ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς Τουρκικῆς ἀθθαιρεσίας ἄλλοτε διὰ τῶν δεήσεων, ἄλλοτε διὰ τῶν πειστικῶν ἐνδείξεων τοῦ δικαίου, ἄλλοτε διὰ τῶν πλαγίων ἀπειλῶν καὶ πρὸ ὄλων τούτων διὰ τῶν χρηματικῶν μέσων.

Διὰ τὰς ἀμοιβαίας χρείας τοῦ Διοικοῦντος καὶ τοῦ Διοικουμένου, οἱ Προσεστώτες, ἀνώτεροι τῶν κατὰ Κοινότητος Δημογεροντικῶν Συστημάτων, ἐδείχθησαν ἰσχυροί· καί, προϊόντος τοῦ καιροῦ, ἀντεπάλαισαν καὶ μὲ Σατράπας, τῶν ὁποίων ὑπεχρέωσαν τὴν καθαίρεσιν (α). Ὡς πρὸς τοὺς Τούρκους ἢ εἰς τὰς τῶν Ἑλλήνων ἀντεζυγίζετο ἐν μέρει μὲ τὴν ἔλλειψιν τῆς πολιτικῆς θελήσεώς των.

Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος εἶχε τοιοῦτοτρόπως πρὸς τοὺς Πολεμικοὺς του καὶ δυνάμιν τινα Πολιτικὴν, ὁποῖαν ἠδύνατο νὰ δείξῃ ἢ τότε κατάστασις τῶν πραγμάτων. Παράδοξον δὲν εἶναι, ἂν ἡ τυραννικὴ Ἐξουσία ἐμψύχωνε πλαγίως τὰς συνεχεῖς παραφορὰς τῆς. Εἰς τὰς παρομοίας Κυβερνήσεις φαίνεται τόσον τρομακτικὴ ἢ κοινὴ ὁμόνοια, ὅσον δὲν ἐπιστηρίζονται αὐταὶ εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, δογματίζουσαι τὴν ἀποτρόπαιον ἀρχὴν τοῦ « Διαιρεῖ καὶ Βασίλευε ». Ἦτο δὲ λυπηρόν, ὅτι ὁ Λαός, ἐξ ὀνόματος τοῦ ὁποῖου ἐνήργουν οὗτοι, ἐπεβαρύνετο διὰ τῆς ἐκτάκτου δαπάνης. Ἠθικὴν καλυτέραν δὲν ἠμπόρουν νὰ ἔχωσιν ἄνθρωποι, στερούμενοι τὰ χρειώδη φῶτα, καὶ διδασκόμενοι πάντοτε τὸ αὐθαδὲς καὶ ἀσυμπαθὲς τῶν Τούρκων. Ὁ ἄνθρωπος ἐξετάζεται, εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρίσκεται, καὶ ὄχι εἰς τὴν ὁποῖαν ἔπρεπε νὰ ᾔναι, κατάστασιν. Καὶ ὅμως, ἐὰν παρατηρήσῃ τις καὶ πολλοὺς ἐξ ἐκείνων, ὅσοι ἐπαγγέλλονται μὲ στόμα στερογγύλον τὸν ἐξευγενισμένον καὶ φιλελεύθερον τοῦ Ἰθ' Αἰῶνος, ὁποῖας ἀπαντᾷ πολιτικὰς ἀρετάς ;

(α) Ἐνθυμείται καθεὶς τὴν γνωστὴν περίστασιν τοῦ Βελῆ Πασσᾶ, ἀποβληθέντος ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, 1812.

Οἱ Προεστώτες, κλησιάζοντες τὴν Ἐξουσίαν, ἐγνώριζον ἀναμφιβόλως τὰς (ἀναποχωριστοὺς ἀπὸ κάθε μίαν) ἀδυναμίας τῆς. Ὡς τοιοῦτοι ἠμπόρουσαν νὰ γίνωνται ὀφελιμώτεροι εἰς τὸν Λαόν, τοῦ ὁποίου προηγοῦντο. Πρέπει ὁμως καὶ νὰ ὁμολογήσῃ τις, ὅτι καὶ θέλοντες οὗτοι δὲν εὐκολύνοντο ἔχοντες τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ συμβιβάζωσι τὰς προτάσεις τῶν μὲ τὸ σύστημα καὶ τὴν ἠθικὴν τῶν Τούρκων. Ἐντεῦθεν ἔλαβον πολλοὶ τὴν αἰτίαν τοῦ νὰ εἰπωσιν, ὅτι τὸ Σύστημα τούτων ἦτο τὸ ὄργανον τῆς κυριευούσης τυραννίας.

Ἡ τοιαύτη Πολιτικὴ δύναμις τῶν Ἑλλήνων ἠὲδοκίμησε περιπλέον εἰς τὴν Πελοπόννησον (α). Τὴν ἐκολόβωσε μεγάλως εἰς τὴν Στερεάν ἢ δολιωτέρα παρὰ τὰς ἄλλας τυραννία τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τούτου διεκρίθησαν πολλοί, χαίροντες ἰσχὺν πολιτικὴν· ἄλλ' ἦσαν ὅλοι δημιουργήματα ἀδελικὰ τοῦ ἰδίου εἰς τρόπον ὥστε, ἐνῶ οἱ Προεστώτες τῆς Πελοποννήσου ἀντιπροσώπευον τὸν Λαὸν ἐνώπιον τῆς Ἀρχῆς, ἐκεῖνοι τῆς Στερεᾶς ἐπαρουσίαζον ὡσεπιπολὺ πρὸς τοῦτον τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἐκτὸς τῶν Λεβαδειῶν.

Μεολοντοῦτο καὶ ἄλλαι καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς Ἐταιρίας, καθὼς καὶ ἐκείνη τοῦ Πολέμου, ἀνήρσαν,

---

(α) Ἡ Πελοπόννησος ἦτο πάντοτε τὸ ἐπιφοβώτερον μέρος τῆς Ἑλλάδος ὡς πρὸς τοὺς Τούρκους. Εἶχε διὰ τοῦτο ἓνα ἀριθμὸν Προεστώτων, ὀνομαζομένων χυδαιοβαρβάρως Β ε κ ι λ ι δ ω ν, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Πολιτικῶς ἦσαν οὗτοι ὡς ἐνέχυρον τῆς πίστεώς τῆς εἰς τὴν Ἐξουσίαν. Ἐπροστάτευσον δὲ διὰ τῶν ἀμέσων σχέσεών ταν μὲ τοὺς Μεγιστάνους Τούρκους τὰ συμφέροντα τοῦ Τόκου ἐναντίον τῆς ἀπολύτου Διοικήσεως τῶν Πασσᾶδων.

την ὁποίαν εἶχον οἱ πολλοὶ ἰδέαν περὶ τοῦ Τουρκολατρισμοῦ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Διαφορετικὰ καὶ ὡς εὐκατάστατοι καὶ ὡς χαίροντες ἐπήρσιαν πολιτικὴν, νομιζόμενοι Δεσποτισκοί, ἤθελον ἀρνηθῆ τὸ νὰ γίνωσι μῖσται τῆς Ἑταιρίας ἐνθερμοί, καὶ μέτοχοι τοῦ Πολέμου τόσον ἀποφασιστικοί, ὅσον ἡ ἐναρξίς του εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ δι' αὐτῆς εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα τιμᾶ μεγάλως αὐτὴν τὴν Τάξιιν.

Τὴν Δευτέραν μετὰ τοὺς Προεστῶτας ἐπεῖχον θέσιν αἱ ἐκλεγόμεναι παρὰ τοῦ Λαοῦ

ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑΙ

Τὸ Σύστημα τοῦτο ἦτο κοινὸν εἰς ὅλας τὰς Ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος, ἂν καὶ διάφορον πολὺ καὶ ὡς πρὸς τὰ συστατικά του μέρη καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν ἐργασιῶν του. Εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεὰν ἦτο πλέον δημοτικὸν καὶ ὄχι τόσον ἰσχυρὸν εἰς δὲ τὰς Νήσους καὶ τὴν Μάνην ἔφερε τὸν χαρακτήρα τῆς Ὀλιγαρχίας. Εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπηρεάζετο ἀπὸ τοὺς Προεστῶτας· εἰς δὲ τὴν Στερεὰν πλαγίως ὡσαπιτοπλεῖστον, καὶ εἰς τὴν Μάνην κατ' εὐθείαν, ἀπὸ τοὺς Καπετανέους (α). Ἡ Ἐξουσία

(α) Οἱ Μανιάται κατοικοῦν τὴν δυνατωτέραν ἐκ τῆς θέσεως τῆς μεσημβρινῆς Ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου. Οὐδέποτε ἄφησαν τὰ ὄπλα. Ὁ Βεῆ Πασσάς ἐδοκίμασε καὶ ἐσχάτως νὰ τοὺς ὑποτάξῃ· δὲν ἠδυνήθη ὁμως νὰ προοδεύσῃ μετὰ τὴν γενομένην εἰς τὰ μεθόριά των μάχην.

Πρὸ τοῦ Πολέμου τοῦ 1769 ἦσαν συνδεδεμένοι πολιτικῶς μετὰ τὴν Πελοπόννησον, εἰς τὸν Σατράπην τῆς ὁποίας ἔδιδον μικρὸν τέλος. Ἀπὸ τοῦ 1773 ἐδέθησαν εἰς τὸν Διβανχανὲν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διοικούμενοι δι' ἐνὸς ἐντοπίου Ἡγεμόνου. Τοιοῦτος πρῶτος ὑπῆρξεν ὁ Τσανέτος Κουτῶφης ἐκ τοῦ

δὲν ἔχαιρε παντοῦ τὴν παραμικρὰν ἠθικὴν ἐπήρειαν εἰς τὸ πνεῦμά του· μετεχειρίζετο τὴν βίαν τῆς διὰ τῶν Βοεβόνδων καὶ τῶν Προεστώτων. Εἰς τὴν διανομὴν τῶν φόρων συνέπραττε μὲ τοὺς Προεστώτας καὶ τὰς Τουρκικὰς Ἀρχάς· μόνον δὲ ἐπεμελεῖτο τὴν εἰσπραξίν τούτων. Αἱ Δημογεροντίαι ἦσαν τὸ Εἰρηνοδικεῖον ὑποθέσεων πολιτικῶν ὄχι μεγάλης ἀξίας. Ἡ θέλησις τούτων, ἐνουμένη καὶ μ' ἐκείνην τῶν Προεστώτων, ἦτον ἰκανὴ νὰ παραταχθῆ ἔναντιον ὄλων τῶν ἀδίκων ἀπαιτήσεων τοῦ Βοεβόνδα.

Οἱ ἐνιαύσιοι Δημογέροντες τῶν Νήσων, ἐπονομαζόμενοι καὶ Ἄρχοντες, καθὼς οἱ Προεστώτες τῆς Στερεᾶς, ἀπήλαυον καὶ προνόμια ὄχι εὐκαταφρόνητα ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τοῦ τόπου. Παρεχωρήθησαν αὐτὰ ἀπὸ τοὺς πρώτους Σουλτάνους, μὴ ἔχοντας δύναμιν Ναυτικοῦ ἀξιόχρεων. Ἄνηκεν ἐπίσης εἰς τὴν ἀρμοδιότητά των καὶ ἡ δικαστικὴ δικαιοδοσία. Ὁ ἀνάτατος Ἀρχηγὸς καὶ Δικαστὴς ἦτον ὁ Καπετὰν Πασσαῦς. Ἐνεκα τούτων αἱ Νῆσοι εὐρίσκοντο πάντοτε ἀπηλλαγμέναι ἀπὸ τὰ δεινὰ, ὅσα ἔπασχον αἱ διοικούμεναι διὰ τῶν Πασσάδων Ἐπαρχίαι (α).

Τὰ τέλη τῶν Νήσων δὲν ἦσαν μεγάλα. Τὰς ἐπεβάρυνε μόνον ἡ ἐτήσιος ἐκπλευσις τοῦ Ὄθωμανικοῦ Στόλου, φέροντος ἢ τὸν Ἴδιον Καπετὰν Πασσαῦν, ὁσάκις συνέπιπτον ὑποθέσεις σημαντικαί, ἢ ἓνα Ἀντιπρόσωπόν του· καὶ τοιοῦτος διωρίζετο ὡσεπι-

---

Σταυροπηγίου· καὶ τελευταῖος, 1821, ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης ἐκ τῆς Τσίμοβας.

(α) Ἡ νῆσος Ὑδρα ἔλαβε μάλιστα, καθὼς καὶ ἡ Μάνη, (ἴδε Σελ. 46) καὶ Ἡγεμόνα αὐτόχθονα μέχρι τινός.

τοπλείστον ὁ Διερμηνεὺς τῆς Ἄσπρης Θαλάσσης. Τὰς ἐπεβάρυνον ἐκ προσθήκης, καθὼς καὶ τοὺς ἄλλους τόπους, οἱ συμπίπτοντες Πόλεμοι τῆς Πόρτας, κατὰ τοὺς ὁποίους ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ δίδωσι καὶ πλοῖα φορτηγὰ καὶ ναύτας.

Τὸ δαιμόνιον τῆς Πατρίδος προδιέθετε τοὺς Ναύτας τῆς Ὑδρας, Πετσῶν καὶ Ψαρῶν διὰ τὴν λαμπρὰν ἐποχὴν τοῦ 1821. Αἱ Νῆσοι αἰτῶν δὲν ἔδιδον πρὸς τὴν καθεστῶσαν Ἐξουσίαν ἄλλον φόρον, εἰμὴ ἓνα προσδιωρισμένον ἀριθμὸν ναυτῶν εἰς τὸν Στόλον τῆς. Ἀπὸ τὴν βοηθητικὴν ταύτην περίστασιν προήλθον δύο καλά· πρῶτον ἡ ἔξις τῶν Ἑλλήνων Ναυτῶν εἰς τὸ νὰ διοικῶσι πλοῖα τῆς γραμμῆς, μὴν ἐκπληττόμενοι εἰς τὴν θέαν τῶν καὶ δευτέρον ἡ ἐκ τῆς οὐτιῶς ἀναπληρουμένης χρείας ἀδιαφορία τῶν Σουλτάνων εἰς τὴν ὀπωσθήποτε συστηματικὴν μόρφωσιν τοῦ προσωπικοῦ τῆς θαλασσοῦ δυνάμεως τῶν. Εἶδομεν ἐκ τούτου τὴν ἐλευσινὴν κατάστασιν τοῦ Στόλου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ 1821. Εἰς αὐτὴν πρὸ πάντων χρεωστῆ τοὺς μεγάλους θριάμβους τοῦ τὸ μικρὸν Ναυτικὸν τῆς Ἑλλάδος.

Βαθμηδόν, καὶ μάλιστα ἀπὸ τοῦ ΓΕΤ' Αἰῶνος, οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν ἀξάνοντες τὴν κτηματικὴν κατάστασιν τῶν διὰ τῆς φιλοπονίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Ὡς τοιοῦτοι θέλουσι διαπρέψει πολλοὶ μεταξὺ τοῦ ἔθνους τῶν ὡς συνδρομηταὶ ἐνθερμοὶ τῆς ἠθικῆς βελτιώσεώς του. Εἰς ταῦτα, τὰ μόνα ζωτικὰ μέσα τοῦ δικαίου πλουτισμοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς ἀναπλάσεως, δεικνύουσιν οἱ Τοῦρκοι τὴν μεγαλυτέραν καταφρόνησιν διὰ τὴν ἀμάθειαν, τὸν ὀργανισμὸν τῆς Πολιτείας τῶν καὶ τὰ ἄμεσα ὀφέλη τῶν ἀρπαγῶν

των· οἱ Ἕλληνες ὁμως τὰ ἐναγκαλίζονται ἐναγώνιοι, καὶ δὲν ἀπατῶνται ποσῶς, ὡς ἦτον ἐπόμενον, εἰς τὰς περὶ τοῦ μέλλοντος ὑψηλοτέρας ἐλπίδας. Τὸ Ἐμπόριον (α), αὐτὸ τὸ μέγα στοιχεῖον τοῦ κοινωνισμοῦ, θέλει χορηγήσει βοήθειαν πολλοῦ λόγου ἀξίαν, (καὶ ἴσως ἀνωτέραν παρ' ἐκείνην τῆς ἐπανόδου τῶν Φώτων), εἰς τὴν πολιτικὴν παλιγγενεσίαν τῆς Ἑλλάδος. Τὴν ἀρχὴν αὐτὴν βλέπομεν ἀδιαφιλονεύκητον ἀπὸ τὴν περίοδον τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας.

Εἰς τὴν Συνθήκην τοῦ Καίναρτσικίου (1774), εἰς τὴν ὄλως ἐμπορικὴν τοῦ 1783, καὶ πολὺ πλεόν εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν (1793) καὶ τὸν Πόλεμον τῆς Ἰσπανίας (1807), χρεωστεῖ ὁ Ἕλλην τὴν ἐμψύχωσιν τῆς Ναυτιλίας του (β). Αἱ πρῶται περιστάσεις ἔφερον αὐτὴν ὑπὸ Σημαίας

(α) Τὸ Ἐμπόριον τῶν Μεγαλοπόλεων τῆς Τουρκίας ὅσον ἦτο τυφλὸν καὶ ἐπικερδές, τόσον ἐξ ἐναντίας ἐπεβουλεύετο ἀδιακόπως ἀπὸ τὴν ἀνόητον Ἐξουσίαν, τὴν μάλιστα τῆς ἀταξίας, τὴν πανάλην καὶ τὰς πυρκαϊάς. Εἰς τὴν ἰδίαν εὐρίσκοντο κατάστασιν καὶ οἱ κτηματῆαι καὶ οἱ ἄλλοι βιομήχανοι εἰς τρόπον, ὅστε ὁ σήμερον πλούσιος ἐξημερώνετο αὐριον ἐνδεέστατος, καὶ οὐδέποτε σχεδὸν μία κατάστασις λαμπρὰ μετέβαινεν εἰς τρίτον πρόσωπον, σπανίως δὲ εἰς δεύτερον.

Ποῖος ἀμφιβάλλει, ὅτι ἡ ἠθικὴ κατάστασις τῶν Ἑλλήνων ἤθελεν εἶναι πολὺ βελτιωτέρα, ἂν ἔλειπον αἱ τοιαῦται ἐπιβουλαί, γεννήματα φυσικὰ τῶν ἐλλείψεων μιᾶς ἀμαθοῦς καὶ ἀθαιρέτου Ἐξουσίας; Καὶ ὁμως κρίνονται πλέον ἀξιέπαινοι οὗτοι, ἐνφ' ἐνησχολοῦντο ἀνενδότως νὰ ὑπερβαίνωσιν ὅλας αὐτὰς τὰς δυσπερβλήτους ἐναντιότητας.

(β) Καθὼς ὅλα τὰ πράγματα τοῦ Κόσμου, παρομοίως καὶ τὸ Ναυτικὸν ἔχει τὰς μεταβολὰς του, περιοδεῖον ἀπὸ τόπον εἰς τόπον. Κατὰ τὸν 1Η' Αἰῶνα ἡ Πάτμος καὶ τὸ Μεσολόγιον εἶχον πρῶτα τὸ μεγαλύτερον Ναυτικὸν τῆς Ἑλλάδος.

Ρωσικὰς εἰς τὸν Εὐξεινον Πόντον καὶ τὸν Ἀδριατικὸν Κόλπον· αἱ δὲ δευτέραι εἰς τὰς παραλίους τῆς Ἰσπανίας καὶ εἰς ἐκεῖνας τῆς Γαλλικῆς Προβέντης. Ἡ σιτοδεία καὶ ἡ προκύψασα ἀπὸ αὐτῆν ἐπικερδεστάτη σιτεμπορία ἐπολλαπλα-

---

Ἐκεῖνο τῆς πρώτης ἐπροστατεύετο ἀπὸ τὴν Σημαίαν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Μελίτης.

Μετέβη κατόπιν εἰς τὰς νήσους Ὑδρας, Πετσῶν καὶ Ψαρῶν. Κατὰ δεύτερον λόγον θεωροῦνται ἐκεῖνα τῆς Κάσου, Μυκόνου, Γαλαξειδίου καὶ ἄλλων τινῶν λιμένων τῆς Μεσογείου. Ἡ φυσικὴ ἀκαρπία τῶν Νήσων τούτων ἠνάγκασε τοὺς κατοίκους των εἰς τὴν θαλασσοπλοίαν· ἡ δὲ γειτονία των μετὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεάν εἰλκυσε συνάμα τὰς ἐμπορικὰς Συντροφίας τῶν ἐγκαταστάτων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μεγάλων πλοίων των ἔφθανε τὰ 200 ἐπὶ τοῦ Πολέμου τοῦ 1821.

Ὁ πληθυσμὸς τῶν Ναυτῶν τῆς Ὑδρας ὑπερέβαινε τὰς 3000. Αἱ ἄλλαι μόλις ἠρίθμουν τόσους. Διὰ τὴν μερικὴν ὁμαλότητα καὶ τὸν ἀξιολόγον λιμένα των αἱ Πέτσαι ἤθελον εἶναι πολυπληθέστεραι, ἂν δὲν ἐδυστύχουν εἰς τὸν Πόλεμον τοῦ 1769. Διὰ τὴν τότε ἥσυχον διαγωγὴν τῆς ἡ Ὑδρα ἔσυρεν εἰς τὸ μέρος των μέγαν ἀριθμὸν φυγάδων ἀπὸ αὐτὰς καὶ τὴν Πελοπόννησον. Ὅλοι οὗτοι ἐβιάσθησαν νὰ ἐκδοθῶσιν εἰς τὴν ναυτιλίαν.

Αἱ Πέτσαι ἤδη ἀκμάζουσιν εἰς τὸ Ναυτικόν, καθὼς καὶ οἱ πάροιχοι τῆς Αἰγίνης Ψαριανοί· πρὸ πάντων δὲ ἡ Ἑλληνικὴ Νῆσος τῆς Κεφαλληνίας, ἀριθμοῦσα ὡς 15.000 ναῦτας. Ἡ περίφημος Ὑδρα ἀπισθοδρόμησεν ὀλοκλήρως, ἀπολέσασα τὰ πλοῖα τῆς ἐπὶ τοῦ Πολέμου. Προκύπτει ἄρα νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ Πόλεμος τοῦ 1769 ἀφανίζει τὰς Πέτσας, καὶ ἀνοίγει στάδιον εἰς τὴν γείτονα Ὑδραν, προετοιμάζον εἰς αὐτὴν τὴν μετέπειτα ὑπεροχὴν τῆς ὡς πρὸς τὴν θαλασσίαν Δύναμιν τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖνος τοῦ 1821 ἐνδυναμῶνει τὰς πρώτας, καὶ παραλύει τὴν δευτέραν, οἱ ὑπερήφανοι Κάτοικοι τῆς ὁποίας ἀναγκάζονται τελευταῖον νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ Στόλου. Παράδοξοι μεταβολαί!

σίασαν ὀγλήγορα τὴν εὐτυχίαν τῶν Νήσων· καὶ ἔφερον τὸ Ναυτικόν των εἰς κατάστασιν τοῦ νὰ διαπρέψη ἐναντίον τοῦ διπλοῦ κινδύνου τῶν συστηματικῶν Πολιορκιῶν ἐξ ἑνὸς μέρους καὶ τῶν πειρατειῶν τῆς Ἀφρικῆς ἐκ τοῦ ἄλλου.

Νέα βήματα παρουσιάζουσιν εἰς τοὺς Ἑλληνας νέας καὶ μεγάλας ἐλπίδας. Εἰς τὴν πολιτικὴν σκηνὴν καθίστανται διάσημοι οὗτοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ 1731. Ὁ χρόνος παραδίδων εἰς τὴν λήθην τὰς μνησικακίας, μετριάζων τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ζηλοτυπίας, πλησιάζει βαθμηδὸν καὶ τὸν πλέον βάρβαρον εἰς τοὺς κανόνας τῆς λογικότητος. Οἱ Τοῦρκοι ἐκτιμῶσιν ἤδη τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος τὴν δοκιμότητα. Ἐντεῦθεν ὁ Ἕλλην ρεαγιάς προχωρεῖ εὐθὺς εἰς τὰς ἀξίας τῶν μεγαλυτέρων βαθμῶν, λαμπρυνόμενος μὲ τὰ Διαδήματα τῶν δύο Διερμηνειῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐλῆς καὶ τῶν δύο Ἡγεμονειῶν τῆς Δακίας. Ὡς τοιοῦτος ἀναπτύσσει πολυειδῶς τὰς ιδέας του, ἐπηρεάζει εἰς τὴν διαγωγὴν τῆς Ἐξουσίας, πλουτεῖ καὶ δεικνύεται προβαίνων εἰς φρονήματα ὑψηλότερα.

Ἡ τάξις τῶν Φαναριωτῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπαρουσίασέ τινας μεγαλόνοας, φίλους εἰλικρινεῖς τοῦ κοινοῦ καλοῦ καὶ ἐπιχειρηματίας. Ἡ Ἱστορία τῆς Ἐπαναστάσεως φέρει ἐπὶ κεφαλῆς τῆς τὸ ὄνομα τοῦ Ὑψηλάντου. Δὲν ἔστερεῖτο τὰ μέσα· καὶ ὡς τοιαύτη ἠδύνατο νὰ λάβῃ τὴν λαμπροτέραν θέσιν εἰς τὴν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ἐποχὴν τοῦ Ἔθνους, προάγουσα τὸ μέλλον τῆς πολιτικῆς του τύχης. Ἐστερεῖτο ὁμως τὴν πλήρη θέλησιν ἔνεκα τῶν ἐλαττωμάτων, τὰ ὅποια εἶπετο νὰ γεννηθῶσιν ἀπὸ τὴν ἐπαγομένην διαφθορὰν τῶν ἀντι-

ζηλιῶν καὶ τῆς τυραννικῆς προσκλήσεως τοῦ πλοῦτου. Ἦτον ἄρα ἐν Σύστημα ἀνθρώπων, φέρον τὰ ἐλαττώματα τῶν παλαιῶν Ὀλιγαρχιῶν.

Μεολοντοῦτο τὸ Ἔθνος τὸ Ἑλληνικὸν ἀπήλαυσεν ἐν μέρει τὰς βοηθείας τῆς, τεθειμένον ἤδη εἰς μίαν τῆς προτέρας του ἐντιμοτέραν στάσιν. Ἐβλεπε μὲ ἐσωτερικὴν χαρὰν ἀναλαμβάνουσαν τὴν ἐξωτερικὴν τιμὴν του, καὶ ἐσεμνύετο εἰς τοὺς νόας ἐκείνους, ὅσοι ἐφιλονείκησαν καὶ εἰς τὰς πλέον δυσχερεῖς περιστάσεις μὲ τὸν διπλωματικὸν Κόσμον.

Ἦνωμένη ἡ πολιτικὴ δύναμις τῶν Φαναριωτῶν μὲ ἐκείνην τοῦ Ἱερατείου, χαίροντος, ὡς εἶπαμεν (α), προνόμια σημαντικὰ Ἐκκλησιαστικῆς καὶ Πολιτικῆς δικαιονομίας, ἀπετέλει τὴν ζηλότυπον θέσιν τοῦ Ἔθνους μεταξὺ τῶν ἄλλων Λαῶν, ὅσοι ἦσαν ὑποβεβλημένοι ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν Δυναστείαν.

Ἀπὸ τὴν μέχρι τοῦδε σειρὰν τῶν διαφορῶν τάξεων δὲν ἀποξενώνομεν καὶ τὰς λεγομένας Συντεχνίας (Ἑσνάφια). Δὲν ἦτο καταφρονητέα ἡ δύναμις καὶ τούτων, διοικουμένων καὶ δικαζομένων ἀπὸ ἀνωτέρους Ἀρχηγούς, ἐκλεγομένους ἐκ τῆς ὀλομελείας των. Αἱ Συντεχνίαι, ἔχουσαι, ὡς εἶπομεν (β), ψήφον ἰσχυρὰν καὶ εἰς τὰ πράγματα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τιμῶνται ἐκ προσθήκης διὰ τὸ ἀπλόηθες, τὸ φιλόπονον καὶ τὴν γενναίαν συνδρομὴν των εἰς συστάσεις Σχολειῶν καὶ εἰς ὑποτροφίας Μαθητῶν.

(α) Σελ. 32.— (β) Σελ. 31.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Διάσωσις τῶν Γραμμάτων. — Ἐπιρροή τῆς Θρησκείας καὶ Γλώσσης. — Μεταγλωττίσεις Βιβλίων εἰς τὴν Τουρκικὴν φωνήν. — Ἀρχαὶ τῆς ἐπανόδου τῶν Μαθησέων εἰς τὴν Ἑλλάδα. — Ζωσιμάδαι. — Φιλόμουσον τοῦ Ἱερατείου. — Φιλόμουσος Ἐταιρία. — Μεταφρασταὶ κλπ. — Ὠφέλειαι τῆς Ἱστορίας. — Παρατηρήσεις.

Φθάνομεν ἤδη εἰς τὸ στοιχειωδέστερον μέρος, διὰ τοῦ ὁποίου προήχθη ἡ ἠθικὴ τοῦ Ἑλληνος. Φέρει καὶ τοῦτο ἴσην μὲ τὸ Ἐμπόριον ἐπιρροὴν εἰς τὸ μέγα καὶ ἱστορικὸν Συμβάν τοῦ 1821. Εἶναι δὲ ἡ δι' ὀλίγου καιροῦ πρόοδος εἰς τὴν παιδείαν: πρόοδος, πάντοτε ὑπερέχουσα ἀπὸ ἐκείνην, ὅσην ἡ δύνατο νὰ κάμῃ ἄλλος ὅποιοσδήποτε Λαός, τεθειμένος εἰς παρομοίαν μὲ τὸν Ἑλληνα παθητικὴν στάσιν. Ἦτον ἀδύνατον εἰς τὴν τυραννίαν νὰ περιορίσῃ τὴν βοηθητικὴν εἰς τοῦτο ἀγχίνοιαν τοῦ πνεύματός του.

Ἅποια εὐτυχῆς πρόβλεψις! Κατὰ τὸν κλύδωνα τῶν πολιτικῶν ἀσφαλειῶν των οἱ Ἑλληνες φυγαδεύουσι τὰς Μούσας των εἰς τὴν Ἱταλίαν (α) :

(α) Ἡ σωτηρία τῶν Γραμμάτων συναπαρτίζει ἓνα ἐκ τῶν σημαντικωτέρων κλάδων τῆς προτέρας Ἱστορίας τοῦ ἔθνους. Τὴν θέσιν αὐτὴν σαφηνίζει ἀρκετὰ ἡ ἀκόλουθος ἐρεθείσα εἰς χεῖρας μας περιληπτικὴ Σημείωσις, ἀνήκουσα εἰς Ἑλληνα πεπαιδευμένον καὶ φίλον τῆς ἐθνικῆς τιμῆς.

— Κυρίως ὁ ΙΔ' καὶ ΙΕ' Αἰὼν εἶναι ἐπίσημοι εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Γραμμάτων. Αὐτοὶ προητοίμασαν τὴν μεγίστην

Τὰς φυγαδεύουσι προβλέποντες τὴν μέλλουσαν χρησιμότητά των κατὰ τοῦ ἀκμαίου ἤδη Βαρβαρισμοῦ. Ὁ χρόνος ἔδειξε τὸ ἀποτέλεσμά της.

Μεταβολὴν τοῦ ΙΣΤ'. Εἰς τοὺς αἰῶνας τούτους ἤρχισαν νὰ ἀναγεννῶνται αἱ Μαθήσεις καὶ ἡ φιλοκαλία μεταξὺ τῶν Λαῶν τῆς Εὐρώπης. Κατὰ ἀναντίρρητον λόγον χρεωστοῦσιν οὗτοι εἰς τὰ πολῦτιμα λείψανα τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας τὴν μὀρφωσιν τῆς αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ καὶ τὴν παλιγγενεσίαν τῶν Ὠραίων Τεχνῶν.

Ἡ στενοχωρία, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο κατ' αὐτὰς τὰς ἐποχὰς τὸ Βασίλειον τῆς Ἀνατολῆς, ἐπαπειλούμενον κάθε στιγμὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὑπῆρξεν ἡ αἰτία στενωτέρας σχέσεως μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Οἱ Βασιλεῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως διευθύνοντο πρὸς τοὺς Ἡγεμόνας τῆς Δύσεως περὶ βοηθείας. Ἄλλ' εἰς τοὺς αἰῶνας τούτους ἦτον ἀδύνατος ἡ στερέωσις τῆς πολιτικῆς, πρὶν ἢ ἐνωθῶσιν αἱ δύο Ἐκκλησιαί. Οἱ Παλαιολόγοι ἐπροσπάθησαν νὰ συμβιβάσωσι τὰ μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν Ὀρθοσκευτικὰ Σχίσματα. Εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ὁμοῦ τούτου τοῦ σκοποῦ, ἔπρεπε νὰ συγκροτηθῶσι Σύνοδοι, ἱκαναὶ νὰ συμβιβάσωσι τὰς διαφοράς. Διὰ τὸν σκοπὸν τούτον ἐστάλησαν πολλάκις Πρέσβεις εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ βασιλεύων Τόκος εἰς τὴν Αὐλὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχεν ἐμπνεύσει πρὸς τοὺς ἄνδρας τούτους τὴν κλίσιν πρὸς τὴν κλασικὴν Φιλολογίαν καὶ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Φιλοσοφίαν. Αὐτοὶ εὗρον εἰς τὴν Ἰταλίαν μίαν γενεὰν προητοιμασμένην ἀπὸ τὸν Δάντην, Πετράρχην καὶ Βοκκάκιον εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς παιδείας καὶ εἰς τὸν βαθμὸν ἐκείνον τῆς παιδεύσεως, ὅστις ἦτον ἀναγκαῖος εἰς αὐτοὺς, διὰ νὰ γευθῶσι τὴν κλασικὴν Φιλολογίαν. Ἐνταῦθα εὗρον πολλοὺς Πάπας καὶ ἄλλους Ἡγεμόνας ἐραστὰς καὶ ὑπερασπιστὰς τῶν Μαθήσεων, καθὼς καὶ τὴν λαμπρὰν Οἰκογένειαν τῶν Μεδίκων, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἐμπνέει εἰς τοὺς φίλους τῶν Μουσῶν τὸ εὐγενέστερον σέβας. Ἐν Μέλος τῆς ἐνδόξου ταύτης Οἰκογενείας ἐπωνομάσθη ΠΑΤΗΡ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ, διὰ τὴν ὁποίαν ἐχορήγει εἰς αὐτὰ καὶ εἰς τοὺς πεπαιδευμένους συνδρομὴν καὶ προστασίαν.

Ἄνεφέραμεν, ὁπόσῃν τὰ ἦθη τῆς Ἐξουσίας
 ἔχουσιν ἐπήρειαν μορφωτικὴν εἰς ἐκεῖνα τοῦ Λαοῦ.
 Ἄλλὰ, χάρις εἰς τὴν Θρησκείαν καὶ τὴν Γλῶσ-

Εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἡ ἐφεύρεσις καὶ τελειοποιήσις τῆς Τυπογραφίας πολλαπλασιάζει τὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα πρότερον ἠγοράζοντο μὲ τὸ βάρος τοῦ χρυσοῦ, διασπείρει τὰς γνώσεις καὶ διαφυλάττει τὰς Ἐπιστήμας ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ νὰ μηδενισθῶσι διὰ τὰς Πολιτικὰς Μεταβολὰς τοῦ Κόσμου.

Αἱ κατακτήσεις τῶν Ὀθωμανῶν καὶ ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐβίασαν ὄλους τοὺς τότε πεπαιδευμένους Ἕλληνας νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐκεῖ ἤρχισαν νὰ διδάσκωσι τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα. Οἱ Λαοὶ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης τὰ ὑπεδέχθησαν μὲ μεγίστην προθυμίαν. Ἐνας τῶν σημαντικωτέρων τούτων Ἑλλήνων εἶναι καὶ ὁ Λάσκαρης. Αὐτὸς κατέφυγε πρῶτον ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς τὴν Σικελίαν, φέρων πλησίον του καὶ σημαντικὰς τινὰς γυναῖκας ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν Κομνηνῶν καὶ τοὺς ἀθανάτους θησαυροὺς τῶν Συγγραμμάτων τῶν μεγαλυτέρων νόων τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν μετέβησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Χρυσολωρᾶς, ὅπου πρῶτος ἐδίδαξε δημοσίως τὴν Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν μὲ παράδοξα ἀποτελέσματα. Δημήτριος Χαλκοκονδύλης ὁ Ἀθηναῖος, πρῶτος ἐπιχειρησθεὶς (1488) τὴν ἐκδοσὴν τοῦ Ὀμήρου· ὁ Βησσαρίων, διαπρέπας διὰ τῆς εὐγλωττίας του εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ Σύνοδον. Ὑπέρμαχος οὗτος τῆς ἐνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἀνταμείβεται ἀπὸ τὸν Πάππαν Εὐγένιον, ὑψωθείς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Καρδινάλεως, καὶ ἀπὸ τὸν Πιον Β΄ ψηφίζεται Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ οἰκία του, εἰς ὁποιανδήποτε πόλιν τῆς Ἰταλίας καὶ ἂν εὕρισκετο, ἦτο συνέδριον τῶν Πεπαιδευμένων, καὶ ἀπετέλει εἶδος Ἀκαδημίας. Ὁ Καρδινάλης Βησσαρίων εἰς τόσῃν προεχώρησεν ὑπόληψιν, ὥστε δις ἐφθάσεν εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ νὰ ἐκλεχθῆ Πάππας. Ἀποθνήσκων ἀφῆσεν εἰς τὴν Βενετίαν τὴν πλουσίαν Βιβλιοθήκην του, προσδιόρισας διὰ διαθήκης τὸ νὰ ἐπιστραφῆ αὕτη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅταν ἀναλάβῃ τὸ Βασιλεῖόν της. Ἡ Βασι-

σαν, συμβαίνει ἤδη ὅλον τὸ ἐναντίον. Τὴν Ὀρησκείαν των πρεσβεύουσιν οἱ Ἕλληνες μεταξὺ πλημύρας αἵματος καὶ ἀμηχανίας, καὶ εἰς αὐτῆς

λικῆ ἤδη Κυβερνήσις μας ἔχει ἄρα δίκαιον νὰ τὴν ἀπαιτήσῃ τὴν σήμερον.

Μεταξὺ τῶν Σοφῶν τούτων φυγάδων ἐπαριθμοῦνται καὶ ἄλλοι πολλοί, ὡς ὁ Μοσχόπουλος, Μιχαὴλ ὁ Ἀποστόλιος, Ματθαῖος Καμαριώτης Θεσσαλονικεὺς, ὁ Ἀνδρόνικος, ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Μονεμβασίας Μάρκος Μούσουρης, τὸν ὅποιον οἱ Ἄλδεις (περίφημοι Τυπογράφοι) μετεχειρίσθησαν εἰς τὴν ἐκδοσιν διαφόρων Ἑλληνικῶν Συγγραμμάτων, ὁ Ἀργυρόπουλος, καὶ ὅλοι εἰς ἓνα λόγον οἱ Πειραδευμένοι τῆς Ἑλλάδος. Καταφεύγοντες οὗτοι πλησίον τῶν Πριγκίπων τῆς Εὐρώπης, ἔφερον πλησίον των τὰ Συγγράμματα τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων καὶ μὴ ἔχοντες ἄλλον πόρον ζωῆς, ἐδίδασκον τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα, καὶ ἐκ τούτου ὠφελοῦντο καὶ ὠφελοῦσαν.

Κωνσταντῖνος ὁ Λάσκαρης, εὐρισκόμενος ἀκόμη εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἶχε σχηματίσει συλλογὴν Ἀντιγράφων τῶν Κλασικῶν τῆς Ἑλλάδος Συγγραφέων. Ἡ Συλλογὴ αὕτη, μετακομισθεῖσα εἰς τὴν Σικελίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἔκαμε γνωστοὺς εἰς τὴν Εὐρώπην τοὺς ἐνδοξοτέρους Συγγραφεῖς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος. Διάφορα Συγγράμματα ἀντιγεγραμμένα ἀπὸ τὰς ἰδίας αὐτοῦ χεῖρας, φέρουσιν ἐπιγραφάς, αἱ ὅποιαι ἀναμιμνήσκουσιν ἢ σπουδαίαν τινὰ περιγραφὴν, ἢ ἐκφράζουσιν εὐγενές τι αἶσθημα. Ἐφ' ἐνὸς ὠραίου Ἀντιγράφου τῶν Πολιτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους εἶναι ἡ ἀκόλουθος Ἐπιγραφή

«Πλείστη χάρις τῷ Θεῷ, αἰτίῳ παντὸς ἀγαθοῦ. Κωνσταντίνου Λασκάρεως τοῦ Βυζαντίου ὁ κόπος καὶ τὸ κτῆμα, καὶ μετ' αὐτὸν τοῦ συνιέντος.»

Τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ Εὐριπίδου, τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Πλάτωνος καὶ λοιπῶν φέρουσι διαφόρους Ἐπιγραφάς, ἀναφερομένας εἰς τὴν κατὰ τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν διατριβὴν τοῦ Λασκάρεως. Εἰς τὴν Συλλογὴν ταύτην εὐρίσκονται καὶ Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους ἄλλους φυγάδας τοῦ Βυζαντίου, καὶ Ἱστορικαὶ Περικοπαὶ οὐδέποτε ἐκδο-

μόνης ὑποτάσσονται τὰς ὑψηλὰς ἀξιώσεις τῆς ἐπαγγελλομένης εὐδαιμονίας των. Ὑπομένουν καρτερόψυχοι, διὰ νὰ σωθῶσι μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὰ δεινὰ, ἐνῶ

θεῖσαι. Μία Σύνοψις Γενικῆς Ἱστορίας, τὴν ὁποίαν ὁ Λάσκαρης εἶχεν ἐξακολουθήσει μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τελειώνει μὲ τὴν διήγησιν τοῦ θανάτου τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τοὺς ἐφεξῆς λόγους· «Καὶ ἐπὶ τούτου ἀπώλετο ἡ Βασιλεία τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἡ Ἐλευθερία, καὶ Ἐδγένεια, καὶ Λόγοι καὶ πᾶν ἀγαθόν.»

Εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ Λάσκαρης μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἡγεμόνευεν εἰς τὴν Φλωρεντίαν ὁ φιλόμουσος Κόσμος Μεδίκης. Αὐτὸς περιέβαλεν ἤδη πολλὰς φυγάδων οἰκογενεῖας καὶ οὐδέποτε ἔπαυσε ἀπὸ τοῦ φιλόανθρωπον τοῦτο ἔργον, δι' ἀρκετὴν ἀνταμοιβὴν τοῦ ὁποίου ἐνόμισε τὴν παρουσίαν τοῦ Λασκάρως, φέροντος μεθ' ἑαυτοῦ τὰς τέχνας καὶ τὰ μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν Φλωρεντίαν ἤρχισε τότε ἡ πρόθυμος καλλιέργεια τῶν Τεχνῶν καὶ τῆς Φιλοσοφίας. Διὰ τοῦτο ἡ πόλις αὕτη ἠνομάσθη «Πόλις τοῦ Ὀμήρου». Ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ φιλομούσου Μεδίκου ἡ λατεία τῶν τεχνῶν καὶ τῆς Ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας προήχθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε εἰς τὸ παλάτιον τούτου ἐωρτάσθη τὸ Γενέθλιον τοῦ Πλάτωνος, τὸ ὁποῖον ἦτο πεπαυμένον εἰς τὰς Ἀθήνας πρὸ δώδεκα αἰώνων.

Ἡ Ἰταλία δὲν ἦτο τὸ μόνον ἄσυλον τῶν πεπαιδευμένων φυγάδων Ἑλλήνων. Ἀνδρόνικος ὁ Κοντοβλάκος ὑπήγε (1474) εἰς τὴν Βασιλείαν, πόλιν τῆς Ἑλβετίας, ὅπου ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ Ἰωάννου Ρεῖχλίνου, ὅστις ἐνέπνευσε εἰς τοὺς Γερμανοὺς τὴν κλίσιν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Φιλολογίαν. Αὐτὸ τοῦτο ἔπραξεν εἰς τὴν Γαλίαν καὶ ὁ ἐκ Σπάρτης Ἑρμάνυμος, χρηματίσας Διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων.

Ἦμπορεῖ τις νὰ παρατηρήσῃ ἐνταῦθα, ὅτι ἡ Τοσκάνα, μολονότι μικρὸν καὶ ἀδύνατον Κράτος, ἀπέκτησε μεγάλην λαμπρότητα καὶ δόξαν διὰ τὴν εἰς τὰς Ἐπιστήμας καὶ τὰς Καλὰς Τέχνας πρόδον τῶν Κατοίκων τῆς, προστατευομένης ἀπὸ φιλομούσους Ἠγεμόνας.

Οἱ Ἕλληνες, ἀποκτῆσαντες ἤδη ἀρκετὰς δάφνας διὰ τοὺς πο-

ἀφ' ἐτέρου προέβαλλε πᾶσαν ἀποφυγὴν ἢ ἀπλή ἐξώμωσις.

Οἱ Ἕλληνες τιμῶσι τῶν Προγόνων τῶν τὸ Ἔθνικὸν Ὄνομα, μολονότι αἱ Μεταβολαὶ τοὺς δίδουσι νέον καὶ ξένον. Ἀλλὰ πᾶν ξένον εἶναι καὶ προσωρινόν. Δὲν ἀφίνουσι διὰ τοῦτο τὴν πατρῶαν γῆν, διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὸν ἔθνισμὸν καὶ αὐτὴν ἴσως τὴν Ὀρησκεῖαν τῶν, πνιγόμενοι εἰς τὸν ὠκεανὸν τοῦ ἄλλου Κόσμου.

Ἡ Ἑλλάς καταμολύνεται ἐκ συνεχείας ἀπὸ τὰς ἀγρίας φυλάς, ὅσαι καταρρέουσιν ἀπὸ τὸν Καύκασον, πλημμυροῦσαι ὅλην τὴν ὠραίαν Εὐρώπην. Φυλάττει ὁμοῦ παρακαταθήκην ἱερὰν τὴν Γλῶσσαν τῶν Πατέρων τῆς, ἂν καὶ τρόπον τινὰ ἐφιλοτιμήθησαν νὰ τὴν ἀφανίσωσιν ὀλόκληρον αἱ προηγηθεῖσαι Ρωμαϊκαὶ καὶ Ἑνετικαὶ ἀναμίξεις (α). Εἰς αὐτὴν καὶ τὴν Ὀρησκεῖαν χρεωστοῦσι τὸν χαρακτι-

---

λεμικοῦς τῶν ἀγῶνας, εἶναι καιρὸς νὰ ἔμβῃσι καὶ πάλιν εἰς τὸ στάδιον τῶν Μαθήσεων καὶ τῶν Καλῶν Τεχνῶν, ὡς προγονικὴν τῶν ἀρετῆν.

(α) Ἡ Τουρκικὴ, ἂν καὶ ἐπικρατοῦσα Διάλεκτος τῆς Ἐξουσίας, εἰσήξεν ὀλιγωτέρους μολυσμοὺς. Ἐφερὲν ἐλάττωσιν ἐπαισθητὴν καὶ τούτων ἡ Μεταβολὴ τοῦ 1821.

Αἱ ἀπὸ τὴν βίαν τῶν ἐξολοθρευτικῶν πολέμων προελθοῦσαι μεταναστάσεις τῶν Ἀλβανῶν δὲν ἐξέτεινον κατ' εὐτυχίαν ἐξω τῆς σφαίρας τῶν τὴν διεφθαρμένην Ἀλβανικὴν γλῶσσαν. Ὑπάρχουσα αὕτη παραφύας τις τῆς ἀρχαίας Ἰλλυρικῆς, περιέχει ἀρκετὰς Ἑλληνικάς, καὶ μάλιστα Αἰολικάς, λέξεις, καὶ ἐν τρίτον Σλαβονικάς, Λατινικάς καὶ Κελτικάς. Προσθέτων τις καὶ τὴν μετέπειτα μίξιν πολλῶν Τουρκικῶν, ἀφοῦ χρόνου ἐπλημμύρησαν οἱ βάρβαροι τὴν Θράκην, Ἰλλυρίαν καὶ Ἡ-

ρά των και τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἠθῶν των οἱ Ἕλλη-
νες. Ἄρα, ἐνφ ἡ Ὀρησκεία καὶ ἡ Γλῶσσα δὲν παρε-
χαραχθήσαν, ἐπομένως μήτε τὸ Ἔθνος καὶ ὁ χαρα-
κτῆρ του ἐξουδενώθησαν. Καὶ βλέπομεν, ὅτι, ἐνφ
ἡ Ὀρησκεία σώζει πρῶτον τὴν Γλῶσσαν, αὐτὴ ἀκο-
λουθῶς ἐλευθερώνει τὴν Ὀρησκείαν καὶ τὴν Πατρίδα
ἀπὸ τὰ δεσμὰ των.

Εἶναι ἀληθινόν, ὅτι αἱ Ἀποικίαι τῆς Ἀσίας,
τοῦ Πόντου καὶ ἄλλων μερῶν ἐστερήθησαν, ὅτι
ἠτύχησε νὰ ἐπιφυλάξῃ εἰς ἑαυτὴν ἀγαθὸν ἡ Ἑλλάς.
Εἶπομεν (α), ὅτι ὀλόκληροι Λαοὶ παρὰ τὴν ἀπίθανον
μείωσιν τοῦ πληθυσμοῦ των ὑπεχρεώθησαν νὰ δε-
χθῶσι καὶ τὴν φωνὴν τοῦ νέου Κυρίου των. Ἄλλ'
οἱ ἴδιοι Ἕλληνες προέβλεψαν μετέπειτα τὴν ἔλλει-
ψιν αὐτὴν διὰ τῆς εἰς τὸ Τουρκικὸν μεταγλωττίσεως
τῶν Ὀρησκευτικῶν Βιβλίων μὲ χαρακτῆρας Ἑλλη-
νικούς. Κατ' αὐτὴν τὴν μέθοδον καὶ οἱ Λαοὶ οὗτοι,
ἄπειροι παντάπασι καὶ τῶν στοιχειωδεστέρων ἰδεῶν
τῆς κοινωνίας, παιδαγωγοῦνται εἰς τὴν εὐδαιμονίαν
ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐπαγγέλλεται ἡ μελέτη τῶν
Γραφῶν καὶ ἡ σταθερότης τοῦ Ὀρησκευτικοῦ χαρα-
κτῆρος. Τὸ μέτρον τῆς μεταγλωττίσεως διαδέχον-
ται πολὺ πλέον ἀξιέπαινοι προσπαθήσεις, ἀφορῶ-

πειρον, εὐρίσκει εἰς αὐτὴν τὴν μεγαλυτέραν τραγελαφικὴν ἀη-
δίαν.

Τὴν ἰδίαν ἔλαβε τύχην καὶ ἡ ἰδιότροπος τῶν Λακῶνων,
καὶ ἐκείνη τῶν Βλάχων τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας. Εἰς τού-
τους ὄλους εἶναι κοινὴ καὶ ἡ καθομιλουμένη Ἐθνικὴ Διάλε-
κτος, τῆς ὁποίας ἡ ἀπὸ τοῦ 1821 βελτίωσις καθίσταται πε-
ρίεργος τῷ ὄντι.

(α) Σελ. 17.

σαι τὴν σύστασιν Σχολείων Ἑλληνικῶν ἐν τῷ μέσῳ τῆς παχυτέρας βαρβαρότητος.

Εἰς τὴν ἀμάθειαν τῶν Τούρκων (α) πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ ὁ Ἕλλην καὶ τινα χάριν. Τοὺς διεκράτει αὕτη ἀλυσσοδεμένους τρόπον τινὰ εἰς μίαν θέσιν, ἔνεκα τῆς ὁποίας ἠγνόουν, ποῖα μέτρα ὠφέλουν, καὶ ποῖα ἐβλαπτον ἀναφορικῶς ὡς πρὸς τὸ Πολιτικόν των Σύστημα. Οἰστρηλατούμενοι οὗτοι ἀπὸ προσ-

---

(α) Ὁ κοινότερος χαρακτήρ τῶν Τούρκων ἦτον ἡ ἀμάθεια. Δὲν ἦσαν διὰ τοῦτο ἐπιτήδαιοι τύραννοι. Ἄλλως ἡ Ἑλλάς ἦθελεν ἀναστενάξει περισσότερον καιρὸν ὑπὸ τὸν ζυγόν των.

Τῆς ἀμαθείας τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα προβλέπων, ὡς φαίνεται, κάποιος Ἰμβραχίμ Ἐφένδης (γνωστὸς εἰς τὰ Χρονικὰ τῶν Τούρκων, ἐκ τῆς ὁποίας διεπραγματεύθη Συνθήκης μετὰ τοὺς Ἐνετοὺς καὶ Αὐστριακοὺς εἰς τὴν μικρὰν πόλιν τῆς Σερβίας Βασσάροβιτς,) ἠθέλησεν (ἐπὶ τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτ Γ', 1727), νὰ εἰσάξῃ τὸν τύπον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ εἰσαγωγή ἐπεκυρώθη διὰ Χάτ Σεριφίου· ἀπὸ δὲ τὴν τύπωσιν ἐξαιροῦντο μόνον τὰ Κανονικὰ καὶ τὰ Νομικὰ Βιβλία. Ἄλλὰ μετὰ τὸν συμβάντα (1746) θάνατον τοῦ Διευθυντοῦ ἔμεινε νεκρὰ καὶ ἡ ἐπιχείρησις. Μετέπειτα ἐπὶ τοῦ Σουλτάν Ἀβδούλ Χαμίτ ἀνεστειρωθῆ (1784) οὗτος, καταργηθεὶς μετὰ τριετίαν μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ ὑπερασπιστοῦ του Μεγάλου Βεζύρη Χαμιδ Χαλίλ Πασσᾶ. Ὁ τελευταῖος Σουλτάν Μαχμούτ, μιμούμενος τὸ παράδειγμα τῶν δύο σημειωθέντων προκατόχων του, ὑπεστήριξε τοῦτον, ἀφοῦ ἐδοκίμασεν ὅλας τὰς εἰς τὸν Ἀλκορανικὸν Νόμον στηριζομένας ἐνστάσεις τῶν Μουφτιδῶν, Σοφτάδων καὶ Οὐλλεμάδων. Ἐκτοτε, ὡς φαίνεται, προδιέθετεν οὗτος τὸν σκοπὸν, τῆς ὁποίας ἐπραγματοποίησε, 1826, γενικῆς Μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ του. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν δημοσιεύοντα ἦδη καὶ Ἐφημερίδες Τουρκικαί.

Ποία δύναμις ὑπερφυσικὴ δύναται νὰ πολεμήσῃ πλέον τὴν ἐπιρροὴν τῶν Φώτων ;

φορὰς χρημάτων, ἀπαξ διδομένων, ἢ καὶ ἀδύνατοι νὰ ἐκτιμῶσι τὰ ἀγαθὰ καὶ τὴν δύναμιν τῶν Φώτων, ἐσυγχώρουν τὴν σύστασιν Σχολείων μὲ τόσῃν εὐκολίαν, μ' ὅσῃν δυσκολίαν κατεπεΐθοντο νὰ παραχωρήσωσι τὴν οἰκοδομήν, ἢ ἐπισκευήν, Ναοῦ τινος.

Ἐξάγεται λοιπόν, ὅτι ἡ Τουρκικὴ Κυριαρχία, ἂν καὶ ἐπέφερε τὰ πάνδεινα διὰ τὴν βαρβαρότητα της, ἦτο προτιμητέα διὰ τὴν ἀμάθειάν της μέχρι τινὸς παρὰ πᾶσαν ἄλλην συστηματικὴν καὶ πεφωτισμένην Δυναστείαν (α). Ἄλλως ἤθελεν ἐξαντλήσει ὅλην τὴν προσοχὴν της εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων τοῦ Ἑλληνοσ, ἢ καὶ ὀλόκληρον, ἐὰν ἐδύνατο, τὴν φωτοκτονίαν, σπρώχνουσα τοῦτον ἐπιτηδεῖως εἰς τὴν τελείαν διαφθορὰν τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἠθῶν του. Τάχα παρομοία φωτοσβέστις ἐκ συστήματος Ἐξουσία ἤθελεν εὐδοκιμήσει εἰς τὴν διάθεσιν Ἑθνους, φύσει ὀρηκτικοῦ πρὸς τὰς Μούσας;

Τὴν πρώτην ἐπάνοδον τῶν Μαθήσεων εἰς τὴν Ἑλλάδα θεωροῦμεν διὰ τοῦ Δαμοδοῦ τῆς Κεφαλληνίας. Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Σχολὴν του, κοινὴν δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, παρέδιδεν οὗτος καὶ ἀνώτερα Μαθήματα. Διὰ τῆς προσφουοῦς μεθόδου τῶν παραδόσεών του ἀνέδειξεν εἰς διάστημα ὀλίγον πολλοὺς Μαθητάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίθη καὶ ὁ Μοσχόπουλος (β).

Ὁ Ἱστορικὸς τῆς νέας Ἑλλάδος θέλει διαιωνί-

(α) Ζῆτει καὶ Ἐποχ. Δ' Κεφ. Γ'.

(β) Χρηματίας Διδάσκαλος καὶ τοῦ Νικολάου Μαυρομάτου, ἐνὸς τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ρήγα.

σει τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Ἔθνους πρὸς ἐκείνους, διὰ τῆς γενναίας προσπαθήσεως τῶν ὁποίων ἔλαβον ὑπαρξιν τὰ Γυμνάσια τῶν Ἰωαννίνων, Ἄθωνος, Πάτμου, Θεσσαλονίκης, Χίου, Σίφνου, Σμύρνης, Κυδωνίων, Βυζαντίου, Ἰασίου, Βουκουρεστίου κλπ. Πλήθος ἄλλο Διδακτικῶν Καταστημάτων εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος (α) ἐπεῖχον τὴν δευτέραν τάξιν.

(α) Ἀπὸ τὴν τιμὴν αὐτὴν μένει ὑστέρα πολὺ ἡ Πελοπόννησος. Τὸ ἰσχυρότερον μέρος τῆς, οἱ Προεστώτες, ἔχοντες τὸ παράδειγμα τῶν ἐπίσης βασανιζομένων Ἰωαννίνων, τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Κρήτης καὶ αὐτῆς ἀκόμη, ἂν πρέπει νὰ εἴπωμεν, τῆς ἐνδοτέρας Ἀσίας, ἠμπόρου νὰ καταστήσωσι Γυμνάσιον Ἑλληνικὸν τοῦ πρώτου βαθμοῦ ὡς πρὸς τὴν περίστασιν ἐκείνην τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ, φαίνεται, δὲν εἶχον αὐτὴν τὴν εὐγενῆ διάθεσιν, περιπεπλεγμένοι ἐξαιρετικῶς εἰς τὴν τύρβην τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τοῦ τόπου. Ἡ δὲ λυπηρὰ ἀποτυχία τοῦ Καρισιώτου Ἐμπόρου, ἐπιχειρισθέντος δι' ἰδίας δαπάνης τὴν εἰς τὴν Πατρίδα του (Λακωνίαν) ἀνέγερσιν μιᾶς Σχολῆς, ἀποδεικνύει πασιφανῶς, ὅτι ἡ Παιδεία ὄχι μόνον ἠμελεῖτο, ἀλλὰ καὶ κατετρέχετο κατὰ δυστυχίαν περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τούτους.

Οἱ ὀλίγοι μεταβαίνοντες εἰς τὴν Εὐρώπην νέοι Πελοποννήσιοι ἐσπούδαζον μᾶλλον τὴν Ἰατρικὴν καὶ ὄχι ποτὲ μὲ τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ φωτίσωσι τὴν Πατρίδα των ὡς Σχολάρχαι. Τὸ ἴδιον ἠκολούθουν καὶ οἱ σπουδάζοντες εἰς τὰ Γυμνάσια τῆς Ἑλλάδος διασκορπιζόμενοι εἰς ἄλλους τόπους, ἐνθ' δὲν εὕρισκον εἰς τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς των περίθαλψιν καὶ πόρον. Οἱ δὲ γαυριῶντες εἰς τὸν πομπώδη τίτλον τοῦ Πιρὸντος δὲν ἐστελλον οὐδὲ τὰ τέκνα των εἰς τὴν Εὐρώπην, ἢ ἄλλου, ἐπὶ προφάσει ἀθεισμοῦ.

Τὸ κακὸν τοῦτο ἔλαβε τὸν χαρακτήρα μιᾶς γενικῆς προλήψεως, ὅθεν ἐπήγαγε τὸ νὰ φαίνωνται Διδάσκαλοι εἰς τὸν τόπον τοῦτον Καλόγηροί τινες, πλήρεις θεοβλαβείας καὶ ὀκαδοῦ

Ἄν ἔλειπεν ἀπὸ αὐτὰ ἡ διδασκαλία τῶν ὑψηλοτέρων γνώσεων, ὅσας ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐγέννησε καὶ ἐκαλλιέργησε· τοῦτο ἦτο συνέπεια φυσικὴ τῶν ἐλλείψεων καὶ τῶν πολιτικῶν ὑπονοιῶν, τὰς ὁποίας προέβαλλον ὑποχρεωτικῶς αἱ τότε καταστάσεις. Δὲν ἤμπορεῖ νὰ ζητῆ τις ἀνδρικός ἀρετὰς ἀπὸ μίαν νηπιώδη ἡλικίαν.

Μᾶς συγχωρεῖται νὰ εἰπῶμεν μεολοντοῦτο, ὅτι τὰ κυριώτερα μαθήματα, ὅσα μορφώνουσι τὸν πολίτην ἐπάξιον τοῦ πολυτίμου τούτου ὀνόματος, καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡ Ἑλλάς εἶχε τὴν μεγαλυτέραν χρεῖαν, εὐρίσκοντο σποράδην εἰς τὰς Διαλογικὰς εἰσηγήσεις τοῦ δαιμονίου Σωκράτους, καὶ τῶν Μαθητῶν του τὰς πρωτοτύπους ἐρεῦνας. Τὸ πνεῦμα τῶν νέων καλλιεργούμενον ἀπὸ τὰς ἀρχετύπους ταῦτας ἰδέας καὶ τὰς ἄλλας τῶν διαφόρων Ρητόρων, Ἱστορικῶν καὶ Ποιητῶν, ἐφωδιάζετο ὅπωςδῆποτε μὲ τὰ αἰσθήματα ἐκεῖνα, ὅσα ἔμελλον νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς κρηπίς εἰς τὴν μέλλουσαν Μεταβολὴν τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ Σχολεῖον τῶν Ἰωαννίνων, διῖθυρόμενον ἀπὸ τοὺς Μπαλάνους, Σουγδουρεῖς, Μελετίους καὶ ἄλλους, διέχυσε πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα φῶτα, ἂν καὶ μικρά, Φιλοσοφίας. Καρποὺς πολυτίμους προσέφερον ἐπίσης καὶ ἐκεῖνα τοῦ Ἄθωνος, Χίου, Σμύρ-

---

τοῦ μονοτονίου συστήματος τῶν ξηρῶν Γραμματικῶν. Μοναδικὴ εἰς τὴν Πελοπόννησον ὑπῆρξεν ἡ τοιαύτης φύσεως Ἑλληνικὴ Σχολὴ τῆς Δημητσάνης (Θεισάας). Ἡ Πελοπόννησος διὰ τοῦτο δὲν ἔδειξε τοὺς ἐκ συγκρίσεως ἀρκετοὺς Λογίους τῆς εἰς τὴν Ἐπανάστασιν. Μικραὶ ἐξαιρέσεις δὲν ἀναιροῦν τὴν καθολικὴν αὐτὴν παρατήρησιν.

νης, Κυδωνίων, Βυζαντίου και Ἰασίου. Ὁ ὠφελιμώτατος Εὐγένιος Βούλγαρης, σαλεύσας τὸν βαρὺν λήθαργον τῆς ἀπαιδευσίας, ὁ Θεοτόκης, Δανιήλ, Λάμπρος Φωτιάδης, Τσελεμπής, Πρώιος, Στέφανος και ἄλλοι ὑπῆρξαν τόσοι Ἀπόστολοι τῆς μελλούσης πολιτικῆς τοῦ Ἔθνους τύχης, ἐμπνευσμένοι τὸν θεῖον πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας και τὴν πατρίδα ἔρωτα.

Τὸ Ἑλληνικὸν Ὄνομα τιμῶσι διαφερόντως και ἐκεῖνοι, ὄσοι συνέδραμον ὑλικῶς εἰς τὴν ἔκδοσιν βιβλίων, τὴν σύστασιν βιβλιοθηκῶν και τὴν ἐκπαίδευσιν νέων πολλῶν εἰς τὴν Εὐρώπην. Μεταξὺ τῶν τοιούτων διαπρέπουσι και ἄλλοι και πρὸ πάντων οἱ ἀξιότιμοι Ζωσιμάδαι, διαχειρισθέντες ὠφελίμως τὰ πλούτη των.

Πᾶσα ἐν γένει τάξις Ἑλλήνων συνέτρεχεν ἀμιλλωμένη εἰς τὸν πολλαπλασιασμόν τῆς παιδείας. Ἀδίκως προσῆψάν τινες εἰς τὸ Ἱερατεῖον τῆς Ἀνατολῆς τὴν κατηγορίαν, διτι ἡγάπα τὴν μωρίαν τοῦ Λαοῦ και τὸ σκότος, ἐνῶ ὑπηρετεῖ τὸν Πατέρα τῶν Φώτων. Τὰ Μοναστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα εὕρισκον οἱ Ἕλληνες πολλὴν ἠθικὴν παρηγορίαν, ἦσαν ὡσεπιτοπολὸν τὰ σπουδαστήρια τῆς Ἑλληνικῆς και αἱ ἀποθήκαι δημοσίων βιβλιοθηκῶν ἀξίων λόγου· οἱ δὲ νάρθηκες και τὰ προαύλια τῶν Ναῶν τὰ προπαιδευτικὰ καταγῶγια τῶν παιδῶν. Ἐκ τοῦ Ἱερατικοῦ Τάγματος βλέπομεν πολλοὺς κατὰ διαφόρους ἐποχάς, πεπροικισμένους μὲ ὑψηλὴν παιδείαν και ἀληθινὴν ἀρετὴν, κήρυκας θερμοὺς τῆς ἠθικῆς ἀναπλάσεως τοῦ Ἔθνους διὰ τῶν παραδόσεων, τῶν ἐκδόσεων και τοῦ ἄμβωνος, και μεμακρυσμένους ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχωσι τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ ὡς ἐργαστήριον

Τ. ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ

αισχροκερδείας και πολιτικῶν σκοπῶν, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶσων ἄλλων. Τὸ Ἱερατεῖον τῆς Ἀνατολῆς δὲν κατεδίωξέ ποτε βίβλους, τυπογραφίας και διδασκάλους ὁποῖωνδῆποτε δοξασίων, ἐκτὸς ἂν οὗτοι ἐφαίνοντο πραγματικῶς διαστρέφοντες τὴν ἀθωότητα, θέλοντες νὰ τὴν ἐμφυτεύσωσιν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ιδέας, τὰς ὁποίας ἦτον ἀδύνατον αὐτὴ νὰ χωνεύσῃ. Τέλος πάντων πρὸς ἀπόδειξιν τῆς συστηματικῆς και ἐνθέρμου προστασίας τῶν φῶτων ἐνθυμεῖται τις και ἄλλας διαφόρους πράξεις και τὴν λαμπρύνουσαν πολὺ πλέον τὸν Θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως Συνοδικὴν Ἐγκύκλιον τοῦ 1807 περὶ συστάσεως Σχολείων (α). Δὲν μᾶς λανθάνουσι και παραφοραὶ τινες τοῦ ἰδίου περὶ τῆς Φιλοσοφίας· ἀλλ' εἴμεθα πάρα βέβαιοι, ὅτι εἰς ταῦτας ἔδωσαν ἀφορμὴν ἢ διαγωγὴ και τὰ ὀρμητικὰ πάθη ἀνθρώπων ἡμιμαθῶν και δούλων τῶν προλήψεων.

Τὴν ἀφοσίωσιν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς Μούσας ἐπιβεβαιοῖ ὁ ἀπὸ τοῦ 1813 σχηματισμὸς τῆς Φιλομούσου Ἐταιρίας τῶν Ἀθηνῶν (β) και ἡ δι' αὐτῆς σύστασις τῆς Ἑλληνικῆς και Φιλοσοφικῆς Σχο-

---

(α) Ἡ Ἐγκύκλιος αὕτη ἐδημοσιεύθη και διὰ τῆς Φιλολογικῆς Ἐφημερίδος ὁ Λόγιος Ἑρμῆς, 1819.

Μία τῶν ἐντίμων προσπαθήσεων τοῦ ἰδίου Θρόνου ἐστάθη και τελευταῖον ἡ ἀγορὰ μεγάλου ἀριθμοῦ βιβλίων. Ἦσαν δὲ ταῦτα λείψανα τῶν βιβλιοθηκῶν, ὄσας ἡ Τουρκικὴ Ἐξουσία ἐδήμυσεν ἀπὸ τοῦ 1821.

Τὸ Ἱερατεῖον κατῴρθωσε πρὸ ἄρκετοῦ καιροῦ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ τύπου εἰς τὸ Βυζάντιον. Τὸ παράδειγμά του ἠκολούθησεν ἡ πόλις τοῦ Ἰασίου και τελευταῖον ἐκεῖναι τῆς Χίου και τῶν Κυδωνίων.

(β) Ἰδὲ Ἐποχ. Β', Κεφ. Γ'.

λής. Ὑπὸ τὴν ἐπαγρύπνησιν τῆς ἰδίας διετηρήθησαν ἀβλαβεῖς πολλαὶ ἐπίζηλοι Ἀρχαιοότητες. Δὲν ἀναφέρονται ἐδῶ τὸν παραδειγματικὸν ζῆλον πρὸς τὰ φῶτα τῶν Χίων, τῶν Σμυρναίων καὶ τῶν Κυδωνιέων.

Τῶν Συγγραφέων, τῶν Μεταφραστῶν καὶ τῶν Σχολιαστῶν ὅλοι οἱ ἀγῶνες ἔτεινον εἰς τὸν Ἰδιον σκοπὸν τῆς λογικῆς μορφώσεως τῶν Ἑλλήνων. Ἡ μεταγλώττισις μυρίων ἄλλων καὶ μάλιστα τῆς Ἱστορίας τοῦ Καστριώτου ἐπαρουσίαζεν εἰς τὸν Ἑλληνα τὸν καθρέπτην τῆς δυνατῆς μεταβολῆς τοῦ ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῆς τυραννίας εἰς ἐκείνην τῆς ἐλευθερίας. Εἰς ταύτην ἔβλεπε καὶ ἐδιδάσκετο οὗτος τὰ εὐτυχῆ ἀποτελέσματα τοῦ πατριωτισμοῦ, τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀξίου Ἀρχηγοῦ, τὴν ἀδυναμίαν ἐνὸς βαρβάρου Στρατοῦ, τὸ ζημιῶδες τῶν προλήψεων, τὴν θεῖαν διεκδικήσιν τοῦ προδότου, τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης, τὴν ἀνωφελεῖν μετάνοιαν τῶν σφαλμάτων, τὰ ὄφελι τῶν στρατηγιῶν κτλ.

Τοῦ φιλοσόφου Βεκκαρία τὸ περίφημον περὶ Ἐγκλημάτων καὶ Ποινῶν Σύγγραμμα προσφέρει (1812)

Τὸ Σύστημα τοῦτο, καθῶς ἐπὶ τῆς Μεταβολῆς τοῦ 1821, ἀνανεώθη περὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1825, μολοντί οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον ἤδη ἐξησφαλισμένην οὐδὲ αὐτὴν τὴν φυσικὴν ὑπαρξίν των. Ἐσχημάτισεν ἐδῶς Καταστήματα τῆς νέας Λαγκαστρικῆς Μεθόδου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς διὰ τὰ ἄρρενα καὶ τὰ κοράσια, Βιβλιοθήκην καὶ Μουσεῖον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἐμελλεν ὁμοῦ νὰ νεκρώσῃ ὅλας τὰς ἐκ τούτου νέας ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων ἢ πρόξενος πολλῶν δυστυχιῶν ἡμέρα τῆς 24 Μαΐου, 1827, καθ' ἣν ἀνεπέτασε τὴν Ἡμισέληνον ὁ Ῥεσσητὸς Μεχμέτ Πασσᾶς ἐπὶ τῶν ἔρειπίων τῆς Ἀκροπόλεως.

ὁ αἰδιδιμος Κοραῆς, καὶ διαθέτει τὴν Νεολαίαν μὲ τὴν ἀκόλουθον πρόρρησιν μᾶλλον, ἢ συμβουλὴν· «Θέλει ἔλθειν καιρὸς, ὁπότεν ἡ Πατρις ἔχη νὰ ζητήσῃ Νόμους ἀπὸ (αὐτὴν)». καὶ Νόμους βέβαια δὲν ἐννόει ἄλλους παρὰ τοὺς Πολιτικοὺς (α). Τόσον ἦτο πεπεισμένος περὶ τούτου, ὥστε δὲν ἐδίσταξε καὶ πρὶν ἔτι (ἀπὸ τῶν 1807) νὰ κηρύξῃ· «Ἡ εἶναι βέβαιον, ὅτι ἐνεργεῖται τῆς Ἑλλάδος ἡ ἀναγέννησις, ἢ δὲν εἶναι τίποτε βέβαιον εἰς τὸν Κόσμον (β)».

Εἰς τὴν πρόγνωσίν σου ταύτην δὲν ἐλάνθασες, ἀθάνατε Κοραῆ! Ἡ ἀναγέννησις τῶν Φώτων, τῆς ὁποίας διεκρίθης ὁ ἐνεργητικώτατος πρόμαχος, ἔπρεπε νὰ ἐπιφέρῃ φυσικῶς καὶ τὴν πολιτικὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ φίλοι τοῦ δεσποτισμοῦ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ γελάσωσι τὰ χρυσαῖα ταῦτα γράμματά σου, καὶ νὰ τὰ κάψωσιν, ὡς ἄλλοτε ἐκεῖνα τοῦ Ρήγα, ὡς ἀντίθεα (ἀντιπολιτικά).

Πόσον ἐκ προσθήκης ὁ Ἕλλην ἐφρονηματίζετο ἀπὸ τὰς Ὀπτασίας τοῦ Ἱερωνύμου Ἀγαθαγγέλου

(α) Εἰς τὸ ἴδιον ἀπευθύνετο πνεῦμα καὶ πάντοτε καὶ τελευταῖον (1819), ἐκδίδων τὴν πολυμαθὴ καὶ πολύτιμον Ἀντίρρησίν του κατὰ τοῦ Κοδρική, ἢ τοῦ περιβοήτου Δόγματος τῶν Σκεπτικῶν Φιλοσόφων καὶ τῶν Σοφιστῶν· «Νόμος (συνήθεια) καλόν, νόμος κακόν.» Διὰ τοῦ Διαλόγου τοῦ Μαροκένου Δερβίση καὶ τοῦ Εὐρωπαϊοῦ Περιηγητοῦ ἐξεκόνισε θαυμασιῶς τὴν τύραννον Διοίκησιν τῶν Τούρκων, καὶ ἐδίδαξεν ἐπιτηδεῖας τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ κοινὰ εὐτυχήματα μιᾶς ἀγαθῆς Πολιτείας.

(β) Ἴδὲ εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἰσοκράτους Μέρ. Α', σελ. νσ'.

(α)! Πόσον έναβρύνετο εἰς τὰς ἀναμνήσεις τῶν διαφόρων Κινημάτων (β)! Πόσον ἐσεμνύετο εἰς τὸν πολυχρόνιον πόλεμον τῶν ὀλίγων μὲν, ἀλλὰ ἀκαταμαχῆτων, Σουλιωτῶν (γ)! Πόσον ἔχαιρεν εἰς τὴν αὐτόνομον κατάστασιν τῶν Μανιατῶν, τῶν Σφακיאῶν καὶ ἄλλων!

Ἡ Ἱστορία τὸν ἐβεβαίωνεν, ὅτι δὲν ἐνίκηθη ποτέ, ἢ ἐχάθη ἐνδόξως, ὅποιος Λαὸς ἐκινήθη σταθερὸς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας του. Τὸν ἐβεβαίωνεν, ὅτι τῶν τυράννων ἢ ὑπερτεροῦσα ὕλική δύναμις δὲν ἰσοβαρεῖ ποτε μὲ τὴν ἠθικὴν ἐκείνην ἀνδρείαν, τὴν ὁποίαν ἐμπνέει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ εὐγενὲς τοῦ πα-

(α) Χρονολογουμένας τῷ ασοθ' (1279), καὶ ἐκδοθείσας εἰς τὸ Μεδιόλανον τῷ αφνέ (1555). Μεταπεφρασμέναι διεφυλάττοντο ἀπὸ πολλοῦς χειρόγραφοι, ὡς κώδιξ τις θεῖος, ἀναγγέλλων βεβαίαν τὴν ἀπὸ τοῦς Τούρκους σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἰδέα αὕτη ἦτον ἐντετυπωμένη εἰς τὰς κεφαλὰς καὶ τῶν ἰδίων Τούρκων, πολλοὶ τῶν ὁποίων ὠμολόγουν φθάσασαν τὴν συντέλειαν τῆς πολιτικῆς των ἐξουσίας.

Ἐπιτήδειοί τινες, γνωρίζοντες τὴν τοιαύτην ὑπόληψιν τοῦ Λαοῦ περὶ τῶν εὐαγγελισμῶν τοῦ Ἀγαθαγγέλου, ἐνήργησαν τὴν εἰς Μεσολόγγιον μετατόπισίν του, 1824.

(β) Ζῆτει Ἐποχ. Β', Κεφ. Α'.

(γ) Ἱστορικὸν μνημεῖον τοῦ ἠρωσμοῦ τῆς νέας Ἑλλάδος εἶναι καὶ ἡ Πάργα. Ἄν οἱ Κάτοικοὶ τῆς ἐπαλήθησαν ἕνεκα μιᾶς πολιτικῆς, ἀφορώσης τὸν σύνδεσμον σχέσεών τινων μετὰ τοῦ τυράννου τῆς Ἡπείρου, ἀπέδειξαν ὁμοῦ καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ἐπι στιγμήν τὰ ἀγαπητότερα ὑπὲρ τῆς πατρίδος των αἰσθήματα. Ἀφίνοντες τὸν τόπον των, συμμετέφερον τοὺς Προγόνους καὶ τοὺς Θεοὺς των.

τριωτισμοῦ αἰσθημα. Τὸν ἐβεβαίωνε πάντοτε τεταπεινωμένην ταύτην ἐνώπιον τῆς θείας ἐκείνης πανοπλίας, μὲ τὴν ὁποῖαν περιβάλλει τὸν μὲ νοῦν Λαὸν ἢ εἰλικρινῆς ἀφοσίωσις πρὸς τὸ πολιτικόν του δίκαιον. Τὰ λαμπρὰ συμβάντα τοῦ Μαραθῶνος, πολεμαρχοῦντος τοῦ Μιλτιάδου· τῶν Στενῶν τῆς Σαλαμίνας, ὀδηγοῦντος τοῦ Θεμιστοκλέους· καὶ τῶν Πλαταιῶν τῆς Βοιωτίας, στρατηγούντων τοῦ Ἀριστείδου καὶ τοῦ Πausανίου, προέκειντο εἰς τοῦτον τόσαι ζῶνται εἰκόνες τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τοῦ φιλελευθέρου πνεύματος ἐναντίον τῆς βαρβαρότητος καὶ τοῦ ἐγωῖσμοῦ.

Τὴν φαντασίαν τοῦ Ἑλληνοῦ ἐμεγάλυνον αἱ σκιαὶ τοῦ Λεωνίδου καὶ τῶν Τριακοσίων, ἀποθανατισθέντων εἰς τὰς Θερμοπύλας· ἐμψύχωνον οἱ Θρασύβουλοι, σωτῆρες τῆς Πατρίδος τῶν ἀπὸ τὴν ἐπιβεβλημένην τυραννίαν τῶν ξένων : τῆς Σπάρτης καὶ τοῦ Φιλίππου· ἐνεθάρρυνεν ἡ ἱστορία τοῦ Κίμωνος, τοῦ Ἀγησιλάου, τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ μυρίων ἄλλων.

Εἰς τὸν καθρέπτην τῶν Ἑλβετῶν, οἵτινες ἀπετίναξαν καὶ ἀπροπαρασκευάστοι τὸν τότε βάρβαρον ζυγὸν τῶν Αὐστριακῶν, ἔβλεπον ὁ Ἕλληνας, ὅτι καὶ μὴ ἔχων ἰσόπαλα τὰ μέσα, δύναται νὰ παρατάξῃ κατὰ τοῦ τυράννου του τὴν θέλησιν καὶ ἐπιμονὴν του. Εἰς ἐκεῖνον τῶν Ἰσπανῶν, ὑποτεταγμένων εἰς τοὺς Ἀραβας ἐπέκεινα τῶν ἐπτὰ αἰώνων, παρετήρει, ὅτι καὶ ἡ πλέον πολυχρόνιος δυναστεία καταβάλλεται ἀπὸ ἓνα Λαόν, πολεμοῦντα ὑπὲρ τῶν δικαίων του. Τί ἄλλο ἐβεβαίωσαν οἱ Ἰσπανοὶ καὶ ἐσχάτως, πολεμοῦντες τὸν νικητὴν ὅλης τῆς Εὐρώπης Ναπολέοντα; Σαφηνίζεται ἐδῶ καὶ ἡ πολύτιμος ἀξία τοῦ θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος.

Ὁ Ἕλλην δὲν ἀγνοοῦσεν ἤδη, ὅτι ὁ ὀλίγος καὶ ἐνδεὴς Λαὸς τῶν Ὀλλανδῶν ἐπαυσεν ἀναστενάζων ὑπὸ τὸ σιδηροῦν σκῆπτρον τῆς Ἰσπανίας, ἅμα ἔδραμεν εἰς τὰ ὄπλα ἀπηλπισμένους. ἤξευρεν, ὅτι τὴν γενναίαν θέλησιν τῶν γειτόνων μὲ τοὺς Ἰσπανοὺς Πορτογάλων δὲν ἐδάμασε μήτε ἡ δύναμις, μήτε ἡ γειτονία, μήτε τὰ πλούτη τῆς Ἰσπανίας. Ἐγνώριζε τὰ πρόσφατα παραδείγματα τῶν Ἀγγλικῶν Ἀποικιῶν τῆς Ἀμερικῆς κατὰ τῆς Μητροπόλεως τῶν, καὶ τῶν Ἠνωμένων Ἐπαρχιῶν κατὰ τῆς Ἰσπανίας. Πλέον ἀκόμη πρόσφατον παράδειγμα ἐφάνη τὸ ἀνήκουστον τόλμημα τῶν Μαύρων τοῦ Ἁγίου Δομνίκου, καὶ ἀπεδείχθη, ὅτι τὸ αἶσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ δὲν ἀφίνει ἀνελευθέρους μήτε αὐτοὺς τοὺς ἀργυρωνήτους δούλους.

Ὡς τοιοῦτοι οἱ Ἕλληνες ἔσωζον πάντοτε τὰς μεγαλύτερας περὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐλπίδας, γινόμενοι πολλάκις ἀνώτεροι τοῦ ἑαυτοῦ τῶν. Οἱ δὲ Τούρκοι, ἂν καὶ κατειργάσθησαν ὄλα, δὲν ἰσχυσαν ὁμῶς νὰ γίνωσι κύριοι καὶ τοῦ πνεύματος τούτων. Ἡ βία, ἂν δημιουργῆ ὑποκριτὰς, δὲν μορφώνει φρόνημα. Ὁ θρίαμβός της, πρόσκαιρος πάντοτε, ἀδυνατεῖ νὰ στηρίξη διαρκῆ κανένα πολιτικὸν σκοπὸν. Εἰς μάτην λοιπὸν ἀπεθέριζεν ὁ τύραννος τὸ πλοῦσιον καὶ τὸ διαπρέπον μέρος (α). Ἐστοχάζετο, ὅτι

(α) Ἡ Ἐξουσία τῶν Σουλτάνων ὑποπτος πάντοτε, ὡς μὴ περιφρουρουμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην τῶν κυβερνωμένων, ἐξέτεινε τὸ ἴδιον σύστημά της καὶ ἐναντίον τῶν Τούρκων, ἅμα ἐμεγαλύνοντο εἰς τὰς ἀξιώσεις καὶ τὰ πλούτη. Ἀπλῆ ὑποψία ἢ συ-

ἐθυσίαζε τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλλάδος, θυσιάζων ὀλίγους. Ἄλλὰ πόσον ἦτον ἠπατημένος! Τὰ Ἔθνη δὲν θυσιάζονται. Εἶναι ἄρα ἀναλλοίωτον τὸ πνεῦμα των.

Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι μιᾶς γῆς, τόσον ἐπιζήλου διὰ τὰ πλεονεκτήματα τῆς φύσεως καὶ τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς της, ἦτον ἀδύνατον νὰ μὴν ὀργῶσιν εἰς τὴν ἐλευθερίαν των, πνέοντες τὰ σκληρότερα μίση ἐναντίον μιᾶς τυραννίας, ἣ ὅποια ἐμαστιγῶνεν ἐν μέρει καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν Εὐρώπην διὰ τῶν προ-

κοφαντία ἤρκει εἰς τὴν καταδίκην ὁποιουδήποτε. Ποίαν ἐπομένως οἱ Σουλτάνοι ἔπρεπε νὰ ἐλπίζωσι πιστὴν ὑποταγὴν ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους των, ἐνῶ δὲν τοὺς ἠσφάλιζον ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς συκοφαντίας; Καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Θεὸν προσευχόμενος ὁ Δαβὶδ εἶπε πρῶτον· «Φύλαξόν με, Κύριε! ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων» καὶ ἔπειτα ὑπεσχέθη· «καὶ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου». Μόνοι οἱ Τοῦρκοι, ἀλλ' ὄχι ποτὲ οἱ Ἕλληνες, δοξάζοντες τὸ ἀναμάρτητον εἰς τὴν ὄντοτητα τῆς Σουλτανικῆς Ἐξουσίας, καὶ μᾶλλον τετυφλωμένοι ἀπὸ τὴν ἐκ τῆς θεοβλαβείας προερχομένην πλάνην, ὡμολόγουν ὡς ἀρετὰς ὅλα τὰ ἁμαρτήματα τῶν Σουλτάνων, καὶ ὡς θεῖαν ἀπόφασιν τὴν θέλησιν καὶ τοὺς παραλογισμοὺς των.

Αἱ κτηματικαὶ καταστάσεις ὅλων τῶν θανατουμένων ἐδημεύοντο. Εἰς τὰ 1830 βλέπομεν ἐν παράδειγμα ὅλως διόλου ἐναντίον. Ὁ Μέγας Ὑπάτος. Ῥεσσίτ Μεχμέτ Πασσᾶς ἐκδίδαν τὴν ἐναντίον τῶν Καπετανέων τῆς ὑποκειμένης Στερεᾶς Ἀποφασίν του (Ἰωάννινα, 27 Νοεμβρίου 1830,) προσθέτει·

«Ἄρθρ. Ε'. Ὅσοι δὲ (Καπετανεοὶ) φανοῦν ἀπειθεῖς καὶ φονευθοῦν, ἡ οὐσία των νὰ μένη ἀβλαβῆς, καὶ νὰ τὴν οἰκιοῦνται μέχρι λεπτοῦ τὰ τέκνα των...»

Θέλουμεν ἐνταῦθα νὰ ὑποστήσωμεν, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀντίθεον ἰδέαν τῆς δημεύσεως ἤρχισαν τέλος πάντων μακρυνόμενοι καὶ οἱ Τοῦρκοι, ἂν καὶ ἐθεωροῦντο μέχρι τοῦδε ἀμετάβλητοι ἀπὸ τὰς ἔξεις των.

λήψεων καὶ τῆς βαρβαρότητός της. Ἡ καλή, ἢ κακή, Διοίκησις ἐνὸς Κράτους ἐπηρεάζει ἐν μέρει καὶ εἰς τὴν κατάστασιν τῶν ἄλλων.

Ἡ πολυανθρωπία τῆς Ἑλλάδος ἐσμικρύνθη πρὸ ἀρκετοῦ καιροῦ (α). Ἄλλ' ὅσον εἶναι βέβαιον τοῦτο, τόσον ἐξ ἐναντίας παρετηρήθη κατὰ διαφόρους περιστάσεις, ὅτι ὁ ὀξυδερκής, μεθοδικὸς καὶ φιλόπρονος Ἕλλην ἠδυνήθη νὰ ἀντιπαλαίση μὲ πολλὰ πλάσιον ἀριθμὸν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἀφ' ἐνὸς μέρους ἐλάτρευον ἐκ συστήματος τὴν ἀργίαν καὶ τὴν ἠδυπάθειαν, καὶ ἀφ' ἑτέρου κατεδικάσθησαν τρόπον τινὰ νὰ μὴν ἐκπηδήσωσι ποτε ἀπὸ τοῦς δρους τῆς νηπιώδους λογικότητος καὶ τῆς στρεβλῆς ἠθικῆς των (β). Ἡ πολυανθρωπία ἄρα δὲν συνιστᾷ τὴν δύναμιν ἢ δὲ ἀμάθεια καὶ ἢ ἀταξία εἶναι ὁ ὀλεθριώτερος ἐχθρὸς καὶ τῆς πλέον κολοσσαίας Ἐπικρατείας.

Ἄν ἐβιάσθη ὁ Ἕλλην νὰ κατοικήσῃ τὰ τραχύτατα βουνὰ καὶ τὰς πέτρας τῶν Νήσων, ὠφελήθη μάλιστα, χωρὶς νὰ ζημιωθῇ ζημίαν ἀνεπανόρθωτον. Γυμναστικώτερος καὶ ἐπιτηδειώτερος ἤδη προώδευεν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του, ἀναπτύσσων τὸ λογικὸν του καὶ τὰ ἐντιμα μέσα τοῦ βίου. Τῶν Τούρκων ἐξ ἐναν-

(α) Εἰς καθὲν τετραγωνικὸν μίλιον μόλις φέρει ἤδη 872 ψυχάς.

(β) Ἀπόρροιαν τῆς τοιαύτης ἠθικῆς θεωροῦμεν τὴν ἐπέμβασίν των καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἀποφάσεις τοῦ Πλάστου. Εἶχον ἀξίωμα τὸ «Πᾶς μὴ Τούρκος οὐκ ἄνθρωπος» καὶ τοῦτο πρὸς ἄλλα πολλὰ τῶν Τούρκων εἶναι «Τί ἂν εἴποι Τούρκος ἀνὴρ ;» βλέπομεν μολοντοῦτο, ὅτι ἡ ἀπαιδευσία καὶ ἡ ἀδελφὴ μ' αὐτὴν βαρβαρότης δὲν ἠμποροῦν ἠνωμένοι νὰ γεννήσωσι κακοθέτερον ἄλλο ἀπόφθεγμα.

τίας αἰ ληστρικαὶ προσκτήσεις τοῦ πλοῦτου, ἡ τρυφλότης, ὁ γάμος (α), ἡ ἀτακτος Κυβέρνησις καὶ ἡ πρὸ καιροῦ ἐκτεθηλυμένη ἀνατροφή τῶν Διαδόχων τοῦ Θρόνου, εἰς τόσῃν ἔφερον παραλυσίαν καὶ χαύνωσιν τὰς ἄλλοτε ρωμαλέας δυνάμεις τῶν, ὥστε καὶ πρὸ χρόνων ἔτι δὲν ἠμπόρουν οὗτοι νὰ συγκροτῶσι, τὰς ὁποίας πρὸ τινος καιροῦ ἐσχημάτιζον Στρατιὰς φοβερὰς οἱ εὐφρεῖς Σουλτάνοι καὶ οἱ θαυμαστοὶ Ὑπατοὶ τῶν. Τὸ ἠθικόν τῶν πρὸς τὸν πόλεμον ἐμηδένισαν ἐνταυτῷ οἱ Λεγεῶνες τῆς Ἄρκτου πρῶτοι, καὶ προσέτι ἡ κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατεία. Εἰς δὲ τοὺς Ἑλληνας ἀπέκειτο ν' ἀφαιρέσωσιν ὅλως διόλου τὸ παραπέτασμα, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου ἐκρύπτετο ἡ ὄχι τόσον ἐκτετυλιγμένη ἔτι ἀδυναμία τοῦ Ὀθωμανικοῦ Βασιλείου.

Τῆς μεγαλοπρεπείας ὁ τύφος δὲν εἰκονίζει τὴν ἀληθῆ δύναμιν τῆς Ἐξουσίας. Ποία ἄλλη λοιπὸν ὑπερφυσικὴ αἰτία παρ' ἐκείνην τῆς ἀντιζηλίας καὶ τῶν συμφερόντων ὑπεστήριξεν ἕνα Θρόνον, μὴν ἔχοντα χρῆσιν αἰσθήσεως ὀρθῆς, οὐδὲ ἐνέργειαν ὠρίμου λογισμοῦ;

(α) Μ' ὄλην τὴν πολυγαμίαν τῶν Τούρκων ὁ εἰς τὴν Ἀσίαν πληθυσμὸς τῶν ἤρχισεν ἐλαττούμενος ἀπὸ τινος καιροῦ. Εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν ἀριθμοῦνται 2,000,000· οἱ δὲ Ἑλληνες μ' ὅλους τοὺς καταδιωγμούς τῶν εἰς 3,000,000. Ὡστε, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν περὶ τὰ Βόρεια Ἔθνων, ὅσα ἐνῶνται μὲ τοὺς Ἑλληνας ἢ Ἐθρησκεία : (δηλονότι τῶν Σέρβων 1,800,000· τῶν Βουλγάρων 1,500,000· καθὼς καὶ τῶν Μολδαβο - Βλάχων 1,500,000·) εὐρίσκει τις τετραπλάσιον σχεδὸν τὸν πληθυσμὸν τῶν εἰς 7,800,000.

Εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν πολιτικὴν ἀρετὴν τῶν κατὰ μέρος πολιτῶν χρεωστοῦσι τὰ Ἕθνη τὴν δύναμιν καὶ τὴν ὑπεροχὴν των. Ἀρετὴν τοιαύτην ἤλπισαν ἀπὸ τοῦς συμπολίτας των ἐκείνοι, ὅσοι συνέλαβον τὴν μεγάλην ἰδέαν τοῦ νὰ διοργανίσωσι τὸν Πόλεμον. Εἶδομεν μέχρι τοῦδε τὰ βραδέα μὲν, ἀλλὰ προοδευτικά, μέσα τῶν Ἑλλήνων, ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὰ χρονικὰ τῆς δουλείας των, ἐξηγοῦντα τὸ μυστήριον τῆς ἠθικῆς καταστάσεώς των ὡς πρὸς τὴν Μεταβολὴν τοῦ 1821. Εἶδομεν μ' ἄλλους λόγους ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα, ὅσα ἐμελλον ἀναποφεύκτως νὰ τοῦς βάλωσι μίαν ἡμέραν εἰς κίνησιν κατὰ τοῦ δεσποτισμοῦ, ὑπὸ τὸν ὅποιον ἐστέναζον τόσους αἰῶνας. Θέλομεν ἀκολούθως ἐξετάσει, ὁποῖων περιστάσεων συνέπεια εἶναι τὸ Σύστημα τῶν Φιλικῶν. Ποῦ, πότε καὶ ἀπὸ ποίους ἔλαβε τὰς ἀρχάς του, καὶ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ Ὄργανισμός του.

ΕΠΟΧΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

Συμβάντα από τοδ 1769· και 'Αρχαι
της Φιλικης 'Εταιρειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

'Η 'Ελλάς ως προς την Ρωσίαν. — 'Επανάστασις τοδ 1769.
— Χασσάν Πασσας και Κλέπται, η εξολόθρευσις τών
'Αλβανών. — Λάμπρος Κατσώνης, η Πόλεμος τοδ 1790.
— Ρήγας Φεραίος. — Οι Ρῶσοι εις την 'Επτάνησον.
— Κωνσταντίνος 'Υψηλάντης. — Παπᾶ 'Θόμιος. —
'Επανάστασις τοδ 'Ολόμπου κλπ. 1809. — Δαντισλάτ, Κο-
λοκοτρώνης και 'Αλῆ Φαρμάκης.

Εις την ιστορικὴν σειρὰν τών συμβάντων ἐκείνων,
δσα ἐγέννησαν ἐκ μικρῶν μεγάλα ἀποτελέσματα,
διακρίνεται ἔν κατὰ τὸν ΙΘ' Αἰῶνα καὶ ἡ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΤΩΝ ΦΙΛΙΚΩΝ. Σχηματισθεῖσα αὐτὴ ἀπὸ μικρὰ
κατὰ τὰς ἀρχὰς στοιχεῖα, ἀπετέλεσε τὸ σημαντικώ-
τερον ἔργον τῆς Μεταβολῆς τοδ 1821. 'Αφίνομεν
τὸν παραλληλισμὸν τῆς μ' ἄλλα παρομοίας φύσεως
ἔργα.

Εἶδομεν προηγουμένως (α) τὰ αἷτια, δσα ὑπαγό-
ρευον εἰς τὸ τυραννούμενον 'Ελληνικὸν 'Ἔθνος
τὴν ἀνάγκην τοδ νὰ ἐλπίζῃ εἰς ἓνα, ἂν καὶ βίαιον,
Πόλεμον. Εἶχε πάντοτε τοῦτο τὸν ἴδιον σκοπὸν ἀπὸ
τὸν ὅποιον προέκυψεν.

(α) 'Εποχ. Α', Κεφ. Α', σελ. 12 - 27.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ 1769 (α)

Δέν ἦτον αὐτοκίνητος οὗτος, ἀλλ' ἀπόρροιά τις ἐκείνου τοῦ 1768 μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας, εἰς τὸν ὅποιον ἔδωσαν ἀφορμὴν αἱ μετὰ τῶν συμπολιτευομένων Πολλωνῶν σχέσεις καὶ αἱ πρὸς ἀλλήλους ἐπιδρομαὶ τῶν Τατάρων καὶ τῶν Κοζάκων εἰς τὰς χώρας τῶν Ρώσων καὶ τῶν Τούρκων. Οἱ Ἕλληνες τότε δὲν εἶχον πρόοδον ἡθῶν τοιαύτην, ὅποια ἠδύνατο νὰ δείξῃ τὸ ἐλπιζόμενον ἀποτέλεσμα εἰς περίστασιν παρομοίαν. Βεβαιούται μολοντοῦτο ἡ ἔκτοτε πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῶν διηνεκῆς ἐπιθυμία, καταθλιβομένη ἀπὸ μόνην τὴν βίαν. Ἄλλὰ ἡ βία ἦτον ἀδύνατον νὰ θεωρηθῇ αἰώνιος, ὡς ἀντίθετος εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς μόνης αἰωνίου Δικαιοσύνης. Ἦσαν ἄρα, ἀναπόφευκτὸς τις συνέπεια τὰ περιοδικὰ παρομοίας φύσεως Συμβάντα μέχρι τοῦ 1821.

Ἄδύνατοι οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ ἐσωτερικόν των, ἐγκαταλελειμμένοι ἀπὸ ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ πάντοτε ἐπιθυμοῦντες τὴν σωτηρίαν τῶν ἐκ τῆς Δυναστείας, ἐνατένιζον ὡσεπιτοπολὺ εἰς τοὺς Ὅμοθρήσκους τῆς Ἄρκτου. Τὸ πνεῦμα τοῦτο ἠθέλησαν νὰ

(α) Πρὸ αὐτοῦ συνέβη ὁ Πόλεμος τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνανῶν εἰς τὰ 1692. Ὁ Λιβέριος Ἰερακάρης, βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς Ἐνετοὺς μὲ δύναμιν θαλασσίαν, ἀπέβη εἰς τὴν Ἄρταν. Οἱ Ἀρματοῦλοι καὶ οἱ Κάτοικοι τὸν ὑπεδέχθησαν καὶ συνέτρεξαν τὰς ἐπιχειρήσεις του. Εἰς ὀλίγον διάστημα καιροῦ ἡ Ἀκαρνανία καὶ ἡ Αἰτωλία ἐκυριεύθησαν· ἡ δὲ Ἐπανάστασις προέβη μέχρι τῶν Φερσάλων. Ἡ Ἐκστρατεία αὕτη, διαρκέσασα τετραετίαν περίπου, διελύθη ἔνεκα τοῦ συμβιβασμοῦ, γενομένου μεταξὺ τῶν Ἐνετῶν καὶ τῶν Τούρκων.

ὑποστήσωσι διάφοροι ὡς αἰτίαν τῆς διαρκοῦς δουλείας τοῦ Ἔθνους ὑπὸ τοὺς Τούρκους. Δὲν θεωροῦμεν ἐδῶ τὰς ἀφορμὰς τῆς ζηλοτυπίας: ζηλοτυπίας, ἢ ὄρμη τῆς ὁποίας διεκρίθη σφοδροτέρα καὶ πλεον διὰ τοῦτο κινδυνώδης ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ Πολέμου τοῦ 1821. Ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἴδωμεν μόνον, ποῖαι προὔπηρξαν αἱ προηγούμεναι αἰτίαι αὐτοῦ τοῦ φαινομένου.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγαλυτέρας βαρβαρότητος τοῦ παλαιοῦ Κόσμου ἢ Ἑλλάς μόνη ἠδυνήθη νὰ προάξῃ τὰ φῶτα καὶ τὸν πολιτισμόν. Τὰ ἀγαθὰ τῆς αὐτῆς ἐφρόντισε νὰ μεταδώσῃ καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τῆς θαλασσοπλοίας καὶ τῶν ἀποικιῶν. Διὰ τῶν μεγάλων ἐκστρατειῶν τῆς ἐξέτεινε τὰ ἴδια καὶ εἰς ἄλλους βεβαρβαρωμένους τόπους ἐπὶ Ἀλεξάνδρου. Ἐπὶ τῆς ἐσχάτης καταστροφῆς τῆς τέλους πάντων ἢ ἰδία ἐναπέθεσε τὰς μούσας τῆς εἰς τοὺς κόλπους τῆς Εὐρώπης. Ἄλλ' ὁποῖαν ἀπήλαυσε ἀμοιβὴν εἰς τὰς δυστυχίας τῆς; Ἄλλο παρὰ τὴν καταφρόνησιν καὶ τὴν ἐπιβουλήν δὲν εἶδεν, οὐδὲ ἐγνώρισε διαφορὰν τινα μεταξὺ τῶν ἀγρίων τῆς ἀνατολῆς καὶ τῶν τότε Χριστιανῶν τῆς Εὐρώπης. Μαρτυρεῖ ἡ Ἱστορία. Εὐρέθη διὰ τοῦτο συνδεδεμένη ἠθικῶς μὲ τοὺς Ρώσους διὰ τὸ ὁμόθησκον καὶ τὴν κολακευτικὴν πολιτείαν τούτων. Θέλομεν ἴδει, ὅποιον εἶχεν αὐτῆ σκοπόν. Ἄλλ' ἐν τοσοῦτῳ ὁ ἄνθρωπος προσηλώνεται φυσικὰ πρὸς τὸν θεωρούμενον ἐδεργέτην του, ἀπὸ τὸν ὅποιον δύναται νὰ ἐλπίζῃ ἀνώτερα ὀφέλη. Ὁ Ἕλληνας ὄχι μόνον δὲν ἔχαιρε καμμίαν τιμὴν πολιτικὴν πλησίον τοῦ ἄλλου Κόσμου, ἀλλὰ καὶ ἔμισεῖτο κατα-

φρονούμενος και μη κρινόμενος οὐδὲ ἀξίος ταφῆς εἰς τὸν θάνατόν του. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Βορέως τὸν μετεχειρίσθησαν ἐξ ἐναντίας ὡς ἓνα ἀδελφόν. Πλησίον τούτων εὗρεν οὗτος καταφύγιον εἰς τὰς ἀμηχανίας του, περίθαλψιν εἰς τὰς δυστυχίας του, ἐδ-κοιλίας ἐμπορικὰς, τιμὰς στρατιωτικὰς καὶ πολι-τικὰς, καὶ ἐλπίδας σοβαρὰς περὶ τῆς μελλούσης τύ-χης του. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς δὲν ἠρνήθη εἰς καμμίαν περίστασιν σχεδὸν τὴν πρὸς αὐτοὺς ἠθι-κὴν ἐμπιστοσύνην του (α).

Εἶναι γνωστὰ αἱ περὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας Ὅδηγίαι τοῦ Μεγάλου Πέτρου πρὸς τοὺς Διαδόχους του. Ὁ προορατικὸς οὗτος νοῦς ἐγνώρισε πρῶτος μεταξὺ τῶν ἄλλων τὴν κατάστασιν καὶ τὸ πολεμικὸν πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ καιροῦ ἐκείνου, καὶ δὲν ἠπατήθη προβλέπων, πόσον ἐμελλον νὰ καταστα-θῶσι βοηθὰ εἰς τοὺς σκοποὺς του. Ἡ Αἰκατερίνη Β' δεικνύει διὰ τῆς διαγωγῆς της στάδιον ἐπιχειρη-μάτων. Εἰς τοῦτο ἤλπισαν οἱ Ἕλληνες καὶ τὴν μερι-κὴν ὠφέλειαν τῆς Πατρίδος των. Εὐρέθησαν ἐντεθ-θεν ἔτοιμοι (β) εἰς τὴν εὐκαιρίαν τοῦ 1769, προδιατε-θεῖσαν διὰ τοῦ ἀπεσταλμένου Παππάζογλου, τῶν Ὅρλόφων, τοῦ Μαρούτση Θεσσαλοῦ καὶ ἄλλων.

(α) Παραδειγματιζόμεθα τὴν περίστασιν τοῦ 1808. Ἡ Γαλλία, παραλαβούσα τὴν Ἐπανάσησον, ἐζήτησεν ὄρκον πί-στεως καὶ ἀπὸ τὸ εἰς τὴν Ἁγίαν Μαύραν ἐρισκόμενον Ἑλ-ληνικὸν Σῶμα (3,000 περίπου). Ἄλλ' ὄρκιζόμενον τοῦτο, ὅτι θέλει γνωρίζει ἐχθρόν του ὅποιονδήποτε πολέμιον τῆς Γαλλίας, εἶπεν «Ἐκτός τῶν Ρώσων». Ἦτον ἐπόμενον ἐν-τεθθεν τὸ νὰ μὴ γίνῃ δεκτὸν ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς Γαλλίας.

(β) Μετὰ χρόνους 55 τῆς κατακτήσεως τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Μικραὶ ἀποστολαί, μεγάλαι ὑποσχέσεις καὶ ἡ παράδοξος ἐμφάνισις τοῦ Ρωσικοῦ Στόλου, ἰδοὺ τὰ ἐλατήρια, ὅσα ἴσχυσαν νὰ τοὺς ἐνθαρρύνωσι διὰ τοῦ Ἱερατείου μᾶλλον εἰς μίαν Κίνησιν τόσον ἀβέβαιον εἰς τὰ ἀποτελέσματα της, ὅσον ἐξήρητο ἢ καλὴ ἢ κακὴ ἔκβασις της ἀπὸ τὴν διάθεσιν καὶ τὸ συμφέρον ξένου.

Οἱ Μπενᾶκαι, οἱ Μαυρομιχᾶλοι καὶ οἱ Κρεββαταῖ, πρωτοστάται τοῦ Κινήματος, ἔδειξαν, ὅτι δὲν ἦσαν οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς. Εἶχον τὸν εὐγενῆ ἐνθουσιασμόν, ὄχι ὅμως καὶ τὸν ὄριμον νοῦν, διὰ νὰ προῖδωσιν ἐξ ἑνὸς μέρους τοὺς πολιτικοὺς σκοποὺς καὶ τὴν βαρῦτητα τῶν ὑποσχέσεων τῆς Αἰκατερίνης, καὶ νὰ μελετήσωσιν ἐκ τοῦ ἄλλου τὴν ἠθικὴν κατάστασιν (α) τοῦ Ἔθνους των, ἂν ἦτον ἀρμοδία ὡς πρὸς μίαν Ἐπιχείρησιν, τόσου λόγου ἀξίαν. Ἡ δύναμις τῶν Τούρκων ἐφαίνετο ἤδη κολοσσαία καὶ ἰσχυρά· οὐδὲ εἶχε παρέλθει χρόνος πολὺς, καθ' ὃν ὁ Μέγας Πέτρος, περικυκλωμένος εἰς τὸν Προῦτον

(α) Τοῦτο ἔφερε τὸν ἀφανισμόν τοῦ Τόπου πολὺ πλέον. Ἡ ἀλήθεια αὕτη μαρτύρεται ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους Κατοικοὺς τῆς Πελοποννήσου. Οἱ εἰρημένοι (Κρεββαταῖ κλ.) ἀπεποιήθησαν νὰ δεχθῶσιν ἀξιόχρεων βοήθειαν Στρατιωτικὴν. Ἐζήτησαν μόνον Λόχους τινὰς πρὸς παραδειγματισμόν, καὶ χρήματα. Ὑπέσχοντο δὲ καθεὶς, ὅτι δύναται νὰ κινήσῃ τρεῖς καὶ τέσσαρας χιλιάδας ἐνόπλων. Τοιοῦτοτρόπως εὐρέθη ἀδύνατος ἡ Κίνησις, καὶ θυσιάζονται ἔξω τῆς Τριπολιτσᾶς οἱ ὀλίγοι ἀκολουθήσαντες Ρῶσοι. Δι' αὐτὴν ἴσως τὴν αἰτίαν ἔδειξαν οἱ οἱ εἰς τὸ Νεόκαστρον μετέπειτα τὴν μεγαλυτέραν ἀναληγίαν, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπεκαλοῦντο τὴν βοήθειάν των αἱ ἀηλιπισμέναι ψυχαὶ τῆς Σφακτηρίας.

ἐκ 250.000 Τούρκων, μόλις διεσώθη διὰ τῆς συζύγου του Αἰκατερίνης μὲ δόσεις χρημάτων σημαντικὰς καὶ μὲ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ Ἀζόφ τῆς Ταναϊδος (α).

Ἀφίνοντες ἐν μέρει τὰς παρατηρήσεις μας αὐτὰς, ἀναγκαζόμεθα νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι καὶ εἰς ταύτην τὴν περίστασιν ἐπαιξεν ἐπιτηδεῖως τὸ συμφέρον τοῦ δυνατοῦ μὲ τὸ αἶμα τοῦ ἀδυνάτου. Ἐντὸς ὀλίγου, ἂν καὶ ἔγινε κατὰ τὸν Τσεσμέν πυρρίκαυστος ὁ Στόλος τῶν Τούρκων ὑπὸ τοῦ Ὁρλώφ (1770), ἡ Πελοπόννησος, ἡ Αἰτωλία καὶ πολλαὶ Νῆσοι μένουσιν ἐγκυκαταλειμμέναι εἰς τὰ δεινὰ ἐνὸς βεβιασμένου Πολέμου, ἢ τὴν μανιώδη ἐκδίκησιν τοῦ ἀδυσωπήτου ἐχθροῦ των, μὴν ἔχουσαι δύναμιν ἰδίαν. Αἱ ἐλπίδες των κόπτονται διὰ μιᾶς. Ἡ δὲ ἀδιάκοπος εἰσροὴ τῶν ληστῶν τῆς Ἀλβανίας φέρει εἰς ὅλα τῆς τὰ βήματα τὸν ἐξανδραποδισμόν, καὶ ἀφίνει εἰς τὰ λείψανα τοὺς τύπους φρικωδεστάτης ἀπανθρωπίας. Μεταξὺ τῶν πολλῶν εἶναι γνωστὸς διὰ τὰς ἰδιαιτέρας κακουργίας του κάποιος Μέτς Ἀράπης.

Ἡ Αἰκατερίνη, εἰς τὴν ὁποίαν ἠρνήθησαν οἱ Ἕλληνες νὰ δώσωσι καὶ Ὅρκον Πίστεως, περιώρισε τὴν συμπάθειάν της, εἰς τὰς ὁποίας διεπραγματεύθη (1774) ὠφελίμους (β) Συνθήκας εἰς τὸ Κουτζούκ

(α) Οἱ Ρῶσοι μόλις ἐπανεκτήσαν τοῦτο ἐπὶ τοῦ Πολέμου τοῦ 1736, ἢ διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Βελιγραδίου (1739) γενομένης ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίσεως Ἄννης καὶ τῶν Σουλτάνων Ἀχμέτ Β' καὶ Μοχάμετ Ε'.

(β) Ἡ Τουρκία ἐγνώρισε τότε ἀνεξάρτητον τὴν Κριμαίαν, καὶ δὲν ἐφόλαξεν εἰς αὐτήν, εἰμὴ τὰ θρησκευτικὰ δίκαια τοῦ Μοχαμετανικοῦ Καλλιφάτου. Παρεχώρησεν εἰς τοὺς Ρῶσους

ΑΝΘΙΜΟΣ ΓΑΖΗΣ.

Καϊρνατσίκ (Βουλγαρικήν Κομόπολιν) με τὸν σκληρότερον ὄλων τῶν Σουλτάνων Μουσταφᾶν Γ'. Προεκήρυξεν οὗτος τὴν σημειωθεῖσαν Ἄμνηστίαν πρὸς ὄλα τὰ μέτοχα τοῦ Πολέμου μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἀπλούσταται αἱ Προκηρύξεις δὲν στηρίζουσι Συνθήκας, δὲν πραγματοποιοῦν τὸ δίκαιον. Ἡ Αἰκατερίνη ἔδειξεν ἤδη, ὅτι ἔστερεῖτο τὴν ἐπιχειρηματικὴν προαίρεσιν τοῦ νὰ ὑπερασπισθῆ ὅπωςδῆποτε καὶ τοὺς ἄλλους τόπους καὶ τὴν Πελοπόννησον, κατατρυχομένην εἰς ὀλόκληρον δεκαετίαν τὴν Πελοπόννησον, ὁ πληθυσμὸς τῆς ὁποίας ἐλαττοῦται τόσον σημαντικὰ (α) διὰ τὰς σφαγὰς καὶ τὸν διασκορπισμὸν μεγάλου μέρους τὴν Πελοπόννησον, μέγα μέρος τῆς ὁποίας βιάζεται νὰ ὑπερασπισθῆ διὰ τῶν ὄπλων εἰς τὰ ὄρη, ὅθεν γεννᾶται τὸ ἀδιάλλακτον ἔκτοτε μῖσος μεταξὺ τῶν δεσποτῶν καὶ τῶν δούλων αὐτοῦ τοῦ τόπου.

Παράδοξοι ὑποσχέσεις, παρόδοξοι ἀπροσεξίαι ρίπτουσι τὴν Ἑλλάδα εἰς ἓν χάος δυστυχημάτων χειροτέρων, παρὰ τὰ ὁποῖα ὑπέφερον ἄλλοτε. Ἄλλὰ παράδοξοι πάλιν περιστάσεις τὴν θέτουσιν εἰς στάσιν τοῦ νὰ διεκδικηθῆ ἐλευθερουμένη ἀπὸ τοὺς ἀγρίους τῆς Ἀλβανίας. Μετὰ παρέλευσιν καιροῦ βιάζεται ἡ Τουρκικὴ Ἐξουσία διατάττουσα τὴν ἔξοδον τούτων ἀπὸ τὴν Χερσόνησον. Αὐτοὶ δὲν ὑπακούουσι·

τὴν κατὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον ἐλευθέραν ναυτιλίαν, καὶ παρέδωκε τὰ φρούρια Κυμβουρνον, Γενικαλέ, Κερτσλέ, Ταναῖδα καὶ Ταϊνγαρόκ, καθὼς καὶ τὰς μεταξὺ τοῦ Βορυσθένους Ποταμοῦ τῆς Ρωσσο - Πολωνίας (Νίπρου) καὶ τοῦ Βόγου Ἐπαρχίας.

(α) Εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔπαθε περισσότερον ἢ Λακεδαίμων.

μεταχειρίζονται χωρίς διαφορὰν τοὺς ἐντοπίους Τούρκους καὶ τοὺς Ἑλληνας· καὶ ἀφανίζουσι κατὰ κράτος δύο τῆς Πελοποννήσου Σατράπας, τὸν ἕνα ἀποσταλέντα ἐκ τῆς Σκόνδρας, καὶ τὸν ἄλλον ἐπονομαζόμενον ἐμπαικτικῶς Π ρ α σ σ ᾶ ν, ὡς Ἀργεῖον.

Ἡ τοιαύτη πολιτεία των ὑπεχρέωσεν εἰς μέτρα δραστηριώτερα τὸν Σουλτάνον Ἀπδούλ Χαμήτ. Διορίζεται ἐναντίον των μὲ πληρεξουσιότητα ἀπόλυτον ὁ Τσεζάερλης

ΧΑΤΖΗ ΧΑΣΣΑΝ ΠΑΣΣΑΣ,

ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸν Μαυρογέννην. Εἰς τὴν Ἀργολικὴν τῆς Πελοποννήσου φθάνει οὗτος περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουλίου, 1779, καὶ προσκαλεῖ βοηθοὺς τοὺς φυγάδας εἰς τὰ ὄρη Πελοποννησίους, ἢ τοὺς λεγομένους Κλέπτας, παρακινούμενος ἀπὸ τὴν ἀνάγκην καὶ μᾶλλον ἀπὸ τοὺς ἰδίους Τούρκους τοῦ τόπου. Εἶδομεν πρωτότυπον τούτου Διάταγμα (Μπουγιουρδί) περιέχον αὐτολεξεί· “. . . σᾶς διορίζομεν νὰ σκοτάνετε χωρὶς φόβον τοὺς ζορπάδες (α). Εἶναι δικά σας ὄλα τὰ πράγματά των. Νὰ μᾶς φέρετε μόνον τὰ κεφάλια των· καὶ σᾶς συγχωροῦμεν, ὄσα ἐκάμετε καὶ δὲν ἐκάμετε καπαέτια. . . .”,

Ξεχωριστὴν ὑποδεξίωσιν καὶ τιμὰς κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Τούρκων ἔλαβον τότε ὁ Ἀναγνώστης καὶ Κωνσταντῖνος (β) Κολοκοτρῶναι, καθὼς καὶ ὁ

(α) Δηλονότι τοὺς ἀποστάτας Ἀλβανούς.

(β) Εἶναι οὗτος ὁ πατήρ τοῦ νῦν Θεοδώρου Κολοκοτρῶνη. Μόνος τῶν ἄλλων δὲν ἐπαρουσιάσθη προσωπικῶς πρὸς τὸν

Κὺρ Μουστάκας, ἔχοντες τὴν ἀνωτέραν εἰς τοὺς Κλέπτας σημασίαν. Ἦσαν οὗτοι τῶν Ἀλβανῶν οἱ παντοτεινοὶ καὶ ἀσυμβίβαστοι διῶκται. Ἡ συμμαχία των ἐβίασε πολὺ πλεόν τὴν συγκέντρωσιν των, περὶ ὧν ὁ λόγος, Ἀλβανῶν εἰς τὴν ἀτείχιστον ἔτι Τριπολιτάν, ἔξω τῆς ὁποίας ἐνικήθησαν (α) οὗτοι διὰ τῆς πρώτης καὶ τελευταίας μάχης.

Οἱ Πελοποννήσιοι διεκδικήθησαν ἀρκετὰ εἰς τὰ πολυχρόνια δεινά των. Ἐκ τοῦ ὄλου τῶν Ἀλβανῶν, ἀριθμουμένων ὑπὲρ τὰς 10,000, μόλις διεσώθησαν τὸ ἓν τρίτον μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ τῆς Μεγαρικῆς. Ἐνθυμοῦνται πολλοὶ τὴν εἰς Τριπολιτάν σχηματισθεῖσαν πυραμίδα ἐκ τῶν κεφαλῶν τῶν θανατωθέντων. Ὅθεν ἂν αἱ κακουργαίαι των ἄφησαν εἰς τὴν μνήμην τῶν Πελοποννησίων ἐποχὴν φρίκης, δὲν ἔμεινεν ὅμως καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους τούτων (τῶν ληστῶν) ὀλιγώτερον φρικῶδες τὸ τραγικόν των τέλος. Τοιοῦτοτρόπως ἐνομίσθη ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἡ ἐποχὴ τοῦ 1821 ὡς ἡ προωρισμένη εὐκαιρία τοῦ νὰ διεκδικηθῶσι καὶ οὗτοι τὴν περίστασιν τοῦ 1779.

Παρὰ τὴν ἐξάλειψιν τῶν Ἀλβανῶν ἐπήγασαν ἦδη καὶ ἄλλα ὠφελήματα. Οἱ Κλέπται δὲν ἄφησαν

Χασσάν Πασσᾶν ὑποπεύων, διὰ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπήρειαν γενικὴν εἰς τοὺς Κλέπτας τῆς Χερσονήσου.

(α) Οἱ Κλέπται ὡς 4,000 ἤδη ἐποκοθετήθησαν εἰς τὰ Τρίκορφα. Ἐναντίον των ἐπέπεσον ὄλοι οἱ Ἀλβανοί, ἠναγκασμένοι ἀπὸ τὸ διὰ τοῦ Παρθενίου κινήσαν Ἴππικὸν καὶ τὴν ἄλλην Πεζικὴν δύναμιν τοῦ Χασσάν Πασσᾶ. Ἐκεῖ ἔλαβον τὸν μεγαλύτερον ἀφανισμόν των. Ἐκτοτε ἠκούσθη σημαντικὸν τὸ ὄνομα τοῦ Κολοκοτρῶνῃ εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν καὶ μάλιστα τὴν Ἀλβανίαν.

τὰ δπλα περιφερόμενοι εἰς τὰ φαλακρά τῆς Χερσονήσου ὄρη, καὶ ἐμψυχωμένοι ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς νίκης τῶν Τρικόρφων. Οἱ ἐντόπιοι Τοῦρκοι ὑπεχρεώθησαν νὰ περιορίσωσιν ἐν μέρει τὰς βίας τῶν ἐναντίον τοῦ Λαοῦ (α) καὶ ἡ Μάνη, βοηθὸς ἐπίσης εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Χασσὰν Πασσᾶ, ἐμετρίασε τὴν ἐναντίον τῆς μνησικακίαν τῆς Ἐξουσίας, ἐνῶ ἐπέμεινεν ἡ ὕστερα διὰ τῶν Μαυρομιχαλέων εἰς τὴν προηγηθεῖσαν ἐχθροπραξίαν τοῦ 1769.

Τοιοῦτον ἔλαβε τέλος δυστυχὲς ἡ πρώτη τῶν Ἑλλήνων Ἐπιχειρήσις κατὰ τοῦ τυράννου τῶν. Ὡς σῶμα ἀδύνατον ἔγιναν τὸ ὀλοκαῦτωμα τοῦ συμφέροντος καὶ τῆς ἐκδικήσεως, εὐρεθέντες ἐν τῷ μέσῳ δύο Ἐφαιστειῶν τῆς ἀπάτης καὶ τῆς βαρβαρότητος.

(α) Ἐπεβουλευθήσαν μετ' ὀλίγον τὴν ὑπεροχὴν τῶν Κλεπτῶν διὰ συστηματικῆς ἐκστρατείας. Τὸν Κωνσταντῖνον Κολοκοτρώνην ἐπολιόρκησαν, βεβιασμένον πλέον, εἰς τὴν Μεγάλην Καστάνιτσαν τῶν Βαρδουνοχωρίων τοῦ Μισθρός, ὅστις μετὰ πεισματώδη πόλεμον ἐξῆλθε πληγωμένος, καὶ διεσώθη μὲ τὸ ξίφος εἰς τὰς χεῖρας. Ἐπροδόθη ὁμοῦ κατὰ συνέπειαν ἀπὸ ἓνα Τουρκαλβανόν, ἄλλοτε στρατιώτην του, καὶ ἐθανατώθη.

Τοιαύτη ἐστάθη ἡ πρώτη καταδρομὴ τῶν Κλεπτῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἡ τελευταία, ἐνεργηθεῖσα καὶ ἄλιν ἐναντίον ὠσεπιτοπλεῖστον τῆς ἰδίας Κολοκοτρωνικῆς Οἰκογενείας, ἦ τοῦ νῦν Θεοδώρου, χρονολογεῖται εἰς τὰ 1806.

Ἐπὶ τῆς πρώτης ἐποχῆς ἠχμαλώτισαν οἱ Τοῦρκοι δύο ἀνθλίκοις υἱοῦς τοῦ Κωνσταντῖνου. Ὑπεχρεώθησαν οὗτοι νὰ ἀφήσωσι τὴν Θρησκείαν τῶν Πατέρων τῶν, προχωρήσαντες καὶ εἰς σημαντικὰ ἀξιώματα τῆς Τουρκικῆς Ἐξουσίας.

Τοιοῦτόν τι ἔπαθε καὶ ἡ Μαυρομιχαλικὴ Οἰκογένεια ἐξ ἄλλης περιστάσεως.

Βεβιασμένοι μολοντοῦτο καὶ πάλιν κατέφευγον εἰς τὴν Ρωσσίαν, ὡς εἰς βωμόν τινα ἐλπίδος, προκρίνοντες τὸ φαινόμενον μὴ χεῖρον ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα δύο κακά. Ἐθεώρουν ὡς ὑποφερτὰ ὅλα ἐκτὸς τῆς τυραννίας τῶν Τούρκων, εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ὁποίων ἦσαν πάντοτε ἐνοχοποιημένοι.

Ἡ Ρωσσία δὲν εἶχεν ἔτι ὑποστήσει τὰς δυνάμεις τῆς τοιαύτας, ὥστε νὰ μὴν ἔχη τὴν χρεῖαν καὶ ξένων ἐνίστε θυμάτων. Ἡ χρεῖα τῆς αὐτῆ θέλει ἐξακολουθήσει μέχρι τοῦ 1809. Ἐκαμε διὰ τοῦτο τὰς σημαντικωτέρας περιποιήσεις εἰς τὸ Ἱερατεῖον τῶν Ἑλλήνων, ἤνοιγεν εἰς τοὺς λοιποὺς τὰς ἀγκάλας τῆς διὰ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς παραχωρήσεως γαιῶν καλλιεργησίμων, καὶ ἐπάσχισε νὰ μορφώσῃ διὰ τῶν Σχολείων τῆς καὶ Ρωσσο-Ἑλληνας. Ὑπῆρχον συγχρόνως τολμηροὶ τινες θηρεῦοντες στάδιον τύχης. Ἡ χεῖρ τῆς Ρωσσίας ἐξετείνετο καὶ μέχρι τούτων. Τὰ φαινόμενα αὐτὰ δὲν ὠφελοῦσι παντελῶς τοὺς ἀμεταβλήτους διὰ πολὺν ἀκόμη χρόνον Τούρκους.

Ὁ ἀδύνατος γίνεται πάντοτε τὸ παίγνιον τοῦ δυνατοῦ. Τοιοῦτος παρουσιάζεται ὁ Ἕλληρ καὶ εἰς τὰ 1787, ὅτε ἐκηρύχθη ὁ μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας Πόλεμος, προελθὼν ἀπὸ ἀμοιβαῖα περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ περὶ τοῦ ἐμπορίου παράπονα (α). Ἡ Αἰκατερίνη Β', κυρία πρὸ ὀλίγου τοῦ Κράτους τοῦ Ἡρακλείου (τῆς Γεωργίας) καὶ ἐκεῖνου τοῦ Χὰν τῆς Κριμαίας (ἐπονομασθείσης Ταυρικῆς Χερσονήσου),

(α) Κυρίως οἱ Τούρκοι δὲν ὑπέφερον τὴν προηγηθεῖσαν ἀπορρόφησιν τῆς Κριμαίας ἐκ μέρους τῶν Ρώσων.

προκηρύττει (α) “πρὸς τὸ “Ἱερατεῖον καὶ λοιποὺς πάσης τάξεως καὶ βαθμοῦ Ἑλληνας τὴν ἐπιθυμίαν τῆς εἰς τὸ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸν θεοστυγῆ Τουρκικὸν ζυγόν. . . Προσκαλεῖ τὸν θρίαμβον τῆς κοινῆς ἐλευθερώσεως· παρακινεῖ νέαν Ἀποστασίαν καὶ ἔνωσιν τῶν Ἑλληνικῶν ὄπλων μὲ ἐκεῖνα τῶν Ρώσων· σημειώνει τὴν ἀγαθότητα τῆς καρδίας τῆς καὶ τὴν μητρικὴν διὰ τὸ ὁμόθησκον φροντίδα τῆς· καὶ βεβαιώνει ὑπεράσπισιν καὶ βοήθειαν ἀπὸ τὰ ὄπλα τῆς τελείαν . . .”,

Ἡ πολιτικὴ ἔννοια τῆς Προκηρύξεως αὐτῆς ὁποία ἦτο; Τάχα ἡ σωτηρία τῆς Θρησκείας, ἢ ἡ ἐκ μονομερείας ὠφέλεια ἐνὸς ἀντιπερισπασμοῦ, τόσον ἔτι ἀναγκαίου, ὅσον ἐκηρύχθησαν ἤδη σύμμαχοι τῆς Πόρτας ἢ Ἀγγλίας καὶ Πρωσσίας, ζητοῦσαι εἰρήνην (β); Εἶναι ἀδύνατος ἐλευθερία θρησκευτικὴ χωρὶς τῆς πολιτικῆς, μάλιστα ὑπὸ τὴν κυριότητα Ἑθνους βαρβάρου. Ἡ τύχη τοῦ Πολέμου τούτου ἦτον ἀβεβαιοτέρα τοῦ προτέρου· καὶ ὅμως μέρος Ἑλλήνων οἰστροηλατεῖται ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀληθινῆς του σωτηρίας, καθ’ ἣν ἐποχὴν ἐξακολουθεῖ ἡ Αἰκατερίνη τὸν κηρυχθέντα Πόλεμον παρὰ τοῦ Ἀπδοῦλ Χαμίτ. Ἡ περίστασις τοῦ 1769 ἀποκαθιστᾷ προσεκτικὸς τοὺς Πελοποννησίους ἤδη.

(α) Εἶδομεν Ἀντίτυπον τῆς Προκηρύξεως αὐτῆς, χρονολογουμένης 17 Φεβρουαρίου, 1788.

(β) Ἡ Αὐστρία συνεμάχει ἤδη μὲ τὴν Ρωσσίαν

Ὁ περίφημος, ἀλλὰ πολυπαθέστατος,

ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΣΩΝΗΣ

(Λεβαδείτης) ἀποστέλλεται (1790) διὰ τοῦ Τριεστίου εἰς τὸ Αἶγαϊον μὲ ἓνα Στολίσκον. Τὸν συντρέχουσιν ἔξωθεν Ἕλληνες πολλοί· ἀλλὰ δὲν εὐρίσκει ἐσωτερικῶς συναγωνιστάς, εἰμὴ τὸν Ἀνδρουτσον, πατέρα τοῦ Ὀδυσσέως, δεδιωγμένον ἐκ τῆς Στερεᾶς, τὸν Καρακατσάνην Πετσιώτην καὶ τρωγλοδύτας τινάς, ἢ Κακαβουλαίους, τῆς Μάνης. Ἐντοσοῦτῳ ἡ Αἰκατερίνη κάμνει τὰς σπονδὰς τοῦ Ἰασίου (α), ἀφοῦ ὁ Σοβαρῶφ ἐκυρίευσεν τὸ Ἰσμαήλιον ἐξ ἐφόδου, κρατήσασα τοὺς μέχρι τοῦ Νίστρου τόπους τῆς Τουρκίας· ὁ δὲ Λάμπρος παρατάττεται μέχρι τινὸς κατὰ τοῦ Κουτσουκ Χουσεὴν Πασσᾶ, ἀλλὰ μὴν εὐρίσκων μ' ὄλας τὰς παρακινήσεις του σύμφωνον τοῦλάχιστον τὴν Μάνην, κατατροπώνεται καὶ διαφεύγει νυκτὸς μὲ ἓν πλοιάριον, δοκιμάζων δι' ἄρκετόν καιρὸν τὰς μαγαλυτέρας δυστυχίας. Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου τιμᾷ τοὺς Μαυρομιχαλέους τῆς Μάνης· ἀλλ' αὐτοὶ δὲν παραδίδουσιν εἰς τὴν διάκρισιν του τοὺς ζητηθέντας πρόσφυγας ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Λάμπρου. Οἱ ἴδιοι ᾠδήγησαν καὶ τὸν Ἀνδρουτσον εἰς τὸν Ζαχαριᾶν, περίφημον τῆς ἐποχῆς Κλέπτην, ὅστις τὸν συνάδευσε μέχρι τοῦ αἰγιαλοῦ τῆς Βοστίτισης. Οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ Αἰγαιοπελαγῖται, ἀκα-

---

(α) Αἱ Σπονδαὶ αὗται ἐπεκυρώθησαν διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Ἰασίου, 1792, ἐπὶ τοῦ Σελήμ Γ'.

τάπειστοι διὰ τὴν προτέραν ἐγκατάλειψίν των εἰς τὰς εἰσηγήσεις τῶν Ρωσικῶν Προξένων καὶ τὰς ἐπισήμους ὑποσχέσεις τῆς Αἰκατερίνης, ἀποφεύγουσι τοὺς κινδύνους νέας καταστροφῆς· ἢ Στερεὰ δμως ρίπτεται εἰς ἀνωφελῆ μεταμέλειαν, θυσιαζομένη ἐκ δευτέρου. Ἴδου ὅτι ὁ δυνατός, μεταχειριζόμενος κεφάλαιον τὴν ἀφηρημένην ἀπάτην, ἀποβλέπει πάντοτε εἰς βέβαιον ὕλικόν συμφέρον· ὁ δὲ ἀδύνατος, καταθέτων τὴν κατάστασιν καὶ τὸ αἷμα του, χωνεύεται εἰς τὸν κρατῆρα τῆς ἀνυποστάτου ἐλπίδος. Τὰ κηρύγματα καὶ αἱ μεγαλοπρεπεῖς προσφοραὶ ἦσαν ὄλα λόγοι καὶ ἐπιχειρήματα ἐπιφανείας.

Αἱ μνημονευθεῖσαι περιστάσεις ἀπετέλεσαν συγχρόνως καὶ τὴν ἀδυσώπητον μνησικακίαν τῶν Τούρκων. Οἱ Ἕλληνες ἐντεῦθεν θεωροῦνται ὑποπτοὶ εἰς πᾶσαν ἐποχὴν Πολέμου· πάσχουν· ἀλλά, χωρὶς νὰ ἀνατρέχωσιν εἰς τὰ αἰτιατὰ τῆς ἐξαιρετικῆς αὐτῆς δυστυχίας των, αὐξάνουσι τὸ πρὸς τοὺς Τούρκους μῖσος, καθὼ ἀμέσους ἐνεργοὺς τῶν δεινῶν των· οὐδὲ μακρύνονται ποτε ἀπὸ τὸν σκοπὸν καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐκδικήσεως καὶ τῆς σωτηρίας των.

Ἦδη αἱ προαναφερθεῖσαι περιστάσεις ψυχραίνουσι πολλοὺς, καὶ σύρουν τὸ δμμα των ἐκεῖ, ὅθεν ἤρχισε φαινομένη ἡ καταστροφή τῶν Δυναστειῶν. Ἡ Μεταβολὴ τῆς Γαλλίας ὑπόσχεται κατ' ἓνα τρόπον τὴν παγκόσμιον ἐλευθερίαν. Μορφώνει αὐτὴ νέα φρονήματα καὶ νέον Κόσμον. Τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην ἐδεικνυον ὑποστηρίζοντα τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ νέου Ἀρχηγοῦ τῆς μ' ὄλην τὴν ἐναντίον του στενοτάτην συμμαχίαν τῆς πρωτοστάτιδος Ἀγγλίας,

τῆς Αὐστρίας, τῆς Ρωσσίας, καὶ ἄλλων καὶ τῆς παραπληρωματικῆς Τουρκίας.

Ἄτενίζουσιν ἤδη μερικοὶ πρὸς τὸν νέον Ἀλέξανδρον τῆς Εὐρώπης: τὸν Ναπολέοντα· ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζον προλαμβανόμενοι, τί ἐζήτουν μέσον τῶν ξένων. Ἄν δὲν τοὺς ὠφέλησεν ὡς πρὸς τοῦτο ἡ Ἱστορία τῶν Προγόνων των· τοῦλάχιστον ἡ ἀνάπτυξις τόσων προσφάτων περιστάσεων ἔπρεπε νὰ τοὺς διδάξῃ, ὅτι ἡ διάλεκτος τῆς Διπλωματίας εἶναι ὡσεπιτοπλεῖστον μία καὶ ἡ αὐτὴ παντοῦ ὑπὸ διαφόρους τροποποιήσεις· ὅτι αἱ ἐπιθυμίαι τῶν δυνατῶν εἶναι αἱ αὐταὶ παντοῦ ὑπὸ διάφορα προσχήματα· ὅτι ἡ διάλεκτος τῶν πρώτων καὶ τὸ σύστημα τῶν δευτέρων καλύπτονται πρὸς τὸ φαινόμενον ὑπὸ τοὺς πλέον εὐαρέστους σκοποὺς τῆς ἀγαθοποιίας, ἕωσοῦ κατορθώσῃ τὰ συμφέροντα, εἰς τὰ ὁποῖα τείνουν· καὶ ὅτι οἱ πλανώμενοι Λαοὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἀλλάσσουνι κατάστασιν πολιτικὴν, ἀλλὰ πρόσωπον μόνον τυράννων.

Ἡ Ρωσσία πρότερον, σύμφωνος καὶ μ' ἄλλους (τὸν Ἰωσήφ Β'), καὶ ἡ Γαλλία ἤδη σύμφωνος μὲ τὸν ἑαυτὸν της, ἔχουσι καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη μέσον συντελεστικόν, διὰ νὰ μὴν εἴπωμεν παίγνιον, τῶν ἐκτεταμένων στοχασμῶν των τὰς περὶ τῆς Ἐλευθερίας των προσδοκίας τῶν Ἑλλήνων. Δὲν ἀποβλέπουσι κυρίως, εἰμὴ εἰς τὴν ἰδικὴν ἀπορρόφησιν τοῦ Ὄθωμανικοῦ Βασιλείου. Μόνη ἄλλοτε ἡ περὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ζηλοτυπία, μόναι ἤδη αἱ μεταβολαὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς καταστάσεως ἀναβάλλουν τὴν πραγματοποιήσιν παρομοίων στοχασμῶν. Ἡ Ρωσσία καὶ ἡ ἠπατημένη Αὐστρία ἀφίνονται ἤδη, ἡ

πρώτη ἐν μέρει καὶ ἡ δευτέρα ὀλικῶς, ἀπὸ τὰς μεταξὺ τῶν συμφωνίας περὶ τῆς διανομῆς τῆς Ὀθωμανικῆς Ἐπικρατείας, καὶ συνεπιδίδονται νὰ ἀπαντήσωσι τὸν χεῖμαρρον τοῦ νέου πνεύματος καὶ τῶν νέων προόδων τῆς Γαλλίας. Προέρχεται ἐντεῦθεν καὶ ἡ συμμαχία τῆς Ρωσσίας μετὰ τῆς Τουρκίας εἰς τὴν 1798 κατὰ τῆς Γαλλίας, πολεμοῦσης εἰς τὴν Αἴγυπτον (α).

Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ (β)

συλλαμβάνει εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τὴν μεγάλην ἰδέαν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας, ἐνδίδων ὡσεπιτοπλεῖστον εἰς τὰς σπερμολογίας τῶν διεσπαρμένων Ἀποστόλων τοῦ Ναπολέοντος. Μεγαλόφρων καὶ ἐπιχειρηματίας, ἀλλ' ὄχι τόσον σκεπτικὸς καὶ κρυψίνους· κάτοχος γνώσεων πολλῶν καὶ ζωηρὸς εἰς τὸ πνεῦμα, ἀλλ' ἐπιπόλαιος ἐξεταστῆς τῶν

(α) Ἡ Συμμαχία αὕτη διελύθη διὰ τῶν εἰς Παρισίους (1801 καὶ 1802) καὶ τῶν μετ' αὐτὰς εἰς Ἀμβιανὸν γενομένων Σπονδῶν ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Α'. Ἀνανεώθη ὁμοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1805, ὅτε ἡ Ρωσσία σύμμαχος τῆς Αὐστρίας καὶ Ἀγγλίας νικάται εἰς τὸ Ἀουστερλίτζ.

(β) Ὅσον ἠσχίμισε τὴν πόλιν τῶν Φερῶν τῆς Θεσσαλίας ὁ διαβόητος τύραννός της Ἀλέξανδρος Φεραῖος (φονεύσας τὸν ἀδελφὸν του Πολύδωρον, φονέα καὶ τοῦτον πρότερον τοῦ ἄλλου τυράννου ἀδελφοῦ του Ἰάσονος) τόσον τιμὴ αὐτὴν, ἂν καὶ πολίχνιον πλέον, ὁ Ρήγας κατὰ τοὺς ἐσχάτους χρόνους. Ἐνεκα τούτου δὲν μετεχειρίζετο ὁ Ρήγας τὸ ἀρχαῖον τοπικὸν ὄνομα τῆς πατρίδος του, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔκαμον χρῆσιν διάφοροι ἄλλων τόπων, ἀλλὰ τὸ μεταγενέστερον Β ε λ ε σ τ η ν ὄ ς.

πραγμάτων και μάλλον τῆς καταστάσεως τοῦ Ἔθνους του: ὁ Ρήγας φαίνεται μάλλον ὁ Ἄνθρωπος και ὄχι ὁ Ἀρχηγός. Εἰς τὴν ἐνέργειαν τούτου ἀποδίδεται ἡ ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου κίνησις τοῦ εἰς Βιδίνοι Παζβάντογλου (α), κηρυχθέντος Ὑπερασπιστοῦ τοῦ ἀθετηθέντος Ἀλκορανίου και Προστάτου τοῦ Ρεαγιᾶ.

Μακρυνόμενος ὁ Ρήγας ἀπὸ τὰ πολιτικὰ τῆς Δακίας ἐπὶ τοῦ Ἡγεμόνος Μιχαήλου Σούτσου, εὐρίσκει εἰς τὴν Βιέννην σύμφωνον μὲ τοὺς σκοποὺς του ὄλον τὸ μέρος τῶν Λογίων και Ἐμπόρων Ἑλλήνων. Εἰς τὴν Μητρόπολιν αὐτὴν ἤκμαζεν ἤδη τὸ ἐμπόριον τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Συνηγροικημένος μὲ τὸν Ναπολέοντα, Ἀρχιστράτηγον ἤδη, ἐνησχολήθη εἰς τὸν ὀργανισμόν τοῦ Ἔθνους του, και μάλλον εἰς τὴν προπαρασκευὴν τοῦ Κινήματός του, διὰ τῶν Ποιήσεων και ἄλλων συντελεστικῶν μεταφράσεων και συντάξεων (β).

(α) Ὁ Δερέμπεης οὗτος ἠύγνωμόνει πρὸς τὸν Ρήγαν, καθὼ σωτήρᾳ του εἰς τὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπεβουλεύθη ἀπὸ τὸν ἰσχύοντα Ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Νικόλαον Μαυρογέννην. Ἠκολούθησε διὰ τοῦτο πιστὰ τὰς ὁδηγίας του.

Τοῦ ἰδίου Παζβάντογλου ἔγραφεν ὁ Ρήγας, κατὰ τὴν βεβαίωσίν τινων, τὰς προσφுவεῖς πρὸς τὸν Σουλτάνον δικαιολογίας τῆς διαγωγῆς του.

Ὁ Παζβάντογλος ἐδείχθη ὑπέροχος τῶν ἐναντίον του Δυνάμεων τῆς Ἐξουσίας δι' ἄρκετὸν καιρόν.

(β) Συνέταξεν οὗτος σχέδια Νόμων Πολιτικῶν και Πολεμικῶν. Ἀπάνθισμα ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Βομβάν περὶ Πολιορκικῶν και Πολεμικῶν προβλέψεων τὴν Χωρογραφικὴν Χάρταν τῆς Ἑλλάδος και ἄλλα. Τὸ σημειούμενον Ἀπάνθισμα ἔφερε τὸν τίτλον Ἐγκόλπιον Στρατιωτικόν.

Ὡς Ἀρχηγός τοῦ μέλλοντος Κινήματος ἔφερε και Σφραγιδα

Τὸ πολεμικὸν Σχέδιόν του ἐθεμελιόυτο εἰς τὴν ἀντιπερισπαστικὴν ἐπανάστασιν τοῦ Παζβάντογλου, καὶ εἰς τὴν διὰ τῆς Ἑπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας (α) προσωπικὴν κίνησιν του διὰ τῆς βοήθειας 20.000 Γάλλων.

Δὲν ἤξεύρομεν, ἂν ἡ Γαλλία, ἐπιφορτισμένη τότε τὸν πόλεμον ὅλης τῆς Εὐρώπης, ἐδύνατο νὰ μείνῃ πιστὴ εἰς τὴν ὑποτιθεμένην βεβαίαν ὑπόσχεσιν της. Ἄς εἴπωμεν μεολοντοῦτο, ὅτι ὁ περισπασμὸς τῆς Ἀνατολῆς δὲν ἦτον ἀδιάφορος εἰς αὐτήν, ὡς ἱκανὸς νὰ ἐξαντλήσῃ μέγα μέρος τῆς προσοχῆς τῶν ἐνεργητικῶν Δυνάμεων τῆς Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας.

Ἐντοσοῦτῳ ὁ Ρήγας καταβαίνει εἰς τὴν Τεργέστην, σκοπεύων νὰ συνομιλήσῃ εἰς τὴν Βενετιαν μὲ τὸν Ναπολέοντα. Ἐκεῖ συλλαμβάνεται ἐκ προδοσίας (9 Ἰανουαρίου, 1797). Ἡ προδοσία ἐγένεν ἐκ μέρους τινὸς Δημητρίου Οἰκονόμου Κοζανίτου (β), ἐπιθυμούντος πάντοτε τὴν ἀπόκτησιν τοῦ εἰς Τεργέστην Τουρκικοῦ Προξενείου. Ἦτον αὐτὸς σύντροφος ἐμ-

---

Ἑθνικὴν, σημειώνουσαν τρία Ρόπαλα, φέροντα τὸ καθὲν ἀνὰ τρία σημεῖα τοῦ Σταυροῦ. Ἡ περιγραφὴ της ἦτο «Ἰ π ἔ ρ Π ἰ σ τ ε ω ς, Π α τ ρ ἰ δ ο ς, Ν ὀ μ ω ν καὶ Ἐ λ ε υ θ ε ρ ἰ α ς».

(α) Διὰ τὴν αἰτίαν αὐτὴν μετέφρασε καὶ τὸ περὶ Θεσσαλίας μέρος τοῦ Νέου Ἀναχάρσιδος.

Συμπεριλαμβάνουσιν ἄλλοι εἰς τὸ Σχέδιον τοῦτο καὶ τὴν κίνησιν τῆς Σερβίας καὶ Βουλγαρίας.

(β) Θέλουσιν ἄλλοι εἰδοποιημένην τὴν Διοίκησιν τῆς Αὐστρίας δι' ἐνὸς Ὑπουργοῦ της, πρὸς τὸν ὅποιον ὁ Ρήγας ἐξεφράσθη περὶ τῶν σκοπῶν του, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ πολιτικὴ τοῦ Βυζαντίου δὲν ἦτο σύμφωνος μ' ἐκείνην τῆς Βιέννης.

πορικὸς τοῦ Ἀντωνίου Κορωνιοῦ (Χίου), πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Ρήγας διεύθυνεν ἐκ τῆς Βιέννης, πρὶν τῆς καταβάσεώς του, τὰ πρὸς τὸν Ναπολέοντα γράμματά του καὶ 12 κιβώτια, περιέχοντα τὰ ἀντίτυπα τῶν Ποιήσεων καὶ τῶν ἄλλων Συντάξεών του. Ὁ Κορωνιδὸς ἔτυχε τότε ἀπὼν εἰς τὴν καταντικρὺ Ἰστριαν. καὶ εἰς τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ὁ Κοζανίτης παρουσιάζει ὄλα ταῦτα πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς Πόλεως Βαρῶνα Πετόνκην. Αὐτὸς καὶ ἄλλοι ἐξ Πολιτικοὶ ἐξετάζουσι τὸν Ρήγαν· Προσπαθῶ, τοὺς ἀποκρίνεται ὁ Ἕλλην, τὸ καλὸν τοῦ Ἑθνους μου, χωρὶς νὰ ἐνοχλῶ τὴν ἡσυχίαν καμμιᾶς Εὐρωπαϊκῆς Δυνάμεως. Καὶ ἀπεκρίθη δίκαια. Ἡ παρρησία καὶ τὸ στωμύλον τοῦ ἀνδρὸς ἔκαμον τὴν σημαντικωτέραν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Πετόνκην. Ἀρκετὸν μέρος Ἑλλήνων, καὶ τὸ νοημονέστερον μάλιστα, ἤθελεν ὑποπέσει τότε εἰς τὸν ἴδιον βέβαιον κίνδυνον, ἂν δὲν προελαμβάνοντο νὰ ριφθῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν αἱ περὶ χρηματικῶν προβλέψεων Ὑπογραφαὶ διαφόρων.

Ὁ Ρήγας ἐπιχειρίζεται τὴν αὐτοχειρίαν του, θέλων ἐξ ἑνὸς μέρους νὰ ἀποφύγη τὴν βίαιαν ὁμολογίαν τῶν σχεδίων του, καὶ βλέπων ἐκ τοῦ ἄλλου τὴν μεταβληθεῖσαν πολιτικὴν τῆς Αὐστρίας ὡς πρὸς τὴν Τουρκίαν. Ἀποτυγχάνει ὁμως, καὶ μεταφέρεται εἰς τὴν Βιέννην. Ἡ θέσις τοῦ Αὐτοκράτορος Φραγκίσκου ἦτον ἤδη ἐπισφαλῆς διὰ τὴν κυρίευσιν τῆς Βενετίας ἀπὸ τοῦς Γάλλους μετὰ τὴν διάβασιν τῶν Ἄλλεων. Ἡ ἀδιαφορία συνέφερεν εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσσίας· ὁ δὲ Σουλτάνος, εἰδοποιούμενος διὰ τοῦ Πρέσβεως του, καθῶς καὶ δι' ἐκεῖνου τῆς Αὐστρίας, περι

δλων, απαιτεί τὸν φαινόμενον ἀποστάτην Ἑλληνα. Εἰς τὴν συνωμοσίαν τούτου ὑποθέτει ὀλόκληρον τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος· στοχάζεται νὰ λάβῃ τὰ δραστηριώτερα μέτρα ἐναντίον του, καὶ μόλις δυσωπείται διὰ χρηματικῆς θυσίας. Ὁ Ρήγας παραδίδεται εἰς τὸν ἐχθρὸν, τὸν ὁποῖον ἐμελλε νὰ πολεμήσῃ, μὲ ἄλλους ἑπτὰ ἐκ τῶν ὁπαδῶν του, ἐννοουμένου καὶ τοῦ Α. Κορωνιοῦ.

Ὁ Παζβάντογλους ἐφρόντισε νὰ διασώσῃ τὸν φίλον του, κρατήσας τὰς δεούσας θέσεις. Πειπεσμένος εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν ἀπὸ Ἑλληνάς τινος καὶ ὁ Ἄλῃ Πασσᾶς τῶν Ἰωαννίνων ἀπέστειλε νὰ τὸν παραλάβῃ, ἐὰν δυνηθῇ (α). Βεβιασμένος ἤδη ὁ Μαρσάλῃ Ἄλῃ Πασσᾶς τοῦ Βελιγραδίου, προέλαβε νὰ τὸν θανατώσῃ μὲ τοὺς ὁπαδοὺς του. “Ὁ ἰ Ἑ λ λ η ν ε ς θ έ λ ο υ σ ι ν ἐ κ δ ι κ η θ ῆ τ ὸ α ἱ μ ᾶ μ ο υ μ ἰ α ν ἡ μ έ ρ α ν,., εἶπεν ἀποθνήσκων ὁ Ρήγας, καὶ δὲν ἐψεύσθη (β).

(α) Ἄλλοι ἐνήργησαν καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τὴν ἀπολύτρωσίν του διὰ μιᾶς συμφωνηθείσης ποσότητος 500,000 γροσίων· προέλαβεν ὁμοίως ὁ θάνατός του.

(β) Δημοσιεύομεν ἐνταῦθα τὸν Ἐπιτάφιον τοῦ Ρήγα, πεποιημένον παρὰ τοῦ Εἰρηναίου Θηρσίου.

“ΕΠΙΤΑΦΙΟΝ ΕΙΣ ΡΗΓΑΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΣΥΝ ΑΥΤῶ,
ΑΠΟΛΩΛΟΤΑΣ,.,

Οὔτοι ἐλευθερίην θηρώμενοι ἀγλαόμορφον
εἶδρον ἐνὶ ξυλόχοις ὀκρυδέντα μόρον.
Χαίρετε Θηρευταὶ κοιμώμενοι, εἰσόκεν ἡδὺς
ἔλθῃ ἀπ’ Οὐλύμπου λαμπάδ’ ἀνισχομένη·
καὶ τότ’ ἐγειρόμενοι πολίων βρόμφ ὀρνυμενάων
Δαίμονες εἰς ἄγραν σπεύδ’ ἀλεξίκακον,.,

Κρίνονται ἀμφίβολα πολὺ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀμέσου μεταβάσεως τοῦ Ρήγα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς δὲν ἦτο διοργανισμένον διόλου σχεδόν. Ἀπλαί αἱ Ποιήσεις δὲν ἦσαν ἱκαναὶ νὰ ἀποτελέσωσι τὸ μέγα τοῦτο ἔργον. Ἡ περίοδος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας εἶναι μάρτυς, ὡς θέλομεν ἐξηγηθῆ. Συγχρόνως δὲν ὑπῆρχεν ἤδη οὐδὲ ἡ ἀπαιτουμένη πρόοδος τοῦ ἠθικοῦ: τὸ ἀρμοδιώτερον μέσον. Καὶ ὁ Ρήγας καὶ οἱ Σύντροφοὶ τοῦ ἐστάθμισαν, φαίνεται, ἀπὸ ἐκείνην τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ των τὴν κατάστασιν τῆς κοινῆς ἠθικῆς. Ἐνταυτῷ τὰ παθήματα τῆς Πελοποννήσου καὶ τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ διπλᾶ τῆς Στερεᾶς ἦσαν ἀκόμη νεαρά· καὶ ἦτο δύσκολον πολλά, διὰ νὰ μὴν εἴπωμεν ἀδύνατον, τὸ νὰ καταπεισθῶσιν ἐξ ἐτοιμοῦ οἱ τόποι οὗτοι εἰς ἓνα, τόσον ἐπίσης ἀπροπαρασκευάστον, Πόλεμον. Πρὸ παντὸς ἄλλου ἐστερεῖτο ἡ Ἑλλὰς Ναυτικὸν μᾶλλον ἢ ἦττον δυνατόν. Ἡ μετοχὴ τῆς Ἠπείρου προέκειτο ἀπίθανος ἐπίσης, ὡς ἐπιβαρυνομένης ἀπὸ τὸν Ἄλῃ Πασσᾶν. Ἡ δὲ διακράτησις τῆς Θεσσαλίας ἐχρειάζετο καὶ δύναμιν σημαντικὴν διὰ τὴν ἔκτασιν τῆς καὶ Ἴππικὸν ἀξιόχρεων διὰ τὴν πεδινὴν τῆς θέσιν. Δὲν θέλομεν νὰ ἐπιστηριχθῶμεν εἰς τὰς ἐνθουσιώδεις παραστάσεις ὀλίγων.

Ὑστερον ὄλων τούτων, ποίαν ἐδύνατο νὰ ἐπιτύχη πρόοδον ὁ Ρήγας, κεκηρυγμένος κατὰ τοῦ Ἱερατείου (α) καὶ τῶν Προεστώτων: τὰ δύο ἐλα-

(α) Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀφώρισε μάλιστα τὴν ἀνάγνωσιν, ὧσων ἔγραψεν οὗτος κατὰ τοῦ Ἱερατείου.

στικώτερα ὄργανα να καὶ τὰ σημαντικώτερα στοιχεῖα τοῦ Ἔθνους ; (α)

Ἄν ὁ Ναπολέων, κρατήσας καὶ τὰς Ἰονίους Νήσους (β) διὰ τῆς Εἰρήνης τοῦ Καμποφορμίου, συνέπραττεν ἀποφασιστικῶς, ἐδύνατο νὰ ἀποτελέσῃ τι λαμπρόν, χωρὶς νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ δοκιμάσῃ τὴν τύχην τῆς Αἰγύπτου (1799). Ἄλλὰ, πρέπει νὰ μὴ δυσπιστήσῃ τις περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ ὁποια-

(α) Καὶ τὰ δύο ταῦτα Συστήματα εἶδεν ὁ Ρήγας ὡς τὰ ὄργανα τῆς Τουρκικῆς τυραννίας. Εἰς τὸ ὁσιώδες τοῦτο μέρος δὲν ἐσκέφθη τόσον καλά, οὐδὲ ἠρεύνησε, φαίνεται, τὰς προηγηθείσας ἐποχάς, κατὰ τὰς ὁποίας ἐδειξαν καὶ τὸ Ἰερατεῖον καὶ οἱ Προεστώτες διάφορον πολιτεῖαν. Ὅλίγαι ἐξαιρέσεις δὲν ἀποτελοῦν γενικὸν κανόνα.

Ἦν περὶ τοῦ Ἰερατείου καὶ μᾶλλον κατὰ τῶν Προεστώτων ἰδέα δὲν διελύθη μὲ τὸν θάνατον τούτου. Παρητήρησαν ἐπιπολαίως, ὅσοι εἶπον, ὅτι τὴν ἰδίαν ἐπρέσβευσε καὶ τὸ Σύστημα τῶν Φιλικῶν. (Ζήτηι Ἐποχ. Γ', Κεφ. Β').

Ἦν αὕτη ἰδέα κατὰ τῶν Προεστώτων ἦτο πάντοτε ἐντετυπωμένη καὶ εἰς τοὺς Πολεμικοὺς. Πολλοὶ ἐθεώρουν ἀναγκαίαν τὴν θυσίαν ὄλων τούτων διὰ τὴν πρόοδον τοῦ Πολέμου. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἦτον ἄλλο, εἰμὴ ἀμοιβαία τις ἐπιβουλὴ διὰ πολιτικά καὶ ἀτομικὰ συμφέροντα. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ ὑπαρξὶς τῶν δύο Τάξεων (τῶν Πολεμικῶν καὶ τῶν Προεστώτων) ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τοῦ νὰ μὴν ὑποπέσῃ τὸ Ἔθνος εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν τυραννίαν τῆς μῆδ, ἢ τῆς ἄλλης. Ἦ μῆτις Τάξις τῶν Πολιτῶν συνήργησε πάντοτε εἰς τὴν ὑπεροχὴν πότε τῆς μῆδ, καὶ πότε τῆς ἄλλης ἦτον ὁμοῦ ἀδύνατος νὰ παραταχθῇ μόνη ἐναντίον τῆς μῆδ, μὴ ἔχουσα τὴν συνδρομὴν τῆς ἄλλης.

(β) Ὅτε ἐσύστησε καὶ τὴν πολυθρόνητον Δ η μ ο κ ρ α τ ί α ν τ ῆ ς Ἑ π τ α ν ῆ σ ο υ. Ἦτον ἀδύνατον τὸ νὰ ἐπιτηριχθῇ αὕτη διὰ τὴν ἄλλειψιν τῆς ἀρμοδίου ἠθικῆς.

δήποτε κυριαρχίαν ἄλλου ; Τὴν ἀμφιβολίαν μας ὑποστηρίζει ἡ περιοδικὴ τύχη τῆς Ἑπτανήσου μ' ὄλην τὴν διάφορον πολιτικὴν της θέσιν. Πο-
 λὺ πλέον ἠδύνατο νὰ χορηγήσῃ περίστασις τοιαύ-
 τη τὴν δεδικαιωμένην ἐνώπιον τῆς Διπλωμα-
 τίας αἰτίαν τοῦ νὰ κατακερματισθῇ ἡ Ἑλλάς,
 μὴν ἔχουσα πλέον ἐλπίδα σωτηρίας εἰς τὸ μέλλον.
 Ἄν δὲν ἠκολούθει καὶ τοῦτο, τοῦλάχιστον ὁ τόπος
 οὗτος ἤθελε κατασταθῇ, κατὰ πιθανώτερον συλ-
 λογισμὸν, τὸ θέατρον ἑνὸς γενικωτέρου Πολέμου.

Ἄγνοοῦμεν κυρίως τὰς μεταξὺ τοῦ Ναπολέοντος
 καὶ τοῦ Ρήγα συμβάσεις, ἂν ὑπῆρξαν, καὶ ὁποῖαι
 ἦσαν φύσεως καὶ λεπτομερείας. Ἄλλ', ὁποῖαι
 καὶ ἂν θεωρηθῶσιν αὐταί, ἡ δυστυχία τῆς Ἑλ-
 λάδος προεμηνύετο βεβαία. Ὁ Ναπολέων δὲν
 εἶχεν ἔτι ἀποκλειστικὴν εἰς τὸ μέρος του τὴν στρα-
 τιωτικὴν δύναμιν τῆς Στερεᾶς ἢ δὲ θέσις τῆς
 Ἑλλάδος ἔμελλε νὰ συγκεντρώσῃ τὴν ζηλότυ-
 πον ἀντεκδίκησιν τῆς ἠνωμένης ἤδη Ἀγγλίας καὶ
 Ρωσσίας.

Ἐξω τούτων τὰ περὶ τῆς παγκοίνου Ἑλευθε-
 ρίας προκηρύγματα δὲν ἦσαν ἄλλο πραγματι-
 κῶς, εἰμὴ ἐπιχειρήματα ὑπεροχῆς, καθὼς ἀπε-
 δείχθη. Ὁ δεσποτισμὸς τὰ διεδέχετο καθ' ὅλον
 του τὸν χαρακτήρα. Πόσα Ἔθνη, ἀναπαυόμενα
 εἰς τὴν ἐλπίδα τῆς ἐλευθερίας των, εἶδον καὶ πάλιν
 ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των καταφερομένην τὴν μά-
 στίγα τοῦ νέου προσώπου ! Εἰς τὴν ἰδίαν τύχην ὑ-
 πέπεσε καὶ αὐτὴ ἡ Ἑστία, ἡ ὁποία ἐθέρμανε τὰ
 πνεύματα τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων.

Ὁ ἐσωτερικὸς ὀργανισμὸς τῆς Ἑλλάδος ἦτο
 δύσκολος, καθὼς προείπομεν, καὶ ἔργον πολλοῦ

χρόνου. Ἀπὸ τὴν αἰτίαν αὐτὴν, προλαμβάνων τὴν ἀδηλότητα τοῦ μέλλοντος τῶν δύο γενικωτέρων πνευμάτων τῆς Εὐρώπης, ὁ Ρήγας ἠθέλησεν ἴσως ν' ἀφιερωθῆ ὅλως διόλου εἰς μέτρα δραστήρια καὶ εἰς ἐλπίδας ἐξωτερικὰς διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του. Θέλομεν δὲ ἶδει ἀντικειμέναις εἰς τοῦτο τὰ ἀρχὰς τοῦ Συστήματος τῶν Φιλικῶν, ὡς θεμελιουμέναις εἰς ἐλπίδας ἐσωτερικὰς καὶ εἰς τὴν μοναδικὴν κίνησιν τῶν ὄπλων τῆς Ἑλλάδος.

Τελειώνοντες ἤδη τὰ περὶ τοῦ Ρήγα, χρεωστοῦμεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ δόξα τῆς Μεταβολῆς τοῦ 1821 ἀνήκει κατὰ μέγα μέρος καὶ εἰς τοῦτον. Τὰ δυστυχήματα καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν προκατόχων του ἐδίδαξαν τοὺς Ἕλληνας, καθ' ὃν τρόπον ἐδίδαξαν τὸν μέγαν Πέτρον αἱ νίκαι τοῦ Καρόλου ΙΒ'. Ἄν ὁ βίαιος θάνατός του ἐματαιώσε τὰ μέτρα ἐνὸς ὁποιοῦδήποτε Κινήματος, διεκράτει ὁμως εἰς τὰ πνεύματα πολλῶν τὴν ζωηρότητα τῶν ἐλευθερίων αἰσθημάτων καὶ τὴν ἐνδιάθετον ἐπιμονὴν τῆς ἐκδικήσεως. Ἡ πρόχειρος διάδοσις τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλευθερίας ἐνθουσιαστικῶν ἰδεῶν ἠθέλεν ἀκολουθήσει εἰς μέρος τοῦ Ἔθνους περισσότερον, ἐὰν δὲν κατεδικάζοντο αἱ ἐκδόσεις (α) εἰς τὴν φθορὰν τοῦ πυρός. Ἀπορεῖται

(α) Διεσώθησαν ὀλίγα μόνον φυλλάδια ἐκ τῶν Ποιήσεων τούτου. Οἱ Ἕλληνες τὰς ἀντέγραφον μὲ τόσῃ προθυμίᾳ, ὅση ἦτον ἡ σπανιότης των καὶ ἡ δίψα τῆς μὴ ὑπαρχούσης Ἑλευθερίας.

Καθ' ὅσον ἠξεύρομεν, δύο ἦσαν κυρίως αἱ Ποιήσεις τοῦ Ρήγα, ὅστις ἔγραψε διὰ τὸν Λαὸν εἰς ἀπλούστατον ὕφος, ἀλλὰ μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν.

κατὰ τοῦτο, πῶς δὲν ἔλαβε τὴν ἰδίαν τύχην, ἢ τοῦλάχιστον πῶς δὲν ἀλυσόδεσε καὶ τὴν Χωρογραφικὴν Χάρταν τοῦ ἰδίου, ὡς γενομένην διὰ τὸν αὐτὸν σκοπόν.

Η ΕΠΤΑΝΗΣΟΣ,

ἢ αἱ Ἑλληνικαὶ Νῆσοι τοῦ Ἰονίου, εἶναι ἤδη τὸ

Ο ΘΟΥΡΙΟΣ·

“Ὡς πότε, παληκάρια! νὰ ζοῦμε στὰ στενά...,,

Καὶ ὁ ΠΑΙΑΝ

“Ὅλα τὰ ἔθνη πολεμοῦν,
Καὶ στοὺς τυράννους τοὺς ὄρμοῦν...,,

Ὁ Θούριος ἦτο τὸ ἀγαπητότερον Ἄσμα τοῦ Ἄ. Ὑψηλάντου. Εἰς ἓνα λόγον αἱ Ποιήσεις τοῦ Ρήγα ἀπετέλεσαν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων τὸ ὄνομα τούτου ὄνομα ἐνθουσιασμοῦ.

Ὀλίγον ὕστερον ὁ Α. Κοραΐς, σύμφωνος μετὰ τοῦ Ρήγα, ἀναίρων (1800) τὴν κατὰ τῆς ἐλευθερίας πραγματείαν τοῦ Ἀνθίμου, Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων, ἐποίησε τὸ

“ΕΛΛΗΝΕΣ Συμπατριῶται!

Δουλοὶ νὰ ᾿μεθα ὡς πότε ;...,,

Εἶναι ἀξία παρατηρήσεως ἡ μετάπλασις τούτου ὑπὸ τὸν τίτλον Ὡ δ ἡ ὑ π ἔ ρ τ ῆ ς Ἑ λ λ ἄ δ ο ς. Ἐδημοσιεύθη διὰ τοῦ Λογίου Ἐρμού (1 Ἰανουαρίου, 1818), ἐξ ὀνόματος πλαστοῦ τινος Μοναχοῦ τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἡ μεταμόρφωσις αὕτη ἔχει μὲν πρόσχημα τὴν Παιδείαν καὶ Φιλογενεΐαν, βαδίζει δμως κατ' ἑκτασιν τὸ αὐτὸ πολιτικὸν πνεῦμα, καὶ πολλάκις περιέχει τὰς ἰδίας πρωτοτύπους φράσεις περὶ τῆς συμφωνίας, τῆς λαμπρῆς ἀπογονίας, τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης κτλ.

Κοινότατος εἰς τοὺς Ἑλληνας ἦτο καὶ ὁ Παϊάν

“Δεῦτε, Παῖδες τῶν Ἑλλήνων!...,,

πεποιημένος κατὰ μίμησιν ἑκείνου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας,

Μήλον τῆς Ἐριδος μεταξύ τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Γαλλίας διὰ τοὺς περὶ Ἑλλάδος καὶ γενικώτερον περὶ ὅλης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας σκοποὺς των. Κείμεναι εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου, σχηματίζουσι τὸ πλέον ἀξιόχρεων ἐναντίον των ὀρμητήριον. Ἡ Ρωσσία ἔσπευδε νὰ δείξῃ εἰς τὴν Μεσόγειον δυνάμιν τινα ἀντιπαραθετικὴν ἐναντίον τῶν ἐκτεταμένων σκοπῶν τῆς Μεταβολῆς, νὰ συστέλλῃ τὸ περὶ Ἐλευθερίας φρόνημα ἐνῶνον βαθμηδὸν τοὺς Ἑλληνας μὲ τοὺς Γάλλους, καὶ νὰ ἐκτελέσῃ, ἐὰν δυνηθῇ, ταχύτερον τὸ περὶ Τουρκίας πατροπαράδοτον σχέδιόν της διὰ τῆς Βαλτικῆς καὶ τοῦ Εὐξείνου. Ὁ νέος Αὐτοκράτωρ Παῦλος φαίνεται ἔτοιμος ν' ἀκολουθήσῃ τὴν πραγματοποιήσιν του. Ἡ Γαλλία ἤθελε νὰ παραλύσῃ τοῦτο, οἰκειόνουσά εἰς τὸ μέρος της μίαν γῆν, ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῆς ὁποίας ἐθεώρει μέλλοντα ὠφελήματα. Ἡ Ἀγγλία προέβλεπε τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ μηδενίσῃ τὰ μέτρα τῆς μᾶς καὶ τῆς ἄλλης· ἀλλ' ἐν τοσούτῳ θεωροῦσα ζηλότυπος καὶ πεφοβισμένη ἐνταυτῷ τὴν ὑπεροχὴν τῆς Μεταβολῆς, βιάζεται συντρέχουσα τὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσσίας, διὰ νὰ τὴν ἔχῃ σύμμαχον ἐναντίον της· καὶ ἤδη ἡ Ρωσσία, φαινομένη εἰρηνικὴ μετὰ τῆς Τουρκίας, καταλαμβάνει, 1799, στρατιωτικῶς τὴν Ἑπτάνησον, κηρυχθεῖσαν Ἐλευθερίαν Δημοκρατίαν, ἐνῶ παραδίδεται πολιτικῶς εἰς τὴν προστασίαν τῆς Ὀθωμανικῆς Πόρτας. Τῆς λυκοφιλίας αὐτῆς τὰ ἀποτελέσματα ἐξηγοῦνται μετ' οὐ πολὺ. Οἱ Ρῶσοι, ὡς ἰσχυρότεροι, δίδουν εἰς αὐτὴν καὶ Νόμους, καταφρονούντες τὸ δικαίωμα τῶν

Τούρκων, ὡς ἀδυνάτων. Ἔχει τις μολοντοῦτο νὰ παρατηρήσῃ τὸ ἀσυμβίβαστον τῆς συνδιανομῆς τῶν Ρώσων καὶ τῶν Τούρκων, ἐνῶ οἱ δεῦτεροι ἐξῶκειλον διὰ τὴν βαρβαρότητά των εἰς πολλὰς ἐναντίον τῶν Κατοίκων καταχρήσεις καὶ φόβους ἀκόμη.

Κολακεύουν οἱ Ρῶσοι τοὺς Ἕλληνας, συνιστῶντες ὑπὸ τὴν ὑπηρεσίαν των καὶ Σώματα Ἑλληνικὰ διὰ μέλλοντας σκοπούς. Συγχρόνως ἀναβαίνουνσι τοὺς Θρόνους τῆς μὲν Δακίας ὁ Κωνσταντῖνος Ὑψηλάντης καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Μουρούζης, τῆς δὲ Μεγάλης Ἐκκλησίας ὁ Γρηγόριος, ὄλοι Ρωσίζοντες. Εἰς χειρόγραφον Ἡμερολόγιον τοῦ 1800 εἶδομεν Συμφωνίαν τινὰ μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ κινήματος τῆς Σερβίας· δι' αὐτῆς δέ, καθὼς καὶ διὰ τῶν ἄλλων γειτόνων Ἐπαρχιῶν, νὰ ἐνεργηθῇ ἡ κατάσχεσις τοῦ Αἴμου, καὶ τοιουτοτρόπως νὰ ἐξαπλωθῇ ὁ Πόλεμος μέχρι τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Πελοποννήσου. Τὸ σχέδιον τοῦτο, ἂν ὑπῆρξε, θεωρεῖται καθ' ὑπαγόρευσιν ξένην, ἀποτετιομένην εἰς τὸ μέτρον τοῦ νὰ ἐνεργηθῇ διὰ τῶν ἀνωτέρω ἀτόμων, ὅ,τι ἐπεθύμησεν ὁ Ναπολέων διὰ τοῦ Ρήγα, ἀλλ' ἀπέτυχεν (α).

(α) Ἡ Γαλλία ἀπέτυχεν ἐπίσης καὶ μετέπειτα, ὅτε εὗρισκοντο οἱ Ρῶσοι εἰς τὴν Ἐπτάνησον ἐπὶ τοῦ Στολάρχου καὶ Πληρεξουσίου Διοικητοῦ Θεοδώρου Θεοδωρίδου Οὐζακάφ. Διωργάνισε τότε τὴν κίνησιν τῆς Πελοποννήσου καὶ τοὺς Σουλιώτας, ἀποστείλασα εἰς τὸ Μαραθῶνισι ἔν πλοῖον πολεμοφοδίων πρὸς τὸν Ζαχαριῶν καὶ τοὺς Καπετανέους τῆς Μάνης. Ἄλλ' ἐξ ἑνὸς μέρους οἱ Ἄγγλοι προπαρεσκευάσθησαν ἤδη νὰ ἀποβιβάσωσι Δύναμιν Στρατιωτικὴν εἰς τὰς Παλαιὰς Πάτρας.

νολογεί μολοντοῦτο ἐν μέρει τὴν ὑπαρξίν του ἢ διαγωγή τοῦ Ὑψηλάντου. Ἄμα ἔφθασεν οὗτος εἰς τὸ Βουκουρέστιον, ἔλαβεν ἀμέσως συνέντευξιν μυστικὴν μὲ τοὺς ἀπὸ τὸν Ζέμονα ἐξεπίτηδες ἐλθόντας Στέφανον Τσιφκοβίτζ και Ὅσποδάρ Πέτρον Τοπρέναν, ἀπεσταλμένους ἀπὸ τὸν εἰς Βελι-

ὑποκτεύοντες τὴν κατάσχεσιν τῆς Πελοποννήσου ἐκ μέρους τῶν Γάλλων· και ἐκ τοῦ ἄλλου ὁ ἌντωνόΜπεης, σπειδῶν νὰ δεῖξῃ ἐκδούλευσιν πιστὴν εἰς τὴν Τουρκικὴν Ἐξουσίαν, διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν Ἡγεμονίαν τῆς Μάνης, ἐπρόδωσε τὴν ἀποστολὴν τῶν πολεμοφοδίων εἰς τὸν Πασσάν τῆς Χερσονήσου. Συγχρόνως οἱ Πρόξενοι τῶν ἄλλων Δυνάμεων ἀνέφερον τὴν ὑπόθεσιν πρὸς τοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν Πρέσβεις των. Ὑπέθεσαν οὗτοι σύμφωνον τὴν Πόρταν δυνάμει μᾶς μυστικῆς Συνθήκης, γενομένης (4 Ἰουλίου) μεταξύ αὐτῆς και τῆς Γαλλίας· παραπονέθησαν· οἱ Τούρκοι δμως ἀπεποιήθησαν πᾶσαν μετοχὴν, και τέλος πάντων ὑπεχρεώθησαν νὰ διευθύνωσι τὸν Σερεμέτ Πεὴν (Κρήτα) μὲ 11 πολεμικὰ Πλοῖα. Αὐτὸς ἐπολέμησε καταστρέψας πολλοὺς Καπετανέους τῆς Μάνης, σύμμαχος τῶν ὁποίων ἦτο και ὁ Ζαχαριάς (ἀφήσας ἤδη τὸν πόλεμον τῶν Μπαρδουναίων Τούρκων). Κατέστησε δὲ εἰς τὴν Ἡγεμονίαν τὸν ἌντωνόΜπεην.

Οἱ Ἄρχιερεῖς και οἱ Προεστώτες τῆς Πελοποννήσου, προσκληθέντες ἐξεπίτηδες, ἠρωτήθησαν και ἀπεκρίθησαν τὴν παντελῆ ἀγνοιάν των περὶ τῶν τρεχόντων. Τότε ὁ Πασσάς ἐξήτησεν ἐπιμόνως τὴν κεφαλὴν τοῦ Ζαχαριά· και οὗτοι τὸν ὑπεκρίθησαν τὴν ἀδυναμίαν των εἰς μέτρον τοιοῦτον, ὄχι ὡς τόσον δυσκατόρθωτον, ὅσον διὰ τὴν ὁποίαν εἶχον ἀνάγκην τοῦ Ζαχαριά, ἀποτελοῦντος στάσιν τινὰ ἰσορροπίας τῶν Πελοποννησιακῶν πραγμάτων μεταξύ τῶν Τούρκων και τῶν Ἑλλήνων.

Ὑστερον ὄλων τούτων ἐμεθοδεύθη και ἐπέτυχεν ἡ δολοφονία τοῦ Ζαχαριά ἐκ μέρους τινὸς Ἄναδόχου του Μανιάτου (Ἴσως καθ' ὑπαγόρευσιν και συνδρομὴν τοῦ προμνησθέντος ἌντωνόΜπεη).

γράδην Καρα - Γιώργην, Στάνον Κλάβαν και Όσπο-
δάρ Μελάκον.

Ἡ διακατοχὴ τῆς Ἑπτανήσου καὶ τῆς Σερ-
βίας ἢ ἐπανάστασις (α) ἠλεκτρίζει θαυμασίως τὰ
πνεύματα τῶν Ἑλλήνων. Ἡ Ρωσσία ρίπτει καὶ
εἰς τὴν Ἥπειρον τοὺς πόδας τῆς, καταλαβοῦσα
(1806) τὴν Πάργαν. Ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς
σύρεται μέγας ἀριθμὸς Ἑλλήνων. Οἱ Τούρκοι,
παίγνιον ἤδη τῆς ἀδυναμίας των, ἀποξενώνον-
ται τοῦ δικαίωματος τῆς Ἐμπορικῆς Σημείας· οἱ
δὲ Ἕλληνες, χωρὶς ν' ἀπελπισθῶσιν ἀπὸ τὰς
κατὰ τὴν Ἥπειρον ἀτυχίας τοῦ Κίτσου Βότσαρη
καὶ τοῦ Σαμουὴλ Καλογήρου, τὰ κινήματα τῶν
ὁποίων (1802) ἔφερον χαρακτῆρα μερικόν, προ-
σηλώνουσι τὸ βλέμμα των εἰς τὴν ἐπιθυμητὴν
προχώρησιν τῶν Σέρβων καὶ τὴν ἐλπιζομένην
ρῆξιν νέου Πολέμου μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τούρ-
κων. Ἡ ὄργη τῆς Πόρτας σύρεται ἐναντίον τῆς
διαγωγῆς τῶν μνημονευθέντων (β) Ἡγεμόνων
τῆς Δακίας. Διαδέχονται τούτους ἄλλοι Γαλλό-
φρονες· πλὴν εἰς μάτην. Αἱ ἠνωμένοι Δυνάμεις
τῆς Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας δίδουσι τὸν νόμον εἰς

(α) Οἱ Σέρβοι, διοικούμενοι διὰ πολὺν καιρὸν ἀπὸ Κνέ-
ζας καὶ Ζουπάνας : ἦτοι Ἡγεμόνας καὶ Τοπάρχας, ἐξέτεινον
ἄλλοτε (1350, ἐπὶ τοῦ Στεφάνου τοῦ ἐπονομασθέντος Δυνατοῦ),
τὴν κυριότητά των μέχρι τῆς Θεσσαλονικῆς. Καταπολεμηθέν-
τες ἔπειτα (1389) ἀπὸ τοὺς Τούρκους εἰς τὸ πεδῖον Κόσοβον,
ὀπετάγησαν τέλος πάντων εἰς τούτους (1439). Τὰ συνεχῆ δεινά
των ἀπὸ τοὺς Σατράπας καὶ τοὺς Δαΐδας τοῦ Βελιγραδίου ἐστά-
θησαν ἀφόρητα, καὶ ἔδωσαν τὰς αἰτίας εἰς τὴν Ἐπανάστασιν
τοῦ 1802.

(β) Σελ. 101.

την πολιτικὴν τοῦ Σουλτάν Σελίμ· καὶ ἤδη οἱ πρῶν Ἡγεμόνες ἐπανερχονται εἰς τὰ Καθέδρας των.

Ἡ Σάλπιγξ τοῦ Πολέμου ἤχει καὶ πάλιν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1806. Ὁ Ἀϊδὴν Πασσᾶς εἰσβάλλει εἰς τὴν Δακίαν· ὁ δὲ Κωνσταντῖνος Ὑψηλάντης, ἀδύνατος νὰ κρατηθῆ μόνος, ἀναχωρεῖ κατὰ τὸν Αὐγουστον, ἀφήσας δυνάμιν τινα Στρατιωτικὴν εἰς τὴν Βλαχίαν ὑπὸ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς ὀγλιγώρου ἐπιστροφῆς του. Ἡ δύναμις αὕτη, συγκειμένη ἀπὸ Κροάτας ὡσεπιτοπλείστον, ὑπερασπίζετο εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ Μοναστήρια μέχρι τῆς 25 Νοεμβρίου, πολεμήσασα μόνον εἰς τὰ χωρία Μορτσινιάνον καὶ Γλίτανε μὲ τοὺς εἰς τὸ Ὀρζιπένι καὶ Κοτόκαν στρατοπεδευμένους 8000 Τούρκους.

Ἡ Ρωσσία, τεταραγμένη ἤδη διὰ τὴν ἀναγόμευσιν τοῦ Ναπολέοντος ὡς Αὐτοκράτορος τῆς Γαλλίας, δοκιμάζει τὰς συνακολούθους δυστυχεῖς περιστάσεις τοῦ Ἀουστερλίτς καὶ τοῦ ἐκ τῆς Νεαπόλεως διαγμοῦ τῶν Ἀγγλο-Ρώσων ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Μασσέναν. Ἐντεῦθεν ὁ καθολικὸς Πόλεμος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἠπείρου καὶ ἡ ἐπιρροή τῆς νέας Αὐτοκρατορίας τὴν ὑποβάλλουν εἰς τὸ μέτρον τῆς κατασχέσεως τῶν δύο Ἡγεμονίων τῆς Δακίας.

Ὁ Στρατηγὸς Μίχελσον εἰσβάλλει εἰς τὸ Βουκουρέστιον κατὰ τὸν Δεκέμβριον μὲ κάποιον πλάγιον τρόπον. Ὀλίγον ὕστερον (8 Φεβρουαρίου 1807), εἰσέβαλε διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου κατέπρσθεν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ Ἀγγλικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Ναύαρχον Δουκφόρθην, σκοπὸν ἔχων τὴν βιαίαν συμμάχησιν τοῦ Σουλτάνου

κατὰ τῆς Γαλλίας. Οἱ Γάλλοι ὅμως ὑπερισχόουν εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ταλανιζομένης ἤδη Πόρτας, καὶ τὴν ὁδηγοῦν εἰς κάποια ἀσφαλιστικὰ μέτρα, διὰ τὰ ὁποῖα καὶ ἐθυσίασαν καὶ ἐκοπίασαν ἐξ ἀνάγκης οἱ Ἕλληνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, προηγουμένου τοῦ Πατριάρχου τῶν Γρηγορίου.

Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ,

ἀκολουθῶν τὴν Ρωσικὴν Ἐκστρατείαν, ἐνεργεῖ τὸν σχηματισμὸν ἑνὸς Ἑλληνικοῦ Σώματος ὡς 3,400 ὑπὸ τὸν ἀξιωματικὸν Νικόλαον Πάγκαλον. Τὸ Σῶμα τοῦτο ἠδδοκίμησεν εἰς τὰς κατὰ τοῦ Γκιουργκιόβου μάχας καὶ τὴν ἐνδοξὸν νικητὴν τοῦ Ὀπιλέστι. Τὸ πᾶν σαλευεταὶ καὶ ἐλπίζει ἐν τοσοῦτῳ. Εἰς τὴν Ἐπτάνησον διοργανίζεται τὸ Κίνημα τῶν μεσημβρινῶν ἐπαρχιῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Ὁ Σινιάβιν, Ναύαρχος τοῦ Ρωσικοῦ Στόλου, καταστρέφει ἐκεῖνον τῶν Τούρκων κατὰ τὸ Αἰγαῖον· οἱ δὲ Ἕλληνες θεωροῦσιν ἤδη τὴν προωρισμένην ὥραν τῆς σωτηρίας τῶν ἀπὸ τὴν μάλιστα τῆς Ὀθωμανικῆς τυραννίας. Τί ἀπολαμβάνουν ὁμως, ἐνῶ ἡ μεταξὺ τῆς Γαλλίας καὶ Ρωσσίας Εἰρήνη τοῦ Τιλσίτ, ἀφήσασα ἡσυχον τὴν Ἥπειρον, ἐπέφερε τὴν Ἀνακωχὴν τῆς Σλοβοίας, (12 Αὐγούστου, 1807) ; Οἱ Τοῦρκοι ἐκδικοῦνται τὴν πρὸς τοὺς Ρώσους ἀφοσίωσιν τούτων. Σφάζονται καὶ ἄλλοι καὶ ὁ γηραιὸς Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, πατὴρ τοῦ ἐπαναστάτου Κωνσταντίνου· καὶ ἀρπάζονται αἱ περιουσίαι διαφόρων, εἰς τὴν Στερεὰν πρὸ πάντων. Ὁ τύραννος Ἀλῆ Πασσᾶς δράττει ἤδη τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ θεμε-

λίωση τὴν ὑπεροχὴν του εἰς τὴν Ἑπειρον διὰ τῶν ὀμοτέρων τρόπων (α), μὴ βλέπων ταλαντευομένην πλέον τὴν τύχην ὀλοκλήρου τοῦ Ὄθωμανικοῦ Βασιλείου. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων, δὲν ἀπέβησαν ὀλιγώτερον ἀτυχεῖς καὶ αἱ ἐλπίδες τῶν Σέρβων μετὰ πολυχρόνιον πόλεμον. Ἀφέθησαν εἰς τὴν π ρ α ὀ τ η τ α τ ὶ ν Τ ο ὕ ρ κ ω ν, βεβαιωθείσαν διὰ τῶν τραγικωτέρων πράξεων τοῦ 1813.

Τὰ πράγματα ἔκτοτε λαμβάνουσι νέαν ὀψωδῆποτε μορφήν. Αἱ περὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας πλάγιοι προσπαθήσεις τῆς Ρωσσίας καὶ Γαλλίας ἐξηγοῦνται εἰς τὸ Τιλσίτ' καὶ μετὰ τῶν δύο ἠνωμένων ἤδη φιλοδόξων Αὐτοκρατόρων (τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ναπολέοντος) προτείνεται ἡ διανομὴ τῆς Ἑλλάδος συμπεριλαμβανομένης τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Ἰλλυρίας, πίπτει εἰς τὴν μερίδα τῆς Γαλλίας. Κανεὶς δὲν γίνεται λόγος περὶ τῆς πολιτικῆς ὑπάρξεώς της, μ' ὅσας ἔκαμε τοσάκις προθύμους θυσίας. Μολαταῦτα ἡ περὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνοικονόμητος ζηλοτυπία παρίσταται καὶ πάλιν, καθὼς καὶ ἄλλοτε (β), τὸ μόνον ἀνυπέρβλητον ἔμποδον αἱ προβληθεῖσαι συμφωνίαι μένουσι μέχρι λόγου· ἡ δὲ Ἑλλάς ἀπαλλάττεται παραδόξως ἀπὸ μίαν περίστασιν, ἡ ὀποία ἔμελλε νὰ τὴν στερήσῃ πλέον

(α) Ἐχομεν τὰ παραδείγματα τῆς Βοσκοπόλεως, τῆς Πρεβέζης, καὶ τόσων ἄλλων Πόλεων καὶ Κωμοπόλεων, γενομένων τῶν περισσοτέρων παρανάλωμα τῆς ἀπανθρωπίας τοῦ Ἰσοῦφ Ἀράπη.

(β) Ἴδε Σελ. 89.

πᾶσαν περί τῆς Ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς Ἀυτονομου καταστάσεώς της ἐλπίδα.

Οἱ Ἰάλλοι διαδέχονται τοὺς Ρώσους εἰς τὴν Ἐπὶ τάνησον (α). Ἀπηλπισμένον ἤδη τὸ ἐκεῖ Στρατιωτικὸν Σῶμα τῶν Ἑλλήνων (β), σχεδιάζει εἰς τὴν Ἁγίαν Μαύραν καὶ ἀποφασίζει (1808) τὴν ἔξοδόν του εἰς τὴν Στερεάν, διὰ νὰ κινήσῃ νέαν Ἐπανάστασιν τοῦ τόπου ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς τυραννίας τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Μεταξὺ τῆς Ρωσσίας καὶ Τουρκίας ἦτον ἤδη συμπεφωνημένη ἡ Ἀνακωχὴ τῶν ὄπλων· τὰ δὲ Στρατεύματα τῆς πρώτης διέμενον εἰς τὰς Ἡγεμονίας τοῦ Ἰασίου καὶ τοῦ Βουκουρεστίου.

Οἱ Πολεμικοὶ Ἕλληνες τῆς Ἁγίας Μαύρας συναγροικοῦνται μὲ τοὺς ἔξω Ὀπλαρχηγούς, ἕνας τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ

ΠΑΠΠΑ ΘΥΜΙΟΣ.

Διὰ τὰ μίση των κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ εὑρον εὐχαρίστους καὶ τοὺς Λαριτσαίους Τούρκους, καὶ ἐτοιμοὺς νὰ συμπράξωσι πλαγίως πολλοὺς σημαντικοὺς Ἀλβανούς. Ἄλλ' ὁ Παππᾶ Ἐθύμιος προλαμβάνει κινήθεις εἰς τὰ Χάσια τοῦ Ὀλύμπου (γ), ὁ Μουχ-

(α) Μετὰ τὴν ἀνωτέρω Εἰρήνην τοῦ Τιλιτ, 1807.

(β) Εἶναι τὸ ἴδιον, περὶ τοῦ ὁποίου ἀνεφέραμεν Σελ. 78, Σχόλ. α'.

(γ) Κυρίως δὲν προέλαβεν οὗτος τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἐβιάσθη. Τό, περὶ οὗ ὁ λόγος, Σχέδιον τοῦ 1808 ἐπρόδωσε πρὸς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν Δελιγιάννης τις, Καπετάνιος τοῦ Μετσόβου. Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς, προλαμβάνων τὴν περίστασιν, διέβθυνεν ὑπὸ τὸν υἱὸν του Μουχτάρ Πασσᾶν τοὺς Σωματοφόλακάς του (Τσοχατάρους) μὲ μεγάλην βίαν. Ὁ Παππᾶ

τὰρ Πασσᾶς τὸν καταστρέφει μετὰ μίαν ἀντίστασιν γενναίαν· καὶ αὐτὴ ἡ περίστασις φέρει τὴν παραλυσίαν ὀλοκλήρου τοῦ σχεδίου τῶν εἰς τὴν Ἁγίαν Μαύραν. Ἡ ἔξοδος τούτων ἐμποδίζεται διὰ τῶν παρακλήσεων τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ πρὸς τὸν Δαντσίλῳτον· καὶ οὗτοι συμπεριλαμβάνονται πλέον ὑπὸ τὴν δούλευσιν τῆς Γαλλίας.

Οἱ Ὀλύμπιοι δὲν συμβουλεύονται τὸ παρελθόν, ἢ τὰ παραδείγματα τῶν διαφόρων ἐποχῶν. Ὁ Σύλλογος τοῦ Ἐρφόρτου (1808), ἡ μὴ ἐπικύρωσις τῶν Συμφωνιῶν τῆς ἐν Σλοβοῖα Ἀνακωχῆς, καὶ μάλιστα ἐκείνων, ὅσαι ἀπέβλεπον τὴν Μολδαυίαν καὶ Βλαχίαν, ἐστάθησαν τὰ αἴτια, ἕνεκα τῶν ὁποίων ματαιοῦνται αἱ εἰς τὸ Ἰάσιον διαπραγματεύσεις, καὶ ἐπαναλαμβάνεται (1809) ὁ Πόλεμος μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τούρκων. Ἡ Ρωσσία ἐπανακαλεῖ καὶ πάλιν τὴν Ἐπανάστασιν τῆς Στερεᾶς. Ἐντεῦθεν

Ο ΟΛΥΜΠΟΣ, Η ΟΣΣΑ

καὶ ἄλλοι Τόποι ἐπανίστανται· ἡ δὲ Στερεὰ ὅλη ταραττεται ἀπὸ τὰ μέτρα τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, σπεύδοντας νὰ ἀνακαλύψῃ ὀλόκληρον τὴν ὑποτιθεμένην συναγροϊκήσιν της εἰς τὰ Ρωσικὰ κινήματα.

Ἐθῆμιος ἐκλαμβάνει μακρόθεν τὸ Στράτευμα τοῦτο ὡς ἐκεῖνο τῆς Ἁγίας Μαύρας. Εἰς τὴν πλησιάσιν του ὁμοῦ ἐγνώρισεν ἀμέσως τὴν προδοσίαν, βιάζεται πολεμῶν, ἂν καὶ ἀπροπαρασκευάστος, καὶ μόλις διασώζεται. Μετέπειτα συνελήφθη ἐξ ἀπάτης παρὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ὅστις τὸν διεμέλισεν εἰς τέσσαρα μέρη.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω μάχην ἔπεσεν ὁ ἀδελφός του Θεόδωρος, παραταχθεὶς μὲ πολλὴν γενναϊότητα.

Εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐπαναστάσεως αὐτῆς ἐνοχοποιεῖται καὶ πάλιν μέγα μέρος τοῦ Ἱερατείου, ἢ σωτηρία τοῦ ὁποίου χρεωστεῖται ἀκολούθως εἰς τὴν παραδειγματικὴν πίστιν τοῦ Δημητρίου Καλογήρου. Ποῖος δὲν θαυμάζει τὴν ὑπὲρ Πατρίδος εὐαισθησίαν τούτων τῶν ἀνθρώπων, μαχομένων ἤδη εἰς τὸ κέντρον τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ Τούρκου χωρὶς τινος ἄλλης βοηθείας καὶ μάλιστα τῆς θαλασσοῦ ; Οἱ Ἕλληνες, πιστοὶ εἰς τὰς ἐλπίδας των, γενναῖοι εἰς τὰς δυστυχίας των, περιμένουν νὰ ἴδωσι τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Ὀλύμπου, ὡς ἐγγύησιν τοῦ ἀσφαλούς κινήματος καὶ τῶν ἄλλων Τόπων ἐν γένει. Ἄλλὰ τὰ πράγματα ἐξηγοῦνται μὲ τὴν αὐτὴν διάλεκτον καὶ πάλιν. Οἱ Μπαλῆβαι μεμονωμένοι ἀφίνονται εἰς τὸ πεπρωμένον τῆς τόλμης των, καὶ προσφέρονται τελευταῖον θύματα θεληματικὰ διὰ τὴν κινδυνεύουσαν κατάστασιν τῶν ἐπαναστάντων τόπων. Καμμία περὶ τούτων μνεῖα δὲν γίνεται εἰς τὴν Εἰρήνην τοῦ Βουκουρεστίου (16 Μαΐου, 1812), ἢ ὁποία ἀφαιρεῖ ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὴν Βασσαραβίαν καὶ τὸ Ἀνατολικὸν μέρος τῆς Μολδαβίας, καὶ ἀποκαθιστᾷ τὴν Ρωσσίαν Προστάτιδα τῆς Βλαχίας καὶ τοῦ λοιποῦ μέρους τῆς Μολδαβίας.

Ἀποδεικνύεται ὡς τόσον, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐξ ἐνὸς μέρους πάντοτε νενικημένη καὶ αἰείποτε ἀκαταμάχητος· καὶ ἐκ τοῦ ἄλλου πάντοτε ἐλπίζουσα τὴν ἐλευθερίαν τῆς καὶ ἀδιακόπως ἀπατωμένη διὰ τὴν ἀκάθεκτον ὁρμὴν τῆς : ἡ Ἑλλάς ἐπρόσφερον εἰς τὸ θυσιαστήριον ξένων συμφερόντων τὴν μερίδα τοῦ πολυτίμου αἵματός τῆς. Ὡς ἀποζημίωσιν

δὲ τούτου ἔλαβεν ὄχι τὴν παῦσιν, ἢ τοῦλάχιστον τὴν μετρίασιν, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν ἀξησιν τῶν δεινῶν τῆς.

Ἐκ τῆς μακρᾶν αὐτῆν, ἀλλὰ τόσον ἐπιζήμιον πείραν, προέκυψε τὸ νὰ μὴ πιστεύωσι πολλοὶ τοὺς Ἀποστόλους τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, εὐκολύνοντας τὰ πάντα διὰ τῆς συνδρομῆς τῆς Ρωσσίας. Τὸ μόνον δέ, ὅσον ἐπιθυμητόν, τόσον πιστευτόν, ἦτον ἀπλή ἢ ρήξις ἐνὸς Πολέμου διὰ τὰς ἐξακολουθούσας ἀσυμβιβάστους διαπραγματεύσεις τῆς Πετροπόλεως καὶ τοῦ Βυζαντίου.

Ὅτι κατάρθωσεν ἡ Ρωσσία εἰς τὸν Ὀλυμπον καὶ κατὰ τὸν ἔσχατον Πόλεμόν τῆς, τοῦτο ἐνήργει (1809) καὶ ἡ Γαλλία διὰ τοῦ φρονίμου Δαντισιώτου, μολονότι, ἡ ἀκαταμάχητος Ἰσπανία : τὸ μοναδικὸν στοιχεῖον τῆς σωτηρίας τῆς Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας, ἐχώνευεν ἤδη εἰς τὸ μέρος τῆς ὄλον τὸν πεισματικὸν ἀγῶνα τοῦ γενναίου νικητοῦ τῶν ἄλλων, τοῦ Ναπολέοντος. Τὴν περὶ τοῦ Κινήματος τῆς Ἑλλάδος πρότασιν ἐγκολπώθησαν ὁ Θ. Κολοκοτρώνης, θερμὸς ἐπίσης ἐνεργὸς τοῦ ἰδίου πνεύματος καὶ ἐπὶ τοῦ Σινιάβιν, οἱ Μαυρομυχαῖοι καὶ ὄλοι οἱ εἰς τὰς Ἰονίους φυγάδες Πολεμικοὶ τῆς Στερεᾶς. Σύμφωνος τὸ παραδοξότερον εὐρέθη καὶ ὁ Ἄλφ. Φαρμάκης (Λαλαῖος), φυγὰς καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ζάκυνθον. Εἶναι οὗτος γνωστὸς εἰς τὴν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως Ἱστορίαν τῆς Πελοποννήσου (α).

(α) Κατήγετο ἀπὸ μίαν τῶν σημαντικῶν οἰκογενειῶν τοῦ Λάλα. Ὑποπετεύων τὴν Ἑξουσίαν, ἀνήγειρε πύργον πολεμικὸν πρὸς ἀσφάλειάν του. Ὁ Βελγὶ Πασσῆς ἐπέστη εἰς τὴν ἐξόντωσίν του. Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐνεργήθη ἡ διαίρεσις

Ἐπέσχετο διὰ τῶν σχέσεων καὶ τῆς ἐπηρείας του ὄχι μόνον τὴν μὲ τοὺς Ἑλληνας ἔνωσιν τῶν Λαλαίων καὶ Μπαρδουναίων Τούρκων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄμεσον κυρίευσιν πολλῶν Φρουρίων τοῦ μεσημβρινοῦ καὶ τοῦ δυτικοῦ μέρους τῆς Πελοποννήσου.

Εἰς τὰ γενικώτερα μέτρα τῆς μεταξύ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη Συμφωνίας περιείχοντο, κατὰ τὴν ζῶσαν πληροφορίαν διαφόρων, τὰ ἑξῆς.

«Σύμφωνοι οἱ Ἕλληνες καὶ Τούρκοι νὰ πολεμήσωσι τὴν τυραννίαν τῶν Πασσάδων τῆς Πελοποννήσου — Ἀναφέροντες τὰς αἰτίας τῆς τοιαύ-

τῶν Λαλαίων καὶ μάλιστα τοῦ Μουσταφᾶ Ἀγᾶ, ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀλῆ Φαρμάκη. Τοιουτοτρόπως κινεῖται ἐναντίον του ὁ Πασσὸρ Πεῆς.

Εἰς τὴν περίστασιν του αὐτὴν ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης ἐπεκαλέσθη βοηθὸν του τὸν εἰς Ζάκυνθον Θ. Κολοκοτρώνην, ἐπεθυμίζων τὴν μεταξύ των πατρικὴν φιλίαν. Ὁ Κολοκοτρώνης συμμερίζεται τὴν δυστυχίαν τοῦ φίλου του. Τὸ ὄνομα τούτου ἦτον ἐπιφοβὸν πολλὰ εἰς τοὺς Τούρκους. Ὁ Πασσὸρ Πεῆς, ἀτυχῆς εἰς τὰς πολιορκητικὰς του ἐργασίας, ὑπόσχεται εἰς τὸν Ἀλῆ Φαρμάκην τὴν συγχώρησιν τοῦ Βελῆ Πασσᾶ, ἐὰν παραδώσῃ μόνον τὸν Κολοκοτρώνην. Ὁ Λαλαῖος δὲν καταδέχεται νὰ ἐπιπορκῆσῃ. Ἡ συνθήκη τῆς Ἀμνηστίας γίνεται δεκτὴ τέλος πάντων καὶ ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης φροντίζει, ὡς οὐσιωδέστερον τῆς τιμῆς του ὑποκείμενον, τὴν ἐλευθέραν ἀναχώρησιν τοῦ πιστοῦ βοηθοῦ του.

Τοιουτοτρόπως διασώζεται καὶ πάλιν ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὴν Ζάκυνθον, προλαμβάνων τὰς ἐκδοθείσας ἐναντίον τῆς Συνθήκης διαταγὰς τοῦ Βελῆ Πασσᾶ περὶ τῆς κατακρατήσεώς του. Ὁ ἴδιος Βελῆ Πασσᾶς ἐφρόντισε καὶ μετέπειτα νὰ τὸν παραλάβῃ μέσον χρηματικῶν θυσιῶν ἄλλ' ἢ Ἰονικὴ Κυβέρνησις δὲν κατεδέχθη νὰ τὸν παραδώσῃ.

Εἰς τὴν νῆσον τῆς Ζακύνθου μετέβη μετ' ὀλίγων καὶ ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης, φεύγων τὴν ἐπιβουλὴν τοῦ Βελῆ Πασσᾶ.

της διαγωγῆς των πρὸς τὸν Σουλτάνον, νὰ διαφυλάττωσι τὸν Ἴσθμόν, κόπτοντες τὴν διὰ ξηρᾶς συγκοινωνίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὴν Πελοπόννησον — Ἡ Σημαία τῶν ἠνωμένων Μερῶν νὰ φέρῃ ἀμοιβαία τὰ σύμβολα τῆς Ἡμισελήνου καὶ τοῦ Σταυροῦ κλπ ».

Ποία ἀσυλλόγιστος ἀπάτη συνδυασμοῦ!

Ὁ Θ. Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Ἀλῆ Φαρμάκης μετέβησαν εἰς Κέρκυραν, διὰ νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὸν Ναπολέοντα, καὶ νὰ τὸν πληροφορήσωσιν, ὅτι κινῶσι τὴν Πελοπόννησον καὶ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν λάβωσι τὰ ἀπαιτούμενα βοηθήματα. Ὁ Δαντισλῶτ τοὺς ἐμπόδισε, γράψας ὁ ἴδιος περὶ τούτων ὄλων. Οἱ εἰρημένοι μετέβησαν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Τσαμουργιάν, διὰ νὰ κατορθώσωσι σύμμαχόν των τὸν ἰσχυρότερον τῆς ἐποχῆς Σουλεϊμάν Τσαπάραν, καὶ δι' αὐτοῦ τὸν ἀντιπερισπασμὸν τῶν Ἡπειρωτικῶν δυνάμεων τῆς Τουρκικῆς Ἐξουσίας. Ὁ Π. Μαυρομιχάλης ἐφοδιάζεται εἰς τὴν Κέρκυραν παρὰ τοῦ Δαντισλῶτου μετὰ πολεμοφόδια ἀρκετὰ καὶ χρηματικὰ μέσα. Ἀλλά, καθ' ἣν στιγμὴν περιεμένοντο ἀνώτεραι ὁδηγίαι περὶ τοῦ Κινήματος, καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς Ἀγίας Μαύρας οἱ Ἕλληνες καὶ τὸ Γαλλικὸν Σῶμα, συνιστάμενον ἀπὸ Κόρσους, οἱ Ἄγγλοι καταλαμβάνουσι τὰς νήσους τῆς Κεφαλληνίας, Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης, ὁ Δαντισλῶτ ἐδρίσκειται ἐξαίφνης εἰς θέσιν ἀμυντικὴν, ἐμποδίζονται αἱ προπαρασκευαί, καὶ παραλύεται ἐξ ὀλοκλήρου τὸ σχέδιον τοῦ νέου Κινήματος. Ἦσως κατ' εὐτυχίαν

Εἶδομεν μέχρι τοῦδε ἀπὸ τὰς διαφόρους σημαν-

τικωτέρας περιστάσεις, ὅτι οἱ Ἕλληνες διέκειντο εἰς ἐχθροπραξίαν διηνεκῇ μὲ τὸν τύραννόν των. Ἄλλὰ τὸ τέρμα καταστάσεως παρομοίας ἔπρεπε νὰ φθάσῃ πλέον. Τὰ ἀλλεπάλληλα παθήματα τοὺς καθοδηγοῦν εἰς μέτρα πολὺ πλέον ἀρμόδια· καὶ τούτων τὴν ἐξέτασιν θέλομεν κάμει, ἅμα ἐρευνήσωμεν ἐν μέρει τὴν παρατελευταίαν κατάστασιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Βασιλείου

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Κατάστασις τοῦ Ὀθωμανικοῦ Βασιλείου, ἢ Ἐπιστροφή — Σουλτάν Σελίμ Γ' — Μουσταφᾶ Παϊρακτάρης. — Δερεμπεϊδες. — Σουλτάν Μαχμούτ. — Γενίτσαροι. — Νομοθεσία Τούρκων. — Τελευταῖαι παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Ὀθωμανοὶ ἤρχισαν κυρίως στερούμενοι τὸ πρῶτον πολεμικόν των πνεῦμα ἀπὸ τῆς Βασιλείας τῶν Διαδόχων τοῦ Μουράτ Δ' (1689), καθ' ὃν καιρὸν ἡ Ρωσσία προετοιμάζετο νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν βαρβαρότητα, εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκετο ἐπὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ Οἴκου τοῦ Ρομανώφ Ἡ πολιτικὴ των Ἐξουσία, ταλαντευομένη πρὸ καιροῦ ἀπὸ τὰς ἐπηρείας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Πολιτικῆς, καὶ στερουμένη βαθμηδὸν τὰς κατακτήσεις της πρὸς τὴν Ἄρκτον, ὀπισθοδρομεῖ ταχεῖα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατεῖχε πρὸ ὀλίγου θέσιν, καὶ ὑπάρχει περιοδικῶς κατὰ θαῦμα δυνάμει τῆς ἐξωτερικῆς ἀντιζηλίας.

Τώρα ἐκτείνουσιν εἰς αὐτὴν οἱ Ρῶσσοι χεῖρα ἰδιωφέλιμον, ἀνακαλύπτοντες τὴν ἀδυναμίαν της, καὶ τὴν παραλύουν. Τώρα ἀσθμαίνουσιν τὴν ἐμψυχώνουν οἱ Γάλλοι, καὶ τὴν ὑποστηρίζουν, ὡς ἐν στέλεχος, διὰ τὸ συμφέρον των. Τώρα οἱ Ἄγγλοι τὴν ἐπηρεάζουν διὰ τῆς βίας. Τώρα καὶ οἱ Φαναριῶται τῆς Αὐλῆς της, διηρημένοι εἰς τὰς στάσεις τῶν Ρώσσων καὶ τῶν Γάλλων, τὴν θάπτουσι πολιτικῶς, θηρεύοντες πραγματικῶς τὸ συμφέρον τῶν ἐντολέων των. Τοιοῦτοτρόπως ἡ νᾶνος καὶ παλίμβουλος πολιτικὴ της δὲν δεικνύει

οὐδὲ σημεῖα ἀνδρικοῦ χαρακτήρος· ἡ δὲ μάχαιρα τοῦ δημίου : τὸ μόνον δραστήριον μέσον τῆς πολιτικῆς διαγωγῆς τῆς, δὲν τὴν προξενεῖ βελτιώσιν τινα, καθὼς δὲν τὴν ὠφελεῖ οὐδὲ ἡ πλέον αὐστηρὰ ἐκδίκησις πρὸς τὰς συνεχεῖς ἐπαναστάσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς.

Ἡ Ἐξουσία τῶν Σουλτάνων καταντᾶ, ὡς ἄλλοτε ἐκείνη τῶν Αὐτοκρατόρων, εἰς τὴν ὀλεθρίαν χάνωσιν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς προερχομένην ἀδυναμίαν. Ἡ τοιαύτη κατάστασις τῆς καλύπτεται μολοντοῦτο κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὸ πομπῶδες τοῦ Διαδήματος, τὴν κολοσσαίαν ἔκτασιν τῶν τόπων τῆς καὶ τὸν ὄχι εὐκαταφρόνητον πληθυσμὸν τῆς. Ἡ ἀφαίρεσις ὀλοκλήρου τούτου τοῦ προσωπείου ἐναπέκειτο εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Τὴν ἀναρρύθμισιν τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ Τουρκικοῦ Βασιλείου ἐστοχάσθη πρῶτος ὁ Σουλτὰν Σελίμ Γ΄ διὰ τῆς τακτοποιήσεως τοῦ Στρατοῦ· ἐγένεν ὁμως θῆμα τῶν ὑψηλῶν του στοχασμῶν, ἅμα ἤρχισε τὴν πραγματοποιήσιν των. Ἡ δύναμις τῶν Τοπαρχῶν (Δερεμπεϊδῶν), ἠνωμένη καὶ μ' ἐκείνην τῶν ἐπίσης φίλων τῆς ἀταξίας Γενιτσάρων, καθὼς καὶ μὲ τὸ ἠθικὸν τοῦ ἔθνους ὀλοκλήρου, καὶ μάλιστα μὲ τὸ σύστημα τῶν Οὐλεμάδων, ὑπερτερεῖ ἤδη ἐκείνην τῶν Σουλτάνων, καθ' ὅποιονδήποτε λόγον ἐξεταζομένην. Οἱ Γενιτσάροι ἐντεῦθεν καταβιβάζουσιν ἀπὸ τὸν Θρόνον τὸν Σελίμην, καὶ ἀναγορεύουσι (1807) τὸν κοῦφον Μουσταφᾶν Δ΄. Ὁ Σελίμ ἐνεργεῖ ἤδη διὰ τοῦ στενοῦ φίλου του καὶ συμβούλου Μουσταφᾶ Κιοσῆ - Κεχαγιᾶ· καὶ οὗτος διοργανίζει Ἐταιρίαν μυστικὴν μετὰ τοῦ Πασσᾶ τοῦ Ρουστσοῦκίου

Μουσταφᾶ Παϊρακτάρη. Ὁ τελευταῖος, ἔχων σχέσεις στενὰς μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ Ἰσοῦφ Πεή, Δερέμπεητῶν Σερρῶν, ἐνεργεῖ τὴν κίνησιν εἰκοσιτεσσάρων Δερεμπεϊδῶν τῆς Ρούμελης πρώτης καὶ δευτέρας τάξεως. Τοιοῦτοτρόπως κινεῖται δυνατὸς ὁ Μουσταφᾶ Παϊρακτάρης, στρατοπεδεύων ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸ πεδῖον, λεγόμενον Τιρπιτσι Μειδανί, μ' ἓνα ὡς ἔγγιστα 18,000 ἐκλεκτῶν Στρατῶν. Ὁ Σουλτάν Μουσταφᾶς τὸν ὑπεδέχθη μὲ πολλὴν περιποίησιν. Ὁ Ἰσοῦφ Πεῆς ἐπρότεινε τότε τὴν σύλληψιν τοῦτου καὶ ὄσων ἔφερε πλησίον τοῦ Μεγιστάνων, καθὼς καὶ τὴν ἄμεσον ἀνασύστασιν τοῦ Σουλτάν Σελίμ· ἀλλ' ὁ Μουσταφᾶ Παϊρακτάρης ἀμελεῖ, φοβούμενος τὸν πυρπολισμὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πρὶν ἢ καταλάβῃ στρατιωτικὰς τὰς ἀνηκούσας θέσεις. Ἐνεκα τοῦτου ἀνέβαλε διὰ τριμηνίαν σχεδὸν τὴν εἰσοδὸν τοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ μέρος τοῦ Σουλτάν Μουσταφᾶ ἐγνώρισεν ἤδη ὀλόκληρον τὸ σχέδιον τῶν ἐναντιῶν· τότε πνίγει ἀμέσως τὸν Σουλτάν Σελίμ· ὁ δὲ Σουλτάν Μουσταφᾶς πάσχει συγχρόνως νὰ θανατώσῃ καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Μαχμουτ (α)· τὸν κτυπᾷ εἰς τὸ μέτωπον (μὲ τὸ λεγόμενον σουρανί)· ἀλλ' εὐνοῦχος τις Ἄραψ διασώζει τοῦτον. Τὸν Σελίμην παρουσιάζουσι τότε εἰς τὸ Κοινὸν

(α) Ὁ Μαχμουτ δὲν ἔλειπεν οὐδὲ μίαν στιγμὴν ἀπὸ τὴν συνομιλίαν τοῦ θεοῦ τοῦ Σουλτάν Σελίμ, ὑπάρχοντα ἤδη (κατὰ τὴν συνθήειαν τῶν Τούρκων) εἰς τὸ Καφάσι. Ἐδιδάχθη ἀπὸ τοῦτον ὅλον τὸ πνεῦμα τῆς πολιτικῆς του, καὶ ταύτην ἠκολούθησε, κατορθώσας τελευταῖον πλήρη τὴν ἐφαρμογὴν της.

ἐπὶ ψάθης διὰ τοῦ Καποῦ-Ἀρασί. Ὁ Μουσταφᾶ Παϊρακτάρης εἰσβάλλει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, θρηνῶδει ἐπὶ τοῦ πτώματος τοῦ Σελίμ, καὶ θανατώνει τὸν Μουσταφᾶν καὶ τοὺς πιστοὺς του Χασσεκίδας. Τότε ἐζητήθη καὶ ἐνθρονίζεται ὁ Μαχμούτ Β', ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ νὰ ρυθμισθῇ τὸ σύστημα τῶν Γενιτσάρων κλπ. Ὁ Μαχμούτ πολιτεύεται, μὴν εὐαρεστούμενος κυρίως μήτε εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Μουσταφᾶ Παϊρακτάρη, μήτε εἰς ἐκείνην τῶν Γενιτσάρων. Ἀκολουθῶς διὰ γενικῆς ἀποστασίας τῶν Γενιτσάρων ὁ Μουσταφᾶ Παϊρακτάρης καὶ τὸ Κόμμα του ἐξολοθρευόνται ἐνεργείᾳ τοῦ βασιλεύοντος Μαχμούτ. Ὁ Ὑπατος οὗτος, νομίσας ἐξησφαλισμένην τὴν θέσιν του, ἀπεμάκρυνε τὴν Στρατιωτικὴν του δύναμιν, καὶ ἔδωκεν οὕτως ἐξ ἑνὸς μέρους εἰς τοὺς Γενιτσάρους τὸ θάρρος καὶ τὴν περίστασιν τοῦ νὰ συμφωνήσωσι, καὶ εἰς τὸν Μαχμούτ Β' τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ τὸν ἐξαλείψῃ διὰ τῆς ἐνώσεώς του μὲ τοὺς Γενιτσάρους.

Ἡ τοιαύτη κατάστασις τοῦ Τουρκικοῦ Βασιλείου ἦτον εἰς τοὺς Ἑλληνας προτιμητέα παρά τὴν ἐκ τῆς τακτοποιήσεώς του ἐλπυζομένην ἀνεσιν ὡς πρὸς τὰ δεινά, ὅσα ἐδοκίμαζον ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας Τούρκους. Ἦθελον ἄλλως θεωρεῖ ἀδύνατον σχεδὸν τὸ ν' ἀντιπαλαίσωσιν ποτε μὲ μίαν Δύναμιν τακτικὴν, ἂν καὶ Τουρκικὴν πάντοτε. Τὸ πνεῦμα τοῦτο δὲν ἦτο ξένον καὶ ἀπὸ τὰς Δυνάμεις αὐτάς, μία ἐκ τῶν ὁποίων δὲν ἄφινε δι' ἀρκετὸν καιρὸν ἡσυχον τὸ Ὄθωμανικὸν Βασίλειον, διεγείρουσα ταραχάς, καὶ ἐμψυχώνουσα τὴν ἀταξίαν. Παρατηρήθη δέ, ὅτι, τότε μόνον εἰσῆχθη ἡ Τακτικὴ εἰς τὸ Κράτος τοῦτο, ὅτε ἐ-

συμφώνησε τὸ συμφέρον μιᾶς ἐκ τῶν Δυνάμεων. Ἄλλοι ἐβοήθησαν πρῶτοι τὴν σύστασιν τοῦ Τακτικοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον· καὶ ἄλλοι τὸ ἐνθαρρύνουσιν ἐσχάτως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Τὸ σύστημα τῶν Δερεμπείδων κατεσπάρασσε τὸ Ὄθωμανικὸν Βασίλειον εἰς τὴν Ἀνατολήν, τὴν Θράκην καὶ τὴν Ρούμελην. Ἦσαν οὗτοι κατὰ πρῶτον Ἀγιάναι, ἢ Διοικηταί, διωρισμένοι ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν Πασσάδων. Βαθμηδὸν ἀπέβησαν ἰσχυροὶ διὰ τὴν ἀναξιώτητα τούτων· καὶ τελευταῖον ἀπέπτυσσαν πᾶσαν ὑποταγὴν εἰς τοὺς Σουλτάνους, σχηματίζοντες τὰς Τοπαρχίας. Ἦμπορεῖ τις ἐν μέρει νὰ τοὺς ὁμοιάσῃ μὲ τοὺς Ἀρματωλοὺς, ἢ τὰ Καπετανάτα, τῆς Ἑλλάδος. Τοιοῦτοι διεκρίθησαν ὁ Παζβάντογλους (α), φθάσας εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ὅτι δύναται νὰ ἀναβιβασθῇ καὶ εἰς τὸν Θρόνον τῶν Σουλτάνων. ὁ Ἰσμαήλ τῶν Σερρών, ὁ Πατὴρ τοῦ Μαχμουὺτ Πασσᾶ τῆς Δράμας, ὁ Καβανόζογλους τοῦ Παζαρτσικίου τῆς Φιλιππουπόλεως, ὁ Τερσενικλιόγλους τοῦ Ρουστσοκίου, ὁ Καραφειζῆς τῶν Σκοπίων, ὁ Μανάφης, ὁ Δαγδεβηρὲν (β) καὶ Καραόγλους τῆς Ἀνδριανουπόλεως, ὁ Ἀλῆ Πειῆς τοῦ Τεπελενιοῦ εἰς τὴν Ἑπειρον· καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν ὁ Καραοσμάνογλους (γ), ὁ Τσαπάνογλους, Μπου-

(α) Περὶ τοῦ ὁποίου ἀνεφέραμεν Σελ. 91.

(β) Ἐξηγῆται δὲ ὁ Ἀναποδογυρίζων Ὅρη.

(γ) Διεβλήθη οὗτος πρὸς τὸν Σουλτάν Σελίμην, ὡς γενόμενος ὑπέρπλουτος διὰ τῆς ἐδρέσεως ἐνὸς θησαυροῦ κεκρυμμένου. Ὁ Σελίμης τὸν διέταξε νὰ τοῦ ἐξηγηθῇ περὶ τούτου. Εἰς ἀπάντησιν ὁ Καραοσμάνογλους τὸν διεδύνηεν ὅλα τὰ ἡνία τῶν

λατανλής, Ἑλλέζογλους, Ναζίφης, Χαδδίμογλους, Καλιοντοψής, Τεκελίογλους Μεχμέτ Ἄγας, νικητῆς ὑπὲρ τριετιᾶν διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου, καὶ ἄλλοι.

Ἦκμασαν οὗτοι κυριώτερον ἐπὶ τοῦ Σουλτάν Σελίμ. Αὐτὸς ὑπεχρεώθη νὰ τοὺς ἠσυχάσῃ πολιτικῶς, ἐμπιστευθεὶς εἰς τοὺς ἰδίους τὴν διοίκησιν τῶν Ἐπαρχιῶν ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ Βοεβόνδα, καὶ Μουσελίμη, ἀφοῦ ἀπηλπίσθη νὰ τοὺς ὑποτάξῃ πολεμικῶς, καὶ νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν ληστευομένην Ἐπικράτειάν του. Ἡ προσωρινὴ αὕτη καὶ ἐπιπλαστος συνδιαλλαγὴ συνέβη μετὰ τὸ λεγόμενον Ρεμπελιὸν τῆς Σμύρνης (1797), ὅπου ἠδυνήθη νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν εὐταξίαν ὁ Καραοσμάνογλους τῆς Μαγνησίας. Ὁ Σουλτάν Μαχμουτ Β', ἀναβάς εἰς τὸν Θρόνον ἀπὸ τῶν 1808, ἠδυνήθη διὰ τῆς ἐπιμονῆς του καὶ τῆς ἀπάτης νὰ ἐξολοθρεύσῃ ὅλους τοὺτους καὶ τοὺς μετέπειτα, γενόμενος ὁ μόνος τῶν Τοπαρχιῶν Ριζοσπάστης. Ὁ ἴδιος ἐξετέλεσε (1826) τὸ σχέδιον τοῦ θεοῦ τοῦ Σελίμ Γ' ἐναντίον τῶν Γενιτσάρων, ἀναφανείς ὁ Καῖσαρ κατὰ τῶν Πραιτωριανῶν καὶ ὁ Μέγας Πέτρος κατὰ τῶν Στερλίντσων. Ὡς τοιοῦτος θέλει συναριθμηθῆ εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Τουρκικοῦ Βασιλείου ἕνας ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς περιφήμων Σουλτάνων.

Οἱ διοριζόμενοι μετέπειτα ἀντὶ τῶν Δερεμπεϊδῶν Πασσάδες Β' βαθμοῦ μετηλλάσσοντο συχνά,

---

ἀγρῶν του, γράφων, ὅτι εἰς ταῦτα : (ἦγουν εἰς τὴν γεωργίαν) εἶρε τὸν κεκρυμμένον θησαυρὸν.

Φιλοσοφικωτέραν ἐξήγησιν δὲν ἠμπόρει νὰ κάμῃ ἄλλος

καθώς και οί τῆς Α' τάξεως. Τὸ μέτρον τοῦτο ἀπέβλεπεν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ μὴ δυνηθῶσιν οὗτοι ν' ἀκολουθήσωσιν ποτε τὰ ἴχνη τῶν πρώτων Ἀποστατῶν διὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πλοῦτου καὶ τῶν σχέσεων. Ἄλλ' ἡ περίστασις αὕτη ἐγέννησε τὸν ἐκ προσθήκης μεγαλύτερον ἀφανισμόν τοῦ Ὑπηκόου. Τὸ Δερεμπεϊκὸν Σύστημα, ἔχον τὴν ἀνάγκην τοῦ Λαοῦ διὰ τὴν διατήρησίν του καὶ μετριωτέρας ἐκ συγκρίσεως τὰς χρείας διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν Αὐλικῶν κηφήνων, δὲν ἐσκληρύνετο τόσον ἐναντίον τούτου, καὶ μᾶλλον τὸν ὑπερασπίζετο ἀπὸ τὰς κακώσεις παντὸς ἄλλου (α). Ἄλλ' ἡ συνεχῆς μετάθεσις τῶν Πασσάδων ἐπέφερε διὰ τὰς ἀναλόγους μὲ τὸν βαθμὸν καὶ τὴν πολυτέλειάν των ἀνάγκας τόσον σκληροτέραν τὴν ἐκτρύχωσίν του, ὅσον ὑπετίθετο ὀλιγοχρόνιος ἡ διαμονή των. Ὁ Σουλτάνος ἠδύνετο τρόπον τινα θεωρῶν τὸν πλουτισμὸν τοῦ Ταμείου του· ἀλλὰ δὲν ἠσθάνετο τὰ μέλλοντα ἀποτελέσματα τῆς ἀπογυμνώσεως τοῦ ὑπηκόου. Οἱ δὲ Μεγιστάνες καὶ μᾶλλον ὁ εὐνοούμενος Χαλέτ Ἐφένδης ἀδιαφόρουν, ἀποβλέποντες εἰς τὴν εὐχαρίστησιν τῆς φιλοχρηματίας τοῦ Κυρίου των.

Καὶ ἡ Πελοπόννησος καὶ ἡ Στερεὰ Ἐπαθον πολὺ ἀπὸ τὴν περίστασιν αὐτήν. Ἡ ἔξοδος τοῦ πρώτου Πασσᾶ καὶ ἡ εἴσοδος τοῦ νέου ὑπέβαλλον τὸ πτωχὸν Ὑπήκοον εἰς δαπάνας ὑπερβολικὰς· καὶ ἐδείχθη, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ χειρότερος ἀ-

(α) Διὰ νὰ μὴ σπαράσσῃται ὁ Ἕλλην ἀπὸ ὅλους τοὺς Τούρκους ἐνὸς τόπου, ἐφρόντιζε νὰ κερδαίνῃ τὴν προστασίαν ἐνὸς Ἀγᾶ. Τοιαύτη ἦτον ἡ κατάστασις του ἐν γένει.

φανισμός εις ένα τόπον, όπου ήλλασσε (και τοῦτο συνέβαινε πολλάκις) τὸ προσωπικὸν τῆς Ἐξουσίας ἐντὸς ἐνὸς χρόνου. Ἐκτὸς τούτων ἐδεικνύετο ἡ μεγαλύτερα ἀδιαφορία εἰς τὴν πλεονεξίαν τῶν Πασσάδων καὶ ὄλων τῶν Ὑπαλλήλων μέχρι τῶν Σπαῖδων. Διὰ χειροτέραν δυστυχίαν ἐδίδετο ἐσχάτως εἰς τοὺς τελευταίους ἢ διὰ Φερμανίων ἀδεια τοῦ νὰ δεκατίζουσαν ἐναντίον τῶν ὄρων, τῶν διαλαμβανομένων εἰς τὰ Μπεράτιά των. Αἱ καταχρήσεις αὐταί, ἠνωμένοι καὶ μὲ τὰς ἄλλας ἀπειρους ἀδικίας καὶ τὰ βαρύτερα τέλη, κατέστησαν, καθὼς προείπομεν (α), εἰς χρέη ὑπέρογκα καὶ αἰωνίως ἀναποζημιώτα ὄχι μόνον τὰ Κοινὰ τῶν Ἐπαρχιῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα τῶν Χωριῶν, καὶ καθὲν μερικῶς ἄτομον.

Μία ἀπὸ τὰς καιριωτέρας καὶ δυσεπανορθώτους πληγὰς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Βασιλείου ἦτο τὸ μέγα καὶ πολυπληθὲς Τάγμα τῶν Γενιτσάρων. Ἐσυστήθη τοῦτο ἀπὸ νεοσυλλέκτους Στρατιώτας ἐπὶ τοῦ Ὀρχάνη (β), ἢ κατ' ἄλλους ἐπὶ τοῦ Μουράτ Α' καὶ διαδόχου τοῦ Ὀρχάνη. Ἡ προϊοῦσα αὐξήσις του ἀπετέλεσε τὴν τρομερὰν ἐπήρειάν του εἰς τὰ πράγματα τοῦ Κράτους. Οἱ Γενιτσάροι εἰς ἓνα λόγον ὁμοιάζον τοὺς ἀπὸ τοῦ μεγαλοφυοῦς Ἰβάν Β' Στερλίντσους. Ἄλλοτε πολεμικοὶ καὶ δυνατοί, ἔπειτα παραδεδομένοι εἰς τὴν ἀβρότητα καὶ τὴν ἡδυπάθειαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν πόλεων, ἔφερον, ὡς μὴ ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὸ λογικὸν διὰ τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν βαρβαρότητά των, τὰς μεγαλύτερας ἀνωμαλίας τοῦ Βασιλείου, καταβιβάζοντες, ὅσάκις ἤθελον,

(α) Σελ. 25. (β) Ἴδε Σελ. 14, Σχόλ. α'.

τοὺς Σουλτάνους, καὶ ὡσεπιτοπλείστον μεταλλάσσοντες καὶ θυσιάζοντες τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Πόρτας διὰ τῶν ἀποστασιῶν, συνέπεια τῶν ὁποίων ἦσαν οἱ ἐκ τῶν πυρκαϊῶν ἀφανισμοὶ τοῦ Ὑψηκοῦ. Ἦσαν ἄρα ἄλλοι ταραχώδεις Βένετοι καὶ Πράσινοι τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ ὡς ἄλλοι Πραιτωριανοὶ τῆς παλαιᾶς Ρώμης, θέλοντες πάντοτε τὴν ὑπεροχὴν τῶν εἰς τὴν Ἐξουσίαν.

Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχον ἐθνισμὸν πολιτικόν, ἀλλὰ θρησκευτικόν. Ὅλοι διὰ τοῦτο αἱ πράξεις τῶν ἐθεμελιοῦντο εἰς ἰδέας καὶ παραδόσεις θρησκευτικὰς, καὶ γενικώτερον εἰς τὸ πεπρωμένον τοῦ Οὐρανοῦ (α). Ἀπὸ τὴν ἰδίαν πηγὴν, ἥ διὰ τὸ ἀνο-

(α) Μία ἐκ τῶν ἐξαιρετικῶν προλήψεων τῶν Τοῦρκων, ἡ πλέον ἐπικίνδυνος μάλιστα καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν διαγωγὴν τῶν, ἦτο καὶ ἡ ἠνωμένη μὲ τὴν φαντασίαν πίστις εἰς τὰς μαγείας καὶ τὰς προρρήσεις τῶν Ἀστρολόγων (Μουνετσιμιδῶν), ἀν καὶ ἐναντίας εἰς τὸ δογματικόν μέρος τῆς Θρησκείας τῶν. Καμμίαν καὶ ὡς πρὸς τοῦτο δὲν μετεχειρίζοντο κριτικὴν τοῦ λογικοῦ. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ καρποὶ τῆς ἀπαιδευσίας.

Διὰ τὴν ἐννοήσῃ τις καλῶς τῶν Ἐπαγγελματικῶν τῆς Προγνωστικῆς αὐτῆς τὴν ἐπιρροὴν εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Ὀθωμανικῆς Ἐξουσίας, ἀρκεῖ νὰ παρατηρήσῃ μόνον, ὅτι μῆτε Ἀξιώματα ἐδίδοντο, μῆτε ἐκπλευσίαι Στόλου ἐγένετο, μῆτε δημόσιος οἰκοδομὴ ἐθεμελιοῦτο, εἰμὴ εἰς τὰς προγεγραμμένας ἀπὸ τοῦς τοιοῦτους ἡμέρας. Κατὰ τοῦτο οἱ Σουλτάνοι, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τῶν παλαιῶν Καλλίφων, εἶχον εἰς τὰ Βασιλεία τῶν καὶ Ἀρχιμάντιν (Μινετσιμπασην), τιμώμενον ὡς τὸ ἐξαιρετώτερον μέρος τῶν Ὑπουργῶν τῆς Θρησκείας (Οὐλεμάδων).

Οἱ τοιοῦτοι Μάντεις ἔκαμον συχνὰ ἐμπόριον αἰσχροὺν τὴν

μοιόμορφον τῶν θρησκευτικῶν ἐντυπώσεων, προήρχοντο καὶ τὰ μεταξύ των μίση. Ὁ Ἀσιανὸς ἐθεώρει καὶ ἀπεστρέφετο τρόπον τινὰ ὡς νόθους δλους τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας τοὺς Τούρκους, καὶ μᾶλλον τοὺς Ἀλβανούς. Αὐτοὶ ἐξ ἐναντίας τὸν κατεφρόνουν καὶ τὸν ἐπωνόμαζον Χ α λ δ ο ὑ η ν, συγκοινωνοῦντες μᾶλλον μὲ τοὺς Ἕλληνας. Τὸ σχισματικὸν τοῦτο μίσος θέλει συμβάλλει ἄρκετὰ εἰς τὸν Πόλεμον τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ κακία καὶ τὰ ἀτακτήματα ἐπλεόναζον εἰς τὸ Βασιλείον τῶν Τούρκων καὶ δι' ἄλλας ἰσχυρὰς αἰτίας καὶ διὰ τὴν ἔτι ἰσχυροτέραν τῆς Νομοθεσίας των. Ἄν οἱ γραπτοὶ ἀσθηροὶ Νόμοι σκληρύνουν τὰ ἦθη, πολλαπλασιάζουν τοὺς κακοὺς, καὶ ἀφίνουν ὡσεπιτοπλειστον ἀτιμώρητα τὰ ἐγκλήματα· πόσον πρέπει νὰ στοχασθῆ τις ἐπιρρεπεστέραν εἰς δλα αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα τὴν ὡσεπιτοπλειστον ἄγραφτον Νομοθεσίαν τῶν Τούρκων. Οἱ κακοῦργοι τοιουτοτρόπως ἀπέφευγον κατὰ μέγα μέρος τὴν δικαίαν ποινὴν τῶν πράξεών των, διὰ τὴν ὁποίαν ἔδιδον ἐξαίρετον προσοχὴν τοῦ νὰ κρύπτονται· οἱ δὲ ἄθῳοι

τέχνην των, ἀργυρολογοῦντες τοὺς ἀμαθεῖς καὶ μαροπίστους. Εἰς τούτους ἐπῶλλον μὲ τιμὴν ἀκριβῆ γράμματά τινα, ἔχοντα σχῆμα τετραγώνου. Εἰς τὸ μέσον τούτων ἐγράφετο μὲ στοιχεῖα χονδρὰ τὸ ὄνομα ἐκείνου, εἰς τὸν ὅποιον ἐγγυῶντο τὴν βεβαίαν ἀποφυγὴν παντός δυστυχήματος καὶ κινδύνου.

Εἶδομεν δὲ καὶ ἡμεῖς εἰς διαφόρους Ἀλβανούς, θύματα τῶν πολέμων, εὐρεθέντα Γράμματα (ἢ κοινότερον Φυλακτά), τοιαύτης φύσεως, ἄλλα σχήματος τετραγώνου, καὶ ἄλλα σχοινοτενῆ, ἔχοντα πλάτος τριῶν δακτύλων καὶ μᾶκρος ἐπέκεινα τῶν 20 καὶ 30 πήχεων καὶ ὀλογεγραμμένα.

ὑπέκυπτον εἰς τὰ δεινὰ τῆς αὐθαιρεσίας καὶ τῆς σκληρότητος.

Ἡ Κωνσταντινούπολις, ὁ Εὐξείνιος Πόντος καὶ ὁ Ἀδριατικὸς εἶχον ἤδη σύρει εἰς τὸ μέρος των τοὺς νοημονεστέρους καὶ πλουσιωτέρους τῶν Ἑλλήνων. Καθόσον προέβαινε τὸ ἠθικὸν τούτων, ἦτο δύσκολον πολλὰ τὸ νὰ ὑποφέρωσι διαμέροντες εἰς τόπους ἄλλους, ὅπου ἡ τυραννία δὲν εἶχεν ὡσεπιτοπλεῖστον οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον χαλινόν.

Ἔνεκα τούτου, καθὼς καὶ διὰ τὰς προηγηθείσας περιστάσεις τῶν Πολέμων, ἐδεικνύετο ἐπαισθητὴ ἢ ἐλάττωσις τοῦ ἐμπορίου, τοῦ πλουτισμοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς τῶν λοιπῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους. Οἱ πλουσιώτεροί της τόποι εἰς τὴν Μεσόγειον ἦσαν πρὸ πάντων ἡ Ὑδρα καὶ αἱ Πέτσαι· ἀλλὰ δὲν ἀγνοεῖ καθεὶς τὴν μελετωμένην ἀποίκισίν των εἰς τὴν Δαλματίαν. Τὰς ἠσύχαζε πρὸς καιρὸν ἢ ἀνεμιζομένη εἰς τὰ πλοῖα των Ρωσικὴ Σημαία· ἦτον ὅμως ἀδύνατον σχεδὸν τὸ νὰ μὴν ἐκτείνη καὶ ἐναντίον των ἡ Ὄθωμανικὴ Ἐξουσία τὴν ἄρπαγα καὶ αἱματοσταγὴ χεῖρά της. Εἰς περίπτωσιν τοιαύτην, ἂν δὲν προελάμβανον νὰ σχηματίσωσι νέαν Ἀποικίαν οἱ θαλασσέμποροι Νησιῶται, ἤθελον διαδεχθῆ βεβαίως τὴν κατάστασιν τῆς Πάτμου καὶ τοῦ Μεσολογγίου, στερούμενοι τὸ ναυτικὸν καὶ τὰ πλοῦτη των.

Ἀφίνοντες ἐν μέρει τὴν Πελοπόννησον, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδέποτε διέπρεψαν αἱ Μαθήσεις, παρατηροῦμεν μόνον, ὅτι εἰς τὴν Στερεάν καὶ τὸ Αἰγαῖον δὲν ὑπῆρχον κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀξία λόγου Σχολεῖα, ἐνῶ πρὸ ὀλίγου ἐλαμπρύνοντο μ' αὐτὰ αἱ πόλεις τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Θεσσαλονί-

κης και τῆς Πάτμου. Ἐπίσης εἶχον λείπει, και μάλιστα ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν, τὰ βιομηχανικὰ Ἔργοστάσια. Ἀπὸ τὰς ἀφορμὰς αὐτὰς ἐφαίνετο χειροτέρα ἢ εἰς τὸ μέλλον ἀπογύμνωσις τῆς Ἑλλάδος ἀπ' ὄλα τὰ μονιμώτερα τῆς προόδου τῆς στοιχεῖα.

Οἱ Ἕλληνες μέχρι τοῦ 1750 ἐσχηματίζοντο γενικῶς εἰς δύο κλάσεις, τὴν μίαν ἐνεργητικὴν, και τὴν ἄλλην παθητικὴν. Εἰς τὴν πρώτην ἀνήκον οἱ Ἄρματολοι, ἢ οἱ Κλέπται, εὐρισκόμενοι πάντοτε ἐν ἐνεργείᾳ κατὰ τῆς τυραννίας τῶν Τούρκων· ἀλλ' ἢ περι τῆς Ἐλευθερίας εὐγενῆς ἰδέα περιορίζετο εἰς μόνα τὰ ἄτομά των. Εἰς τὴν δευτέραν περιείχοντο ὄλον τὸ ἐπίλοιπον Ἔθνος θεωρούμενον εἰς ὄλας του τὰς τάξεις. Αὐταὶ ἐπεθύμουν και ἠύχοντο τὴν λύτρωσίν των· ἀλλὰ τὴν ἐθεώρουν ἀδύνατον, τρομάζουσαι εἰς τὴν μάχαιραν, τὴν δύναμιν και αὐτὴν τὴν θεάν των Τούρκων. Ἡ περίστασις τοῦ 1769 ἦνωσε μὲ τοὺς πρώτους και τὸ Ἰερατεῖον και τοὺς Πολιτικούς. Ὁ δεσμὸς οὗτος προήχθη πολὺ πλέον και εἰς τὰς μετέπειτα διαφόρους εὐκαιρίας, κατὰ τὰς ὁποίας ἔλαβον μέρος και οἱ Λόγιοι και οἱ Ἐμποροὶ τοῦ Ἔθνους.

Τοιοῦτοτρόπως ἤρχισε διαλυόμενον βαθμηδὸν τὸ σκοτεινὸν νέφος τοῦ φόβου και τῶν προλήψεων, και ἀνεκαλοῦντο εἰς πολλοὺς τὰ αἰσθήματα ἐκεῖνα, ὄσα ἀνύψωνόν ποτε τοὺς Προπάτορας ὑπὲρ πᾶν Ἔθνος (α). Ἐσχάτως δέ, ἢ ὀλίγον πρὶν τοῦ σχημα-

---

(α) Ἀπ' αὐτὰ ἐγενήθη και ἡ φιλοτιμία τοῦ νὰ λαμβάνωσι και ἐπιθετίζωνται οἱ νέοι Ἕλληνες μὲ τὰ λαμπρὰ ὄνό-

τισμοῦ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ἐφαίνοντο ἐμψυχώ-
 νουσαι τὰ αἰσθήματα αὐτὰ καὶ περιστάσεις ἐξωτε-
 ρικαί, ὅτε (1812 καὶ 1813) αἱ Κυβερνήσεις τῆς
 Εὐρώπης, ἐναντίαι τοῦ νενικημένου εἰς τὴν Ρωσσίαν,
 ἀλλὰ νικητοῦ τοῦ Λούτσην καὶ Μπάουτσην, Ναπο-
 λέοντος, ὑπέσχοντο δι' ἄλληπαλλήλων διαβεβαιώ-
 σεων εἰς τοὺς Λαοὺς τὴν πλήρη ἀνάκτησιν τῶν
 δικαίων των. Δὲν ἦτον ἐντεῦθεν παράδοξον διόλου,
 ἂν ἤλπιζον καὶ Ἕλληνες πολλοὶ ἀπὸ τὴν γενναιότη-
 τα καὶ τὴν δικαιοσύνην τῶν Δυνατῶν καὶ τῆς Πα-
 τρίδος των τὴν πολιτικὴν βελτίωσιν, καθὸ τυραν-
 νουμένης ἀπὸ Ἔθνος, πάντοτε ἐπιζήμιον εἰς τὴν
 ἀνθρωπότητα διὰ τὰ ἦθη καὶ τὴν Κυβέρνησιν του.

ματα τῶν Προγόνων των. Ἐθεωροῦντο καὶ ταῦτα ὡς ἐν στοι-
 χεῖον γοητευτικῶν τῆς μελλούσης τύχης των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΟΙ Ἕλληνας εἰς τὴν Βιέννην — Καποδίστριας — Φιλόμουσος Ἐταιρία — Ἀρχαὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας — Παρατηρήσεις.

Ἄν ἡ πολιτεία τῶν προκατόχων τοῦ Ρήγα Ἐπιχειρηματιῶν, αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καὶ τῶν μεταγενεστέρων δὲν ἐτελεσφόρησε (διὰ τὰς προεκτεθεισὰς ἀφορμὰς) εἰς τοὺς ὑψηλοὺς περὶ τῆς Ἑλλάδος σκοποὺς τῆς ἤρκεσεν ὁμως, διότι κατέστησε τοὺς Ἕλληνας πλεον φρονίμους (α) ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν προσφορωτέρων μέτρων, τὰ ὅποια ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσωσι διὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ζυγοῦ των. Καὶ μολοντοῦτο δὲν πρέπει νὰ παρατρέξωμεν καὶ ἤδη τὰς ἐκ νέου δοκιμασίας τῶν ἰδίων εἰς τοὺς Παρισίους ἐν μέρει καὶ τὴν Βιέννην γενικώτερον. Μῆτε εἰς τὰς τελευταίας μεγάλας περιστάσεις τῆς Εὐρώπης τοὺς ἀφινεν ἡ ἐλπίς τοῦ ὅτι ἠμποροῦν νὰ ἀξιωθῶσι τὴν γενναίαν συνδρομὴν τῶν Ἐθναρχῶν εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς τύχης των. Ἦσαν μακρὰν τοῦ νὰ προῖδωσι, ποταὶ ἀρχαὶ πολιτικαὶ θέλουσι δώσει μετ' οὐ πολὺ τὴν αἰτίαν τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἀναβρασμῶν.

Εἰς τὴν Βιέννην (1813) γίνονται λόγοι τινὲς μεταξὺ τῶν Λογίων καὶ Ἐμπόρων Ἑλλήνων περὶ τῆς Ἑλλάδος, περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ὁποίας παρουσιάζεται καὶ ἐν Ὑπόμνημα. Ὅλοι ἐθεώρουν ἤδη εἰς τὸ ὑποκείμενον τοῦ Κόμητος Καποδίστρια

(α) Ἴδε καὶ Σελ. 98.

τὸν τύπον μεγάλων ἐλπίδων. Ἄλλ' ἀκατάπειστος οὗτος εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν προτεινομένων δραστηρίων μέτρων, ἐβεβαίωσε πάντοτε τὸ νὰ μὴν ἐλπίζωσιν οἱ Ἕλληνες ἀπ' εὐθείας ἐκ μέρους τῆς Εὐρώπης, καὶ πρὸ πάντων παρετήρει· « Π ῤ έ π ε ι π ρ ῶ τ ο ν ν ᾶ μ ο ρ φ ῶ σ ω μ ε ν Ἑ λ λ η ν α ς, καὶ ἔ π ε ι τ α ν ᾶ κ ᾶ μ ω μ ε ν Ἑ λ λ ᾶ δ α ». Ἐννόει δὲ τὴν προηγουμένην χρεῖαν τοῦ νὰ διαδοθῶσι τὰ φῶτα τοῦλάχιστον εἰς τὸ περισσότερον μέρος τούτων· καὶ ὅτι ἀπὸ μόνην τὴν ἐκπαίδευσιν δύναται νὰ πηγᾶσῃ ἀναγκαιῶς ἡ ἀνάστασις τοῦ Ἑθνους, ὡς καρπὸς ὄριμος καὶ ὄχι ἄωρος (α).

(α) Ἐκ τῆς νεαρᾶς τοῦ ἡλικίας ὁ Καποδίστριας ἀπέβλεπεν εἰς τὸν μέγαν καὶ ἱερὸν σκοπὸν τῆς Ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Μᾶς ἀποδεικνύει τοῦτο μικρὰ ἔποψις ἐπὶ τῆς διαγωγῆς του. Μέλος τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἰονίου Πολιτείας, ἀπ' ἧς ἐποχῆς ὤρισθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἡ περὶ τῆς Ἑπτανήσου Συνθήκη τῶν 20 Μαρτίου, 1800, ἐνίσχυσε τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, μέχρι τοῦδε ἐξορίστου σχεδὸν καὶ ἀπὸ τὸν ἰδιωτικὸν ἀκόμη βίον τῶν Ἑπτανησίων, καὶ ἐνήργησε σπουδαίως τὴν σύστασιν Στρατιωτικῆς Σχολῆς, εἰς τὴν ὁποίαν παρέδωσε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ ὁ Νικόλαος Μαυρομάτης καὶ ὁ Κόμης Λοβέρδος (Κεφαλλῆν, τὴν σήμερον Ἀντιστράτηγος εἰς τὴν Γαλλίαν). Ὁ ἴδιος ἐσύστησε καὶ Πολιτικὴν Ἐφημερίδα, τὸ Λύκειον, καὶ τὴν Ἐπιστημονικὴν Ἑταιρίαν, γνωστὴν ὑπὸ τὸν τίτλον Ἰ ο ν ι κ ῆ Ἀ κ α δ η μ ῖ α. Ταύτης Γραμματεὺς καὶ Καθηγητὴς ὑπῆρξε καὶ ὁ περίφημος Μαθηματικὸς Κάρολος Δουπὲν (Γάλλος).

Εἰς τὴν ἔμμεσον προσπάθειαν τοῦ Καποδίστρια χρωστεῖται κυρίως ὁ ἀναφερόμενος (Σελ. 101) σχηματισμὸς τῶν Ἑλληνικῶν Σωμάτων, μισθοδοτουμένων ἀπὸ τὴν ἰδίαν Ἑπτανήσον. Διὰ μερικῶν καιρῶν διεύθυνε καὶ τὴν διοίκησιν τούτων,

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΝΑΔΙΟΣ

George Genadopoulos

Οἱ Ἀθηναῖοι, πνέοντες τὴν εὐγενῆ φιλοτιμίαν τοῦ νὰ ἐπαναφέρωσι τὰς Μούσας εἰς τὴν πρώτην κλασικὴν ἐστίαν των, ἤρχισαν τὴν σύστασιν Ἑλληνικῆς τινος Σχολῆς. Διὰ τὴν τελειοτέραν μὀρφωσίν της ἔγραψαν πρὸς τὸν Ἄνθιμον Γαζῆν, εὐρισκόμενον εἰς τὴν Βιέννην, διὰ νὰ ἐπικαλεσθῆ ὑπὲρ αὐτῆς τὴν συνδρομὴν τῶν διεσπαρμένων εἰς τὴν Εὐρώπην Ἑλλήνων. Ἡ Βιέννη συνεκέντρωνεν ἄρκετὸν μέρος τούτων εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν. Ὁ Γαζῆς καὶ ὁ Ἰγνάτιος ἐπαρουσίασαν τὰ γράμματα ταῦτα πρὸς τὸν Καποδίστριαν καὶ τοὺς ἄλλους. Ὁ Καποδίστριας ἐγκολπώθη τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν ὡς ὠφέλιμον καὶ συνάδουσαν μὲ τὸ σχέδιόν του.

συνδέσας μὲ τοὺς ἀνωτέρους Ἀξιωματικούς των Ἑλλήνας σχέσεις τὰς πλέον στενάς καὶ τὰς πλέον ὠφελίμους διὰ τὸ μέλλον τῆς Πατρίδος. Ἡ οἰκία του ἦτο τὸ πανδοχεῖον ὄλων τῶν ἐθελοντῶν καὶ προσφύγων Πολεμικῶν τῆς Ρωμέλης καὶ τῆς Πελοποννήσου.

Τοιοιουτρόπως ἀπεκαθίστατο ἡ Ἐπτάνησος ἡ μόνη ἐστία, ὅθεν ἐμελλε νὰ ἐνεργηθῆ βαθμηδὸν καὶ ἄριστος ὁ πόλεμος ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ', ἅμα ἐστερήθη αὐτὴ τὴν αὐτονομίαν της διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Τιλσίτ, ὁ Καποδίστριας, βλέπων ματαιουμένους ὡς πρὸς τοῦτο τὸ μέρος τοὺς ὑψηλοὺς σκοποὺς του, δὲν ὑπέφερε νὰ ὑπηρετήσῃ μῆτε τοὺς νέους κυρίους τῆς Πατρίδος του, μῆτε τὸν τύραννον ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Αἱ ἐλπίδες του προσηλάνονται εἰς Δύναμιν τινα, τὴν Ρωσσίαν, μαμακρυσμένην μὲν, ἀλλὰ πάντοτε ἐπελπίζουσαν τὴν περὶ τῆς Ἑλλάδος ὠφέλιμον συνδρομὴν της. Ὡς τοιοῦτος τὴν ὑπηρετεῖ ἀπὸ τοῦ 1808, ἀφωσιωμένος πάντοτε, παρὰ τὴν πιστὴν ἐκπλήρωσιν τῶν χρεῶν του, εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν της.

Ἴσως δυνηθῶμεν νὰ ἐξηγήσωμεν ἄλλοτε, ὅσα ὁ μέγας οὗτος νοῦς ἐμελέτα περὶ τῆς Ἑλλάδος μέτρα, χρονιώτερα μὲν κατὰ μέρος, ἀλλὰ πλέον βάσιμα καὶ ἐκτεταμένα.

Ἐκτοτε ἐνδυναμώθη ἡ Φιλόμουσος Ἐταιρία, ἐνεργηθείσης τῆς χρηματικῆς συνδρομῆς διὰ τοῦ Καποδίστρια ἐκ μέρους τῶν Βασιλέων καὶ διαφόρων Πριγκίπων. Συνέπραξαν εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν καὶ ὁ Μητροπολίτης Ἰγνάτιος, Στούρζας καὶ διάφοροι Μεγαλέμπσοι. Πολιτικαὶ περιστάσεις τοῦ τόπου ἐκείνου ὑπαγόρευσαν τὴν μετάθεσιν τῆς Ἐταιρίας αὐτῆς εἰς τὸ Μόναχον. Τότε ἐδημιουργήθησαν καὶ τὰ πολυθρύλητα Δακτυλίδια, τὸ μὲν διὰ τὴν ἀποφασισθεῖσαν Ἀκαδημίαν τῶν Ἀθηνῶν (α), φέρον ἐμβλημα τὴν Γλαυκὰ· τὸ δὲ δι' ἐκείνην τοῦ Πηλίου Ὅρους, φέρον τὸν Χείρωνα Κένταυρον. Τὰ Δακτυλίδια αὐτὰ ἐσήμαινον τὸν ἀναγκαῖον, καθὸ σωτήριον, δεσμὸν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ Ἐταιρία αὕτη, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Φιλόμουσος Ἐταιρία τῶν Ἀθηνῶν, εὐρεν ὄλην τὴν φιλότιμον ὑποδοχὴν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων. Τὰ Δακτυλίδια ἐπροσφέροντο πρὸς τοὺς Συνδρομητὰς (β) εἰς δεῖξιν τοῦ ποσοῦ, τῆς ὁποίας ἐδίδον χρηματικῆς βοήθειας.

(α) Ὁ Λιμπέριος Πενάκης (Πελοποννήσιος) παρατήρησε τότε, ὅτι ἡ σύστασις τοιαύτης Ἀκαδημίας κατὰ τὰς Ἀθήνας θέλει βλάψει τὸν Λαὸν τῆς Ἑλλάδος, διεγείρουσα τῆς Ὀθωμανικῆς Ἐξουσίας τὰς ὑποψίας, προερχομένας μάλιστα ἀπὸ τὴν ἔνωσιν τῶν Μοναρχῶν τῆς Εὐρώπης. Αἱ παρατηρήσεις αὐταὶ δὲν ἀπεδοκιμάσθησαν. Ἡ Ἀκαδημία δὲν ἔλαβε διὰ τοῦτο τὴν μὲν ἰδέαν τοῦ γενομένου σχεδίου· καὶ μέγα μέρος τῶν καταβολῶν ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ καὶ τὴν ὑποτροφίαν ἀρκετῶν Ἑλλήνων μαθητῶν τῆς Εὐρώπης.

(β) Διηροῦντο οὗτοι εἰς δύο Βαθμοὺς, τῶν Συνηγόρων καὶ τῶν Εὐεργετῶν.

Τὴν Ἑταιρίαν ταύτην ἀκολουθεῖ ἐκείνη τῶν Φιλικῶν. Ποιοὶ ἦσαν οἱ Δημιουργοὶ τῆς ;

Πολλοὶ ὑπιπέται Πολιτικοὶ ἠθέλησαν νὰ πετάξωσι διὰ τῆς φαντασίας τῶν ἀπὸ τὸν Ἄνταρκτικὸν εἰς τὸν Ἀρκτικὸν πόλον, ὑποπτεύοντες, διὰ νὰ μὴν εἴπωμεν πιστεύοντες, ὡς τοιοῦτους, τὸν Ὑπουργὸν Καποδίστριαν καὶ τινὰς ἄλλους (α). Ἄλλοι πάλιν ἔρριψαν τὰ δμμάτα τῶν ἐπὶ τινῶν λαμπρῶν Οἰκογενειῶν τῶν Ἑλλήνων, καθ' ὃν τρόπον τοὺς ὑπαγόρευον ἢ μέθοδος τοῦ παρατηρεῖν τὰ πράγματα, ἢ συμπάθεια καὶ ἢ ἀντιπάθεια. Ἄλλοι τέλος πάντων ὑπέθεσαν τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Ρήγα Φεραίου διὰ τὸ ὁμοιόμορφον τοῦ πράγματος. Αἱ ὑπολήψεις ἔχουσι δύναμιν σημαντικὴν εἰς τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων, ἀποκαθιστῶσαι πιστευτὰ καὶ τὰ πλέον ἀνύπαρκτα. Φαίνεται ὁμως ἄπορον παρὰ πολὺ, ὅτι μέγα μέρος ἀνθρώπων δὲν ἠθέλησε νὰ ρίψῃ καὶ ἓν δμμα εἰς τὴν μεγάλην Οἰκογένειαν τῆς Φύσεως. Ἡμεῖς θέλομεν ἀκολουθήσει ἐναντίον ἐκ διαμέτρου δρόμον, καὶ θαρροῦμεν, ὅτι θέλομεν πλησιάσει τὴν ἀλήθειαν.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1813 διεχύθη εἰς τὴν Ὀδησ-

(α) Ἀνέτρεξάν τινες εἰς προγενεστέρην ἐποχὴν, πλάττοντες συμφωνίας μεταξὺ τοῦ Καποδίστρια, τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου (τοῦ Φυραρή), καὶ τοῦ Ροδοφοίνικος. Μολοντούτο, ἂν ἐκλάβωμεν ἐναντίον πάσης πίστεως, ὡς πιθανόν, ὅτι ἐμέλτησαν οὗτοι τὴν πέραν τοῦ Δουνάβεως μετάβασιν τῶν εὐρισκομένων εἰς τὴν Ρωσσίαν Ἑλληνο-Βουλγάρων· τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τι κοινὸν μῆτε ὡς πρὸς τὰς ἀρχάς, μῆτε ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας.

σὸν ἢ φήμη τῆς διὰ τοῦ Καποδίστρια ἐνισχυθείσης Φιλομούσου Ἑταιρίας εἰς τὴν Βιέννην. Τὰ πνεύματα νέων τινῶν Ἑλλήνων, παρεισδύοντα τολμηρῶς εἰς ὑψηλοτέρας εἰκασίας, ἀνεπόλουν, ὅ,τι ἐφαίνετο πραγματικῶς ἀνυπόστατον· καί, τὸ χειρότερον, ἐχλεύαζον πᾶν, ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἦναι εὐκολόν. Ὅποια τῶ ὄντι ἔπρεπε νὰ ἦναι ἡ λογικὴ κατάστασις ἀνθρώπων, μὴ δεδιδαγμένων ἀπὸ τὴν πείραν, καὶ ἀγνοούντων, πότε καὶ πῶς ἔπρεπε νὰ ζητήσουν, ὅ,τι ἐπεθύμουν ν' ἀποκτήσωσι ;

Ἄλλ' ἐν τούτοις ἡ ἐνεργητικὴ περὶ Ἐλευθερίας ἰδέα κυφορεῖται αὐτομάτως εἰς τινὰ πνεύματα, καὶ μετ' ὀλίγον δεσμὸς ἀδιάρρηκτος διαδέχεται τὴν περὶ τῆς ἐκτελέσεώς της περισπούδαστον φροντίδα. Νέοι Ἕλληνες, καταφυγόντες εἰς τὴν Ὁδησσόν, ὡς εἰς ἄσυλον, μακρὰν τῆς δυναστευομένης πατρίδος των, συνέρχονται καὶ συνομιλοῦν. Τὸ συνδέον τὰς καρδίας των ἐλατήριον ἦτο μοναδικῶς τὸ φρόνημα τοῦ πατριωτισμοῦ. Ὁ Νικόλαος Σκουφᾶς, (καταγόμενος ἐκ τῆς Ἄρτης), ὁ Ἀθανάσιος Τσακάλωφ (Ἰωαννίτης, ἀνήκων εἰς τὸ γένος τοῦ Γεκελιῆ), καὶ ὁ Παναγιώτης Α. Ἀναγνωστόπουλος, (πατρίδα ἔχων τὴν Ἀνδρίτσειαν τοῦ Φαναρίου τῆς Πελοποννήσου), οἱ τρεῖς οὗτοι, ἀγνώριστοι πρῶτον μεταξύ των καὶ ἔπειτα φίλοι, σκέπτονται τὰς διαθέσεις τῶν Χριστιανῶν τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰς γενομένας δοκιμασίας εἰς πολλὰς προτέρας περιστάσεις, λαμβάνουσι πρὸ ὀφθαλμῶν ἐξ ἑνὸς μέρους τὴν ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν τῶν Τούρκων, καὶ ἐκ τοῦ ἄλλου τὸν χαρακτήρα καθὼς καὶ τὰς πηγὰς τῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος· ἀλλὰ

διαλύονται χωρίς ν' ἀποφασίσωσι τίποτε ὀριστικόν. Ὁ Σκουφᾶς, πεπυρωμένος ὑπερβολικᾶ ἀπὸ τὰς ἤδη γενομένους ὀμιλίας, κατέστρωσεν ἐγγράφους τινὰς παρατηρήσεις, ἀφορώσας μὲν τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἀπροσαρμοστούς. Ὡς τοιαῦται κινουὺν τὸν γέλωτα τῶν ἄλλων δύο. Ὁ Σκουφᾶς πειράζεται. Μὲ τοῦτον ἦτον ἔτι πλέον ἠνωμένος ὁ Ἀναγνωστόπουλος. Οἱ δύο οὗτοι σχεδιάζουν εἰς τὴν φαντασίαν των τὸ πέρασ τοῦ μεγάλου ἔργου. Διευκτέρευον πολλακίς ὀλοκλήρους νύκτας εἰς τὰς γλυκείας ἐπαναλήψεις τῶν ἀπεραντολογιῶν των. Βάσιν εἶχον αὐταὶ τὸν σχηματισμὸν ἑνὸς μυστηριώδους Δεσμοῦ, καὶ τὴν πλήρη προδιάθεσιν ἑνὸς Πολέμου, δυνάμει τοῦ ὁποίου νὰ κατορθώσωσιν οἱ Ἕλληνες μόνοι, ὅ,τι ἤλπισαν εἰς μάτην πρὸ πολλοῦ ἀπ' ἄλλους.

Ἡ τοιαύτη κατάστασις τῶν πραγμάτων διήρκεσεν ὡς τὰ μέσα τοῦ 1814. Γίνονται τότε αἱ ἐπαναλήψεις περὶ ἑνὸς Ἐταιρικοῦ Δεσμοῦ. Ὁ Σκουφᾶς παρουσιάζει καὶ πάλιν τοὺς προτέρους στοχασμοὺς του, πλέον συνηρμοσμένους (α). Ἀπὸ τούτους ἐσχεδιάσθησαν βάσεις τινὲς τοῦ Συστήματος : δηλονότι ὁ Βαθμὸς τῶν Βλάμιδων, ἐκεῖνος τῶν Συστημένων, καὶ ἱκανὸν μέρος τοῦ Μεγάλου Ὁρκου καὶ τῆς Διδασκαλίας. Τοιουτοτρόπως διαδέχονται τοὺς μέχρι τοῦδε ἐπιπολαίους στοχασμοὺς ἐνέργειαι ἐσκεμμένα. Εἰς τὴν Βιέννην ἄρα ἐνισχύθη ἡ Φιλόμουσος, εἰς δὲ τὴν Ὀδησσὸν ἐσυστήθη ἡ Πολιτικὴ

(α) Εἰς τὴν ἐκθεσιν τούτων ἐνησχολήθη πολὺ καὶ ὁ Τσακάλωφ.

Ἐταιρία (α) τῆς Ἑλλάδος. Πρῶτος δέ, ὃς τις συνέλαβε τὴν ἐνεργητικὴν ἰδέαν τῆς Ἐπαναστάσεως εἶναι ὁ Ν. Σκουφᾶς, ἀποσπᾶσας ἀπὸ τὰς ἰδιαιτέρας τῶν ὑποθέσεις πρῶτον τὸν Τσακάλωφ καὶ δεύτερον τὸν Ἀναγνωστόπουλον. Οἱ τρεῖς οὗτοι ἀπεφάσισαν νὰ βάλωσιν εἰς ἐνέργειαν τὰς μέχρι τοῦδε κεχυμένας ἰδέας τοῦ Ἔθνους. Ἦσαν ἄρα οἱ ἄνθρωποι, οἱ ἔχοντες θέλησιν, καὶ θέλησιν ἀποφασιστικὴν.

Ὁ μέλλων Πόλεμος δὲν ἦτον, ὡς ἄλλοι, ἔργον φιλοδοξίας, ἢ ἐξωτερικοῦ τινος σκοποῦ. Ἐθεωρεῖτο Πόλεμος περὶ τῶν ὄλων. Προέκειτο ἄρα ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ συνδεθῶσιν οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς ἀγάπης, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Θεμελιωτοῦ τῆς Ἐρησκείας τῶν. Διὰ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἔδωσαν εἰς τὴν ἐπιχείρησίν των τὸν τίτλον

ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΙΚΩΝ,

βάσιν ἔχουσα τὴν κοινὴν εἰλικρίνειαν καὶ ὁμόνοιαν κατὰ τὸ ἠθικόν της μέρος, καὶ τὴν δι' αὐτῆς κατορθουμένην Ἐλευθερίαν κατὰ τὸ πραγματικόν της τέλος. Ἀπεφασίσθη δὲ μυστικὴ ἐξ ἀνάγκης, ἐνῶ ὑπεχρεοῦτο νὰ προσέξῃ ὄχι μόνον τὴν Μουσουλμανικὴν Ἐξουσίαν τῆς φρίκης, ἀν καὶ κυλιομένην εἰς τὴν ἡλιθιότητα· ἀλλὰ καὶ τὸσους ἄλλους ὀξυδερκεῖς, ὅσοι διεκρίνοντο πνέοντες τὴν Φαρισ-

---

(α) Ἡ χρονολογία ταύτης, 1814, συμπίπτει μὲ τὸ Τουρκικόν: ἦτοι μὲ τὸ Ἀπὸ τῆς Φυγῆς τοῦ Μωάμεθ Ἔτος 1229. Εἰς δὲ τὸ 1255 θέλει φύγει καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ζώντων ὀπαδῶν του Τούρκων.

σαϊκήν κατὰ τοῦ Δικαίου καὶ τῆς Ἐλευθερίας τῶν Ἐθνῶν λύσσαν.

Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρία, πηγάζουσα, ὡς εἶδομεν, ἀπὸ τὴν μέσσην τάξιν τῶν Ἑλλήνων, ἰχνηλατεῖ μὲν τὴν ἠθικὴν ἄλλης ἀρχαίας (α), ἀλλὰ δὲν εἶναι κλάδος τῆς ἰδίας, ὡς ἐκείνη τῶν Ἀνθρακῶν. Εἰς μάτην ἔδωσαν εἰς τὰς διπλωματικὰς συζητήσεις ὑπόθεσιν τοιαύτην ἢ σύμπτωσιν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἐπαναστάσεων τοῦ 1821. Εἰς μάτην ἐπίσης ἐπεχείρησαν νὰ ὑποστήσωσιν ἄλλοι, ὅτι ἡ Ἐταιρία τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρξεν ἔργον ἑτεροκίνητον ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν ἄλλης Δυνάμεως, τῆς Ρωσσίας, καθὼς ἄλλοτε τῆς Γαλλίας ἐπὶ τοῦ Ρήγα. Τοῦ Ἑλληνικοῦ αἰσθημάτος ἦτον αὕτη καρπὸς καθαρὸς· τῆς Ὀθωμανικῆς τυραννίας ἀνυπόφευκτον ἀποτέλεσμα. Ὅπου ἡ Ἐξουσία ἐπιβουλεύεται τὰς ἐλευθερίας τῶν πολιτῶν καὶ τὴν ἐλευθέραν ἐξήγησιν τῶν αἰσθημάτων· ὅπου αὕτη καταφρονοῦσα τὰ ἀναπαλλοτριώτα δίκαια τοῦ Κοινοῦ, συνιστᾷ εἰς τὴν σφαῖράν τῆς κοινωνίαν χωριστήν, μεταχειριζομένη τοὺς λοιποὺς ὡς κτήνη· ἐκεῖ εὐρίσκονται οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ὑποσκάπτωσι τὴν πῶσιν τῆς· ἐκεῖ ἀναφαίνονται αἱ τρομακτικαὶ καὶ πεισματώδεις ρήξεις.

Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρία ἦτον ὑπόχρεως ἐν μέρει τοῦ νὰ ἐνεργῇ δραστηρίως εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἐθνους. Καθ' ὃν καιρὸν ἐδεσπόζετο τοῦτο καὶ ἠθικῶς, ἦτον ἀνάγκη πᾶσα νὰ μὴν ἐπαφεθῇ εἰς τὴν τυχαίαν ροπὴν τῶν πραγμάτων, ὡς στερούμενον ἔτι τὴν

(α) Ἴδε Κεφ. Δ'.

ανάλογον ἠθικὴν του. Διὰ τὴν τελευταίαν ταύτην αἰτίαν ἐστοχάσθησαν πολλοὶ ἀνάρμοστον ἔτι τὴν ἔναρξιν Συστήματος τοιούτου, καθ' ἣν ἐποχὴν μάλιστα δὲν ἐφαίνοντο βοηθητικαὶ αἱ ἐξωτερικαὶ περιστάσεις. Ἄλλὰ ποῖος τολμητίας νοῦς ὑπέσχετο προσφορώτερον τὸ μέλλον; Ποῖον τυραννόμενον Ἔθνος ἀφίνει, ἂν καὶ μικράν, τὴν ὑπάρχουσαν εὐκολίαν, θηρευδον ἄλλην ἀβέβαιον; Ἐπειτα ἡ ἐλπίς περὶ ἑνὸς Ρωσικοῦ Πολέμου, μόνου βοηθητικοῦ εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἦτον ἀποβολιμαία κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν. Τέλος πάντων οἱ Ἀρχηγοὶ τῆς Ἐταιρίας δὲν προσδιώρισαν προθεσίαν τινὰ εἰς τὴν κίνησιν τοῦ Ἔθνους· καὶ θέλομεν εἰπεῖ τὰς κυρίας περιστάσεις, ὅσαι παρεβίασυν τὸν Πόλεμον.

Τὴν Φιλικὴν Ἐταιρίαν ἠθέλησαν νὰ χαρακτηρίσωσι τινες ὡς Συνωμοσίαν ὀλίγων. Δὲν ὑψώνομεν φωνὴν ὑπερασπιζόμενοι μέρη, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν. Εἰμεθα δὲ πεπεισμένοι, ὅτι παρομοία κατηγορία δὲν ἐπιστηρίζεται διόλου εἰς βάσεις. ἐξαγομένας ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα. Τὸ ἔργον τῆς Ἐπαναστάσεως ἦτο δυσχερὲς καθ' ὅλης του τὰς φάσεις· οὐδὲ ἤμπορεῖ νὰ φαντασθῇ τις, ὅτι ἐδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ ἐξ ἀπροόπτου. Ἐπρεπε νὰ ἐξηγηθῇ συμφωνοῦσα ἡ γνώμη ὅλου τοῦ Ἔθνους· καὶ εἰς τὴν ἔνασιν τῆς ὄφειλον νὰ σπουδάσωσιν ὀλίγοι. Ἐπρεπε νὰ προβλεφθῶσι μέσα πολλὰ, ἐνῶ δὲν τὰ ὑπέσχετο, ὡς ἄλλοτε, Δύναμις ξένη· καὶ εἰς τὴν οἰκονομίαν τούτων ἦτον ἀνάγκη τοῦ νὰ φροντίσωσιν ὀλίγοι. Ἐπρεπε νὰ δοθῇ ἡ μεγαλύτερα προσοχὴ εἰς τὰς πολλὰ πιθανολογουμένας ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς ἐπιβουλάς, ἐνῶ μῆτε οἱ Τοῦρκοι ὡς κυριεύοντες,

μήτε οἱ Χριστιανοὶ τῆς Εὐρώπης ἐδέχοντο τὴν ὑπαρξίν μιᾶς Μεταβολῆς, ἀποτεينوμένης εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἀποξενώσῃ τοὺς πρώτους ἀπὸ τὸ δικαίωμα τοῦ ἄρχειν, καὶ χορηγούσης εἰς τοὺς δευτέρους τὰς μεγαλυτέρας ὑπονοίας νέων ταραχῶν καὶ νέων πολέμων. Εἶναι κοιναὶ αἱ προσωπικαὶ προλήψεις κατὰ τῶν Ἐπαναστάσεων. Ἦτον ἄρα ἀφευκτος συνέπεια ἡ μυστηριότης, καθὼς καὶ ἡ τέχνη τῆς ὑποκρισίας, ὡς ἀνυγκαίᾳ νὰ διευθύνῃ εἰς τὸν μέγαν σκοπὸν τὴν συνείδησιν καὶ τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων, καὶ νὰ τὰ καταστήσῃ οὕτω χρήσιμα διὰ τοῦ μέλλοντος ἀποτελέσματος τοῦ Πολέμου. Ἴδου ἡ Ἐταιρία τῶν Φιλικῶν! Ἀδτὴ συνήργησεν εἰς τὰς προκαταρκτικὰς ἐργασίας περὶ τοῦ Πολέμου. Ἴδου τὸ Ἔθνος τῶν Ἑλλήνων! Ἦθελε τοῦτο τὸν Πόλεμον. Μῆτε Θρησκεία, μῆτε Συνθήκη Νόμων, μῆτε ἄλλο τι τὸ ἦγωνε μ' ἐκεῖνο τῶν Τούρκων. Εἶδον διὰ τοῦτο μεματαιωμένας πάντοτε οἱ τύραννοι τὰς ἐλπίδας των περὶ τῆς πίστεώς του, μῆτε εὐρον σταθερὸν δογματιστὴν τοῦ συμφέροντός των οὐδὲ ἐκείνον τὸν Ἕλληνα, τὸν ὁποῖον ἀνέστησαν ἐκ τοῦ μηδενὸς εἰς τὰς ὑψηλοτέρας θέσεις. Τοιοῦτον πάντοτε ὑπῆρξε τὸ φιλότιμον περὶ τοῦ ἔθνισμοῦ του φρόνημα τοῦ Ἑλλήνος.

Ἦπατήθησαν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους τῶν Φιλικῶν ;... Ἄλλὰ πῶς δὲν ἠπατήθησαν καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους τοῦ Σουλτάνου, πεμφθέντας εἰς τὰ τέλη τοῦ 1822 καὶ ἀρχὰς τοῦ 1823, ὅτε μάλιστα ἐκινδύνευον τὸν προφανέστερον κίνδυνον ; Πῶς διάφοροι, γνωρίσαντες ἐντελῶς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐταιρίας, ἐδιπλασίασαν τὸν ζήλόν των, καὶ ἐθυσίασαν τὴν κατάστασίν των ; Ἄν εἰς τὴν περὶ

Πολέμου μυστήριον ἔνωσιν τινων θεωρηται ἡ ὑπαρξίς αἰσχροῦς συνωμοσίας, πόθεν ὄλος ὁ Λαός, ἀπειρος τῆς Ἑταιρίας, ἔδραξαν τὰ ὄπλα εἰς τὴν πρώτην φωνὴν μ' ὄλας τὰς ἑλλείψεις μάλιστα, μ' ὄλην τὴν ἀδυναμίαν των ;

Οἱ Φιλικοὶ δὲν ἔκαμον παύσιν τῶν ἐργασιῶν των, ἀμα ἤρχισε τὸ στάδιον τοῦ 1821, ἂν δὲν εἶχον τὰ αὐτὰ αἰσθήματα μὲ τὸ Ἔθνος. Ἡ ἔνωσις των προζητεῖτο, διὰ νὰ ὀροθετήση τὰ πνεύματα, νὰ προλάβη κάθε πρόσκομμα δυνατόν, καὶ μὲ συντομίαν νὰ ρινίση τὴν σιδηρᾶν ἄλυσσον τῆς τυραννίας.

Τῆς Ἑλευθερίας ὁ ζῆλος καὶ τῶν κινδύνων ἡ φιλότιμος καταφρόνησις διέκρινον πάντοτε τὸν Ἕλληνα. Φιλικοὶ δὲ αὐτοχειροτόνητοι ἀπετελοῦντο οἱ διδασκόμενοι καθημέραν τὴν εὐαγγελικὴν ἠθικὴν τοῦ ἄμβωνος, καὶ οἱ σκουδάζοντες ἢ ἀκούοντες ἀπ' ἄλλους τὸν πατριωτισμὸν τοῦ Θεμιστοκλέους, τὴν ὑπὲρ τῶν Λαῶν του ἐκούσιον θυσίαν τοῦ Κέκροπος, τὴν ὑπερφυσικὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ Λεωνίδου καὶ τὴν εἰς τοὺς νόμους εὐπέθειαν τοῦ Ἀγησιλάου. Ἐνῶ δὲ ἡ τυραννία κατέφερε τὸν Λαὸν εἰς τὴν ἀπελπισίαν, καὶ ὑπαγόρευεν αὐτῇ ἡ ἰδίᾳ τὴν ἀνάγκην τῶν βιαιοτέρων μέτρων ἤρκει νὰ φρονηματίσωσι τοῦτον αἱ συμβουλαὶ καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ νοημονεστέρου μέρους.

Ἡ κατάστασις τῶν Ὑποκειμένων, ἀπὸ τὰ ὀποῖα ἐμορφώθη ἡ Φιλικὴ Ἑταιρία, ὑπῆρξεν ἐκ προσθήκης τὸ ὑποκείμενον πολλῶν σκέψεων. Ἡ ὑπόθεσις αὐτῇ προήχθη πολὺπλοκος καὶ ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ πράγματος καὶ ἀπὸ τὰς παραδόσεις τῶν πλανώντων καὶ πλανωμένων. Αἱ εἰς τὸ Ἐφοδιαστικὸν τῶν Ἱερῶν ὑπάρχουσαι 16 γραμ-

μαί ἐνομίσθησαν ἀπὸ πολλοὺς ὡς παρεμφαντικά τῶν συνιστῶντων τὴν Ἀρχὴν Δεκαῆξ ἀτόμων (α), ἂν καὶ δὲν ἦσαν ἄλλο κυρίως, εἰμὴ στολή τις τοῦ Συμβόλου τούτου. Ἄλλοι πάλιν εἶπον τυχοδιώκτας τοὺς Θεμελιωτὰς αὐτῆς, ὡς νὰ προσδιώριζεν ἀφοριστικῶς φυσικὸς τις νόμος τὸν σχηματισμὸν τῆς ἀπὸ ὑποκείμενα ἐξόχου ὑπολήψεως καὶ καταστάσεως. Ἐμποροῦμεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι παρόμοιοι Ἄνθρωποι δύσκολα ἠθέλον ἐπιχειρήσει πρῶτοι ἐν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ τοὺς στερήσῃ τὰ ἀγαθὰ τῆς ἡσυχίας, καὶ νὰ τοὺς θέσῃ τὸ χειρότερον εἰς κίνδυνον στιγμιαῖον. Ἡ μορφή τῆς Ἐταιρίας καὶ ἡ σειρά τῶν ἐνεργειῶν τῆς μᾶς ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ ὑπόθεσις δὲν ὠδηγήθη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τέλους ἀπὸ ἄτομα τοιαύτης ἠθικῆς, ὁποῖαν παρέδωσαν ἀβέβαιαι φῆμαι. Αἱ τοιαῦται δυσφημίαι ἐκορυφώθησαν μάλιστα μετὰ τὸν Πόλεμον, ἢ τὴν δυστυχῆ ἀποτυχίαν τοῦ Α. Ὑψηλάντου. Ὁ κρατὴρ τῶν, ὅθεν ἐξερρέοντο, ὑπῆρξεν ἡ Πίσσα τῆς Τοσκάνας ὅπου Ἕλληνές τινες ἀνειροπόλουν ἄλλος τὴν Ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλος τὴν Ἀνωτέραν Ἀρχηγίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Στοχαζόμεθα, ὅτι ἡ περὶ τῆς Ἀρχῆς ἰδέα, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦτον, ἔπρεπε νὰ θριαμβεύσῃ καὶ μετὰ τὸν Πόλεμον μέχρι τῆς συστάσεως Ἐθνοδιοικήσεως. Ἐσυμβούλευσάν τινες τὴν παντελεῖα περὶ τῆς Ἐται-

---

(α) Ὁ ἀριθμὸς τῶν Δεκαῆξ ἐχάιρετο ὑπόληψιν ἐξαιρετον εἰς τὴν γνώμην τοῦ Κοινοῦ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ρήγα.

Ἐχρησίμωσε καὶ οὗτος ὡς τέχνασμα, μάλιστα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ζήτηι καὶ Κεφ. Δ'.

ρίας και τῆς Ἀρχῆς τῆς ἀποσιώπησιν, ὡς ἐπιζημιῶν και τῶν δύο διὰ τὰς συγχρόνους συμπτώσεις τῶν ἐν μέρει Εὐρωπαϊκῶν Ἐπαναστάσεων. Ἄλλ' οἱ συνιστῶντες αὐτάς δὲν ἀνῆκον εἰς καμίαν ξένην συμμετοχήν. Ἦσαν Ἑλληνες.

Παρατηροῦμεν τέλος πάντων, ὅτι ἡ πολυθρύλητος κατασταθεῖσα Ἀρχὴ τῆς Ἐταιρίας δὲν ἦτον ἄλλο, εἰμὴ Ἐπιτροπὴ τις αὐτεπάγγελτος ὄλου τοῦ ἔθνους, συνισταμένη ἀπὸ τοὺς πρώτους Σχεδιαστὰς και Μετόχους. Διεύθυνεν αὐτὴ ὄλον τὸ πνεῦμα τῆς ὑποθέσεως και τὰς ἀνταποκρίσεις, ἐφρόντιζε περὶ ὄλων, και εὐρίσκετο παντοῦ διὰ τοῦ σκορπισμοῦ τῶν Μελῶν τῆς, χωρὶς νὰ γνωρίζηται.

Ἡ τοιαύτη περὶ τοῦ προσωπικοῦ τῆς ἄγνοια κατῴρθωσε τὸ σημαντικώτερον μέρος, τοῦ ὁποῖου προέθεσεν ὑψηλοῦ σκοποῦ. Τοιαῦται ἐγίνοντο αἱ ἀπαντήσεις εἰς τὰς περὶ τούτου ἐρεύνας διαφόρων· «Ἀρχὴ ὑπάρχει· ἀλλὰ τόσον εἶναι ὑψηλὴ και ἀπόκρυφος, ὥστε δὲν συμφέρει νὰ τὴν γνωρίζη τις, μήτε πρέπει νὰ ἐρωτᾷ, διὰ νὰ μὴ προσκρούη. Ὁ Ἕλληνας, γνωρίζων ἀπλῶς τὴν ὑπαρξίν τῆς, χρεωστεῖ νὰ ἐκτελεῖ πρόθυμος τὰς διαταγὰς τῆς, ἐκπληρῶν οὕτω τὰ πρὸς τὴν Ἐρησκείαν και τὴν Πατρίδα καθήκοντά του». Τοιουτοτρόπως ἐπίστευε καθεὶς, και ὄλοι ἐσέβοντο νοερῶς ὑπὲρ τὸ δέον, ὅ,τι δὲν ἐγνώριζον πραγματικῶς, φαινόμενον ἀνώτερον τῆς προσοχῆς των. Κανεὶς ἐπομένως δὲν ἐθεώρει ἐνεργούμενα τὰ πράγματα ἀπὸ ἀνθρώπους τῆς δευτέρας τάξεως. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀδυναμία τῶν ἀνθρώπων. Τοὺς πλήττουν ὡσεπιτοπολὺ τὰ μεγάλα ὄνόματα και ὄχι τὰ μεγάλα πράγματα.

Κεφάλαιον, ὄσων μέχρι τοῦδε εἶπομεν περὶ τῶν πρώτων στοιχείων τῆς Ἑταιρίας, ἀποκρινόμενον, μὲ τὴν ὁποίαν ἐλάβομεν (α) ἀρχήν, εἶναι Ἄδύνατοι, ἀλλὰ φιλοπάτριδες τινες καὶ ἄξιοι Ἕλληνες (β) κατώρθωσαν τὸν Πόλεμον τῆς Ἑλλάδος.

(α) Σελ. 75.

(β) Λέγουσιν τινές, ὅτι ἐρριψοκινδύνευσαν οὗτοι τὸ ἔθνος εἰς τὸν ἐσχατὸν κίνδυνον. Ἄλλ', ὅταν τις ἐξετάζη μεταφυσικῶς τὰ πράγματα, εὐρίσκει, ὅτι καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἔπρεπε νὰ κατηγορηθῆ, διότι ὑπέβαλε διὰ τοῦ στρατηγήματός του τὸ Ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων εἰς τύχην ἀβέβαιον, ἂν ὁ Ξέρξης ἤθελεν ἔχει φρόνησιν ἰκανὴν εἰς τὸ νὰ μὴ μεταχειρισθῆ τὸν πολόσωμον στόλον του εἰς τὸ Στενὸν τῆς Σαλαμίνας. Καὶ ὅμως ὁ Θεμιστοκλῆς ἐθαυμάσθη καὶ ἐπαινεῖται διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του, ὅς σωτηρίαν ὄλησ τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον χρεωστῆι τις νὰ ἐπαινέσῃ τοὺς Ὀργανιστὰς τῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ σκοπὸς τῶν ἀπετέλεσε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ὁργανισμός, ἢ Διδασκαλία, τῆς Ἑταιρίας τῶν Φιλικῶν.

Πρὶν ἢ ἐμβῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἀρχικῶν ἐργασιῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, στοχαζόμεθα ὄχι περιττὸν τὸ νὰ πραγματευθῶμεν περὶ τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς, μολοντί ἐτελειοποιήθη ὑστερόχρονος οὗτος (1817) εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Οἱ αὐτουργοὶ τοῦ ἐδανείσθησαν Κανόνας πολλοὺς ἀπὸ τὴν Ἑταιρίαν τῶν Μασσόνων, καὶ τοὺς ἐφήρμοσαν ἐπιτηδείως εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὰ πάθη τοῦ ἔθνους. Ἦτο διὰ τοῦτο ἠθικώτατος καὶ προβλεπτικώτατος ὡς πρὸς ὄλα τὰ στοιχεῖα τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς προόδου τοῦ Συστήματος. Ἡ ὕλη τοῦ δίδει τὴν ἀφορμὴν πολλῶν παρατηρήσεων. Μίαν ἀπ' αὐτὰς θεωροῦμεν καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀσχέτου διαγωγῆς τῶν Φιλικῶν μ' ἄλλας τῆς ἰδίας, ἢ διαφόρου φύσεως Ἑταιρίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μήτε ὁ Μέτοχος ἄλλης Ἑταιρίας ἦτο δεκτός, εἰμὴ κατ' ἐξαιρέσιν· καὶ ἔτι πλέον ὁ ἅπαξ ὀνομαζόμενος Φιλικὸς δὲν συνεχωρεῖτο εἰς τὴν εἴσοδον ἄλλης. Ἡ φρόνιμος αὐτῆ πρόβλεψις ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν Ἑταιρίαν τοὺς Προσηλύτους ἄλλων κατακεκριμένων Ἑταιριῶν, καὶ μᾶλλον τοὺς ἀγύρτας ἐκείνους, ὅσοι κυνηγοῦν τὸν πόρον καὶ τὴν πολιτικὴν τῶν τύχην εἰς Συστήματα τοιαῦτα.

Ὡς πρὸς τὸ ἐνεργητικὸν τοῦ μέρος δὲν ἦτο τόσον δημοτικὸς. Τὸ πᾶν ἀπεταμιεύετο καὶ δι-

καίως, εἰς τὴν ἀπόκρυφον Ἀρχήν. Μήτε ἔθεω-
ρεῖτο ἀπολύτως οὐσιᾶδες· μήτε αἱ περιστάσεις συ-
νεχώρουν, τὸ μέτρον συστηματικῶν Συναθροίσεων.
Ἄλλως τε παρὰ τὰς πιθανὰς διακινδυνεύσεις ἢ
περιττὴ σωρεία ἀδυνατεῖ νὰ σκεφθῆ ἡσυχὸς ποτε,
καὶ ν' ἀποτελέσῃ βάσιμον καὶ ὑψηλὸν ἔργον.

Ἐν μέτρον ἔπρεπε νὰ ἀσφαλίζῃ τὰς ἀμοιβαίας
κοινοποιήσεις τῆς Ἑταιρίας. Ἴδου ἡ αἰτία τῆς μορ-
φώσεως νέου Ἀλφαβήτου, ὄχι πολυπλόκου, μήτε
τόσον δυσκόλου, (κατὰ τὰ ἔχοντα τὸ ἐκ συνθή-
κης Λεξικόν). Ἐσύγκειτο τοῦτο ἀπὸ στοιχεῖα Ἑλ-
ληνικὰ καὶ Ἀραβικοὺς ἀριθμοὺς: ὄλα 22, ὡς ἀκο-
λούθως.

η		ξ		υ		ψ		ω		1		2		3		4		5		6		7		4α		8	
α		β		γ		δ		ε		ζ		θ		ι		κ		λ		μ		ν		ξ		ο	
9		ο		α		β		γ		δ		9α		ε													
π		ρ		σ		τ		φ		χ		ψ		ου													

Αἱ ὑπογραφαὶ ἦσαν συμβολικαὶ χωρὶς ἄλλου
τινος. Ἐσυγχωροῦντο αἱ ἐκ συνθήκης ἀλληγορίαι
διὰ τὴν περιπλοκὴν τοῦ νοήματος. Εἰς χρῆσιν
ἦτον ὡσεπιτοπλεῖστον καὶ ἡ συνήθης Ἑλληνικὴ
γραφὴ διὰ τῆς παρενθέσεως τῶν μετωνομικῶν λέ-
ξεων. Μετεχειρίζοντό τινες καὶ τὴν Σκυτάλην (α).

Τὰ ἀνωτέρω Γράμματα, κυρίως λεγόμενα Γ ρ ά μ-
μα τα τῶν Ἱερέων, δὲν ἦσαν γνωστὰ εἰς τοὺς
δύο πρώτους Βαθμοὺς τῶν Ἀδελφοποιητῶν καὶ τῶν
Συστημένων.

(α) Ζήτηι Ἐποχ. Γ' Κεφ. Δ'.

Διὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἠθικῶν καταστάσεων ἡ Φιλικὴ Ἑταιρία διηρεῖτο εἰς ἑπτὰ Βαθμούς. Ἦσαν δὲ οὗτοι

- Α'. Ὁ τῶν Βλάμιδων (Ἀδελφοποιητῶν)·
- Β'. Ὁ τῶν Συστημένων·
- Γ'. Ὁ τῶν Ἱερέων·
- Δ'. Ὁ τῶν Ποιμένων·
- Ε'. Ὁ τῶν Ἀρχιποιμένων·
- ΣΤ'. Ὁ τῶν Ἀφιερωμένων·
- Ζ'. Ὁ τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Ἀφιερωμένων.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΟΠΟΙΗΤΩΝ

Αἱ ἔρευσαι περὶ τῶν παραλαμβανομένων εἰς τὴν Ἑταιρίαν ἐγίνοντο πολλὰ αἰσθηταί. Δὲν ἦτο συγκεχωρημένη ἡ ἀποδοχὴ ἀνθρώπων διεφθαρμένων, ἀν καὶ δὲν ἀπέφυγεν ἡ Ἑταιρία τὸ δυστύχημα τοῦτο.

Ὁ Κατηχούμενος ἐξετάζετο κατὰ πρῶτον μὲ τρόπον ἐπιτήδειον, ἀν ἔχη τὰς διακρινόμενας ἀρετὰς τοῦ πολίτου, γνωριζόμενος εἰλικρινῆς ἐραστῆς τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς Πατρίδος του, ἐνάρετος εἰς τὸν βίον του καὶ ἀσχετος πάσης ἄλλης Μυστικῆς Ἑταιρίας. Παρὰ τὰς θεμελιώδεις ταύτας προφυλάξεις ἐζητεῖτο, ἀν οὗτος δὲν ἐκινεῖτο ἀπὸ περιέργειαν ἀπληγῆν, ἢ ἐπίβουλον, ἀλλ' ἀπὸ ἀληθῆ πατριωτισμόν. Δίδων τοιουτοτρόπως ἀνύποπτα τὰ δεῖγματα τῆς ἐμπιστοσύνης του, ἐγίνετο δεκτὸς εἰς τὸν Βαθμὸν τοῦ Ἀδελφοποιητοῦ (α), ὀρκιζό-

---

(α) Ἡ Ἀδελφοποίησις ἢ καλλίτερον Ἀδελφοποιία, ἐπικράτει ἐκ παλαιᾶς τινος συνηθείας εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἐνεργεῖτο ἐπ' Ἐκκλησίας δι' Ἱερῶς, εὐχῶν καὶ περιζωσμάτων,

μενος ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου, καὶ διδασκόμενος τὰ ἀνήκοντα τῆς χειρὸς Σημετα (α). Ὁ Ἀδελφοποιούμενος ἐπανελάμβανε κατὰ χρέος τὸν ὄρκον τρίς· καὶ ἐρωτώμενος, Ἄν αὐτά, ὅσα ἐπανέλαβε τρίς, ἦναι ἀληθῆ· ἀπεκρίνετο· Ναί! Εἶναι καὶ ἔσσονται ἀληθῆ· καὶ διὰ ἀσφα-

Ἀπέβλεπε δὲ τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ συζῶσι δύο, ἢ καὶ περισσότεροι, ὡς τέκνα μιᾶς μητρός, συμβοηθούμενοι ὑποχρεωτικῶς εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις των. Πολλάκις ἐκληρονομοῦντο ἀμοιβαίως κατὰ νόμον ἰδιωτικῆς συμφωνίας. Εἰς τὴν Στερεάν συνειθίζετο αὐτὴ καὶ μεταξὺ Ἑλληνας καὶ Τούρκου. Δὲν ἤξεύρομεν, ἂν ὑπῆρχε πρὶν, ἢ ἡ τυραννία τῶν Τούρκων ἐγέννησε τὴν ἀνάγκην παρομοίου δεσμοῦ.

Ἐκτελεῖτο ἀκόμη καὶ ἐν ἄλλο εἶδος Ἀδελφοποιίας ἀνωτέρου βαθμοῦ διὰ τοῦ συναλλάγματος καὶ τοῦ ἀμοιβαίου ἐνδύματος τῶν χιτῶνων. Τὴν πρᾶξιν ταύτην ἐνήργουν ὡσεπιτοπλεῖστον αἱ μητέρες τῶν Ἀδελφοποιουμένων.

Καταντᾷ τὸ ἴδιον καὶ ἡ λεγομένη Σταυρ - Ἀδελφοτής.

Οἱ Ἀδελφοποιητοὶ ὀνομάζοντο Ἀλβανιστὶ Βλάμιδες, χυδαιοβαρβάρως Μπουραζέριδες, καὶ τουρκικώτερον Ἀρκατάσιδες (ὡς ἐκ τοῦ Καρδάς, σημαίνοντος Ἀδελφόν). Ἀπὸ τοὺς Θράκας καὶ Μακεδόνας ἐλέγοντο Μπράτιμοι (ἐκ τοῦ Μπράτε).

Εἰς τὴν νέαν Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἀπαντῶνται ὅλαι αὗται αἱ ὀνομασίαι.

(α) Εἰς ἐν ἀντίγραφον Διδασκαλίας εἶδομεν καὶ τὴν ἀκόλουθον περίοδον «Ἄλλ', ἂν οὗτος εὐρίσκετο εἰς τὴν περιστάσειν αὐτὴν ἔξω τῆς Ἑλλάδος, καὶ δὲν εὐκολόνετο ὁ δι' Ἱερῶς ὄρκος του, τότε ἐξηγοῦντο εἰς αὐτὸν τὰ Σημετα καὶ οἱ Λόγοι, ἐχρεῶσται δὲ ὁ ἴδιος νὰ ἀδελφοποιηθῆ, μετ' ἄλλου ἀλλοῦ συναπαντᾷτο εἰς τὴν Ἑλλάδα, Μέλος τοῦ βαθμοῦ του». Δὲν ἤμποροῦμεν ὁμῶς νὰ ἀποδεχθῶμεν τὸ ἀσυνάρτητον τῆς ἰδέας αὐτῆς, καὶ συμπεραίνομεν, ὅτι εἶναι παραπλήρωμα ξένον καὶ μεταγενέστερον.

λαϊαν τῶν ὑποσχέσεών μου ὀρκίζομαι εἰς τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον. Μὲ τὸ μέσον τοῦτο ὑπεβάλλετο εἰς ὄρκον κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστικὸν Νόμον, ἐκτελούμενον καὶ δι' Ἱερέως, ἐὰν δὲν ἐδίδετο ὑποψία.

Ἡ Ἀδελφοποιία παρεδέχθη διὰ τὴν χειραγωγίαν τῶν πολλῶν, χωρὶς νὰ μερικίζηται εἰς δύο μόνους, ἂν καὶ ἐκτελεῖτο κανονικῶς ἀπὸ ἓν εἰς δεύτερον πρόσωπον (α).

Ὁ Ἀδελφοποιούμενος συνωδεύετο μ' ἐν Ἐφοδιαστικόν, φέρον ἅπλῶς ἓνα Σταυρόν. Οἱ διαγνωριστικοὶ λόγοι τοῦ ἦσαν «Τσιμπουκι, Τσαρουχι».

Εἰς τὰ πρῶτα περὶ τῶν Ἱερέων βλέπομεν καὶ τὰ περὶ τῶν Σημείων αὐτοῦ τοῦ Βαθμοῦ (β).

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΕΝΩΝ

Οἱ Συστημένοι ἦσαν ἐν Τάγμα μετεχόντων εἰς τὴν Ἐταιρίαν. Πρὸς ἐνδειξιν τῆς μετοχῆς των ἔφερον ἐν Ἐγγραφον, ὀνομαζόμενον Συστατικὸν

(α) Φέρεται εἰς ἓν Ἀντίγραφον Διδασκαλίας καὶ τοῦτο «ὅτι ὁ Ἀδελφοποιούμενος εἰδοποιεῖτο νὰ ἔχη κκαθαρμένα τὰ ὄπλα του καὶ ἔτοιμα εἰς τὸ κιβώτιόν του πενήντα φουσέκια διὰ νὰ τὰ μεταχειρισθῆ, ὅταν τὸν προστάξῃ ὁ Ἀρχηγός του. Μήτε περὶ τούτου, μήτε ἐναντίον τίνος ἐμμελε νὰ ἐξοπλισθῆ, τοῦ ἐδίδετο καμμία γνῶσις».

Μολοντοῦτο γνωρίζομεν, ὅτι οἱ Βλάμιδες δὲν ἤξευρον τίποτε περισσότερον, παρὰ τὰ ἀνωτέρω. Μὲ ἄλλους λόγους ἤξευρον ἅπλῶς, ὅτι ὑπῆρχόν τινες φροντίζοντες ὑπὲρ τῆς Πατρίδος.

(β) Ὁ Βαθμὸς τῶν Βλάμιδων διήρκει· πιθανολογεῖται δέ, ὅτι ἔλαβε παῦσιν μετὰ τὸν διορισμὸν τῶν Ἐφοριῶν.

πῶν Ἱερέων. Εἰς τοῦτο ἐσημειώοντο μὲ συντομίαν.

« Τὸν Συμπολίτην μου Κύριον . . . ἐκ Πατρίδος... ἐτῶν... Ἐπαγγέλματος... συστήνω εἰς δλους τοὺς φίλους μου ὡς πιστὸν πατριώτην καὶ τίμιον ἄνθρωπον ».

Ἐφανερώοντο ὁ Τόπος, ὅπου ἐγράφη, ἡ Μηνολογία καὶ τὸ Σημεῖον τοῦ συνιστῶντος Φιλικῷ (α). Ἄνωθεν ἐφέρετο τὸ Σημεῖον τοῦ Σταυροῦ. Περιτριγυρίζετο οὗτος ἀπὸ κλάδον ἐλαίας, σημαίνοντα τὸ σταθερὸν τῆς φρονήσεως καὶ τῆς ὑπὲρ πατρίδος ἀγάπης. Εἶχεν ὑπὸ τὴν βάσιν του τὴν Ἡμισέληνον : τὸ Ἐθνικὸν Σύμβολον τῶν Τούρκων. Ἦτον αὕτη πρημνῆς· καὶ διὰ τούτου ἐννοεῖτο ἡ μέλλουσα πτώσις τοῦ Ὀθωμανικοῦ Βασιλείου. Ἐγράφετο ὀπισθεν τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς τοῦ Συστημένου.

Οἱ Συστημένοι δὲν ἤξευρον, ἂν ὑπῆρχον Ἀδελφοποιητοί. Ἐγνωρίζοντο μόνον ὡς ἐπιφορτισμένοι νὰ συνιστῶσι τοὺς Φιλοπάτριδας, καὶ νὰ ἐπαγρυπνῶσιν εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῶν Μετεχόντων. Ἐφρόντιζον καὶ περὶ παντὸς ἄλλου ὀφελίμου εἰς τὸ Σύστημα τῆς Ἐταιρίας. Ὁ Ἱερεὺς τῶν Φιλικῶν προσεῖχε κατὰ χρέος, μὴ δῶση εἰς τοὺτους νὰ καταλάβωσι τι περισσότερον. Ὡφειλον νὰ ἤξεύρωσιν οὗτοι μόνον, ὅτι ὑπάρχει τις Ἐταιρία, ἐνασχολουμένη εἰς τὸ κοινὸν καλὸν τοῦ Ἔθνους.

Ὁ Ἱερεὺς ἠρώτα διὰ τοῦ διωρισμένου μέσου ξνα, τὸν ὁποῖον ἐγνώρισε Συστημένον, Ἄ ν ἦ ν α ι

(α) Ἴδε κατωτέρω.

Ἰερεὺς. Ἄμα παρετήρει ἄγνοιαν, εἶχε χρέος εἰς τὴν συναναστροφὴν του μ' ἐκεῖνον νὰ ὀδηγήσῃ τὴν ὁμιλίαν ἀδιάφορον, καὶ νὰ μάθῃ τὸ ὄνομα τῆς Μητρός του. Ἐπρεπε νὰ ἐντυπώσῃ καλῶς εἰς τὴν μνήμην του τοῦτο. Μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν ἐξήτει ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ Συστατικὸν του. Ὁ Συστημένος δὲν ἐσυγχωρεῖτο νὰ τὸ παραδώσῃ εὐθύς, χωρὶς ν' ἀντιζητήσῃ πρῶτον τὸ Γράμμα τῆς Ὑπεροχῆς τοῦ Ἰερέως. Ὁφείλεν οὗτος νὰ τὸ παρουσιάσῃ μακρόθεν ὀλίγον. Λαμβάνων τοιοῦτοτρόπως ὁ Ἰερεὺς τὸ Συστατικὸν τούτου ἐθεώρει, εἰς ποῖον εἶναι γεγραμμένον ὀπισθεν μὲ τὰ Στοιχεῖα τῶν Ἰερέων τὸ ὄνομα τῆς Μητρός του. Τὰ γράμματα ταῦτα ἐλάμβανον τὸν Συστημένον.

Ἀπαγορεύετο ὁ Ἰερεὺς νὰ κάμῃ ἐρεύνας περισσοτέρας, μήτε ὠμίλει γενικώτερα περὶ τῆς Ἐταιρίας πράγματα μὲ τὸν Συστημένον. Ἄν συναπαντουσέ τινα, τὸ συστατικὸν τοῦ ὁποίου Ὄνομα δὲν ἐσυμφάνει μ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἤκουσεν ἀπὸ στόματος τοῦ ἰδίου, ἐντῶμα ὑπόπτειε δόλον, καὶ ἐχρεώσται νὰ ἐρευνήσῃ μὲ λεπτομέρειαν ὅλην τὴν διαγωγὴν, τὴν κατάστασιν, τὰς σχέσεις καὶ τὰ ταξείδια τούτου, καταγράφων ἐνταυτῷ τὸ ἠθικόν του, τὸ Σημεῖον τοῦ ὑπογράψαντος τὸ Συστατικόν, καὶ ὅσα ἄλλα ἐξηκρίβωσε μόνος καὶ ἀπὸ ἄλλους διὰ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον. Ἀκολουθῶς ἔπρεπε νὰ διευθύνῃ χωρὶς ἀργοπορίας τὰς παρατηρήσεις του διὰ τοῦ διωρισμένου μέσου εἰς τοὺς Ἐταίρους, ἢ τὴν Ἀρχὴν των, μὴ παραιτούμενος καὶ μετὰ ταῦτα ἐξετάζων καὶ εἰδοποιῶν τὴν ἰδίαν. Δοθείσης τοιαύτης περιστάσεως, ἡ Ἐταιρία

ὑπέκειτο νὰ καταφύγη εἰς τὰ ἀναγκαῖα περὶ τῆς καταπαύσεως αὐτῶν τῶν καταχρήσεων μέτρα. Ὁ δὲ Ἱερεὺς ὑπεβάλλετο ἀπαραιτήτως νὰ μεταχειρισθῆ ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ ὄλου. Ἐσυγχωρεῖτο τελευταῖον νὰ ἀποδοκιμάσῃ τὸν τοιοῦτον μὲ τὴν πρόφασιν, ὅτι οἱ Ἱερεῖς τῶν Φιλικῶν δὲν ἤμποροῦν νὰ συνιστῶσιν ἄλλον εἰς τὴν Ἑταιρίαν, ἂν καὶ ἀνώτεροι κατὰ τὴν τάξιν.

Ἡ ἐξομολόγησις τῶν Συστημένων ἦτο μία καὶ μόνη. Ἐξετάζετο τὸ ἦθος, ἡ διαγωγή, αἱ σχέσεις καὶ ἡ κατάστασις τῶν καὶ ἀκόμη ἂν οὔτοι ἔχωσι κανὲν μέγα προτέρημα, ἂν γνωρίζωσι μυστικὸν τι πολιτικόν, ἢ ἄλλο ἀπόκρυφον (α). Ὅλα δὲ ταῦτα ἔτεινον εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ καρποφορηθῆ ἡ Ἑταιρία εἰς διάφορα μέσα χρήσιμα καὶ εἰς τὴν οἰκονομίαν καὶ εἰς τὰς προόδους τῆς. Ἀφοῦ τέλος πάντων ὁ Συστημένος κατέβαλε μίαν, ὅποιαν ἠδύνατο, χρηματικὴν ποσότητα, συνεβουλεύετο ὡς ἀκολούθως.

(α) Ἴδου τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἐξομολογήσεως.

Ὅποιους ἔχεις συγγενεῖς; Κατετρέχθησαν οὔτοι, ἢ οἱ Συγγενεῖς τῶν, ἀπὸ τοὺς τυράννους; Πότε; Διὰ ποίαν αἰτίαν καὶ κατὰ ποῖον τρόπον; »

« Ἐχεις κανένα φίλον πιστόν, καὶ ποῖον; Ἡ μέγαν ἐχθρόν, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; »

« Εἶσαι εὐχαριστημένος εἰς τὴν κατάστασίν σου καὶ ποῦ στοχάζεσαι νὰ διατρίψῃς εἰς τὸ μέλλον; »

« Ἡξέυρεις κανὲν μυστικὸν πολιτικόν, καμμίαν ἀκοινολόγητον ἐφεύρεσιν; Πόθεν τὸ ἔμαθες; Τὸ γνωρίζουν καὶ ἄλλοι; Ὅποιοι εἶναι αὐτοί; Ἐχεις τὰς ἀναγκαῖας ἀποδείξεις; Καὶ τί εἶναι τοῦτο; »

« Ἐχεις κανὲν μέγα προτέρημα κρυφόν, ἢ κοινολογημένον, ἢ καμμίαν ξεχωριστὴν ἐπιτηδειότητα; » κτλ.

« ὦ Συμπολίτα Συστημένε εἰς τοὺς Φίλους τῆς Πατρίδος! Μὴ λησμονήσης ποτὲ τὸν Ὅρκον, τὸν ὁποῖον ἔκαμες ἐνώπιον τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς δὲν θέλει σοῦ εἶναι δύσκολος καὶ βαρὺς, συνιστάμενος εἰς τὸ νὰ φυλάξης τὸ μυστικόν, νὰ ἀγαπᾷς τὴν δυστυχησμένην Πατρίδα σου, καὶ νὰ ἦσαι ἐνάρετος εἰς τὴν διαγωγὴν σου. Οἱ ἄνθρωποι, εἰς τοὺς ὁποίους ἔδωκες αὐτὴν τὴν μεθ' ὄρκου ὑπόσχεσιν, εἶναι ὅλοι Συμπολίταί σου. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ συνδράμουν γενικῶς τὸ ὅλον, καὶ μερικῶς καθένα ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς των, τοὺς ἔδεσεν εἰς τόσον σφικτὴν ἔνωσιν, ὥστε θυσιά- ζουσι πολλὰ εἰς τὸν Κόσμον. Θεμελιούμενοι εἰς τὰς φρικτὰς ταύτας Ἐντολάς, τὰς ὁποίας καθη- μερινῶς κηρύττει μὲ δυνατὴν φωνὴν ἡ θεία Ἐκ- κλησία:

Μάχου ὑπὲρ Πίστεως καὶ ὑπὲρ Πα-
τρίδος!

Ἀγαπήσης τὸν πλησίον σου ὡς σε-
αυτόν!

Μισήσης, καταδιώξης καὶ ἐξολο-
θρεύσης τὸν ἐχθρὸν τῆς Θρησκείας,
τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Πατρίδος σου!
ἐπεχειρίσθησαν τοῦτο τὸ μέγα ἔργον».

« Μὴ παύης λοιπὸν καὶ σὺ τοῦ νὰ βοηθῆς, ὅ-
σον δύνασαι. Ἡ βοήθειά σου γίνεται εἰς ὅλον
τὸ δυστυχησμένον Ἔθνος, διὰ νὰ ἐλαφρώσῃ βα-
ρύτατον ζυγόν, ὑπὸ τὸν ὁποῖον στενάζει τόσους
αἰῶνας. Μὴ λησμονήσης δέ, ὅτι τὸ ἀμάρτημα
ἀργά, ἢ ὀγλίγωρα, παιδεύεται εἰς τοῦτον τὸν
Κόσμον. Ἄν δὲν λάβῃ εἰς τοῦτον τὴν πρέπου-
σαν ποινὴν, οἱ στεναγμοὶ ἐνόσ μεγάλου καὶ δυσ-

τυχοῦς Ἔθνοῦς ἀναβαίνοντες, ὡς ὁ καπνός, εἰς τὸν Οὐρανόν, θέλουν ζητήσῃ τὴν τιμωρίαν του εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν ἀπ' ἐκεῖνον, ὅς τις ἐκδικεῖ τὴν παράβασιν καὶ κακίαν».

Εἰς τοὺς Συστημένους ἐδίδετο ἕνας Ὁρκὸς ἀπλοῦς, παρόμοιος σχεδὸν μὲ τὸν πρῶτον τῶν Ἱερέων. Δὲν ἐγνώριζον οὗτοι πράγματα βαθύτερα.

Οἱ λόγοι τῶν Συστημένων ἦσαν·

Ὁ Α'. « Πρὸ πολλοῦ τὸ ἐπιθυμοῦσα ».

Ὁ Β'. « Ὁμοίως καὶ ἐγώ ».

Σύνθημα δὲ εἶχον·

Ὁ Α'. λ. (λάμδα). — Ὁ Β'. α.

Ὁ Α'. ν — Ὁ Β'. τ.

Ὁ Α'. ο. — Ὁ Β'. υ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΕΡΕΩΝ

Τὸ ἠθικὸν τῆς Διδασκαλίας ἐξετείνετο πλατύτερον εἰς τοῦτο τὸ μέρος. Ἐπίσης ἐδίδετο σαφεστέρα καὶ ἡ ἐξήγησις τοῦ πράγματος. Εἰς τὸν Βαθμὸν τῶν Ἱερέων παρεδέχοντο ἀδιαφόρως καὶ οἱ μὴ προϋπάρχοντες Συστημένοι, ὅταν ἐγνώριζετο ἀμέσως ἢ ἀπαιτουμένη ἠθικὴ καὶ πολιτικὴ ἀξιότης τῶν.

Ἡ ἐξέτασις τοῦ χειροτονουμένου Ἱερέως ἐγένετο πολλὰ ἐκτενής. Αἱ προφυλάξεις ἐκανονίζοντο πολλὰ συνεχεῖς καὶ ἀκριβεῖς. Οἱ Ἱερεῖς συνίστων τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἑταιρίας.

Ὅταν ἐγκρίνετο ὁ Συστημένος εἰς τὸν προβιβασμὸν τοῦ Ἱερέως, ἐφέρετο δι' ἄλλου, ἀνήκοντος εἰς τὸν ἴδιον ἢ ἀνώτερον Βαθμὸν, εἰς μέρος κρυφόν, ἐξομολογούμενος κατὰ τὸν διωρισμένον τρόπον. Ἀγνίζετο τρόπον τινά, διὰ νὰ προχωρήσῃ

εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς ὑποθέσεως. Ἄλλ', ὅσα ἐμελλεν ἤδη νὰ μάθῃ, ἦσαν ἱερά. Ἐξήρητο ἀπὸ αὐτὰ ἡ τύχη τοῦ Ἔθνους. Διὰ τοῦτο ἐσυγχωρεῖτο εἰς αὐτὸν νὰ στοχασθῇ, ἂν ἦτον ἰκανὸς νὰ φυλάξῃ τὸ Μυστήριον μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του καὶ πᾶσαν ἐνδεχομένην σκληρὰν βάσανον. Ἀκόμη, καὶ ὡς ὑποκείμενος πλέον εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ γίνηται καὶ φονεὺς τοῦ παραβάτου τῶν Ὀρκῶν, ὅς τις ἤθελε τύχει χωρὶς ἐξαιρέσιν καὶ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν του, ὠδηγεῖτο νὰ λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι κάθε ἄλλος δεσμὸς ἢ ὑποχρέωσις ἐνομιζέτο οὐδὲν ὡς πρὸς τοῦτον τῆς Ἐταιρίας. Δι' αὐτῆς τῆς εἰσηγήσεως παρετηρεῖτο τὸ σταθερὸν ἢ ἄστατον τῆς ψυχῆς του, καὶ ἐδοκιμάζετο ἡ εἰλικρίνεια καὶ εὐκαρδία, ἢ ἡ μικροψυχία καὶ ἡ πανούργος ὑπόκρισις του. Ἔως ἐδῶ ἐδύνατο νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ ὑποχρέωσιν τοιαύτην, ἐὰν ἐβλεπεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἀνικανότητα, ἢ ἄλλο ἐμπόδιον ἰσχυρὸν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀπελύετο· ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον ἔπρεπεν ἄφευκτα νὰ ἐνταμωθῇ, διὰ νὰ ἀκούσῃ Ἄρθρα τινά, προμηθευόμενος ἐγκαίρως καὶ μὲ ἓν κίτρινον κηρίον, (σημαῖνον τὸ δι' αἵματος ἀποκτώμενον φῶς τῆς ἐλευθερίας). Ἡ ἄκρα προσοχὴ καὶ τὸ βαθὺ σκότος τῆς νυκτὸς προσδιωρίζοντο εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν, διὰ νὰ γίνηται ἡ Κατήχησις νήφουσα καὶ ἡσυχαστικὴ. Διὰ τὴν αἰτίαν αὐτὴν δὲν ἐσυγχωροῦντο ἐκτεταμέναι ὀμιλῖαι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην παρὰ εἰς τοὺς δύο.

Ἐν πρώτοις ὠρκίζετο οὗτος εἰς τὸ Ὄνομα τῆς Ἀληθείας καὶ τῆς Δικαιοσύνης ἐνώπιον τοῦ Ὑ-

περτάτου ὄντος, ὅτι θυσιάζων καὶ τὴν ἰδίαν του ζωὴν, καὶ ἔτοιμος νὰ ὑπομείνῃ τὰ σκληρότερα μέτρα, θέλει φυλάττει μυστικὸν καθ' ὄλην τὴν δύναμιν τῆς τελειότητος τοῦ Μυστηρίου ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἔμελλεν ἤδη νὰ τοῦ ἐξηγηθῆ ὁ ἄλλος, ἀποκρινόμενος καὶ ὄλην τὴν ἀλήθειαν εἰς τὰς ἐρωτήσεις. Ἐξετάζετο ἔπειτα·

Πῶς ζῆ.

Πόθεν εἶναι ὁ πόρος τῆς ζωῆς του.

Ποίους συγγενεῖς ἔχει.

Τίνος Ἐπαγγέλματος καὶ ποίας καταστάσεως εἶναι.

Ἄν ἐσυγχίσθη ποτὲ μὲ φίλον του, ἢ ἄλλον.
Ἄν ἐφιλιώθη μὲ τοῦτον· καὶ πῶς συνέβησαν καὶ τὰ δύο.

Ἄν ἦναι νυμφευμένος. Ἄν ἔχη κλίσιν νὰ νυμφευθῆ.

Ἄν ἔχη ἔρωτα. Ἄν εἶχέ ποτε. Ἄν παρητήθη, καὶ ἀπὸ ποῖον καιρὸν.

Ἄν τὸν ἠκολούθησε ζημία, ἢ μεταβολὴ τῆς καταστάσεώς του.

Ἄν ἦναι εὐχαριστημένος εἰς τὴν κατάστασίν του, ἢ τὸ ἐπάγγελμα.

Ἄν ἔχη φίλον πιστόν, καὶ ποῖος εἶναι οὗτος.

Πῶς στοχάζεται, ὅτι ζῆ τώρα, καὶ πῶς εἰς τὸ ἐξῆς.

Τοιοιτοτρόπως ἐξιχνιάζοντο βαθύτερα τὰ φρονήματά του. Τότε τὸν ἐξηγεῖτο τὸ πνεῦμα τῆς Ἐταιρίας, ὡς συνισταμένης καθαρῶς ἀπὸ Ἑλληνικῆς φιλοπάτριδας, καὶ ὀνομαζομένης Ἐταιρία τῶν Φιλικῶν, σκοπὸν ἔχουσα τὴν Ἐλευθέρωσιν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἔθνους. Ἔως ἐδῶ

ὀνομάζετο ὁ Πρόσκλητος, ἢ Προσήλυτος, Ἰερεὺς τῶν Φιλικῶν.

Μετὰ μίαν ἡμέραν συνήρχοντο καὶ πάλιν σιωπῶντες οἱ δύο εἰς μέρος ἀσφαλές. Πρῶτον ἐτίθετο ἐπὶ τινος τραπέζης μία Εἰκών, ἐπάνω τῆς ὁποίας ἄφινεν οὗτος τὸ κηρίον. Ἄλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὥραν ἐρωτᾶτο κατ' ἐπανάληψιν, καὶ εἶχεν ἀκόμη καιρὸν τοῦ νὰ παραιτηθῆ, ἐὰν δὲν ἐστοχάζετο ἱκανὸν τὸν ἑαυτὸν του. Ἀπὸ τὸν δεσμόν, εἰς τὸν ὅποιον ἐμβαινεν, ὁ θάνατος μόνος ἦτο τὸ μέσον τῆς σωτηρίας του. Ἡ μεταμέλειά του μετ' ὀλίγην ὥραν ἦτο ἀσυγχώρητος. Τοιουτοτρόπως ἐγίνοντο δευτέραι δοκιμαί τῆς χαρακτηριστικῆς σταθερότητός του, καὶ ἐδίδοντο ὅλα τὰ σημεῖα τῆς ἀπαραβίαστου προαιρέσεως.

Πλησίον τῆς τραπέζης ἐγονάτιζε μετέπειτα μετὸ δεξιὸν μόνον γόνυ. Ὁ Κατηχητής, σχηματίζων τρις εἰς αὐτὸν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, ἀφῶ τὸν ἐδίκε νὰ ἀσπασθῆ τὴν Εἰκόνα, ἔφερε τὸ δεξιὸν χέρι του ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἀνοικτόν, καὶ σβήνων κάθε ἄλλο κηρίον, παρέδιδεν εἰς τοῦτον ἀναμμένον τὸ κίτρινον, τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ βαστῆ μετὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρά του. Τότε κατανυκτικὸς καὶ μετὰ φωνὴν πάσχουσαν ἔλεγε· «Αὐτὸ τὸ κηρίον εἶναι ὁ μόνος μάρτυς, τὸν ὅποιον ἡ δυστυχῆς Πατρίς μας λαμβάνει, δταν τὰ Τέκνα τῆς ὀμνύωσι τὸν Ὅρκον τῆς Ἐλευθερίας των.» Ὁ Κατηχούμενος εὐθὺς ἐσχημάτιζεν ἀπαξ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ· καί, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀνεγίνωσκεν, αὐτὸς ἐπαναλάμβανε τὸν ἀκόλουθον Μέγαν Ὅρκον μ' ὄλον τὸ ἀνήκον εἰς τὴν ἱερότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ὑποθέσεως σέβας.

Ο ΜΕΓΑΣ ΟΡΚΟΣ

«Ὁρκίζομαι ἐνώπιον τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ οἰκειοθελῶς, ὅτι θέλω εἶμαι ἐπὶ ζωῆς μου πιστὸς εἰς τὴν Ἑταιρίαν κατὰ πάντα. Νὰ μὴ φανερώσω τὸ παραμικρὸν ἀπὸ τὰ Σημεῖα καὶ Λόγους τῆς· μήτε νὰ σταθῶ κατ' οὐδένα λόγον ἢ ἀφορμὴ τοῦ νὰ καταλάβωσιν ἄλλοι ποτέ, ὅτι γνωρίζω τι περὶ τούτων, μήτε εἰς συγγενεῖς μου, μήτε εἰς Πνευματικόν, ἢ φίλον μου».

«Ὁρκίζομαι, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θέλω ἔμβει εἰς καμμίαν ἄλλην Ἑταιρίαν, ὅποια καὶ ἂν ἦναι, μήτε εἰς κανένα δεσμὸν ὑποχρεωτικόν. Καὶ μάλιστα, ὅποιονδήποτε δεσμὸν ἂν εἶχα, καὶ τὸν πλέον ἀδιάφορον ὡς πρὸς τὴν Ἑταιρίαν, θέλω τὸν νομίζει, ὡς οὐδέν».

«Ὁρκίζομαι, ὅτι θέλω τρέφει εἰς τὴν καρδίαν μου ἀδιάλλακτον μῖσος ἐναντίον τῶν τυράννων τῆς Πατρίδος μου. τῶν ὀπαδῶν καὶ τῶν ὁμοφρόνων με τούτους. Θέλω ἐνεργεῖ κατὰ πάντα τρόπον πρὸς βλάβην των καὶ αὐτὸν τὸν παντελεῖ ὀλεθρὸν των, ὅταν ἡ περίστασις συγχωρήσῃ».

«Ὁρκίζομαι νὰ μὴ μεταχειρισθῶ ποτε βίαν, διὰ νὰ συγγνωρισθῶ με κανένα Συναδελφόν, προσέχων ἐξ ἐναντίας με τὴν μεγαλυτέραν ἐπιμέλειαν νὰ μὴ λανθασθῶ κατὰ τοῦτο, γινόμενος αἷτιος ἀκολούθου τινὸς συμβάντος».

«Ὁρκίζομαι νὰ συντρέχω, ὅπου εὖρω τινὰ Συναδελφόν, με ὄλην τὴν δύναμιν καὶ τὴν κατάστασίν μου. Νὰ προσφέρω εἰς αὐτὸν σέβας καὶ ὑπακοήν, ἂν ἦναι μεγαλύτερος εἰς τὸν βαθμόν· καί, ἂν

ἔτυχε πρότερον ἐχθρός μου, τόσον περισσότερον νὰ τὸν ἀγαπῶ καὶ νὰ τὸν συντρέχω, καθόσον ἡ ἔχθρα μου ἤθελεν εἶναι μεγαλυτέρα».

«Ὁρκίζομαι, ὅτι, καθὼς ἐγὼ παρεδέχθην εἰς τὴν Ἑταιρίαν, νὰ δέχωμαι παρομοίως ἄλλον Ἀδελφόν, μεταχειριζόμενος πάντα τρόπον καὶ ὅλην τὴν κανονιζομένην ἄρρητα, ἕωσού τὸν γνωρίσω Ἑλληνα ἀληθῆ, θερμὸν ὑπερασπιστὴν τῆς Πατρίδος, ἀνθρώπον ἐνάρετον καὶ ἄξιον ὄχι μόνον νὰ φυλάττῃ τὸ Μυστικόν, ἀλλὰ νὰ κατηχήσῃ καὶ ἄλλον ὀρθοῦ φρονήματος».

«Ὁρκίζομαι νὰ μὴν ὠφελῶμαι κατ' οὐδένα τρόπον ἀπὸ τὰ χρήματα τῆς Ἑταιρίας, θεωρῶν αὐτὰ ὡς ἱερὸν πρᾶγμα καὶ ἐνέχυρον ἀνήκον εἰς ὄλον τὸ Ἔθνος μου. Νὰ προφυλάττωμαι παρομοίως καὶ εἰς τὰ λαμβανόμενα καὶ στελλόμενα ἐσφραγισμένα Γράμματα».

«Ὁρκίζομαι νὰ μὴν ἐρωτῶ ποτε κανένα τῶν Φιλικῶν μὲ περιέργειαν, διὰ νὰ μάθω, ὅποιος τὸν ἐδέχθη εἰς τὴν Ἑταιρίαν. Κατὰ τοῦτο δὲ μήτε ἐγὼ νὰ φανερώσω, ἢ νὰ δώσω ἀφορμὴν εἰς τοῦτον, νὰ καταλάβῃ, ποῖος μὲ παρεδέχθη. Νὰ ὑποκρίνωμαι μάλιστα ἄγνοιαν, ἂν γνωρίσω τὸ Σημεῖον εἰς τὸ Ἐφοδιαστικόν τινος».

«Ὁρκίζομαι νὰ προσέχω πάντοτε εἰς τὴν διαγωγὴν μου, διὰ νὰ ἦμαι ἐνάρετος. Νὰ εὐλαβῶμαι τὴν Θρησκείαν μου, χωρὶς νὰ καταφρονῶ τὰς ἄλλας. Νὰ δίδω πάντοτε τὸ καλὸν παράδειγμα. Νὰ συμβουλεύω καὶ νὰ συντρέχω τὸν ἀσθενῆ, τὸν δυστυχῆ καὶ τὸν ἀδύνατον. Νὰ σέβωμαι τὴν ἱερὰν Δικαιοσύνην, τὰ ἔθιμα, τὰ

Κριτήρια καὶ τοὺς Διοικητὰς τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὅποιον διατρίβω».

Ἔστερον ὄλων τούτων ἀφιερωμένος εἰς αὐτὴν τὴν σκιὰν τῆς Πατρίδος, ἔλεγε·

«Τέλος πάντων ὀρκίζομαι εἰς Σέ, ὦ Ἱερὰ Πατρίς! ὀρκίζομαι εἰς τὰς πολυχρονίους βασάνους Σου· ὀρκίζομαι εἰς τὰ πικρὰ δάκρυα, τὰ ὅποια τόσους αἰῶνας ἔχυσαν τὰ ταλαίπωρα Τέκνα Σου· εἰς τὰ ἴδιά μου δάκρυα, χυνόμενα εἰς ταύτην τὴν στιγμήν, καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν Ἐλευθερίαν τῶν Ὁμογενῶν μου, ὅτι ἀφιερώνομαι ὄλος εἰς Σέ. Εἰς τὸ ἐξῆς Σὺ θέλεις εἶσαι ἡ αἰτία καὶ ὁ σκοπὸς τῶν διαλογισμῶν μου. Τὸ ὄνομά Σου ὁ ὁδηγὸς τῶν πράξεών μου, καὶ ἡ εὐτυχία Σου ἡ ἀνταμοιβὴ τῶν κόπων μου. Ἡ Θεία Δικαιοσύνη νὰ ἐξαντλήσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου ὄλους τοὺς κεραυνούς της, τὸ ὄνομά μου νὰ ἦναι εἰς ἀποστροφὴν, καὶ τὸ ὑποκείμενόν μου τὸ ἀντικείμενον τῆς κατάρας καὶ τοῦ ἀναθέματος τῶν Ὁμογενῶν μου, ἀνίσως λησμονήσω εἰς μίαν στιγμήν τὰς δυστυχίας των, καὶ δὲν ἐκπληρώσω τὸ χρέος μου. Τέλος ὁ θάνατός μου ἂς ἦναι ἡ ἀφευκτος τιμωρία τοῦ ἁμαρτήματός μου, διὰ νὰ μὴ μολύνω τὴν ἀγιότητα τῆς Ἐταιρίας μὲ τὴν συμμετοχὴν μου».

Τὸν Ὅρκον τοῦτον ἐχρεώσκει νὰ ἀντιγράψῃ εὐθύς, διὰ νὰ ἔχῃ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, ὅσα ὤμωσεν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος του. Ὁ Ἰσραεὺς ἐπέβαλλε τότε τὴν δεξιὰν χεῖρά του εἰς τὸν ἀριστερὸν ὄμων τούτου, καὶ σηκώνων μὲ τὴν ἀριστεράν του τὴν Εἰκόνα, κρατουμένην συγχρόνως μὲ τὴν δεξιὰν τοῦ ἄλλου, ἔλεγε·

« Ἐνώπιον τοῦ ἐνὸς ἀοράτου καὶ πανταχοῦ παρόντος ἀληθινοῦ Θεοῦ, τοῦ Αὐτοδικαίου, Ἐκδικητοῦ τῆς παραβάσεως καὶ τιμωροῦ τῆς κακίας κατὰ τοὺς Κανόνας τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας καὶ τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν μὲ ἔδωκαν οἱ Μεγάλοι Ἱερεῖς τῶν Ἐλευσινίων(α) καθιερώ τὸν... ἐκ Πατρίδος... ἐτῶν... Ἐπαγγέλματος... καὶ δέχομαι αὐτὸν ὡς Μέλος καθὼς καὶ ἐγὼ παρεδέχθην, εἰς τὴν Ἐταιρίαν τῶν Φιλικῶν ».

Μετὰ τὴν καθιέρωσιν ταύτην ἐσβήνετο τὸ κίτρινον κηρίον, καὶ παρηγγέλλετο οὗτος νὰ τὸ φυλάττη (β) καλῶς, ὡς ἀναγκαῖον καὶ ὕστερον. Τοιοῦτοτρόπως ἔφερε πλησίον τοῦ αὐτοῦ τὸν παντοτεινὸν μάρτυρα τῶν ἐνόρκων ὑποσχέσεών του.

Τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν τὸν ἐξηγοῦντο τὰ Στοιχεῖα καὶ Σημεῖα τῶν Ἱερέων. Συγχρόνως τὸν ἐγνωρίζοντο καὶ τὰ Διαγνωριστικὰ Μέσα, τὰ ὀνομαζόμενα τῶν Συστημένων. Παρὰ τὸν Μέγαν Ὅρκον ἐλάμβανεν οὗτος ἀντιγεγραμμένα τὴν Πρώτην Διδασκαλίαν, τὸν Πρῶτον Ὅρκον, τὰ Ἄρθρα τῆς πρώτης Ἐξομολογήσεως, τὸν σκοπὸν τῆς Ἐταιρίας, καὶ τέλος τὴν ἐξακολούθησιν

(α) Ὁ τίτλος οὗτος ἦτον ἐπιτηδευτός, ἀποβλέπων ἐπίσης εἰς μόνην τὴν ἐκκληξιν τοῦ Κατηχομένου.

(β) Πολλοὶ καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἀκόμη φυλάττουσι τοῦτο μὲ πολλὴν προσοχὴν, καὶ τὸ τιμῶσιν ὡς δείγμα τοῦ πατριωτισμοῦ των. Μερικοὶ ἠλπίζον μέχρι τινὸς καὶ τὴν ὀλικὴν φφέλειάν του.

της Διδασκαλίας. Ἐγίνοντο δὲ ταῦτα διὰ τῶν Στοιχείων τῶν Ἱερῶν (α) κατὰ τάξιν, μὲ προσοχήν, ἀκριβῆ ἐπιθεώρησιν τῶν Ἐγγράφων καὶ δευτέραν ἐξομολόγησιν κατὰ τὸ Ἄρθρον Ε' τῆς ἐξομολογήσεως τῶν Συστημένων (β). Τότε ὁ νέος Ἱερεὺς ἐλάμβανεν, ὅποιον ἤθελε ξένον Ὄνομα μετωνυμικόν (γ), καὶ κατέβαλε μίαν ποσότητα χρημάτων (δ) κατὰ τὸν πατριωτισμὸν καὶ

(α) Ὁ τρόπος οὗτος δὲν ἐπεκράτησε πολὺ διὰ τὴν δυσκολίαν τῆς ἀντιγραφῆς, ἢ καὶ τὴν ἀποδειχθεῖσαν περιτότητα τοῦ. Εἶδομεν δὲ διάφορα Ἀντίγραφα Κατηγήσεων (ἀπὸ τοῦ 1818) μὲ τοὺς συνήθεις Ἑλληνικοὺς Χαρακτήρας.

(β) Ἴδε Σελ: 149 Σχόλ: α'. Καὶ παρέμπροσθεν.

(γ) Εἶδομεν τοῦτο εἰς πολλὰ πρωτότυπα Ἐγγραφα τῶν Ἱερῶν. Εἰς παρόμοιον τοῦ Γρηγορίου Δικαίου ἐφέρετο τὸ Ε δ α γ ο ρ α ς.

(δ) Ἡ χρηματικὴ ζήτησις παρετρέχετο ἐνίοτε, ὅποτε ἐφαίνετο προσβάλλουσα τὸ πνεῦμα ἐκείνου, ὅστις ἦτο μὲν χρήσιμος κατ' ἄλλους τρόπους, δὲν ἠμπορεῖ ὅμως νὰ ἔχη τὴν ἄμεσον προαίρεσιν τοῦ νὰ καταβάλῃ.

Τῆς Ἐταιρίας ἡ προοδευτικὴ ἐνέργεια καὶ τοῦ μέλλοντος Πολέμου ἡ κίνησις ἐζήτουν ἀναποφεύκτως σημαντικὰς δαπάνας καὶ προοικονομήσεις. Ἐγίνε πρόβλεψις πορισμῶν τινων ἄλλὰ συμβῆσαι τινες περιστάσεις, ἢ μικρὰ διάρκεια τοῦ Συστήματος καὶ ἡ βιασθεῖσα κατ' ἓνα τρόπον ρῆξις τοῦ Πολέμου ἀνέτρεψαν σχεδὸν ὅλους τοῦτους.

Ὁ πρῶτος καὶ θεμελιώδης πόρος ἦτον αἱ ἀπ' εὐθείας συνεισφοραὶ τῶν Κατηχουμένων. Κατὰ συνέπειαν διωργανίσθησαν καὶ ἄλλοι ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς συστάσεως Σχολείων, ἐκδόσεως βιβλίων καὶ ἄλλων τοιοῦτων ἀνυπόπτων μέσων.

Ἀξία σημειώσεως εἶναι ἡ κατὰ τὸ Ἄρνουτ - Κιογιού τοῦ Βοσπόρου γενομένη ἐνοχλητικὴ φροντίς τοῦ Σκουφᾶ καὶ ἄλλων Ἐταίρων διὰ τὴν χημικὴν κατασκευὴν τοῦ Φιλοσοφικοῦ Λίθου: (ἢ τὴν μεταβολὴν τοῦ χαλκοῦ εἰς πολὺτιμον μέταλ-

τὴν κατάστασιν του. Τὴν προσφορὰν του ταύτην ἔπρεπε νὰ συνοδεύσῃ καὶ μὲ μίαν Ἐπιστολὴν πρὸς ὅποιον ἠθέληεν ὄνομα καὶ Πόλιν, ἢ πλησιά-

λον). Τὴν ιδέαν αὐτὴν, ἐμφύχασεν ὁ Δ. Ὑπατρος. Ἄλλ', ἐνῶ δὲν ἐτελεσφόρησεν, ἐκινδύνευσεν ἐνταυτῇ καὶ τὴν Ἐταιρίαν.

Ἐργασίαν τοιαύτην ἐπεχείρησαν, καθὼς ἄλλοτε οἱ μαλθακοὶ Βαβυλώνιοι, καὶ τινες εἰς τὰ Ἰωάννινα ἐπὶ τοῦ Ἄλῃ Πασσᾶ, διὰ τὴν σωματικὴν ὑγίαν τοῦ ὁποίου ὑπεσχέθησαν ἄλλοι (ἀγῦρται) καὶ τὴν κατασκευὴν τῆς Πανακείας. Ὅλοι δὲ οὗτοι ἀντημείφθησαν διὰ τῆς ἀγχόνης.

Διὰ τὴν μετέπειτα σημασίαν τοῦ προσωπικοῦ τῆς ἡ Ἐταιρία εὐκόλυνετο, ἀλλὰ δὲν κατεδέχθη νὰ μεταχειρισθῇ ἄλλα μέσα διὰ τὸν πλουτισμὸν τοῦ Ταμείου τῆς· ἂν καὶ συνήθως ἡ καλὴ ἐκβασίς ἐνὸς πράγματος νομιμοποιεῖ, ὡς δίκαια, δὲ λα τὰ μέσα, ὅσα οἱ ἄνθρωποι μεταχειρίζονται διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ἐνὸς σκοποῦ, τοιαύτης μάλιστα φύσεως. Οἱ νικηταὶ ἐκηρύχθησαν καὶ δίκαιοι.

Εἰπὸν τινες, ὅτι ἡ Ἐταιρία συνήθροισε πολλὰ χρήματα. Ἰδιαίτερος ἐδυσφημίσθησαν Μέλη τινά, ὡς σφετερισθέντα ποσότητας μεγάλας. Θεωροῦμεν καὶ τοῦτο συκοφαντίαν παράλογον καὶ τόσον ἀνίσχυρον, ὅσον αἱ προσφερόμεναι ποσότητες ἐσημειοῦντο εἰς τὰ Γράμματα τῆς Ἀφιερώσεως τῶν Προσηλύτων, τὰ ὅποια ὅλα ὑπάρχουν. Εἶναι ἀληθινόν, ὅτι ἠνοιγετο δρόμος εὐρύς εἰς τὴν κατάχρησιν, ἔνεκα τῆς ὁποίας ἐλάμβανον οἱ Κατηχηταὶ ἀδείας τοῦ νὰ δέχωνται, ὅποιον ἐνέκρινον, καὶ ὁποῖαν οὗτος ἔκαμε προσφορὰν. Ἄλλὰ καὶ τοῦτο ἐστάθη μία τῶν σημαντικωτέρων αἰτιῶν, αἱ ὁποῖαι ὑπηγόρευσαν τὸ μέτρον τῶν Ἐφοριῶν. Ἐμπόδισαν αὐταὶ παντὸς εἶδους κατάχρησιν. Ἡ προσφορὰ ἐκάστου δὲν ὑπερβαίνεν ὡσεπιτοπλεῖστον τὸν μείζονα ἀριθμὸν τῶν 200 γροσίων, καταντῶσα καὶ μέχρι τῶν 10. Καὶ δυνάμεθα νὰ εἰπῶμεν ἐκ προσθήκης, ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίῃ τοὺς 20 ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων, ὅσοι συνεισέφερον ποσότητα 300, 500, 700, 1.000 ἢ καὶ 2.000 γροσίων, ἀφοῦ ἡ Ἐταιρία ἐξετάνη ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῆς συστάσεως τῶν Ἐφοριῶν.

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ

Πέτρος Μαυρομιχάλης

ζουσαν ἢ ἀπομεμακρυσμένην, (ὄχι ὁμως τόσον παράξενον, ὥστε τὰ κινή τὴν περιέργειαν καὶ ὑπό-

Παρά τὸ βάρος τῶν τακτικῶν ἐξόδων ἡ Ἑταιρία ὑπεβλήθη πολλάκις καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην ἐκτάκτου δαπάνης, διὰ τὴν προλάβῃ ἔν ἐπικείμενον δεινόν. Πολλοὶ ἐκ τῶν Κατηχητῶν εἶχον τὴν χρεῖαν τοῦ νὰ οἰκονομῶνται ἀπὸ τὰ χρήματα τῶν συνεισφορῶν καὶ ἐκ τῶν Κατηχουμένων τὰ δύο τρίτα ἐξεπλήρωνον τὸ χρέος τῆς καταβολῆς μέχρις ὑποσχέσεως : (δηλονότι ἐγγυῶντο νὰ προσφέρωσιν ἔν και ρ φ).

Ἄν τέλος πάντων θεωρηθῇ κατάχρησις, ἡ ὁποία ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ παρεισέδυσεν, αὕτη ἠκολούθησεν ἀπὸ Προσηλύτους τινὰς ἀσυνειδήτους καὶ ὄχι ποτὲ ἀπὸ τοὺς Δημιουργοὺς τῆς Ἑταιρίας. Ἐξαιρουντες λοιπὸν τὴν ποσότητα 10,000 γροσίων, τὴν ὅποιαν ὁ Παναγιώτης Σέκερης ἔδωκεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἑκείνην τῶν 30,000 τοῦ Γεωργίου Λεβέντη εἰς τὸ Βουκουρέστιον καὶ τὴν ἄλλην τῶν 30,000 ὅσα ὁ Γρηγόριος Δικαῖος ἔλαβεν ἀπὸ διαφόρους εἰς τὴν Βλαχο-Μολδαυίαν δὲν δυνάμεθα κατὰ συνείδησιν νὰ ἐπιβαρύνωμεν τὴν Ἑταιρίαν μὲ ἄλλην περισσοτέραν τῶν 20,000 γροσίων. Αἱ ποσότητες αὗται δὲν ἔχουσι σχέσιν τινὰ μὲ τὰς ἐπισωρευθείσας εἰς τὴν ἐποχὴν, ὅτε ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων ὁ Α. Ὑψηλάντης. Πανταχόθεν καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς ἐντὸς τῆς Ρωσσίας Ἑλληνας καὶ τὴν Βλαχο - Μολδαυίαν ἐδόθησαν τότε ποσότητες σημαντικαὶ κατὰ σύγκρισιν.

Ὁ Σκουφῆς ἀπέθανεν ἔν ἄκρῃ πτωχείᾳ. Ὁ Τσακάλωφ ἐγνωρίσθη ἐπίσης πάμπτωχος καὶ ὁ Ἀναγνωστόπουλος δὲν καυχᾶται, εἰμὴ εἰς τὴν ἀνέχειαν : ἀπόδειξις τοῦ πλέον ἀκριβοῦς πατριωτισμοῦ, μολονότι τὸν ἐπαρουσιάσθησαν (μάλιστα καὶ ἐπὶ τῆς Ἑταιρίας καὶ κατὰ τὸ πρῶτον Ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως), πολλόταται εὐκαιρίαι ἰδιοφελείας. Ἐκ τῶν δευτέρων ὁ Ξάνθος μόνος ἔλαβεν εἰς Κωνσταντινούπολιν 12,000 γρόσια, καὶ 3,000 μετὰ ταῦτα. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Πολέμου ἔλαβεν ἔτι μέχρι τῶν 50,000 ἐν εἰδήσει τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως διὰ τὰς κατεπειγούσας ἀνάγκας του, ἐξοδεύσας μέρος ἀρκετὸν εἰς τὸν Ἀγκῶνα διὰ τὰς περιθάλψεις καὶ ἐφο-

vίαν.) Εἰς αὐτὴν (α) ἐφάνερονε τὴν ἡλικίαν, τὸ ἐπάγγελμα, τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του καὶ τὸ ποσὸν τῆς προσφορᾶς, ἐπιφορτιζόμενον εἰς τὸν ἄλλον, διὰ νὰ τὸ διευθύνῃ ἀσφαλῶς εἰς τὸν

διάσεις τῶν μεταβαινόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα Ἑλλήνων. Ὁ Δικαῖος καὶ πρὶν καὶ μετὰ τὸν ἀγῶνα ἔλαβε χρήματα καὶ κτήματα πλουτήσας.

Ἄσυνείδητοὶ τινες κατηγορήσαν τὸν Π. Σέκερην, ὡς λαβόντα χρήματα. Πόθεν ; Διὰ τὰς προσφορὰς ἐδίδοντο κανονικῶς Ἄποδείξεις. Ποῖος ἔχει νὰ παρουσιάσῃ τοιαύτας περὶ τοῦ Σέκερη ;

Ὁ Σέκερης ἐθυσίασε τὴν κατάστασίν του ὑπὲρ τοῦ ἔθνους. Εἶναι διὰ τοῦτο δυστυχέστατος ἤδη. Προδοθεὶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν Καπετὰν Πασσᾶν, καὶ ἐπαπειλούμενος τὸν ἔσχατον κίνδυνον, ἐβοηθήθη διὰ τῆς χαρακτηριστικῆς του σταθερότητος καὶ τοῦ σχετικοῦ μὲ τὸν Καπετὰν Πασσᾶν Σπυρίδωνος Μαύρου, καὶ τελευταῖον ἠμπόρεσε νὰ διασωθῇ εἰς τὴν Ὁδησσόν, ἐνῶ δύο Ἄδελφοί του εὐρίσκοντο εἰς τὸν Ἄγωνα : ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Γεώργιος. (Πάυομεν ἤδη, ἔχοντες νὰ ἐξηγηθῶμεν τὰ περὶ τούτου εἰς διάφορα μέρη).

(α) Καταχωροῦμεν διὰ περιέργειαν ἀντίγραφον παρνομίας Ἐπιστολῆς.

«Κύριε . . . !

Εἰς . . .

«Ἐπειδὴ, Φίλις ! ἔμαθον, ὅτι καταγίνεσαι εἰς Μεταφράσεις καὶ Ἐκδόσεις Βιβλίων : ἔργον τῶντι ἱερῶν καὶ ἀξίων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὄνοματος, καί, ἐπειδὴ ἐγὼ κατὰ δυστυχίαν ὦν Ἰατρὸς καὶ μὴ ἡλικίας ἐπέκεινα τῶν τεσσαράκοντα χρόνων δὲν ἠμπορῶ νὰ σὲ μιμηθῶ διὰ τοὺς περισπασμοὺς τοῦ ἐπαγγέλματος μου καὶ τὰς συνεχεῖς ἀσθενείας τοῦ σώματός μου, ἐχειρίζω εἰς τὸν Κύριον . . . εὐρισκόμενον εἰς . . . Ἐπαγγέλματος . . . Φλωρία Βενέτικα . . . διὰ νὰ σὲ τὰ στείλῃ πρὸς βοήθειαν τῆς Ἐκδόσεως Βιβλίων».

«Ὅταν δὲ σὺν Θεῷ ἀποκατασταθῶ εἰς τὴν Πατρίδα μου . . . τότε πάλιν θέλω σὲ στείλει, ὅσα ἢ χρηματικὴ μου δύναμις συγχωρήσῃ».

.....

δυστυχῆ (δῆθεν) φίλον του, ἢ εἰς τὸ νεοσυστηθὲν Σχολεῖον, ἢ εἰς ἐκδοσιν ἢ ἀγοράν Βιβλίων, ἢ εἰς ὑπανδρείαν Ἀδελφῆς του, ἢ εἰς κανὲν Μοναστήριον, ὑπογραφόμενος καὶ φανερώων τὸν καιρὸν καὶ τὸν τόπον. Ἡ Ἐπιστολὴ παρετηρεῖτο, ἂν περιεῖχεν δλα, ὅσα ἔπρεπε νὰ φανερώωνται. Ὁ νέος Ἱερεὺς ἐβαλλε δύο Σημεῖα, ὅποια ἤθελε νὰ μεταχειρισθῆ, καθαρῶς γεγραμμένα, καὶ μῆτε μικρὰ μῆτε μεγάλα. Τὸ πρῶτον, ὀνομαζόμενον Τ ἤ ς Ἀ φ ι ε ρ ῶ σ ε ω ς, δὲν ἐσυγχωρεῖτο νὰ μεταχειρισθῆ ἄλλοτε· τὸ δὲ δεύτερον Τ ἤ ς Κ α θ ι ε ρ ῶ σ ε ω ς μετεχειρίζετο εἰς τὰ πρὸς τὴν Ἐταιρίαν Γράμματά του.

Ἐκτοτε ἐκοινολογοῦντο εἰς αὐτὸν τὰ περὶ τῶν Συστημένων, τῶν ὁποίων τὰ γνωριστικὰ Σημεῖα τοῦ ἐξηγήθησαν· τὸ Ἐφοδιαστικόν, μὲ τὸ ὅποῖον ἀντέγραφε τὸ ἰδικόν του, ὑπογραφομένου τοῦ Κατηχητοῦ κατὰ τὸν διωρισμένον τρόπον (α) κτλ. καθὼς καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀποστολῆς τῶν γραμμάτων καὶ τῶν χρημάτων. Ἐν ἀπὸ τὰ οὐσιώδη χρέη τοῦ Κατηχητοῦ ἦτο τὸ νὰ ἐξετάζῃ ἀκόμη, ἂν ὁ νέος Ἱερεὺς, καθὼς προείπομεν (β), γνωρίζῃ τι μυστήριον πολιτικόν, ἢ εὐδοκιμῆ εἰς σπάνιον τι καὶ σημαντικόν προτέρημα.

Ὁ Κατηχητής, ἂν κατὰ περίστασιν πρὸ τοῦ Μεγάλου Ὁρκου ὑπάπτειε τὸν Κατηχούμενον εἰς τὴν καθαρότητα τοῦ φρονήματός του, ἐδύνατο νὰ μακρυνθῆ ἀπὸ αὐτόν, δίδων παύσιν εἰς τὴν Κατήχησιν ὑπὸ τὸ πρόσχημα, ὅτι ἀφίνει ἄλλον εἰς τὴν θέσιν του. Ἐσυγχωρεῖτο εἰς τὸν Ἱερέα τὸ

(α) Ἴδε περαιτέρω. — (β) Ὀλίγον ἄνωτ. Σελ. 159 Σχόλ. β'.

Ἴδιον καὶ μετὰ τὸν Μέγαν Ὀρκον ἄλλ' ἔμενε προσηκτικὸς πάντοτε, μὴν ὑποπέσει εἰς τὴν ὀργὴν τῆς Ἑταιρίας διὰ τὰ λάθη του. Ἄν δὲ πάλιν εὐρίσκητο βεβιασμένος νὰ παύσῃ τὴν Κατήχησιν πρὸς τὸ τέλος διὰ τὴν βαθεῖαν κακίαν τοῦ ὑποκειμένου, τότε κρινόμενος ἐπαιδεύετο μὲ τὴν στέρησιν τῶν Προνομιῶν τοῦ Ἱερέως, ἢ δὲν προεπιβάζετο ποτε εἰς ἀνώτερον Βαθμὸν. Τοῦ ἁμαρτήματος τούτου ἡ ποινὴ δὲν ὀλιγόστευεν, μήτε ἀθωοῦτο παντάπασιν ὁ Ἱερεὺς, ἂν ὀλιγόσῃ δὲν ἐλάμβανε βέβαια καὶ ἀποφασιστικὰ μέτρα πρὸς ἀσφάλειαν γενικὴν τῆς Ἑταιρίας καὶ μερικὴν ἐνὸς ἐκάστου τῶν Μελῶν τῆς, εἰδοποιῶν περὶ ὧν τὸν Ἀνώτερον, ἢ τὴν Ἀρχὴν. Συγχρόνως συνέτρεχον κατὰ χρέος καὶ ἄλλοι Ἱερεῖς, θεωροῦντες τὸ συμβᾶν ὡς Ἴδιον. Καὶ οἱ Ἱερεῖς καὶ οἱ Συστημένοι συμβοηθοῦντο ἀναμεταξύ των εἰς τὰς συγχωρουμένας περιστάσεις πρὸς ἐξερεύνησιν δόλου, ἀπάτης, πρὸς καταπάωσιν παντοίας καταχρήσεως, καὶ δι' ὅποιανδήποτε ὀφέλειαν γενικὴν καὶ μερικὴν τῶν Μελῶν τῆς Ἑταιρίας.

Τελευταῖον ὁ Ἱερεὺς ὑπέσχετο εἰς τοῦτον πᾶσαν συνδρομὴν ἐκ μέρους τῆς Ἑταιρίας κατὰ τὰς θεμελιώδεις ἀρχάς τῆς. Τὸν ἐδίδασκεν, ὅποιος ἦτον ὁ ἀληθὴς πατριωτισμὸς, ἡ ἀρετὴ, ἡ χρειώδης γενικὴ καὶ μερικὴ ἀσφάλεια καὶ ὀφέλεια τῆς Ἑταιρίας, καὶ ἡ παντελής ἀφιέρωσις ὧν ἐν γένει τῶν Μελῶν τῆς. Ἐστερέωνεν εἰς τὸ πνεῦμά του, ὅποιαν πρέπει νὰ δεικνύῃ ἀγάπην, πίστιν καὶ συνδρομὴν πρὸς τὴν συντήρησιν καὶ τὴν ἐνέργειαν ὧν τῶν ἀρχῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐκωνοίσθη τὸ Σύστημα τῆς Ἑταιρίας. Ὑστερον

δλων τούτων τὸν ὑπέβαλεν εἰς τὸν ἀκόλουθον Ὅρκον.

ΟΡΚΟΣ ΕΣΧΑΤΟΣ

« Ὅρκίζομαι, ὡς ἄνθρωπος τίμιος καὶ ἐπιθυμῶν τὴν εὐτυχίαν τῶν Συμπατριωτῶν μου, ἀπὸ τῆν ὁποῖαν ἐξήρτηται καὶ ἡ ἐδική μου, εἰς ὅτι ἔχω ἱερὸν καὶ ἀκριβὸν εἰς τὸν Κόσμον·

« Ἐπειδὴ αὐτοθελήτως ἐμβήκα Μέλος εἰς τὴν Ἑταιρίαν, καὶ αὐτοθελήτως ἔδωκα τὰς ἐνόρκους ὑποσχέσεις μου εἰς αὐτήν, θέλω φυλάξει ὅλα ἀπαρallάκτως· θέλω εἶμαι πιστὸς ἐφ' ὅρου ζωῆς μου καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἑταιρίαν γενικῶς καὶ μερικῶς εἰς ὅλα τὰ Μέλη της.

« Εἰς ὁποιανδήποτε περίστασιν τῆς ἀνθρωπίνου ἀστασίας εὐρεθῶ, θέλω ὀδηγηθῆ ἀπὸ τὰς θεμελιώδεις ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι διδάσκονται εἰς τὴν Διδασκαλίαν, ἥτις ἐνεπιστεύθη εἰς ἐμέ.

« Ὅλα ταῦτα ἐννοοῦνται καθ' ὅλην τὴν δυνάμιν των ».

Μετὰ τὸν Ὅρκον τοῦτον ἀφίνετο ἐλεύθερος εἰς τὰς ἐργασίας του ὁ νέος Ἱερεὺς δι' ἑνὸς ἀμοιβαίου ἀσπασμοῦ.

Τὸ Ἐφοδιαστικὸν τῶν Ἱερέων ἐσχηματίζετο δι' ἑνὸς Τετραγώνου παραλληλογράμμου, φέροντος ἔσω Δεκαεξ Ἑτήλας (α). Ἐνωθεν ἐφέρετο κατὰ κάθετον μὲν ὁ Σταυρὸς, πεφραγμένος μὲ κλάδον ἐλαίας· εἰς δὲ τὰς πλευράς του ἐξεχούσας κατὰ πλαγίαν γωνίαν δύο Λογχοφόρους Σημαίας, τὴν μὲν γράφουσαν τὴν Ἑλευθερίαν, τὴν δὲ τὸν

(α) Συνδεδεμένος μὲ δύο γραμμὰς Χιαστοῦ Σχήματος.

Θάνατον διὰ μόνων τῶν ἀρκτικῶν καὶ τελευταίων στοιχείων τῶν λέξεων (Η ΕΑ — Η ΘΣ).

Ἴδου ὁ τρόπος καὶ τὰ περιεχόμενα τοῦ

ΕΦΟΔΙΑΣΤΙΚΟΥ

4η23ωο878 3ωοση γ353487 4ω ηγ3ωο8-
Καθιερονο Ιερεα Φιλικον κε αφιερο-
78 3α β37 ηση937 β3α γ35343α ωβω-
νο ισ τιν αγαπιν τισ Φιλικισ Ετε-
ο3ηα 4ω 3α β37 39ωοση93α37 β87 6ω-
ριασ κε ισ τιν ιπερασπισιν τον Με-
ση587 3ωοω87 β87 ω5ωγα37387 β87
γαλον Ιερεον τον Ελεφσινιον τον
α369853β37 (...) ωβ87 (...) ω9ηη-
Σιμπολιτιν (...) ετον (...) Επαγ-
4ω56ηβ8α (...) 8α 2ωο678 39ωοση93-
κελματος (...) οσ θερμον ιπερασπι-
αβ37 β3α ωξψω6873ηα β3α 9ηβο ψ8α
στιν τισ εβδεμονιασ τισ Πατριδοσ
4ηβ3δ32ω7βη 4ω 8043α2ω7βη 9ηση βε
κατιχιθεντα κε ορκισθεντα παρα του
(...)

(...) κτλ. (α)

(α) Εἰς ἄλλο, πρωτότυπον καὶ τοῦτο, Δίπλωμα Ἱερέως εἶδομεν παρηλλαγμένην τὴν ἀρχήν, ὡς ἀκολούθως :

«Ἰσ το Ονομα τισ μελουσισ Σοτιριασ καθιε-
ρονο» κτλ.

Τὴν δὲ χρονολογίαν

Ὁ Κατηγῶν υπέγραφεν ἐδῶ τὸ Σημεῖόν του, γνωστὸν εἰς τὴν Ἀρχὴν (α).

Τὰ Σημεῖα καὶ οἱ Λόγοι τοῦ Διαγνωριστικοῦ μέρους ἦσαν· α', ἡ ἐπιτηδεῖα σύσφιξις τῶν δύο χειρῶν, ἐνουμένων τῶν παλαμῶν. Πρῶτον ἔκαμε τοῦτο τὸ Σημεῖον, ὅς τις ἤθελε νὰ γνωρισθῆ μετ' ἄλλον, δι' ἐνὸς ἀδιαφόρου τρόπου. Ἡρῶτα δὲ συμβολικῶς, ἂν ἦναι ἐκ τοῦ Δεσμοῦ τῶν Φιλικῶν β', Τὸ ἄμεσον τρίψιμον τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ κατόπι τοῦ αὐτίου. Τοῦτο ἦτον ἡ ἀπάντησις τοῦ δευτέρου, γενομένη διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός. Ἐφανε-

«...τριαντα Ἀπριλίου το ἰκοστο προτο τον Φιλικον».

Συμπεραίνομεν ὅτι ὁ Κατηγήσας ἔγραψε κατὰ λάθος τὸ «τῶν Φιλικῶν» ἀντὶ τοῦ Τῶν Χριστιανῶν· ἦτοι Ἀπὸ Χριστοῦ.

(α) Ἔχομεν Πρωτότυπον Ἐγγραφοῦ τῆς Ἀρχῆς ὑπ' Ἀρ. 119 (Ζῆτει Ἐποχ. Δ' Κεφ. Ζ') ἐπάνω τοῦ ὁποίου φέρεται ἡ Σφραγὶς αὐτῆς κυκλική. Ἔχει δὲ εἰς μὲν τὸν ὀμφalon τῆς τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, ἐπὶ κεφαλῆς τούτου τὸ κεφαλαῖωδες στοιχεῖον Ε, καὶ κατὰ πλευρὰς τὸν ἀριθμὸν 16, οὕτω·

Ε

(1 † 6). Εἰς δὲ τὸν δεῦτερον καὶ τελευταῖον κύκλον κεχωρισμένα τὰ ἀκόλουθα Κεφαλαῖωδη Στοιχεῖα, ὅλα 9.

« Ε / Ν / Π / Α / Α / Ι / Α / Α / Π / »

Ἄν καὶ τὸ «Ε καὶ 16» ἐξηγεῖ τρόπον τινὰ «Ἐ τ α ι ρ ί α τ ῶ ν Δ ε κ α ἔ ξ» δὲν ἦτον ὁμως, εἰμὴ ἔν ἐπιτήδευμα ἀπλοῦν. Ὁμοίως καὶ τὰ ἐννέα ἀρχικὰ Ὀνομάτων στοιχεῖα ἐπιτηδεύθησαν, διὰ νὰ φέρωσι μόνον σύγχισιν. Καὶ τῶντι πόσοι ἐπονοκεφάλισαν ἐνασχοληθέντες μετ' πολλὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς ὑποτιθεμένης πραγματικότητος τῶν.

Τοιαύτην εἶχον ἀρχὴν καὶ αἱ 16 στήλαι τοῦ Ἐφοδιαστικοῦ τῶν Ἱερῶν καθὼς καὶ τὸ περαιτέρω Χ α κ η κ ι.

ρωνε δέ, ὅτι τὸν εἶδε καὶ τὸν ἤκουσε. Τότε ὁ πρῶτος σφίγγων τὴν ἀριστερὰν χεῖρά του, ἐκτύπα εἰς αὐτὴν τοὺς δύο τῆς δεξιᾶς δακτύλους (τὸν λειχανὸν καὶ τὸν δεικτικόν), σημαίνων μὲ τοῦτο, ὅτι τὸν προσκαλεῖ. Ὁ δὲ δεύτερος τὸν ἐπλησίαζεν εὐθύς, καὶ μὲ τὸν διωρισμένον τρόπον ἔδιδε καὶ ἐλάμβανε χεῖρα. Οἱ Λόγοι ἢ Ἐρωταπόκρισις, τῶν Ἱερέων, κοινὰ καὶ εἰς τοὺς Συστημένους, ἦσαν·

Ὁ Α΄. Πόσ' ἔχεις ;

Ὁ Β΄. Ὅσ' ἔχεις.

Ὁ Α΄. Πόσα ;

Ὁ Β΄. Δεκαεξί. (Ἐννοεῖ ἴσως τὰς 16 στήλας τοῦ Ἐφοδιαστικοῦ τοῦ Ἱερέως).

Ὁ Α΄. Τίποτε περισσότερον ;

Ὁ Β΄. Ὅχι.

Ὁ Α΄. Ἐπιθυμοῦσα νὰ μοὶ τὸ εἰπῆτε.

Ὁ Β΄. Εἰπέ τὸ πρῶτον, νὰ εἶπω τὸ δεύτερον.

Τοιοῦτοτρόπως ἠκολούθει τὸ Σύνθημα.

Ὁ Α΄. χ. — Ὁ Β΄. α.

Ὁ Α΄. κ. — Ὁ Β΄. η.

Ὁ Α΄. κ. — Ὁ Β΄. ι. — (Χάκηκι).

Τότε γνωριζόμενοι οἱ δύο συνωμίλουν μερικώτερον περὶ τῶν δύο κατωτέρων Τάξεων (τῶν Συστημένων καὶ τῶν Ἀδελφοποιητῶν). Ἐξηγοῦντο, ὅποια ἔστοχάζοντο προσφορώτερα εἰς τὰς πράξεις τῆς Ἐταιρίας σχέδια, καὶ ποίας ἔλαβε καθεὶς διαταγὰς ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους του, ἢ ἀπὸ τὴν Ἀρχὴν. Τί εἶδε· τί ἤκουσε· τί παρετήρησε, καὶ καθεξῆς.

Οἱ Ἱερεῖς εἶχον ἀνεξαίρετον τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ πληθύνωσι τοὺς Μετόχους κατὰ τοὺς σημειω-

θέντας δρους. Κανείς δέν ἐγνώριζε τὴν πηγὴν τῆς Ὑποθέσεως.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΟΙΜΕΝΩΝ

Ἦσαν οὗτοι ὁ ἀνώτερος Βαθμὸς τῶν Ἱερέων, προβιβαζόμενοι δι' ἄλλου Ποιμένος.

Τὸ Ἐφοδιαστικὸν τοῦ Βαθμοῦ τούτου ἐσημείωνε μίαν Ἡμισέληνον πρημνῆ, φέρουσαν ἀνωθεν ἐρεισμένον κατὰ κάθετον τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ. Πρὸς τὴν δεξιὰν πλευράν του ἦτο λογχοφόρος Σημαία, περιέχουσα τὸν Ἀκοίμητον Ὄφθαλμὸν με τὰς δύο κόρας. (Αἰνίττετο δι' αὐτοῦ τὸ ἀγρυνον καὶ προσεκτικὸν τῆς Ἑταιρίας.) Εἰς δὲ τὴν ἀριστεράν ἐφέρετο Ἄγκυρα, περιτετυλιγμένη με ἓνα Ὄφιν, τοῦ ὁποίου ἡ κεφαλὴ ἐκλινε πρὸς μίαν Μέλισσαν. (Ἐννοεῖτο ἡ φρόνησις, ἡ ὄριμος ἐκλογή καὶ τὸ βάσιμον τοῦ πράγματος). Ἐγράφετο τὸ Ἐφοδιαστικὸν διὰ τῶν γραμμάτων τῶν Ἱερέων, ὡς ἀκολούθως:

« Τὸν Ἱερέα, κατηχηθέντα παρὰ τοῦ Ἱερέως (α), γνωρίσας ἀξιὸν ἐσύστησα. Καί, δυνάμει τῆς διὰ τῆς νέας Ὑπογραφῆς ἀδείας των, ἐδέχθην Ποιμένα· καί, ὡς τοιοῦτον, εἰδοποιῶν τὸν Μέγαν Ἀρχηγὸν τῶν Ποιμένων, συστήνω».

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΧΙΠΟΙΜΕΝΩΝ

Ἦσαν οὗτοι Βαθμὸς ἀνώτερος τῶν Ποιμένων, τελειοποιηθεὶς μᾶλλον εἰς τὸ Βουκουρέστιον. Δέν

(α) Ἐπροστίθετο ἐδῶ τὸ Σημεῖον τοῦ ἀναφερομένου Ἱερέως.

ἐλαβεν ὁμως ἕκτασιν, ὡς οἱ ἄλλοι.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΩΝ

Ὁ ρ κ ο ς.

« Ἐνώπιον τοῦ ἀοράτου καὶ ἀληθινοῦ Θεοῦ, τὸν ὅποιον ἀγαπῶ καὶ λατρεύω ἐξ ὄλης μου τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὄλης τῆς διανοίας καὶ ἐξ ὄλης τῆς ἰσχύος μου ; ὀρκίζομαι, ὅτι θέλω εἶμαι πιστὸς εἰς τὴν Ἐταιρίαν τῶν Φιλικῶν κατὰ πάντα ἐφ' ὄρου ζωῆς μου. Δὲν θέλω εἰπῶ, φανερώσω, ἢ κάμω νὰ καταλάβουν κανὲν ἀπὸ τὰ Σημεῖα τῆς, ἢ λόγους τῆς, ἢ ὅτι ἐγὼ εἶμαι Μέλος εἰς αὐτήν, ἢ ὅτι ἐξεύρω τι περὶ αὐτῆς, εἰς κανένα ἄνθρωπον, οὔτε εἰς Πνευματικόν, οὔτε εἰς συγγενεῖς μου, οὔτε εἰς φίλους μου ».

« Ὅρκίζομαι, ὅτι θέλω εἶμαι πιστὸς εἰς τὴν ἱερὰν Ὁρησκείαν μας, εὐλαβῆς εἰς τὰ θεῖα, χωρὶς νὰ καταφρονῶ τὰς ξένας Ὁρησκειάς. Θέλω προσέχει εἰς τὴν διαγωγὴν μου νὰ ἦναι τιμίαι καὶ ἐνάρετος κατὰ πάντα. Θέλω ἀγαπῶ τὸν πλησίον μου, καὶ βοηθῶ τὸν δυστυχῆ καὶ ἀδύνατον. Θέλω εἶμαι πιστὸς πρὸς τοὺς φίλους μου καὶ ἠγαπημένος μετὰ τοῦ Ἔθνους μας καὶ μετὰ τοὺς βοηθοῦντας αὐτό ».

« Ὅρκίζομαι, ὅτι θέλω εἶμαι πάντοτε ὑπήκοος πρὸς τὸν Ἀρχηγόν μου, ἢ εἰς ἐκεῖνον, τὸν ὅποιον ἠθέλε με διορίσει εἰς ἔλλειψίν του ἢ εἰς ἐκεῖνον, τὸν ὅποιον ἢ ἰδίᾳ Ἀρχὴ ἠθέλε με προστάξει νὰ ὑπακούσω. Δὲν θέλω δουλεύσει τινά, καθ' ὅποιον τρόπον καὶ ἂν ἦναι, χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ Ἀρχηγοῦ μου, ἢ τῆς Ἀρχῆς καὶ χωρὶς ἄρ-

γηταν θέλει παραιτηθῶ ἀπὸ τὴν δούλευσιν, ἀφοῦ προσταχθῶ».

« Ὁρκίζομαι, ὅτι ποτὲ δὲν θέλει εἰπῶ τινος Ἄδελφοῦ μας, ἢ ἄλλου τινός, ποῖός με ἐδέχθη εἰς τὴν Ἑταιρίαν· οὔτε θέλω ἐρωτήσῃ ἄλλον διὰ τοῦτο· οὔτε θέλω μεταχειρισθῶ βίαν, διὰ νὰ γνωρίσω ἓνα Ὁμογενῆ ὡς Ἄδελφόν. Θέλω ἀγαπῶ τὸν ἐχθρόν μου, καὶ θέλω τὸν συγχωρήσω, δι' ὃ, τι καὶ ἂν μὲ ἔβλαψεν, ἀφοῦ μάθω, ὅτι εἶναι Ἄδελφός εἰς τὴν Ἑταιρίαν· καθὼς δὲν θέλει λυπηθῶ νὰ παιδεύσω, ἢ καὶ νὰ φονεύσω, ἓνα παραβάτην ἢ ἐχθρόν τῆς Ἑταιρίας, ὅποιος καὶ ἂν ἦναι; ὅταν προσταχθῶ. Καί, ἀνίσως σταλῶ ἀπὸ τὸν Ἀρχηγόν μου ἢ ἀπὸ ἄλλον τινὰ Ἄδελφόν, μὲ γράμματα ἢ χρήματα τῆς Ἑταιρίας πρὸς ἄλλον, ἢ μοῦ δοθῶσι νὰ τὰ φυλάττω, θέλει τὸ ἀκολουθῶ κατὰ τὴν διαταγὴν του».

« Ὁρκίζομαι, ὅτι θέλει προσπαθῶ νὰ ἦμαι ὑγιῆς καθ' ὅλον μου τὸ σῶμα. Δὲν θέλω δώσει ποτὲ τὸ κακὸν παράδειγμα τῆς μέθης, φθοροποιῶν παιγνιδίων καὶ ἄλλων ποταπῶν ἐλαττωμάτων εἰς τοὺς Ἄδελφούς μας, ἢ εἰς τοὺς μικροτέρους εἰς τὸν βαθμόν, καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς Ὁμογενεῖς μας. Καί, ὁσάκις μὲ παιδεύσῃ δι' αὐτά, ἢ ἄλλα σφάλματα ὁ Ἀρχηγός μου, ἢ ἡ Ἀρχή, θέλω ὑποφέρει τὴν τιμωρίαν μ' ὅλην τὴν ὑπακοήν».

« Ὁρκίζομαι, ὅτι δὲν θέλω δώσει τὸν βαθμόν τοῦ Ἀφιερωμένου εἰς τινά. Καί, ὅσους Ἄδελφοποιητοὺς δέχομαι εἰς τὴν Ἑταιρίαν, θέλω ἐξετάζει καλῶς διὰ τὴν διαγωγὴν καὶ φρονήματά των· θέλω βαστῶ πάντοτε τὰ ὀνόματά των ἐγγράφως, τὴν πατρίδα των, τὴν ἡλικίαν των καὶ τὸ ἐπάγ-

γελμά των, και θέλω τὰ ἀναφέρει εἰς τὸν Ἀρχηγόν μου, και νὰ ἀκολουθῶ δι' αὐτούς, καθὼς ἤθελέ με προστάζει. Δὲν θέλει δεχθῶ ποτε ἀλλοεθνῆ Ἀδελφοποιητόν, οὔτε ἄνθρωπον κακῆς ὑπολήψεως και διαγωγῆς και μὲ ἀχρεῖα ἐλαττώματα».

« Ὁρκίζομαι, ὅτι θέλω ἀγαπᾶ πάντοτε ἐξ ὀλης ψυχῆς και καρδίας τὴν Πατρίδα μου και τοὺς Ὁμογενεῖς μου. Θέλω καταφρονεῖ τὴν ζωὴν, διὰ νὰ τοὺς κάμω καλόν. Θέλω βοηθεῖ τοὺς Συναδελφούς μου μὲ ὀλην μου τὴν δύναμιν και κατάστασιν. Θέλω μισεῖ αἰωνίως τοὺς τυράννους μας και τοὺς ὀμόφρονάς των, κατατρέχων και βλάπτων αὐτούς μὲ ὀλας τὰς δυνάμεις μου».

« Ὁρκίζομαι, ὅτι θέλω ἀποκριθῆ τὴν ἀλήθειαν, εἰς ὅ,τι ἐρωτηθῶ ἀπὸ τὸν Κατηγοῦντά με».

Ἦδη τὸν ἐγένετο ἡ ἐξομολόγησις, ὡς ἀκολούθως.

« Κατετρέχθης ποτὲ ἀπὸ τοὺς τυράννους μας, ἢ ἀπὸ ἄλλον τινά· και διὰ ποίαν αἰτίαν ; »

« Ἔχεις κανένα καλὸν φίλον, ἢ κανένα μέγαν ἐχθρόν ; »

« Ἐξεύρεις κανὲν μέγα μυστικὸν πολιτικόν, ἢ καμμίαν ἀπόκρυφον ἐφεύρεσιν, ἢ ἄλλο τι ἀξιόλογον ; »

« Ἔχεις καμμίαν ξεχωριστὴν ἐπιτηδειότητα ; Ἐξεύρεις καμμίαν τέχνην ; »

(Ἀ φ ι ἔ ρ ω σ ι ς)

« Φέρω μάρτυρα τὸν ἀλάνθαστον ὀφθαλμόν τοῦ Δημιουργοῦ μας, εἰς τὸν ὀποῖον κανεῖς συλλογισμός και ἐπιθυμία δὲν εἶναι ἀπόκρυφος, ὅτι ἐπιθυμῶν τῆς ταλαιπώρου Πατρίδος μας και τοῦ δυσ-

τυχοῦς Γένους μας τὴν ἀνάστασιν, ἐμβαίνω Μέλος
 εἰς αὐτὴν τὴν Ἀδελφότητα· ὅτι ἡ ἀφιέρωσίς μου
 γίνεται χωρὶς νὰ παρακινηθῶ ἀπὸ καμμίαν ἄλλην
 αἰτίαν, εἰμὴ μόνον ἀπὸ ἀληθῆ πατριωτισμόν·
 ὅτι ἔδωσα τὸν Ὅρκον μου με ἐλευθέραν θέλη-
 σιν, εὐρισκόμενος ὑγιῆς καὶ κατὰ τὸν νοῦν καὶ
 κατὰ τὸ σῶμα· Τὸν Ὅρκον τοῦτον ὑπόσχομαι,
 ὡς τίμιος ἄνθρωπος καὶ ὁμνῶ εἰς τὸ πανάγιον
 καὶ φοβερὸν Ὄνομα τοῦ Θεοῦ, νὰ φυλάξω ἀπα-
 ρασάλευτα. Ἀνίσως ποτὲ λησμονήσω τὴν ὑπό-
 σχεσίν μου, καὶ δὲν φερθῶ ὡς πιστὸς Πατριώτης
 καὶ ὡς ἀληθινὸς Ἀφιερωμένος, τὸ μὲν σῶμα
 μου ἀφίνω εἰς ὄλα τὰ βάσανα καὶ δυστυχίας
 ταύτης τῆς προσκαίρου ζωῆς καὶ εἰς τὸν σκλη-
 ρότατον καὶ ἀτιμότατον θάνατον, νὰ μὴν ἀξιω-
 θῶ ταφῆς καὶ εὐλογίας τῆς ἀγίας μας Ἐκκλη-
 σίας, ἀλλὰ νὰ μείνη διὰ τροφήν εἰς τὰ ἄγρια θη-
 ρία καὶ ὄρνεα· τὴν δὲ ψυχὴν μου παραδίδω διὰ
 αἰώνιον κόλασιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν δαιμόνων·
 τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἱερᾶς
 Πίστεώς μας, καὶ τὸ ὄνομά μου νὰ γίνῃ τὸ ὄνομα
 τῆς κατάρας καὶ τοῦ ἀναθέματος, ὡς τὰ ὄνόματα
 τοῦ Κάιν καὶ τοῦ Ἰούδα. Σὺ λοιπόν, Ἀδελφέ!
 δέξου τὴν ἀφιέρωσίν μου, τὴν ὁποῖαν τώρα καὶ
 διὰ πάντα προσφέρω εἰς τὸ Γένος μου διὰ τὴν
 Ἐλευθερίαν του ὑπὸ τὰς προσταγὰς αὐτῆς τῆς
 κρυφῆς καὶ ἀγνώστου Ἀρχῆς τῆς Ἐταιρίας με
 τὰς χεῖράς μου, με τοὺς πόδας μου, με τὴν γλῶσ-
 σάν μου, καὶ με ὅλον μου τὸ σῶμα, τὴν ψυχὴν καὶ
 κατάστασιν, ἐνόσω ἢ ψυχὴ μου κατοικεῖ εἰς τὸ
 σῶμά μου. Δέξου με Ἀδελφὸν Ἀφιερωμένον εἰς
 αὐτὸν τὸν ἱερὸν Δεσμόν».

Ὁ Κατηχῶν τὸν ἔλεγε. Δέχομαί σε.

Ὁ Κατηχούμενος ἐξηκολούθει·

« Γνωρίζων τὸν θερμὸν ζήλόν μου εἰς κάθε καλὸν τῆς ἀθλίας Πατρίδος μας καὶ τὴν ἀπόφασίν μου, ἐπιβεβαίωσον καὶ ἐγγυήσου διὰ τὴν ἀφιέρωσίν μου ».

Ὁ Κατηχῶν ἔλεγε· Ἐπιβεβαιῶ καὶ ἐγγυοῦμαι.

Ἐπειτα κτυπῶν τοῦτον τρις μὲ σπαθίον εἰς τὰς πλάτας, ἐπρόφερε· Διὰ ὑστερινὴν φορὰν κτυπᾶσαι αὐτοῦ. Καὶ δίδων εἰς αὐτὸν τὸ σπαθίον, ἐξηκολούθει.

« Ἡ Πατρίς σοῦ τὸ δίδει νὰ τὸ μεταχειρισθῆς δι' αὐτήν, ὅμως μὲ τὴν ἄδειάν της. Αὐτὸ εἶναι τὸ τιμιώτερον καὶ ἀκριβέστερον ἐνέχυρόν της, καὶ διὰ τὴν τιμὴν του ἔκαμες τὸν Ὅρκον ».

Κατὰ συνέπειαν ὁ Κατηχούμενος ἔγραφεν ἓν Γράμμα, πρὸς ὅποιον καὶ ὅπου ἤθελε, φανερώων τὴν πατρίδα, τὴν ἡλικίαν, τὸ ἐπάγγελμα, τὸ ὄνομα καὶ ἐπίθετόν του. Ἐξήγει εἰς τοῦτο, στελλόμενον διὰ τοῦ Κατηχητοῦ πρὸς τὴν Ἀρχήν, ὅσην ἔκαμε προσφορὰν, καὶ ἐτελείωνε μὲ τὰς ἐξῆς λέξεις « Καὶ ἀφιερώνομενος εἰς τὴν ἀγάπην σας, μένω . . . » Ἐβαλλεν ἓν σημεῖον, τὸ ὅποion δὲν ἔπρεπε νὰ ἴδῃ ὁ Κατηχῶν. Μὲ τοῦτο τὸν ἔγραφεν ἡ Ἀρχή. Ἐπειτα ὁ Κατηχῶν τὸν ἐξηγεῖτο τὰ Σημεῖα καὶ Λόγους τῶν Συστημένων κλπ. διὰ νὰ γνωρίζῃ τοὺς Συναδελφούς. Τελευταῖον τὸν ἔδιδε καὶ τὸ Ἐφοδιαστικόν, γραφό-

μενον κατά τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

«†

Ἐγὼ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ . . . (α) μαρτυρῶ, ὅτι ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ . . . (β) ἐξωμολογήθη εἰς ἐμὲ ὅλα τὰ ἀμαρτήματά του, τὰ ὅποια ὡς ἀμαρτωλὸς καὶ ὡς ἄνθρωπος ἔπαισε. Ὑπήκουσε δὲ καὶ ἔβαλεν εἰς πρᾶξιν μὲ ὄλην τὴν ἐπιμέλειαν ὅλας τὰς διαταγὰς, τὰς ὁποίας τὸν δίδωμι. Διὰ τοῦτο τῷ δίδωμι τὸ Παρὸν εἰς ἀπόδειξιν τῆς καλῆς καὶ Χριστιανικῆς διαγωγῆς του».

(Ἐπεγράφητο μὲ τὸ Σημεῖόν του μόνον τὸ τοῦ Ἱερέως).

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΧΗΓΩΝ ΤΩΝ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΩΝ

Ὁ ρ κ ο ς.

«Ἐνώπιον τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ὀρκίζομαι, ὅτι τὸν Βαθμὸν, τὸν ὅποιον λαμβάνω, δὲν θέλω δώσει εἰς τινὰ τῶν Ἀδελφῶν, ὁποίου Βαθμοῦ καὶ ἂν ἦναι, εἰμὴ ὅταν λάβω τὴν ἄδειαν ἀπὸ τῆν Ἀρχῆν τῶν Φιλικῶν».

«Ὀρκίζομαι, ὅτι ἔχων τὴν ἄδειαν νὰ κάμνω καὶ νὰ προστάζω Ἀφιερωμένους καὶ Ἀδελφούς, δὲν θέλω τὴν μεταχειρισθῆ ποτε διὰ μερικὸν ὀφελὸς μου μῆτε ἐχθροπαθείας ἰδικᾶς μου, μῆτε θέλω δώσει ποτὲ προσταγὰς μικροπρεπεῖς καὶ ἀτίμους· ἀλλὰ, τότε μόνον θέλω μεταχειρίζομαι τὴν δύνα-

(α) Ἐσημειώοντο ἐν Καλογηρικὸν ὄνομα.

(β) Ἐσημειώοντο ἐπίσης τὸ ὄνομα καὶ ἐπώνυμον.

μίν μου, όταν ἦναι διὰ τὸ καλὸν τῆς Ἑταιρίας καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειάν της· καὶ τότε πάλιν μὲ πολλὴν ἡμερότητα καὶ γλυκύτητα».

«Ὁρκίζομαι, ὅτι θέλω προσέχει εἰς τὴν διαγωγὴν μου, διὰ νὰ μὴ δίδω σκάνδαλον εἰς τοὺς Ἀδελφούς καὶ Συμπατριώτας. Ὁμοίως θέλω προσέχει νὰ μὴ δεῖξω, ὅτι ἔχω Βαθμὸν ἀνώτερον, διὰ νὰ μὴ προξενῆται ζηλοτυπία. Θέλω προσέχει ὁμοίως νὰ μὴ βάλλω τὴν ζωὴν μου εἰς κίνδυνον χωρὶς ὠφελειαν τῆς Ἑταιρίας. Θέλω ἀποφεύγει τὰς φιλονεικίας καὶ ἔχθρας ὄχι μόνον μὲ τοὺς Ἀδελφούς, ἀλλὰ καὶ μὲ ὄλους τοὺς ὁμογενεῖς μου. Θέλω φροντίζει ὁμοίως νὰ ἦμαι ὑγιής· ἐπειδὴ καὶ ὡς Ἀρχηγὸς Ἀφιερωμένων χρεωστῶ εἰς τὴν Ἑταιρίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἄλλων καὶ τὴν ἰδίαν ἰδικὴν μου, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν κρέματα καὶ ἡ ἡσυχία τῶν ἄλλων».

«Ὁρκίζομαι, ὅτι θέλω εἰδοποιεῖ τὴν Ἀρχὴν διὰ τὰς προόδους καὶ διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἀδελφοποιητῶν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν· ὁμοίως καὶ δι' ὅτι ἀξιόλογον ἤθελον ἰδεῖ, ἀκούσει, ἢ ξεσκεπάσει, χωρὶς ἀναβολὴν, τὸ ὅποιον ἠμπορεῖ νὰ ὠφελήσῃ, ἢ νὰ βλάβῃ, τὴν Ἑταιρίαν. Θέλω φροντίζει νὰ κάμω περιγραφὴν τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὅποιον ἠθελα εὑρεθῆ· καὶ τοιαύτας περιγραφὰς δὲν θέλω ἐμπιστευθῆ εἰς ἄλλον νὰ τὰς κάμῃ, εἰμὴ εἰς ἄνθρωπον, ὃς τις ἔχει καλὴν γνωριμίαν τοῦ τόπου, καὶ δὲν βασιτᾶ φατριαν. Τέλος.»

«Ὁρκίζομαι καὶ ὑπόσχομαι ἐκ δευτέρου, ὅτι τοὺς Ὁρκούς, τοὺς ὁποίους ὡς Ἱερεὺς καὶ ὡς Ἀφιερωμένος ἔκαμα, θέλω φυλάττει ἀπαρασάλευτα, ὧν πιστὸς εἰς τὴν Ἑταιρίαν καὶ ὑπήκοος εἰς τὴν Ἀρχὴν Αὐτῆς».

Ἐγραφεν ἔπειτα τὸ Γράμμα του εἰς τὴν Ἀρχήν, βάλλων κρυφίως τὸ ἴδιον Σημεῖον, τὸ ὁποῖον μετεχειρίσθη, ὅταν ἐγινεν Ἀφιερωμένος. Ὅπισθεν δὲ τοῦ Ἐφοδιαστικοῦ τοῦ Ἀφιερωμένου ἐγράφετο τὸ Ἐφοδιαστικὸν τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Ἀφιερωμένων οὕτω·

«Ἀλκιβιάδης (ἢ ὁποῖον ἄλλο ἥρωϊκὸν ὄνομα εἶχεν ὁ Κατηχῶν) Ἀρχηγὸς τῶν Ἀφιερωμένων, Στρατιώτης τοῦ Ἱεροῦ Λόχου τῆς Φυλακῆς τοῦ Θυσιαστηρίου, μὲ τὴν δύναμιν τῆς Ἀφιερώσεώς μου, δέχομαι τὸν Ἀριστείδην (. . .) διὰ Σύντροφόν μου εἰς τὸν Ἱερὸν Λόχον».

(Ἡ Ὑπογραφή ἐτίθετο μόνον διὰ τοῦ Σημεῖου τοῦ Ἱερέως).

Ἐπειτα ἐξηγοῦντο τὰ γνωριστικὰ Σημεῖα καὶ οἱ Λόγοι τοῦ Ποιμένου.

ΕΠΟΧΗ ΤΡΙΤΗ

Ἡ Ἑταιρία μέχρι τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ Α.
Ἰψηλάντου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Ἀπόπειραι τοῦ Σκουφᾶ εἰς Μόσχαν — Ὅρκος τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Ἑταιρίας — Νικόλαος Γαλάτης καὶ Συμβάντα εἰς Πετρούπολιν — Ἀναγνωσταρᾶς, Χρυσοσπάθης — Βατικιώτης — Ἀνθιμος Γαζής — Σκέψεις τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Ἑταιρίας πρὸ τῆς καταβάσεώς των εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Οἱ μνημονευθέντες (α) Δημιουργοὶ τῆς Ἑταιρίας δὲν ἤρχισαν ἀμέσους εἰς τὴν Ὀδησσὸν τὰς ἐργασίας των ἕκ τινος συμβεβηκότος. Εἶναι δὲ τοῦτο ἢ εἰς τὴν Μόσχαν (β) ὑποχρεωτικὴ μετάβασις τοῦ Σκουφᾶ, προσκληθέντος διὰ τῆς ἐκεῖ Ἐμπορικῆς Τραπεζῆς ἕνεκα τῆς πεπτωκυίας οἰκίας του. Μ' ὄλην τῶν ἰδίων του ὑποθέσεων τὴν ἀσχολίαν ἤρχισεν οὗτος (τὸ φθινόπωρον τοῦ 1815) τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Κατηχίσεως εἰς τὴν πόλιν ταύτην, πρὶν ἢ γνωρίσῃ, ἂν ἦτον ἡ ἀρμοδία ὥρα, ἴσως καὶ ὁ ἀνθρώπος· αἱ δοκιμαὶ του ὁμως ἀπέτυχον, γενόμεναι πρὸς ἐμπόρους τινὰς καὶ πρὸς τὸν Γεώργιον Σέκε-

---

(α) Ἐποχ. Β', Κεφ. Γ'.

(β) Ὅπου μετέβη καὶ ὁ Τσακάλωφ δι' ἰδιαιτέρας ὑποθέσεις.

ρην (α) μεταβαίνοντα διὰ τῆς Μόσχας εἰς Παρίσια. Ἡ καταφρόνησις καὶ ὁ βάρβαρος χλευασμὸς τινων συνώδευον καὶ προσέβαλλον τὴν αἰσθαντικὴν καρδίαν τοῦ Σκουφᾶ (β) καὶ εἰς τὴν ἀναχώρησίν του ἀκόμῃ.

Εἰς τὴν Ὀδησὸν ἐπέστρεψεν οὗτος περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1816. Παρηγορεῖται ἀπὸ τὸν Ἀναγνωστόπουλον εἰς τὰς δυσαρесκειὰς του. Καὶ οἱ δύο οὗτοι μέλλουν ἤδη νὰ ἀκολουθήσωσι τὴν τολμηρὰν ὑπόθεσίν των (γ), ὀρκισθέντες τὸν ἀκόλουθον Ὅρκον (δ).

(α) Οἱ Σεκεραῖοι κατάγονται ἐκ τῆς Τριπολιτσᾶς. Τὸν Γεώργιον συνιστῶν (1821) ὁ Κοραῆς πρὸς τὸν Δ. Ὑψηλάντην, δὲν ἐδίστασε νὰ χαρακτηρίσῃ αὐτολεξεὶ «νέον εἰς τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ γέροντα εἰς τὸν νοῦν».

(β) Ὁ Σκουφᾶς ἐστερήθη πολὺ τὴν ὑπόληψίν του εἰς τὴν στάσιν, τοῦ ὁποίου μετῆρχετο ἔμπορίου. Ἐντεῦθεν ἐθεωρεῖτο ὡς ἀγύρτης.

Ἦτον ἄνθρωπος ἀπλοῦς, ἀλλὰ μὲ πολλὴν εὐαισθησίαν καὶ πατριωτισμόν. Εἶχε διάθεσιν εἰς τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ τὰ μηχανουργήματα ὄχι ὁμοῦ καὶ ἀνάλογον ἐπιτηδειότητα.

Ζήτηι καὶ εἰς τὸ Κεφ. Β΄.

(γ) Ποῖος δὲν ἤθελε τοὺς ὀνομάσει πάρα τολμηροὺς καὶ ὡς πρὸς τὴν ἰδικὴν των καὶ ὡς πρὸς ἐκείνην τοῦ Ἔθνους ὀλοκλήρου τὴν δυστυχίαν, ἐνφ δὲν ἐσυμβουλευόντο ἤδη τὰς δυνάμεις των, ἀλλὰ τὸ θάρρος τοῦ τυφλοῦ ἐνθουσιασμοῦ ; Ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἔκαμε συνεχεῖς πρὸς τὸν Σκουφᾶν τοιαύτας παρατηρήσεις· τοῦτου ὁμοῦ ἐφαίνετο ὁ ἐνθουσιασμὸς ἀδξάνων μᾶλλον ἀπὸ τὴν ἄκραν πρὸς τοὺς ἔμπορους δυσαρесκειᾶν του. Ἦτον ἀνυπόμονος διὰ τοῦτο νὰ τοὺς δεῖξῃ, ὅτι δὲν εἶναι εὐτυχής, ὅς τις ἔχη χρήματα, ἀλλ' ὁ ἐλεύθερος· καὶ ἀνώτερος τοῦτου ἐκείνος, ὅς τις ἐνεργήσῃ τὴν ἔλευθερίαν του.

(δ) Εἶχον ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐν πινάκιον καὶ ἐπὶ τούτου ἐν

«Ὁρκιζόμεθα ὡς τίμιοι ἄνθρωποι: ὡς ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι δὲν κινούμεθα ἀπὸ κανὲν ἄλλο αἰσθημα, εἰμὴ ἀπὸ τὸ πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν τῆς ταλαιπώρου Πατρίδος μας, ἵνα συντρέξωμεν μὲ τὸν νοῦν, μὲ τὴν καρδίαν καὶ μὲ τὸ σῶμά μας εἰς τὴν ἐλευθερίαν της, μὴ πτοούμενοι μήτε πῦρ, μήτε σίδηρον, μήτ' ὅποιανδήποτε βάσανον ὡς ἀπὸ μέρους οὔτινοςδῆποτε, ὅς τις ἤθελε τολμήσει νὰ μᾶς ἀποκόψη ἀπὸ τὴν ἱερότητα τοῦ σκοποῦ μας. Οἱ κόποι καὶ ἀγῶνες θέλουν λογιζέσθαι ὡς μηδὲν ὡς πρὸς τὴν ἀπόφασίν μας. Ὅ,τι δὲ ἤθελεν εἶναι μυστικὸν μεταξὺ ἡμῶν, τοῦτο ἐπ' οὐδεμιᾶ περιστάσει δὲν μπορεῖ νὰ κοινοποιηθῆ εἰς ἄλλον, ἂν ἐκ συμφώνου δὲν ἐγκριθῆ ἢ κοινοποίησίν του».

«Ὁρκιζόμεθα δὲ πρὸ πάντων, ὅτι μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν τυράννων τῆς Πατρίδος μας τὸ πῦρ καὶ ὁ σίδηρος εἶναι τὰ μόνα μέσα τῆς διαλλαγῆς καὶ τίποτ' ἄλλο».

«Ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ καὶ ἤθελεν ἀναιρέσωμεν τὴν ἱερότητα τῶν χρεῶν μας, κινούμενοι ἀπὸ αἰσχροκέρδειάν τινα, ἢ δειλίαν, ἢ ἄλλην ὅποιανδήποτε αἰτίαν, τὸ ὄνομά μας νὰ παραδίδεται εἰς τὸ αἰώνιον ἀνάθεμα καὶ εἰς τὴν κατάραν τῶν Ὁμογενῶν μας: τὸ αἷμά μας νὰ χυθῆ, ὡς χύνεται αὐτὴν ταύτην τὴν στιγμήν ὁ οἶνος οὔτος (α): τὸ δὲ σῶμά μας μὴ ἀξιούμε-

μαχαίριον. Ὁρθιοὶ ἐκράτουν ὁ καθείς μὲ τὴν ἀριστεράν ἐν ποτήριον οἴνου, τὴν δὲ δεξιάν εἶχον ἐπὶ τῆς καρδίας τῶν ὀρκιζόμενοι.

(α) Ἔχυσαν καὶ οἱ δύο μέρος τοῦ οἴνου ἐπὶ τοῦ ξίφους.

νον ταφῆς νὰ γίνῃ βορὰ τῶν θηρίων καὶ τῶν ὀρνέων. Ἀμήν». (α)

Ἐκτοτε ἀπεφάσισαν νὰ δέχωνται προσηλύτους, καθ' ὅσον ἐσυγχώρει ἢ κατάστασις τοῦ ἔργου των. Τοῦτου ἡ τελειότης ἀνεβάλλετο ἀκόμη. Ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς περιεμένετο εἰς Ὁδησσόν, καὶ πρὸς τοῦτον ἐσκόπευον νὰ παραστήσωσιν οἱ τοὶ πλήρη τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν σκοπὸν των, ἐπιζῶντες βεβαίαν τὴν ἐκ μέρους τοῦ συνδρομῆν, ἕνεκα τῆς πείρας καὶ τῶν γνώσεών του, εἰς τὴν διαρρυθμισιν ἑνὸς Ὄργανισμοῦ πλέον καταλλήλου. Περιεμένετο συγχρόνως καὶ ὁ Τσακάλωφ ἐκ τῆς Μόσχας. Ἐντοσοῦτῳ ὁ Ἀναγνωστόπουλος δέχεται εἰς τὴν Ἐταιρίαν τὸν σχετικὸν τοῦ Ἀθανάσιον Σέκερην, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὁποίου εὔρον ὄλην τὴν προαιρετικὴν ὑποδοχὴν ἀκολούθως καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Σκουφᾶς.

Νέα περίστασις παρουσιάζεται ὑπὸ οἰωνοῦς ἐπίσης καλοῦς καὶ κακοῦς. Εἰς τὴν Ὁδησσὸν φαίνεται Νικόλαός τις Γαλάτης (Ἰθακήσιος), φιλιθωεὶς μὲ τὸν Σκουφᾶν κατὰ πρῶτον καὶ ἔπειτα μὲ τὸν Ἀναγνωστόπουλον. Κηρυττόμενος ὡς συγγενὴς τοῦ Κόμητος Καποδίστρια, διεφήμιζε τὴν ὁσονοῦπῳ ἀφιξίν του εἰς τὴν Πετροῦπολιν ἕνεκα σημαντικῶν ὑποθέσεων. Ὁ Σκουφᾶς, αἱ πράξεις τοῦ ὁποίου ἐσυντροφεύοντο ἀπὸ τὸ εὐαπάτητον, ἐπρόσεξεν, ὡς ἦτον ἐπόμενον, εἰς τοῦτον, καὶ τὸν δέχεται εἰς τὴν Ἐταιρίαν. Τὸ σφάλμα τοῦτο διαδέχεται ἀμέσως ἄλλο ἀνοικονόμητον. Ὁ

(α) Ἀσπασθέντες ἔπιον τὸ ὑπόλοιπον τοῦ οἴνου, καὶ ὑπέγραψαν τὸν ὄρκον.

Σκουφᾶς φανερώνει πρὸς τὸν ἴδιον πλαγίως πως τὰ περὶ τῆς Ἀρχῆς (α). Εἶναι περιττὸν τὸ νὰ ἐξηγηθῆ τις ἐπὶ τῶν ὑποσχέσεων, ὅσας ἔδιδεν ὁ

(α) Ὁ Γαλάτης, γενόμενος Ἐταῖρος, ἔδειξεν ἀπαρδειγματίστον ἐνθουσιασμόν, τὸν ὅποιον ὑπεστήριξε τὸ παρρησιαστικὸν καὶ τολμηρὸν πνευμά του. Ὑπέσχετο ὡς κατορθωτὰ ὄχι μόνον τὰ δύσκολα, ἀλλὰ καὶ τὰ φόσει ἀκατόρθωτα. Παρόμοιαι ὑποσχέσεις ἐκλόνισαν τὴν ἀπαλήν καρδίαν τοῦ Σκουφᾶ ὅστις τὸν ἐξηγήθη ἀπαντῶν εἰς ἐρωτήσεις του τινὰς περὶ τῆς Ἀρχῆς, ὅτι

«Ἡ Ἀρχὴ εἶναι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αὐτὴ τὸν ἔκαμε συμμέτοχόν της, διὰ τὴν ὅποιαν ἔδειξεν ἐμπιστοσύνην καὶ ἐνθερμον ἐκδούλευσιν. Εἶσαι λοιπὸν (ἀποτίνεται πρὸς τοῦτον) εἰς περίστασιν τοῦ νὰ τρέξῃς τὸν ἴδιον δρόμον· καὶ ἐξήρηται ἀπὸ σὲ τὸ νὰ συμπεριληφθῆς εἰς τὴν ὀλομέλειαν της, ἢ ὄχι».

Αὐτὰ ἐξεφράσθη ὁ Σκουφᾶς κατὰζήρα. Ἄλλ' ὁ Γαλάτης, ὅπως καὶ ἂν τὰ ἐθεώρησε κατ' ἀρχάς, δὲν ἤγηγε μετ' ὀλίγον νὰ ἐμβατεύσῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ἐγινε δὲ ὁ πρόξενος τῆς μεγαλυτέρας καὶ ἐντὸς τῆς Ρωσσίας καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνυποληψίας τοῦ Συστήματος, κηρυττομένου ὡς ἀγρυπτικοῦ.

Ὁ ἴδιος Σκουφᾶς, θέλων νὰ λυτρωθῆ ἀπὸ τὰς συνεχεῖς περὶ τῆς Ἀρχῆς ἐρωτήσεις τοῦ Α. Σέκερη, μετεχειρίσθη ἄλλο πνεῦμα, ἐξηγηθεὶς πρὸς τοῦτον, ὅτι «ἡ καταγωγή της εἶναι πρὸς τὰ βαθύτερα τῆς Ρωσσίας· καὶ ὅτι ἐρειδομένη αὐτὴ εἰς τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὸν πατριωτισμὸν του, ἐνεπίστεύθη νὰ τὸν παραδεχθῆ ὡς ἐν Μέλος. Ἄλλὰ, πρὸς Θεόν! (τὸν προσθέτει), πρόσσεξε, μὴν ἐκτομήσης τοῦτο εἰς κανένα». Ὁ Σέκερης ἠρώτησεν, ἂν ἤξεύρη τι περὶ αὐτῆς ὁ Ἀναγνωστόπουλος. Ὁ Σκουφᾶς ἠρνήθη παρατηρῶν «Δύνανται τὰ τοιαῦτα εἰς καθένα ;» Ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἠθέλησεν ἀκολούθως νὰ δοκιμάσῃ εὐφήμως πως τὸν Σέκερην περὶ τοῦ φρονήματός του ὡς πρὸς τὴν Ἀρχὴν· παρετηρήθη δέ, ὅτι ἔκρυπτεν οὗτος τὴν δόξαν διὰ τὸν ἑαυτὸν του.

Εἰς παρομοίαν ὑπέπεσε περίστασιν ὁ Σκουφᾶς εἰς τὴν Μό-

Γαλάτης περί μεγάλων πραγμάτων. Οί πανούργοι, ένδύόμενοι τόν θώρακα τῆς ύποκρισίας, μεταμορφώνουσι τὸ πνευμά των, καθὼς οί πολύποδες τὸ χρώμά των.

Ἐφωπλισμένος τοιοιτοτρόπως κινεῖ εἰς τὴν Πετρούπολιν. Τὰ πάθη ἐκεῖνα, ὅσα γεννῶνται ἀπὸ τὴν μεταξὺ τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀνισότητα, σύρουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς μεγαλυτέρας παραδρομὰς καὶ ἀτοπίας. Τοιοῦτος δείκνυται ὁ Γαλάτης εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν. Ἐπιρρηπῆς εἰς τὸ καλὸν καὶ εἰς τὸ κακὸν ἐπίσης, κενόδοξος καὶ ἀχαλίνωτος ἀπὸ τὸ ὀρητικὸν τοῦ πνεύμα, δὲν ἀφῆκε τίποτε, ἀπ' ὅσα ἐδύνατο νὰ ριψοκινδυνεύσωσι βεβαίως τὴν ὑπόληψιν καὶ ὑπαρξιν τῆς ἀρτιπαγοῦς Ἐταιρίας. Ἐκτείνει, ὅπου ὑπάγει, τοὺς προσηλύτους· κατηχεῖ τὸν γηραιὸν Ἠγεμόνα Α. Μαυροκορδάτον (τὸν Φυραρῆν) καὶ πολλοὺς Μεγαλεμπόρους, καὶ ἐμπνέει σέβας ἐνταυτῷ καὶ ἔκκληξιν εἰς ὄλους. Ἐνφ' ἐξ ἐνὸς μέρους ἐκήρυττε τὸν ἑαυτὸν τοῦ Κ ὀ μ η τ α τ ο Ὑ Ἐ λ λ η ν ι κ ο Ὑ Ἐ θ ν ο υ ς (α) σπρώχνεται ἐκ τοῦ

σχαν καὶ μὲ τὸν Ἀντώνιον Κομιζόπουλον (Φιλιππουπολίτην). Εἶναι δὲ παρατηρητέαι αἱ ἀντιφάσεις τῶν ἐξηγήσεών του. Τὸν Γαλάτην ἔσυρεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅθεν δὲν ἤμπορει οὗτος, οὐδὲ ἐγνώριζε, νὰ συνάψῃ τίποτε. Τὸν Σέκερην εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ρωσσίας, ὅπου ἦτον ἀδύνατον εἰς αὐτὸν τὸ νὰ διακρίνῃ τι εἰμὴ ὑπὸ ἀφηρημένας ἰδέας· κτλ. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη ἡ ἀκατανόητος Πυργοποιία τῶν δημιουργῶν προσώπων τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας.

(α) Εἶπε μάλιστα, ὀρμώμενος ἀπὸ τὸ ἀλλόκοτόν τοῦ πνεύμα, πρὸς μίαν ἑταίραν, ὅτι ἐστάλη ἀπὸ τινος τάξιν ἀνθρώπων ὡς Πρέσβυς τοῦ Ἐθνους.

ἄλλου ἀπὸ τὴν ἀτίθασσον κενοσπουδιάν του καὶ εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ κατηχήσῃ τὸν Καποδίστριαν· ἀλλ' οὗτος τὸν θεωρεῖ, καὶ τοῦ διακόπτει τὴν παράλογον ὀρμὴν λέγων· «Εἶσαι νέος, καὶ πηδᾷς δπου καὶ δπως δὲν πρέπει».

Ἐντοσοῦτω ἡ Ρωσσικὴ Κυβέρνησις ὑποπτεύουσα εἰς τὴν διαγωγὴν τούτου ἐπίφοβον συνωμοσίαν, κρατεῖ ὑπὸ φύλαξιν, 1816, καὶ αὐτὸν καὶ ὄλους τοὺς εἰς τὴν Πετρούπολιν παρεπιδήμους Ἑλληνας. Τὸ πᾶν ἤδη ἐφαίνετο ἐν ἡρεμίᾳ, ὅτε παρόμοιον τι, ὄσον ἀνέλπιστον, τόσον περίεργον, συμβᾶν ταραττεῖ τοὺς Ἑλληνας, καὶ ὑποβάλλει τὰ πνεύματα ὄλων τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν πλέον ἐπίμονα ἔρευναν τῆς ἀληθοῦς αἰτίας. Σπεύρονται φημί πολυειδεῖς. Κατ' εὐτυχίαν αἱ σφραγισθεῖσαι ἀλληλογραφίαι τῶν συλληφθέντων δὲν ἔδωσαν τὴν ὕλην ὑπονοίας ἐπικινδύνου. Οἱ ἄλλοι ἀπολύονται· ἀλλ' ὁ Γαλάτης ἀποβάλλεται ἔξω τῶν συνόρων, καὶ διατάττεται νὰ προσέχῃ τούτου τὴν διαγωγὴν ὁ Πίν, Πρόξενος τῆς Ρωσσίας εἰς τὸ Βουκουρέστιον καὶ Ἰάσιον (α).

Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἤλθον εἰς τὴν πόλιν τῆς Ὀδησοῦ Πολεμικοὶ τινες Ἑλληνες, διευθυ-

---

(α) Τὸ μετέπειτα ἱστορικὸν τούτου ζῆτει Κεφ. Δ'.

Ὁ Σκουφᾶς, συναισθανόμενος τὸ βάρος τοῦ σφάλματός του, δὲν ὤμολόγησε πρὸς τὸν Ἀναγνωστόπουλον τίποτε, εἰμὴ μετὰ δεκαμηνίαν. Ἄλλ' ἓνας συλλογισμὸς ἀσυνήθης καὶ μία σιωπὴ βαθεῖα τὸν ἐπρόδιδε πάντοτε. Φαίνεται, ὅτι ἐμελλε νὰ διαδεχθῇ τὴν λύπην αὐτὴν τῆς καρδίας του μία ἄλλη παρομοίᾳ σχεδὸν φύσεως, διὰ νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὸν θάνατον, καθὼς ὁ ἴδιος ἔλεγε. Θέλομεν ἐξηγηθῆ καὶ περὶ τῆς δευτέρας εἰς τὸ Κεφ. Β'.

νόμενοι εἰς τὴν Πετρούπολιν. Ἦσαν οὗτοι ὁ Ἄναγνωσταρᾶς (α), Ἡλίας Χρυσοσπάθης καὶ τις Παναγιώτης Δημητρόπουλος (Μανιάται). Σκοπὸν εἶχον νὰ ἐπικαλεσθῶσιν ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον μέσον τοῦ Καποδίστρια ἀντιμισθίαν τινά, ὅσων ἐπρόσφερον εἰν τὴν Ἐπτάνησον δουλεύσεων ὑπὸ τὴν Ρωσικὴν Διοίκησιν τοῦ 1806 (β). Μὲ τούτους γνωρίζεται ὁ Ἄναγνωστόπουλος, ὅστις προβλέπων, μὲ ὁποῖον οὗτοι ἔπρεπε νὰ δεχθῶσιν ἐνθουσιασμὸν τὸ Μυστήριον, ὡς φυσικοὶ ἐχθροὶ τῶν Τούρκων, ἤρχισε νὰ τοὺς κατηχῆ εἰς τὴν Ἐταιρίαν· ἀλλὰ περιστάσεις τινὲς ἐζήτησαν τὴν προσωρινὴν ἀπουσίαν του ἀπὸ τὴν Ὀδησσόν, καὶ οὕτως ὁ Σκουφᾶς ἔδωκε τὸ τέλος τῆς κατηχήσεως. Αὐτοὶ ἐφαντάσθησαν μάλιστα τὴν ὑπόθεσιν ὡς ἐπιχείρημα πλάγιον τῆς Ρωσσίας. Ὁ Ἄναγνωσταρᾶς ἔδιδε τὴν πλέον ἐξαίρετον πίστιν καὶ τιμὴν εἰς τὸν Ἄναγνωστόπουλον. Ὅλοι δὲ συμφωνήσαντες νὰ ἐνταμωθῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ Σκουφᾶ καὶ Ἄναγνωστοπούλου, ἀνεχώρησαν πλήρεις εὐχαριστήσεως εἰς τὴν Πετρούπολιν.

Ὁ Ἄναγνωστόπουλος, μεταβάς, ὡς εἶπομεν ἄ-

(α) Ὑπεγράφετο οὗτος Ἄναγνωστῆς Παππαγεωργίου. Κατήγετο ἀπὸ τὴν Πολιανὴν τοῦ Λεονταρίου (Ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου). Ἦτο γέρον πολυτίμιρος. Ὑπῆρξεν ἓνας τῶν σημαντικῶν Καπετανῶν Κλεπτῶν τῆς Χερσονήσου, σύντροφος τοῦ γνωστοῦ Ζαχαριᾶ.

(β) Εἰς τὸ ἴδιον διευθύνοντο μέρος διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ὁ Χριστόφορος Περραιβός, ἐπίσης γέρον πολυπαθὴς καὶ πολυτίμιρος· καὶ ὁ Ἰωάννης Φαρμάκης (Ὀλύμπιος), περιφημὸς ἀντάρτης κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ τῶν Ἰωαννίνων.

νωτέρω, εἰς τὸ Ἴσμαήλιον, παρέλαβεν εἰς τὸ Σύστημα τοὺς ἐκεῖ ἐπισημοτέρους Ἑλληνας : δηλονότι τὸν ἀξιωματικὸν Παππαδόπουλον (Καλαματηνόν), τὸν Βατικιώτην (α) καὶ πολλοὺς Μεγαλεμπόρους.

Ἐντοσοῦτω ἔρχεται ἀπὸ τὴν Βιέννην εἰς τὴν Ὀδησοῦν ὁ Α. Γαζῆς. Ὁ Σκουφᾶς τὸν πλησιάζει καὶ τὸν ὁμιλεῖ ἰδιαιτέρως. Τὸν ἀπαντᾷ ὁ Γαζῆς « Σκουφᾶ ! Σεῖς εἰσθε νέοι· καὶ κάμετε καλά ν' ἀφήσητε ἡμᾶς τοὺς γέροντας, διὰ νὰ ἀκολουθήσωμεν τὸ στάδιον τῶν Φώτων. Ἦκουσά τι, περὶ τοῦ ὁποίου μὲ προβάλλετε· ἀλλὰ δὲν εἶμαι » σύμφωνος, μολονότι δὲν εἶμαι καὶ ἐναντίος». (β)

(α) Ὁ Βατικιώτης ἦτον Ἀρχηγὸς ὄλων τῶν Βουλγάρων, συμποσοιμένων εἰς 14,000 περίπου. Εἰδοποίησεν ἐκ πλαγίου τοὺς ὑπὸ τὴν ὄδηγιάν του Ἀρχηγούς τοῦ Σώματος τούτου, καὶ ἦτον ἀμεταθέτως ἔτοιμος τοῦ νὰ τιναχθῆ ἔξω εἰς τὴν πρώτην ρῆξιν τοῦ Πολέμου μ' ὄλον του τὸ Σῶμα. Ἀλλὰ κακὸς δαίμων τοῦ ἀφαιρεῖ μετέπειτα τὴν ζωὴν (εἰς τὸν εἰκοστὸν ἑβδομον χρόνον τῆς ἡλικίας του), καθ' ἣν ἐποχὴν ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν εἰς τὴν Μόσχαν.

(β) Ὁ Γαζῆς δὲν ἐδέχθη τὴν συμμετοχὴν του, ἢ ὡς φρονηματισμένος ἄλλως περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἔθνους του, ἢ ὡς ἐξογκωθεὶς ἀπὸ τὰς ὑπὲρ τὸ δέον περιποιήσεις τῶν Ἐμπόρων τῆς Ὀδησοῦ. Δὲν εἶναι δὲ παράδοξον, ἂν ὁ Γ. Σέκερης, διαβαίνων τὴν Βιέννην, ἐσύστησεν εἰς τὸ πνευμά του τὴν ἀνυποληψίαν τοῦ πράγματος.

Μολοντοῦτο ὁ Σκουφᾶς καὶ οἱ Συνεργοὶ του εἰδοποίησαν πρὸς τοὺς Ἐταιριστάς τῆς Ὀδησοῦ καὶ ἄλλων τόπων τὴν παραδοχὴν τοῦ Γαζῆ. Ἐνεκρίθη τὸ μέτρον τοῦτο, ὡς συντεῖνον πολὺ εἰς τὴν ὑπόληψιν τῆς Ἐταιρίας διὰ τὴν περὶ τὸν Γαζῆν ἰδέαν τῶν ἀνθρώπων.

Οἱ ἴδιοι Ἀρχηγοὶ ἔλαβον δεῦτερον μέτρον. Ὁ Τσακάλωφ

Μετ' ὀλίγον ἀνεχώρησεν εἰς τὸ Πήλιον Ὅρος, τὴν Πατρίδα του, διὰ νὰ συστήσῃ τὴν Σχολὴν περὶ τῆς ὁποίας προανεφέραμεν (α).

Αἱ προηγηθεῖσαι ἀποτυχίαι τοῦ Σκουφᾶ εἰς τὴν Μόσχαν, τὰ μετέπειτα δεινὰ συμβάντα τοῦ Γαλάτη, ἡ ἀποποίησις τοῦ Γαζῆ καὶ ἄλλα, ὅσα παρακολουθοῦν ἐπιχειρήσεις παρομοίας, διαχύνουν ἀηδῖαν ἀρκετὴν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν μνημονευθέντων Πρωτενεργῶν τῆς Ἑταιρίας. Δὲν δειλοῦν μεολοντοῦτο, ἀποφασίζοντες τὴν σύντονον κατάβασίν των εἰς τὴν Ἑλλάδα. Δὲν εἶχον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ συγκεντρώσωσιν ἀμέσως τὴν Ἑταιρίαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἄλλ' εἶδον μετέπειτα, (καὶ δὲν ἠπατήθησαν διόλου ὡς πρὸς τοῦτο), ὅτι ἡ πρόδοός της ἠδύνατο νὰ ἐνεργηθῆ εἰς ἓνα τόπον, ὅπου ἡ πολιτικὴ Διοίκησις διὰ τὴν ληθαργίαν της, ἡ σωρεία τοῦ ὕγιους μέρους τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ δύναμις τῶν σχέσεων ἔμελλον, ἀμιλλώμενα τρόπον τινά, νὰ χορηγήσωσι τὰς μεγαλύτερας εὐκολίας. Ἐκρινον τέλος πάντων, ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μέτρου τούτου δὲν διεκινδύνευεν ὀλόκληρον τὸ ἔθνος εἰς ἐνδεχομένην τινὰ ἀνακάλυψιν (β). Θέλομεν δὲ ἴδει, ὅτι μετὰ τοὺς 363

παρακολουθεῖ τὸν Γαζῆν μέχρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸν πείσῃ καὶ ἐκτὸς τῆς Ρωσσίας. Ἄλλ' ἔμεινεν ἀτελεσφόρητον καὶ τοῦτο. Ὁ ἐπιφορτισμένος τὴν ἐκτέλεσίν του (Τσακάλωφ), δὲν τολμᾷ τὸ παραμικρόν, καὶ μεταβαίνει εἰς Σμύρνην.

(α) Ἐποχ. Β', Κεφ. Γ'.

(β) Ἡμῶν οὗτοι νὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς τὴν Μάνην, ἢ εἰς κανὲν ἄλλο μέρος τῆς Πελοποννήσου ἢ εἰς κανὲν Μοναστήριον τῆς Στερεᾶς. Σκεπτόμενοι ὁμοίως ἐπὶ τῶν προτέ-

χρόνους τῆς ἀλώσεώς της ἢ Κωνσταντινούπολις μέλλει νὰ κατασταθῆ τὸ Ἀμφικτυονικὸν Συνέδριον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρίας καὶ τὸ ἐνθουσιῶδες ὄργανον μεγάλων πραγμάτων.

Πρὸ τῆς ἐξόδου των ἀπὸ τὴν Ρωσσίαν ἐφοδιάζονται οὗτοι μὲ τὰς ἀκολουθούσας σκέψεις.

Α΄. Ἡ μετὰβασίς των νὰ μὴν ἔχη τελικὸν σκοπὸν τὴν ἄμεσον ἑναρξιν τῆς Κατηχήσεως, πρὶν ἢ παρατηρηθῆ ἐκ τοῦ πλησίον τὸ Ἔθνος, ἀν ἦναι ἐπιδεκτικὸν τῶν πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν του μέτρων, καὶ δὲν στερηθῆται τὰ περὶ τοῦ πρώτου βήματος χρηματικὰ μέσα.

Β΄. Νὰ ἐξετασθῆ ὁ πληθυσμὸς τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς, τὸ ποσὸν τῶν ἐνόπλων, ἢ κατάστασις τοῦ Ναυτικοῦ εἰς τὸ Αἶγατον, καὶ ποῖον δύναται νὰ ἦναι τὸ προσφορώτερον, ὡς ἐστία τῆς Ἐπαναστάσεως, μέρος.

Κατὰ τὸν ἴδιον λόγον νὰ ἐξακριβωθῆ καὶ ἡ κατάσταση τῶν Τούρκων τῆς Ἑλλάδος.

Γ΄. Ἄμα εὐρωσι συνάδοντα μὲ τὸν σκοπὸν των ὄλα ταῦτα, νὰ βαλθῶσιν εἰς τὴν δυνατὴν ἐνέργειαν, καὶ ἐφοδιαζόμενοι ἀπ' ὄλας τὰς πληροφορίας νὰ ζητήσωσι τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ἐπα-

ρων συμβάντων, ὅτι οἱ Τούρκοι ἔλαβον τὴν αἰτίαν νὰ ἐξολοθρευθῶσιν ὀλοκλήρους Λαοὺς διὰ τὰς ὑποψίας των, ἢ ἔνεκα τοιούτων ἀνακαλύψεων, ἀπεφάσισαν τὴν Κωνσταντινούπολιν αὐτὴν, ὡς τὸν ἀρμοδιώτερον τόπον. Τοιοῦτοτρόπως δέ, ἀν ἀνεκαλύπτετο ἡ ὑπόθεσις, μῆτε ὁ Λαὸς της, μῆτε τὸ ὑπόλοιπον Ἔθνος ἤθελεν ὑποφέρει. Ἡ Τουρκικὴ Ἐξουσία δὲν ὑπόπτει ποτε τὴν Καθεδρὰν της πάντοτε δὲ τοὺς ἄλλους τόπους.

ναστάσεως. Δοδείσης δὲ τῆς ἀποτυχίας των, νὰ δια-
λυθῶσιν εἰς τὰ ἴδια (α).

(α) Ἡ διάλυσις των εἰς περίστασιν τοιαύτην δὲν ἦτο
δύσκολος διὰ τὸ ὀλιγάριθμον τῶν Προσηλύτων. Ὅλοι οὖ-
τοι μόνον ἀνέβαινον μέχρι τοῦδε τοῦ 30· οἱ περισσότεροι
μάλιστα ἀνήκοντες εἰς τὸ σύστημα ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων,
οἱ ὅποιοι ἐλπίζουν ὅλα ἀπ' ἄλλους, ἀγαπῶντες, κατὰ τὸν
κοινὸν λόγον, «Καὶ τὴν κοιλίαν γεμάτην, καὶ τὸ ἄρνι ἀκέ-
ραιον».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Κατάβασις τοῦ Σκουφᾶ καὶ Ἀναγνωστοπούλου εἰς Κωνσταντινούπολιν— Παναγιώτης Σέκερης— Ἀσημάκης Κροκίδας— Ἐμμανουὴλ Ξάνθος— Ἀποστολὴ τοῦ Λουριάτου εἰς Ἰταλίαν— Ἀποβίωσις τοῦ Σκουφᾶ. Χαρακτῆρ τούτου Σφραγίς τῆς Ἀρχῆς— Ἀποδοχὴ τοῦ Σέκερη εἰς τὴν Ἀρχὴν— Ἀποστολαὶ τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ, Χρυσοσπάθη καὶ Φαρμάκη εἰς Πελοπόννησον, Μάνην καὶ Στερεάν— Κουντουριώτης— Πρόοδος τῆς Ἐταιρίας εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἰς τὴν Στερεάν— Λεόντιος. Ἀλῆ Πασσᾶς. Μάνθος— Παπᾶ Μόσχος— Κόνσολοι Λεβαδείας— Λασπᾶς— Ἀποστολὴ Ὑπάτρου εἰς Αἴγυπτον καὶ Συρίαν— Κατήχησις τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας.

Ἡ ἔκθεσις τῶν ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ἐνεργειῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας ἔλκυει ἐπίσης τὸ περιεργον δμμα τοῦ παρατηρητοῦ. Δι' αὐτῆς θέλει τεθῆ εἰς στάσιν τοῦ νὰ διακρίνη οὗτος ἑναργέστερον πᾶν, ὅ,τι συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδόν της, καθὼς καὶ τὰ αἷτια, ὅσα ἤρχισαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀγαθῶν οἰωνῶν νὰ ἐπαπειλῶσι τὴν ἐπιστροφὴν της.

Ὁ Σκουφᾶς καὶ ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀναχωροῦσιν αἰφνιδίως ἐκ τῆς Ὀδησοῦ, καὶ φαίνονται μετὰ παρέλευσίν τινος καιροῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὰ τέλη τοῦ Μαρτίου, 1817. Κατοικήσαντες εἰς τὸ Ἀρναούτκιοῦ, κωμόπολιν Δυτικὴν τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου, δὲν ἔκαμον ἄλλο ἐντὸς ἑνὸς μηνός, ἀλλ' ἔγραψαν μόνον τὸν εἰς Σμύρνην Τσακάλωφ νὰ προφθάσῃ τὸ ὀγλιγώροτερον, καὶ συνέρραπτον τὰ ἕξι ἀσύρραπτα τετράδιά των.

Παρατηρηταὶ ὄλων τῶν μερῶν τῆς Κωνσταν-

τινουπόλεως, ἐπλησίαζον κάποτε ὁ μὲν Ἀναγνωστόπουλος εἰς τὸν Π. Σέκερην, ὁ δὲ Σκουφᾶς εἰς τὸ κατάστημα τοῦ Λεμονῆ Παλαιολόγου, ὅπου ἐγραμμάτευεν ὁ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος (Πάτριος). Οὕτω δέχονται εἰς τὴν Ἑταιρίαν ὁ μὲν Σκουφᾶς τὸν Ξάνθον, ὁ δὲ Ἀναγνωστόπουλος τὸν Σέκερην. Ὁ πρῶτος ἐκτὸς τοῦ Γράμματος τῆς Καθιερώσεως δὲν συνεισέφερε τίποτ' ἄλλο, ὡς στερούμενος· ὁ δὲ Σέκερης 10.000 γρόσια Τουρκικά, τὰ ὅποια ἐφύλαττεν ὁ Κατηχητής του ὡς παρακαταθήκην ἱεράν, διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πρώτων ἐνεργειῶν τῆς Ἑταιρίας ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος (α).

Ὁ Σέκερης κατήχησε τὸν Σπυρίδωνα Μαῦρον· οὗτος ἄλλους· καὶ πάλιν ὁ Σέκερης τὸν Κουμπάρην, ἄλλους Μεγαλεμπόρους καὶ διαφόρους Πλοιάρχους τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος δέχεται συγχρόνως τὸν μεγα-

---

(α) Ὁ Ἀναγνωστόπουλος, προβλέπων περιστάσεις τινάς, περὶ τῶν ὁποίων θέλομεν ἐξηγηθῆ ἄλλοι, ἐφρόντισε νὰ προλάβῃ τὸν Σέκερην, παρακινῶν νὰ διευθύνῃ τὴν συνδρομὴν αὐτὴν πρὸς τὸν εἰς Ὁδησσὸν Ἀδελφόν του, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν δέοντα καιρὸν. Ἀλλ' ὁ πολῦτιμος οὗτος Ἕλλην σιωπᾷ τότε, καὶ πρὸς τὸ ἑσπέρας ἀποστέλλει τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος, ποσότητα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου Ὁ Σκουφᾶς ἐρωτᾷ τὸν φίλον του, τί εἶναι αὐτά ; Εἶναι ἡ συνεισφορά τοῦ Σέκερη, ἀποκρίνεται ὁ Ἀναγνωστόπουλος. Τότε καὶ οἱ δύο ἐπίστευσαν τὴν μέλλουσαν πρόοδον τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν ὄχι διὰ τὴν ποσότητα τῶν χρημάτων, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπόπειραν τοῦ ἑλληνικοῦ αἰσθήματος. Ἐζήτησαν δὲ τὸν ἀρμόδιον καιρὸν, καὶ μᾶλλον ὁ Ἀναγνωστόπουλος, τοῦ νὰ δείξωσι πρὸς τὸν Σέκερην, πόσον καὶ αὐτοὶ ἠξεύρουσαν νὰ ἐκτιμῶν τὰ αἰσθήματά του.

λέμπορον Ἀσημάκην Κροκίδαν (α), Ἐπίτροπον τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ παρὰ τῆ Ὀθωμανικῆ Πόρτα. Ὁ ἐντιμος οὗτος πολίτης συνετέλεσε σημαντικὰ διὰ τῶν ἐντέχνων παρακινήσεων του εἰς τὸ νὰ μη-θῶσι τὴν Ἐταιρίαν ὁ Μάνθος Οἰκονόμου καὶ ἄλλοι σημαντικοὶ ὑπουργοὶ τοῦ τυράννου τῶν Ἰωαννίνων.

Τοιοιτοτρόπως ἤρχισεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἡ διάδοσις τῆς Ἐταιρίας μὲ τόσῃ φρόνησιν καὶ μυστηριότητα, ὥστε ἦτον ἀδύνατον οὐδὲ νὰ φέρῃ τις κατὰ νοῦν, ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἐνεργεῖτο τοιοῦτόν τι. Οἱ Ἀρχηγοὶ τοῦ Συστήματος, ἀγνωστοὶ διόλου εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς μέρους ἠδύνοντο εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν (β), προσεῖχον ἐκ τοῦ ἄλλου εἰς τὴν ἐγειρομένην ὑπόληψιν τῶν.

Τὸ ἔργον τῆς κατηχήσεως ἔκαμεν ἤδη στάσιν.

(α) Ὁμνίων οὗτος τὸν Μέγαν Ὅρκον, διεκόπητο ἀπὸ ἀλληλοδιάδοχον ροὴν δακρῶν.

(β) Περίεργον τῶντι! Οἱ Ἐμποροὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν γένει τῆς Τουρκίας ἔδειξαν τὴν μεγαλυτέραν προθυμίαν καὶ γενναιότητα παρ' ἐκείνους τῆς Ρωσσίας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἠλπίζετο περισσότερον ἡ ἀποδοχὴ καὶ ἡ ἔκτασις τοῦ Μυστηρίου. Ὡς αἰτίαν θεωροῦμεν, ἢ ὅσα ἐξεθέσαμεν (εἰς τὸ Κεφ. Α') περὶ τῶν συμβάντων τῆς Μόσχας καὶ τῆς Πιερουπόλεως· ἢ ὅτι δὲν συνησθάνοντο πλέον οὗτοι εἰς τὰ κακὰ, μαμακρυσμένοι ἀπὸ τοὺς τόπους, ὅπου ἐπράττοντο.

Αὗτοὶ καὶ ὅλοι ἐν γένει τῆς Εὐρώπης οἱ Ἐμποροὶ τότε ἔλαβον τὸν μέγαν ἐνθουσιασμόν, καὶ συναμιλλόμενοι τρόπον τινὰ συνέτρεξαν τεραστίως εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ μέλλοντος Πολέμου, ὅτε εἶδον ἐκείνους τῆς Τουρκίας ἐπιχειρομένους τὰ πάντα ἐντὸς τῆς ἐστίας τῶν τυράννων.

ΝΙΚΗΤΑΡΑΣ

Οἱ Ἀρχηγοὶ τῆς Ἑταιρίας περιορίζονται νὰ πορισθῶσιν ὄλας τὰς πληροφορίες, τὰς ὁποίας διέγραψαν πρὸ τῆς κινήσεώς των εἰς Κωνσταντινούπολιν (α). Ὁ Σέκερης καὶ Σπυρίδων Παπαπάνος τοὺς δίδουσι πρῶτοι, ὅσας εἶχον ἤδη περὶ Ναυτικοῦ· ἀλλ' ἔλειπείς πολλά. Ἦτον ἐντεῦθεν ζητητέα εἰς ἄκρον ἢ ὀσονούπω κατάβασις τῶν μνημονευθέντων (β) Καπετανέων. Ἐθεωροῦντο οὖτοι οἱ ἰκανώτεροι διὰ νὰ τρέξωσι παντοῦ ἐφοδιασθέντες, καὶ νὰ συνάψωσιν εἰς ἓν τὰ γενικώτερα στοιχεῖα τῶν ἀπαιτουμένων παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς ἄλλης καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Σκουφᾶς ἐν τούτοις, καταθλιβόμενος συχνὰ ἀπὸ τὰς περὶ Ἀρχῆς ἀλλεπαλλήλους καὶ ὀχληρὰς ἐρωτήσεις τοῦ Ξάνθου, ὁμολογεῖ ὅλην τὴν ἀλήθειαν, παρὰ τὴν μεταξὺ τῶν Συναγωνιστῶν του γραπτὴν συνθήκην. Ὁ Ξάνθος ἔκτοτε (γ) λαμβάνει θέσιν ἐνεργητικὴν εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑταιρίας, καὶ προχωρῶν εἰς προβλέψεις μακρύτερας, προσπαθεῖ ἐπιτηδείως τὴν παραίτησίν του, ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶχε χρέος, ζητῶν κατ' ἓνα τρόπον καὶ τὴν περὶ τούτου γνώμην τῶν νέων του Συντρόφων. Αὐτοὶ τὸν ἐννοοῦν, καὶ δὲν συγκατατίθενται. Μολοντοῦτο σοφίζεται οὗτος μυρία, δημιουργῶν καθ' ἑκάστην ὑποθέσεις νέας καὶ πολλὰ δυσκόλους, ἀπαιτούσας τὴν ἀτομικὴν του σύμπραξιν.

Παρατηρῶν ὁ Σέκερης τὴν συνεχεῖ συνανα-

(α) Ἴδε Σελ. 188 — (β) Σελ. 184— 185.

(γ) Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ Μαΐου 1817.

στροφήν τούτου με τὸν Σκουφᾶν καὶ τὸν Ἀναγκαστόπουλον, ὑποπτεύει καὶ σπεύδει νὰ προλάβῃ τὴν κατήχησίν του· ἀλλὰ με λύπην του μαυθαίνει τὸ ἐναντίον. Ἄν ἦτο δυνατὸν νὰ ἤξεύρη τότε, δι,τι ἔμαθε μετ' ὀλίγον, ἡ Ἑταιρία ἀναμφιβόλως ἔστειρείτο τὸν Σέκερην, τόσον ὠφέλιμον εἰς τὰ πράγματά της (α).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐκρίθη ἡ ἀνάγκη Ἀποστολῆς τινος εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνέλαβεν ὁ Χριστόδουλος Λουριώτης, ἐπιφορτισθεὶς τὴν κατήχησιν τῶν ἐκεῖ εὐρισκομένων Ἑλλήνων. Ἄλλ' ἀπέθανεν οὗτος, ἅμα ἔφθασεν εἰς Λιβόρνον.

Συμπίπτει ἐνταυτῷ ἡ ἀποβίωσις τοῦ Σκουφᾶ. Πρὸ ἱκανῶν ἡμερῶν τῆς ἀσθενείας του οὗτος εὐρίσκετο βεβηθισμένος εἰς συλλογισμοὺς τόσον δεινούς, ὥστε ἡ σπανία δι' αὐτὸν σοβαρότης καὶ κατῆφεια τοῦ προσώπου ἀπεικόνιζε τὴν φλέγουσαν τὴν καρδίαν του βαθεῖαν λύπην. Δὲν ἐξεφράζετο περὶ αὐτῆς, ἂν καὶ ἐρωτᾶτο συχνὰ ἀπὸ τοὺς φίλους του. Ἡ λύπη του ἐφαίνετο μεγαλυνομένη, καθόσον ἐπληροφορεῖτο τὰ κακουργήματα τοῦ Γαλάτη εἰς τὴν Βλαχο-Μολδαυίαν, καὶ ἤκουε τὰς

(α) Ὁ Σέκερης προβλέπων τὸ ἀνοικονόμητον τοῦ Ξάνθου, παρετήρησεν ἀκριβέστατα τὴν μέλλουσαν διαγωγὴν τούτου, καθόσον ἀπέβλεπε τὸ χρηματικόν. Ἄν δὲ τότε, ἐνῶ δὲν ἦτον ἀκόμη φρονηματισμένος ἐντελῶς, ἐλάμβανε μικρὰν περὶ τῆς κυρίας αὐτοῦ θέσεως ἰδέαν, ἡ Ἑταιρία ἤθελε χάσει εἰς τὴν ἀφευκτον παραίτησίν του τὸ μόνον ὑποστήριγμα τῶν χρηματικῶν χρειῶν της. Χωρὶς τῶν χρημάτων δὲν κατορθοῦνται τι καθὼς καὶ χωρὶς τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀσυντελή τὰ χρέματα.

άνωτέρας ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν τῆς Ἑταιρίας χρηματικὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Ξάνθου (α). Τέλος πάντων ἐξηγεῖται ἐλεεινολογῶν ἑαυτὸν διὰ τὴν ἀπροσεξίαν τοῦ (β)· ἀσθενεῖ καὶ ἀποθνήσκει κα-

(α) Ὁ Σέκερης παρεπονεῖτο πικρὰ περὶ τῆς γενομένης εἰς τὸν Ξάνθον περιττῆς δαπάνης· καὶ εἶχε δίκαιον. Πρῶτον ὅτι τὰ χρήματα αὐτὰ ἐμελλον νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς ἄλλας οὐσιώδεις ἐπιχειρήσεις· καὶ δεύτερον, διότι τὰ ἀφήρεσεν ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν κατάστασιν τοῦ μὲ μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ βοηθήσῃ τὸ Σύστημα, τὸ ὁποῖον παρηκολούθουν ἀνάγκαι πολλαὶ καὶ μεγάλαι.

(β) «Δύο πράγματα, εἶπε, μὲ καταθλίβουν. Τὰ ἕκαμα, νομίζων, πῶς ἤθελον ὠφελῆσαι. Ἐδέχθην εἰς τὴν Ἑταιρίαν τὸν Γαλάτην καὶ τὸν Ξάνθον. Ὁ πρῶτος ἔχει κλισίαν εἰς τὰς κακοπραγίας. Ποῖος ἤμπορεῖ νὰ μῖς ἀσφάλισή ἀπ' αὐτὰς ; Ὁ δεύτερος ἀσωτεῦει τὰ χρήματα τῆς Ἑταιρίας. Ποῖος ἀγνοεῖ, ὅτι ὁ τοιοῦτος δύναται νὰ εἶναι ὑποκειμένος καὶ εἰς ἄλλα ἐλαττώματα ; Δὲν ἤξεύρω ἂν θέλῃ μ' ἀφήσει τὴν ζωὴν ἢ προσβολὴ τῆς λύπης. Ἀλλὰ σεῖς Ἀδελφοί ! μάρτυρες τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς καρδίας μου, ὁμολογήσατε, ἂν δὲν ᾠδήγησε τὰς πράξεις μου πάντοτε ὄχι τὸ ἴδιον, ἀλλὰ τὸ κοινὸν συμφέρον. Δὲν πταίω ἐγώ, ἂν ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον ἄνθρωποι τοιοῦτοι. Πταίω μόνον, διότι ἔπρεπε νὰ ἤξεύρω, ὅτι ὑπάρχουν».

Ἐδάκρυσεν μετὰ τοὺς λόγους τοῦ τούτους.

Πρὸ ἕξ ἡμερῶν τοῦ θανάτου τοῦ ἤτο φθασμένος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Τσακάλωφ. Ποία λυπηρὰ σκηνή ! Πλησιάζει αὐτὸς τὸν πολυγαπημένον φίλον του, τὸν ὀμιλεῖ· ἀλλ' ἤδη ὁ Σκουφᾶς δὲν ἔχει πλέον νοῦν· ἀτενίζει μόνον τοὺς ὀφθαλμούς του εἰς αὐτόν, καὶ φαίνεται, ὅτι δακρύει.

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος, προσβληθεὶς παρὰ πολὺ ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ φίλου του, ἐσυλλογιζέτο, τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ, διὰ νὰ ἤμπορέσῃ νὰ ἀπαλλαγθῇ ἀπὸ τὸ ὄνειδος τῆς ἀποτυχίας μῖς ἐπιχειρήσεως, ἐπαπειλουμένης πολυειδῶς. Δύο ἦσαν τὰ κυριώτερα περιστατικά : ὁ Γαλάτης καὶ ὁ Ξάνθος. Ὁ πρῶτος, ἐρρισκόμενος εἰς τὸ Βουκουρέστιον, ἔμαθεν ὑπάρχον-

τὰ τέλη τοῦ Ἰουλίου, 1819, ἔχων τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἄφησεν ἀπαρηγόρητον λύπην εἰς ὄλους, ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν ἐκ τοῦ πλησίον.

Ὁ Σκουφᾶς ἦτον ἄνθρωπος αὐστηρᾶς ἠθικῆς, μὲ εὐαίσθητον καὶ ἀγαθὴν καρδίαν, φιλόανθρωπος, ἐνεργητικὸς καὶ μὲ μέγαν πατριωτισμὸν. Ἦτο μετρίας παιδείας, ἀλλὰ μεγάλῃς πείρας. Τὸ ὄνομα Ἑλλάς ἐθεώρει ὡς τὸ γλυκύτερον ὑποκείμενον τῶν στοχασμῶν του. Ἐτίμα τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν ἐνάρετον ἄνθρωπον. Δὲν ἐφρόνει ὡς τοιοῦτον τὸν πολλὰ πεπαιδευμένον, ἀλλ' ἀνωφελῆ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ εἰς τὸ ἔθνος του· τὸν μὲ ὀλιγώτερα φῶτα, μὲ νοῦν ὑγιῆ καὶ ἀφέλιμον. Δὲν ἐχθρεύετο τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ τὴν Διοίκησιν καὶ τὴν πολιτικὴν των. Ἦτον ἐχθρὸς ἀδιάλλακτος καθενὸς ἐν γένει μισέλληνος. Ἄστειος καὶ εὐάρεστος εἰς τὴν ὀμίλιαν καὶ τὰς εὐθυμίας, ἐνθυμεῖτο πολὺ τὴν εὐεργεσίαν, χωρὶς νὰ καταδέχεται ἐκδικούμενος τὴν κακίαν τοῦ ἄλλου. Εἰς τὸν σκοπὸν τῆς Ἐταιρίας ἐνόμιζε χρήσιμα τὰ στρατηγήματα καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα, ὡς εἶπαμεν· ἀλλ' ἀπετύγχανε συχνὰ εἰς τὴν ἐκτέλεσίν των. Τοιοῦτος ἦτον ὁ πρωταγωνιστὴς τοῦ ἐνδόξου σκο-

---

τας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τοὺς Πρωτενεργοὺς τῆς Ἐταιρίας, καὶ ἀπεφάσισε νὰ καταβῆ, διὰ νὰ τοὺς προδώσῃ καὶ νὰ κάμῃ, ὅσα δυνηθῆ κακὰ κατὰ τὴν πρός τὴν Ἀρχὴν ἐπιγραφομένην Ἀναφορὰν τοῦ Θεοδώρου Νέγρη ἀπὸ Ἰάσιον. Ὁ Ξάνθος, ἐνῶ ἐζήτει ἀκαταπαύστως ποσότητας χρημάτων, παρατηρήθη, ὅτι ἐκοινοποίησε τὸ Μυστήριον καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Ὁ Σέκερης δι' ὅλα ταῦτα ἠδύανε τὰ παράπονά του.

ποῦ τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας ἀείμνηστος
ΣΚΟΥΦΑΣ !!!

Μετὰ τὸ συμβᾶν τοῦτο, ἠνωμένοι οἱ τρεῖς : Ἄνα-
γνωστόπουλος, Τσακάλωφ καὶ Ξάνθος ἐφρόντισαν
τὴν τελειοποίησιν τῆς Διδασκαλίας (α) καὶ τὸν σχη-
ματισμὸν τῆς Σφραγίδος τῆς Ἀρχῆς (β).

Ἦδη εἰς τὴν ἀφιξίν τῶν περιμενομένων Καπετα-
νέων ἐπρόκειντο δύο τινά· ἢ ἡ διάλυσις τῆς Ἐπι-
χειρήσεως, ἐὰν δὲν ἐφαίνοντο ἐλπίδες σημαντικαὶ
ἀπὸ μέρους τῶν ἢ μεταρρυθμισίς τις καὶ συνεννόη-
σις μ' ἄλλους χρηστοὺς καὶ μὲ πατριωτισμὸν πολί-
τας. Ὁ Ἄναγνωστόπουλος καὶ Τσακάλωφ συσκέ-
πτονται περὶ ὄλων τούτων, καὶ εὐρίσκουσι σύμφω-
νοι, ὡς προηγητέαν ἐξ ἀνάγκης, τὴν συμμετοχὴν
τοῦ Σέκερη εἰς τὴν Ἀρχήν. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη προ-
τείνεται καὶ εἰς τὸν Ξάνθον, ἐναντιωθέντα κατ' ἀρ-
χῆς διὰ λόγους, τοὺς ὁποίους παρατρέχοντες, καὶ
πεισθέντα ἔπειτα κατ' ἀνάγκην. Προπαρασκευασμέ-
νος ὁ Ἄναγνωστόπουλος, ἐξηγεῖται πρὸς τὸν Σέ-
κερην. Αὐτὸς πειθεται, χωρὶς νὰ ὀλιγοψυχῆσῃ εἰς
τὸ βάρος καὶ τὸν κίνδυνον τοῦ ἔργου, δεικνύων
ὄλον τὸν ὑπέρμετρον ἐνθουσιασμὸν ὄχι διὰ λόγων,
ὡς ἄλλοι, ἀλλὰ διὰ χρηματικῶν θυσιῶν (γ).

(α) Ὅποιαν περιεγράψαμεν διὰ τοῦ Κεφ. Δ' τῆς Ἐποχ. Β'.

(β) Ἴδε Σελ. 167, Σχόλ. α'.

(γ) Εἶναι περιεργὸς εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ὁ τρόπος
τοῦ Ἄναγνωστοπούλου καὶ ἡ διάθεσις τοῦ Σέκερη.

Ὁ πρῶτος, φιλοτιμούμενος ἐξ ἑνὸς μέρους νὰ πείσῃ, καὶ
ὕποπτέων ἐκ τοῦ ἄλλου τὴν ἀποκοίησιν τοῦ Σέκερη μαν-
θάνοντος πλέον, ὅποια ἦσαν τὰ συνιστώμενα τὴν Ἀρχὴν
Ἵποκείμενα, ἐνθ' ὅλοι τὰ ἐφρόνουσαν ὡς ὑψηλά καὶ μεγάλα·

Καταβαίνουνσιν έντοσούτω οί μνημονευθέντες Πολεμικοί Έλληνες διά τής Όδησσοϋ, εύεργετηθέντες παρά τοϋ Αϋτοκράτορος Έλεξάνδρου, καθ' ήν ήλθεν έποχήν εις τήν Μόσχαν μετά τοϋ Καποδίστρια. Οϋτοι έφοδιάζονται χωρίς άναβολής με χρήματα (α) και μ' οδηγίας, και άναχωροϋν πάραυτα, ό

προουμιάζεται πρός τόν Σέκερην, ώς άκολουθώς.

«Θέλω σε όμιλήσει' αλλά τό ύποκειμενον τής όμιλίας μου είναι πολλά σημαντικόν, και δέν θέλει σε γνωρισθῆ, άν πρώτον δέν άποφασίσης όριστικώς εν άπό τά δύο, περι τών όποίων θέλεις έρωτηθῆ. Έ άποδοχή, ή έξεναντίας ή άρνησις, τής προτάσεώς μου θέλουν δείξει έπίσης και τήν δύναμιν τοϋ νοός σου και τόν πατριωτισμόν σου. Λάβε αυτό τό μαχαίριδιον' και άκούων τήν πρότασίν μου, θέλεις είσαι βεβιασμένος, άν δέν τήν δεχθῆς δειλιών, ή να με σφάζης, ή να με προδώσης. Έξέτασον λοιπόν τήν καρδίαν σου, και ειπέ με, άν πρέπη να σ' έξηγηθώ. Τοιουτοτρόπως άπαλλάττεσαι τοϋ ν' άδικήσης ένα συμπατριώτην σου και σε τόν ίδιον».

Ό Σέκερης άπεκρίθη: «Φρονείς, πώς θέλω καταδεχθῆ να δειχθώ κατώτερός σου ; Άν τό πρῶγμα προξενῆ δειλιαν, διατί σύ δέν φοβείσαι ; Δέν είναι άρα τοιούτον. Και πώς έγω να φοβηθώ ; Λέγε έλευθέρως, φίλε ! και σ' έγγωδάμι με τήν κατάστασιν και με τό αίμά μου».

Μετά τοϋτο έξηγήθη ό Άναγνωστόπουλος, ό δέ Σέκερης έξεπλήρωσεν, ό,τι ύπεσχέθη.

Έ μεγάλη προσπάθεια τοϋ Άναγνωστοπούλου εις τήν παραδοχήν τοϋ Σέκερη είχε τριπλούν σκοπόν' πρώτον τήν δικαίαν εκτίμησιν τών αισθημάτων τούτου τοϋ πολυτίμου πολιτου' δεύτερον τήν βαρύτητα τής ψήφου του εις φιλονεικουμένας τινάς ύποθέσεις' και τρίτον τήν χρείαν τοϋ να γνωρίζη αυτόπτης οϋτος τήν διαχείρισιν τών χρημάτων του.

(α) Έλήφθησαν ταϋτα άπό τόν Σέκερην διά λογαριασμόν και εις βάρος τής Έταιρίας, μη υπερβαίνοντα τάς 20,000 Δραχμών (καθ' ήμάς).

μὲν Ἀναγνωσταρᾶς διὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ ὁ Χρυσοσπάθης διὰ τὴν Μάνην (α). Συγχρόνως ἀπεστάλη εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν ὁ Ἰωάννης Φαρμάκης (β), τυχὼν τότε εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐπεφορτίσθησαν οὗτοι νὰ τρέξωσι παντοῦ μὲ πολλὴν ταχύτητα καὶ προσοχήν, καὶ νὰ διαδώσωσι τὸ Μυστήριον εἰς τοὺς Καπετανέους τῆς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, εἰς τοὺς γνωρίζομένους εἰλικρινεῖς καὶ πατριώτας Ἕλληνας, καὶ ἐν γένει εἰς τοὺς πειραγμένους ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἐξηροῦντο ἐκεῖνοι, ὅσοι εἶχον μεγάλα συμφέροντα πλησίον τούτων (γ).

(α) Εἰς τὸ ἴδιον μέρος ἐστάλησαν κατόπι καὶ ὁ Καμαρηνὸς Κ. Κυριακὸς (καταγόμενος ἐκ τῆς Καλαμάτας), καὶ ὁ Νικόλαος Κορνῆλιος. Ὁ πρῶτος κατήχησε τὸν Πέτρον Μαυρομιχάλην, ἠγεμόνα τῆς Μάνης, πρὸς τὸν ὁποῖον ὑπεσχέθησαν διάφοροι ἄρρητα ρήματα.

(β) Ἀνεφέραμεν περὶ τούτου Σελ. 185, Σχόλ. β.

(γ) Τὸ πνεῦμα τοῦ ἀποκλεισμοῦ αὐτοῦ δὲν ἦτον ἐξω λόγου, ἀν καὶ τὸ ἀπέδειξεν ἐπισφαλὲς ἡ πείρα. Θέλομεν κατόπιν ἀναφέρει πολλοὺς ἐκ τῶν τοιούτων, ὅσοι ἐδειξαν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἐταιρίας τὸν εἰλικρινέστερον ζῆλον, ἐνῶ ἐδυσφημοῦντο μέχρι τοῦδε ὡς δίκται τῆς κοινῆς ἐλευθερίας, διὰ τὰ ὅποια ἀπελάμβανον ὀφέλη.

Ἡ ἀγνοία, ἡ ἀπάτη, ὁ φθόνος καὶ ἡ ἀντιπάθεια διέχυσαν τὴν ἰδέαν, ὅτι οἱ Ἀρχηγοὶ τῆς Ἐταιρίας ἐκανόνισαν καὶ τὸ ἀπαράδεκτον τῶν Χίων. Εἶναι τοῦτο συκοφαντία προφανῆς. Παρὰ τὸ ὁποῖον εἰπομεν μέτρον δὲν ὑπάρχει ἄλλο. Ἐκ τούτου δὲ ἔλαβον πολλοὶ τὸ κατὰ Φαναριωτῶν καὶ τῶν ἐγκρίτων Ἀρχιερέων συμπέρασμα, γνωρίζοντες, ὅτι δυσκόλως ὁ ἄνθρωπος θυσιάζει τὰ παρόντα ἀγαθὰ, ὅπωςδὴποτε καὶ ἂν θεωρηθῶσι, διὰ μέλλοντα καὶ ἀβέβαια, ὅποιας καὶ ἂν ᾔθελον ὑποτεθῆ ἠνωτέρας ἀξίας. Δὲν ἠδίκησαν ἄρα καμίαν οἱ

Ἡ περισπούδαστος φροντίς τοῦ περὶ Ἀρχιερέων καὶ Ἱερέων κεφαλαίου ἐναπετέθη εἰς τὴν φρόνησιν τῶν Καπετανέων.

Δημιουργοὶ τῆς Ἑταιρίας τάξιν, ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἀσφάλειαν μιᾶς τόσον ἐνδόξου καὶ τόσον κρισίμου Ἐπιχειρήσεως.

Ἴδου ἐκ παραδείγματος τόσαι περιστάσεις. Ἄν ὁ Ἠγεμὼν Σκαρλάτος Καλλιμάχης ἐδικαίωσε τὸ μέτρον τούτων, παρουσιάσας πρὸς τὸν Σουλτάνον μεταπεφρασμένην εἰς τὸ Ἀραβικὸν τὴν Κατήχησιν τῆς Ἑταιρίας· ὁ διάδοχός του Ἠγεμὼν Μιχαὴλ Σούτσος ἀπέδειξε διὰ τῆς διαγωγῆς του, ὅτι ὁ ἀχρεῖος ἄνθρωπος δὲν ὑπάρχει μόνον μεταξὺ ἐκείνων, ὅσοι ἔχουσι μεγάλα συμφέροντα· καὶ ὅτι, ὅς τις ἐκ τούτων βλέπει τὴν Ἱστορίαν, ἤξεύρει νὰ τὰ θυσιάσῃ. Ἀπὸ τοιαύτας ὀρμώμενοι ἀρχάς καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ἔγιναν θύματα μεταξὺ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου. Ὁ Νέγηρς, ραδιοὔργος μὲν φύσει, ἀλλὰ συναγωνισθεὶς ὑπέρπολυ πρὸ τοῦ Ἀγῶνος, συνεμέθεξε καὶ εἰς τὰς κακώσεις τοῦ πολέμου ἀποθανὼν ἐπὶ ψάθης εἰς τὸ Ναύπλιον. Ὁ δὲ Ἰάκωβος Ρίζος, συνδραμῶν εἰς τὴν θυσίαν, τὴν ὅποιαν ἔκαμεν ὁ Μ. Σούτσος, προσέφερε τὸν πρὸς τὴν Πατρίδα φόρον του.

Αὗται εἶναι ἀλήθειαι, τὰς ὁποίας ὁ Ἱστορικὸς πρέπει ν' ἀναφέρῃ μὲ ἔμφασιν καὶ σέβας.

Ἡ ἰδέα περὶ τῶν πολυπαθῶν Χίων ἀντιβαίνει ὀλότελα, εἰς τὸν ὅποιον προέθετο ἡ Ἑταιρία σκοπὸν τοῦ νὰ διαδώσῃ τὸ πνευμά της εἰς ὅλας τὰς Πόλεις καὶ τὰς Ἐπαρχίας. Ἄν δὲ ἐξήχθη συμπέρασμα τοιοῦτον, διότι δὲν ἐστάλη εἰς τὴν Χίον κανεὶς Ἀπόστολος, εἶναι καὶ τοῦτο μία παρατήρησις τόσον ἐπισφαλῆς, καθόσον οἱ Ἀρχηγοὶ τῆς Ἑταιρίας, γνωρίζοντες τοὺς Χίους ἀφωσιωμένους ὅλας διόλου εἰς τὴν ἐμπορίαν καὶ τὴν γεωργίαν, ἀγυμνάστους εἰς τὰ ὄπλα καὶ μιᾶς ζωῆς μαλακωτέρας, δὲν ἔκρινον τὴν ὑποκίνησιν τῶν ὡς ἐργον πρώτης ἀνάγκης.

Μολοιπαῦτα πολλοὶ ἀπὸ τοὺς εἰς διάφορα μέρη ἐμπορευομένους Χίους ἔγιναν Ἑταῖροι, βοηθήσαντες κατὰ τὴν δυνάμιν τῶν ἐπέκεινα τῶν 25 κατετάχθησαν ὑπὸ τὴν Σημαίαν

Πρὸς τοὺς ἰδίους ἐπεβλήθησαν τὰ χρέη τοῦ νὰ λάβωσιν ἰδέαν, ὅσον εἶναι δυνατὸν, πληρεστέραν περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων τῆς Ἑλλάδος· πόσοι ἐκ τῶν δύο μερῶν δύνανται νὰ φέρωσιν ὄπλα· εἰδικώτερον δὲ περὶ τῆς Μάνης, τῶν Σφακίων καὶ τῶν Σουλιωτῶν· καὶ τέλος πάντων ποῖοι εἶναι οἱ πλέον ἐκ τῶν λεγομένων Κλεπτῶν ὀνομαστοὶ Καπετανεοὶ. Τὰς περὶ ὅλων τούτων τῶν ἀντικειμένων θετικωτέρας πληροφορίας ὤφειλον νὰ διευθύνωσιν ἐγγράφους καὶ μὲ ἀνθρωπον πιστὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Κατέβησαν εἰς τὴν Ὑδραν, ὅπου δὲν ἐνέκρινον νὰ γνωρισθῶσι κατ' ἀρχὰς εἰς κανένα ἐκ τῶν ἐντοπίων. Συστημένοι ἐκ τῆς Κωνσταντινουλῆος πρὸς τὸν ἐκ Καλαβρύτων Νικηφόρον Παμπούκην, τότε Διδάσκαλον τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς τῆς Νήσου, κατέλυσαν εἰς τὴν οἰκίαν του. Τοῦτον πρῶτον παρέλαβον εἰς τὴν Ἑταιρίαν, καὶ διὰ τοῦ ἰδίου ἐσχετίσθησαν κατὰ συνέπειαν μὲ τοὺς Προκρίτους τοῦ τόπου. Ἐκ τούτων, καθὼς καὶ ἐξ ἐκείνων τῆς Νήσου τῶν Πετσῶν, κατήχησαν (α) πολλοὺς. Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ἐπεχείρησε

τοῦ Ἱεροῦ Λόχου καὶ ἐθυσιάσθησαν· πλῆθος ἄλλο ἔχυσαν παντοῦ τὸ αἷμά των· καὶ ὀλόκληρος ἡ Νῆσος ὑπέφερε διπλὴν καταστροφὴν διὰ τὸν ζήλόν της πρὸς τὴν Ἑλευθερίαν.

(α) Τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ ἐστάθη παράδοξος ὁ τρόπος τὸν ὅποιον φασεπιπολὸ μετεχειρίζετο πρὸς ἐκείνους, ὅσους ἤθελε νὰ κατηχήσῃ. Κιθαρίζων τὸ λεγόμενον κοινῶς Π ο υ ζ ο ὄ κ ι, ἐτραγῶδει ἢ κανὲν τοῦ Ρήγα, ἢ Κλεπτικὸν Ἄσμα καὶ ὅτω διεγείρων τὸν ἐνθουσιασμόν, εὐκόλυνε τὴν πιστὴν ἀποδοχὴν τῆς Κατηχήσεως. Ἦτον ἄρα κατ' ἓνα τρόπον ὁ

νά κατηχήση καὶ τὸν Κουντουριώτην. Αὐτός, ἐνῶ ἔδειξε πολὺν ἐνθουσιασμόν καὶ καμμίαν ἐναντιώσιν, ἐζήτησεν ἔγγραφον τοῦ Καποδίστρια, καὶ ἐπέμεινε νὰ πληροφορηθῆ, ἂν ἦναι οὗτος ὁ Ἄρχηγός τῆς Ἑταιρίας. Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς τὸν παρήτησεν ὁμολογήσας τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα ἄγνοιάν του.

Κατηχήθησαν συγχρόνως διάφοροι ἐκ τῶν εἰς τὰς Νήσους ταύτας παροίκων Πελοποννησίων. Τούτων τοὺς ἀγγινουστέρους καὶ ἐπιτηδαιοτέρους ἐκλέγει ὡς Ἀποστόλους ὁ Ἀναγνωσταρᾶς. Ἀλλὰ τὸ σημαντικώτερον ἀντικείμενον τῶν σκέψεων καὶ τούτου καὶ τῶν συντρόφων του ἦτον ἡδη ἡ ἐπιτηδεία διάδοσις τῆς Ἑταιρίας εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ Χρυσοσπάθης καὶ ὁ Ἀναγνωσταρᾶς δὲν ἐφαίνοντο οἱ ἀρμόδιοι ἄνθρωποι, ὡς ἐγνωσμένοι εἰς τοὺς Τούρκους καὶ τὴν Ἐξουσίαν διὰ τὴν φανεράν ἐχθραν τῶν κατὰ τῆς τυραννίας, καὶ ὡς δύσκολοι διὰ τοῦτο νὰ συσχετισθῶσιν ἀπ' εὐθείας μὲ τοὺς πολιτικούς τοῦ τόπου, οἱ ὅποιοι ἤθελον ἀποφύγει νὰ τοὺς πλησιάσουν.

Ἦδη συνθηματισθέντες περὶ τοῦ τρόπου τῶν συναγροικησέων τῶν, ἀνεχώρησαν ὁ Φαρμάκης (α) καὶ Χρυσοσπάθης εἰς τὰ διωρισμένα μέρη.

Ὅρφευς τῶν Φιλικῶν.

(α) Ὁ Φαρμάκης ὁμολογεῖ μετέπειτα, ὅτι ἠθέλησε νὰ κατηχήση εἰς τὴν Ἑταιρίαν τὸν ἐξόριστον τότε εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθωνος Γρηγόριον Πατριάρχην· ὅτι ὁ σεβάσιμος οὗτος Γέρον ἐδειξεν εὐθύς ζωηρότατον ἐνθουσιασμόν ὑπὲρ τοῦ πνεύματος τῆς Ἑταιρίας· ἠδύχηθη ἐκ καρδίας· καὶ λέγων «Ἐμένα ἔχετε· ποῦ μ' ἔχετε» δὲν ἠθέλησε καὶ νὰ ὀρκομωτήσῃ κατὰ τὴν Διδασκαλίαν. Παρὰ τὴν ἐπιβαλλομένην ἀπὸ τὸν ἱε-

Ὁ Ἄναγνωσταρᾶς μόνος ἔμεινεν εἰς Ὑδραν διὰ τινα καιρόν· ὁ δὲ Ν. Παμπούκης ἀνέλαβε τὴν ἀποστολὴν τῆς Πελοποννήσου.

Μετέβη οὗτος διὰ τοῦ Ἄργους εἰς Τριπολισάν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ νὰ ἐγκαλέσῃ τὸν Ἰωάννην Περρούκαν διὰ διαφορὰν ἰδιαιτέραν. Διὰ προηγουμένης ἐντεῦθεν συμφωνίας τὴν μὲν ἡμέραν ἔτρεχεν εἰς τὰς αὐλὰς τῶν Ἀγάδων ἐγκαλῶν τὸν Ι. Περρούκαν ὡς ἄδικον· τὴν δὲ νύκτα τὸν παρέδιδε τὴν Κατήχησιν. Διὰ νὰ ἔχη ἐπομένως τὴν ἀνύποπτον καὶ μὲ τοὺς Πολιτικούς τῆς Πελοποννήσου συνέντευξιν, ἐδείκνυεν, ὅτι ἐγκαλεῖ καὶ ἐνώπιον τούτων τὸν ἴδιον Περρούκαν. Δυνάμει τοῦ τοιοῦτου μέτρου ἠδδοκίμησεν εἰς τὸν σκοπὸν του, κατηχήσας τὸν Περρούκαν, Σωτήριον Χαράλαμπου καὶ Σωτήριον Θεοχαρόπουλον (καταγομένους ἐκ τῶν Καλαβρύτων), τὸν Παπᾶ Ἀλέξιον καὶ Παναγιώτην Ζαφειρόπουλον (ἐκ τῆς Ἀνδριτσαίνης τοῦ Φαναρίου).

Ὁ Παμπούκης διέδωκε καὶ εἰς ἄλλους ὀλίγους τὸ Μυστήριον, μεταχειριζόμενες τὴν προσφορωτέραν ἐκλογὴν. Κατήχησε τὸν Παναγιώτην Ἰατράκον, Χειροβργον τοῦ τότε Τοπάλ Πασσᾶ, διὰ νὰ μανθάνωνται δι' αὐτοῦ τὰ μυστικά τοῦ Σατραπείου· τὸν Γεώργιον Σπυριδῶνου (Κορίνθιον) καὶ Γεώργιον Διδασκαλόπουλον (Περαχωρίτην),

---

ρατικόν του χαρακτηῖρα ὑποχρέωσιν, παρετήρησεν, ὅτι, ἂν ἀνακαλυφθῆ ποτε εἰς τὰ βιβλία τῆς Ἐταιρίας τὸ ὄνομά του. θέλει διακινδυνεύσει ὀλόκληρον τὸ ἔθνος, τοῦ ὁποίου προεῖχε πάντοτε, ἀπὸ τὴν τύραννον Ἐξουσίαν. Τελευταίαν δὲ παρατήρησιν ἔκαμε τὸ νὰ προσέξωσι πολὺ οἱ Ἐταῖροι μήπως βλάψωσιν ἀντὶ νὰ ἀφελήσωσι τὴν Ἑλλάδα.

ὡς ἔχοντας τὰ πιστὰ εἰς τὰ μυστικά τοῦ Κιαμὴλ Πεή, Δεφδερ Κεχαγιὰ, Ἀρναούτογλου καὶ λοιπῶν σημαντικῶν Τούρκων. Ἐκ τῶν Ἐμπόρων παρέλαβε τὸν Παναγιώτην Ἀρβάλην καὶ Παναγιώτην Ταμιχτσὴν, ὡς τοὺς πλέον ἐτοίμους εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ Μυστηρίου. Καὶ τῶντι! Ὁ Ἀρβάλης ἔγινε τὸ δραστηριώτερον ὄργανον τοῦ προσηλυτισμοῦ εἰς αὐτὸν τὸν τόπον· ἡ δὲ Μητρόπολις τῆς Χερσονήσου κατέστη ἐντὸς ὀλίγου τὸ δεύτερον σχεδὸν μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Μολδαυο - Βλαχίαν κέντρον τῆς Ἑταιρίας.

Ἀπὸ τὴν κλάσιν τοῦ Ἱερατείου κατηχήθησαν πρῶτοι ἤδη παρὰ τοῦ Παμπούκη Ἀρχιερεῖς μὲν ὁ Ναυπλίας Γρηγόριος, ὁ Κορίνθου Ζαχαρίας καὶ ὁ Ἀρκαδιουπόλεως (ἢ Χριστιανουπόλεως) Γερμανός· Ἡγούμενοι δὲ ἐκεῖνος τοῦ Βράχου Δανιήλ, ὁ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου (τοῦ Φενεοῦ) Ναθαναήλ, καὶ οἱ ἐγκριτώτεροι τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου καὶ τῶν Ταξιαρχῶν (α).

(α) Ὁ Νικηφόρος ἐπροδόθη μετ' ὀλίγον· καὶ εἰδοποιούμενος ἀπὸ τοὺς φίλους του (μάλιστα τὸν Π. Ἰατράκον), ἠναγκάσθη νὰ διαφύγῃ. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐφίπτευεν εἰς τὴν Τριπολιτσάν, τὸν λέγουν οἱ συνοδεύοντες Ἑταῖροι· «Κύριος κατασοδάσει τὰ βήματά σου! Τώρα σὲ συνευγάλλωμεν ὡς ἰδιώτην, καὶ εἰς τὴν ἐπιστροφὴν σου νὰ σὲ ὑποδεχθῶμεν εἰς τὴν θύραν ταύτην ὡς ἀληθὴ Νικηφόρον καὶ τροπαιοδοχον κατὰ τῶν τυράννων μὲ τοὺς Ἐλευθερωτάς».

Ὁ Πασσᾶς τῆς Πελοποννήσου ἐζήτησε διὰ διαταγῆς του τοῦτον ἀπὸ τοὺς Ὑδραίους, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ ἐπαπεῖλει τὸν ἀποκλεισμόν τοῦ ἐμπορίου των ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Χερσονήσου. Οἱ Ὑδραῖοι, ἀγνοοῦντες περὶ ὧν, ἐνῶ τοὺς ὑπεκρύπτετο οὗτος, τὸν συμβουλεύουν τὴν ἀμεσον ἀναχώρησίν του. Τοιού-

Ὁ Ἀναγνώσταρδς, πληροφορούμενος τὴν αἰσίαν ἀποδοχὴν τοῦ Μυστηρίου, μετέβη εἰς τὰ Ἰμβλάκικα τῆς Πελοποννήσου, ὅπου συνετέλεσε μεγάλως. Ἰδοῦ! Ὁ ἄλλοτε ὑποβλεπόμενος ὡς κακοποιὸς καὶ ληστής δέχεται κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ὡς ἀδελφὸς καὶ συμπολίτης ἀπ' ὄλους, ἐκτὸς τῶν πρώτων ἐχθρῶν του. Ὁ ἴδιος ἀπέστειλεν Ἀποστόλους εἰς ὄλην τὴν Ἐπτάνησον, ὅπου γίνεται πλῆθος προσηλύτων. Τὰ Γράμματα τῶν Καθιερώσεων, αἱ πρὸς τὴν Ἀρχὴν Ἀναφοραὶ καὶ γνωμοδοτήσεις διαφόρων ἐλαμβάνοντο καὶ ἀπεταμιεύοντο εἰς χεῖρας τῶν τριῶν μνημονευθέντων Καπετανέων.

Εἰς τὴν Πελοπόννησον κατέβησαν κατὰ συνέχειαν καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀκολουθήσαντες τὸ ἔργον τοῦ Κατηχητοῦ (1818). Ὁ Θεοχάρης Ρένδης (Κορίνθιος), συστηματικὸς, φιλελεύθερος καὶ σύννους, καὶ ὁ Γεώργιος Καλαρῆς παραλαμβάνονται εἰς τὴν Ἐταιρίαν ἀπὸ τὸν Ἀντώνιον Πελοπίδαν. Ἡ εἰς τὴν κωμόπολιν Τρίκαλα παλαιὰ καὶ ἐπίσημος οἰκογένεια τῶν Νοταραίων (α) δεικνύει κατ' ἀρχὰς ὄχι τόσην εὐχαρίστησιν, ἂν καὶ μετεχειρίσθη πρὸς αὐτὴν ὁ ἀπεσταλμένος ὄχι τὸ κοινόν, ἀλλὰ νέον Σύνθημα· «Ἐλευθερία, ἢ Σύμμαχος»· Ἀλλ' εὐκολύνθη ἡ εἴσοδος καὶ ταύτης μετ' ὀλί-

---

τοτρόπως ὁ Νικηφόρος μετέβη εἰς τὴν Λιβόρνον καὶ Πίσαν, ὅπου ἐνήργει ἐκ συνεχείας περὶ τῆς ἰδίας ὑποθέσεως τῆς Πατρίδος μὲ τοὺς ἐκεῖ Ἑλληνας, ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1818.

(α) Πρὸς τοὺτους ἦτο συστημένος ὁ Πελοπίδης παρὰ τοῦ Γρηγορίου Δικαίου.

γον διὰ τοῦ Καλαρᾶ. Τὸ Μυστήριον ἐντεῦθεν ἐπολαπλασιάσθη εἰς τὴν Κορινθίαν, Μεγαρίδα καὶ τὰς Νήσους τοῦ Σαρωνικοῦ.

Καὶ εἰς τὴν Βοστίσαν καὶ εἰς τὰ Καλάβρυτα κατηχοῦνται ἤδη πολλοὶ σημαντικοί. Εἰς τὴν πόλιν τῶν Πατρῶν ἦτο διαδεδομένη ἡ Ἑταιρία. Ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἐδῶ δὲν διέφερε διόλου ἀπ' ἐκείνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Τριπολιτσᾶς. Τὸν Γερμανόν, Μητροπολίτην τῆς Ἀχαΐας, προλαμβάνει ὁ Πελοπίδας μετὰ τοὺς ἀκολουθοῦσας λόγους: «Π α ρ α σ τ ἄ τ η ς Ἑ λ λ ῆ ν ω ν ἡ λ θ ο ν π ρ ὸ ς σ ἐ τ ὸ ν Π ο ι μ ἔ ν α τ ὶ ν Πα τ ρ ῶ ν!» Ὁ Μητροπολίτης οὗτος δέχεται τὸ Μυστήριον. Θέλει δὲ διακριθῆ ὡς ἓν ὄργανον ὠφέλιμον ἤδη καὶ μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Πολέμου διὰ τῆς φρονήσεως, τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς προσωπικῆς του ἐπιρρείας.

Ὁ γλίγωρα μετεδόθη ἡ Ἑταιρία καὶ εἰς τὴν μέσην τάξιν αὐτοῦ τοῦ τόπου. Εἰς τὴν Καθέδραν τῆς Τριπολιτσᾶς προεχώρησε καὶ μέχρι τοῦ Σατραπείου. Εἰς τοὺς περισσοτέρους ἐγνωρίζετο τὸ ὄνομα τῆς παρηλλαγμένον «Ἀ δ ε λ φ ι κ ῆ Ἑ τ α ι ρ ί α». Οἱ δὲ Κατηχηταὶ πρὸς μὲν τὸ φαινόμενον ἔλεγον, ὅτι ἐστάλησαν ἀπὸ φιλογενεῖς τινας, διὰ νὰ εὗρωσι καμμίαν θέσιν ἀνάλογον εἰς τὴν οἰκοδομὴν μεγάλης τινὸς Σχολῆς· ἰδιαιτέρως δὲ ἐβεβαίωνον, ὅτι μί α ἀ ν ω τ ἄ τ η Ἀ ρ χ ῆ θ ἔ λ ε ι ὕ π ε ρ α σ π ι σ θ ῆ τ ἄ δ ἰ κ α ι α τ ο ῦ Ἑ θ ν ο υ ς. Ἡ οἰκία τοῦ Ἀρβάλη ἦτον ἤδη τὸ πολυκληθὲς συνέδριον τῶν Ἑταίρων.

Λεόντιος τις, καταγόμενος ἀπὸ τὸ Δίστομον τῆς Λεβαδείας, ἐπαρουσιάσθη εἰς τὰ Ἰωάννινα (1818).

Προσήλωσεν οὗτος εἰς τὴν Ἑταιρίαν πολλοὺς καὶ τοὺς πλησιάζοντας τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν. Διατρανοῦνται δέ, ὅποιον ἔπνεον πατριωτισμὸν καὶ οἱ φαινόμενοι τῆς πλέον αἰσχροῦς τυραννίας ὑπηρέται.

Συνέλαβεν οὗτος τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ κατηγήση καὶ τὸν Ἴδιον Ἀλῆ Πασσᾶν ὑπὸ ἄλλα προσχήματα. Εἶναι τόσον βέβαιον τοῦτο (α), ὅσον εἶναι ἀνύπαρκτος ἡ φήμη τῆς μελετηθείσης κατηγήσεως τοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν Πασσᾶρ Πεή, ἀσπόνδου ἑχθροῦ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Παρομοία παραφορὰ ἐδύνατο νὰ ριψοκινδυνεύσῃ εἰς μάτην ὀλόκληρον, ἢ μέρος ἀρκετόν, τοῦ Ἑθνους.

Οἱ περὶ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν Ἑλληνας ἐμπόδισαν τὸν Λεόντιον ἀπὸ τὸν σκοπὸν τοῦ τοῦτον. Εἰς τὴν μετέπειτα (1820) περίστασιν αὐτοῦ τοῦ τυράννου

(α) Βέβαιον ἐπίσης εἶναι, ὅτι ἐστάλη ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Ἱεροκῆρυξ Γερμανὸς Ἑσφιγμενίτης, καταγόμενος ἀπὸ τὰ Τρίκαλα τῆς Κορίνθου, μὲ τὸ σχέδιον τοῦ νὰ ὑποκριθῇ τὸν Ἁγίον εἰς τὰ Ἰωάννινα (κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Κοσμά, εὐλαβουμένου τόσον ἀπὸ τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν), νὰ σχετισθῇ τοιουτοτρόπως μὲ τὸν πανούργον τοῦτον τυράννον, νὰ τὸν συμβουλεύσῃ κατὰ πρῶτον περὶ πολλῶν γνωστῶν πραγμάτων, νὰ κηρύξῃ ὡς θεάρεστον τὴν διαγωγὴν του, καὶ τελευταῖον νὰ τὸν προφητεύσῃ, ὡς ἀπὸ Θεοῦ ἀπεσταλμένος, τὴν μέλλουσαν δυστυχῆ κατάστασιν του διὰ τὸ περὶ αὐτοῦ ἐπίβουλον τοῦ Σουλτάνου φρόνημα, ἂν δὲν προλάβῃ τὴν μὲ τοὺς Ἑλληνας θρησκευτικὴν ἔνωσιν του.

Ἀπὸ τὴν ἀποστολὴν αὐτὴν ἦτον ἐπόμενον ἐν ἑκ τῶν δύο: ἢ ὁ θάνατος τοῦ Μοναχοῦ Ἑλληνοῦ, ἢ μεταβολὴ τις εἰς τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ· πιθανωτέρα δὲ ὄλων ἡ μετέπειτα οὐδετερότης εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα. Συνέβη ὅμως ὁ πόλεμος τοῦ Σουλτάνου ἐναντίον τούτου, καθ' ὃν καιρὸν μόλις εἶχεν ἐκπλεύσει τὸν Ἑλλησποντον ὁ Ἀπεσταλμένος.

ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσου ἐπρότεινε ὡς σωτηριώδη τὴν ἔνωσίν του μετὰ τὴν μεγάλην Ἑταιρίαν τῶν Ἑλλήνων (α). Ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς ἐφρόντισεν ἤδη νὰ ἐγκολπωθῆ τὸ πνεῦμα τοῦτο, προβάλλων τὸ νὰ κατασταθῆ ἡ Ἡπειρος μέχρι τῆς Θεσσαλίας ὡς ἡγεμονία του, τὰ δὲ λοιπὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος μέχρι τῆς Πελοποννήσου ἐλεύθερα ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἰδίου. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἐπίστευον, πρὶν ἢ βαπτισθῆ, διὰ τὴν προτέραν του διαγωγὴν (β)· ὁ δὲ Γραμματεὺς του Μάνθος (γ) διέλυσε, τὰ ὅποια ὁ Ὁμὲρ Βρυώνης ἔδωκεν εἰς τοῦτον ὀλέθρια σχέδια, προβλέπων εἰς τὴν ἔκβασιν τῶν τὴν ἀδύνατον πρῶτον τοῦ ἐγκυμονούντος Πολέμου τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἑταιρία ἐπολλαπλασιάσθη εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ τὰ πέριξ μέρη πρὸς ὄλους τοὺς Πολεμικοὺς καὶ Πολιτικοὺς τῶν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1819 συνήργησε πολὺ καὶ ὁ Ἀλεξάκης Βλαχόπουλος (δ). Εἰς τὰ Ἰωάννινα κατηχήθησαν καὶ τινες Λεβαδεῖται: ὁ Λάμπρος Νάκος καὶ Ἰωάννης Φίλων, εἰδοποιηθέντες προηγουμένως, ἀλλ' ἀπλῶς, πα-

---

(α) Τὸ ἴδιον σχεδὸν πνεῦμα ἠκολούθησεν ἀκόμη ὁ Ἀλέξιος Νούτσος καὶ ἄλλοι. Βλέποντες οὗτοι, πόσον ἡ ἀσφάλεια τοῦ Σουλίου ἦτον ἀρμοδία εἰς τὴν κίνησιν τῆς Ἡπείρου, ἐπάσχισαν νὰ πείσωσι τοῦτον, διὰ νὰ ἐμβῆ εἰς αὐτὸ μετὰ τοῦ θησαυροῦς του καὶ ὅσῃν ἡδύνατο νὰ σύρῃ πολεμικὴν ἔλθιν.

(β) Θέλομεν ὁμιλήσει κατὰ πλάτος ἄλλοτε εἰς τὰ τοῦ Σουλίου περὶ ὅλων τούτων τῶν περιστάσεων, ὡς συσχετικῶν πολλὰ μετὰ τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος).

(β) Ἴδε Ἐποχ. Δ' Κεφ. Ε'.

(γ) Καταγόμενος ἀπὸ τὸ Ζαγόρι.

(δ) Ζήτηι τὰ περὶ τούτου Ἐποχ. Δ' Κεφ. Ε'.

ρὰ τοῦ Ἀριστείδου εἰς τὰς Παλαιὰς Πάτρας.

Καί τις Παππᾶ Μόσχος (α) ἀπετέλεσε τεράστια εἰς τὰς ἐπαρχίας τῶν Σαλῶνων καὶ Λιδωρικίου, τρέχων Ἀπόστολος μὲ τὸ περιτραχήλιόν του. Ἄλλος δὲ ὠφελούμενος ἀπὸ τὴν περὶ τὰ πράγματα ἄγνοιαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἔρωτός των πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν, ὁ Ἀθανάσιος Ζαρεΐφης ἐνήργησεν ὠφελίμως καὶ ἄλλοι καὶ εἰς τὴν Λεβαδείαν, ὅπου ἔλαβον ὑπαρξιν οἱ μοναδικοὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐταιρίας Κόνσολοι τῆς Λεβαδείας (β).

(α) Ἀποθανὼν εἰς τὰ 1825.

(β) Ἐχομεν εἰς χεῖράς μας πρωτότυπον Ἐγγραφοῦ, εἰς τὸ ὅποιον φέρονται ὑπογεγραμμένοι οἱ Κόνσολοι οὗτοι. Θεωροῦμεν περιέργον τὴν δημοσίευσίν του.

• ΑΘΗΝΩΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ἐπιβεβαιοῖ.

Διὰ τοῦ παρόντος δῆλον γίνεται, ὅτι ἐδιώρισα τὸν Μάνθον Τζῆρον πεντηκόνταρχον μὲ πενήντα ὀνομάτους, καὶ νὰ ἀγροικέται ἀπὸ τὴν σήμερον ὁ οὐλουφές τοῦ ἰδίου πρὸς γρ. 50 τὸν μῆνα, σαράντα ἢ πενήντα ἀνθρώπους, ὅσους μπιτίση, καὶ διὰ ἐνδειξιν ἀληθείας ἐγένετο τὸ παρόν.

1821, Ἀπριλίου 24, Λιβαδεία.

Νικόλαος Νάκου καὶ Κόνσολας Λιβαδείας
κοινῇ ψήφῳ βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν.

Ἰωάννης Στάμου Λογοθέτης βεβαιῶ.

Ἰωάννης Φίλωνος καὶ Κόνσολος Λιβαδείας
κοινῇ ψήφῳ βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν».

Ὁ Νικόλαος Λασπᾶς (Σιατισταῖος) συναριθμεῖται ἐπίσης μεταξύ ἐκείνων, ὅσοι ἔλαβον περιεργον ἐν μέρει θέσιν εἰς τὴν Ἑταιρίαν. Γραμματεῦων πλησίον διαφόρων Πασσάδων ἐχρημάτισε τὸ ὠφέλιμον ὄργανον καὶ ὁ εἰσηγητὴς πολλῶν σχεδίων. Καθ' ὃν καιρὸν οἱ Σουλτανικοὶ ἐπολέμων τὸν Ἄλῃ Πασσᾶν, συνήγγησεν οὗτος εἰς τὸ μέτρον τοῦ ἐφοπλισμοῦ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὸν διπλοῦν λόγον τοῦ νὰ ἐκριζωθῇ ἡ ἐπήρεια τοῦ πανούργου τούτου τυράννου ἀπ' ὅλην τὴν Στερεάν, καὶ νὰ εὐρεθῇ ἔνοπλον μέρος ἀρκετὸν εἰς τὸν πλησιάζοντα Πόλεμον τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Λαρισσαῖοι Τοῦρκοι εἶδον δυσάρεστοι τὴν περίστασιν αὐτήν, οὐδὲ ἠπατήθησαν εἰς τὰς κρίσεις των, ἐνῶ οἱ ἀρματωθέντες Ἕλληνες, ἐξηγγιωμένοι ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ κολακευόμενοι ἀπὸ τὰς ἐτοιμοὺς ὠφελείας του, μετεχειρίσθησαν κατὰ συνέχειαν τὰ δπλα των καὶ ἐναντίον τῶν ἰδίων Βασιλικῶν. Οἱ Ἑταῖροι, ὅσοι διωργάνιζον πρὸ τοῦ Πολέμου εἰς τὰς Ἐπαρχίας τῆς Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας, ἐνήγγουν καὶ μετέπειτα μὲ τὸν ἴδιον ἐνθουσιασμόν. Ἡ καταστροφὴ τῶν Καλαρρυτῶν προήλθεν ὡσεπιτοπολὺ ἐκ τῆς στρατηγικῆς προμελέτης τούτων ἢ δὲ κρίσιμος Νίκη τοῦ Μακρυνόρου (1821) διὰ τῶν προειδοποιήσεων τοῦ Λασπᾶ.

Ἐλπιζόμενα βοηθήματα μεταφέρουσι τὴν Ἑταιρίαν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Συρίαν. Ὁ σκοπὸς της καὶ ὡς πρὸς ταῦτα τὰ μέρη ἦτον ὁ ἴδιος μ' ἐκείνον τῶν Ἴονικῶν Νήσων. Τὰ χρήματα ἐμελλον νὰ ἐνδυναμώσωσι τὸν Πόλεμον τοιαύτη δὲ βοήθεια ἔπρεπε νὰ ἐλπίζεται καὶ ἀπὸ τοὺς Ἐμπόρους τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὡς πρὸς τὴν

Συρίαν δέ, ἢ τὸ Λιβάνιον Ὅρος, ἦτο διάφορος ἐνῷ οἱ γενναῖοι μαχηταὶ τοῦ ἡμπόρου νὰ δώσωσι σημαντικὸν περισπασμὸν εἰς τὴν δύναμιν τῆς Αἰγύπτου.

Ἀποστέλλονται ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Δημήτριος Ὑπατρος καὶ ὁ Πελοπίδας, μολοντί κατέβη πρὸ αὐτῶν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τις Χατοσῆ Σέργιος. Καθ' ὁδὸν κατηχοῦσι τὸν εἰς τὴν Πάτμον παρενδημοντα Θεόφιλον Πατριάρχην τῆς Ἀλεξανδρείας. Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν εὔρον εὐδιαθέτους ὄλους τοὺς Ἐμπόρους καὶ τὸν Θεόδωρον Τουσίτσαν, πλησιάζοντα τὸν Μεχμέτ Ἀλῆν. Ἐντεθθεν ὁ Ὑπατρος μετέβη εἰς τὴν Συρίαν καὶ Κύπρον (α).

(α) Ζήτει τὴν μετέπειτα συνέχειαν τῶν περὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας Ἐποχ. Δ'. Κεφ. Γ' καὶ Ε'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ζήλος τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν — Παραστάσεις τῆς Νεολαίας Δραματικά — Ἐφημερίδες — Ἡρωϊκὰ Ἄσματα — Προφητεῖαι — Πλατομαντεία.

Ποία ἤδη διεχύνετο ἡ χαρὰ εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου! Πολλοί, καταφρονούντες καὶ ἡσυχίαν καὶ ἰδιοφελίμους ἐπιχειρήσεις, ἔτρεχον Ἀπόστολοι παντοῦ καὶ μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς τῶν στιγμιαίων. Πολλοὶ ἠκολούθουν συγχρόνως τὰ ἰδιωτικὰ χρέη τῶν καὶ ἐκεῖνα τοῦ Κατηχητοῦ. Οἰκίαι καὶ γραφεῖα Ἐμπόρων μετεσχηματίσθησαν εἰς κοινοσυμβούλια τῶν Ἑταίρων. Πνευματικοὶ ἀξιοσέβαστοι ἐδίδασκον τοὺς ἐξαγορευομένους τὰ χρέη τοῦ πατριώτου καὶ ἤδη τὸ Ἱερατεῖον παντὸς βαθμοῦ δίδει τὰς πλέον ἐξόχους διακρίσεις τῆς εὐαισθητοῦ ἀγάπης τοῦ πρὸς τὴν σωτηρίαν τῆς Πατρίδος. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Θρόνοι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, θεωρούμενοι ὡς ἀστέρες ἀπλανεῖς εἰς τὴν σφαῖραν τῆς μεγάλης ὑποθέσεως τοῦ ἔθνους, ἔμελλον νὰ διατρέξωσι στάδιον λαμπρότερον, ἐὰν δὲν συνέβαινεν ἡ ἔκλειψις τῶν χρονιωτέρων ἐνεργειῶν τῆς Ἑταιρίας.

Ἡ Νεολαία ἄρχεται συγχρόνως τὰς Ἡρωϊκὰς παραστάσεις τοῦ Θεμιστοκλέους (α), τοῦ Ἀχιλλέως καὶ

(α) Εἰς τὴν Παράστασιν τοῦ Θεμιστοκλέους, γενομένην κατὰ τὸν Αὐγουστον τοῦ 1817, καὶ εἰς ἐκείνην, 16 Φεβρουαρίου, 1818, τοῦ Φιλοκτήτου τοῦ Σοφοκλέους, (μεταφρασθέντος εἰς τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν ἀπὸ τὸν Νικόλαον Πίκολον), ἐθαυμάσθησαν οἱ Ἕλληνες ὑποκριταὶ καὶ

τῶν Σουλιωτῶν εἰς τὴν Ὀδησσόν, τὸ Ἰάσιον, τὴν Κέρκυραν καὶ ἄλλας πόλεις. Ὁ δὲ Ἰωάννης Μακρῆς, ἓνας τῶν Διδασκάλων τοῦ νεοσυστάτου Ὀδησσινοῦ Γυμνασίου, κηρύττει (5 Αὐγούστου). «... Ἡ Πατρις εἶναι μία Θεά, καὶ εἰς αὐτὴν χρεωστοῦμεν νὰ θυσιάζωμεν τὸ πᾶν. Ἡ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ αὐτῆς καὶ ἡ ὀρθὴ καὶ ἐλευθέριος τῶν τέκνων τῆς ἀγωγὴ ἦσαν τὰ δύο μεγάλα ἐλατήρια τῆς καρδίας καὶ τῶν πράξεων ἐκείνων τῶν Προγόνων μας...»

Διεγείρεται ἡ εὐγενὴς ἀμιλλα τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν Ἐφημερίδων (α). Εἰς τὸν ἀοίδιμον Κοραῆν, τὸν Σωκράτην τῆς νέας Ἑλλάδος, ὀφείλεται προηγουμένως ἡ τόσον ὀφέλιμος συμβουλὴ περὶ τούτων (β). Πρῶτος ἐντεῦθεν ἀπὸ τοῦ 1811 ὁ Α.

πρὸ πάντων ὁ Γεώργιος Ἀβραμιώτης διὰ τὸν δυσμίμητον τρόπον του, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν Σκηνικὴν τέχνην.

Δὲν εἶναι ἀλησιμονητέος μήτε ὁ Θάνατος τοῦ Δημοσθένους, συντεθεὶς ἀπὸ τὸν ἴδιον Πίκολον, καὶ παρασταθεὶς κατὰ τὴν 7 Σεπτεμβρίου, 1818. Καὶ αὐτὴ ἡ παράστασις, φέρουσα ὑπόθεσιν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἐνθουσιαστικὴν, ἀνεβίβασε τοὺς ἀκροατὰς Ἕλληνας εἰς τὸν κόσμον τῶν φαντασιῶν, καταγοητεύσασα τὰς καρδίας των.

(α) Λιὰ τὴν τυραννίαν τῶν Τούρκων οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον ὑπαρξίν πολιτικὴν. Δὲν ἠμπόρουν διὰ τοῦτο νὰ ἐκδίδωσιν ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος τὰς Ἐφημερίδας των, μάλιστα πολιτικάς.

(β) Ὁ Κοραῆς δὲν περιωρίσθη εἰς μόνους τοὺς ἰδίους κόπους, ἐνθὲ τὰ Προλεγόμενά του ἐσχημάτιζον τόσας περιοδικὰς Ἐφημερίδας. Ἔσπευσε νὰ λάβῃ βοηθοὺς εἰς τὸ μέγα ἔργον τῆς πνευματικῆς προόδου τοῦ ἔθνους καὶ ὅλους τοὺς Λογίους, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων διεκρίθησαν ὁπαδοὶ τοῦ φιλολογικοῦ Συστήματός του, καὶ ὅλοι γενικὰς σύμφωνοι μὲ τὰς πολιτικάς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἰδέας του.

Γαζής επεχείρησε τὴν ἔκδοσιν τῆς Φιλολογικῆς Ἐφημερίδος ὁ Λόγιος Ἐρμῆς εἰς τὴν Βιένναν, ὅπου διήρκεσε μέχρι τοῦ 1821. Ἡ Ἐφημερίς αὕτη, γεγραμμένη εἰς τὴν καθαρωτέραν γλῶσσαν, ἔχαιρε τὴν πρώτην ὑπόληψιν τοῦ ἔθνους, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπρόσφερε πολυειδῆ ἔλλην (α). Ὁ Λόγιος Ἐρμῆς ἀνέφερε σποράδην τὸ περὶ Πατρίδος πολιτικὸν σχέδιον τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸ ἔρεθιστικὸν ὑπὲρ τῆς παιδείας καὶ κατὰ τῆς ἀδικίας πρόσχημα (β).

(α) Εἶχεν ἀντίζηλον τὴν Καλλιόπην. Ὁ Ἐκδότης τῆς δευτέρας ἠθέλησε νὰ μᾶς βεβαιώσῃ ἐπίπλαστον τὴν μεταξὺ τῶν δύο Ἐφημερίδων ἔριδα, διὰ νὰ μὴ δοθῇ ὑπόνοιά τις ἐκ τῆς συμφωνίας των εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ τόπου.

(β) Ἐχομεν νὰ ἀναφέρωμεν ἓν ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῆς τῆς Ἐφημερίδος: τὴν κρίσιν ἑνὸς Γερμανοῦ Φιλοσόφου (καὶ τοιοῦτος ὑποτίθεται ὁ Κρύγιος), εἰς τὸ ἔκδοθέν, 1818, Σύνταγμα τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Μ. Κοῦμα. Προλογιζόμενος εἰς τοῦτο ὁ Ἕλλην Φιλόσοφος, ἐγκωμιάζει ἐξ ἑνὸς μέρους τὴν Ἑλλάδα, ὡς μητέρα καὶ τροφὸν τῆς Φιλοσοφίας, τὴν θρηνεῖ δὲ μὲ τρόπον ἔρεθιστικὸν ἐκ τοῦ ἄλλου, ὡς στενάζουσαν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς ἀδικίας καὶ ἀμαθείας, λέγων: «Τίνες εἶναι αἱ ἐλπίδες σου, ποθεινοτάτη Πατρίς; Τίς δαιμόνων θέλει σοῦ γενῆν ἀραγὸς; Τίς θέλει σ' ἐλευθερώσειν ἀπὸ τὴν ἀτιμίαν τῆς ἀπαιδευσίας καὶ ἀδικίας; Τίς θέλει ἐκνίψειν τὸ σεβάσμιον πρόσωπόν σου ἀπὸ τῆς πολυχρονίου βαρβαρότητος τὸν φρικτὴν ρυθόν;» Εἰς ταῦτα ἐπιφέρεται ἡ ἐνθουσιώδης ἐπίσης κρίσις τοῦ Γερμανοῦ Φιλοσόφου. «Καὶ ἂν τις ἐνταῦθα δὲν δύναται νὰ ἀπαρνηθῇ τοῦ πατριώτου Συγγραφέως τὴν θερμότην πρὸς τὴν Πατρίδα συμπάθειαν, πρέπει ὁμως ἐνταυτῇ νὰ τὴν θαυμάσῃ, ὅτι δὲν ζητεῖ τὴν βοήθειαν μόνον ἑξωτερικῶς, ἀλλὰ μᾶλλον

Μετὰ τὰ 1815 ἐπαρουσιάσθησαν Ἐφημερίδες Ἑλληνικαὶ καὶ ἡ Καλλιόπη (1818) τοῦ Ἀθανασίου Σταγειρίτου· ὁ Φιλολογικὸς Τηλέγραφος τοῦ Ιατροῦ Ἀλεξανδρίδου· ἡ Μέλισσα τοῦ Ἰπέως Κονδοῦ (Κερκυραίου)· ἡ Ἀθηνᾶ (διὰ τῆς συστηθείσης εἰς Παρισίους Ἐταιρίας, 1818), περιέχουσα καὶ πολιτικὰς εἰδήσεις (α)· ἡ Ἴρις, ἡ τὰ νῦν Ἑλληνικά, ἐκδιδομένη (1819) εἰς Λονδίνον μὲ διπλοῦν σκοπὸν Φιλολογίας καὶ Πολιτικῆς, καὶ πολλαὶ ἄλλαι Περιοδικαὶ Πραγματεῖαι.

Ἀπὸ τὰς ἰδίας ὑπὲρ Πατρίδος ἀρχὰς πηγάζει, νομιζομεν, ἡ σύστασις καὶ τῆς εἰς Σμύρνην Ἐμπορικῆς Λέσχης. Τὸ σκοπούμενον ἀποτέλεσμα καὶ τὸ πνευμά της γνωρίζονται ἀπὸ τὸ Σύμβολον τῶν ἀλληλουχουμένων κρίκων καὶ τὸ ἐπικρεμάμενον εἰς τὴν εἴσοδον τῆς αἰθούσης Πινάκιον τῶν Κανόνων, ἔχον ἐπὶ κορυφῆς Ἐμβλημα δύο χεῖρας συνεσφιγμένας καὶ ἐπιγραφὴν

« Ἀ δὲ χεῖρ τὰν χεῖρα νίζει ».

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀναφαίνονται καὶ διάφοροι ὑπὲρ τῆς Πατρίδος τῶν Τυρταῖοι, κα-

ἔσωτερικῶς διὰ τῆς ἀνανεωθείσης τοῦ Γένους του παιδείας. Εἶθε μόνον ἐναντία περιστάσεις νὰ μὴ ἐμποδίσουν εἰς τὸ λαμπρὸν τοῦτο στάδιον τοὺς ἐκ νέου παιδευομένους Ἑλληνας! Ἄλλὰ τίς ἤξεύρει, τί εἶναι γεγραμμένον εἰς τὴν βίβλον τῆς Εἰμαρμένης;

(α) Διήρκεσεν αὐτὴ ὀλίγον. Μία Διοίκησις μήτε τὴν ἐπλησίασεν εἰς τὰ σύνορά της, ὡς φιλελευθέραν.

Μεταξὺ ἄλλων ἐκήρυξεν ἡ Ἐφημερίς αὐτὴ καὶ ἀναφανδὸν (Σελ. 104). «Σὺ δὲ ὦ γλυκυτάτη φωνὴ τῆς Ἐλευθερίας, πετῶσα ἀπὸ τὰς Ἄλπεις εἰς τὸν Πίνδον καὶ ἐκειθεν εἰς τὸν Ἑλικῶνα, ἀντήχει εἰς τὰς ἀκοὰς δλων τῶν Ἑλλήνων...».

τὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ρήγα. Οἱ Ἕλληνες, ἔχοντες κλίσιν καὶ φαντασίαν εἰς τὴν Ποίησιν, ἐνθουσιάζοντο δι' αὐτῆς εἰς τὴν μέλλουσαν Ἐπιχείρησιν των. Τὰ Ἡρωϊκὰ ταῦτα Ποιήματα ἀνεπλήρωνον τὰς ἐλλείψεις τῶν Πολιτικῶν Ἐφημερίδων, τόσον μάλιστα χρησιμώτερα, ὅσον ἦσαν καταληπτὰ εἰς τὸ Κοινόν, τὴν φαντασίαν τοῦ ὁποίου ὕψωνον ἐνεργοῦντα δραστηρίως εἰς τὴν ψυχὴν του.

Εἰς τὰ Ἄσματα αὐτὰ χρεωστει ἡ Ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος μέγα μέρος, ὡς ἐνώσαντα, καθὼς καὶ ἡ Ἐταιρία, τὴν γνώμην ὄλων (α). Τοὺς δὲ ποιητὰς των Ἑλλήνας δύναται τις νὰ ὀνομάσῃ τόσους Παύλους τῆς πολιτικῆς σωτηρίας τοῦ Ἔθνους. Ποία γενεὰ θέλει λησμονήσῃ τὸν Παναγιώτην Ἀνδρόνικον (Τριπολιτσιώτην), κρᾶζοντα ἀπὸ τῶν 1818 ὡς ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος, θρηνοῦσης τὴν κατάστασιν τῶν τέκνων τῆς.

«Ξυπνήστε, Τέκνα !

φθάνει ὁ ὕπνος·

Τρέξατε ὄλα,

κ' ἦλθεν ὁ Δεῖπνος

ὁ μυστικός».

καὶ παρακινουῦντα τοὺς Ὀμογενεῖς του·

«Δράξατ', Ἀδέλφια !

ρομφαίας βέλη·

(α) Ἴδε καὶ τὰ διαλαμβανόμενα περὶ τῶν Κλεπτικῶν Τραγωδιῶν Ἐποχ. Α', Κεφ. Β'.

«Ἐλευθερίαν

ζητεῖ καὶ θέλει

ἢ Μήτηρ μας».

Ἐνῶ κατεγίνετο, εἰς ὅσα ἀναφέραμεν, τὸ νοή-
μον μέρος τοῦ Ἔθνους, τὸ πλῆθος τοῦτου ἐχειρα-
γωγεῖτο ὠφελίμως καὶ ἀπὸ τὰς Ὀπτασίας τοῦ Ἀ-
γαθαγγέλου, πιστεῖον δογματικῶς τὴν μέλλουσαν
μεταβολὴν τῆς τύχης του. Ἐπρέσβευεν, ὅτι «Ἡ
ἀδημονία, αἱ δόδυαι καὶ αἰχμαλωσίαι (θέλουσι)
προσφέρει (εἰς τοῦτο) γῆρας εὐτυχές». Καὶ τφ-
όντι! Δὲν ὑπάρχει καμμία τυραννία, ὅσον σκλη-
ρὰ καὶ ἂν θεωρηθῆ, μὴ δίδουσα ἀφ' ἑαυτῆς καὶ
τὰς αἰτίας αἰσίων συνεπειῶν. Εἶναι ἄρα ἐν φαι-
νόμενον περιοδικόν, ἂν καὶ φύσει τρομακτικόν,
ὡς ὁμοιάζουσα χεῖμαρρον ὀρμητικόν καὶ παρασύ-
ροντα πᾶν, ὅ,τι φαίνεται προσκόπτον τὴν ὀρμὴν
τῆς. Ἡ Τυραννία τείνει εἰς τὸ ἐναντίον ἄκρον
τῆς ἡσύχου καὶ εὐεργετικῆς Πολιτείας, ἢ ὁποία
μῆτε τὸν διαβαίνοντα ταξειδιώτην αὐτοῦ τοῦ βίου
τρομάζει, καὶ διαχύνει ἀφθόνους τὰς ὠφελείας τῆς
εἰς τὴν Κοινωνίαν. Ἄλλ' οὐδέποτε δύναται νὰ ἦ-
ναι διαρκῆς πλέον, ἅμα ἢ σφαῖρα τῶν πνευμάτων
καθαρισθῆ ἀπὸ τοὺς ὑετοὺς τῆς ἀγνοίας, τῆς πλά-
νης καὶ τοῦ φόβου. Ἡ ὑπαρξίς τῆς παύει, διότι
μόνη πάντοτε εἶναι τὸ αἰτιατὸν τῶν ἀδημονιῶν,
τῶν δυσπραγιῶν, τῶν ἐπαναστάσεων καὶ τῆς δι' αὐ-
τῶν ἐπανερχομένης ἐλευθερίας τῶν τυραννουμένων.

Ὅχι μόνον οἱ προφητεῖαι τοῦ Ἀγαθαγγέλου,
ἀλλὰ καὶ οἱ Χρησμοὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, τοῦ Ἐπι-
σκόπου Παττάρων Μεθοδίου, καὶ τοῦ Ταρασίου Πα-

τριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, αἱ Ἀστρολογικαὶ παρατηρήσεις τοῦ Σοφοῦ Ρηγίνου καὶ ἡ Ἱερὰ Ἀποκάλυψις, ἐξηγούμενα ἀπὸ πολλοῦς, ἐβεβαίω-
νον εἰς τὸν ὄχλον τὴν ἄφευκτον Ἐλευθερίαν του
εἰς μίαν ἡμέραν. Δὲν εἶναι περιττόν, ἂν καὶ παρά-
δοξον φύσει, καθὼ ἀνυπόστατον, τὸ νὰ εἶπη τις, πόσον
εἶτι ἐγαργαλίζετο ὁ ὄχλος διὰ τῆς ὄστεομαντείας (α),

(α) Ἀπόρροια τῶν ἀρχαίων προλήψεων ἔμεινεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, καὶ μᾶλλον τοὺς Πολεμικοὺς καὶ τοὺς χωρικοὺς τῶν, ἢ προμαντεία τῆς πλάτης τῶν προβάτων καὶ αἰγῶν (ἐψημένων). Πολλάκις ὠφέλησεν ἡ πρόληψις αὕτη χωρὶς ἐλπίδα. πολλάκις ἐβλαψε χωρὶς λόγον. Στρατὸς ὀλίγος καὶ διακινδυνεύων ἐμψυχώθη αἰφνιδίως διὰ τῆς αἰσίας ἐξηγήσεως τῶν σημείων τῆς, καὶ ἐκέρδισε νίκην ἀβέβαιον· καὶ ἐξ ἐναντίας Στρατὸς πολυάριθμος καὶ ἔχων ὑγιᾶς τὸ ἠθικόν του, ἐδειλίασε διὰ τὴν ἀποφράδα πρόγνωσίν των, καὶ ἐνίκηθη στερηθεὶς τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν τόλμην του. Ὑπήρξαμεν ἐκ περιστάσεως αὐτόπται ὄλων τούτων. Ἐντεῦθεν ἡ καλὴ ἢ κακὴ ἐκβασίς μιᾶς μάχης ἐκρέματο ἐνίοτε ἀπὸ τὴν καλὴν ἢ κακὴν μάντευσιν τῆς πλάτης, καὶ μάλιστα ἂν ἤθελε τὸ χη γέρον ὁ τοιοῦτος μάντις. Αἱ συμπώσεις, ἠνωμένοι μὲ τὰς κινδυνώδεις προλήψεις τῆς ἀμαθείας, ἔμελλον νὰ δώσωσι καὶ εἰς τὰ κόκκαλα τοῦ ζώου ἐπήρειαν θεῖαν. Ἐνθουμούμεθα, ὅποιαν ἄφησε (1826) ἱστορικὴν ἐποχὴν εἰς τὸ Ναύπλιον μία, φερομένη ἀπὸ τὸν Πανοῦτισον Νοταρᾶν, πλάτη. Αἱ περὶ τῶν τοιούτων ἀποδοκιμασίαι τῆς θρησκείας μας δὲν Ἰσχυσαν οὐδὲ εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τοῦ ἐρευνητοῦ τῶν Ἱερῶν Γραφῶν γέροντος. Τὸ φύσει ἄκακον ζῶον τῆς γῆς καθίσταται παραδόξως, καὶ ἄπνουν μάλιστα, τὸ ὑποκείμενον ἀπεχθείας καὶ λύπης εἰς τὴν ζώνην τῆς τοιαύτης Διαγνωστικῆς.

Εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ ἄλλα τῆς Στερεᾶς μέρη ἐπικρατεῖ καὶ ἡ Κρανιομαντεία τοῦ ἰδίου ζώου.

Πολλάχθ' ἀκόμη τὰ τέκνα τοῦ ἀποθνήσκοντος πατρὸς θέλουν νὰ προῖδωσι τὴν εἰς τὸ μέλλον κατάστασιν των διὰ τῆς

ἢ πλατομαντείας, κατὰ διαφόρους περιστάσεις.

αὐτοψίας τοῦ κρανίου αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Ἄρα μήτε ὁ θάνατος, κατὰ τὴν ἀψευδεστάτην Ἐκκλησίαν μας, δύναται νὰ καταστήσῃ πολλάκις ἀξιωμακάριστον τὸν ἄνθρωπον.

Δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ἀξιογέλαστοι καὶ αἱ περὶ τῶν οἰωνισμῶν ἐπικρατοῦσαι προλήψεις. Τί δύναται νὰ στοχασθῆ τις, ὅταν ἐνθυμηθῆ τὸν Ὀδυσσεῆ Ἀνδρούτσου καὶ πολλοὺς Ὀπλαρχηγοὺς πιστεύοντας (καὶ ἐκδικουμένους ἐνίοτε) ὡς κάκιστον οἰωνὸν τὴν καθ' ὁδὸν συνάντησίν των μὲ Πικρᾶν (Ἰερέα), ὅτε διευθύνοντο εἰς τι μέρος, καὶ μάλιστα ὅτε ἐξεστράτευον ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Σκέψεις τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Ἐταιρίας περὶ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως— Προκαταρκτικαὶ ἐνέργειαι— Ἀποστολὴ τοῦ Ξάνθου πρὸς τὸν Α. Γαζήν— Συνθήκη τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Ἐταιρίας— Ἐφοδιαστικά Ἐγγράφα τοῦ Ξάνθου πρὸς τὸν Καποδίστριαν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου πρὸς τὸν Νέγρην κτλ.— Διαγωγὴ τοῦ Γαλάτου εἰς Κωνσταντινούπολιν. Φόνος τούτου καὶ ἀποτελέσματα.

Οἱ Καπετανεοὶ (α) διαθέσαντες πᾶν, ὅ,τι ἠδυνήθησαν, κατὰ τὰς ὁδηγίας τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Ἐταιρίας, ἀπέστειλαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸν Π. Δημητρόπουλον, φέροντα ἐγγράφους τὰς ἐκθέσεις τούτων. Ἐλήφθησαν αὐταὶ κατὰ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1818. Ἐννοεῖται, ὅτι εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, ὅσων ἔλαβον οἱ Ἀρχηγοὶ πρὸ ὀφθαλμῶν, πρὶν ἢ καταβῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν (β), ἐχρηιάσθη ὁ καιρὸς ἀπὸ τοῦ Μαρτίου τῶν 1817 μέχρι τοῦ Αὐγούστου τῶν 1818.

Αὐτοὶ οὗτοι οἱ Ἀρχηγοὶ προεχώρησαν ἐντεθθεν εἰς ἐνεργείας πλέον σοβαρὰς καὶ δραστηρίους, ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὰς προόδους τῆς ἐπιχειρήσεως των. Περιστρεφόμενοι ἤδη εἰς τὸ πλέον μέγα καὶ τολμηρὸν ἀντικείμενον τοῦ Πολέμου, δὲν ἐβλεπον ἄλλην δυσκολίαν παρ' ἐκείνην τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως. Κάθε ἄλλο ὑπέσχετο ἢ ἀξιότης των καὶ τούτου ἔχομεν ἀπόδειξιν

(α) Ἴδε Κεφ. Β' τῆς παρουσίας Ἐποχ.

(β) Ἴδε εἰς τὸ τέλος τοῦ Κεφ. Α' τῆς παρουσίας Ἐποχῆς.

τῶν ἰδίων τὰ ἀποφασιστικὰ κινήματα, τὰ ὁποῖα προῶδευον ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον ἡ αἰτία παρομοίων φαινομένων ἀπεδίδετο ἄλλοῦ, καὶ οὗτοι ὀφελούμενοι ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐκίνουν τὸν σημαντικώτερον σκοπὸν, ὅστις ἐπλησίασε τοσάκις τὸ Ἔθνος εἰς τὸν ὄλεθρον καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν του.

Εἰς τὰς πολυειδεῖς ἐρεῦνας των περὶ τοῦ ἀξίου Ὀδηγοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως (α) προσηλώθησαν ἀμεταθέτως πρὸς τὸ ὑποκείμενον τοῦ Καποδίστρια.

(α) Δύσκολοι εἰς τὸ νὰ φέρωσιν οὗτοι ἐπὶ πολὺ παρόμοιον βᾶρος διὰ τὰς ἀμφιβαλλομένας συνεπειὰς τινῶν φαινομένων, ἐζήτησαν Ἀρχηγόν, ἔχοντα νοῦν (ὅστις εἶναι τὸ μαντεῖον τῶν μελλόντων, καθόσον δύναται νὰ ἰσχύη ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινον λογικότητα), ὑπόληψιν, προσκτηθεῖσαν διὰ τῆς ἀρετῆς· καὶ χρήματα, ἂν ἦτο δυνατόν. Ἦτον ἀνάγκη ἐνταυτῷ νὰ λείψωσιν αἱ περὶ τῆς Ἀρχῆς περιέργειαι, καὶ νὰ λάβωσι τὰ πνεύματα τὴν χρειώδη περὶ τῆς μελλούσης ἐπιχειρήσεως ἐμφύχωσιν. Ὁ Πόλεμος τέλος πάντων ἔπρεπε νὰ διοικηθῆ ἀπὸ ἓνα μόνον, διὰ ν' ἀποφύγη τὸ Ἔθνος τὰ δημαρχικὰ καὶ δημαγωγικὰ δεινὰ, ἐπιπολάζοντα εἰς παρομοίας Πολιτικὰς Μεταβολάς.

Ἡ ἀνατέρα Ἀρχηγία ἐνὸς ὑπαγορεύετο, ὡς τὸ οὐσιωδέστερον κεφάλαιον, καὶ ἀπὸ τὸν Θεοῦριον τοῦ Ρήγα·

«Καὶ τῆς Πατρίδος ἓνας νὰ γένῃ Ἀρχηγός· ἀπαράλλακτα, ὅπως ἐξεφράσθη καὶ ὁ Ἅγιων τῶν Ποιητῶν Ἕλλην·

«... εἰς κοίρανος ἔστω...»

πολὺ δὲ πλεον ἐζητεῖτο εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν καὶ τὴν μετέπειτα μέχρι τῶν Ἐθνικῶν Συντάξεων ὁ Κοίρανος ἀπόλυτος μὲν, ἀλλ' ἐνάρετος, δίκαιος καὶ φίλος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας τοῦ Ἔθνους.

Ἄλλὰ δὲν ἐτόλμων νὰ ἔκτανθῶσι μέχρι τούτου, ἐνόσφ δὲν ἠσφάλιζον τὴν Ἑταιρίαν ἀπὸ περιστατικά τινα, ἐπαπειλοῦντα καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν της, προοικονομοῦντες συγχρόνως καὶ ἑλλείψεις ἰδίας ὄχι δευτέρου λόγου. Ἐστοχάσθησαν ἐντεῦθεν·

Α'. Νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν Ἑταιρίαν ἀπὸ τοὺς κινδύνους, ὄσους προέβαλλεν ἡ διαγωγή τοῦ Γαλάτου, περιμενομένου εἰς Κωνσταντινούπολιν (α).

Β'. Νὰ κατορθώσωσιν, ὥστε νὰ πεισθῆ ὁ ἀμφιγνομῶν ἔτι Α. Γαζῆς, τοῦ ὁποίου ἡ ὑπόληψις ὑπέσχετο τὰς μεγαλυτέρας ὠφελείας εἰς τὸ μέρος, ὅπου εὐρίσκετο.

Γ'. Νὰ εἰδοποιήσωσι τοὺς Καπετανέους τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου περὶ τῆς γενομένης πρὸς τὸν Σουλτάνον εἰδοποιήσεως ἐκ μέρους ἐνὸς ἀπὸ τοὺς Πρέσβεις τῆς Κωνσταντινουπόλεως (β). Καὶ

(α) Ἴδε Σελ. 195—196 Σχόλ. β'.

(β) Ἄνεφερον οὗτος πρὸς τὸν Σουλτάνον νὰ ἀνοίξη τοὺς ὀφθαλμούς του· διότι ἡ Ρωσσία διέσπειρεν Ἀποστόλους, διὰ νὰ ἀναστατάσῃ τοὺς ὑπηκόους του Ἑλληνας. Ὁ Σουλτάνος δὲν ἔδωσε κατ' ἐτυχίαν τελείαν πίστιν, ὑποπεύσας διπλωματικὴν τινα περιπλοκὴν· περιωρίσθη δὲ μόνον νὰ προσέξῃ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Στερεάν, ἐὰν ἠσυχάζουν. Πληροφορηθέντες τοῦτο οἱ Διευθυνταὶ τῆς Ἑταιρίας, ἐμήνυσαν εἰς τοὺς Καπετανέους τὴν τρέχουσαν εἰδοποίησιν, καὶ τοὺς ἐπέβαλον τὸ χρέος τοῦ νὰ ἐνεργήσωσιν ἐπιμόνας, ὥστε νὰ λειψῇ πᾶσα ἄμεσος αἰτία ὅποιασδήποτε ὑποψίας καὶ νὰ μὴ φανῆ ποῦ οὐδὲ γιδοκλήφτης. (Μετεχειρίσθησαν αὐτὴν τὴν ἰδίαν λέξιν, τόσον κοινὴν εἰς τοὺτους). Οἱ Καπετανοὶ ἐνήργησαν μὲ πολὺν ζήλον εἰς τὴν ἐκκλήρωσιν, ὄσων ἔλαβον νέων ὁδηγῶν.

Εἰς τὴν εἰδοποίησιν ταύτην ἔδωσαν ἀφορμὴν τὰ συμβάντα τοῦ Γαλάτου εἰς τὴν Πετρούπολιν.

Δ'. Νὰ λάβωσιν ἓν μέτρον, διὰ τοῦ ὁποίου ν' ἀπαγορευθῆ αὐστηρῶς εἰς καθένα τούτων παντός εἶδους κατάχρησις, ἢ κίνημά τι γινόμενον ἰδιαιτέρως ἀπὸ μόνην τὴν θέλησιν ἑνὸς χωρὶς τῆς ἀμοιβαίας συγκαταθέσεως καὶ τῶν τριῶν.

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ἀπεφάσισαν. Ἐὰν λάβωσι διδόμενα θετικὰ περὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ Συστήματος ἐκ τῆς διαγωγῆς τοῦ Γαλάτου, νὰ τὸν ὀδηγήσωσιν ἐπιτηδείως εἰς τὸν Μαυρομιχάλην τῆς Μάνης, ἢ τὸν Μούρτσινον, εἰδοποιουμένους ἰδιαιτέρως τὴν διὰ δαπάνης τῆς Ἑταιρίας διαφύλαξιν τούτου μέχρι τῆς Κινήσεως τοῦ Πολέμου. Εἰς ἑναντίαν ἐπιφοβὸν περιστάσιν, νὰ θανατωθῆ ἀφεύκτως.

Περὶ τοῦ δευτέρου ἀπέστειλαν (23 Ὀκτωβρίου 1818), τὸν Ξάνθον εἰς τὸ Πήλιον Ὅρος (α).

Διὰ τὸ τρίτον διεύθυνον ἑκτακτον ἀπεσταλμένον πρὸς τοὺς τρεῖς Καπετανέους.

Περὶ δὲ τοῦ τελευταίου ἔκαμον μεταξύ των ἔγγραφον Συνθήκην, τὴν ὁποίαν ὑπέγραψαν ὁ Ἀναγνωστόπουλος, Τσακάλωφ καὶ Ξάνθος, λαβόντες ὁ καθεὶς ἀνά ἓν ἴσον. Εἰς τὴν Συνθήκην αὐτὴν περιείχοντο·

(α) Ἡ μεγαλυτέρα ἐπιθυμία τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Ἑταιρίας ἦτο τὸ νὰ κάμωσι κοινωνὸν τὸν Γαζῆν εἰς τὸ περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Καποδίστρια σχέδιόν των, καὶ νὰ τὸν καταπέσωσι νὰ γράψῃ συμφώνως μὲ αὐτοὺς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ δεχθῆ οὗτος τὴν πρόσκλησίν των. Ἐγνώριζον δέ, πόσον ὑπελήπτετο τὸν Γαζῆν ὁ Καποδίστριας.

Ὁ Ξάνθος ἐπέστρεψε μετ' ὀλίγον· παρέστησε πολλὰς ἐκ μέρους τοῦ Γαζῆ ὑποσχέσεις, κατὰ τὰ ὅποια ἔκαμον μεταξύ των σχέδια· δὲν ἐφάνη ὅμως τίποτε πραγματοποιημένον.

Α'. Νά μὴν ἡμπορῆ τις χωρὶς τῆς ἀμοιβαίας συγκαταθέσεως ὄλων νά ἐνεργῆ ὑπόθεσιν σημαντικὴν : δηλονότι

Νά μὴ δανειζῆται, ἢ λαμβάνῃ, χρήματα ἐπ' ὄνοματι τῆς 'Εταιρίας'

Νά μὴ δεχθῆ τινα εἰς τὴν 'Αρχήν, καὶ νά μὴ φανερώσῃ τὴν ἰδίαν εἰς κανένα, ἐκτὸς ὁμολογουμένης ἀνάγκης, ἢ μεγάλης ὠφελείας, προκυπτούσης ἀπὸ τὴν μίαν, ἢ τὴν ἄλλην περιπτώσιν.

Β. Νά μὴν ἡμπορῆ τις ἐπ' οὐδεμιᾶ προφάσει ἢ περιστάσει νά βιάσῃ τὴν ρῆξιν τοῦ Πολέμου μερικῶς ἢ γενικῶς.

Γ'. Νά πειθῆται καθεὶς ὑποχρεωτικῶς εἰς τὸν 'Αρχηγὸν τοῦ ἔθνους, ὁποιοσδήποτε ἐγκριθῆ καὶ παρουσιασθῆ.

Δ'. Ὁ ἐκλεχθησόμενος 'Αρχηγὸς νά ἐνεργῆ ἀπολύτως περὶ ὄλων, συμβουλευόμενος τοὺς Ὑπογεγραμμένους. Δι' αὐτὸ τοῦτο νά ὑπογράψῃ κατὰ χρέος τὴν Συνθήκην.

Οἱ ἴδιοι οὗτοι 'Αρχηγοί, προβλέποντες, ὅτι θέλουσιν εὐρεθῆ εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νά παραδεχθῶσι καὶ ἄλλους εἰς τὴν ὀλομέλειάν των, ἔκαμον Διπλώματα ἐνὸς προσδιορισμένου ἀριθμοῦ, διὰ νά τὰ δίδωσιν εἰς ἐκείνους, ὅσους ἤθελον ὀνομάσει Μέλη τῆς 'Αρχῆς. Ἐντεῦθεν ὑπέγραψε καὶ ὁ Σέκερης εἰς τὴν ἀνωτέρω Συνθήκην.

Θεωροῦντες ἔπειτα περιττὴν πλεον τὴν περαιτέρω διαμονὴν των εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀπεφάσισαν ὁ μὲν Ξάνθος νά διευθυνθῆ εἰς Πετρούπολιν πρὸς τὸν Καποδίστριαν, παρακαλῶν τοῦτον, ἢ νά ἀναδεχθῆ τὴν 'Αρχηγίαν τῆς 'Εταιρίας καὶ τοῦ μέλλοντος Πολέμου, ἢ νά δώσῃ σχέδιον πῶς

ΜΑΡΚΟΣ ΒΟΤΖΑΡΗΣ

πρέπει νά διευθυνθῶσι καὶ τὰ δύο· ὁ Τσακάλωφ εἰς τὴν Μάνην πρὸς τὸν Μαυρομιχάλην καὶ τὸν Μούρτσινον· καὶ ὁ Ἄναγνωστόπουλος εἰς τὴν Μολδαυο - Βλαχίαν πρὸς τὸν Νέγγρην, ὅλοι συστημένοι παρὰ τῆς Ἀρχῆς. Αἱ συστάσεις αὗται διέφερον πολὺ εἰς τὸ πνευμά των (α). Ἡ ἔννοια ἐκείνης τοῦ Ξάνθου πρὸς τὸν Καποδίστριαν ἦτο τοιαύτη.

«Τὰ δυσβάστακτα δεινά, διὰ τὰ ὁποῖα στεναρίζει πρὸ τοσούτων αἰώνων ἢ δυστυχῆς, ἀλλὰ ἔνδοξος, Ἑλλάς, ἡ Πατρίς μας, ὑπαγόρευσαν τὸ μέτρον τῆς ἐνώσεως εἰς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν ἄλλο ἀντικείμενον παρὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Πατρίδος. Ἐνήργησαν οὗτοι (παρίστατο ἐνταῦθα ἡ κατάστασις τῶν μέχρι τοῦδε πράξεων των μετὰ τὴν μεγαλυτέραν συντομίαν, καὶ ἠκολούθει ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς).

«Διοργανίσαντες τοιουτοτρόπως τὰ πράγματα, οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐπίστευσαν ἀδιστακτῶς, ὅτι ἤθελον βλάψει καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὴν ὁποίαν ἐπεχειρήσαν ὑπόθεσιν, ἂν δὲν ἔστρεφον τὸ ὄμμα καὶ τὰς ἐλπίδας των πρὸς τὸ λαμπρὸν Ἐποκείμενον τῆς Υ. Ε».

«Ὁ Κύριος Ξάνθος, ἀξίος τῆς ἐμπιστοσύνης μας, θέλει ἐξιστορήσει πᾶν, ὅ,τι δὲν ἠμποροῦμεν νά σημειώσωμεν ἐγγράφως... Εἰς τὴν Υ. Ε. ἀπόκειται ἡ περαιτέρω διεύθυνσις, ἢ ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία τῆς Ἐπιχειρήσεως...».

(α) Εἶναι αὗται αἱ πρῶται Ἐπιστολαί, αἱ ὁποῖαι ἐγράφησαν ὡς ἐκ μέρους τῆς Ἀρχῆς, καὶ ἐσφραγίσθησαν μετὰ τὴν Σφραγίδα τῆς. Δὲν εἶχον Ἡμερομηνίαν καὶ Τόπον, ἀλλὰ μόνον Χρονολογίαν.

Τοιουτοτρόπως οί Ἀρχηγοί τῆς Ἐταιρίας ἔδειξαν, ὅτι προησθάνθησαν τὴν ἀνάγκην, τὴν ὁποίαν μετέπειτα (1827), ἐξηγήθη πανδήμως τὸ Ἔθνος τῶν Ἑλλήνων.

Τῆς ἄλλης πρὸς τὸν Νέγρην.

«Ἡ Φιλικὴ Ἀρχή, λαβοῦσα τεκμήρια ἱκανὰ τοῦ εἰλικρινοῦς ζήλου, τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς παιδείας Σου, ἤξιωσε νὰ Σὲ προβιάσῃ εἰς Βαθμὸν ἀνώτερον, καὶ νὰ Σὲ καταστήσῃ διὰ τούτου εἰς θέσιν ἐνεργητικὴν, διὰ νὰ δυνηθῆς ἐν καιρῷ νὰ συνδράμῃς πρεπόντως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σκοπῶν τῶν Μεγάλων Ἱερέων τῶν Ἐλευσινίων. Εἶναι οὗτοι συμπατριῶταί Σου Ἕλληνες, καὶ δὲν πνέουν εἰμὴ τὴν Ἐλευθερίαν τῆς δυστήνου πατρίδος μας Ἑλλάδος».

«Ὁ Κύριος Ἀναγνωστόπουλος, χαίρων τὴν ἐμπιστοσύνην μας διὰ τὴν καθαρὰν ἀφοσίωσίν του εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς Πατρίδος, διετάγη νὰ μεταβῆ αὐτόσε, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ, ὅσα ἐπεφορτίσθη. Εἶναι δὲ ἐπιτεταγμένος νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν Σου, καθ' ὅσον δύναται».

«Οὕτω δὲ μὴ ἀμφιβállουσα, εἰς ὅ,τι ἐξεφράσθη, Σ' ἀπονέμει τὰς εὐλογίας τῆς...».

Παρόμοιαι ἦσαν καὶ αἱ ἄλλαι πρὸς τὸν Μαυρομιχάλην καὶ τὸν Μούρτσινον. Ἐξάγεται δέ, ὅτι βλέποντες οὗτοι κατὰ λόγον τινά, ὅποιον ἤθελε φέρει ἀποτέλεσμα ἢ ἀποστολὴ τοῦ Ξάνθου, διετέθησαν εἰς ἓνα τρόπον, ὥστε ὁ Ἀναγνωστόπουλος καὶ ὁ Τσακάλωφ νὰ ἔχωσι στάδιον ἀνοικτὸν εἰς τὴν ἐνδεχομένην ἀποτυχίαν τοῦ Ξάνθου. Ὁ Σέκερης ἀπεφασίσθη νὰ μένῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς κέντρον, συνεννοούμενος μὲ τοὺς λοιποὺς συν-

αδελφούς του εἰς τὰ ἀφορῶντα εἰδικῶς τὴν θέσιν των καὶ γενικῶς νὰ πράγματα τῆς Ἑταιρίας. Συνέθεσάν τινες μεταξύ των καὶ Σκυτάλην διὰ τὴν μυστικωτέραν ἀνταπόκρισιν. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος, προδιατιθέμενος κατ' ἓνα τρόπον, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεδέχθη ἀποστολήν, διεύθυνε πρὸ αὐτοῦ τὸν Γρηγόριον Δικαῖον (α), ἐφωδιασμένον μὲ τὰς ἀνηκούσας ὁδηγίας καὶ συστημένον πρὸς τὸν Νέγερην εἰς τὸ Ἰάσιον.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν φθάνει ὁ Γαλάτης εἰς Κωνσταντινούπολιν, χωρὶς νὰ δείξῃ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην μεταβολὴν εἰς τὴν μέχρι τοῦδε διαγωγὴν του. Συμβουλευόμενος μᾶλλον τὸ φανταστικὸν παρὰ τὸ κριτικὸν τῆς ψυχῆς του, ἀπέβλεπεν εἰς τὸν μοναδικὸν σκοπὸν τοῦ νὰ κατασταθῇ αὐτὸς τὸ ἀπειρίριστον κέντρον καὶ τὸ ταμεῖον τῆς Ἑταιρίας. Εἰς μάτην ἀγωνίζονται οἱ Ἀρχηγοὶ νὰ διαρρυθμίσωσι τὸ δύστροπον πνευμά του διὰ τῶν νουθεσιῶν καὶ τῶν θυσιῶν των. Συνετέλουν ὄλαι αὐταὶ εἰς οἰκονομίαν στιγμιαίαν. Ὁ Γαλάτης θρασὺς εἰς τὴν γλῶσσαν, ἀνήσυχος εἰς τὸν νοῦν, ἀπληστος ἀπὸ χρήματα, εἰς τόσας ἐξετραηγλίσθη ἀτοπίας, ὥστε παρὰ τὴν στενὴν σχέσιν του μὲ μίαν ὑποπτον Πρεσβείαν ἐτόλμησε νὰ ἐπαπειλῇ καὶ προδοσίαν (β)

(α) Αὐτόν, πολλὰ ἀσήμαντον Ἱεροδιάκονον πρῶτον, ἀλλὰ διαπρέψαντα μετέπειτα εἰς τὴν Ἐπανάστασιν, ἐσύστησεν ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, (καθ' ἣν ἐποχὴν εὗρίσκετο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν), πρὸς τὸν Ἀναγνωστόπουλον, ὅστις τὸν παραδέχθη εἰς τὴν Ἑταιρίαν.

(β) Μίαν τῶν ἡμερῶν ἐκίνησεν ὡς μαινόμενος εἰς τὴν οἰ-

ἄμεσον εἰς τοὺς Τούρκους. Ὡς τοιοῦτος ὑπώπτευν ὄλους τοὺς Ἑταίρους.

Ἡ Ἑταιρία σαλεύεται ἤδη. Παραλαμβάνει αὐτὴ εἰς τὴν ὀλομέλειάν της ἓνα Ἰθακήσιον (α), ὅστις συνήργησεν ὑπέρπολυ εἰς τὴν καταπράυνσιν τῆς τρομερᾶς ὀρμῆς τούτου τοῦ ἀνθρώπου. Θέλει νὰ ἀπαλλαχθῆ ἀπὸ αὐτόν· ἀλλὰ τίποτε δὲν ἐφαίνετο ἰκανὸν νὰ πείσῃ τὸν μακρυσμὸν του ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, μεχρισοῦ γράμματά τινε τῶν Πελοποννησίων, παρουσιασθέντα μεθοδικῶς καὶ πρὸς τοῦτον, καθὼς καὶ μυρίαί ἄλλαι ὑποσχέσεις τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Ἑταιρίας, ἐμψυχώνουσι τοὺς πλεονεκτικοὺς σκοποὺς του. Τοιουτοτρόπως πειθεται οὗτος νὰ συνακολουθήσῃ τὸν Τσακάλωφ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ Μάνην, διὰ νὰ συνεργήσῃ περὶ τῶν μέσων τοῦ μέλλοντος Πολέμου· καὶ ἀναχωρεῖ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1818, συνωδευ-

κίαν τοῦ Χαλῆτ Ἐφένδη. Κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν μετεμελήθη καθ' ὁδόν, ἐπιληχθεὶς ἀπὸ ἓνα συμπολίτην τοῦ Ἰθακήσιου, πρὸς τὸν ὅποιον ὠμολόγησε χωρὶς συστολῆν τὸν σκοπὸν του. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν οἰκίαν ἐκεῖνων, τοὺς ὁποίους ἤθελε πρὸ ὀλίγων στιγμῶν προδώσει, ἐρωτήθη, ποῦ ἦτο· καὶ αὐτὸς χαμογελῶν τοὺς λέγει τὴν ἀλήθειαν, προσθέτων· «Ἐκαμα τοῦτο· διότι σὰς ἐξήτησα τὰ Γράμματα τῶν Προσηλύτων, καὶ δὲν μ' ἐμπιστεύθητε καθὸ σύντροφον».

Οἱ Ἀρχηγοὶ μὲ ὅλα ταῦτα δὲν ἠμπόρουσαν νὰ πιστεύσωσιν, ὅτι ἐκινήθη εἰς παρόμοιον ἀνοσιούργημα. Μετ' ὀλίγον ὁμοῦ προφθάνουσιν ἐντρομοὶ ἓνας κατόπι τοῦ ἄλλου διάφοροι Ἐμποροὶ, πληροφορηθέντες τὸ συμβᾶν ἀπὸ τὸν ἴδιον κλοῖ-αρχον Ἰθακήσιον. Τότε ἐπίστευσαν τὴν ἐξαιρετικὴν κακουργίαν τούτου τοῦ ἀνθρώπου, ἀποφασίσαντες τὴν ἀμετάθετον ἐξόντωσίν του.

(α) Περὶ τοῦ ὁποίου εἶπομεν Σελ. 227, Σχόλ. β'.

μένος και ἀπὸ τὸν Δημητρόπουλον, μὲ πλοίαρχόν τινα Πετσιώτην. Ὁ Σέκερης συνιστᾷ εἰς τὰς Πέτσας πρὸς φίλους του τινὰς τὸν Τσακάλωφ.

Μετὰ τούτους ἠτοιμάσθησαν ὁ Ἄναγνωστόπουλος καὶ Ξάνθος· ἀλλὰ δὲν ἀνεχώρουν, πρὶν ἢ μάθωσι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποστολῆς τοῦ Τσακάλωφ ὡς πρὸς τὸν Γαλάτην. Ὁ Ἄναγνωστόπουλος τότε διέθεσε, τὸ ὅποιον μέχρι τοῦδε ἐκράτει Ἄρχειον καὶ τὴν Σφραγίδα τῆς Ἐταιρίας. Φαίνεται δέ, ὅτι μέρος τῶν Γραμμάτων καὶ σχεδίων ἔλαβεν ὁ ἴδιος, καὶ τὰ λοιπὰ ἐναπέθεσεν εἰς φίλον του τινά.

Ὁ Τσακάλωφ φθάσας εἰς τὰς Πέτσας ἐπροσπάθει νὰ πείσῃ τὸν Γαλάτην, διὰ νὰ διευθυνθῶσιν εἰς τὴν Μάνην· αὐτὸς ὁμως ἐπέμενεν εἰς τὴν ἐκ τῆς Τριπολιτσᾶς διέλευσίν του, λέγων, ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἐνταμώσῃ ἐκεῖ ἓνα φίλον του Ἰατρὸν Ἐπιτανήσιον. Πρὸς τὰς ἄλλας καὶ ἡ περίστασις αὐτῇ ἐπεσφράγισε, τοὺς ὁποίους εἶχεν οὗτος κακοῦς σκοποῦς. Ὁ Τσακάλωφ συμμορφώνεται εἰς τὴν πρότασίν του· τὸν πείθει δὲ νὰ περιγηθῶσι πρῶτον μνημεῖά τινα τῆς Ἀρχαιότητος εἰς τὴν καταντικρὺ Ἐρμιόνην, ὅπου μετέβησαν. Αὐτὸς καὶ ὁ Γαλάτης βηματίζονται εἰς παραλληλόγραμμον. Ἐφθασαν εἰς ἓν κοίλωμα, ὅπου ὁ Δημητρόπουλος εἰδοποιεῖ διὰ νεύματος τὸν πρῶτον, ὅτι εἶναι ἡ ὄρα. Ὁ Τσακάλωφ ἐντεῦθεν δὲν προοδεύει, ὑποκρινόμενος, ὅτι παρατηρεῖ τι. Ὁ Δημητρόπουλος λαμβάνει τὴν θέσιν του καὶ πυροβολεῖ τὸν Γαλάτην. Αὐτὸς καὶ πληγωμένος ἀποσύρει τὸ ξίφος, καὶ ὀρμᾷ κατὰ μέτωπον πρὸς τὸν φονέα του. Ὅς τις τὸν πυροβολεῖ ἐκ δευτέρου

εἰς τὸ στήθος καὶ τὸν θανατώνει (α). Τοιοῦτον ἐστάθη τὸ τέλος τοῦ διαβοήτου Γαλάτου κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1819 (β).

(α) Ὁ Γαλάτης ἐξησεν ὡς 1/4 τῆς ὥρας. Κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας στιγμὰς τοῦ ἐφώνηξε δακρυρροῶν «Ἄχ! Μ' ἐφάγτε! Τί σᾶς ἔκαμα;» Ὁ Δημητρόπουλος συντρίβεται καὶ περιχέεται ἀπὸ δάκρυα. Πλησιάζας δὲ τὸν ψυχροραοῦντα, λέγει· «Ὡ δυστυχῆ ἄνθρωπε! Τὰ δάκρυά μου εἶναι ὁ μάρτυς τῆς καρδίας μου, ὅτι σ' ἔλυπούμην· ἀλλὰ πῶς ἄλλως ἦτο δυνατόν νὰ γλυτώσωμεν ἀπὸ τὴν ἀνοικόνουμητον κακίαν σου;»

Ὁ Τσακάλωφ, ἀκούσας τὴν πρώτην πιστολιάν, ἐνόμισεν, ὡς φαίνεται, ὅτι ἐκτυπήθη ὁ ἴδιος, καὶ ἔφυγε μὲ πολλήν ταχύτητα εἰς μίαν ὄπην ἑνὸς πλησίου ὑψώματος, ὅθεν παρετήρει τὸ ἀποβησόμενον τῆς τραγικῆς ἐκείνης σκηνης.

(β) Ἀπὸ τὸ συμβάν τοῦτο ἔλαβόν τινες τὴν αἰτίαν τοῦ νὰ εἴπωσιν, ὅτι ἡ Ἑταιρία ἐθανάτωσε πολλοὺς. Ἀποκρινόμεθα μὲ τὸν θετικώτερον τρόπον, ὅτι ἡ Ἑταιρία δὲν ἐθανάτωσεν ἄλλον παρά τὸν ἀναφερόμενον Γαλάτην, ἀφοῦ μάλιστα μετεχειρίσθη ὅλα τῆς τὰ μέσα, διὰ νὰ τὸν ἐπαναγάγῃ εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν τιμὴν τῶν ὄρκων του. Μὲ ἄλλους λόγους ὁ ἀμερόληπτος παρατηρητὴς δύναται νὰ γνωρίσῃ, ἀπ' ὅσα ἐξεθέσαμεν, ὅπόσον οἱ Ἀρχηγοὶ τῆς Ἑταιρίας ἐπροσπάθησαν νὰ προλάβωσι τὰ αἴτια, τὰ ὅποια ἠμπόρουν νὰ τοὺς φέρωσιν εἰς παρομοίαν δυσάρεστον θέσιν. Ἄλλ' ὅτε ἐβλεπον τὴν κακίαν ἀδιόρθωτον καὶ παίζουσαν μὲ τοῦ ἔθνους τὴν τύχην, δὲν ἤθελον ἐπαινεθῆ, φρονουμέν, σεβόμενοι τὸν θάνατον ἑνὸς ἀντ' ἐκείνου ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἄν εἶπη τις, ὅτι ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἀλάνθαστος προσοχὴ εἰς τὰς παραδοχὰς παρομοίων ἐπικινδύνων ἀνθρώπων, καὶ περισσοτέρως μὲ νοῦν καὶ μέθοδον παρατήρησις εἰς τὰ πράγματα· τὸν τοιοῦτον παραπέμπομεν εἰς τὴν Ἱστορίαν, διὰ νὰ ἴδῃ, ὅτι αἱ καταχρήσεις καὶ αἱ προδοσίαι δὲν ἐλειψάν ποτε μήτε ἀπὸ τὰ θεῖα κατὰ παραχώρησιν, μήτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα κατὰ δυστυχίαν. Ἐντὸς τῶν δώδεκα Μαθητῶν τοῦ

Μετὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην ὁ Τσακάλωφ καὶ Δημητρόπουλος κατέφυγον ἀμέσως διὰ τῶν Πε-
 τσῶν εἰς τὴν Μάνην. Ἡ Τουρκικὴ Ἐξουσία ἔλα-
 βε τὴν αἰτίαν τοῦ νὰ ὑποβάλη εἰς πρόστιμον
 τὴν Πελοπόννησον. Μετ' ὀλίγον ἐζήτησεν ἐπιμό-
 νως ἀπὸ τὸν Μαυρομιχάλην τοὺς ἐνεργοὺς τῆς
 δολοφονίας· ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη τὴν εἰς τὰς ἐπαρ-
 χίας του διαμονὴν τοιούτων ἀνθρώπων. Ὁ Τσα-
 κάλωφ τελευταῖον ἐβιάσθη νὰ μεταβῇ εἰς τὴν
 Πίσαν τῆς Ἰταλίας, ὅπου διέμεινε σχεδὸν μέχρι
 τῆς ρήξεως τοῦ Πολέμου (α).

Μόλις ἡ Ἐταιρία ἐλευθεροῦται ἀπὸ τὸν Γαλάτην
 καὶ περιπλέκεται μετέπειτα κινδυνεύουσα ἀπὸ τὸ
 φιλέκδικον τοῦ Εὐσταθίου Ἀρχιμανδρίτου, ἀδελφοῦ
 τοῦ θανατωθέντος. Ἀφοῦ ἐπέφερον οὗτος τὴν με-
 γαλυτέραν ἀνησυχίαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου
 δὲν ἠδυνήθη νὰ ἱκανοποιηθῇ, δωροδοκεῖ κά-
 ποιον Φωκᾶν Σφαέλλον, καὶ τὸν ἀποστέλλει εἰς
 Γαλάτσι, διὰ νὰ δολοφονήσῃ τὸν Ἀναγνωστόπου-
 λον καὶ Δικαῖον. Ἦδη ἡ Ἐφορία τοῦ Γαλατσίου
 εἰδοποιεῖται ἐγκαίρως, καὶ ὁ Σφαέλλος ἐνεδρεύε-

Χριστοῦ ἐφάνη ἓνας Ἰούδας, καὶ εἰς τὴν ἀπέραντον Ἐκκλη-
 σιαστικὴν Ἱστορίαν βλέπομεν πολλοὺς ψευδοΧρίστους καὶ
 ψευδοΠροφήτας. Τέλος πάντων θεωροῦμεν, ὅτι οἱ Ἀρχηγοὶ
 τῆς Ἐταιρίας δὲν εἶναι μεμπτέοι, ἀν ἐπιμώρησαν τὴν κακίαν.

Δὲν εἶναι ἐπίσης ἀληθινόν, ὅτι οἱ ἴδιοι ἐθανάτωσαν καὶ
 τὸν Καμαρηνόν. Τὸ συμβᾶν τοῦτο προήλθεν ἀπ' εὐθείας ἐκ
 μέρους τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως Ὑψηλάντου (Ζή-
 τει Ἐποχ. Δ', Κεφ. Α'), καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Ἐταιρία παρέ-
 δωσεν εἰς τοῦτον τὰς ἡνίας τῶν ὑποθέσεών της, καὶ δὲν
 ἐνήργει πλέον.

(α Ἰδε Ἐποχ. Δ', Κεφ. Α'.

ται λαμβάνων ἄρκετὰς πληγὰς, πρὶν ἢ εἰσέλθῃ εἰς Γαλάτσι. Μεταμελεῖται οὗτος εἰς τὴν δυστυχίαν τοῦ αὐτῆν, περιθάλλεται ἀξιούμενος συγγνώμην διὰ δευτέρων ἁγνισμῶν, καὶ πίπτει ἔπειτα μαχόμενος εἰς τὸ Δραγασάνι. Ὁ Ἀρχιμανδρίτης κατέβη ἀκολούθως εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου προέλαβον φθάσασαι αἱ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁδηγαί, συνοδευόμεναι καὶ μὲ τὴν λεπτομερῆ σημείωσιν τῶν χαρακτηριστικῶν τούτου. Κατὰ τὴν Κόρινθον ἐμελλεν οὗτος νὰ θυσιασθῆ ἀφεύκτως, ἂν ὁ Θ. Ρένδης δὲν ἀνεδέχετο τὴν ἐγγύησιν τῆς ἡσύχου διαγωγῆς του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Διαγωγή κινδυνώδης τοῦ Δικαίου εἰς Μολδοβλαχίαν. Ὀλόμ-
μπις, Σάββας καὶ Καραβιάς — Φόβοι τῶν Ἀρχόντων —
Γεώργιος Λεβέντης — Μεθοδεύματα Ἀναγνωστοπούλου
— Πρώτη Ἐφορία τοῦ Γαλατσίου. Καθήκοντα — Προσ-
βολαὶ τῶν πνευμάτων — Νέγρης καὶ Ἀναγνωστόπουλος,
ἢ τὰ περὶ τῆς Ἐφορίας τοῦ Ἰασίου — Ἐνέργειαι καὶ
πνεῦμα τῆς ὀργανιζομένης Σχολῆς διὰ τὴν Πελοπόννησον
— Ἐγκύκλιοι τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου. Ἀποτελέ-
σματα — Βοήθειαι διάφοροι τοῦ Λεβέντη — Ἐφορία Βου-
κουρεστίου — Νεόφυτος Δούκας.

Τὸ συμβὰν τοῦ Γαλάτη δὲν ἤργησε νὰ γνωστο-
ποιηθῆ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν δι' ἐπίτηδες ἀ-
πεσταλμένου. Τοῦτο ἐβαλεν ὄλους εἰς θέσιν πλέον
ἐνεργητικὴν. Κατὰ τὰ τέλη Νοεμβρίου ἀναχωροῦ-
σιν εἰς Γαλάτσι ὁ Ἀναγνωστόπουλος καὶ Ξάνθος,
φθάσαντες τέλη Δεκεμβρίου. Ὁ Ξάνθος, ἐφοδια-
σθεὶς χρηματικῶς παρὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου,
ἔλαβε τὴν εἰς Πετρούπολιν διεύθυνσίν του· ὁ δὲ
Ἀναγνωστόπουλος, ἐτοιμαζόμενος διὰ τὸ Ἰάσιον
παρατηρεῖ εἰς τὰ πνεύματα ἕνα διερεθισμὸν τό-
σον μέγαν, ὅσον ἦτο πρόωρος καὶ ἐπίφοβος.
Ὁ Δικαῖος ἐναντίον τῶν ὀδηγῶν του ἐξήπλωσε
τὸν Προσηλυτισμὸν ἄνευ διακρίσεως καὶ εἰς τὰς
δύο Ἡγεμονείας τοῦ Ἰασίου καὶ Βουκουρεστίου, κι-
νούμενος ἀπὸ ὑπέρμετρον ἐνθουσιασμόν, καὶ βοη-
θούμενος ἀπὸ τὴν φυσικὴν του παρρησίαν καὶ
τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Ἱερατικοῦ τοῦ σχήματος. Ἡ
Ἰαχία καὶ ἡ Μολδαυία παρίστατο ἤδη ἄλλη
Ἑλλὰς διὰ τὸ πλῆθος τῶν μετοίκων καὶ παρε-
πιδήμων Ἑλλήνων, οἱ περισσότεροι τῶν ὀποίων

είχον καὶ αἰσθήματα καὶ χρήματα.

Τὸ τολμηρότερον παρὰ τὰ ἄλλα κίνημα τοῦ Δικαίου ἦτο τὸ νὰ φρονηματίσῃ τὸν Γεώργιον Ὀλύμπιον, τὸν Σάββαν Καμινάρην καὶ Βασίλειον Καραβιᾶν, ὅτι ἡ Ἐπανάστασις κινεῖται μετ' ὀλίγον, πρέπει νὰ εὐρεθῶσιν ἔτοιμοι οὗτοι, καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἔρχεται ὁ Ἀναγνωστόπουλος, ἀπεσταλμένος παρὰ τῆς Ἀρχῆς, διὰ νὰ διαθέσῃ τὰ πάντα. Οἱ πολεμικοὶ αὐτοί, πρόθυμοι εἰς περίστασιν τοιαύτην, συναμιλλῶνται καὶ μεταχειρίζονται δλην τὴν δραστηριότητά των.

Ἡ κίνησις αὕτη, ἦν καὶ μυστική, διήγειρε τὴν περιέργειαν καὶ τοὺς φόβους τῶν Ἀρχόντων. Τὰς ὑποψίας των περὶ ταραχῆς τινος ἀνέφερον οὗτοι πρὸς τὸν Ἡγεμόνα Α. Σοῦτσον, ὅστις συγκαλεῖ τὸ Συμβούλιόν του καὶ τοὺς ἐκεῖ Προξένους τῶν Δυνάμεων, καὶ ἐμπιστεύεται τὴν φροντίδα τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ πράγματος πρὸς τὸν Γεώργιον Λεβέντην, Διερμηνέα τῆς Ρωσικῆς Πρεσβείας. Αὐτὸς γνωρίζων, ὅτι δὲν ἤξευρον οἱ Ἐντολεῖς του, οἰκονόμησε μὲ πολλὴν φρόνησιν καὶ πατριωτισμὸν τὴν ὑπόθεσιν. Μολοντοῦτο κυριεῦει ἤδη φόβος μέγας καὶ τοῦτον, καὶ τὸν Νέγρην καὶ πολλοὺς ἄλλους ἐκ τῶν φρονιμωτέρων Προσηλύτων, ἐνθ' δὲν ἐννόουν, ὁποίας εἶχε βάσεις τὸ πνεῦμα τοῦ Δικαίου. Μίαν δὲ ἔτρεφον μικρὰν παρηγορίαν εἰς τὴν προμηνυομένην παρ' αὐτοῦ τοῦ Δικαίου ἀφιξιν τοῦ Ἀποστελλομένου ἐκ μέρους τῆς Ἀρχῆς.

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος εἰδοποιεῖται πάραυτα ἀπὸ τὸν Νέγρην περὶ ὄλων τούτων. Ἡ τοιαύτη τῶν πραγμάτων κατάστασις τὸν ἐμπνέει φόβον καὶ

λύπην ένταυτῷ εἰς τρόπον, ὥστε συλλογίζεται ν' ἀκολουθήσῃ ἤδη ἔν ἀπὸ τὰ δύο· ἢ ν' ἀποσυρθῇ εἰς μέρος τι μυστικόν, μέχρις οὐ δειχθῇ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς Ἀποστολῆς τοῦ Ξάνθου· ἢ νὰ ἐπινοήσῃ μέσον τι ἐπιτήδειον εἰς τὸ νὰ διαχύσῃ τὴν ὑπάρχουσαν ταραχὴν τῶν πνευμάτων. Τὸ δεύτερον ἦτο προτιμότερον. Ἄλλως ἤθελε προσθέσει εἰς τὸν τρέχοντα βρασμὸν νέας ὑποψίας μὲ τὴν μυστικὴν φυγὴν του.

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος παρετήρησεν, ὅποσον ἐκπλήττοντο τὰ πνεύματα ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ νεοφανῆ ἐπιτηδεύματα ἀναφορικῶς ὡς πρὸς τὴν Ἐπανάστασιν. Εἶδεν ἀφ' ἑτέρου μέρους, ὅποια ἐγίνοντο μεγάλοι καταχρήσεις, καὶ ὅποσον ἀπεκαθίστατο ἐπικινδυνωδεστέρα ἢ προἰούσα ἐπισώρευσις ἀνωφελῶν ὑποκειμένων. Εἰς παρομοίαν λοιπὸν ἐλλεινότητα στοχάζεται ὡς καταλληλότερον μέσον, ἱκανὸν καὶ τῶν πραγμάτων τὴν διόρθωσιν νὰ ἐπαναφέρῃ καὶ ένταυτῷ νὰ προξενήσῃ σέβας καὶ φόβον: στοχάζεται ἔν εἶδος Ἐποπτῶν, ἐπιφορτισμένων τὴν ἀπόλυτον ἐξέτασιν καὶ παρατήρησιν ὄλων τῶν πράξεων καὶ τῶν κινήματων παντὸς Ἐταίρου, ὅποιοιδήποτε ἤθελεν εἶσθαι βαθμοῦ καὶ τάξεως. Ἐντεῦθεν ἔχουσι τὰς ἀρχὰς των αἱ Ἐφορίαι.

Πρὶν ἢ συστηθῶσιν εἰς καμμίαν τῶν Μητροπόλεων τῆς Μολδαυο - Βλαχίας, ἔκρινεν εὐλογον οὗτος νὰ κάμῃ ἀπόπειράν τινα τοῦ, περὶ οὗ ὁ λόγος, μέτρου εἰς παράμερον θέσιν, διὰ νὰ δοκιμασθῇ ὀλιγώτερον ζημιῶδες τὸ ἀποτέλεσμα εἰς ἐνδεχομένην τινὰ ἀποτυχίαν. Τοιαύτη ἐστάθη κυρίως ἡ αἰτία τοῦ σχηματισμοῦ πρώτης Ἐφορίας

εις τὸ Γαλάτσι. Συνίστατο αὐτῇ ἀπὸ πέντε τὰ εὐύποληπτότερα ὑποκείμενα τῆς παραλίου ἐκείνης Κωμοπόλεως· καὶ μεταξὺ τούτων ἦσαν ὁ Ἴσπραύνικος Δημήτριος Θέμελης (Πάτιμος), ὁ Παχάρνικος Νικόλαος Γρυπάρης (Σίφνιος), ὁ Μεγαλέμπορος τοῦ τόπου Δημήτριος Παππαγιαννόπουλος, καὶ ὁ Σέργιος Πρασσᾶς. Πρῶτον ἤδη μετὰ τόσους αἰῶνας ἀναγεννᾶται τὸ πολιτικὸν σύστημα τῶν Ἐφόρων τῆς Σπάρτης.

Τὰ χρέη τῶν Ἐφόρων τούτων ἐκανονίζοντο δι' ἑνὸς Ἐγγράφου, ὑπογεγραμμένου παρὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου μὲ ἐν Ἑλληνικὸν Ὄνομα καὶ ἐν Σημεῖον. Ἦσαν δέ·

Α'. Οἱ Ἐφοροὶ, ἅμα ἀναλάβωσι τὰς ἐργασίας, νὰ πληροφορηθῶσι μὲ θετικότητα ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Προσηλύτων περὶ τῆς διαγωγῆς ἑνὸς ἐκάστου καὶ περὶ τῆς καταστάσεώς των. Τούτων ὅλων ἢ ἔρευνα νὰ ἐνεργηθῆ μὲ τὸν μυστικώτερον τρόπον.

Β'. Νὰ συναθροίσωσιν ἀπ' ὅλους τοὺς κατηχητὰς Ἱερεῖς τὰς Διδασκαλίας ἐπὶ λόγῳ μελλούσης ἀνασκευῆς διὰ τὰς δοθείσας εἰς τὴν Ἀρχὴν ὑποψίας προδοσίας τινός. Εἰς καθένα δὲ τούτων νὰ δίδωσιν Ἀπόδειξιν διαλαμβάνουσαν μόνον τὴν λῆψιν καὶ ὑπογεγραμμένην μὲ τὸ Σημεῖον, τὸ ὁποῖον ἤθελεν ἐγκρίνει νὰ λάβῃ ἢ Ἐφορία ἅπαξ.

Γ'. Ἐπεβάλλετο ἢ αὐστηρὰ φροντίς τοῦ ν' ἀπαγορευθῶσιν οἱ Κατηχηταὶ Ἱερεῖς νὰ δέχωνται ἀπολύτως καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν ἐγκρισίν των, ὡς πρότερον, ὅποιον τύχη.

Δοθείσης δὲ περιστάσεως, ὅτε Ἱερεὺς τις ἤθελέ τινα ὡς ἄξιον τοῦ Μυστηρίου, ἐχρεώσται, πρὶν εἶπη τὸ

παραμικρὸν εἰς τὸν κατηχηθησόμενον, νὰ παρουσιάσῃ πρὸς τὴν Ἐφορίαν ἐγγράφως, ἢ προφορικῶς, τὰς ιδιότητας, τὴν κατάστασιν καὶ τὸν τόπον τῆς γεννήσεως καὶ διαμονῆς τοῦ ὑποκειμένου.

Ἄν αὕτη ἤθελεν ἐγκρίνει τὸ προβαλλόμενον πρόσωπον, ἐνήργει μόνη τὴν παραδοχὴν του εἰς τὴν Ἐταιρίαν, ἐὰν δὲν ἐχαίρετο ὁ προτείνων Ἰερεὺς καλὴν ὑπόληψιν.

Δ'. Ἐπεβάλλετο ὡσαύτως εἰς τοὺς Ἐφόρους τὸ χρέος τοῦ νὰ ἐμποδισθῶσι τοῦ λοιποῦ αἱ συνεισφοραὶ τῶν εἰσερχομένων εἰς τὴν Ἐταιρίαν.

Ἐὰν οὗτοι εὐηρεστοῦντο οἰκαιοθελῶς νὰ προσφέρωσι ποσότητά τινα χρηματικὴν, αὕτη παρακατετίθετο τότε εἰς τὴν Ἐφορίαν, δίδουσιν τὴν ἀναγκαίαν Ἀπόδειξιν τῆς παραλαβῆς.

Ἄποιοσδήποτε δὲ ἤθελε ζητήσῃ ἀπ' αὐτὴν χρήματα ἄνευ ἐγγράφου διαταγῆς τῆς Ἀρχῆς, ὁ τοιοῦτος νὰ ἀποβάλληται, τὸ δὲ ὄνομά του νὰ σημειοῦται εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς.

Ε'. Αἱ Ἐφορίαι ὑποχρεοῦντο νὰ ἔχωσι μεταξὺ τῶν τακτικῆν Ἀλληλογραφίαν· τὰ δὲ Ἐγγραφάτων νὰ ὑπογράφωνται μὲ τὸ Ἑλληνικὸν Ὄνομα, προστιθεμένου πρὸς ἀριστερὰ καὶ τοῦ παραδεχθέντος ἅπαξ Σημεῖου (α).

Ἦσαν ἐπίσης ὑπόχρεοι νὰ εἰδοποιῶνται συναλλήλως περὶ ὅλων τῶν συμβαινόντων εἰς τὸ τμήμα καὶ τὴν μυστικὴν διοίκησιν τῶν: δηλονότι

(α) Λόγου χάριν· Ἡ Ἐφορία τοῦ Γαλατισίου, γράφουσα πρὸς ἐκείνην τοῦ Βουκουρεστίου, ὑπεγράφετο οὕτω (τὸ Σημεῖόν τῆς) ΑΡΧΙΔΑΜΟΣ· ἢ ἄλλη δὲ ἀποκρινομένη (τὸ Σημεῖόν τῆς) ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ.

περί έρευνών τῆς Ἐξουσίας, περί ύποψιῶν προδοσίας, περί εἰδήσεων πολέμου κτλ. Ἡ παραμέλησις τοιούτων περιστατικῶν δὲν ἔδικαιοῦτο μὲ καμμίαν πρόφασιν.

ΣΤ'. Ἡμπόρουσιν αἱ Ἐφορίαι εἰς περίστασιν ἄλλως ἀνοικονόμητον νὰ ἐπεμβαίνωσι καὶ εἰς θάνατόν τινος προδότου. Εἶχον ὅμως τὴν εὐθύνην ν' ἀποδείξωσι δι' Ἀναφορᾶς τῶν πρὸς τὴν Ἀρχὴν τὰς πλέον σαφεῖς αἰτίας, μαρτυρουμένας καὶ ἀπὸ τὰ εὐποληπτότερα ὑποκείμενα τοῦ τόπου, ὅπου ἐπράχθη τὸ ἔγκλημα.

Ζ'. Τελευταῖον οἱ Ἐφοροὶ ἔπρεπεν ἀναγκαίως νὰ συνεδριάζωσι δις τῆς ἑβδομάδος κατὰ Τετράδην καὶ Σάββατον· περιστάσεως δὲ κρισίμου δοθείσης, καὶ καθημέραν. Εἰς ὅλας δὲ τὰς συνεδριάσεις τῶν ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ στρέφωσιν ὅλας τὴν προσοχὴν τῶν εἰς τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν ἐπιβαλλομένων χρεῶν τῶν.

Ἡ Ἐφορία τοῦ Γαλατσίου, ἀκολουθοῦσα κατὰ γράμμα τὰς ὁδηγίας τῆς, προώδευσε τόσον, ὥστε τὸ πᾶν ἐξωμαλύνθη ἐντὸς ὀλίγου (α). Ἡ εὐ-

(α) Πρέπει νὰ εἰπωμεν, ὅποιαν ἐπροξένησεν ἡ σύστασις τῆς ἔκκληξιν καὶ σεβασμόν. Ὁ πεκαυδευμένος ἤρχισε βλέπων ἐν μέλλον καλόν, καὶ ὁ ἀπαιδευτός σφφρονιζόμενος καὶ ἐλπίζων. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἐγένετο λόγος περὶ Ἐταιρίας εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Νέγρη μεταξὺ τούτου, τοῦ Στεφάνου Δούγκα, τοῦ Βενιαμίν Λεσβίου καὶ τοῦ Εἰδοθαθίου Ἰατροῦ. Πρὸς τὰ πολλὰ τῶν ἄλλων ὁ Δούγκας ἐξεφράσθη καὶ τοῦτο· Τώρα βλέπω εἰς τὴν σύστασιν τῶν Ἐφοριῶν βουλάς ὑψηλάς καὶ σκέψεις ὀρίμους.

Ἡ εἰδησις τῆς συστάσεως τῆς ἐν Γαλατσίῳ Ἐφορίας διεδόθη ἀστραπηδόν καθ' ὅλα τὰ μέρη, ὅπου ὑπῆρχον Ἐται-

τυχής αὐτῆ ἐκβασίς ᾠδήγησε τὸν συστηματικὸν στοχασμὸν τῆς καθιδρύσεως παρομοίων Καταστημάτων καὶ εἰς ἄλλους τόπους. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἤδη, δεδιδαγμένος ἐκ τῆς πείρας, μεταβαίνει εἰς τὸ Ἰάσιον, ὅπου εὕρισκε ὄλον τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν προθυμίαν εἰς τὴν σύστασιν Ἐφορίας. Μεολοντοῦτο φαίνεται κατ' ἓνα τρόπον ἐμποδιζόμενον τὸ ἔργον ἕνεκα τῆς ματαιοδοξίας τοῦ Νέγρη, τοῦ ὁποῦ ἢ τότε διαγωγὴ προεικόνισε κάλλιστα τὴν μετέπειτα εἰς τὴν Ἑλλάδα (α).

ροι, καὶ παντοῦ περιέμενον ἀνυπόμονοι τὴν σύστασιν τοιούτων Καταστημάτων. Τόσος ἦτον ὁ ἐνθουσιασμός, ὥστε, ὅπου δὲν εὐκολύνετο νὰ ὑπάγῃ ὁ Ἀναγνωστόπουλος, ἐκεῖ ἐνεργεῖτο ὁ σχηματισμός Ἐφορίας μὲ ἀπλοὺν γράμμα τοῦ ἰδίου ἐπὶ τῇ προτάσει τῶν εὐύποληπτοτέρων Ὑποκειμένων. Παρόμοιον τι ἠκολούθησε πρῶτον εἰς τὸ Ἰσμαῖλι, καὶ ἔπειτα εἰς ἄλλα μέρη.

Μετὰ τὴν ὑπαρξιν τῶν Ἐφοριῶν ἐλήφθησαν ὄλαι αἱ Διδασκαλῖαι ἀφέθησαν δὲ εἰς ἐκείνους μόνους, ἀπὸ τοῦς ὁποῖους οἱ Ἐφοροὶ ἐνόμισαν περιττὸν νὰ τὰς ἀφαιρέσουν.

Ὅσοι περίεργοι ἠρώτων, τί ἄρα τρέχει; ἤκουον εἰς ἀπάντησιν ἐπιτετηθευμένην τινὰ φήμην· Ἡ Ἀρχὴ παρατηρεῖ τὰ κινήματα τῶν Μελῶν τῆς.

(α) Χρῆσται τις εἰς τὴν δικαιοσύνην νὰ εἶπῃ, ὅ,τι καλὸν ἢ κακὸν εἶχεν ὁ ἄνθρωπος οὗτος. Ἠγάπα τὴν Ἐλευθερίαν, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον τὴν δόξαν του : Μὲ ἄλλους λόγους, ἦτο φιλελεύθερος, καθόσον προείχετο τῆς ἐλευθερίας· καὶ ἀπεσπάτο ἀπὸ τὸ Ἀρχοντολόγιον, καθόσον ἐβλεπεν, ὅτι ἡμῶν νὰ ὑπερτερῆσῃ τοὺς ἀντιζήλους του μέν ἄλλο μέσον—Εἶχε τὴν φιλοτιμίαν τοῦ νὰ παραλληλίσῃ τὰ μέσα ἀπὸ τὰ ὅποια ἡμῶν νὰ ἐλπίζῃ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐπιθυμίας του, γιὰ νὰ προκρίνῃ ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον τὸν διέκρινε φίλον τοῦ ἔθνους του : Ἄν ἐβλεπε δηλονότι, ὅτι ἡμῶν νὰ ἔχῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὅ,τι τὸν ἐπρόσφερον ἡ Μολδαυτα,

Τὸ νεοφανές εἶδος τῶν Ἐφοριῶν, ἐνῶ ἔδωσε βελτίωσιν σημαντικὴν εἰς τὰ πράγματα, προσέβαλλεν ἐνταυτῷ καὶ τὰ πνεύματα τῶν προσηλύτων Ἑλληνοβοιάρων. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη κατήνησε τὸ ἀντικείμενον πολλῶν σκέψεων· καὶ τόσῳ πλεον, ὅσῳ ὁ Νέγρης ὑπεκίνει ὅλα ταῦτα μὲ μόνον τὸ σκοπὸν τοῦ νὰ δυνηθῇ νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν Ἀρχήν. Τοῦτο ἦτο τὸ ἀντικείμενον, περὶ τὸ ὁποῖον ἐστρέφοντο ὅλοι οἱ ὑπὸ διάφορα προσχήματα στοχασμοὶ του.

Ἦθελεν αὐτὸς τὴν σύστασιν τῆς Ἐφορίας εἰς ἴασιον· ἐπρότεινεν ὅμως, ἂν καὶ μὲ πολλὴν εὐγένειαν, ὡς Μέλη Προσηλύτους τινὰς ἐκ τῶν φίλων του. Ἡ πρότασις αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν δυσαρεσκείας εἰς τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Ἑταίρων, καὶ προέρχονται ἐντεῦθεν νέαι ἀρχαὶ διχονοιῶν.

προετίμα τὴν Ἑλλάδα— Δὲν ἐκτίθετο εἰς τὴν πάλιν διὰ χρήματα, ἀλλὰ διὰ τὴν νίκην τῶν δοξασιῶν του. Καί, ἂν τις ἐδοκίμαζε νὰ ἀντιτάξῃ λόγους ἀναιρετικούς εἰς τοὺς στοχασμοὺς του, ἦτον ἔτοιμος, ἂν ἤμπόρει, νὰ τὸν καταστρέψῃ κυριευόμενος ἀπὸ τὴν μεγαλυτέραν ἰδιογνωμίαν— Ἐγίνετο ὠφέλιμος, καθόσον τις ἐπιτηδεύετο νὰ τὸν φρονηματίσῃ πλαγίως ὁποιονδήποτε στοχασμόν. Τοιοῦτοτρόπως ἀντανακλωμένη ἡ ἰδέα αὐτὴ ἀπὸ τὴν κεφαλὴν του, ὑπεστηρίζετο μ' ὄλην τὴν συνήθη εἰς τοῦτον δραστηριότητα καὶ ἐτοιμολογίαν— Ἄοκνος εἰς τοὺς κόπους, τολμηρὸς, παιδείας ἀρκετῆς καὶ ἠθικῆς γενναίας ἦτο μ' ὄλην τὴν δξύνοντιάν του πολλὰ μάταιος καὶ πολλὰ δύσκολος εἰς τὸ νὰ κρύπτῃ τὰ πάθη του.

Τὸ Γράμμα τῆς Ἀρχῆς, (περὶ τοῦ ὁποίου ἀνεφέραμεν Σελ. 226) ἔλαβεν οὗτος ἕνα μῆνα πρὸ τῆς συνεντεύξεώς του μὲ τὸν Ἀναγνωστόπουλον. Τόσον δὲ ἐνθουσιάσθη, ὥστε, ἀφοῦ τὸ ἐκοινοποίησεν εἰς πολλοὺς τῶν Ἑταίρων τοῦ Ἰασίου, ἔτρεξεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον, κάμων καὶ ἐκεῖ τὸ ἴδιον.

Τελευταίον τὰ Μέρη ἐναπέθεσαν τὴν ἐκλογὴν τοῦ προσωπικοῦ εἰς τὸν Ἀναγνωστόπουλον, ὅστις ὠνόμασεν ἐξ ἀνάγκης ἑπταμελῆ τὴν Ἐφορίαν, συγκερασμένην καὶ ἀπὸ τὰ δύο διχονοοῦντα Μέρη. Ἄλλ', ἐνῶ ἔμελλε νὰ δοθῆ τὸ Ἐπικυρωτικὸν Ἐγγραφοῦν, ὁ Νέγρης προτείνει τὴν ἐπιθυμίαν του εἰς τὸ νὰ ὑπογράψῃ καὶ αὐτός. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος δὲν ἐνδίδει, δι' ὅσας ἤθελον κάμει πολλοὶ παρατηρήσεις, καὶ δι' αὐτὴν τοῦ Νέγρη τὴν πολιτικὴν πρόβλεψιν· «Ἐγὼ δὲν εἶμαι, ἀποκρίνεται, εἰμὴ ἐν πιστὸν ὄργανον τῆς Ἀρχῆς εἰς παρομοίας ἐπιχειρήσεις· ἐπομένως δὲν ἠμπορῶ νὰ πράξω τὸ παραμικρὸν παρὰ τὰς ὁδηγίας μου, χωρὶς νὰ ὑποπέσω εἰς βαρεῖαν εὐθύνην. Κρίνε λοιπόν, ἂν δέχεται ἡ εὐαισθησία σου τὴν καιρίαν βλάβην ἐνὸς συμπατριώτου σου καὶ πιστοῦ φίλου σου». Οἱ λόγοι οὗτοι ἐσύντριψαν τὴν καρδίαν τοῦ Νέγρη· ἀλλ' ἐφάνη ἀπὸ τὰ ψελλίσματά του ἡ μεγαλαυχία, ἕνεκα τῆς ὁποίας ὠρμήθη νὰ προείπῃ πρὸς φίλους του, ὅτι μέλλει νὰ συνεπικυρώσῃ καὶ αὐτός τὴν σύστασιν τῆς Ἐφορίας. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος, αἰσθανόμενος ἤδη, ὅποια ἠμπόρουν νὰ προέλθωσιν ἀποτελέσματα ἀπευκταῖα ἀπὸ τὴν δυσαρέσκειαν τούτου, ἐπαναλαμβάνει· «Ὅ,τι φαίνεται ἀναγκαῖον εἰς ταύτην τὴν περίστασιν εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀναβολὴ τῆς ἐνταῦθα συστάσεως τῆς Ἐφορίας. Θέλω δὲ ἀναφερθῆ πρὸς τὴν Ἀρχὴν περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ σᾶς ἐπιφορτίσῃ τὸ ἔργον τοῦτο. Ἐγὼ ἐν τοσούτῳ διευθύνομαι εἰς Βουκουρέστιον, ὅπου θέλω συστήσει τὴν Ἐφορίαν».

Ὁ ἴδιος παρατηρεῖ ἤδη τὸν ἐρεθισμὸν τῶν πνευ-

μάτων. Ἦτο μὲν ἔτοιμος εἰς προφυλακτικὰς τινας ἀντιθέσεις· ἀλλὰ δὲν ἐφαίνοντο καὶ αὐταὶ ἱκαναὶ νὰ ὑπερβάλλωσι πεφουσιωμένας σκέψεις ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι, καίτοι νῆνοι, ἐνόμιζον μεολοντοῦτο, ὅτι παίζουσιν εἰς τὰς χεῖράς των τὴν σφαῖραν τῆς Πολιτικῆς. Ἐβλεπεν ἐπομένως, ὅτι ἡ συνεχῆς αὕτη συζήτησις ἠμπόρει νὰ φέρῃ ἀνακάλυψιν τινα εἰς τὰ πράγματα· καὶ ὅτι παρόμοιοι ἀνθρώποι, ὑποτασσόμενοι εἰς τὸ μεγαλεῖον τῶν ἀντικειμένων, τὰ ὅποια τοὺς ἐκπλήττουν, χωρὶς νὰ ἠμποροῦν οὗτοι νὰ τὰ κρίνουν : τοιοῦτοι ἀνθρώποι πρέπει νὰ σπρωχθῶσιν ἐπιτηδεῖως εἰς μίαν ἀπέραντον σύγχυσιν.

Μεθοδεύεται ἐντεῦθεν τὸ μέτρον τοῦ νὰ κάμῃ πρὸς τὸν Νέγρην τὴν πρότασιν περὶ ἐνὸς κεντρικοῦ Σχολείου εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τὸν προσθέτει δέ· «Τοιαύτη εἶναι ἡ θέλησις τῆς Ἀρχῆς· καὶ τοῦτου τὴν ἀρμοδίαν Διάταξιν ἀξιοῖ ἀπὸ τὴν ἀγγίνοιαν καὶ τὴν ἐμπειρίαν σου». Ὁ Νέγρης μαγεύεται, καὶ ἐτοιμάζει τὰ πάντα ἐντὸς ὀλίγου (α). Πιστεύει δέ, ὅτι παρόμοια ἔργα εἶναι βου-

---

(α) Τὸ περὶ Σχολείου ἀντικείμενον ἀπεκατέστη εἰς πολλὸν καιρὸν ἡ μόνη μελέτη τῶν πνευμάτων, μολονότι ἡ ἰδέα του δὲν εἶχεν ἄλλον σκοπὸν παρὰ τὴν σύγχυσιν τῶν περιέργων καθὼς εἶπομεν, μεχριστοῦ ὁ Ξάνθος φανερώσῃ, ὅποιον ἤθελε δείξει ἀποτέλεσμα ἢ ἀποστολὴ του.

Ἐξήγον πολλοὶ βέβαιοι συμπέρασμα, ὅτι ὑπὸ τὸν εὐσχημον τοῦτον τρόπον θέλουσι συναθροισθῆ οἱ Παιδευμένοι εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὡς τὸ καταλληλότερον μέρος εἰς τὴν κεντρικότητα τοῦ μέλλοντος Πολέμου.

Ὁ Νέγρης ἐρωτᾷ τὸν Ἀναγαστόπουλον, Τί συμπεραίνει περὶ τῆς προκειμένης συστάσεως τοῦ Σχολείου ; Αὐτὸς τὸν

λαί μεγάλων ἀνθρώπων· καὶ δὲν καταγίνεται πλέον εἰς ἄλλο, εἰμὴ κατὰ ποῖον τρόπον νὰ δειχθῆ εὐάρεστος διὰ τῆς προθυμίας καὶ τῆς ἱκανότητός του.

Ἡ ἐπιτυχία αὐτῆς τῆς ἀποπειρας ὑπαγορεύει εἰς τὸν Ἀναγνωστόπουλον ἄλλο κίνημα πλέον θαρραλέον. Συλλογίζεται ἢ τὴν πραγματικὴν σύστασιν τῆς Σχολῆς, ἢ τὸ μέτρον τοῦ νὰ ἐπιμεληθῶσιν οἱ Ἔφοροι τὴν συνάθροισιν, ὅσων δυνηθῶσι περισσοτέρων χρημάτων, ὡς ἀναγκαίων εἰς τὴν ρῆξιν τοῦ Πολέμου. Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ

ἀποκρίνεται. Σὺ δύνασαι νὰ γνωρίσης τὸν σκοπὸν, εἰς τὸν ὁποῖον τείνει, ἐνῶ ἔχεις τὰ πιστὰ καὶ τὴν ἀλληλογραφίαν μὲ τὴν Ἀρχὴν. Ὁ Νέγρης ἐπαναλαμβάνει παρατηρῶν τὸ τοιοῦτον ὡς πρόσχημα μίδς συναθροίσεως Στρατιωτικῆν καὶ Πολιτικῶν ἀνδρῶν. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος προσποιεῖται ἐπικυρῶν τὴν ἰδέαν του αὐτῆν.

Ἐν τούτοις ὁ Νέγρης καὶ οἱ δύο Φιλόσοφοι Δούγκας καὶ Βενιαμίν, καθὼς καὶ ὁ Δανιὴλ Φιλιππίδης ἐνησχολήθησαν εἰς τὸν Ὄργανισμόν, καὶ τὸν διέθεσαν κάλλιστα. Διορίζουν Ἐφόρους, κατὰ μίμησιν τῶν πολιτικῶν Ἐφοριῶν, παντοῦ· καὶ λαβόντες διὰ τῆς λεγομένης τ σ ε δ ο ὄ λ α ς τὴν ἀδειαν ἀπὸ τὸν Ἡγεμόνα Καλλιμάχην (28 Μαΐου, 1819), τὸν ἐκδίδουν διὰ τοῦ τύπου εἰς 800 Φυλλάδια.

Τοιοιουτρόπως πολλαπλασιάζεται ὅλη ἱκανὴ πρὸς διασκέδασιν τῶν πνευμάτων, ὅσον τῶν πολιτικῶν, τόσοι καὶ τῶν Λογίων ἐκείνου τοῦ μέρους. Ἡ συνάθροισις τῶν συνεισφορῶν προσδιωρίζετο εἰς Βασσαραβίαν, Βουκουρέστιον, Ἰάσιον, Γαλάτσιον, Ὀδησσόν, Μόσχαν, Πετροῦπολιν, Ταϊγανρόκ, Κωνσταντινούπολιν, Σμύρνην, Ὑδραν, Ζάκυνθον, Λιβόρνον καὶ Τριέστιον.

Διάφοροι Ἀπόστολοι ἔφερον παντοῦ Προκηρῶξεις τοιαύτας. Ἐντεῦθεν καὶ οἱ γνωρίζοντες, καὶ μὴ, τὴν Ἐταιρίαν καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς συνέτρεχον πρὸς τὸ ἴδιον τέλος.

νά πραγματοποιηθῆ με εὐκολίαν ἢ τὸ ἕν, ἢ τὸ ἄλλο, ἐνεργεῖ διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σέκερη, καὶ ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος πειθεται, (καθὸ φίλος τῶν Μουσῶν), ἐκδίδων Ἐγγραφα ἐπίσημα πρὸς τοὺς Μητροπολίτας καὶ τὸν Λαὸν του ὑπὲρ τῆς πράξεως τοῦ Ἰασίου. Ὁ ἴδιος Γρηγόριος ἔγραψε καὶ μερικῶς εἰς σημαντικούς τινας κατὰ τὸν διευθυνθέντα πρὸς τὸν Σέκερην Ὀνομαστικὸν Κατάλογον. Τῆς δὲ Σχολῆς ὠνομάσθησαν Ἐπιστάται καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων.

Αἱ Πατριαρχικαὶ Προκηρύξεις φθάσασαι μετ' ὀλίγον εἰς τὰς Ἐπαρχίας, ἐνέσπειρον τόσην ἐκπληξιν, ὅσον ἀνέφερον τὸ νὰ συνδράμωσι καὶ αἱ Ἐφορίαι. Ὁ ἀθῶος Πατριάρχης δὲν ἐγνώριζεν, ἂν ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι παρ' ἐκεῖνας τῶν Σχολείων Πολιτικαὶ Ἐφορίαι. Ἐντεῦθεν ἐδόθη τὸ μεγαλύτερον σέβας εἰς τὴν Ἐταιρίαν καὶ πολλοὶ ἐγίνοντο ζηλότυποι εἰς τὴν τιμὴν τῆς εἰσαγωγῆς των, φρονούντες ἤδη, ὅτι ἡ Ἀρχὴ τῆς Ἐταιρίας ὑπάρχει καὶ ἐνεργεῖ συναινέσει τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου καὶ ὅτι ὁ Καποδίστριας ἔγραψεν ἰδιαιτέρως πρὸς τὸν Πατριάρχην περὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἐγκυκλίων (α).

(α) Τί δύναται νὰ στοχασθῆ τις διὰ πολλοὺς, βλέπων εἰς τὴν ἀπάτην ὄχι μόνον τοὺς φρονούντας τὸν ἀγχίνουν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πραγματικῶς τοιοῦτους. Τὸ πνεῦμα τοῦ Νέγρη ἂν καὶ τολμηρὸν νὰ διατρέξῃ εἰς τὴν κρίσιν τῶν φαινομένων, ἔμεινε ὅμως ἀπονεναρκαμένον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σταδίου. Μόλις ἔμαθε τῶν πραγμάτων τὴν ἀληθῆ πηγὴν μετὰ τὴν ρῆξιν τοῦ Πολέμου. Τότε ἐπανελάβε καθὼς καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, (Ἴδε Ἐποχ. Δ', Κεφ. Α'), ἀλλὰ μετὰ περισσώτερον

Μετὰ τὴν διάθεσιν τῶν πραγμάτων τοῦ Ἰασίου ὁ Ἀναγνωστόπουλος μετέβη εἰς τὸ Βουκουρέστιον, ὅπου εὗρισκοντο οἱ ἄνθρωποι ἔτι πλέον τεταραγμένοι ἔνεκα τῆς διαγωγῆς τοῦ Δικαίου, ὡς προείπομεν (α). Ἐνταμώνεται μὲ τὸν Γ. Λεβέντην, ὑποληπτόμενον σημαντικὰ εἰς τὸν τόπον τοῦτον. Ἀγαπῶν οὗτος τὴν ἐλευθερίαν τῆς Πατρίδος του μὲ εἰλικρίνειαν καὶ ὄχι κατ' ἐπίδειξιν, συντέλεσε μεγάλως ὄχι μόνον εἰς τὰς σκέψεις, ὅσαι ἀπέβλεπον τὴν φρόνιμον ἔκτασιν τῆς Ἑταιρίας, ἀλλὰ καὶ δι' ἰδίας δαπάνης (β). Ἐξηγήθη πρὸς τὸν Ἀναγνωστόπουλον περὶ τῆς ταραχῆς τῶν πνευμάτων, τῶν πηγῶν τῆς καὶ ὅ,τι ἐπενόησε, διὰ νὰ ἐφησυχάσῃ τὴν Ἐξουσίαν καὶ τὰ περίεργα πνεύματα τῶν Εὐρωπαϊῶν.

Τὸν προτείνεται ἡ σύστασις τῆς Ἐφορίας, καὶ πάραυτα τελειώνει. Ἐδῶ ἐφάνη ὄχι ὁ κίβδηλος πατριωτισμὸς τοῦ Ἰασίου. Ὁ Λεβέντης δέχεται ὡς

φανατισμὸν καὶ πικρίαν, κακολογῶν καὶ αὐτὰ καὶ τὸν Ἀναγνωστόπουλον, διότι τὸν ἠπάτησε.

(α) Σελ. 234.

(β) Ὁ Λεβέντης (καταγόμενος ἐκ τῆς Λακωνίας) ἐστάθη τὸ σημαντικώτερον ὄργανον τοῦ νὰ ὑπάρξῃ, ὅ,τι ἐφάνη τακτικὸν εἰς τὴν Βλαχίαν. Ἐδωκε κοσότητα περισσοτέραν τῶν 35,000 Τουρκικῶν γροσίων τῆς τότε ἐποχῆς, χωρὶς νὰ λάβῃ μῆτε ὀβολόν. Ὁ Σέκερης, ἀπ' ὅσα ἔδωκεν ἐπὶ λόγῳ δανείου, ἔλαβε μέρος. Ποῖος ἀρα ἐκ τῶν δύο ἐθυσίασε περισσότερο; Τὴν λύσιν ταύτην, μὲ τὴν διαφορὰν τῶν δύο ἀνομοίων ἐποχῶν τῆς δόσεως, ἀφίνομεν εἰς ἄλλους.

Μ' ὄλας τὰς θυσίας τοῦ ὁ Λεβέντης διεβλήθη πρὸς τὸν Α. Ὑψηλάντην, καὶ τὸ χειρότερον ἐκακολογεῖτο ἀπὸ τὸν ἴδιον. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος τὸν ὑπερασπίσθη μὲ τόνον.

χρησμούς τὰς προτάσεις τοῦ Ἀναγνωστοπούλου. Τὸν βεβαιώνεται ἡ κατεπείγουσα χρεία τοῦ νὰ ἐμβασθῶσι χρήματα εἰς τὸν Σέκερην (α), καὶ οὗτος θυσιάζων τὰ ἴδιά του, ἀποδεικνύει, πόσον ἐκτελεῖ τὰ χρέη του πρὸς τὴν Πατρίδα, πόσον ἐκπληροῖ τὰς ἐνόρκους ὑποσχέσεις του.

Αἱ τοιαῦται ἀρεταὶ τοῦ Λεβέντη καὶ ἡ ἀνάγκη ἐνὸς πιστοῦ συντρόφου καὶ συμβούλου εἰς ξένον τόπον ὑπεχρέωσαν τὸν Ἀναγνωστόπουλον, διὰ νὰ τὸν δεχθῆ εἰς τὴν Ἀρχήν. Ὁ Λεβέντης ἐκ τούτου τόσον ηὔξησε τὸν ἐνθουσιασμόν του, ὥστε ἐπεμελεῖτο ἀνευδότης, διὰ νὰ κατορθώσῃ μόνος τὸ πᾶν, ἐὰν ἡμπόρει. Ὡς τοιοῦτος ἐστερήθη καὶ τὴν κατὰστασίν του.

Τὰ μέλη, τὰ ὁποῖα συνίστων τὴν Ἐφορίαν τοῦ Βουκουρεστίου, ἦσαν οἱ δύο Διδάσκαλοι Νεόφυτος Δούκας (β) καὶ Κομητᾶς, ὁ Λεβέντης, Νικο-

(α) Δι' οὗτος οὗτος ἐδάνεισε πρὸ ὀλίγου τὴν Ἐταιρίαν μὴ ὑπερβαίνοντα τὰς 40,000 γροσίων Τουρκικῶν. Τὴν ἐπιστροφὴν τούτων ὑπεσχέθη ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀπὸ Βουκουρέστιου.

(β) Ὁ Δούκας ἐδειξε καὶ πατριωτισμὸν καὶ φρόνησιν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς μεγάλης ὑποθέσεως τῶν Ἑλλήνων. Ἀπόδειξιν τοῦ παραδόξου ἐνθουσιασμοῦ τούτου τοῦ Γέροντος ἔχομεν καὶ τὴν ἀκόλουθον περίστασιν.

Εἰς μίαν πρὸς αὐτὸν ἐπίσκεψιν ὁ Ἀναγνωστόπουλος βλέπει κρεμαμένην μίαν εἰκόνα. Τὸν ἐρωτᾷ, τίνος εἶναι ; καὶ αὐτὸς ἀποκρίνεται τοῦ «Κοραῖ». Παράξενον, λέγει ὁ Ἀναγνωστόπουλος, ἐνῶ εἰσθε ἐχθροί. Ὅχι, Φίλε ! ἀπαντᾷ ὁ Δούκας δὲν εἶμαι ἐχθρὸς τοῦ Κοραῖ, ἀλλὰ Γραμματικῶν τινων παραλογισμῶν του. Ἄλλως τὸν τιμῶ διὰ τὴν πολυμάθειαν καὶ τὴν φιλογενῆ καρδίαν του. Λαμβάνει ἐντεθθεν ἀφορμὴν ὁ Ἀναγνωστόπουλος, μολοντί δὲν εἶχε μῆτε τὴν παιδείαν, μῆτε τὴν ἡλικίαν του, καὶ τὸν προτείνει τὴν παῦσιν

λόπουλος καί τις Δομνάνδος (α), Α' Γραμματεὺς τῆς Ρωσικῆς Προξενείας. Ἡ Ἐφορία αὕτη κατέστη ἡ κεντρικώτερα, διευθύνουσα μὲ προσεκτικὸν τρόπον καὶ τὰς Ἐταιρικὰς ὑποθέσεις τοῦ Ἰασίου.

τῆς μεταξύ των διαιρέσεως εἰς μίαν μάλιστα περίστασιν, ὅτε τὸ Ἔθνος λαμβάνει μέρος εἰς αὐτήν, ἐνῶ ἔχει τὴν μεγαλύτεραν ἀνάγκην τῆς παρά τὰ ἄλλα φεαλίμου ἐνώσεως, τὸ παράδειγμα τῆς ὁποίας πρέπει νὰ δώσῃσι πρῶτοι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. Τὸν προσθέτει δὲ τὴν χρεῖαν τοῦ νὰ γράψῃ ὑπὲρ τοῦ Κοραῆ διὰ τῆς Ἐφημερίδος, διὰ νὰ γνωρίσῃ τὸ φρονιμώτερον μέρος τοῦ Ἔθνους, ὅτι μία σπανία καὶ μεγάλη αἰτία τοὺς ὑποχρεοῖ ν' ἀφήσῃσι πεπαλαιωμένα πάθη. Ὁ χρηστός Γέρων πείθεται πάραυτα, καὶ συντάττει ὑπὲρ τοῦ Κοραῆ Διατριβὴν, τὴν ὁποίαν ὁ Λεβέντης ἀπέστειλεν εἰς Παρίσια πρὸς τὸν ἐκεῖ Νικολόπουλον, ἐνεργήσαντα τὴν δημοσίευσίν της.

(α) Διὰ τῆς προτροπῆς τοῦ Λεβέντη ἐφανερῶθη τὸ Μυστήριον καὶ εἰς τοῦτον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Συννομοσία Δικαίου, Ὀλυμπίου καὶ Φαρμάκη. Ἀνακάλυψις
— Χαρακτήρ Δικαίου. Ἀποδοχὴ τούτου εἰς τὴν Ἀρχὴν
— Αἰτίαι καὶ ἀποτελέσματα τῆς μεταβάσεως τοῦ Π. Α.
Ἀναγνωστοπούλου εἰς Ρένι— Διαγωγὴ τοῦ Καποδίστρια
εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Ε. Ξάνθου— Ἀναγόμευσις τοῦ
Α. Ὑψηλάντου εἰς τὴν Ἀρχηγίαν τῆς Ἐταιρίας καὶ τῆς
Ἐπαναστάσεως.

Ο Δικαῖος ἐμετρίασεν ἐπιπληχθεῖς τὴν ἀπρό-
σεκτον διαγωγὴν του. Διὰ τὸ ἀνήσυχον ὄμας
καὶ στασιῶδες πνευμά του ἐσύρετο ἐνίοτε εἰς ἀτο-
πήματα πολὺ ἐπικίνδυνα. Συμφωνεῖ μὲ τὸν ἀν-
δρεῖον μὲν, ἀλλὰ ἀπλοῦν, Γ. Ὀλύμπιον καὶ τὸν
Ι. Φαρμάκην δι' ἐνόρκων καὶ ἐγγράφων δεσμῶν
τὴν ἐπανάστασιν των εἰς ἐποχὴν καὶ ἡμέραν προσ-
διωρισμένην (α). Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ πρῶξις αἰ-

(α) Ὁ Δικαῖος, θέλων, ὡς φαίνεται, νὰ ἐκδικηθῆ εἴτε διὰ
τὴν περιορισθεῖσαν σημασίαν του μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ
Ἀναγνωστοπούλου ἕνεκα τῶν Ἐφοριῶν, εἴτε δυσηρεστημέ-
νος εἰς τοὺς ὄνειδισμοὺς (ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν) περὶ τῆς
κροτέρας διαγωγῆς του, πείθει τοὺς Πολεμικοὺς αὐτοῦ εἰς
τὸ ἀκόλουθον, ἂν καὶ τόσον ἀνόητον καὶ ὀλέθριον, σχέ-
διον : Ὁ μὲν Ὀλύμπιος νὰ κινηθῆ εἰς τὴν Βλαχο-Μολ-
δαυίαν ὁ Φαρμάκης εἰς τὴν Ρούμελην καὶ αὐτὸς εἰς τὴν
Πελοπόννησον. Ἡ ἀνακάλυψις παρομοίας τρομερᾶς προδο-
σίας ἤθελεν εἶναι ἀδύνατος, ἐνῶ ὅλοι εἶχον ὀρκισθῆ ἐπὶ
τοῦ Ἐδαγγελίου, ἂν δὲν μετεχειρίζετο ὁ Ἀναγνωστόπουλος,
τὸ ὁποῖον θέλομεν ἤδη ἐκθέσει σχέδιον.

Αὐτὸς βλέπει μετῆλλαγμένον τὸν τρόπον τοῦ Δικαίου, ὡς
πρὸς τὰ ὅποια ἐπεφορτίσθη νὰ ἐκτελέσῃ χρέη παρατη-
ρεῖ μανθάνει τὴν νυχθημερινὴν συνομιλίαν του μὲ τοὺς

τη ἔφερε χαρακτήρα ὅλων διόλου ειδικόν. Οἱ Ἄρχηγοὶ τῆς Ἐταιρίας δὲν εἶχον τὴν παραμικρὰν ἰδέαν. Ἄπορον δὲ εἶναι, ποῖα μετεχειρίσθη μέτρα

Πολεμικοὺς αὐτοὺς ὑποπεύεται καὶ δοκιμάζει τὴν ἀνακάλυψιν, χωρὶς νὰ τὸν εἴπη τι.

Ὁ Δικαῖος ἤδη διωρίσθη καὶ μεταβαίνει εἰς ἓν ἐκτὸς τῆς πόλεως Μοναστήριον, διὰ νὰ ἴδῃ δῆθεν Ἡγούμενον τινα, ἂν ἦναι ἀξίος ἀποδοχῆς. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος προλαμβάνει αἰφνιδίως τὸν Ὀλύμπιον λέγων, ὅτι ἔλαβε διαταγὴν τῆς Ἀρχῆς νὰ τὸν προβιάσῃ εἰς βαθμὸν ἀνώτερον, τοῦ ὁποίου εἶχε. Τὸν δίδει νὰ ἀσπασθῇ τὸ ἱερὸν Ἐδαγγέλιον, καὶ λέγει· «Γενναῖε Συμπολίτα! Οἱ Μεγάλοι Ἱερεῖς τῶν Ἐλευσινίων πληροφορηθέντες περὶ τοῦ ζήλου καὶ πατριωτισμοῦ σου, μὲ διέταξαν νὰ σὲ προβιάσω. Ὁ Βαθμὸς, τὸν ὁποῖον ἤξιωσαν νὰ λάβῃς εἶναι τῆς Ἀνωτάτης Στρατιωτικῆς Τάξεως. Ἀλλὰ, πρὶν κάμῃς τὸν περὶ τούτου ὄρκον σου, εἶμαι διατεταγμένος νὰ σὲ κάμω μερικὰς ἐρωτήσεις. Πρέπει ὁμως νὰ ὀρκισθῇς πρῶτον εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα καὶ εἰς τὴν Πατρίδα, ὅτι θέλεις εἶπει τὴν ἀλήθειαν».

Ὁρκίζεται καὶ ἐρωτᾶται· «Πῶς εὕρσκεται μὲ τὴν Διοίκησιν, τὴν ὁποῖαν ὑπηρετεῖ. Ποῖα εἶναι ἡ Στρατιωτικὴ Δύναμις τοῦ τόπου, καὶ ἂν σύγκριται ἀπὸ ξένους, ἢ ἐντοπίους. Ἄν ἦναι εὐχαριστημένος ἀπὸ αὐτὴν. Ποῖον καιρὸν ἐμβήκεν εἰς τὴν Ἐταιρίαν καὶ ποίους ἐγνώρισεν ὡς Συναδελφούς. Εἰς ποῖον ἀπ' αὐτοὺς λέγει τὰ μυστικά του καὶ ποῖα εἶναι αὐτῶν».

Ἀποκρίνεται ὁ Ὀλύμπιος· «Εἶμαι ἀνυπόμονος, ἕως οὗ ἀρχίσῃ ἡ Δουλειὰ τῆς Πατρίδος. Ἡ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν μου ἐν ἐνεργείᾳ Στρατιωτικὴ Δύναμις, εἶναι ὡς 300 Παλικάρια (Σέρβοι, Βούλγαροι καὶ Ρουμελιώται)· ἄλλ' εἶναι δυνατόν εἰς μίαν περιστάσιν νὰ γίνωσιν ἕως 5,000. Εἶναι καὶ δύναμις τοπικὴ οἱ Πανδοθοροὶ· πλὴν αὐτοὶ ἡσυχάζουν. Εὐχαριστοῦμαι νὰ ὑπηρετήσω τὴν Πατρίδα, λαμβάνων τὸν μισθόν μου. Εἰς τὴν Ἐταιρίαν εἶμαι μῆνας ἑπτὰ καὶ γνωρίζω πολλοὺς Ἀδελφούς». Τέλος πάντων ὁμολογεῖ τὰ μετὰ τοῦ Δικαίου μυστικά του, ὅπως ἠκολούθη-

πειστικά ὁ Δικαῖος πρὸς ἀνθρώπους φρονούντας προσωπευομένην τὴν Ἀρχὴν ἀπὸ τὰ πλεον ἔξοχα Ὑποκείμενα.

Ἡ Συνωμοσία αὕτη ἀνεκαλύφθη καὶ οἰκονομήθη· τὸ δὲ ὄργανόν της ὑπερασπίσθη (α) ἐκ μέρους τοῦ Ἀναγνωστοπούλου· καί, χωρὶς νὰ γίνῃ θῦμα παράκαιρον τῆς ἀνοησίας του, ἀπεκατέστη μετὰ ταῦτα ὠφέλιμον εἰς τὴν Πατρίδα.

Εἶναι δύσκολον τὸ νὰ περιγράψῃ τις κατ' ἀκρίβειαν τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Δι-

---

σαν· ὅποιος εἶχε κάμει ὀμιλίας μὲ τὸν Θεόδωρον Βλαδιμηρέσκον· καὶ παραδίδει εἰς τὸν Ἀναγνωστόπουλον τὸ Συμφωνητικὸν ἔγγραφόν των.

Ταύτης τῆς Συνωμοσίας ἀπόρροια ἦτο τὸ ἔνοπλον καὶ καταπληκτικὸν κίνημα τοῦ Βλαδιμηρέσκου, παρουσιασθέντος ὡς Προστάτου τοῦ καταπιεζομένου Λαοῦ ἀπὸ τοὺς Ἀρχοντας καὶ τὴν Ἐξουσίαν. Ὁ Ὀλύμπιος ἔκαμε μὲ τοῦτον Συμφωνίαν τινά, ἀποβλέπουσαν τὰ τοπικὰ πράγματα, χωρὶς νὰ τὸν εἴπῃ τι περὶ Ἐταιρίας, ἢ περὶ Ἑλλάδος. Στοχαζόμεθα, ὅτι εἶναι αὕτη μυστήριος ἀκόμη εἰς πολλοὺς τῶν Διπλωματικῶν ἐκείνου τοῦ τόπου, ἐνφ' ὧν ἡμῶρεςαν τότε νὰ ἐννοήσωσι τὴν πηγὴν τοῦ, περὶ οὗ ὁ λόγος, Κινήματος τοῦ Βλαδιμηρέσκου.

Ὁ Ὀλύμπιος ἦτον ὀλιγόλογος, μετριοπαθῆς καὶ φρόνιμος. Πιστὸς εἰς τὴν Πατρίδα του· σταθερὸς εἰς τὴν φιλίαν του καὶ μὲ πολλὴν εἰλικρίνειαν. Ὁ δὲ Θεόδωρος φιλόδοξος, πανούργος, ἔχων ἐπιτόπιον ἐπιρροήν, ἀλλὰ ἀκατάστατος καὶ ἀνίκανος εἰς τὸ νὰ χωνεύσῃ τὴν ὕψηλὴν ἰδέαν περὶ τοῦ Πολέμου τῆς Ἑλλάδος.

(α) Ὁ Λεβέντης καὶ ἄλλοι τινὲς ἐγνωμοδότησαν τὸν θάνατον τοῦ Δικαίου. Ἀλλ' ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀπήντησε τὴν περίστασιν αὐτὴν, ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ἐκδουλεύσεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ ἐνεργητικὸν του, καὶ προβλέπων, ὅτι θέλει εἶναι καὶ οὗτος ἓνας τῶν ἀνθρώπων τῆς Ἐπαναστάσεως.

καίος ἦτον ἀναστήματος στρατιωτικοῦ. Εἶχε πολὺ ἀντιληπτικὸν πνεῦμα. Ἐὰν καὶ ἦτον ἀνυπόμονος εἰς τὰς σκέψεις του, δὲν ἀπεμακρύνετο πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐμβατεύῃ μὲ ταχύτητα εἰς τὰ αἷτια, ἔχων μικρὰ διδόμενα. Ὁ νοῦς του περιστρέφετο, εἰς ὅ,τι ἐγνώριζε. Ἐὰν ἐλάμβανεν ἕξωθεν ἀφορμάς, ὕψουτο καὶ ἐμεγαλύνετο. Ὅ,τι μὲ δυσκολίαν ἤμπορει νὰ ἐπινοήσῃ, τοῦτο ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ μὲ πολλὴν εὐκολίαν. Ἡ ὑπερβολὴ συνώδευε τὰς πράξεις του, καὶ ἡ αὐθάδεια τὰ κινήματά του ἔνεκα μιᾶς ἀκρατήτου ὀρμῆς. Εἰς τὴν μεταμέλειάν του διὰ τινὰ σφάλματα ὠθούμενος ὑπὸ τῆς ἰδίας ἕξεως, ὑπέπιπτεν εἰς ἄλλην ὑπερβολὴν. Ἦτον ἄνθρωπος μιᾶς φιλοδοξίας, ἠνωμένης μὲ ματαιότητα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν συρόμενος ἐγίνετο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄπιστος καὶ ἀγνώμων. Σπανίως ἐκεντᾶτο ἀπὸ τὸ αἶσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης (α).

Ὁ Δικαίος συναισθάνεται τὸ μέγα βᾶρος τοῦ ἐγκλήματος, τῆς ὁποίας διωργάνισε Συνωμοσίας. Μεταμελεῖται ἀκολουθῶν τὴν κατὰ γράμμα ἐκτέλεσιν,

---

(α) Μολαταῦτα ὁ παράξενος οὗτος ἄνθρωπος συνήργησεν ἐξαισιῶς εἰς τὸν σκοπὸν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ πρὶν καὶ μετέπειτα. Διεκρίθη εἰς τὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὠδηγεῖτο ἀπὸ τὸν Ἀναγνωστόπουλον· διότι προχωρῶν εἰς Μητροπολίτας, Ἀρχοντας καὶ ἄλλοι, ὅπου ἐνεκρίνετο, ἐξήπλωσε πολὺ τὴν Ἐταιρίαν. Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου μετεχειρίσθη ὅλην τὴν ἀποφασιστικὴν δραστηριότητά του πολεμικῶς, μολονότι ἔκλινεν εἰς τὴν ἀρπαγὴν καὶ εἰς τὰς ἡδονάς. Ἡ τελευταία δι' αὐτὸν ἐποχὴ εἶναι ἐκείνη τοῦ θανάτου του, ὅτε ἐπολέμησε πρὸς μέτωπον τὸν ὑπερήφανον Ἰμβραχήμεν. (Ἄλλοτε θέλομεν ὁμιλήσει κατὰ πλάτος περὶ τῶν πολεμικῶν ἔργων καὶ τούτου.)

δων ἐλάμβανεν ὁδηγῶν, μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ Νέγρης, ἀναχωρῶν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐνταμώνεται μὲ τοῦτον εἰς τὸ Βουκουρέστιον, καὶ ἐμφυτεύει εἰς τὴν κεφαλὴν του τὰς μεγαλυτέρας ὑποψίας περὶ τινῶν ὑποκειμένων. Ἐκτοτε συλλογίζεται αὐτὸς καὶ περιεργάζεται κατὰ τὴν συνήθειάν του. Ὁ Ἄναγνωστόπουλος προσέχει εἰς τὸ νὰ μὴ κακοποιηθῆ ὁ ἄνθρωπος· θέλει μάλιστα νὰ τὸν κερδίσῃ διὰ τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν Ἀρχήν, τὴν ὁποίαν φανερῶνει καὶ πρὸς τοῦτον (τέλη Ἰουλίου 1819).

Εἰς τὴν ἐκλογὴν του αὐτὴν δὲν ἀπέτυχε. Ὁ Δικαῖος ἐξ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς δὲν ὑπέπεσεν, εἰμὴ εἰς ὅ,τι τὸν ἔσυρε σφάλμα ὁ λυσσώδης ἐνθουσιασμός καὶ τὸ παράξενον ὀρμητικόν του. Ὑπόπτευεν ὁμῶς τοὺς νέους ἤδη Συναδελφούς του· καὶ ἀναχωρῶν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐφοδιάζεται μὲ τὴν ἀκόλουθον σύστασιν τοῦ Ἄναγνωστοπούλου.

«Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος, γνωρίσας ἤδη τοὺς Μεγάλους Ἱερεῖς τῶν Ἐλευσινίων, συνιστᾶται ὡς τοιοῦτος εἰς τὴν εὐνοϊάν των, ὅπως ἔχῃ χάωραν εἰς τὰ Συμβούλιά των».

Ἐνῶ τὰ πράγματα τῆς Μολδαυο - Βλαχίας ἔλαβον τὴν χρειώδη ἀρμονίαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον διεύθυνσιν τοῦ Συστήματος τῶν Ἐφόρων· ἐνῶ τὰ πνεύματα τῶν περιέργων ἐξήντλουν ὀλην τὴν δύναμίν των εἰς τὰς ἐπαναληπτικὰς ἀνακρίσεις τῶν δύο ἀντικειμένων τῶν Ἐφοριῶν καὶ τῆς Σχολῆς, τὸ πᾶν ἐφαίνετο πλησιάζον εἰς τὴν τελειότητά του διὰ τῆς κρινομένης ὀριμότητος τῆς

Ἀποστολῆς τοῦ Ξάνθου. Μολοντοῦτο ἐννέα μῆνες εἶχον ἤδη παρέλθει (α), καὶ καμμία δὲν ἠκούετο πούποτε εἰδησις περὶ τούτου. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος βιάζεται νὰ τρέξῃ εἰς ἀναζήτησίν του ἀναχωρεῖ κατὰ τὸν Σεπτέμβριον εἰς τὸ Γαλάτσι, καὶ ἐκεῖθεν ἐμβαίνει κατὰ τὸν Νοέμβριον εἰς τὸ πλῆσιον καθαρτήριον τῆς Τομάροβας (Ρένι). Λαμβάνει ἤδη Γράμμα τοῦ Ξάνθου ἀπὸ Μόσχαν, (β) διὰ τοῦ ὁποίου ἀπέδιδεν οὗτος τὴν ἀργοπορίαν του εἰς τὴν ἑλλειψιν ἐξόδων. Γράφει εἰς τὴν Ἐφορίαν τοῦ Ἰσμαηλίου. Ὁ Ξάνθος ἐφοδιάζεται καὶ πάλιν, καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰανουαρίου, 1820, φθάνει εἰς Πετρούπολιν. Παρουσιάζεται πρὸς τὸν Καποδίστριαν, ἐκθέτων καὶ προφορικῶς ὄλον τὸ σύστημα τῆς Ἐταιρίας, τοὺς Ὀργανιστάς, τὸν πολλαπλασιασμόν καὶ τὴν πρόοδόν της· ἀλλ' ἀποβάλλεται.

Ὁ Καποδίστριας, ἐνῶ ἐθεώρει πάντοτε παράκαιρον τὴν ὑπαρξίν της, δὲν ἠδύνατο καὶ ὡς Ὑπουργὸς ξένης Δυνάμεως νὰ ἀναδεχθῇ, τὴν ὁποίαν προεσημειώσαμεν (γ) Πρόσκλησιν. Δὲν εἶναι ἔτι ἔξω τοῦ προκειμένου, ἂν παρατηρήσωμεν, ὅπόσον συνήργησεν ἀκόμη εἰς τὴν ἀποδοκιμασίαν ταύτης ἡ ἀποστολὴ τοῦ Καμαρηνοῦ ἐκ

(α) Δηλονότι ἀπὸ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1818 μέχρι τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1819.

(β) Εἰς τὴν Μόσχαν ὁ Ξάνθος ἐσχετίσθη πολὺ μὲ τὸν Α. Κομιζόπουλον καὶ ἄλλους, συμπαραλαβὸν ὡς Μέλος τῆς Ἀρχῆς καὶ τὸν μεγαλέμπορον Νικόλαον Παξιμάδην (Ἰωαννίτην).

(γ) Ἐποχ. Γ'. Κεφ. Δ'.

μέρους τοῦ Π. Μαυρομιχάλου, καὶ πρὸ αὐτῆς ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ Νέγρη (α).

Ὁ Ξάνθος εὑρίσκεται ἤδη ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγαλυτέρας ἀμηχανίας· ἀλλ' ἦτον ἀπολύτως ἀναγκαία ἡ παρουσίασις ἑνὸς σημαντικοῦ Ὑποκειμένου. Ἐγνώριζεν ἐκ φήμης τὴν Ὑψηλαντικὴν οἰκογένειαν καὶ ἐξαιρέτως τὸν διαπρέψαντα εἰς τὰ Στρατιωτικὰ Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην. Παρουσιάζεται πρὸς τοῦτον ἐκφραζόμενος τὰ περὶ τῆς ἀποστολῆς του. Ὁ Ὑψηλάντης δέχεται εὐχαρίστως τὴν περὶ τῆς Ἀρχηγίας πρότασιν, ὑπογράφει τὴν μνημονευθεῖσαν (β) Συνθήκην, ἀφιερῶται ὅλως εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Πατρίδος του, καὶ ἀναγνωρίζεται (15 Ἰουνίου, 1820,) ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ.

(α) Ζήτησις Ἐποχ. Δ. Κεφ. Α'.

(β) Σελ. 223-224.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα εὑρίσκονται ἀκόμη εἰς τὸν Ξάνθον.

Σημειωτέον, ὅτι ἀπὸ τοῦς Ἀδελφοῦς Ὑψηλάντας πρῶτος κατηχήθη εἰς τὴν Ὀδησσὸν ὁ Νικόλαος, ἔπειτα ὁ Δημήτριος καὶ τρίτος ὁ Ἀλέξανδρος.

ΕΠΟΧΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Συμβάντα διάφορα και εργασίαι τοῦ Ὑψηλάντου
καὶ ἄλλων μέχρι τῆς ρήξεως τοῦ Πολέμου εἰς
τὴν Δακίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Διαγωγή τοῦ Νέγρη καὶ Δικαίου εἰς Κωνσταντινούπολιν—
Ἀποτελέσματα τῆς πρὸς τὸν Καποδίστριαν Ἐπιστολῆς
τοῦ Νέγρη—Φυγὴ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου εἰς τὴν Ἰτα-
λίαν—Πράξεις καὶ χαρακτήρ τοῦ Μητροπολίτου Ἰγνα-
τίου—Ὁ Ὑψηλάντης εἰς τὸ Κισνόβι—Διαγωγή Π. Μαυ-
ρομιχάλου—Ἀποστολὴ καὶ δολοφονία τοῦ Καμαρηνοῦ.

Πρὶν ἢ ἀρχίσωμεν τὴν ἐκθεσιν τῶν ἐργασιῶν
τοῦ Ὑψηλάντου, ὡς Ἀρχηγοῦ τοῦ μέλλοντος Ἐπι-
χειρήματος, θέλομεν ἀναφέρει ἀξια λόγου περιστα-
τικά, ἕνεκα τῶν ὁποίων διεκινδύνευσεν ἡ Ἐταιρία
τὸν μεγαλύτερον κίνδυνον.

Ὁ Θ. Νέγρης, ἀπραγμονῶν εἰς τὴν Κωνσταντι-
νούπολιν, φροντίζει νὰ ἐπηρεάσῃ τὸ πνεῦμα τοῦ
Δικαίου, καὶ νὰ λάβῃ μέρος ἐνεργητικὸν εἰς τὰ
πράγματα τῆς Ἐταιρίας. Δὲν ἐπιτυγχάνει τοῦτο, καὶ
παρασύρεται εἰς παραδρομὰς πολλὰς, ἀφορώσας
ὡσεπιτοπλεῖστον τὴν ἀνίχνευσιν τῆς Ἀρχῆς. Ὁ Δι-
καῖος, ἰσχυρὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, ἐπολεμεῖτο
καὶ ἀντεπολέμει τοῦτον. Τελευταῖον μὴν ὑποφέρων
τὰς πικρὰς συκοφαντίας τοῦ κατὰ τῶν Πρωτενερ-

γῶν καὶ τῶν κινήματων τῆς Ἑταιρίας, καὶ ὑποπεύων πολὺ πλεον λυπηροτέρας συνειπίας, ἀποφασίζει νὰ τὸν θανατώσῃ. Ζητεῖ δὲ δι' ἐπίτηδες ἀπεσταλμένου (τοῦ Δημητροπούλου) τὴν γνώμην τοῦ μόνου ἤδη ὄδηγοῦ τοῦ πνεύματός του Ἀναγνωστοπούλου, καὶ προβάλλει συγχρόνως τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ γίνωσιν Ἐγγραφά τινα ὡς ἐκ μέρους τῆς Ἀρχῆς πρὸς τοὺς Πελοποννησίους ἢ καὶ ἄλλοι, ἐὰν ἡ χρεία καλέσῃ. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος μένει σύμφωνος ὡς πρὸς τὸ δεύτερον, ἐπιφορτίζων τὸ ἔργον εἰς τοῦτον καὶ τὸν Σέκερην ὡς πρὸς τὴν πρώτην δμως πρότασιν ἐναντιοῦται, ἀπαντῶν·

«. . . Δικαίε! Τὸ ξίφος, τὸ ὁποῖον σὺ ἀπροσέκτως ἐτοιμάζεις διὰ τὸν Νέγρην, θέλει διαπεράσει ἐμὲ μᾶλλον. Ἡ θέσις, εἰς τὴν ὁποῖαν προεχώρησας, πρέπει νὰ σὲ χορηγήσῃ τὸν εὐγενῆ ἐνθουσιασμόν τοῦ νὰ δειχθῆς ἀνώτερος τῶν παθῶν σου. Βλέπε ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς τὴν ἱστορίαν τῆς ζωῆς σου εἰς τὸ μέλλον. Δὲν μένει κρυπτή καμμία πρᾶξις. Κρύπτε μόνον εἰς τὴν καρδίαν σου τὴν γενναίαν ἐκδίκησιν τοῦ νὰ μὴ μάθῃ οὗτος, ὅτι προσπαθεῖ καὶ περὶ τοῦ ὁποίου σὲ ὠμίλησα. Ἴδου ὁ ἀκίνδυνος θάνατος! Ὅς τις μεταχειρίζεται τοιαῦτα χαμερπῆ καὶ ἀνόσια μέσα, μαιίνει αὐτοὺς τοὺς σκοπούς του, ἀποκαθίσταται ὑποπτος καὶ μισητός, καὶ τρέχει ἐπομένως τὸν ἀφευκτον κίνδυνόν του. Ἐλπίζω, πῶς θέλεις πεισθῆ εἰς τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν, χωρὶς νὰ λυπήσῃς ἕνα, ὅς τις προσπαθεῖ ἀνευδότως διὰ τὸ λαμπρόν σου μέλλον».

Ὁ πονηρὸς οὗτος ἄνθρωπος μεταμελεῖται, καὶ μάλιστα ἐνεργῶν τὴν εἰς τὸ Σταυροδρόμιον συνέν-

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΙΜΗΣ

τευξίν του με τὸν Νέγρην, δὲν διστάζει καὶ νὰ παρουσιάσῃ τὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου. Ὁ Νέγρης ἐκπεπληγμένος τὸν ἐρωτᾷ, ἂν ἦτον ἄξιος τοιαύτης καταδίκης· ὁ δὲ Δικαῖος ἀποκρίνεται· «Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη σώζει καὶ τοὺς δύο ἀπὸ ἓνα κίνδυνον».

Ὁ Νέγρης ὑποκρίνεται φιλίαν· ἀλλ' ἀνήσυχος πάντοτε, καὶ ὄχι ὀλιγώτερον ζηλότυπος εἰς τὸ νὰ ἀνακαλύψῃ ἄλλως τὰ περὶ τῆς Ἀρχῆς, καὶ νὰ ἔμβῃ, εἰ δυνατόν, εἰς ἀλληλογραφίαν μετὰ τὸν Καποδίστριαν, διευθύνει πρὸς τοῦτον Ἐπιστολὴν, τὴν ὑπόληψιν τῆς ὁποίας θέλει νὰ ὑποστήσῃ διὰ τῆς συνυπογραφῆς καὶ ἄλλων. Τὸ πνεῦμα τῶν περιεχομένων εἰς αὐτὴν ἦτο·

«Ὁ Ἀναγνωστόπουλος καὶ ὁ Ξάνθος καταγίνονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ρωσσίας καὶ τοῦ Καποδίστρια νὰ διεγείρωσιν ἐντὸς τῆς Τουρκίας μίαν ἐπανάστασιν. Ἡμεῖς ἀγνοοῦντες τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων κίνησιν, ἐνομίσαμεν χρέος μας ἀπαραίτητον τὸ νὰ εἰδοποιήσωμεν. . . διὰ νὰ γνωρίσωμεν τοὺς τρόπους, κατὰ τοὺς ὁποίους δυνάμεθα ν' ἀκολουθήσωμεν ἐπομένως. . .»

Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη παραπίπτει ἐκ τινος περιστάσεως εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου. Ὁ Καποδίστριας ἤδη ἐρωτᾶται μετὰ σπουδῆς, καὶ δὲν ἀρνεῖται τὴν παντελεῖαν ἀγνοίαν του περὶ τῶν διαλαμβανομένων εἰς ταύτην. Ἡ ἀρνησίς του ἦτον εἰλικρινής· καθότι δὲν εἶχεν οὗτος τὴν παραμικρὰν μετοχὴν εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἐταιρίας, οὐδὲ ἐγνώριζε τὰς μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς

ἐνεργείας της (α). Ἦδη ἐπιφορτίζεται ὁ Πρέσβυς Στρογανῶφ (β) πρῶτον νὰ ἐπιπλήξῃ τὴν Πόρταν ὡς ἀμελοῦσαν εἰς τὴν διασπορὰν νέων ταραχῶν ἐντὸς τῆς Ἐπικρατείας της· καὶ δεύτερον νὰ συμβουλευσῇ τοὺς ἐνεργοὺς τῶν τοιούτων νὰ παύσουν περιορισθέντες εἰς τὰ χρέη των. Τοιαῦτα ἔφερον ἀποτελέσματα τοῦ Νέγρη ἢ περιφιλαυτία.

Ἡ Πόρτα ἐπολιτεύθη καὶ εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν μὲ τὴν συνήθη ἀδράνειάν της. Ἡ Ἐταιρία ὁμῶς ὑπόπτεισεν ἀποτελέσματα οἰκτρά, καὶ ἔλαβε κάποια προφυλακτικὰ μέτρα. Ὁ Ἄναγνωστόπουλος συγχρόνως, εὐρισκόμενος εἰς τὸ καθαρτήριο τοῦ Ρένι (γ), εἰδοποιεῖται δι' ἐπίτηδες πεζοῦ ἀπὸ τὸ Βουκουρέστιον τὴν περίστασιν αὐτὴν, καὶ ὁδηγεῖται νὰ γίνῃ ἄφαντος χωρὶς ἀναβολῆς στιγμιαίας, ἀλλάσσωσιν καὶ τὸ δνομά του, τὸν προσβάλλει παρευθὺς ἀπροσδόκητος κεραυνός. Βλέπει οὗτος ἀδύνατον τὸ νὰ ὑπάρξῃ ἀγνώριστος εἰς τὴν Ρωσσίαν (δ) καὶ ἀποφασίζει τὴν

(α) Ἡ εἰς τὴν Πετρούπολιν ἀφιξίς τοῦ Καμαρηνοῦ εἶναι ὕστερόχρονος.

(β) Τὴν ἴδιαν ἔλαβε διαταγὴν καὶ ὁ Πίνιν, Γενικὸς Πρόξενος εἰς Δακίαν.

(γ) Ἴδε Σελ. 253.

(δ) Μολονότι περιεμένετο εἰς τὸ Ἴσμαῆλι καὶ τὴν Ὀδησσὸν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἐκεῖ Προσηλύτων. Κατὰ τὴν περίστασιν αὐτὴν ὅλοι εἶχον κατηχηθῆ ἔκτος τῶν δούλων. Μολοντοῦτο θέλων νὰ προλάβῃ, ἂν καὶ ματαίως, τὰς ἐκ τῆς αἰφνιδίου ἐλλείψεώς του ὑποψίας τούτων, γράφει πρὸς τὴν Ἐφορίαν τοῦ Ἴσμαηλίου, ὅτι «ἀνωτέρα Προσταγὴ ὑποχρεῶναι προσωρινῶς τὴν ἄμεσον ἀπουσίαν του εἰς ἄλλο μέρος» κτλ.

εἰς Ἱταλίαν διεύθυνσίν του πρὸς τὸν Μητροπολίτην Ἰγνάτιον (α), ὅπου ἐφθασε περὶ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου, 1820.

Πρὸς τοῦτον ἐξιστορεῖ ὀλην τὴν κατάστασιν τῆς Ἑταιρίας. Ὁ Ἰγνάτιος ἔδωσε προσοχὴν πολλήν,

---

(α) Εἶναι περίεργα τὰ συμβάντα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου κατὰ τὴν περίστασιν αὐτήν, ὅτε ὁ Δούναβις δὲν διεπλέετο διὰ τὴν διάλυσιν τῶν πάγων. Βιαζόμενος οὗτος κινεῖ διὰ ξηρὰς παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Ποταμοῦ (Δεκέμβριον τοῦ 1819), συνοδευόμενος ἀπὸ ἑνα Προσήμετον Πλοίαρχον Κρηῖτα καὶ πέντε ναύτας. Προχωρεῖ καὶ αἰφνης εὐρίσκειται ἐν τῷ μέσῳ μιᾶς θαλάσσης, χωρὶς νὰ διακρίνη πλέον τὸν κατ' ἐθέσιν δρόμον, περιπλεχθεὶς ἐντὸς τῶν βάλτων καὶ τῶν καλαμιῶν. Ὁ Πλοίαρχος παρεκίνει τὴν ὀπισθοδρόμησίν των ἄλλ' ὁ Ἀναγνωστόπουλος, ὠθούμενος ἀπὸ τὴν ἄγνωστον εἰς τοῦτον περίστασιν, τὸν ἐφιλοτίμηε τὴν προόδουσίν των. Ἐντοσοῦτῳ τοὺς καταλαμβάνει τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀξήθεισης πλημμύρας. Ὁ Πλοίαρχος ἤδη συλλογίζεται, ὅτι παρομοία ἐπιμονὴ εἶναι ἐν εἶδος ἀπελπίσας. Ἄλλ' αἰφνης φαίνεται ἐν φῶς· πλησιάζουν εἰς τοῦτο μετὰ πολλὴν ὄραν, καὶ εὐρίσκουν μίαν καλύβην Ρώσων ἀλιέων, οἱ ὅποιοι τοὺς ἐδέχθησαν. Ἡ πλημμύρα ἐγένετο τρομερωτέρα δι' ὀλης τῆς νυκτὸς. Τὰ περιφράγματα τῆς καλύβης δὲν ἀντεῖχον πλέον· αἱ φωταὶ ἐσβήνοντο· καὶ μέχρι πρωίας ἔμεινον ὄλοι ὄρθιοι ἐντὸς τῶν ὀδάτων. Ἡ ἡμέρα διαδέχεται τὴν νύκτα, τὰ ὀδατα καλινδρομοῦν, καὶ ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀκολουθεῖ τὴν ὀδοιπορίαν του με βίαν. Δὲν ἔχουν ὄμας ὄλοι τὰς δυνάμεις τῆς πρώτης ἡμέρας διὰ νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τοὺς ἡμιπηγμένους βάλτους. Συλλογίζονται νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν καλύβην, καὶ νὰ ζητήσωσι συνδρομὴν ὀδηγίας. Ἄλλ' ἤδη φαίνεται ἐν πλοιάριον, διωρισμένον εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου παρὰ τοῦ Δ. Θέμελη. Διὰ τούτου σφάζονται ἡμιθανεῖς εἰς τὸ Γαλάτσι, ὅθεν ὁ Ἀναγνωστόπουλος μετέβη εἰς τὸ Βουκουρέστι, λαβὼν συνέντευξιν μυστικὴν μετὰ τοῦ Λεβέντη, καὶ ἐκεῖθεν ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ἱταλίαν.

ἐπήνεσεν εὐλικρινῶς τὸν στοχασμὸν καὶ τοὺς κόπους της, ἤθελε νὰ τεθῆ εἰς θέσιν ἐνεργητικὴν· ἀλλ' ἡ ἀποτυχία τοῦ Ξάνθου ὡς ἐκ μέρους τοῦ Καποδίστρια καὶ ἡ ἀτυχῆς ἀναβολὴ ἐνὸς Ρωσικοῦ Πολέμου μὲ τὴν Πόρταν διέκοπτον τὴν τοιαύτην προθυμίαν του. Ἦθελε νὰ ἴδῃ σύμφωνον τὴν γνώμην τοῦ Καποδίστρια, τὸν ὁποῖον ἐτίμα παραπολύ· καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὸν γράψῃ περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ξάνθου. Ἐπυρώθη τελευταῖον εἰς τόσον βαθμόν, ἅμα ἐπληροφορήθη τὰ περὶ τῆς Ἀρχῆς (α), ὥστε ἔγραψε καὶ πρὸς τὸν Ἀλφ Πασσᾶν, διὰ νὰ δεχθῆ οὗτος τὸν Χριστιανισμόν, ἂν θέλῃ νὰ στήσῃ τὴν σημαίαν του ἐπὶ τῶν Φρουρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Ἰγνάτιος, καθ' ὅσας ἐλάβομεν πληροφορίας, ἦτον ἄνθρωπος μεγαλοπρεπῆς καὶ φιλόδοξος. Ἦξευρε νὰ μεταχειρίζηται καλῶς, ὅσον εἶχε νοῦν. Διὰ νὰ φυλάττῃ δὲ τὴν περὶ τούτου ὑψηλὴν ἰδέαν τῶν ἄλλων, δὲν ἀφίνετο εἰς ἐκτεταμένας ὁμιλίας καὶ ἀνακαλύψεις πραγμάτων. Ἠγάπα τὴν Ἑλλάδα, τὸν πνευματώδη καὶ μὲ ἠθικὴν Ἑλληνα, ἐνῶ κατεφρόνει τὸν ἀμβλύνον καὶ ἀπολίτευτον.

Ἐκ παρακινήσεως τοῦ Ἰγνατίου διέμεινεν ὁ Ἀναγνωστόπουλος εἰς τὴν Πίσαν μέχρι τοῦ Σεπτεμ-

---

(α) Ἐκ μέρους τοῦ Ἀναγνωστοπούλου.

Ὁ Τσακάλωφ κατὰ τὴν διατριβὴν του εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρέλαβε Μέλος τῆς Ἀρχῆς τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, εὐρισκόμενον καὶ αὐτὸν εἰς τὴν Πίσαν. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἐπρότεινεν ὁ Μαυροκορδάτος γενικὴν μεταρρυθμίσιν τῆς Ἐταιρίας· ἀλλὰ δὲν ἐστάθη δεκτὴ ἡ πρότασίς του.

βρίου τοῦ 1820, ὅτε εἰδοποιήθη πρῶτον διὰ τοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν Δικαίου, ὅτι ὁ Μονόχειρ (α) ἀνέλαβε τὴν ὑπόθεσιν, περὶ τῆς ὁποίας ἐστάλη ὁ Ξάνθος. Ἡ εἰδησις αὕτη ἐγνωστοποιήθη πρὸς τὸν Ἰγνάτιον καὶ Μαυροκορδάτον.

Ὀλιγώτερον τρομερὰ ὡς πρὸς τὴν Ἑταιρίαν περιστασις δὲν ἐστάθη καὶ ἐκείνη τοῦ Π. Μαυρομιχάλου, ἐνεχομένου εἰς τὴν ἰδίαν καὶ τοῦ Θ. Νέγρη. Καθ' ὃν καιρὸν ὁ Ἀναγνωστόπουλος καὶ Τσακάλωφ ἐδρίσκοντο εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰχον ἀλληλογραφίαν στενήν με τοῦτον, ὅστις προσφέρων εἰς τὴν Πατρίδα τὰς ἐκδουλεύσεις του καὶ ἐκείνας τῆς Μάνης ὅλης διὰ τοῦ Ἀφιερωτικοῦ Γράμματός του, ἐπρότεινε ἀπ' εὐθείας τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ προκαταβάλλῃ ἢ Ἀρχὴ (β) εἰς τὴν διάθεσιν του μίαν ποσότητα χρηματικὴν 1,000,000 γροσίων διὰ μισθώσεις στρατιωτῶν καὶ πολεμοφόδια. Αὐτοὶ διεπολιτεύοντο μέχρι τινὸς τὴν πρότασιν αὐτὴν (γ)· ἀλλ', ἅμα ἀνεχώρησαν ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν, ὁ Νέγρης, γνωρισθεὶς ὡς συναδελφὸς με τοὺς ὁμήρους υἱοῦς του, ἐμψυχώνει εἰς τὸ πνεῦμα τούτων τὴν πρότασιν τοῦ Πατρός

(α) Δὲν ἠμπόρουν νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς, τίς ἦτον ὁ Μονόχειρ. Τοιοῦτος (καὶ κοινότερον Κουλοχέρης) παρωνομάσθη ὁ Ὑψηλάντης διὰ τὴν στέρησιν τῆς δεξιᾶς χειρὸς του εἰς μίαν μάχην.

(β) Ἐννοεῖται, ὅτι, καθὼς καὶ ἄλλοι, καὶ ὁ Μαυρομιχάλης ἐστοχάζετο ὡς Ἀρχὴν τὸν Καποδίστριαν, καὶ συμπέραναν ἐκ τούτου δυνατὴν τὴν ἐνέργειαν τῆς προτάσεώς του.

(γ) Μολοντί ἡ Ἑταιρία, ἔχουσα τὴν ἀνάγκην τοιούτου ὑποκειμένου διὰ τοὺς ὀπλοφόρους τῆς Μάνης, ἐβιάσθη νὰ τὸν ἐμβάσῃ διὰ δανείου ὑπερ τὰς 50.000 γροσίων.

των, και τοὺς φρονηματίζει πλαγίως, ὅτι ὁ πατήρ των ἐδύνατο νὰ κάμῃ Ἄποστολήν τινα πρὸς τὸν Καποδίστριαν, ζητῶν τήν, περὶ ἧς ὁ λόγος, ποσότητα καὶ ὁδηγίας (α).

Ἡ περίστασις αὕτη γνωρίζεται εἰς πολλοὺς. Ἐν σημαντικὸν Μέλος τῶν Πατρῶν θέλει νὰ διασκεδάσῃ τὴν ἰδέαν αὐτήν, καὶ νὰ περιορίσῃ τὸν Μαυρομιχάλην ἀπλῶς εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ μέλλοντος Πολέμου. Ὁ Μαυρομιχάλης ἀπαντᾷ (11 Ἰουλίου, 1819) προβάλλων τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ γνωρισθῇ ἢ Ἀρχὴ εἰς τὴν Πελοπόννησον «διὰ τὴν γενικὴν καὶ μερικὴν ἀσφάλειαν». Μεμφόμενος ἐνταυτῷ τὴν πολιτείαν τοῦ Περραιβοῦ καὶ τοῦ Τσακάλωφ διὰ τὰς ψευδεῖς παραστάσεις των καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν τοῦ Μυστηρίου, ἐξήτει κατ' ἐπανάληψιν συνδρομὴν χρηματικὴν διὰ μελλούσας προπαρασκευάς, καὶ ἐπροσκάλει Συνέλευσιν εἰκοσαμελῆ ἐκ τῶν Προκριτωτέρων τῆς Πελοποννήσου εἰς τὰς Κυτριάς (τὴν Καθέδραν του), διὰ νὰ σκεφθῇ μὲ ταύτην περὶ τῶν πρακτέων. Οἱ ἐν Πάτραις θεωροῦσιν ἤδη τὴν χρεῖαν τοῦ νὰ ἀναφερθῶσι πρὸς τὴν Ἀρχὴν μὲ μόνον καὶ πάλιν τὸ σκοπὸν τοῦ νὰ ἐξαγοράσωσι καιρὸν τινα, προβλέποντες, ὡς φαίνεται, τὰ ἀτοπήματα, ὅσα ἐδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ μία ἐνεργουμένη ἀπ' εὐθείας παρὰ τοῦ Μαυρομιχάλου ἀποστολή. Εἰδοποιουσι δὲ τοῦτον (11 Αὐγούστου, 1819),

---

(α) Μὲ τὴν λέξιν Ὁδηγίας ὑπαινίττετο ὁ πονηρὸς Νέγρης τὸν Καποδίστριαν ὡς Ἀρχηγόν, σπεύδων καὶ δι' αὐτῆς τῆς ἐσκαιρίας νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ἀληθῆ πηγὴν τῆς Ἐταιρίας, ὅπως τὴν ἐφαντάζετο.

νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ πρὸς τὴν Ἀρχὴν Γράμματά του, καὶ νὰ ἀποστείλῃ πρὸς αὐτοὺς ἓνα τῶν πιστοτέρων του, διὰ νὰ τὸν ἐφοδιάσωσιν ἐκεῖθεν μὲ ἔγγραφα δλης τῆς Πελοποννησιακῆς Ἀδελφότητος. Ἄλλ' ὁ Μανρομιχάλης, ἐμψυχωμένος μᾶλλον ἀπὸ τοὺς υἱοὺς του, διακοινώσαντας εὐθὺς τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ Νέγρη, εἶχεν ἤδη ἀποστείλει τὸν Καμαρηνὸν Κ. Κυριακόν, γράφων πρὸς τὸν Καποδίστριαν τὸ πνεῦμα τῆς ἀλληλογραφίας του μὲ τοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὴν πολιτικὴν ἀπάτην τούτων καὶ τὴν ἀνάγκην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὑπεχρεώθη νὰ ἀποφασίσῃ παρομοίαν Ἀποστολὴν πρὸς ἐκεῖνον, τὸν ὅποιον ἐφρόνει Ἀρχηγὸν τῆς Ἐπιχειρήσεως (α). Ἐντεῦθεν ἀπεκρίθη πρὸς τοὺς εἰς Πάτρας Φιλικούς (β).

(α) Ἐπιφέρομεν, ὅ,τι ἔγραφε πρὸς τοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Σέκερην καὶ Δικαῖον (16 Δεκεμβρίου, 1819):
«... Εἶδον Γράμμα σας πρὸς τὸν ἐδῶ Ἀναγνώστην... Ἀπὸ τοῦτο πληροφορηθεὶς διὰ τὸ ἄλλο... ἐκρότησα συνέλευσιν τῶν ἐδῶ Πρωτίστων, ὠμίλησα, ὅσα ἐχρειάζοντο, καὶ ὁμοφώνως ἔδωσαν ὅλοι δεήσεις πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοὺς αἰτίους τῆς τοιαύτης εὐτυχίας των. Στέλλω λοιπὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπιταυτοῦ τόν... Καμαρηνόν, διὰ νὰ ἐξαποστείλῃ τὰ Γράμματά μου πρὸς τὸν Ἀνήκοντα, καὶ νὰ σταθῇ. ἔασοι λάβετε Ἀπόκρισιν. Παρακαλεῖσθε δὲ καὶ μερικῶς καὶ γενικῶς, διὰ νὰ γενῆτε συνδρομηταὶ τῆς αἰτήσεώς μας, ὥστε νὰ ἴδωμεν κ' ἐδῶ ἀπηνθισμένην τὴν πάλαι κατωικίαν τῆς ἀνδρείας».

Ἄ ν ἡ κ ω ν ἔ ν ν ο ε ἴ τ ο ὁ Κ α π ο δ ἰ σ τ ρ ῖ α ς .

Κανεὶς δὲν ἀμφιβάλλει, ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς Ἀποστολῆς αὐτῆς ἦτο διπλοῦν : ἡ περὶ Ἀρχῆς ἐξέτασις καὶ ἡ χρηματολογία ὑπὸ τὸ πρόσχημα συστάσεως Σχολείου.

(β) Πρὸ τούτου δὲ τοῦ γράμματός του ὑπάρχει ἄλλο

«...Τὰ πρὸς τὴν Ἀρχὴν Γράμματα παρ' ἐμοῦ καὶ παρὰ τῆς Πατρίδος μου πρὸ καιροῦ ἐπίτηδες ἐξαπέστειλα μὲ τὸν ἐμπιστευμένον μου Κ. Καμαρηνὸν Κ. Κυριακόν, ὅστις καὶ τὰ ἐπαράδωσε τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει Κ. Παναγιώτῃ Σέκερῃ, διὰ τὰ ἐξαποστείλῃ ἀσφαλῶς, καὶ μέχρι τοῦδε μὴ λαβὼν ἀπόκρισιν, μέλλει νὰ ἐκκινηθῇ διὰ παρεμπρὸς ὁ εἰρημένος Καμαρηνός, καὶ διὰ νὰ ἐγχειρήσῃ τὰ

πρὸς τοὺς ἰδίους, διαλαμβάνον' «... Κατ' αὐτὰς ἔλαβον Μπουγιουρδὶ καὶ γούνα παρὰ τοῦ νέου Καπετὰν Πασσαῖ, ἐπικυρωτικά τοῦ Μπεϊλικιοῦ μου, καὶ ἐκείθεν μένομεν ἀσφαλεῖς, καθὼς καὶ ὁ Υἱός μας μετὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ λοιπῶν φίλων, Ρωμαῖοι καὶ Τοῦρκοι βεβαιοῦν τὴν ἀσφαλῆ Ἠγεμονίαν μας. Μολοντοῦτο ἠξεύροντας τὸ ἀκατάστατον τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐλῆς, δὲν λείπω νὰ προβλέπω κάθε ἀναγκαῖον πρὸς ἀπάντησιν τῶν κατ' ἐμοῦ ἐναντίων καὶ ἐχθρικῶν κινήματων. Διὰ τοῦτο καὶ σὰς ἐπαρήγγελα μέσον τοῦ Διερμηνευτοῦ σας... ὅπου, ἐὰν ἦναι δυνατόν, νὰ προβλέψετε μερικὴν ποσότητα χρημάτων' ὅπου ἐξεναντίας ἐὰν ἤθελε μᾶς ἀκολουθήσει κανένα ξαφνον ἐναντίον, νὰ ἔχωμεν τρόπον πρὸς οἰκονομίαν τῶν ἀναγκαίων, διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν πρέπουσαν ἀντίστασιν...»

Ἡ ταρινὴ μεγάλη ἀνάγκη μου εἶναι νὰ μετρήσω γρόσια εἰς Βασιλεύουσαν διὰ τὴν γούνα καὶ ἱπκά, καὶ χωρὶς τούτων κινδυνεύω. Ἐγὼ, μάρτυς ἐστὶν ὁ Κύριος, ὄστεροῦμαι διόλου ἀπὸ μετρητά' καὶ ἐξ ὧν ταύτης τῆς ἀνάγκης στενοχωροῦμαι καὶ διὰ τὴν κυβέρνησιν τῶν 20 Ἀδελφῶν, ὅπου μέλλωσι νὰ ἔλθουν, καθὼς καὶ διὰ τὴν οἰκονομίαν τῶν ἀναγκαίων τοῦ Πολέμου' ὅπου, ἂν συμβῇ κανένα ξαφνον ἐναντίον, ὄντες προητοιμασμένοι, νὰ ἀνισταθῶμεν γενναίως, καὶ ν' ἀποδειχθῶμεν ὡς τοὺς παλαιοὺς Ἡρώας τῆς Σπάρτης...»

(Οἱ ἀναφερόμενοι 20 Ἀδελφοί, εἶναι ὁ Ὑψηλάντης καὶ ἡ συνοδία του, οἵτινες ἐμελλον νὰ καταβῶσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ζῆται Ἐποχ, Δ', Κεφ. Δ').

της αίτουμένης μας Σχολῆς γράμματα... εἰς τὸν κοινὸν ἡμῶν προστάτην Κ. Κ., καὶ διὰ τὸ ἀναφέρει διὰ ζώσης τὰ ἀναγκαῖα, ἅτινα καὶ ἐγράψαμεν προλαβόντως εἰς τὴν Ἄρχῆν. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ καὶ τὴν Ε... νὰ γράψετε ἐπιπόνου, συστένοντες αὐτὸν εἰς τὸν κοινὸν ἡμῶν Προστάτην, ὅπου διὰ συνδρομῆς καὶ προστασίας του νὰ λάβουν τὴν τελείαν τοὺς ἔκβασιν. Δὲν ἔλειψε καὶ ὁ Κ. Περραιβὸς νὰ γράψῃ πρὸς τὴν Ἄρχῆν, οὐ μόνον συμφῶνως τῶν προγεγραμμένων μας, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε καὶ ἄλλα πλείονα χρειώδη καὶ ὠφέλιμα, παραστένοντας ἐν τούτοις καὶ τὰ ὅσα εἶδε καὶ ἐκατάλαβεν ἐπάνω εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ τὰ ὅσα ἀνήκουν διὰ τὴν ἀσφάλειαν... ».

Ἡ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν παρουσία τοῦ Καμαρηνοῦ, ἀνθρώπου ἀνοήτου μᾶλλον ἢ κακοῦ, ἐγέννησε σημαντικὴν σύγχυσιν. Αὐτὴν ἠῤῥξανεν ἔτι πλέον ἢ ἐντάμωσις τούτου μὲ τὸν Νέγγρην, ὅστις τοῦ ἐπότισε τὰς πικροτέρας συκοφαντίας κατὰ τῶν Δημιουργῶν τῆς Ἑταιρίας καὶ περισσότερον κατὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, ἐκδικούμενος τὰ συμβάντα τοῦ Ἰασίου (α). Δὲν ἀμφίβαλλε κανεὶς, ὅπόσον ἤθελε δυσαρεστήσει τὸν Καποδίστριαν ἢ περιστάσις αὐτῆ, καὶ ποῖον ἤθελεν ἐπιφέρει ἀποτέλεσμα εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Μαυρομιχάλου.

Ἐντοσούτῳ ἐφωδιασμένος ὁ Καμαρηνὸς μὲ τὰς πλέον κακὰς ἰδέας, διευθύνεται εἰς τὴν Πετροῦπολιν, ὅπου προλαμβάνει τὸ πνεῦμα τοῦ Καποδίστρια διὰ τῶν ἐξηγήσεών του. Τοῦτο ἀποδεικνύε-

---

(α) Ἴδε Σελ. 240 - 244.

ται ἀπὸ τὴν μετέπειτα παρουσίαςιν τοῦ Ξάνθου (α). Ἐνεργεῖται ἐντοσοῦτῳ σημαντικὴ συνεισφορά περὶ συστάσεως Γυμνασίου εἰς τὴν Μάνην, τὸ μεγαλύ-
τερον μέρος τῆς ὁποίας καταδαπανᾷ ὁ Καμαρηνὸς
εἰς μάτην, προχωρήσας καὶ εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ
καταστήσῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ κέντρον ξεχωριστὸν
παρ' ἐκεῖνο τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Ἑταιρίας. Μὲ τὸν
σκοπὸν τοῦτον κατασκευάζει καὶ σφραγίδα ἰδίαν.
Λαμβάνει τέλος πάντων τὰς ἀπαντήσεις τοῦ Καπο-
δίστρια πρὸς τὸν Μαυρομιχάλην, τὸ πνεῦμα τῶν
ὁποίων ἦτο, καθ' ὅς ἔχομεν πληροφορίας βασι-
μωτέρας·

« . . . Ἔχει χρέος ἱερὸν τὸ νὰ ἀγαπᾷ τις τὴν Πα-
τρίδα του, καὶ νὰ προσπαθῇ εἰς τὴν ὠφέλειάν της·
ἀλλ', ἐὰν δὲν βαδίζῃ καὶ δρόμον κατάλληλον, εἶ-
ναι ἀχρησίμευτος πᾶσα προσπάθεια. Καὶ γινώσιν
ἔχεις νὰ διακρίνης τὸν δρόμον τοῦτον, καὶ εἶσαι
εἰς θέσιν τοῦ νὰ διαπρέψῃς ὁ ὠφελιμώτερος με-
ταξὺ τῶν ἄλλων. Περὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν
ἐνεργειῶν, τῶν ὁποίων μὲ γράφεις, δὲν ἠμπόρουν
νὰ ἔχω οὐδεμίαν ἰδέαν. Καμμίαν ἐπομένως δὲν δύ-
ναμαι νὰ κάμω κρίσιν. Παρατηρεῖς τὴν ὑπάρχου-
σαν ἡσυχίαν, καὶ δὲν εἶναι καλὸν ν' ἀφίνεσαι εἰς
ὑποσχέσεις ἀβεβαίων πραγμάτων. Ὁ καιρὸς θέ-
λει δεῖξει τὴν ἀλήθειαν· ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη μιᾶς
ἐξειδικιασμένης προσοχῆς . . . » Τὰ λοιπὰ ἀφίνον-
το εἰς τὴν προφορικὴν παράστασιν τοῦ Καμα-
ρηνοῦ.

Τὰ ἀναφερόμενα περὶ τῆς Ἀπαντήσεως τοῦ Κα-
ποδίστρια ἐβεβαιοῦντο, ἀπ' ὅσας ὁ Καμαρηνὸς ἐξέ-

(α) Ἴδε σελ. 253.

μεττε κατηγορίας, εξερχόμενος τῆς Ρωσικῆς Ἐπικρατείας, κατὰ τῆς Ἐταιρίας, τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τοῦ μέλλοντος κινήματός του. «Ὁ Ὑψηλάντης (ἐκκήρυττε), θέλει θυσιάσει τὸ Ἔθνος. Ἡμεῖς ἐδέχθημεν τὴν Ἐταιρίαν, ὡς ἔργον τοῦ Καποδίστρια ἐπληροφόρηθημεν ὁμως, ὅτι δὲν ἔχει οὗτος τὴν παραμικρὰν ἰδέαν, μῆτε ἐγκρίνει παρόμοια κινήματα. Στοχάζεται ὁ Ὑψηλάντης, πῶς θέλομεν τὸν ἀκούσει; Ἄς ἔλθῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἴδου ἀπόδειξις τῶν λόγων μου (δεικνύων τὴν πρὸς τὸν Μαυρομιχάλην Ἀπάντησιν τοῦ Καποδίστρια)! Πῶς δύναται νὰ ἀνθέξῃ τὸ Ἔθνος χωρὶς τῆς προηγουμένης κινήσεως ἐνὸς Ρωσικοῦ Πολέμου;» κτλ.

Ἡ τοιαύτη ἀπρόσεκτος διαγωγή τοῦ Καμαρηνοῦ τρομάζει τὸν Ὑψηλάντην. Ζητεῖται αὐτὸς νὰ παραδώσῃ τὰ πρὸς τὸν Μαυρομιχάλην Γράμματα, ὡς δυνάμενα νὰ φέρωσι γενικὴν μεταβολὴν τῶν πνευμάτων· ἐναντιοῦται ὁμως· ὁ δὲ Ὑψηλάντης ἀποστέλλει μὲ πολλὴν βίαν καὶ τὸν θανατῶνει εἰς τὸν Δούναβιν, κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου, 1820, διατάττων τὴν ἐξαιρετὸν φροντίδα περὶ τῶν γραμμάτων του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Χαρακτήρ τοῦ Α. Ὑψηλάντου — Ραδιουργία τοῦ Ἰασίου — Διαγωγή τοῦ Ὑψηλάντου καὶ δυσαρέσκεια — Σκέψεις, ἀφορώσαι τὴν διαρρύθμισιν τῆς διαγωγῆς τοῦ Ὑψηλάντου ὡς πρὸς τὸ μέλλον Κίνημα — Διαβολαὶ κατὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, καὶ συνδιαλέξεις τούτου μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου — Ἐξέτασις περὶ τῆς πολιτικῆς διαγωγῆς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τοῦ Καποδίστρια ὡς πρὸς τὴν Ἐπιχείρησιν τοῦ Ὑψηλάντου.

Η ἀναγόμεναι τοῦ Α. Ὑψηλάντου ἔδωκε νέαν μορφήν καὶ ψυχὴν εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑταιρίας. Συνέτρεχον εἰς τοῦτο ἡ λαμπρότης τῆς οἰκογενείας, ἡ διαγωγή τοῦ πάππου τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τελευταῖον τοῦ πατρός του Κωνσταντίνου εἰς τὰ 1806, ἡ Στρατηγικὴ θέσις του εἰς τὴν Ρωσσίαν καὶ ἡ φημιζομένη εὐνοία, τὴν ὁποίαν ἔχαιρεν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου. Αὐτὴ προσέτι ἡ περίστασις ἀπετέλει ὡς ὑπαρκτήν τὴν Ἀρχὴν τῆς Ἑταιρίας, ὁποῖαν τὴν ἐφαντάζοντο διάφοροι.

Ὁ Ὑψηλάντης, μακρυνόμενος εὐφήμως ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν ξένου Ἔθνους, ὑπηρετεῖ πλέον τὴν δόξαν τῆς Πατρίδος του καὶ τὴν ἰδικὴν του. Φέρει οὗτος τὸ πρῶτον ἱστορικὸν Ὄνομα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Τὸ λογικόν του δὲν περιεστρέφεται ὡσεπιτοπλεῖστον, εἰμὴ εἰς τὰ Στρατιωτικά, εἰς τὰ ὁποῖα ἔδειξε τὴν πρώτην του κλίσιν. Εἶχε ψυχὴν ἀγαθὴν καὶ γενναίαν, ἀλλὰ νοῦν μέτριον: καὶ μ' ἄλλους λόγους ὀξὺν ἐν μέρει, ἀλλ' ὄχι ὠ-

ριμον. Μεγαλόδωρος καὶ παρρησιαστικός ἐπροσβάλλετο ἀπὸ τὴν ἐπάρατον κολακείαν ἕνεκα τῆς ἀνατροφῆς, ἢ ὅποια δίδεται εἰς τὰς οἰκίας τῶν Πριγκίπων. Ἦτον ὡσεπιτοπλειστον κριτῆς ἐπιπόλαιος τῶν ἀντικειμένων εἰς τρόπον, ὥστε ἐφαίνετο ἀτολμότερος εἰς τὴν κρίσιν καὶ ὄχι εἰς τὴν ἐκτέλεσιν των. Θέλομεν δὲ ἴδει, ὅτι τὸ ὄνομά του θέλει δαιωνίζεται ὄχι τόσον ἐκ τῶν πράξεών του, ἀλλ' ἐκ τῆς περιστάσεως, εἰς τὴν ὅποιαν εὐρέθη. Τιμῶνται πάντοτε οἱ θεμελιωταὶ Ἀρχηγοὶ τῆς Ἐλευθερίας ἑνὸς Ἔθνους. Εἰς τὴν ἰδίαν ὑπάγονται κατηγορίαν, καὶ ὅσοι ἄλλοι ἔλαβον θέσιν ἐξαιρετικὴν εἰς τὸν Πόλεμον. Ἡ Ἑλλάς δύναται νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸ μέλλον ἀξιοτέρους πολλοὺς Πολεμικοὺς, ὄχι ὁμῶς καὶ λαμπροτέρους.

Ἦδη ὁ Ὑψηλάντης, ἀναχωρήσας δι' ἀδείας ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν, διὰ νὰ κάμῃ τὰ λουτρά εἰς ξένους τόπους, ἦλθεν εἰς Δουμπασάρι, ὅθεν ὁ μὲν Ξάνθος ἀπεστάλη εἰς Βουκουρέστιον περὶ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου φέρων διαταγὰς πρὸς τοὺς ἐκεῖ Ἐφόρους καὶ ἄλλους Ἐταίρους· ὁ δὲ Ὑψηλάντης κατέβη εἰς Κισνόβι, ὅπου ἐπροσκάλει τὰ πρωτενεργὰ Ὑποκείμενα τῆς Ἐταιρίας, διὰ νὰ σπεύσωσι νὰ τὸν περιστοιχίσουν. Κατὰ συνέπειαν ταύτου κινουσιν ὁ Ἀναγνωστόπουλος καὶ Τσακάλωφ μέχρι τῆς Βιέννης (α), ὅπου ὁ δεῦτερος ἔμεινεν ἀσθενή-

---

(α) Ἐκεῖ εἶδρον τοὺς μὲ πολλὴν παιδείαν καὶ φιλογένειαν Ἀδελφοὺς Καπετανάκιδας, μὲ τοὺς ὁποίους συνωμίλησαν πολλὰ περὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως τοῦ Πολέμου. Εἰς τὸ Σιμπίνι τῆς Τρανσυλβανίας ἔλαβεν ὁ Ἀναγνωστόπουλος συνέντευξιν ἰδιαιτέραν μὲ τὸν Α. Χρηστόπουλον καὶ τὸν

σας, ὁ δὲ πρῶτος ἠκολούθησε τὴν διεύθυνσίν του εἰς τὸ Βουκουρέστιον, καὶ ἐκεῖ ἔλαβε τὴν πολλὰ ἐπαινετικὴν Πρόσκλησιν τοῦ Ὑψηλάντου.

Ἄπ' ὅσα θέλομεν ἐκθέσει ἤδη, φαίνεται, ὅτι ἡ ραδιουργία, τυφλὴ ὡς πρὸς τὸ δημόσιον καλὸν καὶ πάντοτε ἐπίβουλος τῆς δόξης τῶν Δυνατῶν τῆς ἐποχῆς, ὑπηγόρευσε τὸν χαρακτήρα τῆς διαγωγῆς τοῦ Ὑψηλάντου, ὅποια ἐξηγήθη.

Εὐρίσκοντο εἰς τὸ Ἰάσιον Ὑποκείμενά τινα, καταγινόμενα ἀνευδότης εἰς τὴν περιστάσιν αὐτὴν, διὰ νὰ προετοιμάσωσι μέλλον εὐτυχὲς εἰς τὸν ἑαυτὸν των. Δὲν ἔκρινον τελείως, ὅποια ἠμπόρουν νὰ προέλθωσιν ἀτοπήματα ἀπὸ τὰ ἀσυλλόγιστα κινήματά των. Αὐτὰ ἐζωγράφιζον πρὸς τὸν Ὑψηλάντην πολλὰ διαφορετικὴν τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Καὶ Στρατεῦματα, ἔγραφον, καὶ χρήματα, καὶ πᾶν ἄλλο εἶναι ἔτοιμα· ἀπαιτεῖται μόνον ἡ ὁσονούπω παρουσία του. Ἐγνωμοδότουν δὲ τὸ νὰ διορισθῶσι προηγουμένως Χιλιαρχαὶ τινὲς εἰς Ὑποκείμενα τῆς ἐκλογῆς των. Ὁ Ὑψηλάντης πείθεται καὶ ἀκολουθεῖ κατὰ γράμμα τὰς εἰσηγήσεις τούτων.

Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη μετὰ τῶν Προσηλύτων ἡ τρομερὰ πυργοποιία τῆς Βλαχο-Μολδαβίας εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Οἱ Ἀρχηγοὶ τῆς Ἐταιρίας, ἀγνοοῦντες ὅ,τι ἐτεκταίνετο ἡ στάσις τοῦ Ἰασίου, ἐνόμιζον, ὅτι ἡ ρῆξις τοῦ Πολέμου θέλει παραταθῆ διὰ τινὰ καιρόν· ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου τὴν

Ἰατρὸν Βρετόν. Ὁ πρῶτος εἰδείξεν, ὡς νὰ προέβλεπε τὴν ἀπρόσπεκτον διαγωγὴν τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ ἔδωκε συμβουλὰς τὰς πλεόν φρονίμους.

ἔδεικνουν ὀγλίγων πολὺ τὰ κινήματα τοῦ Ὑψηλάντου. Ὁ Σάββας καὶ ὁ Ὀλύμπιος ταραττονταί σημαντικὰ εἰς τοὺς διορισμοὺς τῶν Χιλιάρχων, ἐνθῆσαν οὗτοι Πρωτοπαλήκαρα τῶν ἰδίων. Τοιοῦτοτρόπως ἄρχεται τὸ κατὰ τοῦ Ὑψηλάντου πρῶτον μῖσος τοῦ Σάββα τὸ ὁποῖον ἐγενικίσθη ἀκολούθως καθ' ὅλου τοῦ Κινήματος. Οἱ Ὀπλαρχηγοὶ οὗτοι παρεπονοῦντο πρὸς τὴν Ἐφορίαν τοῦ Βουκουρεστίου, ὅπου ἦτο καὶ ὁ Ἀναγνωστόπουλος.

Αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι φίλοι του, ὅσοι ἐγνώριζον κάλλιστα τὴν κατάστασιν τῆς Μολδαυο-Βλαχίας (α) καὶ εἶχον ἐκ προσθήκης γνώσεις ἀκριβεῖς περὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν ἄλλων τόπων, σκέπτονται ἤδη, καὶ εὐρίσκουν·

Α'. Νὰ ἀναβληθῆ ἡ Κίνησις τῶν ὄπλων, μέχρις οὗ προετοιμασθῶσι τὰ μέσα.

Β'. Ἐντὸς τοῦ διαστήματος τούτου ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ἐπαναστάσεως νὰ ἐμβῆ εἰς τὴν πλέον δραστήριον ἐνέργειαν, συνεννοούμενος μ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, διευθύνων Ἀξιωματικούς του εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὰς Νήσους καὶ τὴν Ρούμελην· συνιστῶν Ἐφορίας διὰ τὴν ὀγλιγωροτέραν καὶ περισσοτέραν συνάθροισιν τοῦ χρηματικοῦ, καὶ προδιαθέτων τοὺς Πολιτικούς καὶ Πολεμικούς Ἀρχηγούς εἰς τρόπον, ὥστε, ἅμα παρουσιασθῆ, νὰ ὑποδεχθῆ ἀπὸ Ἀρχᾶς συστηματικὰς καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν ἀκέφαλον ὄχλον.

Γ'. Εἰς τὴν Βλαχο-Μολδαύαν νὰ διορισθῶσι Στρατάρχαι οἱ δύο ἀντίζηλοι Σάββας καὶ Ὁ-

---

(α) Ἴδε ἀκολούθως Κεφ. Δ χ

λύμπιος, και πέντε Χιλίαρχοι, μεταξύ των οποίων να ονομασθῆ και ὁ ἐντόπιος Θ. Βλαδιμηρέσκος.

Συγχρόνως να γράψῃ ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς μερικοὺς ἐκ τῶν Ἀρχόντων τῆς Α' τάξεως, διὰ να συνεισφέρωσιν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ σκοποῦ (α).

Δ'. Ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ἐπαναστάσεως να περιστοιχισθῆ ἀπὸ ἓν Συμβούλιον, συγκείμενον ἀπὸ τὸν Μητροπολίτην Ἰγνάτιον, τὸν Α. Μαυροκορδάτον, τὸν Ἐμμανουήλ Καπετανάκην, τὸν Α. Χρηστόπουλον, τὸν Χρησταρῆν Ἰατρόν, τὸν Ι. Ρίζον και τὸν Γ. Λεβέντην (β).

Ε'. Γενομένων ὄλων τούτων ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ἐπαναστάσεως να καταβῆ ἀγνώριστος εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἢ τὸ Τριέστιον, και διαπλεύσας εἰς τὴν Μάνην, να ἐκδώσῃ ἐκεῖθεν τὰς Προκηρύξεις του, ἐμβαίνων εἰς τὴν Πελοπόννησον με δύναμιν στρατιωτικὴν.

Διὰ να κατορθωθῆ δὲ και περισπασμὸς τις εἰς τὸν Σουλτάνον, να κινηθῶσι, μετὰ 25 ἡμέρας τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Ὑψηλάντου, οἱ Στρατάρχαι τῆς Βλαχο-Μολδαυίας, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς, ὅποιον ἐγκρίνει να διορίσῃ ὁ Ἀρχηγὸς ἢς Ἐπαναστάσεως.

(α) Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἦσαν διατεθειμένοι ἀπὸ τὸν Λεβέντην, και δὲν περιέμενον εἰμὴ ἓν γράμμα μόνον τοῦ Ὑψηλάντου.

(β) Παρὰ τοὺς δύο πρώτους ὄλοι ἦσαν προειδοποιημένοι περὶ τούτου παρὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, περιμένοντες τὴν ἐπίσημον Πρόσκλησιν.

ΛΗΜΗΤΡΙΟΥΣ ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ.

Τὸ Σχέδιον τοῦτο ἀνέλαβε νὰ παρουσιάσῃ πρὸς τὸν Ὑψηλάντην ὁ Ἐναγαστόπουλος, ἐπιφορτισμένος νὰ κάμῃ καὶ τὰς ἀναγκαίας ἀναπύξεις ὡς πρὸς τὴν γενικότητα καὶ τὰς μερικότητάς του. Ἄλλ' οἱ Στασιασταὶ τοῦ Ἰασίου, πληροφορούμενοι ὅλα ταῦτα, ταραττοντο φοβούμενοι πρὸ πάντων τὴν πλησίασιν τοῦ Ἐναγαστοπούλου. Συρράπτουσιν ἐντεῦθεν τὴν ἀκόλουθον κατηγορίαν γράφοντες πρὸς τὸν Ὑψηλάντην·

«Ὁ Ἐναγαστόπουλος, μανθάνων εἰς τὴν Ἰταλίαν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ξάνθου, δὲν εὐχαριστήθη. Αὐτὸς καὶ ὁ Τσακάλωφ, μεταχειρισθέντες τὸν Ἰγνάτιον καὶ Μαυροκορδάτον, ἐσυμφώνησαν μὲ τὸν Ι. Καρατσᾶν τὴν Ἀρχηγίαν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἄλλ' ὁ Καρατσᾶς παρετήρησεν, ὅτι δὲν λαμβάνει μέρος εἰς τὴν Ἐπιχείρησιν, ἐνόσφ ὑπάρχει ὁ Ὑψηλάντης. Τοιούτοτρόπως ἀπεφασίσθησαν ὁ Ἐναγαστόπουλος καὶ Τσακάλωφ, διὰ νὰ φαρμακώσωσι τοῦτον. Ἄγνοεῖται, (ἐπρόσθετον), διὰ ποῖον λόγον ἔμεινεν εἰς τὴν Βιένναν ὁ δεύτερος. Ὁ δὲ Ἐναγαστόπουλος, σχεδιάσας τὰ πάντα εἰς τὸ Βουκουρέστιον μὲ τοὺς ἐκεῖ φίλους του, συμπαρέλαβε τὸν Χρησταρῆν, ἂν καὶ ἐχθρόν του μέχρι τοῦδε (α), καὶ ἔρχεται διὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ...».

(α) Κατὰ τὴν προτέραν (1819) διατριβὴν τοῦ Ἐναγαστοπούλου εἰς τὸ Βουκουρέστιον ὑπῆρχε μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ Ἰατροῦ Χρησταρῆ κάποια ἀντιπάθεια ἕνεκα τῆς ἀτάκτου διαγωγῆς τοῦ Δικαίου, τὸν ὁποῖον ὁ Χρησταρῆς, ἄνθρωπος ἀσπηρᾶς δικαιοσύνης, δὲν ὑπέφερε. Ἀκολούθως βεβαιωθείς οὗτος τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ μέτρα τοῦ Ἐναγασ-

Ὁ Ὑψηλάντης ἔδωσε πίστιν ἐντελῆ εἰς τὴν συκοφαντίαν αὐτὴν· καί, ἐνῶ ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἐβιάσθη διὰ τὴν εἰκοσαήμερον προσδιορισθεῖσαν κάθαρσιν τοῦ Σκουλενίου νὰ τὸν γράψῃ ἐπικαλούμενος τὴν ἄμεσον προσωπικὴν συνέντευξίν του· αὐτὸς δεικνύει ἐκ διαμέτρου διάφορον τῆς προτέρας διαγωγῆν, ἐφαρμόζει τὴν βιαίαν πρόσκλησιν τούτου εἰς τὸ πνεῦμα τῆς προσγενομένης συκοφαντίας, ὑποκρίνεται ἀσθένειαν, καὶ ἀντιπροσκαλεῖ τὸν Ἀναγνωστόπουλον εἰς τὸ Κισνόβι διὰ τοῦ Τσερναουτσίου τῆς Αὐστρίας. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος, μακρὰν τοῦ νὰ ὑποπτεῖται τι ἄλλο, παραδίδει ὅλα τὰ ἀναγκαῖα Ἐγγραφα εἰς ἔμπορόν τινα τοῦ Ἰασίου Παναγιώτην Πάνον διὰ τὸ φόβον τῶν Αὐστριακῶν, καὶ τρέχει πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ὡς εἰς σφαγὴν (α).

στοπούλου, ἐξήτει τὴν ἀρμοδίαν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ ἐλαφρώσῃ τὴν συνείδησίν του. Τοιουτοτρόπως ἐφιλιώθη στενὰ μὲ τοῦτον εἰς τὴν ἐπιστροφὴν του· καὶ αὐτὴ ἡ περίστασις ἔδωκεν εἰς τοὺς στασιαστάς τοῦ Ἰασίου τὴν ἐκόλιαν εἰς τὴν συρραφὴν τῆς κατηγορίας ἐπὶ συνωμοσίᾳ.

(α) Κόλακές τινες περὶ τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ἐπαναστάσεως, σύμφωνοι μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Στάσεως τοῦ Ἰασίου, ἐγνωμοδότησαν διαφόρως περὶ τῆς θυσίας τούτου. Ἐνας, προσποιούμενος μάλιστα τὴν φιλίαν εἰς τὸν Ἴδιον, ἐπρότεινεν, ὅτι πρέπει νὰ πῆθῃ ὁ Ἀναγνωστόπουλος τὸ δηλητήριον εἰς τὸ τσάι, ἐνῶ ἔρχεται νὰ τὸ δώσῃ εἰς ἄλλον. Ἄλλος Λογιώτατος εἶπε· « Μία πιστολιά ς' τὸ αὐτὸ εἶναι τὸ καλύτερον ». Ὁ Ὑψηλάντης τεταραγμένος ἀποδοκιμάζει τὰς τοιαύτας προτάσεις· ὁμολογεῖ τὰς πολυειδεῖς ἐκδουλεύσεις τοῦ Ἀναγνωστοπούλου· προλέγει τὴν μέλαιναν ψῆφον τῶν ἀνθρώπων ἐναντίον παρομοίας πράξεως, καὶ γνωμοδοτεῖ· « Καλύτερον εἶναι νὰ εὕρητε τὸν τρόπον τοῦ

Δὲν ὑποδέχεται, μὲ τὴν ὁποῖαν ἠλπίζεν οἰκειότητα. Ἐκθέτει μολοντοῦτο τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ τὸ Σχέδιον τοῦ Βουκουρεστίου. Ἐρωτᾷ ὁ Ὑψηλάντης «Μέχρι τίνος καιροῦ ἐτοιμάζονται τὰ πάντα ;» Ἀποκρίνεται ὁ Ἀναγνωστόπουλος «Εἰς πέντε μῆνας». Αὐτὸς γελαῖ ἐπιφέρων· «Αἱ παραστάσεις σου μὲ φαίνονται πολλὰ ἐναντία, μ' ὄσας ἔχω ἄλλοθεν εἰδήσεις. Μολαταῦτα ἀνάγκη νὰ σκεφθῶμεν». (α)

Τὴν ἐπιούσαν λαμβάνει ὁ Ἀναγνωστόπουλος δευτέραν συνέντευξιν ἰδιαιτέραν, καὶ ἐρωτᾷ· «Ἄν ἐδύναντο νὰ ἐλπίσωσι βοήθειαν ἀπὸ τὴν Ρωσσίαν· ἂν τὸ μέλλον Κίνημα ἔγινε γνωστὸν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα· ἂν ἡ Μεγαλειότης του συγκατετέθη νὰ λάβῃ θέσιν ἐνεργητικὴν» — «Ἀπὸ τὰς ἐρωτήσεις σου, ἀπεκρίθη ὁ Ὑψηλάντης, καταλαμβάνω τὸ περὶ ἐμοῦ φρόνημά σου. Δὲν ἔχασα τὸν νοῦν μου νὰ ἐμπερδευθῶ εἰς παρομοίαν κινδυνώδη καὶ δι' ἐμὲ καὶ διὰ τὸ Ἔθνος ἐπιχείρησιν, πρὶν ἀσφαλισθῶ. Παρατηρῶ καὶ πρέπον καὶ ἀναγκαῖον νὰ σὲ εἴπω, ὅ,τι περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἠκολούθησε, χωρὶς νὰ τὸ ἐκστομίσης εἰς ἄλλον». (Ἡκολούθει).

«Ἀναδεχθεῖς τὴν πρότασιν, τὴν ὁποῖαν μ' ἐκάματε διὰ τοῦ Ξάνθου, καὶ πληροφοροῦμένους τὰ

νὰ προφυλαχθῶ ἀπὸ τοῦτον καιδοῦ καὶ πῶς νὰ τὸν θανατώσω».

Ἐάν δὲν ἀντέτεινεν ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἐγίνετο ἀφευκτον θῶμα τὴν πονηρίας ἐνὸς ἀντιζήλου στασιάρχου.

(α) Ὁ γέλως ἐσήμαινεν ἀναμφιβόλως τὴν μετ' ὀλίγον ἔξοδόν του εἰς τὸ Ἰάσιον.

μετὰ τοῦ Καποδίστρια συμβάντα, ἐξηγήθην με τοῦτον, καὶ ἐμείναμεν σύμφωνοι εἰς δ'λα».

«Ὀλίγον ὕστερον ἔτυχον εἰς τὸν κήπον τὸν Αὐτοκράτορα. Μὲ ἠρώτησε, πότε ἀναχωρῶ εἰς τὰ Λουτρά. Εὔρον τότε τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν συνδρομὴν τοῦ εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν».

«Ἡ Μεγαλειότης του, βεβαιούμενος περὶ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τῶν πραγμάτων μας, καθ' ἃς εἶχον πληροφορίας, ἐπήνεσε τὸν σκοπὸν καὶ ὑπεσχέθη τὴν βοήθειάν του». (α)

(α) Τὰς ἐκφράσεις αὐτὰς τοῦ Ὑψηλάντου ἐδημοσίευσαν ἄλλοι πρὸ ἡμῶν ὡς ἀλήθειαν ὁμολογουμένην. Χρεωστοῦμεν σέβας ἐξαιρετον εἰς τὴν σκιάν τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως· ἀλλὰ πολὺ πλέον ἀγαπῶμεν τὴν ἀλήθειαν, καὶ βιαζόμεθα ἐντεῦθεν νὰ κάμωμεν τὰς ἀκολούθους παρατηρήσεις.

Τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Καποδίστρια θεωροῦμεν δ'λας ἀνύπαρκτον καὶ ἐπιτετηθευμένην με τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐμψυχωθῇ ἡ Ἐταιρία καὶ τὸ Ἔθνος, καὶ νὰ κατασταθῇ εὐδοληπτότερος ὁ Ὑψηλάντης. Εἰμθα βέβαιοι, ὅτι καὶ ὁ Ξάνθος μετεχειρίζετο τὰς αὐτὰς σχεδὸν λέξεις περὶ τῆς ἰδίας ἰδέας, καὶ συνάγεται ἀναμφιβόλως ἐν τῇ συνθηματικῷν.

Ὁ ἀγχίνους Μονάρχης τῆς Ρωσσίας ἦτον ἄνθρωπος, θέλων νὰ πειθῇ διὰ λόγου, καὶ ὄχι νὰ ἐκπλήττῃ ἄλλως τὰ ἀντίζηλα πνεύματα τῶν Εὐρωπαίων. Εἰς τοὺς μέλλοντας στοχασμοὺς τούτων δὲν ἦτο δύσκολον νὰ ἐμβατεύσῃ οὗτος μετὰ τὴν κίνησιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως διὰ τοῦ Στρατηγοῦ καὶ Ὑπασπιστοῦ του, καθ' ὃν καιρὸν εὐρίσκειτο εἰς διενέξεις διπλωματικὰς με τὴν Πόρταν διὰ παραβιάσεις τινὰς Συνθηκῶν καὶ τὰς ἐπομένως παραλόγους ἐνοστάσεις τῆς.

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐμελλε νὰ εὑρεθῇ μετ' ὀλίγον ἐκτὸς τῆς Ἐπικρατείας του εἰς τὴν Λαϊμβάχην, ὅπου ἤθελον λάβει ὑπαρξιν αἱ ὑψηλότεραι συνδιασκέψεις μετὰ τῶν Συμμάχων

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἐρωτᾷ καὶ πάλιν «Διατί ὁ Ξάνθος ἀπεβλήθη μὲ ὄρμην ἀπὸ τὸν Καποδίστριαν;— Διότι ὁ Καμαρηνὸς εἶπε πολλὰ ἐναν-

του ὡς πρὸς τὸ γενικὸν τῶν Ἐπικρατειῶν καὶ ἀναφορικῶς ὡς πρὸς τὴν ἰδικήν του διὰ τὰς γενομένας ὕβρεις ἀπὸ τὴν Πόρταν.

Εἶναι λοιπὸν πιθανοὶ κἂν αἱ παρομοίαι φύσεως ἐξηγήσεις του πρὸς τὸν Ὑψηλάντην, ἐνῶ προέβλεπε τὰς ὑποψίας καὶ τὸν φθόνον ὄχι μόνον τῶν ἐχθρῶν του, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδίων του Συμμάχων; Ἦτο πιθανόν, ὅτι ἤθελε νὰ εὐρεθῆ βεβιασμένος ἐκ προμελέτης, διὰ νὰ θυσιάσῃ ὑψηλὰ καὶ μεγάλα συμφέροντα, καὶ νὰ ὑποφέρῃ εἰς ὅλα τ' ἄλλα τὰς ὕβρεις καὶ αὐτοῦ τοῦ κλονιζομένου Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθὼς συνέβη;

Ἐπειτα, ἐνῶ συνεννοήθη, ὡς ἔλεγε, μὲ τὸν Καποδίστριαν, διὰ ποῖον λόγον ἐπαρουσιάσθη, καθὼς ἐκήρυττεν, ἐπ' αὐτῷ τοῦτ' πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα; Ἰσως δὲν ἐπίστευσε τὸν Καποδίστριαν. Ἄλλ' ἀπὸ τὴν περίστασιν αὐτὴν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν δύο τινά· ἢ διότι ὁ Καποδίστριας ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Αὐτοκράτορος ἐνέδωκεν εἰς τὴν πρότασιν τούτου, ὑποσχόμενος καὶ τὴν θέλησιν τοῦ Ἀνωτέρου του. ἢ ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ μὴ κρίνων νὰ φανερωθῇ αὐτοπροσώπως, ἐνήργησε διὰ τοῦ Ὑπουργοῦ του.

Ἄν ὑποτεθῇ τὸ πρῶτον, ὁ Καποδίστριας ἔπρεπε νὰ πάθῃ διὰ μίαν διαγωγὴν, ἢ ὅποια ἦτον ἐκόμενον νὰ θεωρηθῇ, καὶ δικαίως, ὡς φανερὰ ἐπιβουλὴ ἀπὸ τὴν ἐξειδικιασμένην λεπτινοῖαν ἐκείνου τοῦ Μονάρχου.

Ἄν τὸ δεῦτερον, ὁ Αὐτοκράτωρ ἦτον ἠναγκασμένος κατὰ φυσικὴν συνέπειαν νὰ ἀρνηθῇ τὴν αἴτησιν τοῦ Ὑψηλάντου. Ἄλλ', ἐνῶ δὲν συνέβη μήτε ποιηθῆ εἰς τὸν Ὑπουργόν, μήτε ἀρνήσῃ ἀπὸ τὸν Μόναρχον, τί ἤμπορεῖ νὰ στοχασθῇ τις;

Τέλος πάντων, ἂν ὁ Καποδίστριας, ἦτο σύμφωνος, διὰ ποῖαν αἰτίαν, ἀπαντῶν πρὸς τὸν Μαυρομιχάλην, ἔγραψεν ἐναντίον τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ὑψηλάντου;

Μᾶς εἶναι γνωστὸν, ὅτι ὁ Ὑψηλάντης περιέμενε χρήματα ἀρκετὰ εὐρισκόμενα καθ' ὁδὸν περιέμενε τὸν ἀδελφόν του

τιόν σας, άπαντῆ ὁ Ὑψηλάντης. Πρό τούτου μάλιστα Γράμματα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν εἶχον

Δημήτριον, διὰ τὰ τοῦ παραδόσῃ τὴν πατρικὴν περιουσίαν, ὅστις καὶ ἐκίνησεν ἀπὸ Κίοβον, λαβὼν δίμηνον ἄδειαν παρὰ τοῦ Στρατηγοῦ Ραγέβσκη· ἠξεύρομεν, ὅτι ὁ κλοίαρχος Δημήτριος Ὁρλόφ ἐκίνησε μὲ τὸ κλοιδόν του ἀπὸ Πέτσου εἰς Τριέστιον, διὰ τὰ τὸν μεταφέρειν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ ἰδιά του γράμματα πρὸς τὸν Σέκσρην, Δικαῖον καὶ Γεώργιον Πάνου. (Ἴδε Κεφ. Δ' τῆς παρούσης Ἐποχῆς). Ὑστερον ὄλων τούτων πῶς ἐξηγεῖται ἡ αἰφνίδιος καὶ τρομακτικὴ μάλιστα ἐμβασίς του εἰς τὸ Ἰάσιον; Πόθεν προήλθεν ἡ τόση βία, ὥστε νὰ μὴ λάβῃ μήτε τὰ ἐπιπλα, μήτε τὰ ἀναγκαϊότερα πρὸ πάντων ἔγγραφα του;

Τὴν παράξενον ταύτην περιστασίαν δικαιοῦνοσί τινες διὰ τὴν εἰς Βιδίνι σύλληψιν τοῦ Ἀριστείδου ἀποστελλομένου εἰς τὴν Σερβίαν. Ἀλλά, μολονότι συνέβη προδοσία τρομερὰ ἐκ μέρους τινὸς Προξένου πρὸς τὸν Πασσάν τοῦ Βιδινίου, ὁ Ἀριστείδης θανατώνεται μὲν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ἡ Ὀθωμανικὴ ὁμὰς ἐξουσία δὲν ἔδειξε καὶ εἰς τὴν περιστασίαν αὐτὴν φανεράν τὴν δραστηριότητα τῶν μέτρων τῆς.

Παρατηροῦμεν ἀπ' ὄλα ταῦτα, ὅτι ἡ ἀπρόσεκτος διαγωγή του εἰς τὸ Κισνόβι τὸν κατέστησεν ὑποκτον εἰς τὴν Ἐξουσίαν· ὅτι συνέλαβεν αὐτὴ τὸν σκοπὸν νὰ τὸν περιορίσῃ, ἢ καὶ νὰ τὸν τιμωρήσῃ· καὶ ὅτι εἰδοποιηθεὶς ἀπὸ φίλον του τινὰ ἐκ τῆς Πετρουπόλεως, καὶ ὑποχρεωμένος ἐνταυτῆ ἀπὸ τὸ συμβάν τοῦ Ἀριστείδου καὶ τὰ γράμματα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐτινάχθη νὰ εἰπῶμεν ὀδῶς, εἰς τὸν Ἰάσιον μὲ παρομοίαν βίαν.

Κατὰ συνέπειαν, ὅσων ἐπεφέραμεν (Σελ. 128), προσθέτομεν καὶ ἤδη ὅτι ὁ Καποδίστριας μόνην εἶχε φροντίδα τῆς προόδου τοῦ φωτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων, διὰ τὰ σχηματισθῶσιν ὀδῶς οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἐμελλον νὰ ὀδηγήσωσιν ἀκολούθως τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Διοίκησίν τῆς. Τὴν δὲ κήρυξιν τοῦ Πολέμου τῆς ἤθελε πάντοτε σύγχρονον μὲ τὴν κήρυξιν ἐνὸς Ρωσσικοῦ Κινήματος κατὰ τῆς Τουρκίας. Τὴν Ρωσσίαν ἐθεώρει ὡς τὸ βοηθητικώτερον μέσον εἰς περιστασίαν τοιαύτην διὰ τὴν γεωγραφικὴν τῆς θέσιν.

λυπήσει παραπολύ. 'Αλλ' ὄλα ταῦτα διεσκεδάσθησαν».

Κατὰ συνέπειαν ὁ Γεώργιος Καντακουζηνὸς ἐξηγεῖται πρὸς τὸν Ἀναγνωστόπουλον τὴν ἐναντίον του κατηγορίαν. Αὐτὸς πλήττεται αἰφνιδίως, ἀπολογεῖται καὶ δικαιούται εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Ὑψηλάντου, παρατηρῶν τελευταῖον τὸ νὰ προσέχη οὗτος τοὺς συκοφάντας, ὡς τοὺς μεγαλυτέρους ἐχθρούς του. Ὁ Ὑψηλάντης ἤδη ἀπήντησε μὲ κάποιον ἐλεγχον συνειδήσεως· «Ἐγὼ δὲν πταίω· ἔτσι μ' ἔγραψαν. Ἐν τοσοῦτῳ θέλεις πληροφορηθῆ κατὰ καιρὸν τὸ περὶ σὲ φρόνημά μου». Μ' ὄλ' αὐτὰ προσεῖχετο ὁ Ἀναγνωστόπουλος, μὴ πλησιάσῃ τὸν Ὑψηλάντην, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐζητήθη καὶ ἔδωκεν ἔγγραφον τοῦ νὰ ληφθῶσι τὰ ἐμπιστευθέντα εἰς τὸν Π. Πάνον (α) ἔγγραφα.

(α) Ἴδε Σελ. 274.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Αποστολαὶ τοῦ Δικαίου εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Πελοπόννησον — Τοῦ Περραιβοῦ εἰς τὴν Ἑπειρον — Τοῦ Ὑπατροῦ εἰς τὴν Θεσσαλίαν — Τοῦ Θέμελι εἰς τὸ Αἴγαιον — Τοῦ Πελοπίδα εἰς Αἴγυπτον, κτλ.

Τοιοῦτον ἐστάθη τὸ πολίτευμα τοῦ Α. Ὑψηλάντου, ἅμα ἀνέλαβε τὴν Ἀρχηγίαν τοῦ μέλλοντος Πολέμου. Παρ' ἐκείνους τοῦ Ἰασίου ἤκουσεν εἰς τὸ Ἰσμαήλιον τὸν Δικαίον, Περραιβόν, Ὑπατρον καὶ ἄλλους. Ὅλοι, ἐκτὸς τοῦ Περραιβοῦ (α), ἔτεινον εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ ὀγλιγώρου κινήματος τῶν δπλων, παριστῶντες τὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος τοιαύτας, ὅποῃαι δὲν ἦσαν. Ὁ Ὑψηλάντης, ἐνδίδων καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ λόγου, ἐνεργεῖ μέτρα τῆς στιγμῆς. Διορίζει δὲ τὸν Γ. Δικαίον, δίδοντα πρὸς τοῦτον τὰς μεγαλυτέρας ὑποσχέσεις, Πληρε-

---

(α) Εἰς τὰς πομπῶδεις παραστάσεις τοῦ Δικαίου (ἀναβάντος ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως), ἐναντιώθη μόνος ὁ Περραιβός, ἐκθέτων τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ προτείνων τὴν χρεῖαν ὀριμωτέρων μέτρων. Ὁ Ὑψηλάντης, εἴτε κυριευόμενος ἀπὸ ἐνθουσιασμόν ὑπέρμετρον, καὶ πολὺ πλέον προκατελιημένος, δὲν ἐνέδωκεν εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦτου, ἀνακαλῶν τὰ μεγαλοουργήματα τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων. Ἄλλὰ ποῖα ὑπῆρχε σύγκρισις τῶν καταστάσεων μεταξὺ τῶν Προγόνων καὶ τῶν Ἀπογόνων ;

Ὁ Περραιβός τελευταῖον ἔδωκε πρὸς τὸν Ὑψηλάντην ἔγγραφον ἐκθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, διακρίνων ὡς μαχιμωτέρους ἐκ μὲν τῶν Πελοποννησίων τοὺς Ἀρκάδας καὶ Μανιάτας, ἐκ δὲ τῆς Στερεᾶς τοὺς Ἑπειρώτας

ξούσιον εἰς τὸ νὰ σχηματίσῃ τὴν Ἐφορίαν τοῦ Βυζαντίου, καὶ νὰ διευθύνῃ τὰ πράγματα τῆς Πελοποννήσου, πρὸς τοὺς Κατοίκους τῆς ὁποίας διεύθυνε τὴν ἀκόλουθον Προκήρυξιν.

« Σεβασμιώτατοι καὶ Πανιερώτατοι Ἀρχιερεῖς, Εὐγενέστατοι Ἄρχοντες καὶ Προεστώτες Ἄνδρες Στρατηγοὶ καὶ Καπετάνιοι, καὶ πάντες οἱ Ἀδελφοὶ τῆς Πελοποννήσου Ἕλληνες Φιλοπάτριδες !!

« Εἰς τὰς παρούσας κρισίμους περιστάσεις τῆς Πατρίδος μας καμμία ἄλλη Ἐπαρχία τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔδειξε τόσον ζῆλον ὑπὲρ τῆς εὐτυχοῦς ἐκβάσεως τῶν ἱερῶν τοῦ Γένους σκοπῶν, ὅσον αἱ φιλογενεῖς ψυχαὶ σας, ὦ Πελοποννήσιοι! Τὰ ἔργα σας κηρύττουσι τρανότατα, ὅτι εἰς τὰς φλέβας σας κυκλοφορεῖ ἀκόμη τὸ εὐγενὲς ἐκεῖνο Σπαρτιατικὸν αἷμα, τὸ ὁποῖον διῆγειρε τὸν θαυμασμὸν ὄλων τῶν αἰώνων. Αἱ ἐκούσiai καὶ ὑπὲρ τὰς δυνάμεις σας συνεισφοραὶ ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην τὰς μεγάλας καὶ ἀμιμήτους θυσίας τῶν Προπατόρων σας· ἡ δὲ ἀξιότιμος πειθαρχία καὶ ἡ γενναία ἀπόφασίς σας μαρτυροῦσιν, ὅτι εἰς τὸν ὀρίζοντά σας θέλει ἀνατεῖλει τὸ φαεινὸν τῆς Ἐλευθερίας Ἄστρον, καὶ διαδώσει εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα τὰς λαμπράς του ἀκτίνας· καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ μέσον σας μέλλει νὰ ἀναφανῶσιν νέοι Λεωνίδαί, οἱ ὁποῖοι μὲ τὰς ἀνικῆτους Φάλαγγάς των θέλουσιν ἐπιφέρει τρόμον εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ εὐδαιμονίαν εἰς τοὺς Ἀδελφούς των Ἑλλήνας».

«Ναί, ὦ Ἄνδρες Πελοποννήσιοι! Ἡ ὥρα τοῦ εὐγενοῦς Ἀγῶνος ἐγγίζει. Τὸ στάδιον τῆς δόξης ἀνοίγεται· κ' ἰδοὺ σᾶς πέμπω τὸν φιλογενέστατον καὶ ἀξιοσέβαστον διὰ τὰς ἀρετὰς του καὶ τὸν πατριωτισμὸν του Συμπολίτην σας Ἀρχιμανδρίτην Δικαῖον, τὸν διὰ τὰς μεγάλας ἐκδουλεύσεις του πρὸς τὴν Πατρίδα γνωστὸν καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ἄλλους Ἀνωτέρους, διὰ νὰ σᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὸν ὀρθὸν τῆς Ἀθανασίας δρόμον. Ἡ Πανοσιότης του θέλει σᾶς ἐξηγήσῃ τὰ Σχέδιά μου, καὶ δώσῃ εἰς ἕκαστον τὰς πρὸς τὸ κοινὸν καλὸν Διαταγὰς μου. Θεωρήσατέ τον, ὡς ἄλλον ἐμέ· βάλετε εἰς πρᾶξιν τὰς ὀδηγίας του, καὶ δώσατε παράδειγμα εἰς ὄλους τοὺς Ὅμογενεῖς σας, ὅτι ὁ καλὸς Πατριώτης, ὅταν πρόκειται λόγος περὶ κοινοῦ τῆς Πατρίδος συμφέροντος, πρέπει ν' ἀποχωρίζηται μὲ χαρὰν ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῶν γονέων, συγγενῶν καὶ φίλων του, νὰ θυσιάσῃ τὴν περιουσίαν του, νὰ καταφρονῇ κινδύνους, ταλαιπωρίας καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον, καὶ ν' ἀκούῃ τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος».

«Ταῦτα ἀκολουθοῦντες ἐδοξάσθησαν οἱ Προπάτορές μας Ἕλληνας. Μὲ ταῦτα μόνον ἠμποροῦμεν καὶ ἡμεῖς ν' ἀποκτήσωμεν τοὺς ἀειθαλεῖς στεφάνους τῆς εὐκλείας, καὶ νὰ δεῖξωμεν εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη τῆς Εὐρώπης, τὰ ὅποια ἀσπλάγχχνως μᾶς κατηγοροῦσιν, ὅτι εἴμεθα ἀληθινοὶ τῶν Ἑλλήνων Ἀπόγονοι καὶ κληρονόμοι τῶν μεγάλων καὶ ἀμιμήτων Ἀρετῶν των».

«Ἐτοιμασθῆτε λοιπόν, Φίλιτατοι Ὅμογενεῖς! ὥστε, ὅταν ἔλθῃ ἡ εὐτυχεστάτη τῆς ζωῆς μου ὥρα, νὰ καταφιλήσω τὸ ἱερὸν τῆς Πατρίδος

μας ἔδαφος, καὶ νὰ εὑρεθῶ εἰς τὸ μέσον σας, νὰ ἦναι τὰ πράγματα καλῶς διατεταγμένα, καὶ νὰ μὴ μᾶς ἀκολουθήσῃ ἡ παραμικρὰ ἀργοπορία· ἀλλ' ἀμέσως νὰ κινήθωμεν μετὰ τὴν βοήθειαν τῆς Θείας Προνοίας πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἱερωτάτου καὶ δικαιοτάτου ἡμῶν σκοποῦ. Χαίρετε !»

«Τὸ Παρόν μου ἐσφραγίσθη καὶ ἐδόθη,
Ἰσμαήλ, τῆ 8 Ὀκτωβρίου, 1820.
(Τ : Σ :)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ».

Ὁ Περραιβὸς ἐπεφορτίσθη τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἡλείρου, ὡς γνώριμος πρὸ χρόνων μετὰ τοὺς περικοτέρους Καπετανέους τῆς. Πρὸς τοὺτους ὁ Ὑψηλάντης διεύθυνε τὸ ἀκόλουθον Ἐγγραφον.

«Ἄνδρες οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλληνικῶν
Στρατευμάτων !

Ἐγγίζει πλέον ὁ καιρὸς, τὸν ὁποῖον τοσοῦτους αἰῶνας ἐπροσμέναμεν. Ἡ προσκλητικὴ Σάλπιγξ τῆς Πατρίδος ἐντὸς ὀλίγου μέλλει νὰ ἤχησῃ. Διὰ τοῦτο σᾶς στέλλω τὸν ἄνδρειον καὶ γενναῖον Περραιβόν, τὸν παλαιὸν συναγωνιστὴν σας, μετὰ τὸν ὁποῖον πολλάκις συνηγωνίσθητε κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος, καὶ ἐμοιράσατε ἐδτυχίας καὶ τλαιπωρίας. Αὐτὸς θέλει σᾶς ἐξηγήσει τοὺς σκοπούς μου, καὶ σᾶς δώσει τὰς διατάγας μου».

«Ἀκούσατε λοιπὸν τοὺς λόγους τοῦ ἀκολουθήσατε τὰς συμβουλὰς του, καὶ δεῖξατε εἰς ὄλον τὸν Κόσμον, ὅτι τφόντι εἴσθε Ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν

Ἡρώων τῆς Σαλαμίνας καὶ τῶν Θερμοπυλῶν, καὶ ὅτι καταφρονεῖτε καὶ σεις τὸν θάνατον, ὡς καὶ ἐκεῖνοι. Ἡ δὲ εὐγνώμων Πατρις θέλει ἀνταμείψει τὰς ἀνδραγαθίας σας μὲ τὰς πλουσίας τῆς δωρεάς : δόξαν, εὐγένειαν, τιμὰς καὶ ἀξιώματα ».

«Ἴσμαήλ, τὴν 7 Ὀκτωβρίου, 1820.

(Τ. Σ.)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ ».

Ὁ Περραιβὸς ἦτο διωρισμένος «Ἀρχηγὸς τῶν Ἡπειρωτικῶν Ὀπλῶν». Παρόμοιοι ἀσυνάρτητοι πράξεις ἦσαν ἀπόρροια τῆς περὶ τὰ πνεύματα ἀπειρίας τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπανάστασεως. Διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, (δπου τὸν ἐδόθησαν 40,000 Γροσίων), καὶ τῆς Ὑδρας κατέβη εἰς τὴν Μάνην. Ἐκεῖ ἔλαβε νεωτέραν διαταγὴν τοῦ Ὑψηλάντου, ὀδηγούμενος νὰ ἀναβάλλῃ τὴν εἰς τὴν Ἡπειρον κίνησιν του (α). Ἐντεῦθεν ἀνεχώρησε τῇ 15 Μαρτίου, 1821, ὅτε εὕρισκετο τὸ Σούλι εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ Σουλτάνου.

(α) Εἰς τὴν Καλαμάταν ἔλαβεν οὗτος συνέντευξιν μυστικὴν μετὰ τῶν Μητροπολιτῶν Μονεμβασίας καὶ Χριστιανουπόλεως, τοῦ Παναγιώτου Κρεββατᾶ καὶ ἄλλων, παρόντος καὶ τοῦ Π. Μαυρομιχάλου. Οἱ τρεῖς πρῶτοι ἐθεώρουν ἀδύνατον τὸ μέλλον Ἐπιχείρημα διὰ τὴν ἐσχάτην ἔλλειψιν τῶν μέσων καὶ τὸ ἀπειροπόλεμον τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῶν κατοίκων. Τότε ὁ μὲν Μαυρομιχάλης ὑπέσχετο τὴν κίνησιν ὅλων τῶν ὀπλῶν τῆς Μάνης, γενομένης χρηματικῆς οἰκονομίας· ὁ δὲ Περραιβὸς ἐπρότεινε ὡς ἀναπόφευκτον τὴν τακτικὴν μίσθωσιν 500 Σουλιωτῶν διὰ τὴν ἀσκήσιν των εἰς τὸν ἀτακτον πόλεμον.

Ὁ Ὑπατρος διωρίσθη εἰς τὴν Θεσσαλίαν (α). Τοῦτον ἐπάσχισάν τινες νὰ ἐμποδίσωσιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὡς γνωριζόμενον εἰς τοὺς Τούρκους, ἀφ' ἧς ἐποχῆς εὕρισκετο πλησίον τοῦ Τατάρ Ἀγᾶ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Ἦδη, ὅτε ὑπῆρχεν ὁ πόλεμος τῶν Ἰωαννίνων, ἦτο πιθανὸν πολλὰ τὸ νὰ ὑποτεθῆ καὶ ὁ Ὑπατρος, διὰ τὸ ὅποιον ἔμελλε ν' ἀκολουθήσῃ ἔργον, ὡς ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ ἰδίου Ἀλῆ Πασσᾶ. Αἱ τοιαῦται ὑποψίαι τῶν Ἑταίρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἀπέβησαν ἐπισηφαεῖς, ὡς θέλομεν εἶπει (β).

Ὁ Ι. Φαρμάκης διωρίσθη νὰ καταβῆ εἰς τὰ Μαδεμο - Χώρια τῆς Μακεδονίας, ὡς Ἀρχηγός, ὅπου ἔμελλε νὰ διευθυνθῆ διὰ θαλάσσης ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ Ἐμμανουὴλ Παπκᾶ μὲ πολεμοφόδια ἐμποδίσθη ὁμοῦ εἰς τὴν Βλαχίαν διὰ τὴν προλαβοῦσον ρῆξιν τοῦ Πολέμου.

Ὁ Νικόλαος Κανούσης (ἐκ τῆς Παλαιοπωγανίης τῆς Ἠπείρου) διωρίσθη εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Θ. Κολοκοτρώνου καὶ Η. Χρυσοσπάθου, φέρων εἰς τούτους νέας Διαταγὰς. Καταβαίνων διὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἐμποδίσθη ἐκεῖ διὰ τινὰ καιρὸν ἔνεκα τοῦ συμβάντος τοῦ Ὑπάτρου. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔφθασεν, ὅτε ἤρχισε καὶ ὁ Πόλεμος.

Ὁ Δ. Θέμελης (Πάτμιος), ἐκπληρώσας διαφόρους Ἀποστολὰς εἰς Βουκουρέστιον, Ἰάσιον, Το-

---

(α) Ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὡς φαίνεται, ἐπεφορτίσθη καὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν Ἰωαννίνων (Ζήτηι Κεφ. Ε' τῆς παρούσης Ἐποχ.).

(β) Ἴδε Κεφ. Ε' τῆς παρούσης Ἐποχ.

μάροβαν και Ἴσμαήλιον (α), ἐπεφορτίσθη τελευταῖον και ἐκείνην πρὸς τὰς Νήσους τοῦ Αἰγαίου, πρὸς τὰς ὁποίας ὁ Ὑψηλάντης διεύθυνε τὴν ἀκόλουθον Προκήρυξιν.

(α) Ἔχομεν εἰς χεῖράς μας Ἐγγραφα πρὸς τὸν Θέμελην ὡς ἕκ μέρους τῆς Ἀρχῆς και τοῦ Ὑψηλάντου, (ἀλλὰ και τὰ δύο γεγραμμένα ἴσως παρὰ τοῦ ἰδίου). Ὡς περίεργα ἐν μέρει τὰ δημοσιεύομεν.

(Τ.Σ.) Κύριε Δημήτριε Θέμελη! Ἄρ. 52.

«Καὶ παρὰ τῆς Ἐπιστολῆς σου τῆς 18 Δεκεμβρίου τοῦ 1818 Ἔτους, ἦν διὰ τοῦ Σ. ἀδελφοῦ Γρηγορίου Δικαίου ἐν καιρῷ ἐλάβαμεν, και παρ' ἐνὸς ἄλλου καλοῦ Ἀδελφοῦ διὰ ζώσης φωνῆς ἐμάθαμεν τὰ φρονήματά σου, και χαίροντες διὰ τὸν ζῆλον και προθυμίαν σου, ἐπαινοῦμεν τὴν ἀρετὴν σου, εὐχόμενοί σου νὰ φανῆς πάντοτε ἀξίος τῆς ὑπολήψεως, ἦν περὶ σοῦ ἐλάβαμεν Σοὶ περικλείομεν τὴν ἔσωθεν εἰς ὄνομα ΟΛΒΙΟΣ ΔΡΑΚΟΣ, νὰ τὴν ἐγχειρήσης και εἰς τοὺς λοιποὺς συνεπιτροπεύοντάς σοι, διὰ νὰ ἀκολουθήσητε, ὡς μὲ αὐτὴν γράφομεν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ προθεσμία τοῦ κοινοῦ Ἀγῶνος ἐπλησίασε, και ὅλοι χρεωστοῦμεν νὰ συντρέξωμεν, μὴν παραβλέψης και σὺ ὡς καλὸς πατριώτης, νὰ μᾶς στείλῃς τὴν βοήθειαν... διὰ μέσου τῶν ἐν Ἴσμαήλι Φίλων...»

«Ὁ ἀξιέπαινος Φίλος, ὃς τις σοὶ περικλείει τὴν Παροῦσάν μας, ἐδιωρίσθη Γενικὸς Ἐπίτροπος εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἐταιρίας μας. Διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἐξῆς θέλεις δίδει ὅλην τὴν πίστιν και ὑπακοὴν εἰς τὰς παρ' αὐτοῦ διαταγὰς. Τὴν αὐτὴν μας ἀπόφασιν κοινοποιήσον και εἰς ὅλους τοὺς αὐτοῦσε ἐδρικομένους γνωστοὺς σοὶ Ἀδελφοὺς, (οὗς ἀσπαζόμεθα), διὰ νὰ ἀκολουθῶσι».

«Ἔσο γενναῖος και ὀδεύων τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, θέλεις λάβει τὸν χρεωστοῦμενον ἐπαινον ἀπ' ὅλους τοὺς ἐναρέτους Ἀδελφοὺς. Σὲ ἀσπαζόμεθα εὐχόμενοί σοι ὑγίαν και εὐημερίαν».

Ἐτερον τοῦ Ὑψηλάντου.

« Πανιερώτατοι καὶ Σεβασμιώτατοι Ἀρχιερεῖς,
 Εὐγενέστατοι Ἄρχοντες καὶ Προεστώτες καὶ πάν-
 τες οἱ Προϋχόντες τοῦ Γένους, οἱ ἀπανταχοῦ εἰς
 τὰς Νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους διατρίβοντες.

Ἄνδρες Φιλοπάτριδες !

Εἰς τὰς παρούσας κρίσιμους περιστάσεις, δετὰ
 Ἔθνη τῆς Εὐρώπης ἀπαντὰ ἀγωνίζονται νὰ ἀ-
 ποκτήσωσι τὰ Ἐθνικὰ αὐτῶν Δικαιώματα καὶ
 νὰ περιορίσωσι τὴν δύναμιν τῶν τυράννων, ἤρ-
 χισε ν' ἀνατέλλῃ καὶ τὸ λαμπρότατον Ἄστρον
 τῆς εὐδαιμονίας τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ταχεῖα καὶ εὐ-

« Τὴν Εὐγενεῖαν τῆς ἥδιστα περιπτυσσόμενος
 ἀκριβῶς ἀσπάζομαι.

Πετρούπολις, αὐκ', Ἰουνίου ιε'.

« Ἄρχων Ἰσπραΐνικε Κ. Δημήτριε Θέμελε ! Γνωστός ἐγένε-
 νετο ὁ ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἐνθερμος ζήλος τῆς καὶ ἡ φρον-
 τὴς ὅπου καταβάλλει εἰς τὴν περὶ τοῦ Γένους ἡμῶν φέ-
 λειαν. Διὸ καὶ μοι ἐγχειρίσθη τὸ παρὸν περικλειόμενον πα-
 ρὰ τῶν Κυριῶν πρὸς τὴν Εὐγενεῖαν τῆς Γράμμα, τὸ ὅποιον
 ἀναγινώσκουσα κατὰ τὰς ἐνόρκους ὑποσχέσεις τῆς θέλει
 ἐξακολουθήσει, ὅσα τῇ διορίζονται ἐν αὐτῷ. Μανθάνουσα
 δὲ ἦδη καὶ ἐμὲ ὁμόφρονά τῆς, θέλει μὲ εἰδοποιεῖ συνεχῶς
 τὰ κατ' αὐτὴν καὶ τὰς προόδους τῆς, διευθύνουσα ἀείποτε
 τὰ πρὸς ἐμὲ γράμματά τῆς πρὸς τὸν ἐν Ἰσμαηλίῳ Κ. Γεώρ-
 γιον Παππαδόπουλον Κορφινόν... Ταῦτα ἐπὶ τοῦ παρόντος,
 καὶ μένω ἐπευχόμενος αὐτῇ ὑγείαν καὶ ἐπιτυχίαν.

Ἄδελφός ἀγαπητός
 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ.

τυχῆς διάδοσις τὸν Φῶτων εἰς ὄλας τὰς κλάσεις τοῦ Γένους μας διέλυσε τὸ σκοτεινὸν νέφος, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε κατεσκότηζε τὰ πνεύματα τῶν Ὅμογενῶν μας. Ὅλων οἱ ὀφθαλμοὶ ἠνεώχθησαν, καὶ τῶρα πλέον παρίσταται ἔμπροσθεν αὐτῶν ἡ δουλεία μὲ τὰ μυσαρῶτατα καὶ αἰσχίστα χρώματα. Τώρα ὄλοι κοινῶς, μικροὶ καὶ μεγάλοι, συναισθάνονται τὴν βαρείαν ἀτιμίαν τοῦ νὰ ὑποφέρωσιν εἰς τὸ ἐξῆς τὸν καταδυναστεύοντα ζυγὸν τῆς τυραννίας. Τὰ ὑψηλὰ ἐκεῖνα αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα πάλαι ποτὲ ἀνύψωσαν τοὺς Προπάτοράς μας ὑπὲρ πάντα τὰ Ἔθνη, καὶ τοὺς ἀπεκατέστησαν Ἡρώας, ἐμφωλεύουσι σήμερον καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ὅμογενῶν μας. Ὅλων αἱ καρδίαι καταφλέγονται ἀπὸ τὸν πρὸς τὴν Πατρίδα ἱερὸν ἔρωτα. Αὐτὴν τὴν ἱερὰν Πατρίδα ἔχουσι κέντρον τῶν πράξεων των, αὐτὴν ὁδηγὸν εἰς ὄλα των τὰ ἐπιχειρήματα, καὶ διὰ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῆς ἀπαρνοῦνται πᾶσαν μερικὴν εὐτυχίαν καὶ ἀνάπαυσιν, καταφρονοῦσι τοὺς μεγαλωτάτους κινδύνους, καὶ εἶναι ἔτοιμοι νὰ θυσιασθῶσι».

«Τὸν μέγαλον τοῦτον καὶ εὐγενῆ ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος βλέποντες Ἄνδρες φιλοπάτριδες καὶ τὰ μέγιστα δυνάμενοι ὄχι μόνον μεταξὺ ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων τῆς Εὐρώπης Ἐθνῶν, ὡς καλοὶ προνοηταὶ τῆς εὐδαιμονίας μας, ἀπεφάσισαν νὰ τὸν διευθύνωσιν εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ δρόμον, καὶ νὰ τὸν μεταχειρισθῶσιν ὡς ὄργανον τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν καὶ κοινῆς εὐδαιμονίας· καὶ πρὸς τοῦτο τὸ τέλος ἔδωσαν παντοῦ τὰς ἀναγκαίας καὶ προσηκούσας Διαταγὰς».

« Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦ κοινοῦ Λαοῦ ἡ ἄθεκτος ὁρμή, ὅταν δὲν ὀδηγῆται ἀπὸ τὴν φρόνησιν, ἡμπορεῖ νὰ ἐπιφέρῃ μᾶλλον βλάβην παρά ὠφέλειαν, διὰ τοῦτο ἀπεφάσισα κ' ἐγώ, ὡς Πιληρεξούσιος ὄλων τούτων τῶν Ἐπιχειρημάτων, νὰ ἐμπιστευθῶ εἰς τὰς ἡμετέρας χεῖρας τοὺς ὄϊακας τῶν κινήματων αὐτοῦ, εὐελπὶς ὢν, ὅτι, καθὼς μέχρι τοῦδε διὰ τῆς φιλογενείας σας καὶ τῆς πατρικῆς στοργῆς καὶ κηδεμονίας, ἐδυνήθητε ν' ἀποκτήσητε ἀγάπην καὶ κοινὴν ὑπόληψιν, θέλετε καὶ τώρα μεταχειρισθῆ ὄλους τοὺς δυνατοὺς τρόπους, διὰ νὰ ὀδηγήσητε φρονίμως τὸν διακαῆ ζῆλον τοῦ ποιμνίου σας, καὶ νὰ διοικήσητε καλῶς τὰ κινήματά σας».

« Στέλλω δὲ πρὸς ὑμᾶς τὸν παρουσιαζόμενον Κύριον Δημήτριον Θέμελην, ἄνδρα φιλογενέστατον, ἐνάρετον, καὶ διὰ τὸν μέγαν του πατριωτισμὸν γνωστὸν καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ἄλλους Ἄνωτέρους, ὅστις εἶναι προσταγμένος νὰ σᾶς εἴπῃ τοὺς σκοποὺς μου, καὶ νὰ ὀδηγήσῃ ἕκαστον, εἰς ὅ,τι παρ' αὐτοῦ ζητεῖ σήμερον ἡ Πατρίς».

« Ἐχετε λοιπὸν, φίλοι Ὅμογενεῖς! εἰς αὐτὸν πεποιθήσιν. Ἀκούσατε τοὺς λόγους του, καὶ βάλετε τὰς ὀδηγίας του εἰς πρᾶξιν διότι ἐξ αὐτῶν κρέμαται καὶ ἡ κοινὴ τοῦ Γένους ἡμῶν εὐδαιμονία καὶ ἐνὸς ἐκάστου ἡ μερικὴ εὐτυχία. Ἄς μὴ δειλιάσῃ τις ἀπὸ τὰ προβλήματα του. Ἡξεύρω, ὅτι εἰς ὄλων τὰς καρδίας εἶναι ἐρριζωμένη ἡ ματαία ἐκείνη πρόληψις, ὅτι ποτὲ μόνοι μας δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ἐλευθερωθῶμεν, ἀλλὰ πρέπει νὰ προσμένωμεν ἀπὸ ξένους τὴν σωτηρίαν μας».

« Ἐκαστος νουνεχῆς ἡμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ, πόσον ψευδὴς εἶναι ἡ πρόληψις αὕτη. Ἀρκεῖ μόνον νὰ

βαθύνη εἰς τὰ πράγματα τῆς Πατρίδος μας. Ρίψατε τὰ βλέμματά σας εἰς τὰς θαλάσσας, καὶ θέλετε τὰς ἰδεῖ κατασκευασμένας ἀπὸ θαλασσοπόρους Ὅμογενεῖς, ἐτοιμοὺς νὰ ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμα τῶν Ἡρώων τῆς Σαλαμίνας! Κοιτάξτε καὶ εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ ἀπανταχοῦ βλέπετε Λεωνίδας ὀδηγοῦντας φιλοπάτριδας Σπαρτιάτας! Κοιτάξτε τὴν ὁμόνοιαν, ἥτις συνδέει τῶν Ἡρώων τούτων τὰς ψυχάς! Κοιτάξτε τὴν προθυμίαν καὶ τὸν ζῆλον αὐτῶν! Παραβάλετε τὰς ἑξαισίους καὶ μεγάλας ταύτας ἀρετὰς μὲ τὴν χαννότητα, ἀδυναμίαν καὶ ἐσωτερικὴν ταραχὴν τοῦ ἔχθρου μας· καὶ τότε, ἂν ἤμπορητε, εἶπατε, ὅτι ἀπὸ ἄλλους πρέπει νὰ προσμένωμεν τὴν σωτηρίαν μας».

«Ναί, ἀδελφοὶ Ὅμογενεῖς! Ἔχετε πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ποτὲ ξένος δὲν βοηθεῖ ξένον χωρὶς μεγαλώτατα κέρδη. Τὸ αἷμα, τὸ ὅποιον θέλουσι χύσει οἱ ξένοι δι' ἡμᾶς, θέλομεν τὸ πληρῶσει ἀκριβώτατα. Καὶ οὐαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅταν συστηματικὴ Δεσποτεία ἐνθρονισθῇ εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς! Ὄταν ὅμως μόνοι μας ἀποσεισώμεν τὸν ζυγὸν τῆς τυραννίας, τότε τῆς Εὐρώπης ἡ πολιτικὴ θέλει βιάσει ὄλας τὰς ἰσχυρὰς Δυνάμεις νὰ κλείσωσι μὲ ἡμᾶς συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας ἀδιαλύτους.
Χ α ἰ ρ ε τ ε !

(Τ. Σ.) Τὸ παρὸν ἐσφραγίσθη καὶ ἐδόθη
1820 Ἰσμαῆλι, τῆ 8 Ὀκτωβρίου.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ».

Ὁ Α. Πελοπίδας ἀπεστάλη εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐπιφορτισμένος νὰ φανερώσῃ «πρὸς ὄλους.....» ὅτι

ή ἐφετῆ ὥρα τοῦ σκοποῦ δὲν εἶναι μακράν, καὶ νὰ παρακινήση διὰ νὰ καταβάλωσιν ὄχι μόνον, ὅσα ἐνόρκως ὑπεσχέθησαν, ἀλλὰ καὶ περισσότερα ἀκόμη διὰ τὴν μεγάλην ἀνάγκην τῆς Πατρίδος. Ἄφοῦ δὲ τὰ παραλάβη, νὰ ἀποπλεύση πάραυτα εἰς τὰς Π. Πάτρας, ὅπου νὰ παραδώσῃ τὰ πάντα εἰς τὸν Ἰωάννην Παππαδιαμαντόπουλον».

Εἰς τὴν Αἴγυπτον διεύθυνεν ὁ Ὑψηλάντης τὴν ἀκόλουθον Προκήρυξιν.

«Ἀγαπητοὶ Ἀδελφοὶ τοῦ Ἰεροῦ Δεσμοῦ τῶν Φιλικῶν, οἱ διατρίβοντες εἰς Αἴγυπτον, καὶ Συμπολίται Φιλοπάτριδες, χαίρετε !

«Δυνάμει τῆς Πληρεξουσιότητος, τὴν ὁποίαν ἡ Σεβαστὴ Ἀρχὴ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας μὲ ἐνεπιστεύθη, συστένω εἰς τὴν ὑμετέραν εὐνοίαν καὶ ἀγάπην τὸν παρουσιαζόμενον γνωστόν σας Ἀδελφὸν Κύριον Α. Πελοπίδαν . . . . . ».

«Ἡ ὥρα ἐγγίζει, ἀγαπητοὶ Ἀδελφοί ! Τὸ λαμπρὸν ἄστρον τῆς Ἐλευθερίας μας ἀνατέλλει. Ἀκούσατε λοιπὸν τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος. Τρέξατε νὰ συγκαταριθμηθῆτε εἰς τὸν χορὸν τῶν συνεργῶν τῆς Ἀνεγέρσεώς της, καὶ καταβάλατε τώρα τὰς ὑποσχεθείσας συνεισφοράς σας. Ἀλλὰ τί λέγω ; Ὅχι ! Ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ σας δὲν θέλει βέβαια ὑποφέρει νὰ συνεισφέρῃ, ὅσα ὑπεσχέθη, ὅτε ἀκόμη τὸ κέντρον τῶν ἐλπίδων μας ἦτον ἀφανές· ἀλλὰ θέλει φιλοτιμηθῆ εἰς τὸν κρίσιμον τοῦτον καιρὸν νὰ προσφέρῃ θυσίας καὶ ὑπὲρ τὴν δυνάμιν του ἑκαστος».

«Ναί, ὦ Ἕλληνες Ἀδελφοί! Μόνον μὲ τὸν τρόπον τοῦτον δυνάμεθα νὰ ἐλπίσωμεν εὐτυχῆ ἔκβασιν τῶν εὐχῶν μας. Μακάριοι λοιπόν, ὅσοι δώσητε τὸ καλὸν παράδειγμα εἰς τοὺς λοιποὺς ὁμογενεῖς! Τὰ ὀνόματα αὐτῶν θέλουσιν ἐγχαραχθῆ μὲ χρυσοὺς χαρακτῆρας εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθανασίας, καὶ ἡ Πατρὶς θέλει τοὺς κηρύττει εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα Σωτηρας καὶ Εὐεργέτας της. Ἐρωσθε!

Ἰσμαῖλι τῆ 8 Ὀκτωβρίου, 1820.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἐκφασίς τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα καταβάσεως τοῦ Α. Ὑψηλάντου— Πληρεξούσια— Δευτέρα ἀπόφασίς περὶ τῆς ἐξόδου τοῦ ἴδιου εἰς τὴν Μολδαυο-Βλαχίαν — Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν διαφόρων τάξεων τῶν δύο Ἡγεμονειῶν Βλαχίας καὶ Μολδαυίας — Ἀποστολὴ τοῦ Ἀρισταίδου Πάπ εἰς τὴν Σερβίαν — Προκατασκευὴ εἰς Ἰάσιον — Ἐξοδος τοῦ Ὑψηλάντου — Προκήρυξις πρὸς τοὺς Φιλικούς.

Εἰς τὸ Ἰσμαήλι ἀπεφασίσθη κατ' ἀρχὰς ἡ κατάβασίς τοῦ Ὑψηλάντου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἢ τὴν Πελοπόννησον, ὅθεν ἐμελλε νὰ δοθῆ καὶ τὸ πρῶτον σημεῖον τοῦ Πολέμου. Ὁ διάπλους τοῦ ἤθελε γίνῃ ἀπὸ τὸ Τριέστιον ἐπὶ Ἑλληνικοῦ πλοίου. Ἀπόδειξις τούτων ἔχομεν τὸ ἀκόλουθον Ἐγγραφοῦν, τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὁποίου ἐπεφορτίσθη ὁ Δικαῖος. Διευθύνετο πρὸς τὸν Γεώργιον Πάνου (Πετσιώτην).

«... Εἶναι πρὸς τούτοις ἀναγκαῖον νὰ εὑρεθῆ μετὰ ἕξ ἑβδομάδας ἀπὸ τὴν σήμερον εἰς τὸ Τριέστι ἓνα καλὰ ἀρματωμένον καράβιον. Ἀλλὰ περὶ τούτου ὁμιλεῖτε μετὰ τοῦ ἀγαπητοῦ μου καὶ φιλοπάτριδος Ἀρχιμανδρίτου Δικαίου, καὶ διατάξετε τὸ πρᾶγμα καλύτερον. Ἐγὼ δὲ σὰς βεβαιῶνα, ὅτι ἡ Πατρις θέλει βραβεύσει τὸν ζήλόν σας μὲ τὰ πλούσιά της δῶρα: δόξαν, εὐγένειαν (α),

---

(α) Εἰς μόνην τὴν Διακήρυξιν (τῶν 24 Φεβρουαρίου 1821), ἀνέφερεν ὁ Ὑψηλάντης τὴν προσφύη περὶ τῆς Εὐγενείας.

τιμὰς καὶ ἀξιώματα.

Ἰσμαήλι, 8 Ὀκτωβρίου, 1820.

Φίλος καὶ Ἀδελφός

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ.»

Κατ' αὐτὴν τὴν βάσιν οἱ Ἀπεσταλμένοι ἐπεφορτίσθησαν καὶ τὸ ἔργον τοῦ νὰ γίνωσι Προσκλητήρια ἐκ μέρους τῶν Κοινοτήτων τῆς Ἑλλάδος, ἐπικυρώνοντα πρὸς τὸν Ὑψηλάντην τὴν ἀπαιτουμένην Πληρεξουσιότητα. Ἔχομεν νὰ ἀναφέ-

νειὰς ἰδέαν. «Μεταξὺ ἡμῶν ἐδγενέστερος εἶναι ἐκεῖνος, «ὁστις ἀνδρειοτέρως ὑπερασπίσθῃ τὰ δίκαια τῆς Πατρίδος, καὶ ὀφελιμωτέρως τὴν δουλεύσῃ».

Ἐφιλονείκησάν τινες μὲ τὸν Ὑψηλάντην, ὡς ἐπιχειριζόμενον ἀνεπαισθήτως τὴν εἰσαγωγὴν τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς διαιρέσεως, διὰ τῶν ὁποίων ἔδιδεν ἐπιστήμων ὑποσχέσεων περὶ Εὐγενείας, ἐνῶ ὁ μέλλων Ἀγὼν ἀπέβλεπε νὰ σβέσῃ τὴν ἀνισότητα : καρπὸν καὶ αὐτὴν τῆς τυραννίας. Τὸ παράδειγμα τοῦ Ὑψηλάντου ἠκολούθουν ἀκόμη καὶ διάφοροι Ἀπόστολοι, κατὰ τὰ εἰς χεῖράς μας Ἐγγραφα. Δυνάμεθα μεολοντοῦτο νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὅλα ταῦτα ἦσαν ἐπιχειρήματα ἐνθουσιασμοῦ πρόσκαιρα.

Κατὰ τὸν πρῶτον καὶ τὸν δεῦτερον ἀκόμη χρόνον τῆς Ἐπαναστάσεως ἦσαν ὀσπειτοπλεῖστον ἐν χρήσει οἱ ἀθῶοι τίτλοι τῆς Φιλογενείας, Φιλοπατρίας καὶ τῆς Γενναιότητος. Μετέπειτα εἰσεχώρησαν αἱ σκανδαλώδεις Εὐγένειαι καὶ Πανευγένειαι, αἱ Ἐνδοξότητες καὶ Ἐξοχότητες, καὶ μάλιστα αἱ Ἐκλαμπρότητες.

Μὲ πολὺν νοῦν κατέκρινεν ὁλοῦς τούτους ὁ Θ. Κολοκοτρώνης εἰς μίαν τῶν Ἐθνικῶν Συνελεύσεων τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἣν ὥραν διεφιλονεικεῖτο τὸ περὶ Τιτλοφορίας Κεφάλαιον. «Καὶ Γενναιότατον, (εἶπε), καὶ Εὐγενέστατον, καὶ Ἐξοχώτατον, καὶ Ἐκλαμπρότατον, καὶ Ὑψηλότατον, καὶ Παναγιώτατον ἀκόμη μὲ ὀνόμασαν· πλὴν εἶμαι ὁ Ἴδιος.»

ρωμεν τοιαύτης φύσεως Ἐγγραφοῦ μιᾶς Νήσου, ὑποκειμένης ἤδη ὑπὸ τὴν Κυριότητα τοῦ Σουλτάνου.

«Ἡμεῖς οἱ ὑπογεγραμμένοι Προεστώτες καὶ Δημογέροντες τῆς Νήσου . . . ἐν ὀνόματι τῶν παρ' ἡμῶν διοικουμένων Ἀδελφῶν μας κηρύττομεν διὰ τοῦ Παρόντος:

«Ὅτι κατὰ θέλησιν αὐτοπροαίρετον καὶ κατὰ μίμησιν τῶν λοιπῶν τῆς Ἑλλάδος Ἐπαρχιῶν ἀπεφασίσαμεν νὰ ἀποτινάξωμεν τὸν καταδυναστεύοντα ζυγὸν τῆς τυραννίας, καὶ νὰ ζῶμεν εἰς τὸ ἐξῆς ὑπὸ Σύστημα Πολιτικόν, ὁποῖον τὸ ὄλον τῆς Ἑλλάδος ἀποδεχθῆ, ἀπολαμβάνοντες τὴν ἐκ τῆς νομίμου Διοικήσεως εὐδαιμονίαν».

«Ἄλλ' ἐπειδὴ τῶν τοιούτων μεγάλων Ἐπιχειρημάτων ἡ αἰσία καὶ κατ' εὐχὴν ἔκβασις ἐξήρτηται ἀπὸ τὴν καλὴν διευθέτησιν διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, μιμούμενοι τὸ ὄλον τῆς Ἑλλάδος, προσκαλοῦμεν τὸν Ἐκλαμπρότατον Πρίγκιπα Ἄ λ ε ξ α ν δ ρ ο ν Ὑ ψ η λ ά ν τ η ν Ἀρχηγὸν καὶ Πληρεξούσιον Διοικητὴν εἰς ἀπόκτησιν τῶν ἱερῶν δικαιωμάτων μας καὶ εἰς σύστασιν Πολιτικοῦ Συστήματος, ἀναλογοῦντος μὲ τὸν χαρακτήρα τοῦ Ἔθνους». (α)

(α) Ἀπὸ τῆς πρώτης Διακηρύξεώς του (24 Φεβρουαρίου 1821), ἐκήρυξεν ὁ Ὑψηλάντης τὸ μέλλον Σύστημα τῆς Ἑλλάδος. «Τὸ Ἔθνος συναθροισόμενον θέλει ἐκλέξει τοὺς Δημογέροντάς του, καὶ εἰς τὴν ὕψιστον αὐτὴν «Βουλὴν θέλουσιν ὑπεῖκει ὄλαι μας αἱ πράξεις». Εἶδομεν δέ, ὅτι αἱ Ἐπαρχίαι τῆς Ἑλλάδος, μορφώσουσι τὴν Ἐθνικὴν Διοίκησιν των, παρεδέχθησαν τὰς ἀρχὰς τῆς Ἀντιπροσωπικῆς Πολιτείας, καὶ τὰς καθιέρωσαν

«Ἐλπίζομεν, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ του, κατα-
φλεγόμενη ἀπὸ τὸν καθαρὸν πατριωτισμὸν, δὲν
θέλει τὸν ἀφήσει νὰ μένη κωφὸς εἰς τὰς τόσας πα-
ρακλησεις τῶν δυστυχούντων Ὅμογενῶν του. Περὶ
δὲ τῆς ἀσφαλείας τοῦ Σεβαστοῦ Ὑποκειμένου του
ἐγγυούμεθα ἅπαντες μὲ τὴν ζωὴν μας».

1820, Μῆν Δεκέμβριος, (Τ.Σ. καὶ αἱ ὑπογρα-
φαί)» (α).

Μολαταῦτα οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἐσχημάτιζον
τὸ Συμβούλιον τοῦ Ὑψηλάντου, δὲν εἶχον, φαίνε-
ται, τὸν ἀπαιτούμενον πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν
νοῦν. Προέκυψαν ἐκ τούτου, ὄσα προανεφέραμεν
(β)· ματαιοῦται τὸ σχέδιον τῆς καταβάσεως τοῦ
Ἀρχηγοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ βιάζεται ἡ κί-
νησις τῶν ὄπλων, καθὼς καὶ ἡ ἐξοδος τούτου εἰς
τὴν Μολδαυο — Βλαχίαν. Διὰ τὴν ἔλλειψουσαν
προδιάθεσιν τῶν ἀπαιτούμενων μέτρων δὲν θέλει
δείξει ἡ περίστασις αὐτὴ κανὲν κολοσσαῖον ἔργον·
ἀλλ' ἡ μεσημβρινὴ Ἑλλάς θέλει δράξει τὴν εὐκαι-
ρίαν μεγάλων ὠφελημάτων.

Οἱ πολλοὶ Κάτοικοι τῶν δύο Ἐπαρχιῶν τῆς
Μολδαυίας καὶ Βλαχίας παρὰ τὴν παχυλὴν ζωό-

διὰ τῶν Συνελεύσεών των ἐνώπιον Θεοῦ καὶ Ἀνθρώπων.
Καὶ ὡς πρὸς τοῦτο οἱ Ἕλληνες δὲν ἠκολούθησαν ζένα πα-
ραδείγματα, ἀλλὰ τὰ ἴχνη τῶν Προγόνων των. Ἡ Σύνοδος
τῶν Ἀμφικτυόνων ἦτον ἡ Βουλὴ ὅλης τῆς Ἑλλάδος συμ-
πολιτευομένης.

(α) Δὲν γνωρίζομεν, ἂν ὅλαι αἱ Κοινότητες τῆς Ἑλλάδος
ἔδωσαν Πληρεξούσια τοιαῦτα. Μᾶς φαίνεται δὲ πιθανώτε-
ρον τὸ νὰ μὴν ἔγραψαν διὰ τὴν προληφθεῖσαν Κίνησιν τοῦ
Πολέμου.

(β) Ἴδε Κεφ. Β τῆς παρούσης Ἐποχ.

τητά των ἦσαν ἀνάξιοι καὶ εἰς τὰ δπλα, δοκιμάζοντες τὴν φρικτοτέραν τυραννίαν. Οἱ λεγόμενοι Πλαγιάσιδες, Βουνδόροι, Βουτικασίδες καὶ Πανδούριδες (ἢ οἱ Ὀρεινοὶ) διεκρίνοντο οἱ γυμναστικώτεροι εἰς ταῦτα· οἱ Ἄρχοντες δμως, φύσει ἀκατάστατοι ἐξ ἑνὸς μέρους, ἔτρεπον ἐκ τοῦ ἄλλου μῖσος κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ὡς διοικούμενοι πρὸ χρόνων ἀπὸ τούτους. Ὁ φόβος τῆς μελλούσης διαγωγῆς των ἠθέλεν εἶναι ὀλιγώτερος, ἂν εἰσήγοντο ὄλοι εἰς τὴν Ἐταιρίαν ἢ ἂν ἐλαμβάνοντο τέλος πάντων (μετὰ τὴν ρήξιν τοῦ Πολέμου) μέτρα συνετὰ καὶ μᾶλλον ἢ ἦττον πρόσφορα ὡς πρὸς τὴν περίστασιν, πρὶν ἢ ἀρχίσωσιν αἱ σκληραὶ παραφοραὶ τοῦ ἀχαλινώτου Στρατεύματος. Οἱ Βλάχοι, πλέον ἐπιρρεπεῖς εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἦσαν ἀκαταστατότεροι τῶν Μολδαυῶν, μολονότι ἔδειξαν ἐπὶ τῆς Ἐταιρίας τινὲς εὐγενῆ φιλοτιμίαν (α).

Ἀπὸ τοὺς σποράδην εὑρισκομένους Ἑλληνας εἰς αὐτὰς τὰς Ἐπαρχίας ὑπήρχον τὸ περισσότερον μέρος οἱ λεγόμενοι Ἀρκατᾶσιδες, μεταχειριζόμενοι τὰ δπλα ἐναντίον τῆς εἰσροφῆς τῶν Κλεπτῶν· οἱ δὲ δυνάμενοι νὰ ὀπλοφορήσωσιν ἦσαν ὀλίγοι Ἡπειρώται, Θεσσαλοὶ, Μακεδόνες, Ἀκαρνανες, Βούλγαροι, Σέρβοι καὶ ἄλλοι, ἐννοούμενοι ὄλοι ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα Ἀλβανοί. Ἄλλ' ὁ ἀριθμὸς καὶ τούτων μόλις ἀνέβαινε τὰς 4,000, καὶ αὐτὰς μὲ ἀρκετὰ ἐλαττώματα.

Τῆς Δακίας ἢ κατάστασις ἦτο τοιαύτη, ἐνῶ αἱ παράλιοι τοῦ διαχωρίζοντος Δουνάβεως ὑπήρ-

---

(α) Ἴδε Σελ. 272.

χον ἐνδυναμωμένοι με Φρούρια, ἀπεριποίητα μέν, ἀλλ' ἀσφαλιζόντα ὀπωσδήποτε τοὺς Τούρκους, ἐπιμένοντας ἐντὸς τούτων εἰς καιρὸν πολέμου. Ἐχομεν τὰ παραδείγματα τῶν πρώτων μάλιστα ἐκστρατειῶν τῆς πεφοβητέας Ρωσσίας.

Προχωροῦντες μακρύτερον εὐρίσκομεν, ὅτι ἡ τρισάθλιος καὶ φλεγματικὴ Βουλγαρία, ἢ ποτὲ ἐνδοξος Μακεδονία, πτωχεύσασαι διόλου ἀπὸ φῶτα, συνεζυμώθησαν μετὴν τυραννίαν, καὶ δὲν ἦσαν τὸ χειρότερον εἰς στάσιν τοῦ νὰ γνωρίζωσιν οὐδὲ ἐπιπολαίως τὴν κυριοσημασίαν τῆς λέξεως Ἐ λ ε υ θ ε ρ ι α. Ἡ Μολδαυο - Βλαχία εἶχε κάποιαν διαφορὰν διὰ τὴν μετὸς Ἑλλήνας μίξιν τῆς καὶ τὴν παρουσίαν ἀρκετῶν Λογίων· εἰς τὴν Βουλγαρίαν ὅμως (καὶ τὴν Μακεδονίαν αὐτὴν κατὰ μέγα μέρος) οὐδὲ ἐτόλμα τις νὰ κάμη παρόμοια προβλήματα. Ἐνταυτῷ οἱ Τούρκοι ὄλων τούτων τῶν βορειοτέρων Τόπων ἦσαν ἀρκετὰ εὐτολμοὶ καὶ συνήθεις εἰς τὰ δπλα διὰ τοὺς συνεχεῖς πολέμους τῆς Ἄρκτου.

Διὰ τὰς αἰτίας αὐτὰς ἤθελον πολλοί, καθὼς προανεφέραμεν (α), τὴν ἔναρξιν τοῦ Πολέμου εἰς τὸ κέντρον τῆς Ἑλλάδος, παρόντος τοῦ Ἵψηλάντου· εἰς δὲ τὴν Λακίαν τὸν διορισμὸν τοῦ Ὀλυμπίου καὶ Σάββα, ὡς ἱκανῶν νὰ διακρατῶσι τοῦλάχιστον τὰς Ἐπαρχίας αὐτάς, καὶ νὰ ἀντιπερισπῶσι τοὺς Τούρκους, ἐὰν δὲν ἠδύναντο νὰ διαβῶσι τὸν Δούναβιν. Ἐκρινον μάλιστα πολλοί, ὅτι βοηθούμενοι οὗτοι ἀπὸ ἓνα εἰδήμονα τῆς Τακτικῆς Πολεμικῆς, ἐξασκοῦντες μυστικῶς

(α) Σελ. 271— 272.

μικρά Σωμάτια, και προεμβιβάζοντες επιτηδείως εις την Ίμβραήλαν, Γκιούργκιοβον και Τουδρον Στρατιώτας μεταμορφωμένους εις πραγματευτάς, ήδύναντο νά γίνωσι κύριοι τών Φρουρίων τούτων (α). 'Αλλ' όλα ταυτα ήσαν σχέδια μάλλον φανταστικά.

Αί παρατηρήσεις αυται έξηγουν άλλως την άπάτην, εις την όποιαν υπέπεσεν ό 'Υψηλάντης. Εις τό νέον σχέδιόν του θέλει ούτος νά καταστήση μέτοχον την Σερβίαν διά τά πολλά και δυνατά δπλα της. 'Η επιτυχία του μέτρου τούτου ήλπίζετο διά τά μίση, τά όποια είχεν ήδη ό τόπος ούτος έναντίον του 'Αρχηγού του Μιλλόση 'Ομπρένοβιτς. 'Αλλ' ό άπεσταλμένος, αν και παράκαιρα, 'Αριστείδης Πώπ (β) θανατοῦται καθ' όδόν (γ), και αυτη προσέτι ή περιστασις γίνεται

(α) 'Ο Σάββας μάλιστα υπέσχετο την άναιματι κυρίευσιν του Γκιουργκιόβου και της Ίμβραήλας, όπου εισήρχετο έλευθέρως, ως πιστός θεωρούμενος της Τουρκικής 'Εξουσίας.

(β) Κατήγετο Θεσσαλός. 'Ωνομάζετο πρώτον 'Αριστείδης Παππα, και έπειτα 'Αριστείδης Πώπ. Αύτός και ό 'Υπατρος, υπάρχοντες πριν 'Υπηρέται της Θρησκείας, ένεδύθησαν και πάλιν τό λαϊκόν σχήμα εις την εποχήν της 'Εταιρίας γινόμενοι 'Υπηρέται Πολιτικοί της Πατρίδος των.

'Ο 'Αριστείδης, άπεσταλμένος από την Κωνσταντινούπολιν με γράμματα ούσιοδέστατα, ήργοπόρησεν ένεκα πολλών αιτιών νά πλησιάση έγκαίρως τόν 'Υψηλάντην. Βεβαιώνουν, ότι τά γράμματα αυτά ήθελον δώσει μέγα φως εις τās έπιχειρήσεις τούτου.

(γ) Περί του θανάτου του 'Αριστείδου υπάρχουν ιδέαι πολλαι, μία τών όποιων είναι ή θρυλουμένη προδοσία του 'Ηγεμόνος Α. Σούτσου. Δέν ειμεθα σύμφωνοι μήτε φς πρός αυτήν. 'Ηξεύρομεν μάλιστα, ότι ό 'Ηγεμών ούτος έδειξε θε-

ὁ πρόδρομος τῆς ὀγλιγώρου καὶ βεβαίας δυστυχίας τοῦ Ὑψηλάντου.

Ἡ Συνέλευσις τῆς Λαϊμβάχης συνεκροτεῖτο εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτήν. Τὸ πνευμά της ὡς πρὸς τὰ γενικά τῆς Εὐρώπης πράγματα, τὸ ὁποῖον ἤθελεν ἔχει βαρύτητα πολλοῦ λόγου καὶ εἰς ἐκεῖνα τῆς ἐπιταχυνομένης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἦτον ἀνεξήγητον ἔτι, μολονότι ἔκρινον πολλοὶ τὰς ἀρχάς της ὁμοιομόρφους ἐντελῶς μὲ τὰς προηγηθείσας τοῦ Ἐξλασαπέλ, τοῦ Τροπάου καὶ τῆς Βιένης. Πᾶς φρόνιμος ἤδη ἐθεώρει ὡς πολλὰ πιθανὴν τὴν παρεξήγησιν τῶν ἀφορμῶν, τῶν συσχετικῶν περιστάσεων καὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κινήματος· οὐδὲ ἦτο κατὰ συνέπειαν μακρὰν τοῦ νὰ προφθῇ τὴν ἀνάγκην, ἡ ὁποία ἤθελεν ὑπαγορεύσει εἰς τοὺς Δυνατοὺς τὴν ἄμεσον διαχείρισιν ὄλων ἐκείνων τῶν μέσων, ὅσα ἠδύνατο νὰ σβέσωσι δι' ὀλίγου καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν τὴν φλόγα τοῦ Πολέμου. Ὅλα ταῦτα, ἠνωμένα καὶ μὲ τὴν κρίσιμον ὀπωσδήποτε θέσιν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, ἐξερχομένου τῆς Ἐπικρατείας του, δικαιῶνουν τοὺς πολιτικοὺς στοχασμοὺς διαφόρων Ὑποκειμένων τοῦ Ἰασίου (α) καὶ ἄλλων τόπων, τὰ ὁποῖα ἐπάσχισαν ν' ἀποτρέψωσι τὸν Ὑψηλάντην ἀπὸ τὴν κίνησιν τοῦ Πολέμου, ὡς ἄκαιρον.

ληματικὴν ἀδιαφορίαν καὶ εἰς ἄλλας καὶ εἰς τὴν διαλαμβανομένην (Σελ. 234) περίστασιν. Ἄλλως ἐδύνατο νὰ συλλάβῃ τὸ σημαντικώτερον μέρος τῶν Ἐταίρων τῆς Βλαχίας, καὶ νὰ ἐπιφέρῃ οὕτω τὴν μεγαλυτέραν ἀνατροπὴν τοῦ Συστήματος.

(α) Μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται ὁ Ἰ. Ρίζος (προσεκονομαζόμενος Νερολός).

Μεολαταβια ὁ βρασμὸς ἐκορυφοῦτο παντοῦ. Ὁ Γεώργιος Λασσάνης ἀποστέλλεται εἰς τὸ Ἴάσιον, ἐπιφορτιζόμενος νὰ προπαρασκευάσῃ Σώματα Ὀπλοφόρων. Ὁ Ἡγεμὼν Μιχαὴλ Σουττος δὲν ἐγνώριζεν οὐσιωδῶς τὰ διατρέχοντα, οὐδὲ ἔλαβεν εἰς ταῦτα μετοχὴν ἐνεργόν. Ἡ διαγωγὴ τοῦ Λασσάνη διήγειρε δυσαρεσκείας. Ὅλα τὰ φαινόμενα ἐδείκνυον παιδαριῶδες εἰς ὄψιν τοῦ τὰς φάσεις τὸ μέλλον Κίνημα.

Ὁ Δούκας Κωνσταντίνου καὶ Γεράσιμος Ὀρφανὸς πληροφοροῦσι τὸν Ὑψηλάντην εἰς τὴν Κισνεύην (10 Φεβρουαρίου, 1820), ὅτι δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ Ἴάσιον καμμία, ὅπωςδῆποτε ἀξιόχρεως, Στρατιωτικὴ προετοιμασία. Ὁ Ὀρφανὸς ἐπέμεινε μάλιστα εἰς τὴν πρότασιν τοῦ νὰ ἀναβάλῃ οὗτος τὴν ἐξοδὸν τοῦ. Ὁ Ὑψηλάντης τότε προσαιτιολογεῖ τὴν ἀπόφασίν τοῦ καὶ μὲ Γράμματα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προσκαλοῦντα τὴν ἄμεσον κίνησιν τοῦ διὰ τὴν γενομένην ἀνακάλυψιν τοῦ Μυστηρίου. Τελευταῖον διορίζονται καὶ οἱ δύο νὰ ἐπιστρέψωσιν εὐθὺς εἰς τὸ Ἴάσιον, ὅπου νὰ διαθέσωσιν, ὅσῃν ἠμπορέσουν, Δύναμιν. Ὁ Ὑψηλάντης διεύθυνε τὸ ἀκόλουθον Ἐγγραφον πρὸς τοὺς Πολεμικοὺς αὐτῆς τῆς Μητροπόλεως.

«Κύριοι Ἀρχηγοί!

«Κατὰ τὰς εἰδήσεις, τὰς ὁποίας ἔλαβον ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς φίλης ἡμῶν Πατρίδος, τὸ Πράγμα δὲν ἐπιδέχεται πλέον τὴν παραμικρὰν ἀργοπορίαν· διὸ καὶ ἡ κίνησις ἡμῶν ἀφευκτος. Ὁθεν δώσατε ἀκρόασιν εἰς τοὺς ἐπιφέροντας τὸ πα-

ρόν μου Κυρίου Δούκαν καὶ Ὀρφανόν, καὶ κατὰ τοὺς λόγους αὐτῶν θέλετε ἐνεργήσει ἐτοιμαζόμενοι, ὅσον ἐνδέχεται, μυστικῶς, καὶ περιμένοντες τὴν τελευταίαν μου Προσταγὴν, τὴν ὅποιαν θέλω σὰς στείλει κατ' αὐτάς, διὰ νὰ κινηθῆτε.

Ἐρρωσθε καὶ κραταιοῦσθε!

Κισνεύη, τῆ 18 Φεβρουαρίου, 1821.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ».

Οἱ δύο οὗτοι συγκροτοῦσι συνέλευσιν γενικὴν ἀπ' ὄλους τούτους (τὸ ἑσπέραις τῆς 19), διδουσι τὸ ὕστερον Μυστικὸν μὲ ἔγγραφον ὄρκον, καὶ κοινοποιοῦσι τὴν ἐπαύριον ἄφιξιν τοῦ Ὑψηλάντου. Τὸ ποσὸν τῶν στρατιωτῶν ἐλογίσθη κατ' αὐτὴν τὴν νύκτα εἰς 133.

Τὴν 21 τοῦ Φεβρουαρίου ἐξηλθεν ὁ Ὑψηλάντης ἐκ τῆς Βασιουραβίας, ὡς ὁδοιπόρος ἀπλούς, καὶ τὴν 22 εἰσηλθεν εἰς τὸ Ἰάσιον, συνοδευόμενος ἀπὸ δύο ἑκατοστὰς Ἰππέων, τοὺς δύο Ἀδελφούς του Νικόλαον καὶ Γεώργιον, τὸν Γεώργιον Καντακουζηνὸν καὶ τινὰς ἄλλους. Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰ. Ρίζου ἔλαβε συνέντευξιν μυστικὴν μετὰ τοῦ Ἠγεμόνος Μ. Σούτσου τὸ ἑσπέραις τῆς ἰδίας ἡμέρας.

Θέλουν νὰ εἰπώσι τινες, ὅτι τὸ κατὰ τῆς Τουρκίας βίαιον κίνημα τούτου ἐμψυχοῦτο ὄχι μόνον ἀπὸ μίαν ἀνυπερβλήτον φιλοδοξίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν νεάζουσαν εἰς τὸ πνευμά του ἐπιθυμίαν τῆς ἐκδικήσεως τοῦ σκληροῦ θανάτου τοῦ Πάππου του (α), καὶ τῶν πολλῶν ζημιῶν, ὅσαι μετὰ

(α) Ἴδε Σελ. 105.

ταῦτα συνέβησαν εἰς τὴν πατρικὴν του περιουσίαν. Ἄλλ' ὅποια καὶ ἂν ὑπῆρξαν αἱ ἀφορμαί, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὠρμήθη ὁ ἐνδοξος οὗτος Ἕλληνας, κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀρνηθῆ ποτε τὴν μεγάλην πρὸς τὸ Ἔθνος ἀγάπην του, τὸν ἄκρον πατριωτισμὸν καὶ τὴν σταθερὰν φιλοτιμίαν του (α), ἕνεκα τῶν ὁποίων ἀπώλεσε τὰ δύο τρίτα τῆς περιουσίας του, παρέβλεπεν ἐλπίδας καὶ ἠσυχίαν, καὶ ἔγιναν τελευταῖον θύματα ὑπὲρ τοῦ Ἀγῶνος τῆς Ἑλλάδος αὐτός, οἱ ἀδελφοὶ του καὶ πολλοὶ τῶν συγγενῶν, μιμούμενοι τὸ παράδειγμά του (β).

(α) Εἶναι ἀληθεστάτη ἡ ἔκφρασις αὕτη τοῦ Ὑψηλάντου· «Ὅστις ὑπόσχεται, πρέπει νὰ ἐκτελεῖ· ἀλλῶως εἶναι ἄτιμος· Ἐγὼ ὀρκισθεὶς ν' ἀποθάνω ὑπὲρ τῆς Πατρίδος δὲν θέλω ζῆ, εἰμὴ ἂν βλέπω ἀναγκαῖον τοῦτο δι' αὐτήν».

Τοιαύτην εἶχε γενναίαν ψυχὴν ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

(β) Πρὶν ἢ δώσωμεν τέλος εἰς τὰ περὶ τούτου ἀναφορικῶς ὡς πρὸς τὴν ἐξοδὸν του εἰς τὴν Μολδαυο - Βλαχίαν, κρίνομεν οὐσιώδη τὴν δημοσίευσιν καὶ τῆς ἀκολουθοῦσης Ἐπιστολῆς, γεγραμμένης μὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τοῦ ἰδίου κατὰ τὸ σωζόμενον πρωτότυπον. Διεύθυνε ταύτην πρὸς τὸν εἰς Ὀδησσὸν Ἰωάννην Μακρὴν εἰς τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ. Σαφηνίζονται καὶ δι' αὐτῆς αἱ καταστάσεις τοῦ κινήματος, τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ ἐλπίδες τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως.

«Φίλτατε Μακρῆ Χαῖρε !

«Ἐήμερον ἀπέρχομαι μετὰ τῶν Ἀδελφῶν μου καὶ φίλων' καὶ, θεία συνάρσει, αὐριον γίνεται ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς κοινῆς ἡμῶν πολυπαθεστάτης Πατρίδος. Ὁ φιλάνθρωπότατος Δημιουργὸς τῆ κραταιᾷ αὐτοῦ χειρὶ θέλει προστατεῦσαι τὰ Δικαιώματα ἡμῶν, ἂν ὅλοι θέλωμεν φανῆ ἄξια τέκνα τῆς Ἑλλάδος, ἄξιοι Ἀπόγονοι τῶν Προπατόρων ἡμῶν».

Ἐπὸ τὸ Ἰάσιον διεύθυνεν ὁ Ὑψηλάντης πρὸς τοὺς Φιλικοὺς τὴν ἀκόλουθον μυστικὴν Προκήρυξιν,

«Ναί, φίλε Μακρῆ! Ἄς τρέξωμεν πάντες μετὰ προθυμίας καὶ ζήλου, καὶ ἡ νίκη τότε ἀφευκτος. Δὲν ἔχω καιρὸν νὰ σὲ γράψω διεξοδικώτερον. Σοὶ διευθύνω τὴν Διακήρυξιν, τὴν ὁποίαν θέλεις διασκορπίσει πανταχοῦ, οἷς οἶδες τρόποις. Ἐάν οἱ Ἐφοροὶ τῆς Ἐταιρίας τῶν Φιλικῶν ἀπὸ φόβου, εἴτε ἀπὸ ἄλλο τι αἴτιον δὲν θελήσωσι νὰ φανθῶσι ἀξιοὶ τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτοῖς ἱεροῦ ἔργου, ὁμοίως οἱ λοιποὶ Ἀδελφοὶ βιάσατε αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ ἐκτελέσῃ καθήκοντάς τὰ χρέη των, ἢ νὰ παραιτηθῶσι. Αὐτοὶ εἰσι τέσσαρες, ὁ Ἰωάννης Ἀμβροσίου, ὁ Ἀλέξανδρος Μαυρος, ὁ Ἀλέξανδρος Κουμπάρης καὶ ὁ Ἡλίας Μάνεσης, πρὸς αὐτοὺς στέλλω μίαν Διακήρυξιν πρὸς τοὺς Ἀδελφοὺς τῆς Ἐταιρίας τῶν Φιλικῶν».

«Ἡ Πατρίς προσκαλεῖ τὰ τέκνα της. Ὅσοι νέοι θελήσωσι νὰ ἀκολουθήσωσι μετ' ἐμοῦ, ἄς τρέξωσιν εἰς τὰς ἀγκάλας μου. Θέλωσι μὲ εὐρεῖ πάντοτε εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τιμῆς. Οἱ δὲ ἄλλοι ἄς σπεύσωσιν εἰς τὴν Πατρίδα. Ἀνάγκη πᾶσα νὰ πολλαπλασιάζωνται οἱ προτρεπτικοὶ λόγοι τῶν καλῶν. Ὅθεν σὺ ὁ καλὸς γράφε καὶ λέγε εἰς τὴν Ὀδησσόν, ὅσον καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη, ὅπου εὐρίσκονται Ἕλληνες : εἰς τὰ Παρίσια, εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ Γερμανίαν καὶ ὅπου ἄλλοῦ. Ἐάν εὐρεθῶσι κατὰ τύχην εἰς Ὀδησσόν τινες καλοὶ Ὀφφικιάλοι τοῦ Ναπολέοντος Γάλλοι, ἢ Ἰταλοὶ, μὲ χαρακτηριστὰ τίμιον καὶ μὲ μάθησιν εἰς τὰ πολεμικὰ, ἄς προσκληθῶσι καὶ οἱ ἔχοντες χρεῖαν, ἄς ἐφοδιάζωνται μὲ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα. Ὅμοίως καὶ ὅσοι Γραικοὶ, Σέρβοι, Βούλγαροι ἀρματαλοὶ ἄς λαμβάνωσι τὰ Πασαπόρτιά των, καὶ ἄς διευθύνωνται πρὸς με εἰς Βλαχομογοδανίαν. Δὲν ἔχω χρεῖαν νὰ συμβουλευθῶ, ὅτι ταῦτα πάντα νὰ γίνωνται μετὰ φρονήσεως καὶ ἡσυχίας ἀνευ θορύβου».

«Ἐνφύσησον, Φίλε Μακρῆ! εἰς τὰς ψυχὰς ὅλων τῶν Συμπατριωτῶν μας τὴν ἐδικὴν σου ψυχὴν, καὶ τότε θριαμβεύσωμεν ἀφεύκτως. Ἐγὼ δὲ θέλω πασχίσαι νὰ ἀποδείξω τὸν θαυτὸν μου ἀξίον τῶν, ἃν τρέφει ἡ Πατρίς, ἐλπίδων καὶ τῆς πί-

ΟΔΥΣΕΥΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΣ.

Εδουαρδός
1877:

καθ' ἣν ἡμέραν ἐξέδωκεν ἐκείνην τοῦ Πολέμου (α).
Εἶναι αὕτη ἡ τελευταία μυστική Πράξις του: Εἶναι,
καθὼς ἐξηγεῖται καὶ ὁ ἴδιος, ὁ καρπὸς τῶν πολυ-
χρονίων προσπαθειῶν καὶ τῶν ἐλπίδων τοῦ Ἑλλη-
νικοῦ Ἔθνους.

«Ἀδελφοὶ τῆς Ἑταιρίας τῶν Φιλικῶν!

«Ἐφθασε τέλος πάντων ἡ ποθουμένη ἐκείνη λαμ-
πρὰ στιγμή! Ἰδοῦ, ὁ σκοπὸς τῶν πρὸ χρόνων ἐνερ-
γειῶν μας καὶ ἀγώνων ἐκτυλίσσεται σήμερον! Ἡ
Φιλικὴ Ἑταιρία θέλει διαμεῖνει αἰωνίως τὸ μόνον
σύνθημα τῆς εὐδαιμονίας μας».

«Σεῖς, φίλοι μου Συνεταῖροι! ἐδείξατε, τί ὁ κα-
θαρὸς καὶ θερμὸς πατριωτισμὸς δύναται. Ἀπὸ οὗτος
ἐλπίζει τώρα καὶ μεγαλύτερα ἢ Ἑλλάς εἰς τὴν ἀνά-
στασίν της. Καὶ δικαίως· καθότι, ἂν διὰ μόνας ἐλ-

στεως, μὲ τὴν ὁποῖαν μὲ τιμῶσιν οἱ φίλτατοί μου Συμπα-
τριῶται·

«Νίκη, ἢ θάνατος, ὑπὲρ πίστεως καὶ
ὑπὲρ Πατρίδος!»

«Εἰς τὴν Γραικικὴν Ἐκκλησίαν οἱ Ἱερεῖς νὰ εὐχῶνται
εἰς τὰς Θείας Ἱερουργίας·

«Τῶν ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρσεως τῶν κατὰ τῶν
Τυράννων Τροπαίων ἡμῶν τῶν Εὐ-
σεβῶν!»

«Τὴν Προκήρξιν... θέλεις τὴν διαδώσει εἰς τὰς 23. Ἀν-
τιγραφὰὶ ταύτης . . . ἐπικυρωμέναι παρὰ πολλῶν . . . νὰ στα-
λῶσι πανταχοῦ. . . »

«Σὲ ἀσπάζομαι ἐκ ψυχῆς

Ὁ εἰλικρινῆς σου φίλος καὶ ἀδελφός
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ὙΨΗΛΑΝΤΗΣ».

(α) Καὶ αἱ δύο ἐγράψαν εἰς τὸ Κισνόβι κατὰ τὸ πρὸς
τὸν Ι. Μακρὴν Γράμμα τοῦ Ὑψηλάντου.

πίδας ἐθυσιάζετε τὸ πᾶν, τί δὲν θέλετε πράξει τώρα, ὅτε ὁ φαινὸς Ἄστήρ τῆς ἐλευθερίας μας ἔλαμψε ;»

«Ἄγετε λοιπόν, ὦ Ἀδελφοί ! Συνδράμετε καὶ τὴν τελευταίαν ταύτην φορὰν ἕκαστος ὑπὲρ τὴν δυνάμιν του εἰς ὠπλισμένους ἀνθρώπους, εἰς δπλα, χρήματα καὶ ἐνδύματα ἔθνικὰ· αἱ δὲ μεναγενέστεραι Γενεαὶ θέλουσιν εὐλογεῖ τὰ Ὀνόματά σας, καὶ θέλουν σᾶς κηρύττει ὡς τοὺς πρωταιτίους τῆς εὐδαιμονίας των».

Ἰάσιον, τῆ 24 Φεβρουαρίου, 1821.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ

Γενικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ἀρχῆς».

Ὁ Ὑψηλάντης παρασυρθεὶς εἰς πολλά, καθὼς προξεθέσαμεν, ἐχρεώσται κἄν νὰ μεταχειρισθῆ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν περὶ αὐτὸν ἀνθρώπων μετριόφρονος καὶ ὄχι καθ' ὑπερβολὴν φανατικὸς : ἀνθρώπους εὐκολυνομένους εἰς τὰ μέσα καὶ ὄχι καταδεδιωγμένους ἀπὸ τὴν δυστυχίαν, καὶ διὰ τοῦτο ἀπηλπισμένους. Ἐχρεώσται τέλος πάντων νὰ μὴ προτιμήσῃ δίδων ὅλην τὴν ἐμπιστοσύνην του εἰς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἀφ' ἑνὸς μέρους ὑπέσχοντό τι εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐν ὀνόματι τῆς Ρωσσίας καὶ τοῦ Ὑψηλάντου, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐν ἄλλο πρὸς τὸν Ὑψηλάντην ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων. Εἶναι ἐκτὸς ἀμφιβολίας, ὅτι μεταξὺ τούτων δὲν ἤθελεν εὑρεῖ κανένα ἐνεργὸν καὶ ἱκανὸν νὰ τὸν δίδῃ ἐπωφελεῖς συμβουλίας. Αἱ συμβουλαί, καθὼς καὶ αἱ ὑποσχέσεις τῶν τοιούτων, εἶναι πάντοτε κολακευτικαί, καὶ οὐδέποτε εἰλικρινεῖς καὶ πραγματικαί.

Κατὰ τὴν ἀπόφασιν, γνωρισμένην εἰς τὸν Σουλ-

τάνον (α) ἢ Ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων ἦτον ἀναπόφευκτος, εἰς ὅποιανδήποτε κατάστασιν καὶ ἂν εὐρίσκοντο τὰ πράγματα. Ναί! Ἄλλὰ πρὸ πάντων ἦτο ἀναπόφευκτον τὸ νὰ ληφθῶσι μέτρα συνετώτερα καὶ ὑποσχόμενα ἀγαθοτέρας ἐκβάσεις. Πολλοὶ φρόνιμοι ἔβλεπον ἤδη, ὀπόσας ὁ Ὑψηλάντης ἀπῆνται δυσκολίας εἰς τὸ σχέδιον, τὸ ὅποιον παρεδέχθη· ἀλλὰ μόνη ἡ κλίσις τῶν πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν ἔκαμε νὰ προχωροῦν εἰς τὰ πρόσω ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγαλυτέρας ἀβεβαιότητος.

Μεολαταῦτα, ἂν ἡ Ρωσσία εὐκολύνετο νὰ μὴ κοινοποιήσῃ τὸ Ψήφισμα τῆς Λαϊμβάχης, τὸ ὅποιον κατέπληξεν ὄλους, καὶ ἔκαμε τοὺς περισσοτέρους νὰ μὴν ὑπακούουν πρὸς τὸν Ὑψηλάντην καὶ τὸ χειρότερον νὰ τὸν προδίδουν· ἂν ἐκτὸς τούτου μερικὰ Μυστικοσυμβούλια ἤθελον διατηρήσει ἐντελεῖ οὐδετερότητα, καθὼς οἱ ἄλλοι, καὶ ὁ Ὑψηλάντης καὶ ἡ λοιπὴ Ἑλλάς ἤθελον κάμει πλέον ἀξιοσημείωτα κινήματα καὶ προόδους, τὰ ὅποια θέλουσιν εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῶν λοιπῶν Τόμων.

(α) Ζῆτει Κεφ. Ε' τῆς παρούσης Ἐποχ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Σύστασις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐφορίας — Ἐνθουσιασμός τῆς Μεγαλουπόλεως αὐτῆς — Διαγωγή τῶν Ἐφόρων — Προδοσία κατὰ τοῦ Π. Σέκερη — Κίνδυνος τῶν προεστώτων τῆς Πελοποννήσου εἰς Κωνσταντινούπολιν — Προδοσίαι τοῦ Ἀσημάκη Θεοδώρου· τοῦ Διόγου Ζακυνθίου κατὰ τοῦ Α. Βλαχοπούλου· τοῦ Ζαφειράκη Νιαουσαίου κατὰ τοῦ Ἰγάρου· τοῦ Τσολάκογλου κατὰ τοῦ Γ. Καβοστεργιοπούλου· τοῦ Κωνσταντίνου Δουσίτσα κατὰ τοῦ Α. Πελοπίδα κτλ. — Διαβολαί κατὰ τῶν Ἑλλήνων — Δολοκλοκίαι τοῦ Λόρδου Μέιτλαν μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ — Ραδιουργίαι τοῦ Α. Κουμουνδουράκη καὶ Καλκαντιῆ. Ἀποτελέσματα — Ὁ Ἰμβραχὴμ Πασσᾶς τῆς Πελοποννήσου ἀνακαλύπτει τὰς ἐνεργείας τοῦ Λόρδου Μέιτλαν — Συκοφαντία τοῦ Α. Κουμουνδουράκη κατὰ τοῦ Π. Μαυρομιχάλου, καὶ προδοσία τῆς Ἐταιρίας — Σχέδιον σφαγῆς τῶν Προεστώτων καὶ τῶν ἀρχιερέων — Μυστικαὶ Διαταγαὶ καὶ διαγωγή τοῦ Χουρσῆτ Πασσᾶ — Ἡ σειρὰ καὶ τὸ πνεῦμα τῶν εἰς Πρέβεζαν περὶ πολέμου προτάσεων τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ πρὸς τοὺς Ἑλληνας — Διαγωγή τοῦ Σουλτάνου· τοῦ Μπαμπᾶ Πασσᾶ — Ὁ Χουρσῆτ Πασσᾶς ἐνδυναμώνει τὴν Διοίκησιν τῆς Πελοποννήσου — Ἡ Πόρτα ἀπορρίπτει τὰς ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ προτάσεις τινῶν ξένων.

Καὶ πρότερον καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Ἰγυηλάντου ἢ Κωνσταντινούπολις ἠῤῥησε τὸν ἐνθουσιασμόν τῆς εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἑλλάδος τοιοῦτον, ὥστε τὸ Μυστήριον ἐγινε γνωστὸν εἰς ὅλας τὰς τάξεις καὶ εἰς τὰς γυναῖκας ἀκόμη. Καὶ ἄλλων καὶ πρὸ πάντων τοῦ ὀρηκτικοῦ Δικαίου ἢ οἰκία ἦτο τὸ Βουλευτικὸν τῶν Ἐταίρων. Προεφυλάττετο οὗτος ἀπὸ τὴν παρατήρησιν τῆς Ἐ-

Ἐξουσίας διὰ μόνης τῆς συνεχοῦς μεταλλαγῆς τῶν καταλυμάτων του.

Ὁ Δικαῖος, ἅμα κατέβη ἀπὸ Ἰσμαήλιον, συνέστησε, κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὑψηλάντου, τὴν Ἐφορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς εὐποληπτοτέρους Μεγαλεμπόρους τῆς. Ἦσαν οὗτοι ὁ Σπυρίδων Μαυρος, Κυριακὸς Κουμπάρης, Ἰωάννης Μάρπητς καὶ Ἐπιτηρητὴς ὁ Δημήτριος Σχινᾶς. Τότε ἠνοιχθῆ καὶ τὸ Βιβλίον τῶν Συνεισφορῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐφωδιάσθη καταβαίνων εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ὁ Δικαῖος μὲ 60.000 Γροσίων.

Ὅλοι ἤδη ἐνθουσιῶντες πιστεύουσι δογματικῶς τὴν βεβαίαν καταστροφὴν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Βασιλείου ἐντὸς τῆς Καθέδρας του. Πολὺ πλεον θερμαίνει τὰ πνεύματα ἡ διαδοθεῖσα φήμη ἐκ μέρους ἑνός, καταβάντος ἐκ τῆς Ὀδησσοῦ, δι τὴ Ῥωσσία θέλει βοηθήσει τοὺς Ἑλληνας μὲ δύναμιν Στρατιωτικὴν 60.000. Εἰς τὸ Σταυροδρόμιον γίνονται τὰ μεγαλύτερα καὶ συνεχέστερα Συμβούλια τῶν Ἐταίρων ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῶν Χορῶν καὶ τῶν Ἀποσπερίδων καί, μολονότι ὁ Δανέζης παρατηρεῖ φρονίμως ἀνυπαρκτον τὴν περὶ τῆς Ῥωσικῆς βοηθείας ἰδέαν καὶ ὡς ἀποτελέσματα τῆς φιλοδοξίας τοῦ Ὑψηλάντου ὅλα τὰ φαινόμενα, ἡ Ἐφορία ἀναφέρεται πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ἐπαναστάσεως ἐπικαλουμένη τὴν ἀποστολὴν ἑνὸς δοκίμου Ἀρχιστρατήγου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ τὴν προμήθειαν ἑνὸς μιλιονίου Γροσίων καὶ ἄλλων μέσων διὰ τὴν Ἐπανάστασιν τῆς. Πρὸς αὐτὸ τὸ τέλος

ἔδιδον πολλοὶ καθεκάστην σχέδια διάφορα (α), καὶ ἄλλοι ἐλπίζοντες βεβαίαν τὴν πραγματοποιήσιν των, ἔτρεμον ἀναλογιζόμενοι τὴν μέλλου-

(α) Ἐν ἐκ τούτων εἶναι καὶ τὸ λεγόμενον Μεγάλα Σχέδιον δοθέν ἀπὸ ἑνα Κεφαλλῆνα. Ἀπέβλεπε τοῦτο τὴν θυσίαν τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν Ἰριτσαλίων, καθὼς καὶ τὴν αἰφνίδιον σφαγὴν τῶν Τούρκων διὰ τῆς ἐπιθέσεως πυρκαϊῶν τινων εἰς προσδιωρισμένα μέρη, τὸν πυρπολισμὸν τοῦ Στόλου, τοῦ Ναυστάθμου, τοῦ Τοπχανᾶ καὶ τοῦ Βαρουτχανᾶ, καὶ τὴν κατοχὴν, ἢ ἄλλως τὴν διαρπαγὴν, τοῦ Θησαυροφυλακείου. Δὲν ἐπεμβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν σημείωσιν τῶν ἄλλων λεπτομερειῶν του ὧς κινδυνώδη εἰς πολλὰ Τάγματα καὶ ζῶντας ἀνθρώπους.

Ποῖον ἤθελεν εἶναι τὸ πιθανώτερον ἀποτέλεσμα του, καὶ μάλιστα ὡς πρὸς τὴν τύχην τοῦ Λαοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄλλων γειτόνων τόπων ;... Καὶ μολοντοῦτο ἢ φρίκη καὶ τὰ δεινὰ ἐπιχειρήσεως τοιαύτης ἐμελλον δὲ συντελέσασσι σημαντικὰ ὡς πρὸς τὴν κίνησιν τῆς κυρίας Ἑλλάδος. Παρὰ τὸν πιθανολογούμενον θάνατον τοῦ Σουλτάνου, τὴν σημαντικὴν θυσίαν τῶν Τούρκων καὶ τὸν βεβαιοτέρον παρὰ τὰ ἄλλα πυρπολισμὸν τοῦ ἐλλιμενισμένου καὶ συνδεδεμένου διὰ καμήλων Στόλου, τὸ Ὄθωμανικὸν Βασίλειον ἤθελεν εὐρεθῆ διὰ πολὺν καιρὸν εἰς τὴν μεγαλυτέραν παραλυσίαν καὶ ἀδυναμίαν. Τοιουτοτρόπως ἡ Ἐπανάστασις ἐξετείνετο εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν Στερεάν καὶ μάλιστα τὴν θάλασσαν, αἱ Νῆσοι δὲν ἤθελον ὑποκτεῦει οὐδὲ τὸν παραμικρὸν κινδυνον, ὅλα τὰ Φρούρια ἐπιπτον ὡς ἀπρομήθευτα καὶ αἱ παντοείδεις πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις τῶν Ἑλλήνων δὲν ἤθελον ἀπαντῆ, τὰς ὁποίας εὗρον ἔπειτα ἀντιτάσεις. Οἱ Τούρκοι τέλος πάντων ἤθελον γνωρίσει ἀργὰ τὴν ἀληθῆ πηγὴν τῶν πραγμάτων, ὡς προκατελιημμένοι εἰς τὴν ραδιοουργίαν τοῦ Ἄλῃ Πασσᾶ καὶ πρὸ παντός ἄλλου εἰς τὸ ἐπιχειρηματικὸν τῶν Ρώσων.

Λαμβάνων τις πρὸ ὀφθαλμῶν ἐξ ἑνὸς μέρους τὰς ἀναποφεύκτους κακώσεις τῶν Ἑλλήνων τῆς Καθέδρας καὶ ἄλλων Ἐπαρχιῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ ὀφέλη τῆς Ἑλλάδος, εὕρισκε-

σαν φρικτήν αίματοχυσίαν. Ἄλλοι συγχρόνως διενέμοντο διὰ τῆς φαντασίας των τὰ παλάτια τῶν Σουλτανίδων καὶ τῶν Μεγιστάνων, καὶ ἀντεποιοῦντο τὰς Ἀρχηγίας εἰς τὴν ὥραν τοῦ κινήματος.

Ἐμποροῦμεν νὰ εἰπωμεν, ὅτι εἰς οὐδεμίαν ἄλλην περίστασιν εὐρέθησαν οἱ Ἕλληνες αὐτῆς τῆς Μητροπόλεως συνδεδεμένοι ἠθικῶς εἰς τόσον βαθμόν. Οἱ Ἐταῖροι θέλουν νὰ φρονηματίσωσι καὶ αὐτὸν ἐν γένει τὸν δχλον· καὶ ἤδη Ἐκκλησιαστικός τις Ρήτωρ κηρύττει ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος τῆς Ἐκκλησίας μιᾶς δυτικῆς Κωμοπόλεως τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου, (ὅπου συνέρχονται προειδοποιημένοι πλῆθος Προσηλύτων)· «Εἶναι πλέον ἡ ὥρα νὰ πολεμήσωμεν καὶ νὰ ἐξαλείψωμεν τὸν τύραννον (ἐπιφέρων μὲ σιγανὴν φωνήν) τῶν ψυχῶν μας». Ἡ δέξυνοια καὶ τὸ μεθοδικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος προχωρεῖ καὶ μέχρι τούτου. Δάκρυα χαρᾶς πατριωτικῆς, δάκρυα ἐλπίδων ὑψηλῶν χύνονται κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνων,

---

ταὶ τφόντι εἰς θέσιν δύσκολον, ὥστε νὰ ἐπαινέσῃ, ἢ νὰ κατηγορήσῃ, τοὺς Ἐφόρους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τὴν ὅποιαν ἔδειξαν ἐσχάτως δειλίαν.

Τοὺς ἰδίους κατηγοροῦσιν ἀκόμη καὶ δι' ἄλλας ἀτολμίας, καὶ διότι δὲν ἐνέδωσαν εἰς τὸ σχέδιον τοῦ νὰ ἐμβιασθῶσιν Ἕλληνες ναῦται (ὑπὸ τὴν μυστικὴν διεύθυνσιν Ἐταίρων) εἰς τὰ Τουρκικὰ πολεμικὰ καὶ φορτηγὰ πλοῖα διωρισμένα νὰ μεταφέρωσιν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πολεμοφόδια καὶ τροφὰς εἰς τὴν ναυτικὴν Μοῖραν τοῦ Μοῦτου. Ἄν ἐγίνετο τοῦτο, τὰ πλοῖα αὐτὰ κυριεύομενα (καὶ δὲν διστάζομεν νὰ εἰπωμεν, μὲ πολλὴν εὐκολίαν), ἤθελον δώσει βοήθημα ἀξιώχρεων εἰς τὸν νέον Ἀγῶνα τῆς Ἑλλάδος.

δοιοι ἐγνώριζον τὸ πνεῦμα τοῦ Λόγου. Ποιοὶ ἐτόλμα νὰ προτείνῃ κρίσεις ἐναντίας, ἂν καὶ βασίμους ; Ὁ τοιοῦτος ἐθεωρεῖτο πάραυτα Τουρκολάτρης, ἀπεστρέφετο ὡς μισελεύθερος, καὶ τέλος πάντων καθίστατο ἀποσυνάγωγος καὶ ἀπρόσιτος, κινδυνεύων καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του.

Τόσος ἦτον ὁ ἐνθουσιασμός τῶν ἀνθρώπων ! Τόσῃ εἶχον οὗτοι πεποίθησιν περὶ τῆς Πολιτικῆς Μεταβολῆς, καθ' ὅσον ἐβλεπον πρὸς τὰ ἄλλα ἐλαττώματά της τὴν Τουρκικὴν Μοναρχίαν συρομένην ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἓνα Ἰουδαῖον (α). Εἶναι βέβαιοι, ὅτι τὴν προσωπικὴν ἀξιοτήτα ἐνὸς ἀνθρώπου δὲν ἀμαυρώνουν μῆτε ἡ καταγωγὴ, μῆτε αἱ θρησκευτικαὶ ἑτεροδοξίαι· ποῖαν ὁμοῦ δὲν ἔχουσιν ἐπήρειαν πάντοτε αἱ προλήψεις !

Μὲ ὅλα ταῦτα συνέπεσαν διάφοροι περιστάσεις, ἐνεκα τῶν ὁποίων οἱ Ἔμποροι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐνεπνεύσθησαν τὴν ἀτολμίαν τοῦ νὰ μὴν ἐπιχειρισθῶσι τίποτε ἀξίον λόγου. Ὁ Π. Σέκερης προδίδεται πρὸς τὸν Καπετὰν Πασσᾶν ἀπὸ τινος ἀντιζήλους τοῦ Μαυρομιχάλου Μανιάτα, ὡς συναγορικούμενος μὲ τοῦτον διαβαλλόμενος ἐπὶ μυστικῇ συναγορικῆσει μὲ τοὺς Ρώσσοις (β).

(α) Ἦτον ὁ λεγόμενος Χασκέλλ, τραπεζίτης καὶ εὐνοούμενος τοῦ Χαλᾶτ Ἐφένδη. Εἰς τριετίαν σχεδὸν εἶχε τὴν μεγαλύτεραν διπλωματικὴν ἰσχὺν εἰς τὰ πράγματα τῆς Τουρκίας. Ἐνθ' ἡ θέλησις τούτου ἦτο θέλησις τοῦ Χαλᾶτ Ἐφένδη· ἡ θέλησις τοῦ Χαλᾶτ Ἐφένδη θέλησις τοῦ Σουλτάνου· ἡ δὲ θέλησις τοῦ Σουλτάνου θέλησις τῶν Τούρκων· ἄρα ἡ θέλησις ἐνὸς Ἰουδαίου ἦτο θέλησις ὅλου τοῦ Τουρκικοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ἐξουσίας του.

(β) Ζήτει ἀκολούθως.

Διесώθη παραδόξως διὰ τῆς χαρακτηριστικῆς ἐπιμονῆς του, τῆς εὐμενοῦς διαθέσεως τοῦ Καπετάν Πασσᾶ ὡς πρὸς τὸν Μαυρομιχάλην, καὶ τῆς συνδρομῆς τῶν Ἑταίρων, οἱ ὅποιοι ἐξέλαβον τὸν κίνδυνον ὡς ἴδιον.

Ἐνας Ἱερεὺς ὑποπτος, καθὼ φλύαρος, ἀρπάζεται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τοῦ Ἱερὸν τοῦ Ναοῦ, καὶ παραδίδεται εἰς τὴν ἐξορίαν.

Παρὰ τὴν ὁποίαν προανεφέραμεν διαγωγὴν τοῦ Σκαρλάτου Καλλιμάχη (α), ὁ Δικαῖος καὶ ἄλλοι ἀποφασίζουσι τὴν θυσίαν τῶν Προεστώτων (Βεκίλιδων) τῆς Πελοποννήσου Ἀθανασίου Κανακάρη καὶ Δημητρίου Περρούκα, κατηγορηθέντων ἐπὶ σκοπῷ προδοσίας τοῦ Μυστηρίου· ἡ Ἐφορία δὲν συγκατανεύει, προβάλλουσα τὴν προκαταρκτικωτέραν χρῆσιν πλαγίων μέσων· ἀμοιβαῖται ἀκολούθως ἐξηγήσεις καθησυχάζουσι τὴν παραχῆν αὐτὴν (β), καὶ οἱ δύο Προεστώτες παραλαμβάνονται εἰς τὴν Ἑταιρίαν. Ἴσως ἔδωσαν ἀφορμὴν αἱ φρόνιμοι παρατηρήσεις των περὶ τῶν τρεχόντων· ἢ ἰδιαίτεροι καὶ τόσον συ-

---

Οἱ δημιοὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν υἱοὶ τοῦ Μαυρομιχάλου ἐτέθησαν τότε ὡς ὑποπτοὶ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ὅθεν τοὺς ἐφυγάδευσαν ἀκολούθως οἱ Ἑταῖροι διὰ τοῦ Κουβαρᾶ Κεφαλληνέως, διὰ νὰ ἐνοχοποιήσουν οὕτω τὸν πατέρα των εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Ἐξουσίας.

(α) Σελ. 300

(β) Ἀποδίδουσι ψευδῶς εἰς τὴν Ἑταιρίαν τὴν ἐπιχειρήσασαν δολοφονίαν τοῦ Ἀναγνώστου Δελιγιάννη, Προεστοῦ καὶ τούτου τῆς Πελοποννήσου. Ἦτον αὕτη ἀποτέλεσμα ἰδιαιτέρων διαφορῶν καὶ καταδρομῶν περὶ Πελοποννησιακῶν, καὶ μᾶλλον τῆς Ἐπαρχίας Καρυταίνης, πραγμάτων.

νήθεις ραδιουργίαι, πηγάζουσαι ἀπὸ τὰς περὶ τῶν πολιτικῶν προτιμήσεων διενέξεις.

Ἄλλος ὁ Ἀσημάκης Θεοδώρου (Πελοποννήσιος), ἀναβάς ἐξεπίτηδες ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, προδίδει εἰς τὸν Τσαοὺς Πασσᾶν τὸ Μυστήριον ἐπ' ἐλπίδι τοῦ νὰ ἐκδικήσῃ τοὺς ἐχθροὺς του (Πελοποννησίους τινὰς Προεστῶτας), καὶ νὰ δράξῃ, τὴν ὁποίαν πάντοτε ἐπεθύμει πολιτικὴν εἰς τὴν πατρίδα του θέσιν (α). Οἱ Φιλικοὶ ἐκίνησαν πάντα λίθον νὰ τὸν ἐξαλείψωσιν· ἀλλ' εἰς μάτην (β).

Ζακύνθιός τις, Διόγος ὀνομαζόμενος, καὶ ἀνήκων εἰς τὴν τάξιν τῶν Συστημένων, ἐξομολογείται πρὸς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν τὸ Μυστήριον, τὰ

(α) Πόσους βλέπομεν τοιοῦτους κατὰ διαφόρους περιστάσεις !

(β) Ὁ κακοῦργος οὗτος ἄνθρωπος καὶ μετὰ τὴν κήρυξιν ἀκόμη τοῦ πολέμου ἀκολουθῶν τὸ ἔργον τῆς προδοσίας, ἔδωκεν εἰς τὴν Τουρκικὴν Ἐξουσίαν σχέδια διάφορα, ὀλεθριώτερον τῶν ὁποίων ἦτο ἡ ραδιουργηθεῖσα ἐνοχοποίησις πολλῶν σημαντικῶν Ἑλλήνων, φε ἀνταποκρινομένων δῆθεν μετὰ τὴν Πόρταν διὰ μυστικοῦ τρόπου. Ἀνεκαλύφθη κατ' ἐδυσχίαν εἰς τὰ 1822.

Ὁ Σουλτάνος δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκπληρώσῃ μόνος, ὅ,τι ἐχρεώσθουν νὰ κάμωσιν οἱ Ἕλληνες πρὸς τοῦτον, τὸν Καλλιμάχην, τὸν Κουμουνδουράκη καὶ τὸν Φραντσέσκον Γεωργαντόπουλον (Τήνιον). Ὅλοι ἐβραβεύθησαν διὰ τῆς χειρὸς τοῦ δημίου. Καὶ αὐτὸς ὁ Σ. Καλλιμάχης, ἂν καὶ ἐψηφίσθη εἰς τὰς πρῶτας τοῦ πολέμου στιγμὰς ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, καὶ ἐνήργησε πολὺ εἰς τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Ὑψηλάντου, ἐξωρίσθη εἰς τὴν Μπόλον τῆς Ἀσίας, ὅπου καὶ ἐτελείωσε διὰ τοῦ πνιξίματος ἐντὸς τῆς οἰκίας τοῦ Μουσελίμη τοῦ τόπου, κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου. Φαίνεται, ὅτι εἶναι προσωρισμένον ἀνωθεν τὸ νὰ ὑπάρχωσιν Οἰκογένειαι τινες, ἧ καὶ ἄτομα, διὰ δυστυχίαν τῆς ἀνθρωπότητος.

Σημεῖα καὶ τοὺς Λόγους, προδίδων ἐνταυτῷ καὶ τὸν Ἀλεξάκην Βλαχόπουλον, ὡς Ἀπόστολον, καὶ ὑπαγορεύων εἰς τὸν Ἴδιον τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ προφυλάττηται εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τοὺς πιστοτέρους τοῦ Ἑλληνας. Ἦτον ἤδη, ὅσον παράδοξον, τόσον φρικῶδες. φαινόμενον ὁ τρόπος τοῦ τυράννου τούτου, χειρονομοῦντος τὰ Σημεῖα τῆς Ἑταιρίας. Ὁ Βλαχόπουλος ἐξετάζεται κατ' ἴδιαν, ἐπιμένει εἰς τὰς ἀρνήσεις του, καὶ ὑπεκφεύγει ὑπὸ διαφόρων τρόπων τὸν κίνδυνον τῆς ὥρας. Ὁ Ἄλφ Πασσᾶς ἀνατρέχει εἰς ἀνωτέρους στοχασμούς· καὶ, ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς μέρους συνδιαλέγεται περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἰς τὴν Πρέβεζαν μ' ἓνα Ἀντιπρόσωπον ἀπεσταλμένον τοῦ Ἀρμοστοῦ τῆς Ἑπτανήσου (α)· ἀναγγέλλει ἀφ' ἑτέρου τὰ πάντα εἰς τὴν Αὐλὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Διὰ τῆς ἐδκαιρίας αὐτῆς ἤλπισε νὰ διασκεδάσῃ τὸ ἐναντίον του πνεῦμα τοῦ Σουλτάνου καὶ δι' ἄλλας προηγηθείσας ἀφορμὰς καὶ διὰ τὰς τελευταίας ἀγωγὰς τῶν Κονιάρων τῆς Θεσσαλίας (β). Ἡ ἀδιάλλακτος

(α) Ζῆτει τὰς μεταξὺ τῶν δύο τούτων σχέσεις καὶ λοιπὰ ἀκολούθως.

(β) Οἱ Τοῦρκοι τῆς Θεσσαλίας, γνωρίζομενοι ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα Κονιάροι καὶ πάντοτε ἐχθροὶ τῶν γειτόνων τῶν Ἀλβανῶν, ὑπέφερον ἐπὶ τῆς διοικήσεως τούτου, ἢ τοῦ υἱοῦ τοῦ Βελη Πασσᾶ τὰς ἰδίας μὲ τοὺς Ἑλληνας δυστυχίας. Αἱ ἐπιβαλλόμεναι εἰς τοὺτους Ἐκτελεστικαὶ Δυνάμεις συνίσταντο ἀπὸ Ἑλληνας· καὶ δὲν εἶναι δύσκολον τὸ νὰ στοχασθῇ τις, ὅποιαν οὕτοι μετεχειρίζοντο ἐναντίον των ἐκδικητικὴν σκληρότητα. Ἀπὸ περιστάσεις παρομοίας φύσεως πηγάζει ἀναμφιβόλως τὸ περὶ Ἑλλήνων γνωμικῶν τῶν Τοῦρκων ἐν γένει· « Ἀ λ λ ἄ χ Γ κ ι α ο υ ρ ᾶ φ ο υ ρ σ ἄ ν τ β ἔ ρ μ ε σ η ν »: δηλονότι «ὁ Θεὸς μὴ δώσῃ δύναμιν εἰς τὸν Γκιάουραν!»

δμως ἀντιζηλία τοῦ Πασσὸρ Πεῆ καὶ πολὺ πλεόν τὸ μίσος τοῦ ἰσχυροῦ Χαλέτ Ἐφένδη συντρέχουσιν ἤδη ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Αἱ διακοινώσεις τοῦ Ἄλῃ Πασσᾶ, ἂν καὶ ἀληθεῖς, ἐκλαμβάνονται ὡς ἐπίπλαστος πολιτικὴ, ἀποβλέπουσα τὴν ἀποφυγὴν τῆς μελετωμένης καταδρομῆς του.

Ὀλιγώτερον κινδυνώδης δὲν ἐστάθη μετέπειτα ἡ περίστασις τοῦ Δ. Ὑπάτρου (α), καταγομένου ἀπὸ τὸ Μέτσοβον. Κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1820 κατέβη οὗτος εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου ἐγνωρίσθη καὶ συνωμίλησε μὲ τὸν Ἀθανάσιον Σκανδαλίδην, Στέργιον Πολύδωρον, Χρῦσανθον Πρωτοσύγκελον (Σιναΐτην), Κυριάκην Τουσίτσαν, Ἀργυρὸν Ταρπουχτσῆν καὶ Χριστόδουλον Μπαλάνον, εἰς τὸν ὅποιον εἶχε γράμματα ἀπὸ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐμμανουὴλ Παππᾶ. Ἐφερε συγχρόνως Προκήρυξιν τοῦ Α. Ὑψηλάντου καὶ ἄλλα Γράμματα πρὸς τοὺς Ὀλυμπίους Καπετανεῦς Γάτσον, Καρατάσσον, Συρόπουλον καὶ ἄλλους. Ἐμελλε νὰ διευθυνθῆ διὰ τοῦ Μετσόβου εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὅπου συνιστάτο ὡς Ἰατρὸς παρὰ τοῦ Κορηγίου πρὸς τὸν Πασσὸρ Πεῆν καὶ Μαχμοῦτ Πασσᾶν (Δράμαλην), διὰ νὰ λάβῃ τὴν εἰσοδὸν εἰς τὸν Ἄλῃ Πασσᾶν. Ὡς πρὸς τοὺς

Ἀπὸ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ὀφελούμενοι οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἄλῃ Πασσᾶ, ἐμψυχώνουν τὰς δυσαρσεκείας τούτων τῶν ἀνθρώπων καὶ ἤδη κινδυνεῖ ὡς 800 εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ἀναφερόμενοι ἐναντίον του πρὸς τὸν Σουλτάνον. Ὁ Ἄλῃ Πασσᾶς ἀνταπέστειλε διπλοσίους ἄλλους ὑπὲρ τοῦ μέρους του. Ἀλλὰ καὶ οἱ πρῶτοι καὶ οἱ δεῦτεροι ἠνώθησαν ἐναντίον του. Τόσῃν εὐρίσκει πίστιν ἢ τυραννίαν!

(α) Ἴδε Σελ. 285.

Τούρκους τὸ φαινόμενον πρόσχημα ἦτο τὸ νὰ δυνηθῆ οὗτος νὰ τὸν θανατώσῃ διὰ δηλητηρίου. Ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τῆς ἀποστολῆς του εἶχεν ὁδηγίαν νὰ ἐξηγηθῆ πρὸς τὸν Ἄλῃ Πασσᾶν, καὶ νὰ τὸν πείσῃ, ὥστε νὰ συμφωνήσῃ εἰς τὸ σχέδιον τῶν Σουλιωτῶν.

Ὁ Ὑπάτρος μετέβη βίαιος εἰς τὴν Νιάουσαν πρὸς τὸν Ζαφειράκην, προεστῶτα αὐτῆς τῆς πόλεως. Ὁ Ζαφειράκης, εὐρισκόμενος τότε εἰς διχόνοιαν μετὰ τοῦ Σελήμ Πασσᾶ διὰ τοὺς λογαριασμοὺς τῆς Νιαούσης, τὸν ὑποπτέυει ὡς κατάσκοπον τοῦ ἰδίου, ὑποκρίνεται τὸν μαινόμενον, καὶ δὲν τὸν δέχεται εἰς τὰς ἀρχάς. Τὴν τοιαύτην παράλογον ὑποψίαν του ὑπεστήριξεν ἡ σύσχεσις τοῦ Ὑπάτρου μὲ τὸν Κοντογιάννην Μετσοβίτην, ἔμπορον καὶ φίλον τῶν ἐναντίων του. Ἦδη συλλαμβάνονται καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Ὑπάτρος (α), τὰ ἔγγραφα τοῦ ὁποίου ἀναγινώσκονται, ἀνακαλύπτεται δὴ ἡ ὑπόθεσις, γίνεται (Ἰλάμι) παρὰ τοῦ Καδδῆ, καὶ ὁ Ὑπάτρος ἀποστέλλεται ὑπὸ φρουρὰν πρὸς τὸν Πασσὸρ Πεῆν (εἰς τὸ Στρατόπεδον τῶν Ἰωαννίνων).

Ὁ Ζαφειράκης ἐγνώρισεν τὴν τόσον ἐπιζήμιον παραδρομὴν του καὶ ἀπὸ τὴν ὄλην τῶν ἀναγνω-

---

(α) Διαφορετικὴν, παρὰ τὴν ὁποίαν ἀνεφέραμεν, αἰτίαν, τῆς συλλήψεως τούτου, λέγουσιν ἄλλοι τὴν ἀκόλουθον. Συνσημῶνος ὁ Ὑπάτρος παρὰ τοῦ Ἐμμανουὴλ Παπκᾶ πρὸς τὸν Ζαφειράκην, ἠθέλησε νὰ τὸν ἐμψυχώσῃ, εἰπὼν πρὸς τὰ ἄλλα, ὅτι β ο η θ ὀ ς τ ο υ μ ἔ λ λ ο ν τ ο ς Π ο λ ἔ μ ο υ ε ἴ ν α ι ὁ Ἄ λ ῃ Π α σ σ ᾶ ς. Ὁ Ζαφειράκης, ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ τυράννου τούτου, ταράττεται καὶ τὸν προδίδει.

σθέντων γραμμάτων καὶ ἀπὸ τοῦς ὄνειδισμοῦς τῶν εἰς Θεσσαλονίκην Ἐφόρων. Ἀμέσως δὲ ὀδηγεῖ (α) τοῦς εἰς τὰ Χάσια Μπλαχαβαίους νὰ θανατώσωσι τὴν Τουρκικὴν Φρουρὰν, λαμβάνοντες τὰ ἔγγραφα καὶ ζῶντα τὸν Ὑπάτρον· ἀλλ' εἰς τὴν γενομένην ἔνεδραν θανατοῦται μόνος ὁ Ὑπάτρος· οἱ δὲ Τούρκοι παραδίδουσι διασωθέντες τὰ ἔγγραφα πρὸς τὸν Πασσὸρ Πεήν, ὅστις τὰ διεύθυνεν εὐθὺς εἰς τὸν Κιζλάρ Ἀγὰν τοῦ Σαραγίου, καὶ οὗτος τὰ ἐπαρουσίασε πρὸς τὸν Σουλτάνον. Ὁ Ζαφειράκης ἤδη εὐχαριστεῖται διὰ Φερμανίου, ὅτι ἐπρόσφερε δούλευσιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἔκαμεν οὐδὲ Τούρκος, πρὸς τὸ Δεβλέτι. Ὁ Σουλτάνος δὲν ἐνεπιστεύθη τὰ, περὶ ὧν ὁ λόγος, Γράμματα, εἰς τὸν Μέγαν Διερμηνέα (β).

Μέγα μέρος τῶν εἰς Ἰωάννινα Τούρκων ἐξέλαβον καὶ τοῦτο ὡς ραδιουργίαν ἔμμεσον τοῦ Ἀλή Πασσᾶ. Ὁ Πασσὸρ Πεῆς μάλιστα, ἐλπίζων ἤδη νὰ ἀνακαλύψῃ μυστικώτερα σχέδια τούτου, σπεύδει,

---

(α) Ὁ Ζαφειράκης συνεμμορφώθη ἔκτοτε μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους του καὶ ἐξέπλυνε τὸν ῥόπον τῆς προδοσίας αὐτῆς μὲ τὴν ἔκχυσιν τοῦ αἱματός του εἰς τὰ 1822, ὡς θέλομεν ἀναφέρει ἄλλοτε κατὰ πλάτος.

(β) Φαίνεται, ὅτι ὁ τότε Διερμηνεὺς Ἰωάννης Καλλιμάχης ἐθεωρεῖτο ὑποπτος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς.

Πρὸς τοῦτον ἔγραψαν οἱ εἰς Θεσσαλονίκην Ἐταῖροι, ἐξαιτούμενοι νὰ τροποποιήσῃ, ὅσον εἶναι δυνατόν, τὰ Γράμματα τοῦ Ὑπάτρον· τοὺς ἀπεκρίθη νὰ ἡσυχάσουν ὡς πρὸς αὐτὴν τὴν περίστασιν, ἐνῶ ἠδυνήθη νὰ ἀπαντήσῃ ἄλλας χειροτέρας παρομοίας φύσεως.

Κατὰ τὸ συμβάν τοῦ Ὑπάτρον μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁ Σ. Πολύδαρος ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης, διὰ νὰ πληροφορήσῃ περὶ πάντων τοὺς ἐκεῖ Ἐφόρους.

ἀλλ' ἀδυνατεῖ, νὰ συλλάβῃ τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενομένης ἐνέδρας.

Μετέπειτα κάποιοι Τσολάκογλους, ἀποβλέπων εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἀνακτήσῃ, τὴν ὁποίαν ἐστερήθη ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτικῆν Ἀρχηγίαν τῶν Ἀγράφων, προδίδει πρὸς τὸν εἰς Λάρισαν Χουρσήτ Πασσᾶν τὸν ἀντίζηλόν του Γεώργιον Καβοστεργιόπουλον. Ὁ προδοθεὶς σύρεται εἰς τὴν ἀγχόνην μ' ἄλλους ἐννέα ἐκ τῆς οἰκογενείας του· ἀλλὰ μετὰ τριμηνίαν λαμβάνει τὴν ἰδίαν ἀμοιβὴν ἀπὸ τὸν ἴδιον Χουρσήτ Πασσᾶν καὶ ὁ Τσολάκογλος μετὰ τοῦ υἱοῦ του. Εἰς τοῦτον δὲν ἠλπίζόν ποτε οἱ ἄνθρωποι τοιαύτην ἐπὶ ἐπιδόξου διαγωγῆν, ἐνῶ ἐπαινείτο μέχρι τοῦδε δακτυλοδεικτούμενος ὁ μόνος, ὅστις δὲν ἐκιβδήλευσε τὸν χαρακτήρα του εἰς τὰς δυνατὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἡμέρας. Ἀπὸ τὴν αἰτίαν αὐτὴν ἐλπίζοντες οἱ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅτι θέλουσιν εὑρεῖ τὸν θερμότερον συνεργὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔθνους, ἐξαπέστειλαν τὸν υἱὸν του, ἐπιφορτισμένον νὰ τὸν ἐξηγήσῃ τὰ μέλλοντα κινήματα.

Παρόμοιαι σχεδὸν περιστάσεις ἀνέτρεψαν, τὰ ὁποῖα ἠλπίζεν ἡ Ἑταιρία μεγάλα βοηθήματα ἐκ μέρους τῆς Ἀλεξανδρείας. Οἱ γενόμενοι εἰς τὴν Μητρόπολιν αὐτὴν Ἑταῖροι μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Πελοπίδα (α) ἔδειξαν τὴν μεγαλυτέραν προθυμίαν (β) εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν, ὧν ἐγραφεῖν εἰς τού-

---

(α) Ἴδε Σελ. 290.

(β) Μεταξὺ τούτων διεκρίθη ὁ Ἀθανάσιος Καζούλης (Ρόδιος) ἐδρισκόμενος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Νομισματοκοπείου τοῦ Μεχμέτ Ἑλληνικοῦ.

τους ὁ Ὑψηλάντης· ἀλλ' ἢ πρὸς τὸν Μεχμέτ Ἀλῆν προδοσία τοῦ Κωνσταντίνου Τουσίτσα διακινδύνευσεν ὅλα καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων. Κατ' εὐτυχίαν ὁ Ἀντιβασιλεὺς οὗτος ὑπεκρίθη ἄγνοιαν, κινούμενος ἀπὸ πολιτικὰς προβλέψεις. Ἦδη ὁ διωγμὸς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ τῶν Ἰωαννίνων ἐπαρουσιάζετο εἰς τοῦτον ὁ πρόδρομος καὶ τῆς ἐναντίου του ἀκολουθοῦ καταδρομῆς τοῦ Σουλτάνου, ἡ πολιτεία τοῦ ὁποίου δὲν τὸν ἐλάνθανε. Ἦτον ἄρα ἐπόμενον ἀποτέλεσμα ἡ εὐχαριστησίς του εἰς πᾶν, ὅ,τι ἐδύνατο νὰ φέρῃ νέον περισπασμὸν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ μυστικοῦ ἔχθρου του (α). Μολαταῦτα ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Ὑψηλάντου ἐβιάσθη νὰ δραπετεύσῃ, ὅλαι αἱ ἐλπίζόμεναι ἐνεργεῖαι ἔμειναν νεκραὶ σχεδόν, καὶ μόλις περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου ἐφάνησαν ὀλίγα βοηθήματα τροφίμων.

Εὐρωπαῖοί τινες, κινούμενοι ἀπὸ διαφόρου πολιτικὰς θεωρίας, γνωστὰς εἰς τοὺς ἰδίους, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐξήγησις εἶναι σήμερον πάντῃ ἀνωφελῆς, ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ 1819 εἰκονίζοντες τὸ τρέχον πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ διαφόρου ὄψεως.

(α) Ἀπὸ τὸ ἴδιον ὀδηγούμενος πνεῦμα ὁ Μεχμέτ Ἀλῆ Πασσᾶς, δὲν ἀπηγόρευσε καὶ μετέπειτα τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀναχώρησιν τῶν παρενημούντων εἰς τὴν ἐπικρατείαν του Ἑλλήνων, συγχωρῶν τὸ παραδοξότερον καὶ τὰ ὅπλα των. Μέχρι τοῦ 1823 δὲν προσέφερε πρὸς τὸν Σουλτάνον καμμίαν εἰλικρινῆ συνδρομὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ πολλάκις ἐξεφράσθη τὴν λύπην του, ὡς μὴ βλέπων τὸν Ἀνθρωπον τῆς ἐποχῆς εἰς τὸν τόπον τοῦτον. Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσου, θέλων νὰ καταστήσῃ τὸ πνεῦμα αὐτὸ φέλιμον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπεχειρίσθη (1823) νὰ τὸν γράψῃ περὶ συμμαχίας· ἀλλὰ δὲν ἠὲδοκίμησε.

Ἄπετέλεσαν τελευταῖον νὰ προσηλώσωσιν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τὸ βλέμμα τοῦ Σουλτάνου, διεγείροντες τὴν ὑποψίαν, ὅτι οἱ Ἕλληνες, βοηθούμενοι ἀπὸ ραδιουργίας μυστικὰς τῶν Ρώσων, προ-
 παρεσκευάζοντο εἰς Ἐπανάστασιν. Εἶναι, φρονούμεν, πασιδῆλον, ὅποιοι ἐστάθησαν οἱ αὐτουργοὶ τῶν τοιούτων σπερμολογιῶν.

Ὁ Λόρδος Μέγας Ἀρμοστής τῆς Ἐπτανήσου Θωμᾶς Μέιτλαν ἐγνώριζεν ἐντελῶς τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ὑπουργὸς οὗτος, ἔχων προηγούμενως ἰδιαιτέραν τινὰ ἀνταπόκρισιν μετὰ τοῦ Ἄλφῃ Πασσᾶ, μετὰ τὸν ὅποιον ὕφαινε μυστικὰς δολοπλοκίας, ἤρχισε προσποιούμενος, ὅτι δύναται νὰ κατασταθῇ βοηθητικὸς εἰς τὰς διαθέσεις τῶν Ἑλλήνων τῆς Πελοποννήσου. Εἶχεν ἤδη λάβει παρὰ τοῦ Ἄλφῃ Πασσᾶ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι διὰ τῶν ραδιουργιῶν του οὗτος δύναται νὰ κατορθώσῃ, ὥστε νὰ ἐκλεχθῇ ὡς Διοικητὴς τῆς Μάνης ἢ ὁ Ἀλέξανδρος Κουμουνδουράκης, ἢ ὁ Καλκαντῆς, ἀμφοτέροι Μανιάται, κατατρεχθέντες διὰ τὴν κακὴν διαγωγὴν των παρὰ τοῦ Μαυρομιχάλου, καὶ παρεπιδημοῦντες πρὸ χρόνων πολλῶν εἰς τὰ Κύθηρα. Οἱ δύο οὗτοι εἶχον ὑποσχεθῆ ν' ἀνοίξωσι πρὸς τὸν Λόρδον Μέιτλαν τὰς θύρας τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ ἕνας ἐξ αὐτῶν ἤθελε, διορισθῆ Διοικητὴς τῆς Μάνης (α).

(α) Τοὺς ἰδίους μάλιστα ἐσύστησεν ὁ Ἄλφῃ Πασσᾶς εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν πρὸς τὸν ἐπιτετραμμένον τὰς ὑποθέσεις του Ἐλμᾶζ Μέτσον καὶ οὗτος διὰ μέσου τοῦ Κασσᾶν Πασσῆ ἐνησχολεῖτο νὰ φέρῃ εἰς ἔκβασιν τὸ σχέδιον

Ὁ Ἰμβραχὴμ Πασσᾶς τῆς Πελοποννήσου εἶχεν ἤδη ἀνακαλύψει δλα, ὅσα ἐνήργει εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὁ Λόρδος Μείτλαν διὰ μέσου πολλῶν ἀτόμων καὶ μάλιστα τοῦ Μάυιερ. Αὐτὸς ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν Πάτραις Πρόξενον Φίλιππον Γρὶν καὶ πρὸς ἕνα ἄλλον Γκὸν Πάϊμπουμ, διὰ νὰ λάβωσι πληροφορίαν ἀκριβῆ περὶ τοῦ ἐφοπλισμοῦ τῶν φρουρῶν τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἐκτὸς τούτου περὶ τοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων ὡς πρὸς τοὺς Ἄγγλους. Ὁ Ἰμβραχὴμ Πασσᾶς δὲν ἔλειψε νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Σουλτάνον του περὶ πάντων.

τοῦ ἐντολέως του. (Τότε ἐπροδόθη καὶ ὁ Π. Σέκερης. Ἴδε Σελ. 312).

Ὁ Καπετὰν Πεῆς συνιστᾷ ἤδη τὸν Μαυρομιχάλην πρὸς τὸν Καπετὰν Πασσᾶν (κατὰ συνέπειαν ἐνὸς δώρου, διδομένου ἐκ συνηθείας ἐτησίως), λαμβάνει δλα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ εὐνοϊκοῦ του, καὶ τὸν ὑποστηρίζει, χωρὶς ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ διαφύγῃ οὐδεμίᾳ ἐδκαιρία. Ὁ Κασσάλ πασσῆς ἀφ' ἐτέρου ἐνησχολεῖτο ἀνευδότως εἰς τὴν ἐκβασίν τῆς ὑποθέσεως ταύτης διὰ τοῦ Μπερμπέρ Πασσῆ (Ἀρχικουρέως) τοῦ Σουλτάνου· οἱ δὲ δύο Μανιάται ἤθελον κερδήσῃ τὸν σκοπὸν τῶν ἀφεύκτως, ἂν δὲν ἀνεκαλύπτετο, ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ ραδιουργία ἦτον ἔργον τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Ὁ Καπετὰν Πασσᾶς, πληροφορημένος περὶ ὧν, ἐξηγεῖται πρὸς τὸν Κασσάλ Πασσῆν πᾶν, ὅτι ἠκολούθει καὶ τὸν εὐκολύνει τοιοιτοτρόπως τὸ μέσον τοῦ νὰ εὐγῇ ἀπὸ τὴν ἀνησυχίαν καὶ τὴν ἀπάτην.

Ὁ Καπετὰν Πασσᾶς διατάττει χωρὶς ἀναβολῆς τὴν φυλάκισιν τῶν δύο Μανιατῶν· ἀλλ' οὗτοι ἔχοντες συστάσεις καὶ σχέσεις πλῆσιον τοῦ Πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας κατέφυγον εἰς τὸ Πρεσβεῖον. Καταντᾷ μολοντοῦτο νὰ συλληφθῇ ἕνας Ἀδελφὸς τοῦ Κουμουνδουράκη, ὅστις ἐρρίφθη εἰς τὸ Μπάνιον καὶ ἀπεκεφαλίσθη. Τοιοιτοτρόπως δὲν ἠδυνήθησαν οἱ λοιποὶ Μανιάται νὰ ἐνεργήσωσι τίποτε.

Όταν τελευταίον παρετηρήθη, ὅτι τὰ βήματα αὐτὰ ἔμειναν χωρὶς ἔκβασιν ἕνεκα τῶν προσεχῶν παραδειγμάτων τότε ὑψώθη πλέον ἢ φωνῆ καὶ πρὸς τὸν Σουλτάνον καὶ τοὺς Αὐλικούς του. Διάφορα Στρατηγήματα, διάφοροι μαρτυρίαι παρουσιάζονται, διὰ νὰ ἀποδειχθῆ καὶ νὰ πιστοποιηθῆ ἡ ἔτοιμαζομένη ἀποφασιστικὴ Ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων. Ταῦτα ὅλα προσεπιβεβαιοῖ ἐκ προσθήκης (α) ἢ παρὰ τοῦ Α. Κουμουνδουράκη γραφεῖσα Ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς Προύχοντας Τούρκους τοῦ Μισθρὸς (β). Δι' αὐτῆς ὑπεχρεώοντο οὗτοι νὰ λάβωσι μέτρα προσοχῆς, καὶ νὰ εἰδοποιήσωσι τὸν Πασσάν τῆς Πελοποννήσου καὶ μάλιστα τὸν Σουλτάνον, ὅτι ἔξ πλοῖα ὑπὸ Ρωσικὴν Σημαίαν ἀπεβίβασαν πολεμοφόδια καὶ ζωτροφίας πρὸς τὸν Πετρόμπεην Μαυρομιχάλην, ὡς συνακουόμενον μὲ τὴν Ρωσσίαν διὰ τὴν Ἐ-

---

(α) Εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους, ὅτι ἀνέφερε Πρέσβυς τις νεοελθὼν (1820) εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, πρὸς τὸ Διβάνιον. Κατ' εὐτυχίαν ἐθεωρήθη ὀπποτος πολιτικῆς ραδιουργίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ ἐκφύγῃ ἡ Πόρτα διὰ τῆς ἀταραξίας της. Ἡ προσοχὴ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐλῆς ἐξηντλεῖτο ἤδη εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς βρασμοὺς τῶν Γενιτσάρων καὶ τὰς νέας περὶ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ Μονάρχου τῆς Ρωσσίας συνδιαλέξεις ὡς πρὸς τὴν μὴ ἐκπληρωθεῖσαν Συνθήκην τοῦ Ἀκερμανίου.

(β) Ὁ ἴδιος Κουμουνδουράκης καὶ Καλκαντῆς ἐπρόδωσαν τὴν Ἐταιρίαν καὶ προφορικῶς πρὸς τὸν Μουσταφᾶν Ἄγαν τῆς Μονεμβασίας διὰ μόνην τὴν περὶ τῆς Ἡγεμονείας τοῦ Μαυρομιχάλου ἀντιζηλίαν. Διὰ κοινῆς συνελεύσεως συσκεφθέντες τότε ὅλοι οἱ Ἀγάδες τοῦ Φρουρίου, ἀνεφέρθησαν εἰς τὴν Τριπολισίαν, ζητοῦντες ὁδηγίας.

πανάστασιν τῆς Πελοποννήσου : Πράγμα ἀναντιρρήτως ψευδές.

Ἡ Ἐπιστολή ἐστάλη εἰς Τριπολιτῶν πρὸς τὸν Μουσταφᾶ Πεῆν Καϊμακάμην. Αὐτὸς συμβουλευέται σημαντικούς τινας Τούρκους τοῦ τόπου, καὶ σύμφωνα μὲ τούτους προσκαλεῖ τὸν Μαυρομιχάλην νὰ τὸν πληροφορήσῃ περὶ αὐτοῦ τοῦ προκειμένου νέου. Ὁ Μαυρομιχάλης, κυριευθεὶς ἀπὸ θαυμασμόν, ἀπεκρίθη μὲ τρόπον πολλὰ ἔμφρονα, ἀποδεικνύων τὴν ἀθωότητά του (α).

Καὶ μολαυτὰ ἠκολούθουν ἐκσφενδονιζόμενα συχνὰ εἰς τὰ ὦτα τῶν Τούρκων αἱ πικραὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων πληροφορίαι. Οἱ Τούρκοι ἀνήσυχτοι ἀπὸ τὴν ἰδίαν των συνείδησιν διὰ τὸν ἀφόρητον ζυγόν, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἐστέναζον οἱ δυστυχεῖς Χριστιανοί, συνέλαβον τέλος πάντων ὑποψίας βλαβεράς, καὶ ἤρχισαν νὰ σχηματίζουν τὸ ἀπάνθρωπον σχέδιον τοῦ νὰ θυσιάσουν ὄλους τοὺς Προῦχοντας, ἢ καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς, τῆς Πελοποννήσου πρὸ πάντων καὶ τῆς Στερεᾶς κατὰ δεύ-

(α) Κατὰ συνέπειαν τούτου κατώρθωσε σύμφωνα μὲ τὸν εἰρημένον Καϊμακάμην μίαν πρὸς τὸν Καπετὰν Πασσᾶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀποστολήν, διὰ τῆς ὁποίας ἀνέπτυσε τὴν ἐναντίον του ψευδῆ κατηγορίαν. Ὁ Μαυρομιχάλης ἐκτὸς τούτου ἄφησε τὸν υἱὸν του ἐνέχυρον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Θέλων εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν νὰ φανῇ τοιοῦτος καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Διοικήσεως τῆς Πελοποννήσου, ἐπρόσφερε πρὸς τὸν Μουσταφᾶ Πεῆν ἓν ὄφρον, διὰ νὰ τὸν βάλῃ οὗτος εἰς θέσιν νὰ ἀνακαλύψῃ μέσον τῶν Τούρκων τοῦ Μισθρὸς τὸν αὐτουργόν τῆς Ἐπιστολῆς, καθὼς καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ραδιουργίας τὸ ὁποῖον τὴν ὑπηγόρευσε.

τερον λόγον. Ὅλοι μετέπειτα αἱ Τουρκικαὶ Ἀρχαὶ τῶν τόπων ἔλαβον διαταγὰς μυστικὰς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ τοῦ σχεδίου.

Ὁ Χουρσήτ Πασσᾶς, διοριζόμενος εἰς τὴν Πελοπόννησον (α), ἔλαβε Διαταγὴν ἑκτακτον τοῦ νὰ παρατηρήσῃ τὰ κινήματά της, καὶ νὰ ἐμβάσῃ εἰς αὐτὴν Στρατεύματα ἀπὸ τὴν Στερεάν, ἐὰν δοθῇ χρεία. Οἱ Πελοποννήσιοι, εἰδοποιηθέντες περὶ τούτου ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐγκαίρως, ἔλαβον μέτρα ἀρμόδια. καὶ δὲν ὑπώπτευν ἤδη τὴν ἀνακάλυψιν τῶν πραγμάτων εἰς ἄλλον, εἰμὴ εἰς τὸν Διερμηνέα τοῦ ἰδίου Σατράπου Σταυράκην Ἰωβίκην, Κωνσταντινουπολίτην. Διὰ τὸν ὁμολογούμενον Τουρκολατρισμὸν τοῦ ἔσπευδεν οὗτος νὰ ἀνακαλύψῃ τὰ πάντα μὲ κάθε τρόπον (β).

Ὁ Χουρσήτ Πασσᾶς δὲν ἐδυνήθη νὰ λάβῃ τὴν παραμικρὰν περὶ τῶν τρεχόντων βάσιμον ἰδέαν ἠσύχασε, καὶ κατὰ συνέπειαν ἔλαβε τὴν φροντίδα τοῦ ν' ἀφαιρέσῃ καὶ ἀπὸ τὴν Αὐλὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πᾶσαν ὑποψίαν.

Καθ' ἣν στιγμὴν κατήντησε τέλος πάντων ὑποπτος πρὸς τὸν Σουλτάνον ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς, συνήθροισεν εἰς τὴν Πρέβεζαν τοὺς ὑπεξουσίους τοῦ Ἑλλήνας. Εἰς τούτους ὑπεσχέθη τὴν προμήθειαν ὄπλων, τῶν ὁποίων εἶχον χρείαν, καὶ ἐν ὄνῳ 7,500,000 γροσίων, πληρωτέων δι' ὁμολογιῶν, τὴν ἐξαργύρωσιν τῶν ὁποίων ἐσκόπευεν ἀδίκως νὰ ἐ-

(α) Ὅπου ἐφθάσε τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1820.

(β) Ζήτει τὰ περὶ τούτου καὶ εἰς τὸ Κεφ. Η' τῆς παρούσης Ἔποχ.

πιβάλῃ εἰς τὰς Ἐπαρχίας. Ὁ ἴδιος ἀνέλαβεν εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ διανέμῃ εἰς τοὺς στρατιώτας ἀνὰ μίαν ἕως πέντε μερίδας, ἅμα ἔμβωσιν εἰς κίνησιν πολέμου, ἀναλόγως εἰς τὴν κάθε οἰκογένειαν μᾶλλον ἢ ἥττον πολυάριθμον, τὴν ἀνάλογον μὲ τὴν ἰκανότητα τῶν Στρατιωτῶν μηνιαίαν πληρωμὴν κτλ. Ὑπεσχέθη ἔνταυτῷ νὰ τοὺς ἐφοδιάσῃ μὲ διαφόρους Σημαίας, νὰ λαμβάνῃ τὰ 3)4 ἐκ τῶν γινομένων λαφύρων· καί, ἅμα ἤθελε καταστήσει ἀνεξάρτητος, νὰ ὑπόκεινται οὗτοι εἰς τὸν φόρον μιᾶς ἀπλῆς δεκατιᾶς. Τοῦ Ἄλῃ Πασσᾶ ὄλαι αὐταὶ αἱ προτάσεις, γνωρίζομεναι ἔντελῶς πρὸς τὸν Λόρδον Μείτλαν (α), ἀπέβλεπον εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐνοχοποιήσουν τοὺς Ἕλληνας διὰ τῆς ἐνόπλου κινήσεώς των ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου.

Οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον τὴν δύναμιν τοῦ νὰ ἐναντιωθοῦν εἰς τὸν νέον τοῦτον Φάλαριν. Οἱ μὲν ὑπήκουσαν· καὶ πρὸς τούτους οἱ ἐν Πάτραις Ἐταῖροι, ἀνακαλύπτοντες τὴν δολιότητα τοῦ πολιτικοῦ πνεύματος, ἔσπευσαν νὰ γράψωσι, διὰ νὰ τοὺς μακρύνωσιν ἀπὸ μίαν τόσον ἐπικίνδυνον ἀπάτην. Ἄλλοι ὑπὲρ τοὺς 80 εἶχον μεταβῆ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν δις ἐντὸς τοῦ ἔτους 1820, δηλονότι τὸν μῆνα Μάιον καὶ Ἰούλιον. Δὲν ἔλει-

(α) Τοιοῦτον ἦτο τὸ σχεδιασθὲν στρατήγημα. Ἐξ ἐνὸς μέρους ὁ Ἄλῃ Πασσᾶς ἠγωνίζετο νὰ ὑποβάλῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς μίαν βιαίαν κίνησιν ὄπλων· καὶ ἀπ' ἑτέρου ἄλλοι, κινούμενοι ἀπὸ ἰδιαίτερα συμφέροντα, παρέστανον τοὺς Ἕλληνας διατεθειμένους εἰς ἐπανάστασιν, καὶ ἀπέδιδον οὕτω προσφορὰν τῆς ἀληθείας εἰς τὰς φιλικὰς Διακοινώσεις των.

ψαν νὰ περιγράψωσι τὴν εἰκόνα τῆς λυπηρᾶς θέσεώς των πρὸς ἐκεῖνον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἠλπίζον βοήθειάν τινα εἰς τὰς δυστυχίας των· ἀλλ' ἀντὶ παρηγοριῶν ὁ Σουλτάνος διέταξε τὸν διωγμὸν των ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐντὸς 24 ὥρων.

Εὐκόλον εἶναι νὰ συμπεράνωμεν, ὅποια ἦτον ἡ ἀπελπισία αὐτῶν τῶν δυστυχῶν, ὅτε ἐξήρχοντο ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Μετ' ὀλίγον ὁ Σουλτάνος διέταξε τὴν κίνησιν τῶν Στρατευμάτων του ἐναντίον τῆς Ἡπείρου. Αὐτὰ μετεχειρίσθησαν τοὺς Χριστιανοὺς, καθὼς καὶ τὰ φορτηγὰ ζῶα, ἐλεηλάτησαν τὰς ιδιοκτησίας των· καὶ ἐβίασαν ἄνδρας, γυναῖκας, νέας, νέους καὶ καθένα ἐν γένει, ὅς τις εἶχε τὴν δυστυχίαν τοῦ νὰ παρουσιασθῆ ἔμπροσθέν των. Μ' ὅλας αὐτὰς τὰς σκληρότητας οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι εἶχον λάβει τὰ δῶπλα, ἔτρεχον ἐνούμενοι μὲ αὐτὰ τὰ ἴδια στρατεύματα δι' ἐνεργείας τοῦ Λασπᾶ (α), διὰ νὰ συνδράμωσιν εἰς τὸν ἀφανισμόν τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Κυρίου των (β).

Ἡ διαμονὴ τοῦ Χουρσήτ Πασσᾶ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐστάθη μόλις τριμηνιαία. Κατὰ τὸν Φε-

---

(α) Ἴδε Σελ. 210.

(β) Τὴν τοιαύτην διαγωγὴν των ἐκτιμῶν ὁ Μπαμπᾶ Πασσᾶς, ἀνεφέρθη πρὸς τὸν Σουλτάνον· καὶ οὗτος δὲν ἔλειψε νὰ γράψῃ πρὸς τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον (κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1820), φανερώων μὲ εὐχαρίστησιν, ὅτι ἀνέφερε καλὸν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ὁ ἀνωτέρω Μπαμπᾶ Πασσᾶς. Ἐπέπρωτο ὁμοῦ νὰ φαρμακισθῆ δι' ἀμοιβὴν αὐτῆς τῆς καλῆς διαθέσεώς του ὁ Πασσᾶς οὗτος ἀπὸ τοὺς ἄλλους τοῦ Στρατοπέδου τῶν Ἰωαννίνων: δηλονότι τὸν Χασάν Πασσᾶν καὶ τὸν Ἰσμαήλ Πασσᾶν.

βρουάριον τοῦ 1821 διοριζόμενος ἀρχηγὸς τῆς ἐναντίου τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἐκστρατείας, ἔλαβε νέας ὁδηγίας τοῦ νὰ ἐπιβαρύνῃ τὴν Πελοπόννησον μὲ στρατεύματα· καί, χρείας γενομένης, νὰ ἐνεργήσῃ τὴν σφαγὴν τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν Προεστώτων τούτου τοῦ τόπου (α). Ὁ Χουρσὴτ Πασσᾶς ἐφρόντισε νὰ ἐμβιβάσῃ ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἐν Σῶμα στρατιωτῶν 1.000 περίπου.

Ἐσχάτως ἡ Πόρτα, βλέπουσα τὴν ζωνρὰν ἐξωτερικὴν προσπάθειαν διὰ τὴν συγχώρησιν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, ἤρχισε νὰ ἀμφιβάλλῃ ὀλιγώτερον περὶ τῆς ἀληθείας τῶν τότε ἀνακαλυφθέντων στρατηγημάτων. Ἴσως ἤθελεν ἀνακαλυφθῆ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ τι πλέον ἀναφορικὸν εἰς τὰς μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ἀνταποκρίσεις διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ Μάνθου, Γραμματέως τοῦ ἰδίου. Δι' αὐτὰ καὶ ἄλλα αἰτία ἡ Πόρτα ὄχι μόνον ἀπέρριψεν ὄλας τὰς ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ προτάσεις, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐξήτει πλέον παρ' ἄλλοτε ὄλα τὰ μέσα διὰ τὴν παντελῆ ἐξολόθρευσιν τούτου. Ταυτοχρόνως ἐπεθύμει νὰ μεταχειρισθῆ τὸ ἴδιον καὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἄρα αἱ μεσολαβήσεις ἄλλων ἀπεκατεστάθησαν μᾶλλον ἐπιζήμιοι, ἢ ὠφέλιμοι, εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν.

Τοιοῦτοι ὑπήρξαν οἱ λόγοι, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ Πόρτα ἔλαβε τὰ ὄπλα ἐναντίου τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ μὲ τὴν πρόφασιν, ὅτι οὗτος ἐτόλμησε νὰ δολοφονήσῃ τὸν Πασσᾶρ Πεὴν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς.

(α) Θέλομεν ὀμιλήσῃ κατόπιν πλατύτερον περὶ τούτου τοῦ ἀντικειμένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Σύστασις Ἐφοριῶν εἰς τὰς νήσους Ὑδρας, Πετσῶν καὶ Ψαρῶν — Πράξεις Δ. Θέμελη.

Αἱ Ναυτικαὶ Νῆσοι τῆς Ἑλλάδος ἐθεωροῦντο πάντοτε συμπληροῦσαι τὸ ἡμισυ τῆς πολεμικῆς δυνάμεώς τῆς. Εἶναι βέβαιον, ὅτι μέγα μέρος τῶν Πλοιάρχων ἐμυήθη τὸ Μυστήριον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἔλειπεν ὁμοῦς ὁ ἐσωτερικὸς ὀργανισμὸς τῶν Νήσων, τόσῳ πλέον ἀναγκαῖος, ὅσῳ ἐφαίνοντο ὄχι τόσον εὐδιάθετοι ἰσχυροὶ τινες. Οἱ φέροντες τὸ πρόσωπον τῆς Ἀρχῆς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐφρόντισαν καὶ πρὶν ἔτι νὰ εἰσάξωσιν εἰς ταύτας τὸ σύστημα τῶν Ἐφοριῶν κατὰ τὴν ἀκόλουθον ἐγκύκλιον. Ταύτης ἀποκόπτομεν τὰς ἀρχάς, ὡς ὁμοίας μ' ἐκείνας τῆς διευθυνομένης πρὸς τοὺς Πελοποννησίους.

«(Τ.Σ.) Ἀγαπητοὶ Ἀδελφοὶ καὶ περιπόθητοὶ, Κάτοικοι τῶν τριῶν Νήσων Ὑδρας, Σπέτσας καὶ Ψαρά!

«... Ἀνάγκη πᾶσα καὶ μερικώτερον νὰ συστήσωμεν Ἐφόρους κατὰ τόπους, οἵτινες νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπαγρυπνῶσιν εἰς τῶν Ἀδελφῶν τὴν ἡσυχίαν καὶ βελτίωσιν, νὰ λαμβάνουν τὰς Ἀναφορὰς καὶ Ἐγγραφὰς τῶν πρὸς ἡμᾶς, καθὼς καὶ τὰς συνεισφορὰς αὐτῶν, καὶ νὰ εἰσακούονται μὲ τοὺς Γενικοὺς Ἐφόρους τοῦ ἔθνους. Διὰ τοῦτο ἐκρίναμεν ἀξιόους τῆς Ἐφορίας ταύτης, καὶ κατεστήσαμεν Ἐφόρους τῶν πραγμάτων, ἐν μὲν τῇ Ὑδρᾷ τὸν Κ. Γκίκα Γ. Γκιῶνην καὶ Κ. Γιακουμὴ Τουμπάζη· εἰς δὲ τὰς Σπέτσας τὸν Κ. Καπετὰν Παναγιώτην Μπότασην, Καπετὰν Γεώργιον Πάνου καὶ Βασίλειον Φατσολάτη· εἰς δὲ τὰ Ψαρά τὸν Κ. Καπετὰν Δημήτριον Μαμούνη καὶ Κ. Νικολῆ Ἀποστόλη».

« Γινώσκοντες δέ, Ἄδελφοί ! ὅτι ἡ εὐταξία καὶ εὐπειθεῖα εἰς τὴν Πολιτικὴν Κοινωνίαν εἶναι τὰ σωτηριωδέστατα καὶ ἀναγκαιότερα· καὶ ὅπου αὐταὶ λείπουν, ἐκεῖ πυργοποιεῖα, διχόνοια, μάχαι καὶ τέλος ἀφανισμός· διὰ τοῦτο πατρικῶς νουθετοῦμεν ὑμᾶς, Ἄδελφοί ! ἵνα πείθησθε αὐτοῖς. Αὐτοὶ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ « λόγον ἀποδώσουσι » κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον. Ἀκολουθήτε λοιπὸν τοῖς ἴχνεσιν αὐτῶν· εἰς αὐτοὺς παρέχετε τὰς συνεισφορὰς καὶ τὰ γράμματά σας πρὸς ἡμᾶς, ὄντες βέβαιοι ὅτι . . . αἱ χρηματικαὶ χορηγίαι σας ὑπὲρ Πατρίδος ἀποταμιεύονται εἰς τὴν γενικὴν τοῦ Ἑθνους Κάσσαν διὰ καθαρωτάτων καὶ ἀκριβῶν Καταστίχων ».

« Ἐπειδὴ, Ἄδελφοί, ὁ παρῶν δεξιώτατος καὶ ἀρμοδιώτατος καιρὸς μᾶς παραστήνει τρόπους σωτηρίους, καὶ μᾶς προσκαλεῖ εἰς ἀγῶνας, δόξαν, εὐτυχίαν καὶ ἀθανασίαν, φιλοτιμηθῆτε νὰ ἀπολαύσετε αὐτὰ τὰ τόσο ἐπιθυμητὰ πράγματα. Φιλοτιμηθῆτε νὰ μὴ χάσωμεν τοιοῦτον καιρὸν, ἀλλὰ νὰ κερδήσωμεν ἐξ αὐτοῦ, καταβάλλοντες κόπους καὶ κάθε ἀοκνίαν ».

« Ὑδραῖοι, Πετσιῶται καὶ Ψαριανοὶ ἀδελφοί· ἐνθυμηθῆτε, ὅποιοι εἴστε περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης Ἑκατονταετηρίδος, καὶ εἰς ποῖον βαθμὸν δυνάμεως ἐδρίσκεσθε τώρα εἰς εικοσαετῆς διάστημα. Ποῖος σᾶς ὕψωσεν, Ἄδελφοί ; Ποῖος σᾶς ἐφώτισε καὶ σᾶς ὠδήγησεν εἰς αὐτὸ τὸ ὕψος, ὥστε νὰ σᾶς θαυμάζουν καὶ αὐτὰ τὰ πλέον δυνατὰ Ἑθνη Ἡ Θεία Βουλὴ καὶ Δύναμις, ἥτις « ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται ».

« Θαυμάσατε, Ἄδελφοί ! Σᾶς ἐξελέξατο ὁ Θεὸς καὶ σᾶς προητοίμασε, διὰ νὰ ἐκπληρώσητε τὰς Προρρήσεις, τὰς Ἀποκαλύψεις καὶ τοὺς Χρησμοὺς τῶν Ἁγίων, νὰ καταδαμάσετε τὴν πόρνην Βαβυλῶνα, καὶ νὰ συντρίψετε τὴν κεφαλὴν τοῦ Δράκοντος· Λοιπὸν μὴ δειλιάσετε ποσῶς, ἀλλ' ἐτοιμάσατε τὰ ξύλινα τεῖχη σας, νὰ διασώσητε, ὡς ἄλλοι Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀθηναῖοι, τὴν Πατρίδα. Ἐτοιμάσατε τὰ πλοῖά σας. Ἄλλοι ἄς φοβοῦνται τὸν Ποσειδῶνα. Οἱ ἐχθροὶ ἄς τὸν τρέμουν· ἐπειδὴ οὔτε οἱ Πρόγονοί των, οὔτε αὐτοὶ ἔχουν μέρος μετ' αὐτοῦ· καί, ἂν ἐσεῖς ἐλείπετε, ἦτον χαμένοι. Διὰ τοῦτο ἐλπίζομεν ἀδιστακτικῶς εἰς τὴν ἐδικὴν σας ἀξιότητα καὶ ἀνδρείαν, ὄχι μόνον νὰ χειρώσωμεν τὸς ναυ-

τικὰς τῶν ἐναντίων Δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ κέντρον τῶν νὰ διασαλευσῶμεν ἐκ θεμελίων ».

« Γενήτε ἑτοιμοὶ, διὰ νὰ ἀκολουθήσετε φρονίμως καὶ εὐτάκτως τὴν πρώτην φωνὴν τῆς Σάλπιγγός μας, τὴν ὁποίαν θέλετε ἀκούσει ἐν καιρῷ πρέποντι παρὰ τῶν Ἐφόρων. Μολαταῦτα οἱ ἐκκατάστατοι μὴ λησμονήσετε, ὅτι ἡ Πατρις εὐρισκομένη ἤδη εἰς τοιαύτην πτῶσιν, χρειάζεται καὶ χρηματικά μέσα, διὰ νὰ κινηθῇ . . . »

Συγχρόνως διευθύνθησαν Γράμματα ἰδιαιτέρα ὡς ἐκ μέρους τῆς Ἀρχῆς πρὸς διαφόρους σημαντικοὺς τῶν Νήσων τούτων, ἐνθουσιάζοντα ἓνα ἕκαστον εἰς τὸν προσεχῆ Πόλεμον, καὶ φανερώνοντα τὴν ἐκλογὴν τοῦ Α. Ὑψηλάντου. Ἐπιφέρομεν ἔν, ἐπιγραφόμενον πρὸς τὸν Γεώργιον Πάνου.

« (Τ. Σ.) Ἀ γ α π η τ ἔ Ἀ δ ε λ φ ἔ... !

« Ἐλάβομεν Γράμμα τῆς Ἐντιμότητός σου γεγραμμένον ἀπὸ 5 Ἰουλίου, 1818, καὶ ἀμέτρως ἐχάρημεν, ἐπαινέσαντες τὸν ζῆλον καὶ προθυμίαν σου ὑπὲρ τῶν κοινωφελῶν, καὶ κατατάττοντες καὶ τὸνομα τῆς Φιλογενείας σου εἰς τὴν σειρὰν τῶν γνησίων Τέκνων τῆς Ἑλλάδος ».

« Διὰ τὴν παροῦσαν δεξιότητα τοῦ καιροῦ καὶ τὴν εὐτυχίαν τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων πρόοδον, καθὰς εἰς τὸ κοινὸν ἡμῶν Γράμμα πλατύτερον λέγομεν, ἐνεκρίθη ἄριστον καὶ συμφέρον τὸ ν' ἀποκατασταθῶσιν ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος Ἐφοραὶ εἰς εὐκολωτέραν καὶ ταχυτέραν κίνησιν τῶν ὑποθέσεων τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας μας. Ὅθεν... ἀπεδέχθημεν καὶ τὴν Ἐντιμότητά σου Μέλος αὐτῶν, μὴν ἀμφιβάλλοντες εἰς τὴν ἀξιοσύνην τοῦ Ὑποκειμένου σου, ὅτι θέλεις ἀκολουθήσει προθύμως τὸ ἴδιον τοῦτο ἔργον, συσχεπόμενος μετὰ τῶν λοιπῶν Συναδελφῶν σου Ἐφόρων, περὶ ὧν γράφομεν εἰς τὸ κοινὸν Γράμμα μας καὶ μάλιστα τῆς ἐτοιμασίας τῶν πλοίων σας, τὰ ὁποῖα ἐλπίζομεν νὰ δοξασθῶσι κυβερνώμενα ἀπὸ τὴν ἐμπειρίαν σας.

Μὴ λείψης, Ἀδελφὲ Περιπόθητε, νὰ φανῆς χρήσιμος εἰς

τὴν Πατρίδα καὶ διὰ χρημάτων, καταβάλλον, ὅσα ὑπεσχέθης νὰ βοηθήσης, εἰ δυνατόν, καὶ ὑπὲρ δύναμιν, στοχαζόμενος, ὅτι ἡ Πατρίς στερουμένη πάντων, ἀπὸ ἡμᾶς ζητεῖ πάντα : χεῖρας, πόδας, στήθη, μέταλλα, πλοῖα, τὰ ὅποια ὅταν ἡμεῖς καταβάλλωμεν προθύμως, ἕκαστος ὁ,τι ἔχει καὶ δύναται, τότε αὐτὴ μὲν θέλει ἀνορθωθῆ ἐξάπαντος, ἡμεῖς δὲ φυλάξαντες τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτήρα τῶν Προγόνων, θέλωμεν γένῃ τὸ θαῦμα τῶν αἰώνων. Λοιπὸν, Φίλε, καὶ ἡ ἀγάπη σου βοήθησον γινόμενος παράδειγμα τοῖς λοιποῖς, τοὺς ὁποίους καὶ παρακίνησον εἰς τὸ αὐτὸ νὰ συνεισφέρουν ἅπαντες, διὰ νὰ κινήσωμεν ὅσον τάχος τὴν Μηχανήν, καὶ νὰ μὴ χάσωμεν τὴν εὐκαιρίαν».

«Πρὸς τοῦτοις φανερώνομεν τῇ Φιλίᾳ σου, ὅτι Γενικώτερον Ἔφορον ἐπὶ πάντων τῶν Ἑλληνικῶν Πραγμάτων ἀπεδείξαμεν τὸν σεβαστὸν Ἄνδρα Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὡς ἐμπειρότερον καὶ ἀξιότερον. Ὅθεν χρεωστεῖτε πάντα τὰ Μέλη, νὰ κείθεσθε εἰς τὰς Ὁδηγίας τῆς Ἐκλαμπρότητός του, διὰ νὰ ἀκολουθήσητε τὴν πρώτην φωνὴν μας ἐτάκτως καὶ προθύμως, ὡς ἴδιον τῶν Προγόνων μας. Ἐρρωσο. 9».

Ὁ Δ. Θέμελης, διωρισμένος, ὡς εἶπομεν (α), διὰ τὸ Αἰγαῖον, κατέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν (5 Δεκεμβρίου), ὅθεν ἔλαβεν ἔγγραφα συστατικὰ παρὰ τοῦ Νικολάου Μουρούζη, Διερμηνέως τῆς Ἀσπρῆς Θαλάσσης, καὶ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου (β), διὰ νὰ κρύψη οὕτω τὸ πνεῦμα τῆς ἀποστολῆς του.

(α) Σελ: 296.

(β) Ἐμνηνολογοῦντο ταῦτα τὸ μὲν τοῦ Μουρούζη τῆς ζ', τὸ δὲ τοῦ Πατριάρχου τῆς η' Ἰανουαρίου, 1821, κατὰ τὰ εἰς χεῖράς μας ἀντίγραφα.

Τάχα καὶ ὁ Πατριάρχης καὶ ὁ Μουρούζης ὑπεκρίνοντο, ἢ ἠγνοῦν τὸ κύριον πνεῦμα τῆς ἀποστολῆς τοῦ Θέμελη ; Καὶ ὁ Δικαῖος καταβαίνων εἰς τὴν Πελοπόννησον ἔλαβε συστατικὰ ἐκ μέρους τοῦ Πατριάρχου, ὡς ἀποστελλόμενος Ἐ ξ α ρ χ ο ς.

Τὴν 16 Ἰανουαρίου, 1821, ἔφθασεν εἰς Ψαρά, ὅπου ἐσύστησεν Ἐφορίαν (α). Δημοσιεύομεν τὸ ἀκόλουθον περὶ αὐτῆς Ἐγγραφοῦν ὄχι ὀλιγώτερον περιεργον πρὸς ἄλλα πολλά. Ἠσφάλιζε τοῦτο τὴν πιστὴν διαγωγὴν τῶν Ἐφόρων.

«Κύριε !

«Επειδὴ καὶ ἄχρι τοῦδε εὐρισκόμεθα ὑστερημένοι τῆς εἰδοποιήσεως τῆς ἐν Σπάρτῃ νεοσυστηθείσης Σχολῆς, ἀγνοοῦσαμεν καὶ τὰ καθήκοντα χρέη μας· ἤδη δὲ μὲ τὴν εἰς τὰ ἐνταῦθα ἄφιξιν τοῦ Εὐγενεστάτου Κυρίου Δ. Θέμελη πληροφορηθέντες καλῶς παρ' αὐτοῦ, ὡς καὶ παρὰ τῶν συνεπιφερομένων Γραμμάτων τῆς διαληφθείσης Σχολῆς τὰ δέοντα βασιμῶς, ἐγνωρίσαμεν ἐντελῶς τὰ χρέη μας. Καὶ δὴ συστηθέντες ἡμεῖς οἱ ὑπογεγραμμένοι Ἐφοροὶ εἰς τὰ ἐνταῦθα παρὰ τοῦ διαληφθέντος Κυρίου Θέμελη μὲ τὴν Ἐφορίαν τοῦ Δ ἤ μ ο υ Ἀ χ α ι ο ῦ, ὑποσχόμεθα, ὅτι θέλομεν προσπαθῆσαι ὅλας δυνάμεις, μὲ ὄλον τὸν χρεαστούμενον παρ' ἡμῶν ἐνθερμον καὶ διακαέστατον ζῆλόν τε καὶ ἐπιμέλειαν, διὰ τὴν σύναξιν τῆς συνδρομῆς τῶν ἐνταῦθα φιλογενῶν συνδρομητῶν, τὴν ὁποῖαν συνάζοντες θέλομεν φυλάττει εἰς τὴν ἐνταῦθα κάσσαν μας διὰ τὰς προσηκούσας ἀνάγκας τῶν ἐξόδων διὰ τὴν Σχολήν. Μένομεν.

Ψαρά, τῆ 21 Ἰανουαρίου, 1821.

Δῆμος Ἀχαιῶς, Ἀντώνης Κατσουλέρης, Κυριάκος Δ. Μαιούνη, Γεώργιος Κομνηνός, Νικολῆς Σπανός».

Ὁ Θέμελης μετέβη ἐκεῖθεν εἰς Μυτιλήνην, Κυδωνίας, Σμύρνην, Ἐφεσον, Σάμον, Πάτμον, Κάσσαν, Κάλυμνον καὶ Νίσυρον, συνιστῶν πανταχοῦ Ἐφορίας. Ἄλλ' ἐντοσοῦτῳ προδοθεὶς ἀπὸ

(α) Φαίνεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι αἱ διαλαμβανόμενα (Σελ. 329—330) Συστάσεις δὲν ἔλαβον τὴν ἀπαιτούμενην ἐνέργειαν.

τοὺς Δημογέροντας καὶ τὸν Μητροπολίτην τῆς Σμύρνης, ἐβιάσθη νὰ περιορισθῆ εἰς τὴν Πάτμον μέχρι τῆς κινήσεως τῶν ὄπλων (α).

(α) Δὲν πρέπει συγχρόνως νὰ παρατρέσωμεν τὴν ἑκτασιν, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἡ Ἐταιρία εἰς ὅλας ὠσεπιτοπλειστον τὰς Νήσους τῆς Μεσογείου κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν. Οἱ ὀρκισθέντες τὴν ἐλευθερίαν τῆς Πατρίδος ἐδειξαν ἐν γένει τὴν χρειώδη πατριωτικὴν σταθερότητα· καὶ μεταξὺ τούτων διαπρέπει ἐπίσης διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὰς θυσίας τοῦ ὁ Χωματιανός, Πρεσβύτερος Οἰκονόμος τῆς Κέας. Εἶδομεν τοῦτου τὸ Ἐφοδιαστικὸν κατὰ τὸν ἀκόλουθον τύπον.

«Ἐν Ὄνόματι τῆς μελλούσης Σωτηρίας.

«Καθιερόνω Ἄρχιερέα Τζᾶς καὶ Θερμιῶν ζώνη χρυσοῦ, καὶ ἀφιερώνω εἰς τὴν ἀγάπην τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας» κτλ.

Φαίνεται ἐκ τούτου, ὅτι καὶ τὰ Ἐφοδιαστικὰ ἔλαβον μεγάλην τροποποίησιν ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῶν ἀνθρώπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Στοχασμοὶ τῶν Πελοποννησίων περὶ Συστήματος ἐσωτερικοῦ, πεμφθέντες πρὸς τὴν Ἀρχὴν — Ἀπαντήσεις τῆς Ἀρχῆς καὶ Διορισμὸς τῆς Πελοποννησιακῆς Ἐφορίας— Διενέξεις τῶν Πελοποννησίων — Π. Νοταρᾶς — Σ. Χαράλαμπου· Α. Ζαήμης — Κατάβασις τοῦ Δικαίου εἰς Πέτσας. Ὅδηγίαι τοῦτου πρὸς τοὺς Πελοποννησίους— Συνέλευσις τῆς Βοστίτισης καὶ ἀποτελέσματα.

Καὶ πρὶν καὶ μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Ὑψηλάντου ἤρχισαν καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὀλέθριοι τινες διαφωνίαι. Ἐπήγαζον αὐταὶ καὶ ἀπὸ αὐτῆν τὴν φύσιν τοῦ Ὄργανισμοῦ τῆς Ἐταιρίας, χορηγοῦντος εἰς πολλοὺς τὴν ἄδειαν τοῦ κατηγεῖν καὶ ἐνεργεῖν, καὶ ἀπὸ τὴν μέχρι τοῦδε ἔλλειψιν ἑνὸς Κανονισμοῦ, διὰ τὴν ὁποῖαν δὲν ἦτο προσδιωρισμένη εἰς τὴν Πελοπόννησον καμμία Ἱεραρχία. Ὅλοι ἐντεῦθεν ἐθεώρουν κέντρον τὸν ἑαυτὸν τῶν, καὶ ἦτον ἐπόμενον τὸ νὰ μὴ προκύψῃ τίποτε σημαντικὸν ἀπὸ τὰς αὐτομάτους καὶ ἀκανονίστους ἐνεργείας τοῦτου καὶ ἐκείνου, μάλιστα ὡς πρὸς τὴν χρεωδεστέραν παρὰ τὰ ἄλλα προετοιμασίαν τοῦ πολέμου.

Οἱ Προεστώτες τοῦ τόπου τοῦτου ἤθελον πρὸ πάντων τὴν συστηματικὴν ὑπεροχὴν τῶν καὶ εἰς τὴν περίστασιν αὐτῆν, μὴν ὑποφέροντες τοῦτο εἰς ἄλλους ὑποδεεστέρους ὡς πρὸς τὴν τότε πολιτικὴν τάξιν. Χωρὶς νὰ ἀναπτύξωμεν ἤδη τὸ πνεῦμα τῶν Ἀποστόλων, χρεωστοῦμεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι αὐτοί, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὴν Πελοπόννησον,

ἡνωμένοι στενὰ καὶ μὲ τὸ ἐπίσης δυνατὸν μέρος τοῦ Ἱερατείου, ἡμπόρουν νὰ διενεργήσωσι συστηματικῶς εἰς τὰς στιγμὰς αὐτάς, ὡς ἔχοντες ἔργον τὴν ἐνασχόλησίν των εἰς τὰ πράγματα τοῦ τόπου. Αἱ διευθυνθεῖσαι πρὸς τὴν Ἀρχὴν ἀκόλουθοι Πρότασεις τῶν ἰδίων ἀποδεικνύουν, ὅτι εἴπομεν, καθὼς καὶ τὸ περὶ Ἑταιρίας καὶ τοῦ Πολέμου πνευμά των.

«Στοχασμοὶ τῶν Πελοποννησίων
περὶ καλοῦ Συστήματος.

«Α. Νὰ διορισθῶσι δι' ἐγγράφων Ἐπιταγῶν τινες τῶν προεσποτέρων ἐν Πελοποννήσῳ Ἀδελφῶν, οὓς ἂν ἐγκρίνη τὸ ὀξυδερκὲς ὄμμα τῆς Ἀρχῆς, οἵτινες νὰ συνυπακούωνται μετ' αὐτῆς, ὀδηγούμενοι εἰς τὰ γενικώτερα καὶ ὀδηγοῦντες ἐν μέρει, ὅσα ἀρμόδια εἰς τὴν ἐνταῦθα τοπικὴν κατάστασιν, μὲ ἀκριβῆ παρατήρησιν τοῦ καιροῦ καὶ τῶν περιστάσεων, ἀποφεύγοντες τὸ παράκαιρον τῶν πραγμάτων, ἐμποδίζοντες ἐνδεχομένην τινὰ κατάχρησιν, ἐπαγρυπνοῦντες εἰς ὠφέλειαν τῆς ὀλομελείας καὶ εἰδοποιούντες, ὅσα ἀναγκαῖα».

«Β'. Νὰ προσταχθῶσιν ἅπαντες γενικῶς οἱ λοιποὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἀδελφῶν δι' Ἐγγράφων ἰδιαιτέρων μετὰ τῶν Σημείων καὶ τῆς Σφραγίδος, ἵνα ἀναφέρωσι κάθετι ὅπου ἤθελον στοχασθῆ ὠφέλιμον καὶ ἀναγκαῖον εἰς τοὺς διορισθέντας Προκρίτους Ἀδελφούς, καὶ διὰ τῆς γνώμης καὶ συμβουλῆς ἐκείνων νὰ ἐνεργῆται κάθετι, χωρὶς νὰ ἡμπορῆ καθένας νὰ κινήται ἢ νὰ ἐνεργῆ τι ἰδιορρυθμῶς καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ πείθωνται κατὰ τὴν ὀδηγίαν τῶν Διορισμένων εἰς ὅλας τὰς ὑποθέσεις, ὅπου ἀναγονταὶ εἰς τὸ Σύστημα τῆς Ἀδελφότητος, διὰ νὰ φυλάττεται ἡ καλὴ ἁρμονία καὶ τάξις».

«Γ'. Νὰ δοθῆ ἡ ἄδεια νὰ συναχθῆ ἐδῶ εἰς Πελοπόννησον ὅλη ἡ ποσότης τῆς συνεισφορᾶς τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἀδελφῶν, καὶ νὰ κατατεθῆ εἰς κοινὸν Ταμεῖον, νὰ οἰκονομηθῆται πρὸς αὐξήσιν τῆς, καὶ νὰ χρησιμεύῃ ἐν καιρῷ πρὸς ὠφέλειαν γενικὴν ἢ μερικὴν τῶν Ὁμογενῶν, καθὼς ἡ χρεία τὸ ἀ-

ΚΑΡΑΙΣ.ΚΑΚΗΣ.

Handwritten signature

παιτήσει· ὅτι τοιαῦται χρεῖαι συνεχῶς ἀναφύονται ἐνταῦθα, καὶ πολλὰ ἀναγκαῖα παρατρέχονται δι' ἔλλειψιν τῶν χρημάτων. Ἡ δὲ χρῆσις τῶν χρημάτων τούτων θέλει γίνεσθαι πάντοτε κοινῇ γνώμῃ τῶν Προκρίτων Ἀδελφῶν καὶ τῇ εἰδήσει καὶ ἀδείᾳ τῆς Ἀρχῆς».

« Δ'. Νὰ προσταχθῶσιν οἱ Πρόκριτοι τῶν Ἀδελφῶν, διὰ νὰ διορίσωσι καὶ τὸν ἀσφαλῆ τόπον τῆς καταθέσεως τῶν χρημάτων καὶ δύο ἢ τρεῖς τιμίους ἄνδρας Ἀδελφούς πρὸς κυβέρνησιν αὐτῶν μὲ τὸν ἀσφαλέστερον καὶ ἐπωφελέστερον τρόπον, ὅπου ἤθελε στοχαζῶνται, προσέχοντες ἵνα μὴ τι δαπανηθῇ ἐξ αὐτῶν ἄνευ τῆς κοινῆς γνώμης ».

« Ε'. Εἰς τὰ ἰδιαίτερα πρὸς ἕκαστον τῶν Ἀδελφῶν προστακτικὰ Γράμματα τῆς Ἀρχῆς νὰ διορίζωνται, διὰ νὰ μετρησῶσι καθεὶς τὴν συνεισφοράν του εἰς τοὺς διορισμένους Προκρίτους Ἀδελφούς· ἐκεῖνοι δὲ νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς οικονομίας, ὡς εἴρηται ».

« ΣΤ'. Νὰ διορισθῶσιν, εἰ εὐλογον, καὶ οἱ εἰς τὰς πέριξ τῆς Πελοποννήσου Νήσους κατοικοῦντες Ἀδελφοί, μάλιστα δὲ οἱ εἰς τὰς Ἴονικὰς, δι' ἐγγράφων Προσταγῶν, ἵνα καταμετρήσωσι καὶ αὐτοὶ τὴν συνεισφοράν των εἰς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ διορισμένους Προκρίτους Ἀδελφούς· ἐπειδὴ τοιούτοτρόπως καὶ ἡ Ἀρχὴ θέλει ἔχει ἐκ τοῦ προχείρου τὴν χρῆσιν τῶν χρημάτων ἐν καιρῷ χρεῖας, καὶ ἡ ποσότης καλῶς διοικουμένη θέλει ἀδξάνει ».

« Ζ'. Νὰ προστάζηται καθεὶς νὰ μὴ παρεκτρέπηται, μήτε νὰ παρακούῃ εἰς τὰς ὁδηγίας τῶν Προκρίτων, ὅτι ἀποβάλλεται ὡς μέλος σεσηπός ».

« Η'. Δι' ἀσφάλειαν τῆς ἀλληλογραφίας μας νὰ διορισθῇ ἐν Ὑδρᾷ εἰς τῶν ἐκεῖσε Ἀδελφῶν, πρὸς ὃν νὰ διευθύνωνται καὶ τὰ αὐτόθεν διὰ τὰ ἐνταῦθα Γράμματα καὶ τὰ ἐντεῦθεν διὰ τὰ αὐτόθεν, καὶ νὰ προσταχθῇ, διὰ νὰ τὰ στέλλῃ ἀσφαλῶς... Τοῦ δὲ διορισθέντος νὰ γίνῃ τὸ ὄνομα γνωστόν ».

Τοὺς Στοχασμοὺς τούτους ὑπέγραψαν ὁ Γερμανὸς Π. Πατρῶν (α), ὁ Κερνίκης Προκόπιος, Ἀσημάκης

(α) Τοῦ ὁποίου στοχαζόμεθα καὶ τὴν σύνθεσιν των.

Ζαήμης, Σωτήριος Χαραλάμπου, Ἀνδρέας, Πανουτσος καὶ Σωτήριος ἀδελφοὶ Νοταραῖοι, οἱ Ἀδελφοὶ Δάσιοι, Γεώργιος Καλαρᾶς, Ἰωάννης Περρούκας, Πρωτοσύγκελος Ἀμβρόσιος, Παναγιώτης Ζαφειρόπουλος, Ἀνδρέας Λόνδος, Γεώργιος Σισίνης, Δημήτριος Παππατσόνης, Νικόλαος Λόνδος, Ἀνδρέας Ζαήμης, Παναγιώτης Ἀρβάλης, Σωτήριος Θεοχαρόπουλος, Ἀναγνώστης Κοπανίτσας καὶ Μελέτιος Μελετόπουλος. Ὁ ἀναδεχθεὶς τὴν ἀποστολὴν αὐτὴν... ἐπεφορτίσθη νὰ ἐξετάσῃ συγχρόνως καὶ τὴν κατάστασιν τῆς Ἀρχῆς. Προεχώρησεν οὗτος μέχρι τῆς Ὁδησοῦ, ἐπιστρέψας περὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1820, φέρων τὰ ἀκόλουθα πρὸς τοὺς Πελοποννησίους Ἐγγραφα περὶ συστάσεως τῆς Ἐφορίας κ.λ.π. καὶ πρῶτος εἰδοποιήσας τὴν ἀναγόμευσιν τοῦ Ὑψηλάντου.

«Πανιερώτατοι καὶ Σεβαστοὶ Ἄγιοι Ἀρχιερεῖς, Εὐγενέστατοι Ἀρχοντες καὶ λοιποὶ Ἀδελφοὶ Πελοποννήσιοι χαίρετε !

« Ἄγκαλα καὶ βραδέως, μ' ὄλον τοῦτο τὰ χρέη πρὸς τὸν πλησίον, καθὸ ἱερά καὶ ἀπαραβίαστα, μᾶς ἠνάγκασαν, καὶ τοὶ ἀσχολουμένους εἰς πολλὰ καὶ πολυειδή, νὰ σᾶς ἀποκριθῶμεν, ὅσα πρόσφορα καὶ συμφέροντα, ὑπὲρ ὧν ἀναφέρετε πρὸς ἡμᾶς ».

« Προηγουμένως οὖν πληροφορηθέντες ἐκ τῶν γεγραμμένων σας ἅπαντα τὰ πρακτικά σας, ἐπηνέσαμεν ἀναλόγως τὸν ἐνθέρμον ζῆλόν σας, τὴν ἄοκνον προθυμίαν καὶ ἐπιμονὴν σας, τὴν ὅποιαν διατηρεῖτε ἀπαραμιώτως εἰς ὄφελος τοῦ δυστυχοῦς ἡμῶν Ἔθνους. Ὁ τρόπος σας, δι' οὗ μέχρι τουνῶν τὸ πρᾶγμα ἐνεργεῖται, ἀποδεικνύει ἐναργέστατα, ὅσους πόνους, ἀγῶνας καὶ θυσίαις καταβάλλετε, τὰς ὁποίας θέλει ἀνταμείψαι

ἀφθόνως μίαν ἡμέραν ἢ Πατρίς, συναριθμοῦσα καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν σειρὰν τῶν τοιούτων ἀθανάτων Υἱῶν τῆς ».

« Περιττὸν στοχαζόμεθα, μὲ λέξεις καὶ μὲ φράσεις νὰ σᾶς ἀποδείξωμεν τό, πόσον τὸ Πράγμα ὑπάρχει κατορθωτὸν, ὅταν τὸ συνοδεύσωμεν μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἐπιμελείας, ἐπιμονῆς καὶ ἀποφάσεως. Καθότι, τὸ πρῶτον μέσον εἰς τὸν Ἄνθρωπον εἰς ἐκτέλεσιν παντὸς ἐπιχειρήματος εἶναι ἡ ἐπιμονή, τὴν ὅποιαν, ὅτι ἔχετε κατὰ κληρονομίαν ἐκ τῶν Προγόνων, δὲν ἀμφιβάλλομεν. Ταύτην λοιπὸν φυλάττετε, καὶ μὴ πτοήσθε. Συμβοηθοὺς εἰς τοῦτο ἔχετε ἀπείρους· πρῶτον τὸν Ἅγιον Θεόν, ἐξ οὗ τὰ πάντα κινοῦνται· καὶ ἐπομένως ὅλα τὰ πεπολιτισμένα Ἔθνη, τὰ ὅποια θαυμάζοντα τὴν ἔλεεινὴν ταύτην ὑπομονὴν μας, ἔφθασαν νὰ μᾶς θεωρῶσιν ὡς Ἄπογόνους τῶν ἀθανάτων Προγόνων μας. Τοῦτο ἰδίως καὶ ἀπροσωπολήπτως κρίνοντες καὶ ἡμεῖς, δὲν θέλομεν εὐρει, ὅτι ἀδίκως μᾶς καταδικάζουσι· καθότι πότε καὶ εἰς ποῖον μέρος ἐζήτησε τὸ Γένος τὰ Πρόνομια τῆς Ἐλευθερίας του μὲ κοινὴν φωνήν, καὶ δὲν εἰσηκούσθη; Ποία ἄλλη ἦτον ἡ αἰτία, ἡ ἐμποδίζουσα τοσοῦτους χρόνους τὴν εὐλογωτάτην ζήτησίν του, εἰμὴ ἡ ἐσχάτη ἀμάθεια, εἰς τὴν ὅποιαν ἦτον τὸ Ἔθνος καταβεβητισμένον; Τώρα δέ, ὅπότεν τὸ σκότος ἐκεῖνο τῆς ἀμαθείας ἐξέλιπε, καὶ ἄρχισε τὸ Ἔθνος νὰ αἰσθάνηται τὴν ἔλεεινὴν στάσιν, εἰς τὴν ὅποιαν εὐρίσκεται, καὶ καταγίνεται διὰ τῆς μαθήσεως καὶ παιδείας νὰ γνωρίζῃ τὰ Δικαιώματά του, καὶ νὰ προβαίῃ γιγαντιαίοις βήμασιν εἰς τὸν φωτισμόν, δὲν χρειάζεται ἄλλο, διὰ νὰ καταλάβῃ τόσον, ὅσους δεξιωτάτας περιστάσεις ἔχασεν ἐκ τῆς διχονοίας καὶ τῆς ἀπρονοησίας του, ὅσον καὶ τὴν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν, τὴν ὅποιαν θέλει λάβει ἅμα μετὰ τὴν Κίνησιν του, καὶ ἐπομένως πόσον ἡ ἐπιτυχία ἔσεται ἄφευκτος ».

« Διὰ νὰ γίνῃ λοιπὸν αὕτη ἡ Κίνησις καὶ ταχύτερον καὶ εὐκολότερον, πρέπει ὅσον τάχος νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ ἀναγκαῖα μέσα, διὰ τὴν ἐξοικονόμησιν τῶν ὁποίων ἐνεκρίθη νὰ συστηθῇ μία Ἐθνικὴ Κάσσα, ἐφορευομένη ἀπὸ τοὺς ἐγκριτοτέρους καὶ φιλογενεστέρους τοῦ Ἔθνους. Ἐζητήθη δὲ καί, ὅθεν ἔδει, ἡ ἀνήκουσα βοήθεια καὶ ὑπεράσπισις, καὶ ἐχορηγήθη ἀφθόνως. Συσκεφθῆτε λοιπὸν, καὶ καταβάλετε πᾶσαν φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν, ἵνα κατὰ τὴν ζήτησίν σας ἀποκαταστήσητε

ἐν Πελοποννήσῳ Κάσσαν κοινήν καὶ ἀναλογοῦσαν τῷ ὀνόματι τῶν Πελοποννησίων, τῶν ὁποίων τοὺς ἀποσταλέντας Στοχασμοὺς λαβόντες καὶ σκεψάμενοι, ἀπεφασίσαμεν τὰ ἀκόλουθα».

« Ἐρθ. Α'. Διορίζομεν Γενικοὺς Ἐπιτρόπους τῶν Πραγματῶν ἐκ μὲν τῶν Ἁγίων Ἀρχιερέων τὸν τε Ἅγιον Παλαιῶν Πατρῶν Κ. Γερμανόν, τὸν Ἅγιον Μονεμβασίας Κ. Χρῦσανθον, καὶ τὸν Ἅγιον Χριστιανουπόλεως Κ. Γερμανόν· ἀπὸ δὲ τῶν Εὐγενεστάτων Ἀρχόντων τοὺς Εὐγενεστάτους Κ.Κ. Ἀσημάκην Ζαήμην, Σωτήριον Χαραλάμπου, Ἀναγνώστην Κωπανιτζαν, Πανοβτζον Νοταρᾶν καὶ Θεοχάρην Ρένδην. Ἐπὶ τούτων δὲ πάντων τόν...».

« Β'. Οἱ Κ.Κ. Ἐφοροὶ θέλουσι ὑπακούει καθ' ὅλα εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ παρὰ τῆς Βουλῆς καὶ τῶν Ἀρχόντων διορισθέντος Γενικοῦ Ἐφόρου τῆς Ἐταιρίας σεβαστοῦ ἀνδρὸς Κυρίου Α. Ὑψηλάντου, φυλάττοντες ἀπαρασαλεύτως, ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸ πρὸς αὐτοὺς ἐγχειρισθὲν Ἐπιτροπικὸν Γράμμα μας ».

« Γ'. Ἐπιτρέπονται εἰς τὸ νὰ ἐξετάζωσι λεπτομερῶς τὸν ἐν Πελοποννήσῳ ἀριθμὸν τῶν Μελῶν, καθ' ὃν οἶδασι τρόπον, ἵνα μάθωσι παρ' ἐνὸς ἐκάστου, ποῦ καὶ εἰς ποῖον ἔδωκε τὸ Γράμμα καὶ τὴν ποσότητα τῆς χρηματικῆς βοήθειάς του, ἵνα, ἐὰν ὑπὸ τινος κατακρατῶνται ἀλόγως τὰ ἱερά χρήματα, ἀπαιτηθῶσι εἰς πληροφορίαν τοῦ ὁποίου ὀφείλουσιν οἱ ρηθέντες Κ.Κ. Ἐφοροὶ νὰ ζητήσωσι τὰς Ἀποδείξεις, ... καὶ νὰ μᾶς στείλωσιν αὐτὰς διὰ τοῦ διωρισμένου μέσου ».

« Δ'. Ἐκαστον Μέλος ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ὀφείλει νὰ προσφέρῃ πρὸς τοὺς ρηθέντας Ἐφόρους σέβας καὶ ὑπακοήν, ... καὶ μηδεὶς νὰ μὴ δύναται νὰ κινήσῃ κανὲν πρᾶγμα τῆς Ἐταιρίας ἄνευ τῆς ἡμετέρας γνώμης, μήτε ἂν δοκῇ ὁ σοφάτατος πάντων ἐπειδὴ ἡ ὑπακοὴ καὶ ἡ φρόνησις, καὶ οὐχὶ ἡ αὐθάδεια, ὀφελεῖ τὰ πράγματα ».

« Ε'. Διορίζομεν χρηματικὸν Ταμῆσον (Κάσσαν) καὶ Ταμίας τῶν κοινῶν χρημάτων τὸν Τιμώτατον Κ. Ἰωάννην Παπαδιαμαντόπουλον καὶ τὸν Κύριον Π. Ἀρβάλην, καὶ ὅποιον ἄλλον διὰ φρόνησιν καὶ ἀφιλοχρηματίαν ἐγκρίνωσιν οἱ σεβάσμιοι καὶ φιλογενεῖς Ἐπίτροποι. Πρὸς αὐτοὺς οἱ χρηματικοὶ Ταμίαι οὗτοι ὀφείλουσι νὰ ἀποδίδουν λόγον εἰς τεταγμένους καιροὺς, καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ δαπανῶσιν οὔτε ὀβολὸν

χωρίς αὐτῶν. Διὸ πρέπει νὰ σημειώσουν περιστατικῶς τὰ ἔσοδα καὶ τὰς δαπάνας».

«ΣΤ'. Ἄπαντα τὰ Μέλη διὰ γραμμάτων μας ἰδιαιτέρων διορίζονται, διὰ νὰ καταβάλωσιν εἰς τὸ κοινὸν Ταμεῖον ὄχι μόνον τὴν ὑποσχεθεῖσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν δυνατὴν χρηματικὴν βοήθειαν, καθὼς καὶ οἱ περὶ τὴν Πελοπόννησον, τὰς Ἴονικὰς καὶ Κυκλάδας Νήσους οἰκοῦντες. Οὗτοι, καθὼς ἐν Μέλος μετὰ τῶν Πελοποννησίων, διορίζονται παρ' ἡμῶν νὰ συντρέξωσιν αὐτόσε, καὶ νὰ καταβάλωσι τὰς βοηθείας τῶν παρ' ὧν ἀπαιτεῖται Καταγραφή ἰδιαιτέρα καὶ ἀκριβῆς ἐκάστης Νήσου. Μετὰ δὲ τὴν καταβολὴν πάντων ὀφείλουσιν οἱ Κ.Κ. Ἐφοροὶ νὰ στείλωσιν εἰς ἡμᾶς καθαρὸν Κατάλογον, φυλαττόμενοι ἀπὸ μηδεμίαν δαπάνην, ἕως οὗ λάβωσι τὰς Ἀποκρίσεις μας».

«Ζ'. Πολλὰ ἄποπον νομιζομεν καὶ ἀσύμφορον εἰς τὰ πράγματα καὶ εἰς πᾶν Μέλος τὸ νὰ παρακοῦη εἰς τὰς ὁδηγίας τῶν Ἐφόρων. Ὅθεν, ἂν κανὲν ἐξ αὐτῶν φωραθῆ, ὅτι ἀτάκτως φέρεται, μὴ φυλάττον τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ καὶ εἰς τὸν πλησίον χρέη, θέλει νομισθῆ ὡς Μέλος σεσηπὸς (ὃ μὴ γένοιτο!). Ἐχουν λοιπὸν τὴν ἀδειαν οἱ Γενικοὶ Ἐφοροὶ, νὰ ἐξετάζωσι τὸ σφάλμα, καὶ νὰ παιδεύουν μὲ εὐλογοφανῆ παιδείαν, συνεργούντων καὶ τῶν λοιπῶν Προυχόντων ἀπαθῶς ὁμως, ἀφιλοπροσώπως καὶ ἐν βάρει συνειδήσεως».

«Η'. Οἱ ἐν Πελοποννήσῳ Καπετάνιοι ἅπαντες συμφέρει νὰ ὁδηγηθῶσι διὰ τῶν γνωστῶν μέσων εἰς τὰ κοινὰ συμφέροντα ὥστε ἐν μιᾷ καὶ πρώτῃ φωνῇ νὰ ὀρμήσωσιν εἰς κοινὴν καὶ γενικὴν βοήθειαν. Εἰς τοῦτο παρακαλοῦνται οἱ Κ.Κ. Ἐφοροὶ».

«Θ'. Εἰς τὰς Γενικὰς Συνελεύσεις ὅσα, ὡς εὐλογα, ἀποφασισθῶσι, διορίζομεν νὰ εἰδοποιηθῆ καὶ ὁ κοινὸς ἡμῶν φίλος Ἐνδοξότατος Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, διὰ νὰ συνεργῆ καὶ ἡ Ἐνδοξότης του τὰ δυνατὰ, καθὼς Μέλος γενικόν».

«Ι'. Περὶ τῆς ἀσφαλῶς Ἀλληλογραφίας μας διορίζομεν τὸν εἰς Ὑδραν Τιμιώτατον Κ. Γεώργιον Γκιώνην, διὰ νὰ φροντίζη νὰ λαμβάνη τὰ παρὰ τῆς Ἐταιρίας εἰς ἡμᾶς καὶ τὰ παρ' ἡμῶν εἰς ἐκείνην γράμματα, ἢ ἄλλα ὅποιαδήποτε ἔγγραφα, καὶ ἀσφαλῶς νὰ ἀποστέλλη, ὅπου προσήκει, ἕκαστον».

«Σ ε β α σ τ ο ἰ Π ε λ ο π ο ν ν ῆ σ ι ο ἰ! Ταῦτα ἡμεῖς, καθ'»

οὐς ἐγράψατε Στοχασμούς, ἀποφασίσαντες ἀντεπιστέλλομεν, εἰς τὰ ὁποῖα μὴ ἀμφιβάλλοντες οὐδαμῶς, ὅτι θέλετε ἐμμένει ἀπαρσαλεύτως, προσκαλοῦμεν ἀπαντας εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ Θεοφίλον : ὃ ἐστὶν Ἡ πρὸς τὸν Πλησίον Ἀγάπη. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἄνθρωποι ὄντες διαφερόμεθα ἐνίοτε, τὰ πάθη ἡμῶν ταῦτα πρέπει νὰ ἐξομολογούμεθα ἀλλήλοις, καὶ νὰ ἰατρεύωμεν μὲ τὰς φρονίμους συμβουλὰς τῶν Ὁμογενῶν, καὶ ὄχι μὲ τὰς ποινὰς καὶ ἐκτιμήματα τῶν Ἐτερογενῶν Ἰδία τῶν βαρβάρων καὶ ἀνοήτων, καὶ ἀπάδοντα εἰς Ἑλληνικὰς ψυχὰς, τὰς ὁποίας καυχόμεθα, ὅτι ἔχομεν».

«Πελοποννήσιοι! Ἡ παροῦσα περίστασις εἶναι ἡ πλεόν εὐτυχῆς διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν Σκοποῦ. Πρέπει λοιπὸν νὰ κερδήσωμεν ὄλαις δυνάμειν ἐξ αὐτῆς, καταβάλλοντες κάθε κόπον καὶ ἀοκνίαν. Ἡμεῖς ἀπὸ τὸ μέρος μας κάμνομεν ὅλα τὰ δυνατὰ, διὰ νὰ λάβωμεν, ὅθεν δεῖ, τὴν ἀνήκουσαν βοήθειαν· ἐπειδὴ δὲν πρέπει νὰ προσμένωμεν παρ' ἄλλοτριῶν τὰ πάντα, διότι τότε μειοῦνται τὰ Δικαιώματά μας».

«Πρέπει λοιπὸν, ὦ Φίλιτατοι Συμπολιταί! ἀφ' οὗ μίαν φορὰν ἀπεσεισάμεν τὴν βαθεῖαν ἀχλὺν τῆς ἀγνοίας καὶ ἀμαθείας, καὶ διηνοιξάμεν τέλος πάντων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, καὶ εἶδομεν τὴν ροδοδάκτυλον καὶ τερπνοτάτην αὐγὴν τῆς μεγάλης Ἡμέρας, καθ' ἣν θέλει ἀναλάμψει ὁ λαμπρὸς καὶ ζωογονητικώτατος Ἡλιος τῆς τοσοῦτον ἐπιθυμητῆς τοῦ Γένους ἡμῶν ἀναγεννήσεώς τε καὶ ἀναπλάσεως, πρέπει, λέγομεν, νὰ ἐνθυμηθῶμεν, ἢ μᾶλλον νὰ αἰσθανθῶμεν μέχρι βάθους καρδίας, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἐποχὴ, ἥτις θέλει ἐπισφραγίσῃ ἢ τὴν ἀθάνατον ἡμῶν δόξαν, ἢ τὸ ἀνεξάλειπτον ὄνειδος καὶ τὴν παντοτεινὴν κατασχύνην, ἂν ραθυμήσωμεν».

«Ἡ μηχανὴ τοῦ μεγάλου Ἔργου ἔτεχνουργήθη τῇ τοῦ Θεοῦ βοήθειᾳ καὶ ἀντιλήψει κατὰ τὸν θαυμασιώτατον καὶ ἄριστον τρόπον· καὶ δὲν χρειάζεται ἄλλο πλεόν παρὰ ἓνας μοχλὸς μόνος, διὰ νὰ τὴν κινήσῃ καὶ νὰ τὴν βάλῃ εἰς ἐνέργειαν. Καὶ αὐτὸς ὁ μοχλός, τῆς φοβερᾶς μηχανῆς αὐτῆ ἡ ἐμφύχωσις ἠρτῆται ἀπὸ ἡμᾶς. Καὶ δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ ἡ πρόθυμος καὶ γενναία καταβολὴ τῶν χρημάτων· ὅτι ἀνευ τούτων, καθὼς καὶ ὁ Δημοσθένης εἶπέ ποτε, τίποτε ἢ μικρὰ καὶ ὀλίγια ἀξία κατορθοῦνται».

« Ἄν λοιπὸν ἡμεθε Τέκνα ἀληθῆ τῆς σεβαστῆς καὶ ἱερᾶς Ἑλλάδος, ὡς καυχόμεθα ἂν σώζωμεν τῶντι εἰς τὴν καρδίαν μας τὸν θεῖον σπινθήρα τοῦ ὑπὲρ τοιαύτης εὐκλεεστάτης καὶ ἀθανάτου Πατρίδος ἔρωτος· ἂν αἰσθανόμεθα τέλος πάντων τὸ βάρος τοῦ πολυχρονίου ζυγοῦ τῆς ἐπονειδίστου καὶ αἰσχροτάτης δουλείας, καὶ ἂν ἔχωμεν τὴν εὐγενῆ καὶ δντως Ἑλληνικὴν μεγαλοφροσύνην νὰ τὸν ἀποτινάξωμεν ἀπὸ τὸν τράχηλόν μας, ποίαν ἄλλην ἀρμοδιωτέραν προσμένομεν ἐποχὴν ; Ποία πρόφασις, ὅπως οὖν εὐλογοφανῆς, ἡμπορεῖ νὰ μᾶς κάμη νὰ ἀναβάλλωμεν τὸν χρυσοῦν τοῦτον καιρὸν, τὸν ὁποῖον λαμπρότατα, φαίνεται, ἡ Θεία Πρόνοια δντως προσδιώρισε διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ὄλων τῶν Προρρήσεων, ὄλων τῶν Χρησμάτων, ὅσοι διαλαμβάνουσι περὶ τῆς τοῦ Γένους Ἑλευθερίας, περὶ τῆς ἀναλάμψεως τῆς Ὁρθοδοξίας ; Βέβαια, Ἄδελφοί, δὲν μᾶς μένει καμμία πρόφασις πλέον, οὔτε εἶναι συγχωρημένον εἰς τὸν παρόντα καιρὸν, ἀλλ' οὔτε εἶναι δυνατόν, στοχαζόμεθα, νὰ εὔρεθῃ τις μεταξὺ τῶν Ἀπογόνων τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ Λεωνίδου, τοῦ Θεμιστοκλέους, Ἀριστείδου, Κίμωνος, Ἐπαμεινώνδου καὶ μυρίων ἄλλων εὐκλεεστάτων Προγόνων μας, νὰ ἀμφιβάλλῃ πλέον διὰ μίαν καὶ μόνην στιγμὴν περὶ τῆς ἀφεύκτως εὐτυχοῦς ἐκβάσεως τοῦ μεγάλου Σκοποῦ ».

« Ἡ ἐναντία γνώμη μένει τοῦ λοιποῦ ὁ κληρὸς τῶν νόθων ἐκείνων ψυχῶν, αἱ ὁποῖαι θελεμιώνουσι τὴν κακοδαίμονα εὐδαιμονίαν τῶν εἰς τὸ νὰ ἀποταμιεύωσι μόνον τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον, καὶ παραδεδομένοι διόλου εἰς τὴν μισαρὰν καὶ θεοσυγγῆ λατρείαν αὐτῶν τῶν μετάλλων, κλείουσι τὴν ἀμάλακτόν τους καρδίαν ἕως καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἡδύτερον, τὸ εὐγενέστατον καὶ ἱερώτατον αἶσθημα τῆς πρὸς τὴν φιλότιτην Πατρίδα ἀγάπης, χωρὶς νὰ αἰσθάνωνται, ὅτι ἡ ἄκαιρος φιλοχρηματία κατασταίνει τὸν δεδουλωμένον ὑπὸ τοῦ ψυχροσωματοφθόρου αὐτοῦ πάθους καὶ αὐτῶν τῶν ἀνδραπόδων ἀνδραποδοδέστερον ».

« Ἄλλ' εἶθε, ὦ Παντοδύναμη Κύριε, εἶθε, ὦ πολιοῦχον Πνεῦμα τῆς ταλαίνης καὶ πολυστενάκτου Ἑλλάδος· εἰς τὴν κρισίμον ταύτην ἐποχὴν, ἐν ἣ μέλλει νὰ διαχωρισθῇ ὁ σῶτος ἀπὸ τὰ ἄχυρα, ὁ χρυσὸς ἀπὸ τὴν σκωρίαν καὶ οἱ ἀληθεῖς ἀδάμαντες ἀπὸ τοὺς ψευδεῖς καὶ πεπλασμένους : εἶθε, λέγομεν, νὰ μὴν εὔρεθῃ κανεὶς ἀναμεταξὺ μας ἀνάξιος τοῦ Ἑλληνικοῦ

Ἐνόματος καὶ τοῦ κακοδαίμονος ἐκείνου καὶ ἀγενεστάτου κόμματος. Ἄλλ' ἅπαντες οἱ κλητοὶ, εὐρεθέντες χωρὶς ἐξαιρέσεων ἐκλεκτοί, ἅς συνδράμωμεν ὁμοθυμαδὸν ὅλη ψυχῇ, ὄλως δυνάμεσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ στέψιν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Σκοποῦ, ὅστις φαίνεται καθαρά, ὅτι εἶναι εὐδοκία τῆς Θείας Προνοίας· καὶ ἅς ἀνοιξώμεν γενναίαν καὶ δαυιλῆ χεῖρα εἰς ἐκείνους, ὅπου προσφέρουσι κεφαλὴν, στήθος, καρδίαν καὶ βραχίονας διὰ τὴν Ἐλευθερίαν τοῦ Γένους.»

«Καὶ ταῦτα μὲν, Ἀδελφοί, ἐγράψαμεν πρὸς ὑμᾶς ὄχι πλατύτερον τοῦ δέοντος· ἐπειδὴ τὸ Πράγμα, καθὼς μέγα καὶ ἱερόν, ἀπαιτεῖ πολλὰ καὶ γενναῖα ἐπιχειρήματα εἰς τὸ νὰ ἐγκαρδιώσῃ ἡμᾶς, νὰ νικήσωμεν πρῶτον τὸ πάθος τῆς φιλοχρηματίας καὶ ἐπομένως τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν.»

«Ἄλλ' ἡμεῖς μὲν ἔχοντες ἐλπίδα στερεάν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς καρδίας Σας, αἱ ὁποῖαι ἐκ φύσεως εἶναι ἀθόρητοι εἰς τὴν ἀρετὴν, σᾶς ἐδώκαμεν αἰτίαν. Σεῖς δὲ ἀναπληρώσατε τὰ ἐλλείποντα· φανήτε Ἕλληνας, δεῖξατε εἰς τοῦ Κόσμου τὸ Θεᾶτρον, ὅτι δὲν ἀπεθάνετε, καθὼς σᾶς νομίζουσιν· ἀλλὰ ζῆτε καὶ ἔχετε τὰς ἀρετὰς ὅλως τῶν Προγόνων σας. Ἐρωθεῖτε.»

Τὰ χρέη τῶν Ἐφόρων προσδιωρίζοντο εἰς ΣΤ'. Ἀρθρα. Κρίνομεν περιττὴν τὴν δημοσίευσίν των, ἀναφέροντες μόνον τὸν ἐπιβαλλόμενον Ὀρκον εἰς τούτους.

Ὁ ρ κ ο ς

«Ὀρκιζόμεθα ὡς τίμιοι ἄνθρωποι, ἔχοντες πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ἀκοίμητον Ὄμμα τοῦ Παντεπόπτου, οὗ ὁ Ἄγγελος μεγαλοφώνως κελεύει· «Προσέχετε, Ἄνθρωποι, νὰ φανήτε ἀξιοὶ καὶ φύλακες ἀκριβεῖς τῶν ἐμπιστευθέντων ὑμῖν»· καὶ προβάλλοντες πᾶν ὅ,τι ἄλλο σεμνὸν Ὄνομα ἐν καθαρῷ συνειδῶτι, βεβαιούμενοι ἀπὸ καρδίας, ὅτι θέλομεν φυλάξαι ἀπαραβάτως πάντα, ὅσα ἐγγράφως ἐν τῷ παρόντι ἀναφέρονται.»

«Ὀρκούμεθα προσέτι, ὅτι θέλομεν φυλάξαι καὶ πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν εἰλικρινεστάτην, χωρὶς ποτε νὰ ἐνεργήσωμεν τι ἰδιαιτέρως ἀνευ τῆς γνώμης τῶν λοιπῶν.»

Μὲ τὰ ἀνωτέρω Ἐγγραφα συνδεύοντο καὶ ἰδιαίτερα πρὸς πολλοὺς, ἀφορῶντα τὸ ἴδιον πνεῦμα. Ἐκ τούτων ἔχομεν

νὰ ἀναφέρωμεν ἐν παρατηρήσεως χάριν, διευθυνόμενον πρὸς τὸν Μονεμβασίας Ἀρχιεπίσκοπον.

« Ἄρ. 119. (Τ. Σ.) Πανιερώτατε Ἁγίε Μονεμβασίας Κ. Χρῦσανθε!

« Ἀπὸ 15 Μαΐου, 1819, γεγραμμένον ἐλάβομεν Γράμμα τῆς Σεβαστῆς σου Πανιερότητος· ἐν ᾧ πληροφορηθέντες τὰς ἐμφότους σου ἀρετάς, τὸ ἐμβριθές τοῦ τρόπου καὶ τὸν ἐνθεὸν ζῆλον ὑπὲρ τῶν κοινοφελῶν, δὲν ἐλείψαμεν νὰ σ' ἐπαινέσωμεν ἀξίως, καὶ πρεπόντως νὰ σὲ θαυμάσωμεν, ὡς Ἄνδρα πνέοντα πατριωτισμὸν καὶ θύοντα τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου ».

« . . . . . Ὅντος δὲ τοῦ καιροῦ τοιοῦτου, ὡς βεβαιωθῆση, ἅμα λάβης τὸ Παρὸν μας, νὰ ἀνταμωθῆς μετὰ τοῦ κοινοῦ ἡμῶν ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ Πετρόμπεη, καὶ νὰ συσκεφθῆτε ὅσον τάχος περὶ τῆς ἐνώσεως πασῶν τῶν οἰκογενειῶν τῆς Σπάρτης εἰς ἓνα φιλικὸν καὶ ἱερὸν σύνδεσμον. Ἰδίως δὲ ἡ Σεβασμότης σου ἐκ τῶν Ἐπαρχιωτῶν σου τοὺς μὲν κατάπεισον εἰς χρηματικὰς συνεισφοράς, τοὺς δὲ προπαρασκεύασον εἰς ὀπλισμὸν, ὄχι ὅμως ἐκ τοῦ προφανοῦς, ἀλλὰ δι' ἐξομολογήσεως, ὀρκων καὶ ὄλων τῶν λοιπῶν γνωστῶν σοι μέσων, ἕως οὐ ἐνηχήσῃ ἡ Σάλπιγξ τῆς φωνῆς ἡμῶν ».

« Ἀγωνίσθητι, Σεβάσμιε Ἀδελφέ, ἀγωνίσθητι. Οἱ πόνοι τίκτουσι τὴν εὐανδρίαν. Ἡ Πατρίς θέλει σὲ συναριθμήσει μὲ τοὺς Λυκούργους, μὲ τοὺς Σόλωνας, μὲ Βασιλείους, μὲ Χρυσοστόμους ».

« Ἐρρωσο φιλοτιμούμενος καὶ παράδειγμα τοῖς ἄλλοις γινόμενος. †»

Συγχρόνως ὁ Ὑψηλάντης, γράφων καὶ δεῦτερον (α) πρὸς τοὺς Πελοποννησίους (ἐκ τῆς Ὁδησοῦ, 23 Αὐγούστου 1820), ἐσυμβούλευεν ὡς πρώτην τοῦ μέλλοντος ἐπιχειρήματος βάσιν τὴν ὁμόνοιαν καὶ σύμπνοιαν· ἐπέφερε δέ·

(α) Ἡ προτέρα πρὸς τοὺς ἰδίους Ἐπιστολὴ του (τῆς 25 Ἰουνίου, 1820), ἐστάλη ἀπὸ τὴν Πετροῦπολιν.

«... Ὁ καιρός, τὸν ὅποιον ἤδη ἔχομεν, δὲν πρέπει νὰ ἐξοδεύηται εἰς ἄλλο, εἰμὴ εἰς τὰς ἀναγκαίας προπαρασκευὰς τῆς ἐκτελέσεως τοῦ κοινοῦ ἡμῶν σκοποῦ. Ἡ εὐκτασιότητὴ περιστασις δὲν βραδύνει. καὶ ἂν, (ὃ μὴ γένοιτο!) εὐρεθῶμεν ἀνέτοιμοι, ὡς καὶ ἄλλοτε, θέλομεν δικαίως γίνῃ τὸ ὄνειδος ὄλου τοῦ Κόσμου. Μὴ παύετε λοιπὸν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐργάζεσθε ἀόκνως, ὅσα πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν ἀφορῶσι, καὶ ἡ ἐπιτυχία ἄφευκτος...».

Μολαταῦτα εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ προσωπικοῦ τῆς Πελοποννησιακῆς Ἐφορίας ἀκολουθοῦν ἔριδες, τῶν ὁποίων πρωταγωνιστῆς ἐφαίνετο ὁ Ἰωάννης Περρούκας. Ἐπήγασαν αὐταὶ ἀπὸ τὰς προελθούσας δυσαρεσκείας ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Προέδρου καὶ ἐκείνην τοῦ Ἀρβάλη ὡς Μέλους. Πολὺ πλέον αἱ ραδιουργαὶ ἐκείνων, ὅσοι δὲν διωρίσθησαν Μέλῃ, παρεμπόδιζον εἰς τὸ ἄκρον τὰς ἐργασίας τῶν Ἐφόρων, καθ' ὃν καιρὸν οὗτοι ἐνησχολοῦντο εἰς τὴν καθησύχασιν τῶν πραγμάτων διὰ τὰς συμβαινούσας καταχρήσεις. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον παρεξηγοῦντο καὶ αἱ Ἀπαντήσεις τῆς Ἀρχῆς. Ἡ ἀκόλουθος Ἐπιστολὴ τοῦ Π. Νοταρᾶ, διευθυνομένη πρὸς τοὺς εἰς Τριπολιστὰν Φιλικοὺς Προεστῶτας, ἀποδεικνύει ὅλα ταῦτα.

« Ἀ δ ε λ φ ο ῖ !

« Ἀνέγνωμεν τὰ σημειωθέντα ἅπαξ, δις καὶ τρίς, ἐξ ὧν ἐπέγνωμεν, ὅτι ἀριστα ἐκφράζονται αἱ ἰδέαι τῶν ἐπισταλέντων. Μολονότι τὰ νοήματα τῶν Γραμμάτων ὕψηλά καὶ δόσληπτα, ὡς ἐκτεθειμένα κατὰ τοὺς κανόνας μιᾶς ἐξαιρέτου καὶ δυσνοήτου Μηχανῆς, τῆς ὁποίας ἡμεῖς ἐσμὲν ἄδαεῖς· ἀλλ' ἐξεταζόμενα κατὰ βάθος καὶ ἀπροσωπολήπτως ὑπὸ τῶν δεινῶν περὶ τὰ τοιαῦτα, ὑποστηρίζουσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀναγι-

νωσκότων, έχοντα ἐπαγομένην συλλογιστικῶς τὴν πειθῶ. Διὰ τὴν κινήθη ὁμοῦ μία τοιαύτη Μηχανή, ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἔχωσι τὴν ἀνάλογον πρὸς ἄλληλα ἁρμονίαν ὅλα τὰ Μέλη, ἐξ ὧν εἶναι συντεθειμένη, καὶ οὕτω νὰ κινῶνται ἐδρόθμως καὶ κανονικῶς μὲ ἐκπληξιν τῶν βλεπόντων. Ἐκ τούτου, ὅστις θέλει νὰ τὴν ἰδῆ κινουμένην, πρέπει νὰ προσέχη μετὰ μεγάλης ἀκριβείας, ὥστε ἕκαστον τῶν Μερῶν νὰ ἔχη πρὸς τὸ ἄλλο τὴν χρειώδη ἀναλογίαν· ἡ δὲ πρὸς ἄλληλα ἀναφορὰ νὰ ἦναι γενικὴ. Τότε κινήθησα, ἀδιστακτικῶς θέλει ἐκτελέσει θαυμάσιον τὸ σκοπούμενον. Ἄν δὲ τοῦναντίον δὲν ἀνταποκρίνωνται κατὰ τοὺς κανόνας τῶν Διδασκάλων, τὰ πάντα ἀνατραπήσονται μὲ κατασχύνην καὶ αἰώνιον θνητὸς ἐκείνων, οἵτινες ἤθελον ἐπιχειρισθῶσι νὰ τὴν κινήσωσιν οἰκοθεν. Ἔχομεν πολλοὺς εἰς ὑπόδειγμα, οἵτινες οὐχὶ μόνον κατησχύνθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐκινδύνευσαν τὴν ζωὴν των, χρηματίσαντες ἀπρόσεκτοι εἰς τὴν ἔγκαιρον κίνησιν τῆς τοιαύτης Μηχανῆς».

« Ἄς ἀρθῶσι λοιπὸν ἐκ μέσου τῶν Μύστων αἱ σκωριασμέναι προλήψεις. « Μηδεὶς (κατὰ τὸν Ἀπόστολον) τὸ ἑαυτοῦ ζητεῖτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος ». Ἄς λείψῃ ἡ περὶ Προεδρίας ἔρις· « Καὶρὸς παντὶ » λέγει ὁ Σοφός. Ὁ ἐνεσθῆς χρόνος δὲν εἶναι χρόνος ἐπάθλων, ἀλλὰ χρόνος ἀγῶνων. « Τὰ καλὰ κόπη κτῶνται, καὶ κόπη κατορθοῦνται ». Ἄς ἀγωνισθῶσι λοιπὸν ὅλοι οἱ Μῦσται, συνεισφέροντες ὑπὲρ τῆς ὅλης Πατρίδος ἕκαστος κατὰ δύναμιν, εἰδότες, ὅτι « Ὁ νομίμως ἀθλήσας, δικαίως στεφανοῦται » μὲ τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον ἐν ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ἀναλάμψῃ τὸ φῶς. Ἡ κοινωρία τῶν Χριστιανῶν τότε ἀπετέλει τεράστια, ὅπότεν τῶν πιστευόντων ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ ἦτο μία. Ὅσον ἐκ μέρους μας ἀναδυόμεθα μετὰ χαρᾶς τὸν προκειμένον Ἀγῶνα, εὐχαριστοῦμενοι νὰ γενῶμεν « περίφημα πάντων » νὰ ἀποβῶμεν ὁμοῦ ἐπιφειλῆς τῷ Γένει κατὰ δύναμιν. Ὁ Λακεδαιμῶν ἐκεῖνος, « ὅτε συγκατελέγετο τῷ Τάγματι τῶν Τριακοσίων » μειδίων εἶπε· « Χαίρω, ὅτι ἡ Πατρίς ἔχει πολλοὺς ἐμοῦ κάρωνας ».

« Ἄς ἀναγνώσωμεν μὲ ὅλον τοῦτο ἐπιστατικῶς τοὺς γεγραμμένους Ὅρους. Κατ' αὐτοὺς ἔχομεν τὴν ἀδειαν οἱ Ἀδελφοὶ νὰ ἐκλέγωμεν Ἐφόρους καὶ Ταμίαν· πρὸς τοὺς διορισθῆσαι

καὶ ἄλλους, οὓς ἂν ἐκλέξωσιν ὁμοφρονούντας ἐπὶ τῇ κοινῇ συμφέροντι εὐπολήπτους δηλονότι, ἀφιλοχρημάτους, φιλογενεῖς καὶ εὐκρινεῖς Πατριώτας, διὰ τὰ οἰκονομήσωμεν τὰ πάντα ἐν ἄκρῃ συμπνοίᾳ, φυλαττόμενοι, ὅσον ἔνεστι, «μὴ δόσωμεν τὰ Ἅγια τοῖς κυσί, μηδὲ τοὺς μαργαρίτας θέσωμεν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων».

«Τὰ ὑποσχεθέντα ἃς καταβαλῶσι διὰ τῶν Ἐφόρων εἰς τὰ Ταμεῖα. Τὰ Ταμεῖα, ἂν καὶ ὅσι πλείονα τῶν δύο, ἢ τριῶν, ἃς λογίζονται ὡς ἓν, ἀποδίδοντα λόγον εἰς τὸν Γενικὸν Ἐφορον καὶ εἰς τοὺς σὺν αὐτῷ· αὐτοὶ δὲ πρὸς τὴν Ἀρχήν. Ἄς λείπωσιν αἱ διχόνοιαι. Ἄς ἀνακαλέσωμεν εἰς τὴν μνήμην ἕκτενον, τὸ ὅποιον εἶπεν ὁ Ἀριστείδης εἰς τὸν Θεμιστοκλέα. Ὅλοι ἃς ἀφήσωμεν τὰ παλαιά, πληροφορούμενοι, ὅτι «ἐπὶ ξηροῦ ἴσταται ἀκμῆς» ἢ παντελῆς τοῦ Γένους φθορά. Διὰ τὰ γένωμεν δεκτικοὶ τῶν νέων, καὶ τὰ ἴδωμεν ἀνανεοῦμενον τὸν παλαιὸν Ἄνθρωπον, μὴ φεισώμεθα ἐν εὐκαιρίᾳ δαπάνης. Ἄς μεταχειρισθῶμεν ἔκουσίως ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ ὑπὲρ τῶν πλησίων, ὅσα ἀκουσίως βιαζόμενοι καταδαπανῶμεν ἀφειδῶς ἐπὶ ἰδιαιτέρᾳ καὶ κοινῇ καταστροφῇ».

«Ἄλλ' ἴσως εἶποι τις, ὅτι «αἱ ἐλπίδες βόσκουσι τοὺς κενοὺς βροτῶν». Τοῦτο αὐτὸ καὶ ἡμεῖς λέγομεν οὐχὶ ὁμῶς γενικῶς· διότι «ἡ ἐλπίς πολλὰκις οὐ καταισχύνει· ὁ γὰρ ἐλπίζων ἐπιμένει ἐνεργῶν τὰ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐλπιζομένου· ἐπιμένων δὲ εἰς τὴν ἐνέργειαν, ἐκτελεῖ τὰ χρειώδη· ἐκτελῶν δὲ τὰ χρειώδη, ἀπολαμβάνει πραγματικῶς τὸ ἐλπιζόμενον. «Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κινήσωμεν»· ἐγκαίρως ὁμῶς· «τῶν δ' ἀδοκῆτων πολλὰ δῶκε Θεός».

«Ἐρρωσθε προβαίνοντας ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν, Φίλιται».

Τρίκαλα, 10 Δεκεμβρίου 1820.

Ὁ Ἀδελφός
ΠΑΝΟΥΤΖΟΣ ΝΟΤΑΡΑΣ».

Ἡ Ἐπιστολὴ αὕτη, πολῦτιμος εἰς τὰ χρονικὰ τῆς Ἐταιρίας, βεβαιώνει τὸν ἔνθερον πατριωτισμὸν τούτων τῶν ἀνθρώπων. Ἐκαμεν, ὡς φαί-

νεται, ἀποτελέσματα ἀγαθὰ. Ἄλλ' ἢ Ἐφορία δὲν ἠδυνήθη νὰ λάβῃ τὸν ἀπαιτούμενον σταθερὸν σχηματισμὸν τῆς καὶ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ ἐνεργήσῃ πλήρεις, ὅσας ἔλαβεν ὁδηγίας. Εἰς τὴν Τριπολιτσάν ταυτοχρόνως ἤρχισαν διάφοροι ψιθυρισμοί, διὰ τοὺς ὁποίους ἠναγκάζοντο οἱ ἄνθρωποι νὰ μετατεθῶσιν ἄλλοῦ. Τὸ ἐπισυναπτόμενον Ἀντίγραφον ἀποδεικνύει, τὰ ὁποῖα οἱ ὑπογεγραμμένοι Πελοποννήσιοι εἶχον λάβει μέτρα.

« Ὁ παρὼν Πανάγος Λογοθέτης... πεπλουτισμένος μὲ τὰ προτερήματα τῆς σταθερότητος καὶ τῆς φιλοπατρίας, ἔλαβε, τὰ ὁποῖα συνεπιφέρει Γράμματα τῆς Α — Ἀρχῆς — καὶ τροφοῦ ἡμῶν Ἐκκλησίας, διὰ νὰ σὰς τὰ ἐγχειρήσῃ ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ διευθύνεται εἰς τὴν ἐντάμωσίν σας. Βλέπετε ἐν αὐτοῖς τὰς Ἀπαντήσεις καὶ Διαταγὰς τῆς ἱερᾶς Τροφοῦ, καὶ ὅτι διορίζεσθε καὶ ἡ Σεβασμιότης σας νὰ ἐφορεῦσθε εἰς τὴν συνάθροισιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Δικαιωμάτων καὶ εἰς τὴν ἐδ-ταξίαν καὶ διατήρησιν τῶν καθηκόντων. Διὸ ἀναζωσάμενοι καὶ αὐθις τὸν ἀρχαῖον ὑπὲρ τῶν καλῶν ζήλόν σας, προθυμοποιηθῆτε, διὰ νὰ ἔμβουν εἰς τάξιν τὰ πράγματα σπουδαίως, οὕτω καλοῦσης τῆς ... Ἐνεκα ταύτης τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Διαταγῆς ἐγράψαμεν πρότερον τῇ Πανιερότητί σας, Ἁγίε Χριστιανουπόλεως, νὰ ὀρίσητε ἐδῶ, διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ στοματικῶς ἄλλ', ἐπειδὴ καὶ ἐμποδίσθητε, δὲν ἔβλαψε. Ἥδη νὰ τὸ ἐξακολουθήσητε, δὲν κάμνει, ὅτι δίδεται ὑποψία· καὶ πλέον μετὰ ταῦτα, ἀφ' οὗ ἡμεῖς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὰ ἴδια, καὶ λάβωμεν καιρὸν νὰ στοχασθῶμεν ἡσυχάτερα, ἀκουόμεθα. Ἐλπίζομεν κατ' αὐτὰς νὰ μισεύσωμεν διὰ Καλάβρυτα καὶ, ἂν μισεύσητε διὰ Πάτρας κατὰ τὴν Διαταγὴν τῆς Ἐκκλησίας, παρακαλοῦμεν νὰ περάσητε ἐκεῖθεν, διὰ νὰ ἀνταμωθῶμεν.

Ταῦτα καὶ μένομεν

Ἐκ Τριπολιτζᾶς, 13 Δεκεμβρίου, 1820.

Τῆς Πανιερότητός σας [πρόθυμοι δοῦλοι
Σωτήριος Χαλαλάμπου, Ἀναγνώστης Καπανιτζᾶς, Σω-
τήριος Νοταρᾶς, Ἀνδρέας Ζαήμης].

Τοιαῦτα Γράμματα, διαθέτοντα τὰ πνεύματα, ἐστάλησαν παντοῦ ἀπὸ τὴν ἰδίαν Πόλιν. Θέλοντες νὰ ἐξετάσωμεν λεπτομερέστερον τὸ τότε πατριωτικὸν πνεῦμα διαφόρων, κρίνομεν οὐσιῶδες νὰ καταχωρίσωμεν ἀκόμη καὶ μέρος μιᾶς πρὸς τὸν Μονεμβασίας Χρῦσανθον Ἐπιστολῆς τοῦ ἰδίου Σ. Χαλαμπου καὶ Α. Ζαήμη, γεγραμμένης ἀπὸ τὴν Τριπολιτσάν κατὰ τὰς 22 Δεκεμβρίου 1820, ἀποκριτικῶς πρὸς ἄλλην ἐκείνου τῶν 18 τοῦ ἰδίου. Γνωρίζεται δὲ καὶ ἀπ' αὐτὴν, ὅποσον καὶ Ἱερεῖς καὶ Πολιτικοὶ ἦσαν ἀφιερωμένοι εἰς τὸν κοινὸν Σκοπὸν.

«... Ἀνέγνωμεν μετ' ἐπιστασίας, καὶ ὄσα σημειοῖτε· καὶ ἐγνωμεν, ὅτι παρακινήμενοι ἀπὸ τὸν διακαῆ πρὸς τὴν Πατρίδα ἔρωτα, ἀνεδέχθητε προθύμως καὶ εὐχαρίστως τὴν ὁποίαν, σᾶς ἔδωκε φροντίδα ἡ Ἱερά καὶ σεβάσιμος Φιλικὴ Ἐκκλησία. Ἐπαινέσαμεν ἀποχρώντως τὸν φιλογενῆ ζήλόν σας, καὶ κατὰ τὴν πατρικὴν ὁδηγίαν σας σπεύδομεν καὶ ἡμεῖς, ὅσον τὸ δυνατὸν, ἵνα συσφιγῶμεν ἅπαντας τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης καὶ ὁμοφωνίας, καὶ νὰ ἐμβῆ εἰς τάξιν πᾶν τὸ ἀτάκτως μέχρη τοῦδε κινούμενον. Ἐλπίζομεν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀντιλήψει καὶ διὰ τῶν θεοπειθῶν εὐχῶν σας, ὅλοι οἱ Ἀδελφοὶ νὰ ἐννοήσουν πλέον, ὅτι ὁ καιρὸς δὲν εἶναι καιρὸς ἀμφισβητήσεων, ἀλλὰ καιρὸς ἀγώνων, καὶ νὰ παύσωσιν ἕως ἔδῳ τὰ προσητηρινά· καὶ εἴθε. Ἡ δὲ Παναγιότης σας μὲ τὴν φρόνησίν σας καὶ γενναϊότητα σπουδάξατε διὰ τὴν σύναξιν τῶν μετρητῶν, τὰ ὅποια ἐνεκρίθη νὰ ἐμβουν εἰς Πάτρας, καὶ ἐκεῖ νὰ ἀποφασισθῇ τὸ Ταμεῖον, ὡς ἀσφαλέστερον καὶ οἰκονομικώτερον τὸ μέρος ... Αὕτη ἡ σπουδαία σύναξις τῶν μετρητῶν χρησιμεύει, διὰ νὰ πληροφορηθοῦν τὰ ἀναγκαῖα Μέρη τὴν ποσότητα, καὶ νὰ φροντίσουν τὰ δέοντα...».

«Ἀπανταχόθεν διαφημίζεται ταχύτης εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεγάλων Ἐλπίδων· καὶ εἴθε ὁ Ἅγιος Θεὸς νὰ γίνῃ βοηθὸς καὶ νὰ μᾶς ἀξιώσῃ τὸ ἔλεός του...».

Ὁ Δικαῖος (α) ἐν τοσοῦτῳ ἔφθασεν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς Πέτσας κατὰ τὸν Δεκέμβριον, ἐφωδιασμένος μ' ὄλας τὰς ἀναγκαίας συστάσεις. Ἡ Νῆσος αὕτη καὶ τὰ Ψαρὰ ἔπνεον τὸν ζωηρότερον ἐνθουσιασμόν περὶ τοῦ Πολέμου. Ὁ Δικαῖος, πάντοτε δραστήριος καὶ τολμηρὸς, ἐνήργει καὶ ἥδη μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν. Παρὰ τὸν Γ. Πάνου εἶχεν ὁμοιόφρονα δραστήριον καὶ τὸν Π. Ἀρβάλην.

Πρὸ τῆς μεταβάσεώς του εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπου ἔμελλε νὰ παρουσιάσῃ τὸ πρόσωπον τοῦ Ὑψηλάντου, διεύθυνε (24 Δεκεμβρίου, 1820) Ὁδηγίας τινάς, ζητῶν τὸ νὰ δώσουν οἱ Πελοποννήσιοι ἔγγραφον τὴν περὶ τούτων γνώμην των, διὰ νὰ τὴν ἀποστείλῃ, ὅπου διετάγη. Τὸ μέτρον αὐτό, μολονότι οὐσιῶδες, ἦτο πρόπειρά τις, ἢ πλαγία ὑποχρέωσις τῶν Πελοποννησίων εἰς τὰ μέλλοντα Κινήματα. Αἱ, περὶ ὧν ὁ λόγος, Ὁδηγίαι διελαμβάνοντο εἰς Ἄρθρα Θ', ὡς ἀκολουθῶς.

« Α'. Ὅλοι οἱ Ἀρχιερεῖς, Ἀρχοντες καὶ Δημογέροντες τῆς Πελοποννήσου, ὄσους συνέδεσεν ὁ ἱερὸς τῆς ὁμοιοῦς δεσμός, νὰ συνέλθωσιν εἰς ἀρμόδιον μέρος μὲ σταθερὰν ἀπόφασιν τοῦ ν' ἀφήσωσι τὰ πρὸς ἀλλήλους πάθη χάριν τῆς Πατρίδος, καὶ ἀσπασθέντες μὲ εἰλικρίνειαν, νὰ συσκεφθῶσι φρονίμως τὰ πρακτέα περὶ τοῦ Ἱεροῦ Σκοποῦ, ἢ περὶ τῶν μελόντων εὐτυχεστέρων καὶ ἀκινδυνωτέρων Κινήματων ».

« Β'. Ἀφ' οὗ ἀνακρίνωσι τὰς γνώμας τοῦ Ὑψηλάντου καὶ ἐφεύρωσι τὸν ἀσφαλῆ δρόμον τοῦ συμφέροντος, νὰ ἐκλέξωσιν ἀπ' ὄλον τὸ Σύστημα τῶν Προεστῶτων δύο τοὺς δοκιμωτέρους καὶ ὑποληπτικωτέρους, οἱ ὅποιοι καθήμενοι εἰς τὴν Τριπολιτῶν, νὰ θεωρῶσι τὰς συμπιπούσας κοινὰς τῆς Πα-

(α) Ἴδε Σελ. 230 - 281 - 309.

τρίδος υποθέσεις με καθαρὰν συνείδησιν· οἱ δὲ λοιποὶ νὰ διοργανίσωσιν εἰς τὰς Ἐπαρχίας των τὸ Πρᾶγμα εὐτάκτως καὶ ταχέως ».

« Γ'. Διὰ νὰ σηκωθῆ ἀπὸ αὐτοὺς κάθε ὑπόνοια ἐχθροπαθείας, καὶ ν' ἀπέλθῃ εἰς τὰ ἴδια καθεὶς ἐλευθέρως ἀπὸ τὰ πάθη, στερεὸς εἰς τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην, καὶ πρόθυμος νὰ ἐκτελῆ τὰς Διαταγὰς τῆς Γερουσίας· ὅλοι ὑποχρεωμένοι νὰ δώσωσιν ἀναμεταξύ των ἔγγραφον ἐγγύησιν, διαλαμβάνουσαν τὴν ἀλληλένδετον συμφωνίαν, τὸ ἀπόρροεκτον τῶν παλαιῶν παθῶν, ἢ νέων, καὶ τὴν ἀδελφικὴν φροντίδα περὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος ».

« Δ'. Νὰ εἰδοποιηθῶσι διὰ κοινοῦ ἐγγράφου οἱ εἰς Κωνσταντινούπολιν Ἐπίτροποι, διὰ νὰ καταβῶσι κάτω πρῶτον διὰ ν' ἀποφύγωσι τὸν ἐπικείμενον εἰς αὐτοὺς κίνδυνον· καὶ δεύτερον νὰ εὐρεθῶσι καὶ οὗτοι εἰς τοὺς Ἀγῶνας, διὰ νὰ λάβωσιν, ὡς Συμπολιταί, μέρος εἰς τὴν δόξαν, καθὼς καὶ εἰς τοὺς κινδύνους ».

« Ε'. Τὸ Στρατιωτικὸν νὰ διοργανισθῆ εὐτάκτως. Ἡ εὐταξία, φέρουσα τὴν εὐδοκίμησιν τῶν Ὀπλων, τότε θέλει φυλαχθῆ, ὅταν καθ' ὅλας τὰς Ἐπαρχίας διορισθῶσι Χιλιάρχοι οἱ πλέον φρόνιμοι καὶ δόκιμοι εἰς τὸ νὰ ὀπλοφορήσωσι καὶ νὰ διοικήσωσι Στρατόν. Πρέπει νὰ γίνῃ κατὰ Ἐπαρχίαν ἢ ἐκλογή ἐνὸς Χιλιάρχου, ἔχοντος τὴν ἀδειαν νὰ στρατολογήσῃ, καὶ νὰ ἐπιστήσῃ κατὰ τὴν τάξιν τῆς Χιλιαρχίας τοῦ Ἀξιωματικοῦ : ἤτοι Ἐκατοντάρχου, Πεντηκοντάρχου καὶ Δεκάρχου. Εἰς αὐτοὺς θέλει ὑπόκειται νομίμως διοικουμένου ὁ Στρατὸς ».

« ΣΤ'. Ὁ Γενικὸς Ἐφορὸς δὲν κρίνει εὐλογον νὰ ἀρμатовθῆ ὁ τυχὼν διὰ τὴν προξενουμένην σύγχυσιν καὶ ζημίαν ἀπὸ τὴν ἀπειρίαν τοῦ Ὀχλου· νὰ ἐκλεχθῶσι δὲ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον ὀλην εἰκοσιπέντε μόναι χιλιάδες Στρατὸς ἀπὸ ἀνδρας ἐκλεκτοὺς καὶ ἐμπείρους εἰς τὰ ὄπλα, διὰ νὰ ὀδηγηθῶσι τακτικῶς ἀπὸ τοῦτον μετὰ τὴν ἀνήκουσαν ὑπακοήν, εὐθὺς ὀποῦ φανῆ εἰς τὴν Πελοπόννησον ».

« Ζ'. Οἱ Χιλιάρχοι καὶ λοιποὶ Ἀξιωματικοὶ ὀφείλου νὰ παρατηρῶσι καλῶς τοὺς Στρατιώτας των καθ' ὅλα : δηλονότι ποῖος ἔχει ὄπλα, καὶ ποῖος ὄχι, διὰ νὰ λάβωσιν οἱ μὴ ἔχοντες.

Ὅθεν πρέπει νὰ εἰδεασθῶμεν ἐγκαίρως περὶ τούτου, διὰ νὰ ἐγχειρισθῶμεν διὰ τῶν Ἀξιωματικῶν τὰ ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου ἐφόδια ».

« Ἡ. Ἀνάγκη πᾶσα νὰ γένη Κατάλογος καθαρὸς τῆς Ἀδελφότητος ὅλης, διὰ νὰ ἐξετασθῇ ἡ κατάστασις τοῦ καθενὸς καὶ νὰ ὑποχρεωθῇ νὰ συνεισφέρῃ ἀναλόγως, ὥστε ἡ καταβολὴ νὰ γένη ἐπέκεινα τοῦ ἐνὸς μιλλιονίου. Αὕτη εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου καὶ τῆς Σ. Ἀρχῆς. Ἄς ἡξέσῃ δὲ καθείς, ὅτι, ὅσα καταβάλουν εἰς τοιαύτην ἀνάγκην τῆς Πατρίδος ἀφοῦ βραβευθῶσιν ἔπειτα ἀναλόγως, θέλουν πληρωθῆ καὶ πρὸς 6 τὰ 100, ὅταν σὺν Θεῷ ἀναλάβῃ ἡ Πατρίς. Καί, διὰ νὰ μὴ ἀμφιβάλλῃ τις εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ὁ τοιοῦτος θέλει λάβει Ἀπόδειξιν ὑπογεγραμμένην ἀπὸ τοὺς Ἐφόρους καὶ Ταμίας ».

« Θ. Οἱ Χιλιάρχοι καὶ Ἀξιωματικοὶ ἔχουσι χρέος νὰ ὀρκώσωσι τοὺς Στρατιώτας τῶν κατὰ τὸν ἀκόλουθον Ὅρκον »

Ὅ ρ κ ο ς

« Ὅρκιζόμεθα ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δι' ἀγάπην τῆς Πατρίδος ἀποφασίζομεν νὰ χύσωμεν τὸ αἷμά μας. Θέλομεν φυλάττει ὅπακὸν εἰς τοὺς Νόμους τῆς, εἰς τὰς δόξιας τοῦ Σ. Ἐφόρου καὶ εἰς τοὺς Ἀρχηγούς μας. Νὰ μὴ μεταχειρισθῶμεν κανὲν πρᾶγμα εἰς ἴδιον ὄφελος, ἀλλ' ὅλα μας τὰ ἐπιχειρήματα ν' ἀποβλέπωσιν εἰς τὴν ὠφέλειαν ὅλων τῶν Ὄμογενῶν μὲ τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ νὰ βραβευθῶμεν, καθ' ὅτι μετὰ ταῦτα ἤθελε κρίνει εὐλογον καὶ ἀνάλογον διὰ τοὺς κόπους μας ἡ Πατρίς ».

« Φίλοι μου Συμπολίται. Ἡ Πατρίς μας ἐστάθη ἀνεκαθεν ἐνδοξος, ἐλπίζουσα καὶ ἤδη τὴν δόξαν τῆς ἀπὸ ἡμᾶς μὲ τὴν ἀναπλήρωσιν τῶν παρελθουσῶν ἐλλείψεων τῆς. Φιλοτιμηθῆτε, ὅσον τὸ δυνατόν, νὰ ἐκπληρώσετε τὰ ἱερὰ χρέη σας. Ἡ Σεβαστὴ Ἀρχὴ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Ἐφορὸς μας ἔκριναν εὐλογον ὅτι αὐτὰ τὰ πράγματα νὰ τελειοποιηθῶσι διὰ τῆς ἀξιοῦσιν καὶ προστασίας σας· καὶ τοῦτο, διὰ νὰ μὴ ἐδρίσκητε πρόφασιν, ὅτι δὲν ἐρωτήθητε εἰς αὐτὸ τὸ κεφάλαιον τοῦ Διοργανισμοῦ. Ἢδὴ ἀφιερώνεται εἰς τὴν κρίσιν σας, διὰ νὰ ἔχετε τὸ Δικαίωμα εἰς τὸν κοινὸν Λαὸν περισσότερον παρὰ τώρα, ἀφ' οὗ τὸ διοργανίσθητε κατὰ τὴν θέλησιν σας. Τὸ Ἔθνος κατὰ τὸ παρὸν, μολοντί ἔχει τὸν τρόπον νὰ ὀργανίσῃ τὰ Πράγματα καὶ ἀλλεστρόπως, καὶ νὰ διατάξῃ τὰ πάντα εὐρόθμως, δὲν θέλει ὅμως νὰ σᾶς κάμῃ αὐτὸ τὸ ἄδικον. Φιλοτιμηθῆτε λοιπόν, Ἀδελφοί, διὰ τὸν Θεόν, προσπαθήσατε νὰ ἐνεργήσητε τὸ Πρᾶγμα ὡς Λακεδαιμόνιοι, ὡς Ἀρκάδες, Κορινθιοὶ, Μεσσηνιοὶ καὶ Ἀργεῖοι διὰ νὰ δεῖξωμεν, ὅτι ἡμεῖς, μολοντί ἔχομεν νὰ κάμωμεν μὲ ἓν Ἔθνος φίλαρ-

χον, φιλοτάραχον καὶ ὄπισσον κατὰ τὸ παρὸν διεφθαρμένον, πάλιν ἐδυνήθημεν νὰ τὸ ὀδηγήσωμεν εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον. Ἐγὼ εἶπα· ἔτρεξα, ὅσον ἐδυνήθην, πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἱερῶν χρεῶν μου πρὸς τὴν Πατρίδα. Μένει ὅμως τὸ Πράγμα τῶρα εἰς σὰς. Ἡ ἁρμονία τῶν πραγμάτων θέλει ἀποδείξει ἐνδόξους τοὺς Πελοποννησίους, ὅσον ἢ ἀταξία ἀδόξους, αἰωνίως δυστυχεῖς καὶ παρανάλωμα τῶν ἐχθρῶν (ὃ μὴ γένοιτο). Παύω πλέον, καὶ εὐχομαι νὰ ἀκολουθήσητε τὴν ὀδηγίαν τοῦ ὀρθοῦ λόγου».

Ὁ Δικαῖος ἠκολούθησε φρονίμως τὸ μέτρον τοῦ νὰ κολακεύσῃ εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν τὰς φιλοτιμίας τῶν τότε ἰσχυρῶν τῆς Πελοποννήσου· μολοντί τὰ ἐπιχειρήματά του δὲν συνεφώνουν μ' ἐκεῖνα τῆς Ἀρχῆς. «Ἐζητήθη, ὅθεν ἔδει, ἡ ἀνήκουσα βοήθεια, καὶ ἐχορηγήθη ἀφθόνως». Πανταχόθεν ἠκούετο ταχύτης περὶ τοῦ Πολέμου, ἀλλὰ δὲν ἐφαίνοντο πούποτε τὰ βεβαιούμενα ἄλλοτε βοηθήματα. Μάλιστα, ἀντὶ τοῦ νὰ ἐφοδιασθῶσιν οἱ Πελοποννήσιοι, προσεκλήθησαν (κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1820) παρὰ τῆς ἐν Κωνσταννουπόλει Ἐφορίας νὰ ἐμβάσωσι τὰς συνεισφοράς των. Ἀντέτεινον ὅμως, ζητήσαντες ἐξ ἐναντίας διὰ τοῦ ἀπεσταλμένου Ι. Π. νὰ βοηθηθῶσι καὶ χρηματικῶς διὰ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ Πολέμου.

Ἐνεκα τούτων καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Κοινοποιήσεως τοῦ Δικαίου ἀποφασίζουσιν οἱ Πελοποννήσιοι τὴν συνέλευσίν των, διὰ νὰ σκεφθῶσιν, ὅποια ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσωσιν ὀριστικά μέτρα : μ' ἄλλους λόγους, νὰ ἐπιχειρήσωσι σύμφωνοι τὸν Πόλεμον, εἰάν ἴδωσιν ἁρμοδίαν τὴν ἐποχὴν καὶ τὰ πράγματα. Θεωροῦσι πρῶτον ὡς ἁρμόδιον τόπον τὰ Καλάβρυτα, καὶ ἔπειτα συνέρχονται εἰς τὴν Βοστίτσαν (κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821) μεταχειρισθέντες πρόσχημα τὴν ἐξέτασιν διαφορᾶς

τινος περί ἀγρῶν τοῦ Μεγάλου Σηπλαιίου. Ἐκεῖ προσεκλήθη καὶ ὁ Δικαῖος, κινήσας (28 Δεκεμβρίου, 1820) ἀπὸ Πέτσας (α), ὅπου ἔμεινεν ὡς Ἀντιπρόσωπος τοῦ ὁ Ἀρβάλης, γράφων παντοῦ. Τὸ π ρ ᾱ γ μ α δ ἔ ν ἐ π ι δέ χ ε τ α ι ἄ ρ γ ο π ο ρ ί α ν.

Οἱ συνελθόντες εἰς τὴν πόλιν τῆς Βοστίτσης ἦσαν ἕκ μὲν τῶν Ἀρχιερέων ὁ Γερμανὸς Π. Πατρῶν, ὁ Χριστιανουπόλεως Γερμανὸς καὶ ὁ Κερνίκης Προκόπιος (β)· ἕκ δὲ τῶν Πολιτικῶν καὶ λοιπῶν ὁ Ἀσημάκης καὶ Ἀνδρέας Ζαῆμαι, ὁ Σ. Χαραλάμπου, Α. Φωτήλας, Ἀνδ. Λόνδος, Ι. Παππαδιαμαντόπουλος, Σ. Θεοχαρόπουλος, Χαράλαμπος Περούκας, Σπυρίδων Χαραλάμπου καὶ λοιποὶ (γ).

(α) Διήλθε διὰ τοῦ Ναυπλίου καὶ Ἄργους, ὅπου εὔρε τὸ Μυστήριον κοινὸν εἰς πολλούς.

(β) Ἐκίνησαν προσέτι ὁ Μονεμβασίας Χρῦσανθος καὶ ἄλλοι· ἄλλ' ἔφθασαν τὴν Συνέλευσιν περὶ τὰ τέλη τῆς.

(γ) Νομίζομεν σπουδαίαν μίαν Ἐπιστολὴν τῶν Νοταραίων γεγραμμένην κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν. Ἐξηγοῦνται καὶ δι' αὐτῆς αἱ περὶ τοῦ μέλλοντος Πολέμου ἰδέαι, ὅσαι ἐμψύχωνον, ἢ ἐκράτουν συνεσταλμένα τὰ πνεύματα. Διευθύνετο, ὡς φαίνεται ἕκ τοῦ περιεχομένου, εἰς τὴν Βοστίτσαν.

« Πανιερώτατε Συνέφορε Ἅγιε Παλαιῶν Πατρῶν,
καὶ Ἐκλαμπρότατε Κύριε . . . Πρόεδρε τῆς
Ἐφορίας, καὶ Θεοφιλέστατε Ἅγιε Καρρουπό-
λεως, καὶ Εὐγενέστατοι Ἄρχοντες Πρόκριτοι
Καλαβρύτων καὶ Βοστίτσης !»

«Κυριευμένος ἀπὸ ἐνθουσιασμόν ἐκδικήσεως κατὰ τῆς Σπάρτης ὁ αἰσθητῆς Ἀριστομένης, χωρὶς νὰ κρίνη πρότερον ἐπιστατικῶς τὰ κατὰ τὸν ἐνστασιασμόν καὶ τὰ μετὰ τὴν ἐνδεχομένην ἀποτυχίαν, ἀντὶ νὰ πολιση τὴν ἐρημαθεῖσαν Πατρίδα

Ὁ Π. Πατρῶν ἐπρότινε νὰ σκεφθῶσι·
 Α'. Ἄν ἦναι σύμφωνον ὄλον τὸ Ἔθνος εἰς τὴν μέλ-
 λουσαν Ἐπιχείρησιν, ἢ μόνη ἡ Πελοπόννησος
 ἀναδέχεται τὸ βᾶρος της.

του, πράξας, ὅσα καὶ αὐτὴ ἡ τῶν ἀγρίων θηρίων ἀποστρέφε-
 ται φύσις, ἐπροξένησε τὴν τελείαν καταστροφὴν της, ὥστε οἱ ἐ-
 ναπολειθθέντες Μεσσήνιοι ἐβιάσθησαν νὰ μετοικήσωσι καὶ νὰ
 ἀפקισθῶσιν ἐκπατριωθέντες· διότι δὲν ὑπῆρξαν προμηθεῖς.
 Τοῦτο αὐτὸ καὶ ἡμεῖς, οἱ κατὰ πνεῦμα μὲν υἱοὶ τῆς Ὑμετέρας
 Πανιερότητος, δοῦλοι δὲ καὶ φίλοι εἰλικρινεῖς τῆς Ἐκλαμπρό-
 τητός της καὶ Εὐγενεῖας σας, ὑφορῶμενοι δεῖν ἔγνωμεν, ἵνα ἀ-
 ναφέρωμεν δι' ὑμῶν πρὸς τὴν ἱεράν Ἐταιρίαν, ὅσα ἐστοχά-
 σθημεν συντείνοντα εἰς τὴν εὐκταίαν κατόρθωσιν τοῦ Ἐπιχει-
 ρήματος, ὃν πρότιστον τὸ νὰ βάλωμεν φαεινὰν κρηπίδ' ἐλευ-
 θερίας, κατὰ τὸν Πίνδαρον· καί, ἀφοῦ θεμελιώσωμεν ἐπὶ στε-
 ρεᾷς πέτρας, νὰ οικοδομήσωμεν ἐπ' αὐτῆς, μηδὲν φοβούμε-
 νοι μήτε τὰς ἐνδοθεν προσβολὰς τῶν Δυναστῶν, μήτε καὶ τὰς
 ἐξωθεν τῶν γειτνιαζόντων, αἰτινες ἦτοι μετὰ τὰς ἐνδον, ἢ καὶ
 μόναι, δύνανται νὰ ματαιώσωσι τὸ σκοπούμενον, καὶ νὰ προ-
 ζεγήσωσι τὴν τελείαν καταστροφὴν τῆς φίλης Πατρίδος καὶ γει-
 νικῶς ὀλοκλήρου τοῦ Ἔθνους».

«Πανερίωτατοι, καὶ Ἐκλαμπρότατε καὶ Πατριῶται ἄρι-
 στοὶ! Ὅτι μὲν τὸ μέγα τοῦτο Ἐγχείρημα δεῖται καὶ πόνου
 πολλοῦ, καὶ χρόνου μακροῦ, καὶ δαπάνης οὐ σμικρᾶς καὶ τύχης
 λαμπρᾶς, πᾶς τις καὶ τὸ μικρὸν ἐπιστήσας δύναται νὰ κατα-
 λάβῃ καθὼς καὶ ὅτι τῶν τριῶν πρώτων ὄντων ἐφ' ἡμῖν, τὸ
 τελευταῖον: ἡ λαμπρὰ δηλονότι τύχη, οὐκ ἔστι τῶν ἐφ' ἡμῖν,
 τὴν ὅποιαν ἀνάγκη πᾶσα νὰ ζητήσωμεν, καθὰ καὶ ἐζητήθη
 ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἀπὸ τὴν κραταίαν καὶ τροπαιοῦχον δεξιάν τοῦ
 εὐλογημένου Αὐτοκράτορος, ὅστις νικῶν ἐβράβευσε καὶ βρα-
 βεύει τὴν Εἰρήνην εἰς ἅπαντας, ὅσοι ἐχρειάσθησαν τὴν ἀκατα-
 μάχητον αὐτοῦ ὑπεράσπισιν. Ὅταν δὲ ἐκείνη ἐκτανθῇ ὑπὲρ ἡ-
 μῶν, χορηγοῦσα ἀφθόνοους τὰς βοηθείας της, τότε καὶ ἡμεῖς οὐκ
 ἐσμὲν ἄξιοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὄνοματος, εἰάν δὲν ἀπειδησωμεν
 καὶ πόνων, καὶ χρημάτων, καὶ ἐπιμονῆς, συναγωνιζόμενοι κατὰ
 τῶν Δυναστῶν, καὶ μηδὲν πτοούμενοι τὰς προσβολὰς μήτε
 αὐτῶν, μήτε τῶν γειτόνων, πρὸς ὅς καὶ Στόλον ἔχοντας ἰ-
 σχυρὸν, καὶ Στρατὸν Τακτικόν, καὶ πολεμικὰς παρασκευὰς
 ἡμεῖς μόνοι δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνθέξωμεν».

«Ὡς διορισθέντες λοιπὸν Ἐφοροὶ ὑπὸ τῆς Ἀρχῆς, καὶ ὡς
 ἐπιτακτόμενοι νὰ εἰδεάζωμεν αὐτὴν καὶ τοὺς ἐν τοῖς πράγμασι
 τὰ συμφέροντα εἰς κατόρθωσιν εὐχερῆ τοῦ προκειμένου, ἰδοὺ
 δηλοποιούμεν ὑμῖν καὶ δι' ὑμῶν τῇ ἱερᾷ Ἐταιρίᾳ, ὅτι χωρὶς,
 κινηθέντος Πολέμου, νὰ εἰσχωρήσωσι Ρ: Στρατεύματα εἰς τὴν
 καρδίαν τῆς Ἐπικρατείας, ἐν δὲ τῇ Μητροπόλει καὶ καθ' ὅλα

Β'. Ἄν ἦναι ἀρμόδιος ὁ καιρός, ἐνῶ ἡσυχάζει ὀλη ἡ Εὐρώπη.

Γ'. Πῶς ἄρα θέλουσι διατεθῆ αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις, καὶ μάλιστα αἱ γειτονικαί, εἰς τὴν κήρυξιν τοῦ Πολέμου.

Δ'. Ἄν τῶντι ἡ Ρωσσία (α) λαμβάνη μέρος

τὰ μέρη ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ὡς ἐκ συνθήκης, νὰ κινηθῆ ἡ μηχανή, οὐδὲν αἰσιον κατορθοῦται. Ἀλλά, καὶ τούτων τεθέντων, ἡμεῖς οἱ Πελοποννήσιοι ἔχομεν χρεῖαν δέκα χιλιάδων τοῦλάχιστον Ρ. Στρατοῦ μετὰ τῶν πολεμικῶν παρασκευῶν, ὅπως βοηθούμενοι τακτικῶς ἀντιπαραταχθῶμεν πρὸς τε τοὺς Δυνάστας καὶ πρὸς τοὺς γεινιάζοντας, οἵτινες διὰ φθόνον τῶν ἐνδεχομένων πιθανὰς τὸ νὰ ἀφελῆθῶσι καθ' ἡμῶν, μικρὰν ἢ παντελῆ ἰδέαν ἐχόντων ὄπλων καὶ πολεμικῆς».

«Προσέχετε λοιπὸν καλῶς, πρὸς αὐτοῦ τοῦ πατρικοῦ ἐδάφους! μὴ τὸ Πρᾶγμα κινηθῆ ἄφωρος, καὶ ἐν ἐνὶ, ἢ δυοῖν, ἢ καὶ τρισὶ τόποις, ὡς ἐπιβλαβές. Ὁμιλήσατε μετὰ τοῦ νεηλυδοῦ ἐνεργοῦ σεβαστοῦ Δικαίου, ὅτινι ἀπονέμομεν τὰς ἐγκαρδίου προσκυνήσεις· ἀναλογίσασθε, ὅσον τὸ χρέος ὑμῶν· γράψατε τάχιστα πρὸς τε τὸν ἐρχόμενον Ἐκλαμπρον (β) καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν Ἀρχὴν, διὰ νὰ ὑγοστατήσῃσι τὸ ἐπιχειρήμα, καὶ μετ' ἀκριβείας σταθμίσωσιν, «ὡσπερ στάθμη δόρου νήϊον ἐξιθύνει τέκτονος ἐν παλάμῃ» καὶ οὕτω νὰ κινηθῶσι τὴν μηχανὴν ἐνταυτῇ καθ' ὅλα τὰ μέρη, προστάτην ἔχοντες τὴν ἄμαχον δεξιάν, ὡς διείληπται, κατὰ τῶν ἐνδεχομένων· ὅπως μὴ γένηται τὸ Ἔθνος ἡμῶν θύμα τῶν βαρβάρων καὶ τοῦ φθόνου τῶν πλησιοχώρων, καὶ διακινδυνεύσωσιν οἱ ἐνεργοί, χωρὶς νὰ ἴδῃσι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐστεμμένας μετὰ τοῦ θριαμβευτικοῦ στεφάνου τῆς ἐλευθερωθείσης Πατρίδος».

«Πρὸς τοῦτοις παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς ὀδηγήσητε, εἰς ποῖον μέρος νὰ ἐξαποστελωμεν τὰς συνεισφορὰς τῶν Ἀδελφῶν, σημειοῦντες καὶ εἰ τι ἀκοῆς ἄξιον».

«Καὶ ταῦτα μὲν διὰ τοῦ παρόντος Γράμματος, ὡς μὴ ἔξὸν διὰ στόματος. Εἴητε δὲ διαλογιζόμενοι τὰ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος καὶ τῶν Ἐνεργῶν τῇ θεῷ συνάσει!»

«1821, Ἰανουαρίου 14.

Οἱ δοῦλοι καὶ εὐκρινεῖς ἀδελφοί

Πανουτζος Νοταρᾶς

καὶ οἱ λοιποὶ Ἀδελφοί».

(α) Παράδοξον! Τὴν Ρωσσίαν ἐθέθρουν οἱ Ἕλληνας ὡς μιαν Θεότητα, εἰς τὴν ὅποιαν ἀνέθετον τὰς ἐλπίδας τῶν.

(β) Ἐκλαμπρον ἐννοεῖ ἐνταῦθα τὸν Α. Ὑψηλάντην. Τὸ δὲ ἀνωτέρω ἀναφερόμενον δις Ρ, εἶναι τὸ ἀρχικὸν τῆς λέξεως Ρωσικά.

ἐνεργητικὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν Ἑλλήνων· καὶ ποίους δύνάται νὰ μεταχειρισθῆ τρόπους περὶ τούτου, ἐνῶ εἰρηνεῦει μὲ τὴν Πόρταν.

Ε'. Ἄν ὑπάρχωσιν αἱ ἀνήκουσαι περὶ τοῦ Πολέμου προετοιμασίαι· καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ οἰκονομηθῶσιν αἱ μεγάλαι δαπάναι.

Ὁ Δικαῖος ἐρωτηθεὶς περὶ τοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν μέσων τῆς Ἀρχῆς, δὲν ἔδωσεν ἄλλας ἰδέας παρά τὰς κοινάς· ἐβεβαίωσε δὲ μὲ ἔμφασιν λόγου ὀγλίγωρον τὴν κίνησιν τοῦ Πολέμου τῆς Ρωσσίας, τὰ μέλλοντα μεγάλα βοηθήματα τούτου τοῦ Ἔθνους καὶ τὸν παρά τὰ ἄλλα ὠφέλιμον ἀντιπερισπασμὸν τῶν μὲν Παραδουναβίων καὶ τῆς Ρούμελης διὰ τὸν πόλεμον τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τὸν μέλλοντα τῆς Ρωσσίας, τῆς δὲ Ἀνατολῆς διὰ τὰς ἀναφυομένας ἤδη ταραχὰς τῶν Περσῶν. Ἐβεβαίωσε πρὸς τούτοις, ὅτι εἰς μὲν τὴν Ὑδραν ἐστάλησαν 3,000 δουφέκια, 300 βαρέλια πυρίτιδος, 300 ξίφη καὶ 600.000 μετρητῶν· τὰ δὲ διωρισμένα διὰ τὴν Πελοπόννησον φθάνουσιν ἐντὸς ὀλίγου. Διὰ νὰ πληροφορηθῶσιν ἀκριβέστερον οἱ Πελοποννήσιοι, ἀπέστειλαν τὸν Σπυρίδωνα Χαραλάμπου εἰς τὴν Ὑδραν, γράφοντες, Ἄν ἔφθασαν τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν σύστασιν τοῦ Σχολείου μέσα. Ὁ Ἀπεσταλμένος ἐπεφορτίσθη μερικώτερον νὰ ἐρευνήσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὴν διάθεσιν τῶν Ὑδραίων καὶ τὴν ἐλπίζομένην, ἢ μὴ, διακήρυξιν τοῦ Ρωστικοῦ Πολέμου. Ὡδηγήθη δὲ νὰ παρουσιάσῃ τὰ γράμματα τότε, ὅταν εὖρη εὐδιαθέτους τούτους.

Τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου ἦσαν ἤδη ὑπὸ ἀστυνομικὴν παρατήρησιν. Μολοντοῦτο ὁ Σ. Χα-

ραλάμπου κατορθώνει την μετάβασίν του εἰς Ὑδραν, ὅπου συστημένος πρὸς τὸν Γ. Γκιώνην βεβαιούται τὸ ἀνύπαρκτον τῶν παραστάσεων τοῦ Δικαίου καί, τὸ χειρότερον, ἐναντίους διόλου εἰς τὸ περὶ Πολέμου πνεῦμα τοὺς Προύχοντας Ὑδραῖους. Κατέφυγεν ἐντεῦθεν καὶ μὲ κίνδυνον ζωῆς εἰς τὰς Σπέτσας, καὶ φθάσας εἰς τὴν Βοστίτσαν εὔρε τὴν Συνέλευσιν διαλελυμένην.

Ἡ Ἀποστολὴ τούτου εἶχεν ἀποτελέσει τὴν στέρησιν τῆς παρρησίας τοῦ Δικαίου. Ὑπεστηρίζετο αὐτὸς ἀπὸ μερικοῦς, ἐνῶ κατὰ τινα λόγον ἐλέγχετο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, βασανίζοντας ἀσύμφορον διόλου τὴν ρῆξιν τοῦ Πολέμου διὰ τὰς ἐλλείψεις καὶ ἄλλας γενικὰς αἰτίας. Δὲν εἶχον οὗτοι ἐπιχειρήματα μῆτε ὀλίγα, μῆτε ἀδύνατα. Τελευταῖον ἐδειχθησαν συγκατανεύοντες καὶ αὐτοί, ἂν πρότερον ἐκίνουν τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, σύροντα πρὸς τὸ μέρος των τὴν προσοχὴν τοῦ μεγάλου Στρατοῦ τῶν Ἰωαννίνων. Ὁ Γερμανὸς Π. Πατρῶν ἐπεχειρίσθη ν' ἀποδείξῃ καὶ ἐγγράφως (διὰ 10 ἄρθρων) τὸ ἐπιβλαβὲς τοῦ Πολέμου εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἐμελλε νὰ ἀρχίσῃ πρώτη ἡ Πελοπόννησος τὴν κίνησιν τῆς χωρὶς τῆς προηγουμένης, ἢ τῆς ἀμέσου συμμετοχῆς, τῶν ἄλλων Τόπων.

Ἄλλοι δὲν συνεφώνουν κατ' ἕκτασιν εἰς ταύτας τὰς παρατηρήσεις. Ἐθεώρουν (α) δὲ κατάλληλον

(α) Ἠθέλησαν νὰ εἰπωσὶ τινες τὴν τοιαύτην διαγωγὴν τούτων ὡς ἀποτέλεσμα, τῶν ὁποίων προέβλεπον δεινῶν περιστάσεων ὡς πρὸς τὰς ἀτομικὰς τῶν καταστάσεις. Ἄν ἐκλάβωμεν τοῦτο ὡς ἀληθές, πῶς ἔχομεν νὰ κρίνωμεν ἐκείνους, ὅσοι καὶ κλοῦσοι καὶ χαίροντες ἰσχύον πολιτικὴν ἐδειξαν τὸν ἴδιον εἰς

τὴν ἐποχὴν τοῦ Κινήματος καὶ ἀναγκαίαν μάλιστα τὴν ἐναρξίν του, καθ' ὃν καιρὸν ἀφ' ἐνὸς μέρους οἱ Τούρκοι εὐρίσκοντο ἐσωτερικῶς ἐκπεπληγμένοι, οὐδὲ ἐδύναντο νὰ γνωρίζωσι διὰ τὰς ἀμβολίας των, ὅποια ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῶσι σταθερὰ μέτρα· καθ' ὃν καιρὸν ἐκυριεύοντο οὗτοι ἀπὸ τὴν μεγαλύτεραν παραλυσίαν, μὴν ἔχοντες καμμίαν προπαρασκευὴν γενικὴν Πολέμου, μήτε ἐφωδιασμένα τὰ φρούριά των· καὶ ἀφ' ἑτέρου οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἀρκετὰ προδιατεθειμένοι καὶ ἐνθουσιασμένοι. Τὸ ἔργον ἦτο κινδυνῶδες καὶ αἰσθητῶς τρωτόν. Ἄλλ', ὅπου ἡ ἀνάγκη περιορίζει τὸν ἄνθρωπον, ἐκεῖ ἡ αἰσθητικὴ νομίζεται φρόνησις καὶ ἡρωϊσμός ἢ ριψοκίνδυνος πράξις. Οἱ μεγαλοῦργοι καὶ ἐνθουσιῶδεις ἄνθρωποι δὲν ἐκράτησάν ποτε λογαριασμὸν εἰς τοὺς κινδύνους τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων των. Ἐπειτα, ὅσαι ἐπιχειρήσεις ἄρχονται μὲ κίνδυνον, ἐκεῖναι τελειῶνουν ὡσεπιτοπλεῖστον μὲ ἔκβασιν καλὴν· τὰ δὲ Ἕθνη δὲν ἐβγαίνουσι ποτε ἀπὸ ἑνα κίνδυνον, εἰμὴ δι' ἄλλου κινδύνου. Οἱ Τούρκοι ἤδη ἠτοίμαζον τὰς φυλακὰς καὶ τοὺς δημίους των. Οἱ Πελοποννήσιοι, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐν γενεῖ, ἀπαξ ἐνοχοποιηθέντες εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Ἐξουσίας, ἔπρεπε νὰ προκρίνωσι τὰ βέβαια κακὰ τῶν Τούρκων παρά τὰ ἀβέβαια τοῦ Πολέμου ; Οἱ προβλεπτικοὶ ἄνθρωποι ὠφελήθησαν πάντοτε ἀπὸ τὰς περιστάσεις ἐκείνας, ὅσαι κατέχουσιν εἰς τὸν ἄπειρον κύκλον τῶν αἰώνων τὸν τόπον τῶν μοναδικῶν παρα-

---

τὸ πνεῦμα τοῦ Πολέμου ζῆλον ; Ἄν οἱ τοιοῦτοι δὲν ἐφαίνοντο θερμοῦργοι πρωταγωνισταί, ποῖος ἐδύνατο νὰ προλάβῃ τὸς δυστυχίας καὶ τὴν ὄχι ἀμφίβολον ἐπιστροφὴν τοῦ Ἕθνους;

δειγμάτων. Ἡ ὑπαρξίς καὶ ἡ πρόοδος τῆς Ἑταιρίας καὶ ὁ κατὰ συνέπειαν ἐρεθισμὸς τῶν πνευμάτων ἦτο μία ἐκ τῶν περιστάσεων, ὅσαι δὲν παρουσιάζονται καθημέραν.

Εἰς τὰς τοιαύτης φύσεως ἐνστάσεις ὁ Γερμανὸς ἀντιπέφερε καὶ 11^α Ἀρθρον, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐσχεδιάζετο ἡ ἀσφάλεια δλων καὶ ὁ ἀποκοιμισμὸς τῶν Τούρκων μέχρι τοῦ δέοντος χρόνου (α). Μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἐθεωρήθη ὄχι ἀρμόδιος ἤδη ὁ καιρὸς τοῦ Πολέμου, καὶ ἀπεφασίσθη τέλος πάντων.

Ὁ Γ. Δικαίος νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν πατρίδα του (β), χωρὶς νὰ ἐνεργῇ τὸ παραμικρόν.

Νὰ παύσῃ πᾶσα ἐνέργεια μέχρι τῆς καταβάσεως τοῦ Προσοκωμένου (γ), διὰ νὰ παύσωσιν οὕτως αἱ καταχρήσεις.

(α) Οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ Προσεστώτες (διελάμβανε τὸ, περὶ οὗ ὁ λόγος, Ἄρθρον), ἐὰν ζητηθῶσιν εἰς Τριπολιτσάν πρῶτον ν' ἀποκρίθωσι μὲ τὴν Ἐξουσίαν, διὰ νὰ ἀναβάλωσι καιρόν. Γενομένης ζητήσεως δευτέρας, οἱ μὲν Ἀρχιερεῖς νὰ προφασισθῶσιν, ὅτι δὲν συμμετέχουσιν εἰς τὰ πολιτικά· οἱ δὲ Προσεστώτες νὰ προτείνωσι τὴν παραίτησίν των, ὡς ἀδυνατοῦντες πλέον νὰ ἀντιπροσωπεύωσιν ἓνα Λαόν, βεβαρημένον ἀπὸ τόσας ἐκτάκτους ὑποχρεώσεις καὶ τὴν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους γενομένην τρίτην μεταλλαγὴν τῶν Βαλῦδων τῆς Πελοποννήσου. (Ζήτει Ἐποχ. Β', Κεφ. Β').

Ἐὰν πάλιν ἡ Ἐξουσία ἐπαναλάβῃ μὲ περισσοτέραν ἐπιμονὴν τὰς προσκλήσεις τῆς, τότε σύμφωνοι ὅλοι νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Ὑδραν. Τοιουτοτρόπως, συσκεφθέντες μετὰ τῶν ἐκεῖ Προκρίτων, ἢ νὰ πολιτευθῶσι τοὺς Τούρκους, ἕως οὗ σχίσωσι τὸ προσωπεῖον ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν Πελοπόννησον· ἢ, ἂν βιασθῶσι τελευταῖον ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενον ἀντίθετον πνεῦμα τῶν Ὑδραίων, νὰ ἀναβῶσιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ μεταμορφώνοντες τὰ πράγματα νὰ πιστοποιήσωσι παθητικὰς καὶ ψευδεῖς τὰς παραστάσεις τῶν Πελοποννησίων Τούρκων, καὶ οὕτω νὰ σβήσωσι διὰ τῆς αὐθορμήτου παρουσίας των κάθε ὀψίαν τῆς Πόρτας.

(β) Τὸ Λεοντάρι.

(γ) Δηλονότι τοῦ Α. Ὑψηλάντου.

Νὰ ληφθῶσι μέτρα, ὥστε φθάσας οὗτος νὰ μένη ἀσφαλῆς καὶ ἀγνώριστος μέχρι τινός ἢ εἰς τὴν Μάνην, ἢ εἰς τὰς Παλαιὰς Πάτρας, ὅπου ἔμελλε νὰ ἀποβιβασθῆ. Τότε νὰ κινηθῆ ἡ Πελοπόννησος τακτικώτερον, λαμβάνουσα τὰς ὁδηγίας του, ἀφοῦ ὀπλοφορήσωσι προκαταρκτικῶς τὰ ἄλλα Μέρη τῆς Ἑλλάδος (α).

Νὰ πεμφθῶσιν ἄνθρωποι εἰς τὴν Ρωσσίαν καὶ ἄλλα μέρη, διὰ νὰ πληροφορηθῶσι τὰς διαθέσεις καὶ αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων Δυνάμεων ὡς πρὸς τὴν περὶ πολέμου ὑπόθεσιν τῶν Ἑλλήνων.

Νὰ ἐνεργηθῆ Κατάλογος τῶν Ἑταίρων τῆς Χερσονήσου, καὶ ἕκαστος νὰ ὑποχρεωθῆ ὄχι μόνον εἰς τὴν καταβολὴν, δσης ὑπεσχέθη χρηματικῆς ποσότητος, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλην κατὰ ζῆλον φιλογενείας συνεισφοράν. Τὰ δὲ χρήματα νὰ ἀποταμιευθῶσιν εἰς τὸ Γενικὸν Ταμεῖον τῶν Πατρῶν (β).

(α) Ἦτον ἀδύνατον τοῦτο νὰ κατορθωθῆ, καθὸ ἐναντίον εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος. Παρὰ τὴν κεντρικὴν θέσιν καὶ τὸν ἐκ συγκρίσεως πληθυσμὸν τῆς ἡ Πελοπόννησος δὲν ἐπεβαρύνετο ἤδη, καθὼς ἄλλοτε, ἀπὸ δυνατὰ στρατεύματα ξενικὰ, ἐνῶ ἡ Στερεὰ κατεθλίβετο διὰ τὸν πόλεμον τῶν Ἰωαννίνων.

Ἄλλὰ τὰ πράγματα ἔπρεπε νὰ τρέξωσι τὸν φυσικὸν τῶν δρόμων καὶ θέλωμεν ἴδει ἄλλοτε, ὅτι καμμία ἄλλη Ἑλληνικὴ Ἐπαρχία δὲν ἐκινήθη, οὐδὲ ἦτον εἰς στάσιν τοῦ νὰ κινηθῆ, ἐὰν δὲν ἀπλίζετο πρώτη ἡ Πελοπόννησος.

(β) Ὁ σημειωθείς (ὑπὲρ τῆς κοινῆς δῆθεν Σχολῆς) κατάλογος εἰς τὴν Βοστίτσαν περιεῖχεν ὀνόματα ἀπὸ μόνας τὰς Ἐπαρχίας Π. Πατρῶν, Βοστίτσης, Ἀρκαδίας, Καλαμάτας καὶ Ἀγίου Πέτρου. Ἡ δὲ καταβλητέα ποσότης ἐλογίζετο εἰς 162,600 γρόσια.

Ἀνεφέραμεν καὶ τοῦτο, διὰ νὰ ἀποδείξωμεν, μὲ ὅποια μέσα ἐπασχον οἱ Ἕλληνες νὰ κινήσωσι τὸν Πόλεμόν των.

Ὁ Δικαῖος δὲν ὠμολόγησεν, ὅσα ἔλαβεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν χρήματα διὰ τὴν Πελοπόννησον.

Ἐάν εἰς τὸ διάστημα τοῦτο δὲν δυνηθῶσι νὰ οἰκονομήσωσι τὰς ὑπονοίας τῆς Ἐξουσίας, καὶ ζητηθοῦν ἐπιμόνωσ εἰς τὴν Τριπολιτῶν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Προεστώτες· τότε σύμφωνοι ὄλοι νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰς Κυκλάδας, καὶ ἐκεῖθεν βλέποντες τὴν διαγωγὴν τῆς Ρωσσίας καὶ τῶν ἄλλων Δυνάμεων, νὰ ὀδηγηθῶσιν μονιμώτερον εἰς τὴν μέλλουσαν πολιτείαν των.

Τοιοτοτρόπως διελύθη (τὴν 29 Ἰανουαρίου, 1821) ἡ Συνέλευσις. Οἱ τόποι παρεφυλάττοντο ἀπὸ τὴν Ἐξουσίαν, ὡς εἶπομεν (α), καὶ ἦτον ἀδύνατον νὰ γίνωσιν εἰς τοὺς λοιποὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Προκρίτους ἔγγραφοι Κοινοποιήσεις περὶ τῶν πρακτέων. Ἐντεῦθεν ὁ μὲν Χριστιανουπόλεως ἐπεφορτίσθη νὰ εἰδοποιήσῃ εἰς τὴν διάβασίν του τοὺς Προεστώτας τῆς Καρυταίνης, Φαναρίου, Μισθρός, Καλαμάτας καὶ Ἀρκαδίας. Ὁ Μονεμβασίας τὸν Μαυρομιχάλην καὶ οἱ λοιποὶ τοὺς ἄλλους. Ἀλλ' ὁ πρῶτος ἐξέλαβεν ἀδιάφορον τὸ πρᾶγμα, ἢ διὰ δειλίαν διευθύνθη εἰς τὴν Ἐπαρχίαν του· ὁ δὲ Π. Πατρῶν ἐνήργησε μίαν Ἀποστολὴν (περὶ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου) εἰς τὴν Ρωσσίαν καὶ τὸν Ἰγνάτιον, ὅστις, εἰδοποιούμενος περὶ ὄλων τῶν διατρεχόντων, ἐζητεῖτο νὰ γνωμοδοτήσῃ περὶ τῆς ἐνάρξεως, ἢ τῆς ἀναβολῆς τοῦ ὀργανιζομένου Κινήματος. Ὁ Πόλεμος μεολοντοῦτο προέλαβε τὴν ἔγκαιρον ἐπιστροφὴν τοῦ ἀπεσταλμένου Τομαρά, ὅστις ἔφερεν Ἀπάντησίν τινα σκοτεινὴν καὶ ἀμφίβολον.

(α) Ἴδε Σελ. 358.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.'

Κατάστασις τῶν Πατρῶν καὶ συνέπειαι — Ὁ Μεχμέτ Σα-
 λήχ διατάσσεται νὰ ἐνεργήσῃ τὴν σφαγὴν τῶν Προκρίτων
 καὶ Ἀρχιερέων. Προσκαλεῖ τοὺτους εἰς Τριπολιτῶν—Προ-
 δοσία τῆς εἰς Δημητσάνην ἐνεργουμένης κατασκευῆς τῆς
 πυριτοκόνεως — Ἐξαγρίωσις τῶν Τούρκων — Μεθοδεύ-
 ματα τοῦ Π. Πατρῶν — Εἰσοδος τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν
 Προσεστώτων εἰς Τριπολιτῶν. Τοῦ Ἀναστασίου Μαυρομι-
 χάλου — Διαγωγή τῆς Ἐξουσίας — Ἀνακάλυψις πλήρης τοῦ
 Μυστηρίου — Προσκλήσεις Ἐπαναληπτικαὶ πρὸς τοὺς μὴ
 εἰσελθόντας — Στρατηγήματα τούτων — Ἀποστολαὶ διά-
 φοροι — Ἐναρξίς τοῦ Πολέμου.

Τῆς Βοστίτισης ἢ Συνέλευσις ηὔξησεν, ὡς ἦτον
 ἐπόμενον, τὰς ὑποψίας τῆς Ἐξουσίας. Αἱ Πάτραι
 περὶ πλέον ταρασσονται ἀπὸ τὰ ἀνόητα κινήματά
 τινων, καὶ μάλιστα τοῦ Δικαίου, φυγόντος ἀπὸ τὴν
 Μονὴν τῶν Ταξιαρχῶν εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν. Τὸ
 Μυστήριον διαδίδεται καὶ εἰς τοὺς παραμικροτέρους
 ἀνθρώπους· καὶ ἤδη οὗτοι τρέχουσιν ἀχαλίνωτοι,
 ἐρωτώμενοι μεταξύ των εἰς τὰ καφεπωλεῖα καὶ ἐμ-
 προσθεν τῶν Τούρκων, « Πόσα ἔχεις ; » Οἱ δὲ Αὐ-
 λητῆρες, ψάλλοντες συχνὰ τὰ Ἡρωϊκὰ Ἄσματα
 καὶ μάλιστα τὸ κοινότερον

« Δεῦτε Παῖδες τῶν Ἑλλήνων »

ἐτριπλασίαζον τὴν λέξιν Τουρκῶν, κάμνοντες
 οὕτω καταφανεστέραν τὴν μυστηριώδη ὑπόθεσιν τοῦ
 Ἔθνους. Τοιοῦτοι κίνδυνοι ἐβίασαν τοὺς Πατράϊους
 νὰ ἀπειλήσωσιν εἰς τὸν Δικαίον καὶ θάνατον. Τε-
 λευταῖον τὸν ἀπεμάκρυναν· ὁ δὲ Μαυρομιχάλης
 ὠδηγήθη νὰ τὸν προσέχη περιωρισμένον.

Ἐνας Καδδῆς τῶν Πατρῶν ὀνομαζόμενος Μεχ-
 μέτ Σαῆρ Ἐφένδης, βλέπων Ἑλληνάς τινες ἀθα-
 διάζοντας τολμηρῶς ἔμπροσθεν τοῦ Μερκεμέ του,
 δὲν θεωρεῖ ἀπλοῦν τὸ πρᾶγμα, καὶ διακοινώνει
 τὰς ὑποψίας του πρὸς τοὺς λοιποὺς Τούρκους, οἱ
 ὅποιοι τὰς ἀψήφησαν (α). Ὁ ἴδιος ἀκολούθως,
 πληροφορούμενος, ὅτι οἱ Καλαβρυτινοὶ καὶ Βο-
 σστιτιάνοι Προεστῶτες φέρουσι πλησίον των πε-
 ρισσοτέραν παρὰ τὴν συνήθη ἔνοπλον Φρουράν,
 ἀνεφέρθη κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν Σουλτάνον, ὅστις
 ἀπεφάσισε, καθὼς μᾶς βεβαιώνουσι, γράψας·
 Αἰ γ ε ν ε α ἰ α ὕ τ ᾿ ὶ ὦ ν ἔ ξ ο λ ο θ ρ ε υ θ ἦ τ ω σ α ν ἰ ἰ

Ἐνταυτῷ Ὑπάλληλοι τινες ξένων Ἀρχῶν, καὶ
 μάλιστα ὁ Διερμηνεὺς Θωμᾶς Βαρθόλδος, δὲν ἡ-
 σχύνθησαν νὰ βάλωσιν εἰς κίνδυνον τὴν τιμὴν
 τῶν Κυρίων των, φέροντες ἡμέραν καὶ νύκτα τὸ
 πρόσωπον τοῦ κατασκόπου ὑπὲρ τῶν Τούρκων.

Κατὰ συνέπειαν, ὄσων προανσφέραμεν (β), ὁ
 Χαλῆτ Ἐφένδης, ψυχὴ τοῦ Σουλτάνου, ἤρχισεν ἐ-
 πιμελούμενος τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ σχεδίου πε-

(α) Ἦσαν ἤδη παράξενα τῶντι τὰ φαινόμενα τῶν Πα-
 τρῶν. Καὶ Ἑλληνες καὶ Τούρκοι παρεσκευάζοντο πλαγίως,
 ἔμπνευσμένοι, οἱ πρῶτοι ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς ἐπιζυγμένης ἐλευ-
 θερίας των, καὶ οἱ δεῦτεροι ἀπὸ φόβον. Οἱ Τούρκοι μολοντοῦ-
 το, ὑποπτεύοντες τὰ πάντα ὡς ραδιουργίαν ἄλλοτε τοῦ Ἀλῆ
 Πασσᾶ, καὶ ἄλλοτε τῶν Φράγκων, ἐσυμβόλευον τοὺς Ἑλλη-
 νας τὸ ν' ἀπέχωσιν ἀπὸ ὀλεθρίους ἀτοπίας, ἐνεχόμενοι εἰς τὴν
 ὑπόθεσιν τῶν Ἰωαννίνων, καὶ τοὺς ὑπέσχοντο πᾶσαν ἀσφά-
 λειαν, ἐὰν ὑπερισχύσωσι κατὰ τῶν Φράγκων. Τοιαύτη σύγ-
 χυσις ἰδεῶν δὲν ἦτον ὀλίγον ἀφέλιμος εἰς τὸ μέρος τῶν Ἑλ-
 λήνων.

(β) Ἴδε Σελ. 324.

ρι τῶν Προεστώτων, τῶν Ἀρχιερέων καὶ ἄλλων (α). Ὁ (ἐπιφορτισμένος τὴν Διοίκησιν τῆς Πελοποννήσου) Κατμακάμης Μεχμέτ Σαλήχ διετάγη κατὰ τὸν μῆνα Ἰανουάριον τοῦ 1821 νὰ βάλῃ εἰς ἐκτέλεσιν τὴν τρομερὰν ταύτην σφαγὴν. Ὁ σκοπὸς οὗτος δὲν ἐγνωρίζετο, εἰμὴ μόνον εἰς τὸν Σουλτάνον, τὸν Μέγαν Βεζύρην, τὸν Χαλέτ Ἐφένδην, ὅστις τὸν ἐπενόησε, τὸν Χουρσήτ Πασσᾶν, Μεχμέτ Πασσᾶν, Ἰσοῦφ Πασσᾶν καὶ Μεχμέτ Σαλήχ. Ὁ τελευταῖος ἐζήτησε κατ' ἀρχὰς τὰ μέσα. Γνωρίζων ἐν τούτοις, ὅτι οἱ προὔχοντες Τούρκοι αὐτοῦ τοῦ τόπου ἦσαν ἕνεκα ἰδιαιτέρων σκοπῶν συνδεδεμένοι διὰ ψευδοῦς φιλίας μὲ τοὺς προὔχοντας Ἑλληνας, ἐπροφυλάχθη νὰ φανερώσῃ εἰς τούτους παρόμοιον μυστικὸν μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν εὐρέθησαν ὄλοι ἠνωμένοι εἰς τὴν Τριπολιτῶν, πρωτεύουσαν τῆς Πελοποννήσου.

Ἦδη ἐμψυχωμένος οὗτος ἀπὸ τὴν εἰσοδὸν τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ (β), ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς ἐν τοῖς πράγμασι Τούρκους περὶ διαφόρων συμφερόντων τοῦ τόπου· καὶ ταῦτα ἔλαβεν ὡς ἀφορμὴν μιᾶς ἀνάγκης, ἀπαιτούσης τὴν συγκάλεισιν τῶν Προκρίτων καὶ Ἀρχιερέων τῶν διαφόρων Ἐπαρχιδῶν. Κατὰ συνήθειαν παλαιὰν οἱ Προεστώτες συνήρχοντο δις κατ' ἔτος (τὸν Μάρτιον καὶ Σεπτέμβριον) εἰς τὴν πόλιν ταύτην, πραγματευόμενοι

(α) Ἐντεθὲν ἔχει τὰς ἀρχὰς τοῦ κυρίως τοῦ μέτρον τῶν εἰς Ἰωάννινα Πασσάδων, οἱ ὅποιοι ἠθέλησαν νὰ εἰσάξωσιν εἰς τὸ σφαγιεῖον τῶν καὶ τοὺς Σουλιώτας, ἀφοῦ ἐθυσίασαν εἰς τὸ μισὸς τῶν τόσους ἄλλους. (Θέλομεν ὁμιλήσει κατὰ κλάτος εἰς τὰ περὶ τοῦ Σουλίου καὶ περὶ ταύτης τῆς περιστάσεως).

(β) Ἴδε Σελ. 328.

περί τῆς καταστρώσεως καὶ τῆς ἐπιβολῆς τῶν φόρων τοῦ τόπου, καὶ περὶ ἄλλων ἀκόμη γενικῶν ὑποθέσεων (α). Ὁ Μεχμέτ Σαλήχ συγκαλεῖ κατ' ἔκτακτον ἀνάγκην καὶ αὐτοὺς καὶ ὄλους συγχρόνως τοὺς Ἀρχιερεῖς (Καραμπάσιδας). Ἦτον ἐπόμενον τὸ νὰ δώσῃ τὰς μεγαλυτέρας ὑπονοίας τοιαύτης φύσεως πρόσκλησις, ἐκδιδόμενη μάλιστα εἰς περιστασιὶν παρομοίαν.

Ὁ Μεχμέτ Σαλήχ δὲν εἰσακούεται. Κατὰ συνέπειαν μὴν ἀγνοῶν οὗτος πλέον τὴν εἰς τὴν Μάνην ἔξοδον τοῦ Θ. Κολοκοτρώνου (β), Νάσσου Φωτομάρα καὶ ἄλλων, ἐπαναλαμβάνει σφοδροτέρας τὰς προσκλήσεις του. Συγχρόνως ὑποπτεύων τὰ ἐνδεχόμενα κινήματα τῶν ὑποτιθεμένων Κλεπτῶν καὶ Ζορμπάδων (Ἀνταρτῶν), ἐπικαλεῖται σπουδαιῶς νέαν στρατιωτικὴν Δύναμιν παρὰ τοῦ Χουρσήτ Πασσᾶ.

(α) Ἴδε Σελ. 48.

(β) Πεπιπλέον ἐδειλίων εἰς τὴν παρουσίαν τούτου, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἦτο συστημένον καὶ ἀπ' ἄλλας περιστάσεις (Ἴδε Σελ. 111) καὶ ἀπὸ τὸν πόλεμον τῆς Ἀγίας Μαύρας, ὅπου ἔλαβε καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ Ταγματάρχου παρὰ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως.

Ἐπὶ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον, (ὅπου ἐπλεόναζεν ἡ Ἐταιρία, καθὼς καὶ εἰς τὴν νῆσον τῆς Κεφαλληνίας), ἐξετάσθη ἡ Ἀλληλογραφία του ἀπὸ τὴν Διοίκησιν ἄλλ' ἠδυνήθη οὗτος νὰ κρύψῃ τὰ οὐσιωδέστερα γράμματα καὶ ἄλλων καὶ τοῦ Ὑψηλάντου, ὅστις τὸν ἔδιδεν ὁδηγίας περὶ τῆς ἀμέσου ἐξόδου του εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ὁ Κολοκοτρώνης κατάρθρωσε τὴν μετάβασίν του ἐπὶ λόγῳ ἐμπορικῶν ὑποθέσεων, ἔχων πλησίον του 6 μόνους· οἱ Τοῦρκοι ὁμῶς τὸν ὑπέθετον μὲ πολλοὺς· διὰ τοῦτο ἐζήτουν ἀλλεπαλλήλως ἀπὸ τὸν Μαυρομιχάλην τὴν παράδοσίν του. Ὁ Μαυρομιχάλης, μολοντί ἀμφιρρεπῆς ἤδη εἰς τὸ περὶ Πολέμου πνεῦμα, ἠκολούθει ἀπατῶν πάντοτε τὴν Ἐξουσίαν, ἂν καὶ θέλων ἐξ ἐναντίας δὲν εἶχε τὴν ἀπαιτουμένην δύναμιν, διὰ νὰ τὸν λάβῃ ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ Μουρτσίνου, ὅπου ἐξενίζετο.

Ἀπὸ τὴν Μάνην ὁ Κολοκοτρώνης συνηγορικῆθη μὲ τοὺς Πελοποννησίους καὶ ἐνήργει πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Κινήματος, Ἡ παρουσία του ἔδιδε μέγαν ἐνθουσιασμόν καὶ ἐλπίδας.

Ἐν τούτοις ἡ σύμπτωσις τῆς ἐκ μέρους τῶν Σπηλιοποούλων (α) ἀνακαινίσεως τῶν νερομύλων τῆς Δημητσάνης, ἐκρημνισμένων πρὸ 30 σχεδὸν χρόνων, καὶ ἡ γενομένη ἐκ μέρους ἐνὸς προδοσίας τῆς κρυφίας κατασκευῆς τῆς πυριτοκόνεως ἀποταμιευομένης εἰς τὰ Μοναστήρια καὶ τὰ ὑπόγεια μέρη, ἐπισφραγίζουσι τὰς περὶ ὧλων ὑποψίας τῶν Τούρκων. Κατ' εὐτυχίαν ἡ ἀποσταλεῖσα Ἐκτελεστικὴ Δύναμις ἐπέστρεψεν ἄπρακτος, σφραγίσασα μόνον τὰς οἰκίας καὶ τὰ κενὰ ἀπὸ ὕλην ἐργοστάσια. Ἦδη οἱ Πελοποννήσιοι συντρέχουν ἐναγώνιοι, καὶ δυνάμει χρημάτων πρᾶννουσι τὸν Καϊμακάμην (β), ἐκδῶσαντα τὴν ἀκόλουθον Διαταγὴν.

«Μεχμέτ Σαλήχ Ἐλέφ Θεοῦ Καπιτζήπασσης τῆς Κραταιᾶς Βασιλείας καὶ Καϊμακάμης τοῦ Βαλῦ Μωρέως».

«Σοφολογιώτατε Καδδὴ Ἐφένδη τοῦ Καζᾶ Καρίταινας, μεγαλυνθεῖη ἡ Σοφία σου. Τιμιώτατε Βοεβόνδ' Ἀγᾶ τοῦ αὐτοῦ Καζᾶ καὶ Βουτζούχιδες, ἀδξηνηθεῖη ἡ Τιμὴ σας. Ἐκ τοῦ πρὸς

(α) Οἱ Σπηλιωτόπουλοι βοηθηθέντες ἀπὸ τὰς συνεισφορὰς τῶν Ἐταίρων, κατόρθωσαν νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὴν Δημητσάνην μίαν σημαντικὴν ποσότητα νίτρου.

(β) Παρὰ τὴν ἄλλην ἀθλιωτάτην κατάστασιν τῆς ἡ Πελοπόννησος ἔλαβε κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους τὴν κακὴν τύχην τοῦ νὰ δεχθῆ Διοικητὴν τῆς, ὡς εἰπομεν (Σελ. 325), τὸν Μεχμέτ Χουρσὴτ Πασσᾶν, ἄνθρωπον ἡμιθεοποιούμενον, ὡς ἄλλον Σουλτάνον. Ἐπὶ τῆς ἀπουσίας τούτου ἐφθασεν ὁ, περὶ οὗ ὁ λόγος, Καϊμακάμης εἰς τόσῃν χρηματομανίαν, ὥστε ἐλάμβανεν ἀναφανδὸν ἀπὸ τοὺς ἐναγομένους δι' ὅποιανδήποτε ὑπόθεσιν τριπλὴν χρηματικὴν ζημίαν, τὴν μὲν διὰ τὸ Ταμεῖον τοῦ Χουρσὴτ Πασσᾶ, τὴν δὲ διὰ τὸν Μπουμπαστὴρην, καὶ τὴν ἄλλην διὰ τὸν ἑαυτὸν του.

Μολοντοῦτο τὸ πάθος τῆς χρηματολατρίας του ἐφέλησε κατὰ τὴν περίστασιν αὐτήν.

Α. ΔΙΑΚΟΣ.

αθανασ
βραχος

ἐμὲ σταλέντος Ἰλαμίου τῆς αὐτόθι Ἱερᾶς Κρίσεως μᾶς ἔγινε γνωστόν, ὅτι οἱ Ρεαγιάδες τοῦ εἰς τὸν αὐτὸν Καζᾶ περιεχομένου χωρίου Δημητζάνης ἐναντίον τοῦ Ὑψηλοῦ Ριζᾶ ἀνεκαίνισαν τέσσαρας Βαρουτομύλους ἀπὸ τοὺς πρὸ καιροῦ κρημνισθέντας, καὶ ἔτι ἓνα ἄλλον μύλον τοῦ τζιβερτζιλέ, καὶ εὐρίσκονται εἰς τὸ χέρι τῶν Ρεαγιάδων πέντε μύλοι· πλὴν μέσα εἰς τοὺς μύλους ἐκτὸς τῶν ἐργαλείων δὲν εὐρέθη βαροῦτη, καὶ ὄλοι οἱ Κερχανάδες μὲ τὸ μεραφέτι σας ἐβουλλώθησαν, καὶ οἱ δουλεύοντες τὴν βαροῦτην ἔφυγον, καὶ τὰ σπήτια τῶν φυγόντων κατὰ τὸ νόημα τοῦ ἰδίου Ἰλαμίου ἐβουλλώθησαν. Οἱ παρόμοιοι χωρικοὶ Ρεαγιάδες τὸ νὰ ἀνακαινίσουν Βαρουτομύλους, καὶ τὸ νὰ δουλεύουν ἄρκετὸν βαροῦτη, τὸ πῶς εἶναι ἐμποδιζόμενον καὶ ἐναντίον τῆς Ὑψηλῆς Θελήσεως, εἶναι γνωστόν τοῖς πᾶσι. Ὅθεν προστάζομεν ἐσᾶς τοὺς ρηθέντας, νὰ κρημνίσετε τοὺς ἀνακαινισθέντας παρὰ τῶν εἰρημένων χωρικῶν Ρεαγιάδων πέντε μύλους, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ τολμήσουν νὰ ἀνακαινίσουν μύλους πρὸς δούλευσιν βαρουτίου, γινομένης ἀπὸ ὄλους μεγάλης τῆς προσοχῆς κατὰ τοῦτο, καὶ νὰ ξεβουλλαῖωσιν, ὅσα σπήτια ἐβουλλώθησαν. Πρὸς ἐνεργεῖαν τούτων ἐξεδόθη τὸ παρὸν ἀπὸ τὸ μέρος μας, καὶ ἐστάλη, τοῦ ὁποίου φθάνοντος Ἰσαλλαχ, προστάζομεν, ὅτι κατὰ τὸ Μπουγιουρδὶ νὰ ἐνεργήσετε καὶ νὰ ἀκολουθήσετε, φυλαττόμενοι ἀπὸ τὸ ἐναντίον ἐξάπαντος».

«Ἐξεδόθη τὸ Παρὸν ἀπὸ τὸ τοῦ Μωρέως Διβάνι, 1821, Φεβρουαρίου 7, Τριπολιτζά».

Ὁ ὄχλος τῶν Τούρκων τῆς Καθέδρας ἐξαγριοῦται πλέον καὶ ἐπαπειλεῖ ἀνεξαίρετον σφαγὴν. Ἡ Ἐξουσία καὶ οἱ Ἀγάδες μόλις τὸν χαλινώνουν. Ὁ Π. Πατρῶν, βεβαιούμενος τὴν εἰσοδὸν τοῦ Χριστιανουπόλεως (α), καὶ βλέπων τὴν ἐξαγρίωσιν τῶν Τούρκων, ἀνεχώρησεν ἐκ τῶν Πατρῶν (27 Φεβρουα-

(α) Πρῶτος οὗτος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τριπολιτσάν, καὶ τοῦτο τὸ κίνημά του ἠπάτησε τοὺς ἄλλους, γνωρίζοντας, ὅτι ἤξευρεν αὐτὸς τὰς γενομένας Ἀποφάσεις τῆς Βοστίτης.

ρίου, 1821) ὑποκρινόμενος τὴν εἰς Τριπολιτσάν διεύθυνσίν του, καὶ ἀνέβη εἰς τὰ Καλάβρυτα, ὅπου διευθύνθη καὶ ὁ Α. Λόνδος. Ἐκεῖ ἐπροσποιήθη τὸν ποδαλγόν. Γίνονται μεταξὺ τούτου, τῶν Καλαβρυτινῶν, Βοσστισιάνων καὶ ἄλλων σκέψεις πολλαὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποφυγῆς τῶν κινδύνων, ὅσον τοῦ ἑαυτοῦ των, τόσον καὶ τῆς Πελοποννήσου. Ἀποφασίζουσι τὸ νὰ μὴν ὑπάγῃ κανεὶς εἰς τὴν Τριπολιτσάν. Γράφουσι δὲ πρὸς τὴν Ἀρχήν, ὅτι «πάθη πολιτικά τινων Τούρκων, ὠφελούμενα ἀπὸ τὴν περίστασιν, ἔπεισαν τὴν Ἐξουσίαν εἰς τὸ μέτρον τοῦ νὰ θανατώσῃ τούτους...».

Ἄλλοι ὁμως ἐκ τῆς ἰδίας τάξεως τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν Προκρίτων, ἢ βλέποντες ἀδύνατον τὴν περαιτέρω διαπολίτευσιν τοῦ πράγματος καὶ τὴν πραγματοποίησιν τῶν γενομένων ἀποφάσεων τῆς Βοστίτισης, ἢ κυριευόμενοι ἀπὸ τὴν ἀκολουθοῦσαν εἰς παρομοίας περιστάσεις ἔντρομον ἀπελπισίαν, ἢ ἐλπίζοντες τέλος πάντων νὰ κατευνάσωσι διὰ τῆς παρουσίας των τὸν παλμὸν τῶν Τούρκων, εἰσέρχονται περὶ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου εἰς τὴν Τριπολιτσάν μετὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ νὰ ἐξέλθωσι μετ' ὀλίγων ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῶν διασῆμων ἡμερῶν τοῦ προσεγγίζοντος Πάσχα. Ἦσαν οὗτοι Ἀρχιερεῖς ἑννέα, ὁ Μονεμβασίας Χρῦσανθος, ὁ Κορίνθου Κύριλλος, ὁ Τριπόλεως Δανιήλ, ὁ Λακεδαιμονίας Γρηγόριος, ὁ Ναυπλίου Γρηγόριος, ὁ Ἀνδρούσης Ἰωσήφ, ὁ Δημητσάνης Φιλόθεος καὶ ὁ Ὠλένης Φιλάρετος, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ προεισελθόντος Χριστιανουπόλεως Γερμανοῦ. Προεστῶτες δώδεκα, ὁ Ἀλέξιος Ἱερεὺς Οἰκονόμου (ἀπὸ Φανάρι), Θεόδωρος Δελιγιάννης (ἀπὸ Καρύταιναν), Σωτήριος Νο-

ταῖς (ἀπὸ Κόρινθον), Μελέτης Α. Κοπανίτσας (ἀπὸ Μισθρᾶν), Ἰωάννης Περρούκας (ἀπὸ Ἄργος), Ἰωάννης Καραμάνος (ἀπὸ Ἅγιον Πέτρον), Ἄνδρέας Καλαμογδάρτης (ἀπὸ Π. Πάτρας), Ἰωάννης Βιλαέτης (ἀπὸ Πύργον), Ἰωάννης Τομαῖος καὶ Ἀντώνιος Καραπατάς (ἀπὸ Ἀρκαδίαν), Χατση Ἰαννούλης Κυριακὸς (ἀπὸ Καλαμάταν) καὶ Νικόλαος Γεωργακόπουλος (ἀπὸ Μοθώνην).

Ἡ Ἐξουσία, πάσχουσα νὰ ἀσφαλισθῆ κατὰ τὰς ἐλπίδας τῆς καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Μάνης, προσκαλεῖ τὸν Μαυρομιχάλην εἰς τὴν Τριπολιτσάν, διὰ νὰ βεβαιώσῃ οὗτος προσωπικῶς τὴν κατάστασιν τῆς ἡγεμονίας του, μολονότι δὲν ἐξήρτητο οὗτος ἀπὸ τὴν Διοίκησιν τῆς Πελοποννήσου. Μ' ὄλην τὴν εὐφημον ἀποποίησιν τῆς προσωπικῆς του παρουσίας ἐπὶ λόγῳ τῆς βεβλαμμένης ὑγείας του, ὁ Μαυρομιχάλης, βλέπων παρὰ τὴν ἐπιμονὴν τῆς Ἐξουσίας κλονιζομένην συγχρόνως καὶ τὴν θέσιν του ἐκ μέρους τῶν ἐπιτοπίων ἐχθρῶν του, ὑπεχρέωθη νὰ ἀποστείλῃ τὸν υἱὸν του Ἀναστάσιον, (12 Φεβρουαρίου 1821).

Ἡ ὁρμὴ τῶν Τούρκων ἠλαττώθη πολὺ ἀπὸ τὴν εἴσοδον καὶ τούτου. Ἡ Ἐξουσία ἀκολουθῶς, ὀργανιζομένη εἰς τὰς προσποιήσεις τῶν ἔξω, περιορίζει τοὺς εἰσελθόντας, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἔμειναν μετῆμελημένοι· ἀλλὰ δὲν ἀποτολμᾷ καὶ νὰ τοὺς φονεύσῃ, μολονότι ὁ Μεχμέτ Σαλήχ ἐκοινοποίησεν ἤδη τὴν μυστικὴν Διαταγὴν εἰς τέσσαρας προύχοντας Τούρκους: τὸν Κιαμὴλ Πεήν, Μουσταφᾶ Πεήν, Σεχνετσήπ Ἐφένδην καὶ Νακὴπ Ἐφένδην. Οἱ, περὶ ὧν ὁ λόγος, Πελοποννήσιοι δὲν κατεδέχθησαν μῆτε τότε, μῆτε ἔπειτα νὰ ὁμολογήσωσι τὸ παραμικρὸν περὶ τοῦ

Μυστηρίου μ' ὄλας τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰς ὑποσχέσεις τῶν Τούρκων. Μόνην ἐφοβοῦντο τὴν ἐνδεχομένην σύλληψιν Ἑταιρικῶν γραμμάτων (α).

Συμπίπτει τέλος πάντων προδιδομένη ἐντελὸς ἡ Ἑταιρία πρὸς τὸν Σεχνετσηπ Ἐφένδην καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὸν Καϊμακάμην (β)· συμπίπτει ἡ ἀπό

(α) Καὶ μολοντοῦτο ἐστάθησαν ἱκανοὶ νὰ ὑπερπηδήσωσι κολλάκις καὶ τὸν κίνδυνον παρομοίων περιστάσεων.

Ἐπὶ τῆς μικρᾶς συμπλοκῆς τοῦ Περτσοβᾶ, χωρίου κειμένου ἀπέναντι τοῦ Παρθενίου Ὄρους κατὰ μεσημβρίαν, εἶρον οἱ Τούρκοι τῆς Τριπολιτσᾶς τὸ Δίπλωμα τῆς Πεντακοσιεταρχίας ἐνὸς πεσόντος Ἑταίρου, ὑπογεγραμμένον ἀπὸ τοὺς Ἐπισκόπους Βρυσηθῆνης Θεοδώρητον καὶ Ἐλους Ἀνθιμον. Ἐπὶ συνελέσεως γενικῆς ὄλων τῶν Ἀγάδων ἠρωτήθησαν οἱ φυλακισμένοι νὰ ἐξηγήσωσι τὰ περιεχόμενα « Ἀρχὴ... Φιλικὴ Ἑταιρία... Ἐταίρια... Ἐνῶ ὅλοι ἐδίσταζον εἰς τὴν τροπολόγησιν τῶν, ἕνας σοφίζεται ἐξ ἐτοίμου ἀποκρινόμενος. « Φιλικὴ Ἑταιρία φαίνεται ἡ Μασσωνία· καὶ Ἀρχὴ κάποια τῆς Ἑυρώπης μεγάλη Δύναμις, ἡ ὁποία τοὺς βοηθεῖ ». Τοιοῦτρόπως οἱ Τούρκοι ἐβυθίσθησαν εἰς φόβους χειροτέρους.

Ὀλίγον ὕστερον, ἢ μετὰ τὴν μάχην τῆς Μηλιδᾶς, ἐπεστηρίχθη εἰς τὸ πνεῦμα τῶν Τούρκων ἡ ἰδέα περὶ τῆς Ἑυρωπαϊκῆς βοηθείας. Διὰ νὰ ἐξηγήσωμεν τοῦτο, χρειάζεται κατὰ παρέκβασιν νὰ εἰπωμεν, ὅτι ἐν ἀπὸ τὰ στρατηγήματα τῶν ἀνωτέρων Ἀρχηγῶν τοῦ Πολέμου ἦτο καὶ τοῦτο. Ἐξημερώνοντο συχνάκις εἰς τὰ Στρατόπεδα πεζοδρόμοι, φέροντες γράμματα πλαστά, ἀναφέροντα προόδους τοῦ Α. Ὑψηλάντου, κινήσεις τῆς Σερβίας καὶ Βουλγαρίας, κήρυξιν τοῦ Ρωσικοῦ Πολέμου, ἀποστολάς Ἑυρωπαϊκῶν Στρατευμάτων, πυρπολισμούς Στόλου, κυριεύσεις Φρουριῶν κτλ. Πολλὰ ἐκ τῶν τοιούτων γραμμάτων ἐπιπτον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Παρατηρούμεν δέ, ὅτι, ὅσον ἦτο μέγας ὁ κίνδυνος, τόσην ἐδίδον πίστιν οἱ Ἕλληνες εἰς παρομοίας εἰδήσεις· καὶ, ὅσην ἐμψύχων ἐνέπνεον εἰς τοὺτους, τόσην ἀπετέλουν ἀψύχων εἰς τοὺς Τούρκους.

Δὲν εἶναι ὀλιγώτερον περίεργος καὶ « Ἡ Ψυχὴ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου » Φυλλάδιον ἐπιτετηδευμένον κατὰ τὸ ἴδιον πνεῦμα, καὶ περιφερόμενον εἰς τὰ Στρατόπεδα τῆς Πελοποννήσου. Δι' αὐτοῦ τῆ σκιά τοῦ Γρηγορίου ἐπεκαλεῖτο ἀπὸ τοὺς οὐρανούς τὴν ἐκδίκησιν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ ἀδίκως ἐκχυθέντος αἱματός του καὶ τῆς τυραννίας τῶν Τούρκων.

(β) Ἐγένεν ἀπὸ τὸν (ἄλλως φρόνιμον) Σωτήριον Κου-

τούς Λαλαίους σύλληψις ἐνὸς Ἀπεσταλμένου τῶν Καλαβρῦτων εἰς Ἐπαρχίας τινάς· καὶ ἤδη τὸ Διβάνιον τοῦ Μωρέως διατάττει ἐπαναληπτικῶς (19 Μαρτίου, 1821) τὴν ἀφευκτον εἰς τὴν Τριπολιτσᾶν εἰσοδον τῶν Καλαβρυτινῶν (α), Βοσπιτσιάνων, Γαστουναίων, τοῦ Π. Πατρῶν καὶ τοῦ Κερνίκης Προκοπίου. Δὲν ἦσαν ἀποβολιμαῖαι αἱ περὶ τούτων τῶν ἀνθρώπων ὑποψαίαι τῆς Ἐξουσίας. Ἄλλως εἶναι δύσκολον πολλὰ νὰ πιστεύσῃ τις, ὅτι ἡ Πελοπόννησος ἤθελεν ἀξιωθῆ τὴν ὑψηλὴν τιμὴν τῆς ἀξιωμανημονεύτου ἡμέρας τῆς 23 τοῦ Μαρτίου 1821.

Οἱ Πελοποννήσιοι ἠναγκασμένοι μεθοδεύονται καὶ εἰς τὴν στιγμὴν αὐτὴν τὸ ἀκόλουθον σχέδιον Πλάττουσι γράμματα, διευθυνόμενα πρὸς τοὺς ἰδίους ὡς ἐκ μέρους ἐνὸς Τούρκου τῆς Καθέδρας φίλου των, συμβουλευόντος ἐπικίνδυνον τὴν εἰσοδὸν των. Προενεχείρησαν αὐτὰ ἐσφραγισμένα εἰς ἓνα χωρικόν, ὀδηγηθέντα νὰ τὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς ἰδίους καθ' ὁδόν, ὑποκρινόμενος τὸν βίαιον ἐκ τῆς Τριπολιτσᾶς ἐρχομὸν του. Τοιοῦτοτρόπως

γὰν, Προστώτα τῆς Τριπολιτσᾶς, καὶ τὸν Διερχομὸν τῆς Πελοποννήσου. (Ἴδε Σελ. 325).

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπολιτσᾶς διέσωσεν ὑπερασπισθεὶς τὸν δεῦτερον ὁ Νικόλαος Ταμπακόπουλος· τὸν δὲ πρῶτον ἐθανάτωσαν οἱ Ἕλληνας, ὑποχρεώσαντες νὰ καταφάγῃ πρῶτον τὸ αὐτίον του.

(α) Μετὰ τὴν Μάχην ὑπέκπευον οἱ Τούρκοι τῆς Πελοποννήσου τὰ Καλάβρυτα καὶ τὴν Καρύταιναν, ὅχι μόνον διὰ τὰς ἐπιρραζούσας εἰς ὅλον τὸν Λαὸν σημαντικὰς Οἰκογενείας των, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὀπλοφόρον δύναμιν καὶ τὴν θέσιν των. Ἡ Καρύταινα ἐλογίζετο εἰς ὀπλοφόρους ἐπέκεινα τῶν 4,000· τὰ δὲ Καλάβρυτα εἰς περισσότερους τῶν 5,000, ἂν καὶ ὅχι τόσον γενναίους. Οἰκογένειαι Τουρκικαὶ ὑπῆρχον εἰς αὐτὰς πολλὰ ὀλίγα.

Ἐν γένει μολοντοῦτο τὰ ὄρεινά μέρη τῆς Ἑλλάδος ὅλης ἐφύλαξαν τὰ ὄπλα των, ἂν καὶ ἡ Τουρκικὴ Ἐξουσία μεταχειρίσθῃ τοσάκις ὅλα τὰ δραστήρια μέτρα τοῦ ἀφοπλισμοῦ των.

ἐκίνησαν οὗτοι (9 Μαρτίου) μὲ τὸν ἀπεσταλμένον Ταχυδρόμον τοῦ Καϊμακάμη, ἀπαντήσῃ καθ' ὁδὸν τὸν Ἑλληνα πεζοδρόμον, καὶ δὲν προχωροῦσι προφασιζόμενοι τοὺς ἐκ τῶν περιχομένων τοῦ Γράμματος φόβους των. Ἐντεῦθεν ἐπέστρεψαν εἰς Καλάβρυτα, ὅθεν ἔγραψαν πρὸς τινὰς τοὺς σημαντικωτέρους Ἀγάδας τῆς Τριπολιτσᾶς, παραπονοῦμενοι περὶ τῶν ἐναντίον των ἀδίκων μέτρων τῆς Ἐξουσίας, ἐκθέτοντες τὴν (ἐπιχειρηματικὴν) ἀθωότητά των, καὶ παρακαλοῦντες νὰ ἀφεθῶσιν ἡσυχοὶ εἰς τὰ ἰδιά των. Τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν μετέβησαν εἰς τὴν Λαύραν (α), ὅπου συνεσκέφθησαν νὰ παραμερίσωσιν, ἕωσού ὀδηγηθῶσιν ἀπὸ τὰ πράγματα: Δηλονότι, ἂν ἡ Ἐξουσία ἐπιχειρισθῇ νὰ τοὺς καταδιώξῃ πολιτικῶς, νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον· ἂν ἐνόπλιως, νὰ ὀπλισθῶσι καὶ αὐτοὶ ἐξ ἀνάγκης.

Μετὰ τινὰ ἄλλην σκέψιν ἀπεφάσισαν· ὁ μὲν Π. Πατρῶν, Α. Ζαήμης καὶ Κερνίκης Προκόπιος νὰ μεταβῶσιν εἰς Νεζερά· ὁ Ἀσημάκης Ζαήμης καὶ Α. Φωτήλας εἰς Κερπηνὴν ὁ δὲ Σ. Χαραλάμπου καὶ Σ. Θεοχαρόπουλος εἰς Ζαρούχλαν. Ἐγραψαν ταυτοχρόνως πρὸς τὸν Π. Μαυρομιχάλην, τοὺς Δελιγιαννέους καὶ ἄλλους, διὰ νὰ γνωρίσωσι, ποῖον οἶτο εἶχον σκοπὸν· ὀλίγους ὁμοῦς εἶδρον συμφρονοῦντας· οἱ λοιποὶ δὲν ἐτόλμων διὰ τοὺς εἰς Τριπολιτσάν ὁμήρους των οὐδὲ νὰ φαίνωνται συναγροικούμενοι πλέον. Δὲ· ἔλειψαν οἱ ἴδιοι οἶτοι νὰ κά-

---

(α) Τότε διευθυνόμενον εἰς τὴν Τριπολιτσάν τὸν Γεώργιον Σισίνην ἐπέστρεψεν ὁ Γερμανὸς Π. Πατρῶν, ἀποστείλας τὸν Πρωτοσύγκελόν του Βησσαρίωνα μετὰ τοῦ Κερνίκης Προκόπιου, καὶ γράφων πρὸς τοῦτον «Ποῦ ὑπάγει;»

μωσι καὶ πάλιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν νέαν Ἀποστολὴν, διὰ νὰ πληροφορήσῃ τοὺς Ἐφόρους τῆς (α) περὶ τῆς τελευταίας καταστάσεως τῆς Πελοποννήσου, καὶ νὰ λάβωσιν ὁδηγίας.

Εἰς τὸ διάστημα τοῦτο οἱ Ἀγάδες καὶ ὄλοι οἱ Τούρκοι τῆς Τριπολιτσᾶς, ἐδρισκόμενοι εἰς τὴν μεγαλυτέραν σύγχυσιν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ταχυδρόμου (β), ἔγραψαν ἐπαναληπτικῶς πρὸς τοὺς ἀνωτέρω Πελοποννησίους, ἀποστείλαντες τὸν Α. Καλαμογδάρτην. Αὐτός, ἀγνοῶν τὴν βασιμότητα τῶν διατρεχόντων, ἐφιλοτιμήθη νὰ τοὺς καταπέισθῃ διὰ τὴν εἰσοδὸν τῶν εἰς τὴν Τριπολιτσάν.

Μετὰ τὴν ἀπρακτὸν ἐπιστροφὴν καὶ τούτου (γ), ἡ Ἐξουσία καὶ οἱ Ἀγάδες διεύθυναν πρὸς τοὺς ἰδίους νέα Γράμματα μετὰ τὸν Νικόλαον Μωθωνιόν. Εἰς τὸ ἴδιον μέτρον ὑπεχρέωσαν καὶ τοὺς εἰς Τριπολιτσάν Ἀρχιερεῖς καὶ Προεστώτας, οἱ ὅποιοι γράφοντες μετὰ πόνον τὴν ἀνάγκην τῆς εἰσόδου τούτων, ἐγίνοντο ἐνταυθα, ὑποχρεωμένοι ἀπὸ τοὺς Τούρκους, καὶ ἐγγυηταὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν, ὡς νὰ εἶχον οὗτοι ἠσφαλισμένον πρῶτον τὸν ἑαυτὸν τῶν. Ἄλλ' ἦτον ἐπόμενον τὸ νὰ μὴ τελεσφορήσῃ οὐδὲ ἡ τελευταία αὕτη Ἀποστολή, καὶ ν' ἀκολουθήσῃ τὸ εἰς Κατσάναις κτύπημα τοῦ Λαλιώτου Σεΐδη,

(α) Ἦσαν ἔτι ἀγνωστα εἰς τοὺς Πελοποννησίους ἡ ἔξοδος τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τὰ συμβάντα τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

(β) Ἴδε Σελ. 374.

(γ) Παρεκινήθη οὗτος νὰ μὲν ἔξω ἐπρόκρινεν ὁμῶς τὴν εἰσοδὸν του.

Ὁ ἀναφερόμενος κατωτέρω Ν. Μωθωνιός ἔδειξεν Ἑλληνικώτερον χαρακτῆρα.

διευθυνομένου εις την Τριπολιτσάν μετά του Ν. Ταμπακοπούλου.

Ἐκ τῆν περιστάσιν αὐτὴν λαμβάνει τὴν πρῶτην ἀρχὴν τῆς ἡ Κίνησις τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ὅπως διόλου ἀπρομηθεύτου ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα τοῦ Πολέμου μέσα (α).

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ Μυστήριον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Θέλομεν κάμει τὴν ἀρμοδίαν ἀνακεφαλαίωσιν τούτου εἰς τὴν ἑναρξιν τοῦ ἀκολούθου Τόμου, ὅστις θέλει περιέχει τὴν κίνησιν τοῦ Α. Ὑψηλάντου μέχρι τῆς καταστροφῆς του, καὶ ἐκείνην τοῦ Σουλίου μέχρι τῆς παραδόσεώς του (1822).

(α) Οἱ Βαρουτόμυλοι τῆς Δημητσάνης εἰργάζοντο τὸ ἡμερονύκτιον 150 ὀκ. πυρίτιδος, ἀπὸ τὰς ὁποίας οἰκονομοῦντο κατὰ τὰς ἀρχὰς ἡ Πελοπόννησος καὶ ἄλλα ἐνταυτῷ μέρη, καθὼς ἡ Στερεὰ καὶ ἡ Κρήτη.

Ἡ Ἐταιρία ἐδυνήθη νὰ ἀποστείλῃ πολλὰ ὀλίγον μέρος πολεμοφοδίων εἰς μόναν τὰς Π. Πάτρας ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν καὶ Σμύρνην.

ΛΕΞΙΚΟΝ

ΜΕΤΩΝΥΜΙΚΟΝ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΙΑΣ

Α

Ἀγαπητικός . . . Συγγενής.
 Ἀγκάθι . . . Ἐχθρός.
 Ἀγοράζω . . . Μανθάνω.
 Αἵρεσις . . . Ἑβδομάς.
 Ἀκίνητον . . . Φυλακή.
 Ἀλλάζοντες . . . Φύλακες.
 Ἄνθος . . . Φίλος.
 Ἀπαθής . . . Σουλτάνος.
 Ἀπαιτῶν - Μέγας Διαρμηνεύς.
 Ἀποτέλεσμα - Καταδίκασμα.
 Ἀποτυχόντες . . . Σέρβοι.
 Ἀρραβῶν . . . Ἐπικύρωσις.
 Ἀσημαντοί . . . Ἑθνωπαῖοι Βο-
     ζαντίου.
 Ἀσθένεια . . . Περιορισμός
     (Ἀρέστον).
 Ἀϋκνία . . . Ἑλλειψις.

Β

Βαρῶ . . . Δίδω.
 Βριάρεως . . . Στρατηγός.
 Βρονταί . . . Ἀξιωματικοὶ Ἑλ-
     ληνες.
 Βροχή . . . Ἀρχὴ τῶν Φιλικῶν.

Γ

Γέρων . . . Μέτλαν.
 Γλυκεῖς . . . Ἴταλοι.

Δ

Δακτυλίδιον . . . Λόγη.
 Δανείζω . . . Γράφω.
 Δένδρα . . . Δουφέκια.
 Δεπουτατζιόνε . . . Ὑπουργεῖον.
 Δίδυμος . . . Λουδοβίκος.
 Δυναμωτικά . . . Τροφαί.
 Δυστυχεῖς - Ἀρχιερεῖς Συνόδου.

Ε

Ἐκδικητικοί. Προεστ. Πελοπ.
 Ἐλπίζοντες . . . Κατάδικοι.
 Ἐλέφας . . . Μέγα πλοῖον.
 Ἐορτή . . . Μήν.
 Ἐρεθίζομαι . . . Ὀδεύω.
 Ἐδεργεντικός - Καποδίστριας *)

Η

Ἡμερωθέντες . . . Βαρβαρόσι.
 Ἡρακλείας . . . Ἀλέξ. Στοδρζας.

Θ

Θέατρον . . . Πεδιάς

* Τὸν ἴδιον μετωνόμαζον καὶ Ἀρχιμανδρίτην, κα-
θὼς καὶ τὸν Αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον Ἡγοούμενον.

I

Ίατρικά . . . . Ύνδυμασία.
Ίπκος . . . Μικρόν πλοῖον.
Ίσχυρογνώμων . . . Φραγκ-
σκος Ἀδοκράτωρ.

K

Καλός . . . Ἀλέξ. Ὑψηλάντης.
Καμήλα . Ἐμπορικόν πλοῖον.
Καπετάν Γιάννης-Καρατσόδαι.
Καπετ. Δημήτρης-Μουρούζαι.
Καπετ. Εἰδοτάθιος-Χαντσερίδαι.
Καπετ. Μαμοῦνης . Σουτσοι,
Καπετάν Εἰμορφόπουλος . .
Καλλιμάχαι,
Κατάκαισις . . . Θάνατος
Καταφρόνησις . Συγχώρησις.
Κλεψιγαμία . . Δολοφονία
Κονδυλομάχαιρον . . Γραμ-
ματικός.
Κοπάδι . . . . Στόλος.
Κοπιῶντα . . . . Ἴπποι.
Κρεδιτάρω . . . . Στέλλω.
Κρεμοτάρταρον . . Βαρούτη.
Κύκλωψ . . . Κατάσκοπος.

Λ

Λογαριασμός . Στρατεύματα.

M

Μακαρίται . . Οἰκογένεια Να-
πολέοντος.
Ματαιότης . . . Ἀποτυχία.
Μαῦρισμα . . . Κρόψιμον.
Μέτοικοι . . . . Τοῦρκοι.
Μπιλάντσον . . . Πόλεμος.

N

Νικόλαος . . . . Γάλλοι.

Νηστεῶντες . . . Βούλγαροι.
Νότης . . . . Πολεμοφόδια.

Ξ

Ξεβούλωμα . . . Προδοσία,
Ξεκαθάρισις . . . Ἐκατόν Χι-
λιάδες.
Ξόλινος . . Ἦνωμ. Ἐπαρχίαι,
Ξόκνισμα . . . Ἄρνησις.

O

Οἰνοπλουτῶν . . . . Ἠγεμῶν
Μολδαίταις.
Οἰνοπόται . . . Φαναριῶται.
Ὀλιγώτεροι . . . Ζακύνθιοι.
Ὀρεξίς . . . . Μίσσημα.
Ὀψάρια . . . . Σπαθία,

Π

Παλαιότερος . . Πατριάρχης,
Παραυῖός . Καπου - Κεχαγιάς.
Πενθερός . . . Ἄλῃ Πασσῆς.
Πλεονέκται . . Ἐμποροὶ Ἐλ-
ληνες.
Πληρωμὴ . . . . Ἡμέρα.
Πλοῦσοι . . . Ἀρμένιοι.
Πολλοὶ . . . . Κεφαλληνεῖς.
Ποιμένες . . . . Βλάχοι.
Ποιηταὶ . . . . Ἐλληνες εἰς
τόν Στόλον.
Πολυφρόντιστος . . Βεζύρης.
Πόνος . . . . Ἐναντιότης.
Πουλῶ . . . . Λαλῶ.
Πορνικῶς . . . . Κρυφά.
Πρόθυμοι . . . . Ἐλληνες.
Προΐκα . . . Στρατιωτικὴ
βοήθεια.
Πτερωτός . . . Ταχυδρόμος.

Σ

Ειδηροί . . . . . Ἄγγλοι
 Εκέπασμα . . . . . Οἴκοι.
 Εκοτεινίασμα . . . Ἰπποβία.
 Σταθεροί . . . . . Γενιτσάροι.
 Στεφάνωμα . . . . . Εἰρήνη.
 Συμπέθεροι . . . . Ἀλβανοί.
 Συνεθισμένον . . . Κάψιμον.
 Σύνεφα · Μέλη τῆς Ἐταιρίας.

Τ

Τέλος . . . . . Φθάσιμον.
 Τιμημένα . . . . . Φανερά.
 Τσιράκι . . . . . Πρέσβυς.
 Τραγφιστής . . . . Κανόνι.
 Τυροφάγος · Ἡγεμῶν Βλαχίας.

Υ

Ἰπανδρεία . . . . . Συμμαχία.

Ἰποδήματα . . . . Χρήματα.

Φ

Φαλιμέντο . . . . Κήρυξις.
 Φατοβρα . . . . Μία χιλιάς.
 Φιλάνθρωπος . . . Ἀυτοκράτωρ
 Ἀλέξανδρος.
 Φίλαυτος · Βασιλεὺς Προυσ-
 σίας.
 Φόβος . . . . . Νόξ.
 Φρόνησις . . . . . Φυγή.

Χ

Χορευταί . . . Κλεπτικά Στρα-
 τεύματα.
 Χορός . . . . . Κλέψιμον.
 Χρονικός . . . . . Κόνσολος.

Ἐπόμενα εἰς τὸ Λεξικὸν τοῦτο ἦσαν σειρὰ τις Ἀραβικῶν Ἀριθμῶν μέχρι τοῦ 107. Δι' ἑνὸς ἐκάστου ἐκ τούτων ἀντεσημαίνοντο δλαὶ αἱ Ἐπαρχίαι, Πόλεις, Νῆσοι καὶ Θάλασσαι τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ρωσσίας, τῆς Βλαχο-Μολδαυίας, τῆς Τουρκίας καὶ ἐν μέρει τῆς Ἰταλίας. Οἱ ἀκόλουθοι ἀπὸ τοῦ 108 μέχρι τοῦ 114 ἐφανέρωνον

- 108 . . . Ἀναγνωσταρὰς
 109 . . . Καπετὰν Γιάννης Φαρμάκης.
 110 . . . Ὁ Πέης τῆς Μάνης Μαυρομιχάλης.
 111 . . . Γεφργιος Ὀλύμπιος.
 112 . . . Σάββας Μπίνιμασσης.
 113 . . . Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.
 114 . . . Περραιβός.

Μετὰ τούτους ἠκολούθουν καὶ αἱ ἐφεξῆς Μετω-
 νωμῖαι.

Ψευδομάντης	.....	Μ. Χρησταρής.
Καινός Κομήτης	.....	Κωνσταντίνος Πεντεδέκας
Παρασυρόμενος νέος	.....	Ἄντώνιος Καραπάνος
Ἄρμόδιος	.....	Γρηγόριος Δικαίος.
Μάκαινα οὐτιδανή	.....	Γεώργιος Γάτσος.
Ἄνόητος	.....	Π. Πάνος.
Κατάλληλος...	Δομνάνδος	Γραμματεὺς τοῦ Ρωσικοῦ Προ- ξενείου.
Μέτριος	.....	Ἄνδρέας Σφαέλλος.
Συντείνων	.....	Νικόλαος Παξιμάδης.
Πρόθυμος	.....	Μ. Ριζάρης.
Παιγνιδιάρης	.....	Συμεὼν Σταυρόπουλος (Τριπολιτσιώτης).
Ἄπλοῦς	.....	Ἰωάννης Μπούμπας.
Δοκισήσοφος	.....	Λάμπρος Πάλης.
Ἄμέτοχος	.....	Ν. Κωνσταντῆς.
Φιλόθρησκος	.....	Ἀναστάσιος Γοργόλης.
Ἄσκηρὸς	.....	Ἰωάννης Μπάηλας.
Πατήρ	.....	Ζώης Ζωσιμάς.
Στ. Κ.	.....	Γ. Δ.
Ἄδιάφορος	.....	Ἀπόστολος Κλέντος.
Ζεστός	.....	Διαμαντῆς Πογωβίνος.
Ἐδγενής	.....	Στοβρζας.
Φρόνιμος	.....	Ροδοφινίκης.
Ἄξιος	.....	Γκίκας.
Περιποιητικὸς	.....	Γουλιανόφ.
Ἄγαπητός	.....	Κανδιώτης.
Ἄνδρέας	.....	Ἀριστείδης Παππά.
Κυνηγότυχος	.....	Ἀντώνιος Τσουνής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ.'

(Συμπληρωτικόν).

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἐνεργεῖ τὴν κατάβασιν τοῦ Δ. Ὑψηλάντου εἰς τὴν Ἑλλάδα — Ὀδοιπορία — Ἐνθουσιασμός τῶν Ἑλλήνων τοῦ Τεργεστίου — Ἑλληνίδες προσφέρουσαι χρυσοκέντητον Σημαίαν.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας τῆς ἐξόδου τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὸ Ἴάσιον φθάνει εἰς τὸ Κισνόβι ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης. Ἐκεῖ εὑρε γράμμα τοῦ Αὐταδέλφου του, εἰς τὸ ὁποῖον οὗτος ἀνέφερε τὸ βίαιον τῆς ἐξόδου του διὰ αἷτια, τὰ ὁποῖα μετ' οὐ πολὺ ἐμελλε νὰ τὸν κοινοποιήσῃ, καὶ τὸν ἐπεφόρτιζε τὴν διεύθυνσιν τοῦ πατρικοῦ τῶν οἴκου.

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀπηλπισμένος ἤδη ἀπὸ τὰς προηγηθείσας περιστάσεις (α) δὲν προέβλεπε καμμίαν εὐχάριστον ἔκβασιν τῶν κινήματων τῆς Μολδαυο-Βλαχίας, ἢ κατάστασις τῆς ὁποίας δὲν τὸν ἐλάνθανε· οὐδὲ ἐθεώρει χρήσιμον τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατάβασίν του ἕνεκα τῶν ἀναφυομένων παθῶν ἀπὸ τὰς ἀντιζηλίας, τὰς ὁποίας ἐμψυχώνει πολὺ πλέον τὸ ἀνώμαλον τῶν πολεμικῶν περιστάσεων. Διὰ νὰ καθέξῃ μίαν θέσιν, ὁποῖαν ἔχαιρε καὶ ἐπὶ τῆς Ἐταιρίας, συλλαμβάνει τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ καταβιάσῃ τὸν Δ. Ὑψηλάντην εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς Πληρεξούσιον τοῦ Αὐταδέλφου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Δὲν ἤλπιζε κυρίως τὴν κατόρθωσιν τούτου τοῦ σχε-

---

(α) Ἴδε Σελ. 273-279.

δίου του ἀηλιτισμένος ἐπεχειρίσθη τὴν δοκιμὴν.

Τοιαύτη πρότασις, γενομένη κατὰ πρῶτον πρὸς τὸν Δ. Ὑψηλάντην, ἐφάνη ὡς ὄνειρον. Παρὰ τοῦτον δὲν ἔμεινεν ἄλλος εἰς τὴν οἰκίαν, ἐνῶ οἱ τρεῖς Ἀδελφοὶ ἐξῆλθον εἰς τὸ Ἰάσιον, καὶ ὁ νεώτερος Γρηγόριος μετέβη εἰς τὰ Παρίσια διὰ τὰς σπουδὰς του. Μεολαταυτα αἱ συνεχεῖς ἐπαναλήψεις καὶ ἐπιτήδειός τις διερεθισμὸς τὸν πείθουν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔδειξε κατ' ἀρχὰς ἀντίστασιν τινα, καὶ ἔτι πλέον ἢ Μήτηρ των ἄλλὰ τέλος ἐπείσθη, καὶ ἐφοδιάζει τοῦτον μὲ ἐν Ἐγγραφον Συστάσεως πρὸς τοὺς Πελοποννησίους (α), τὸ ὅποιον θέλομεν ἀναφέρει ἄλλοτε εἰς τὴν ἀρμοδίαν του θέσιν.

Ἦδη ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀναλαμβάνει τὴν φροντίδα τῆς ἀναχωρήσεως καὶ ἐφοδιάζεται γραφόμενος ὡς ἔμπορος τῆς Βεσσαραβίας, καὶ διευθυνόμενος διὰ ὑποθέσεις του εἰς τὴν Ἰταλίαν μὲ ἓνα Διευθυντὴν καὶ ἓνα ὑπηρετὴν. Διευθυντὴν του μετεχειρίσθη τὸν Δ. Ὑψηλάντην ὑπὸ τὸ ὄνομα Χαρίτος.

(α) Ὁ Α. Ὑψηλάντης, θεωρῶν τὴν Πελοπόννησον ὡς κέντρον, καὶ μὴ ἔχων πληροφoρίας ἀκριβεῖς περὶ τῆς ὅλης Ἑλλάδος ἀπετάθη πρὸς μόνους τοῦτους ἄλλ' ἐπρομήθευσε τὸν Δημήτριον ὀλίγας κόλλας ἀγράφους μὲ μόνην τὴν ὑπογραφήν του, διὰ νὰ τὰς μεταχειρισθῆ οὗτος, ὅπως ὀδηγηθῆ ἀπὸ τὰς περιστάσεις.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔγραφε συγχρόνως πρὸς τὸν Δημήτριον, ὁμολογῶν τὸ βάρος τῆς συνειδήσεώς του ὡς πρὸς τὸν Ἀναγνωστόπουλον, τὴν ἀθωότητα τοῦ ὁποίου εἶχεν ἤδη πληροφoρηθῆ, καθὼς καὶ τὰς αἰτίας, ὅσαι ὑπηγόρευσαν τὴν κατ' αὐτοῦ μηχανορραφίαν. Ἐσυμβούλευε δὲ νὰ θεωρῆ τοῦτον ὡς φίλον του πιστόν καὶ ἀναπόσπαστον. Ἀπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς ἔλαβεν ὁ Ἀναγνωστόπουλος πλησίον τοῦ Δ. Ὑψηλάντου τὴν θέσιν τοῦ Μέντορος.

Προπαρασκευασθέντες τοιουτοτρόπως και μ' ὄσα ἠδυνήθησαν περισσότερα χρήματα, ἐκίνησαν διὰ τῆς Τρανσυλβανίας, Κροατίας και Γερμανίας, καταβάντες εἰς τὸ Τριέστι. Κατὰ τὰς διαφόρους πόλεις τούτων τῶν μερῶν ἐγνωρίζετο ὁ Ὑψηλάντης πρὸς μόνους τοὺς ἐγνωσμένους διὰ τὴν καθαρὰν πρὸς τὴν Πατρίδα τῶν ἀγάπην Ἑλλήνας. Τοιοῦτόν τι συνέβη εἰς τὸ Σιμπίνι τῆς Τρανσυλβανίας, ὅπου ἐφανερῶθη πρὸς τὸν Χρηστόπουλον, Λεβέντην και Βρετῶν (α') και εἰς τὸ Τριέστιον, ὅπου ἐγινε γνωστός πρὸς τὸν Α. Μ. Ἀντωνόπουλον, Παξιμάδην, Στράτον και Προκόπιον Καριτσιώτην.

Οἱ ἀξιότιμοι οὗτοι Ἑλληνες ἔδειξαν πολλὴν εἰλικρίνειαν και ἀπεριόριστον ἐνθουσιασμόν. Ὁ πρῶτος (ὁ Ἀντωνόπουλος), ἐνῶ συνεισέφερε διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Καντακουζηνοῦ ἱκανὴν ποσότητα χρημάτων, ἐπροθυμῆθη νὰ προσφέρῃ και ἄλλην, συγκειμένην ἀπὸ 2.000 Ὀλλανδικά· ἀλλ' ἐσυμβουλεύθη νὰ προμηθεύσῃ ταύτην εἰς πολεμοφόδια, περιμένων ἀκολουθῶς ὁδηγίας ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον (β). Ὁ Στράτος και Παξιμάδης συνεισέφερον εἰς τὸν Α. Καντακουζηνόν. Μὲ τὸ πλοῖον τοῦ δευτέρου

(α) Πρὸς τούτους ἐπροσποιήθη κατ' ἀρχὰς ὁ Ἀναγνωστόπουλος, συστήσας τὸν Χαρίτην ὡς Διευθυντὴν του. Ὁ Λεβέντης μετ' ὀλίγον διηγείται ὡς νέον τὴν φημισθεῖσαν σύλληψιν τοῦ Δ. Ὑψηλάντου εἰς τὴν Βιένναν, διευθυνομένου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ λοιποὶ ὅλοι κατελυπήθησαν εἰς τὴν εἰδησιν αὐτὴν· ὁ Ὑψηλάντης γνωρίζεται πλέον χαροποιοῦνται οὗτοι, και ἐσυμβούλευσαν, ὅ,τι ἐθεώρουν ἀρμόδιον διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ δρόμου.

(β) Ὁ Αὐτὸς Ἀντωνόπουλος προεδιεύθυνε ποσότητα ἱκανὴν μολύβδου και πυριτοκόνηος εἰς τὴν Ζάκυνθον· και ταῦτα ἦσαν τὰ μόνα πρῶτα πολεμοφόδια, τὰ ὅποια ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν τρομακτικὴν Μάχην τοῦ Λάλα.

ἀνεχώρησεν ὁ Ὑψηλάντης κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαΐου ἀπὸ τὸ Τριέστιον (α), φθάσας εἰς τὴν Ὑδραν κατὰ τὴν 8 Ἰουνίου : ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ ἀδελφὸς του Ἀλέξανδρος κατεστράφη εἰς τὸ Δραγασάνι.

(α) Κατὰ τὴν διαμονὴν του εἰς τὸ Τριέστιον πολλαὶ ἐκ τῶν εὐαισθητῶν Νεανίδων κατεσκεύασαν μίαν λαμπρὰν καὶ χρυσοκέντητον Σημαίαν. Μὲ γράμματα χρυσοῦ καὶ μεγάλα ἐκέντησεν τὸ « ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ἢ ΘΑΝΑΤΟΣ » καθὼς καὶ τὸν Φοίνικα.

Ἡ Σύζυγος τοῦ Στράτου ἀδήγει τὰς λοιπὰς Νέας εἰς τὴν περισπούδαστον ταύτην ἐργασίαν. Ὅλαι, ἐνφ' ἐκέντων, ἔψαλλον τὸ

« ὦ Παιδιά μου,
Ὅρφανά μου,
σκορπισμένα ἔδω κ' ἐκεῖ.
« Ὑβρισμένα,
διωγμένα
ἀπ' τὰ Ἔθνη πανοικεῖ... »

Δόξα καὶ τιμὴ εἰς τὰ πατριωτικὰ αἰσθητά των !

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΙΝΑΞ ΓΕΝΙΚΟΣ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Σελ. α'

ΕΠΟΧΗ ΠΡΩΤΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Σελ. 1

Αίτιαί τῆς δουλείας τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοὺς Τούρκους — Πρόδος τοῦ Μοχαμετισμοῦ — Αὐτοκράτορες τῆς Ἀνατολῆς — Παλαιολόγοι — Δεσποτισμὸς τῶν Τούρκων — Παιδομάζωμα — Δύο φρικώδεις Ἐποχαὶ κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐρησκείας — Σπαχιδες τῆς Ἠπείρου — Σκενδέρ Πειῆς — Σπαθιά — Τιμάρια κλπ. — Φόροι διάφοροι — Τσιφλίκια κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Σελ. 28

Διαγωγή τοῦ Μοχάμετ Β' ὡς πρὸς τὸ Ἐρησκευτικὸν τῶν Ἑλλήνων — Ἱερατεῖον — Κλέπται — Προεστῶτες — Δημογεροντικά Συστήματα — Ναυτιλία — Ἐμπόριον — Φαναριῶται — Συντεχνίαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Σελ. 53

Διάσωσης τῶν Γραμμάτων — Ἐπιρροή τῆς Ἐρησκείας καὶ Γλώσσης — Μεταγλωττίσεις βιβλίων εἰς τὴν Τουρκικὴν φωνὴν — Ἀρχαὶ τῆς ἐπανάδου τῶν Μαθησῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα — Ζωσιμάδαι — Φιλόμουσον τοῦ Ἱερατείου — Φιλόμουσος Ἐταιρία — Μεταφρασταὶ κ.λ.π. — Ὠφέλειαι τῆς Ἱστορίας — Παρατηρήσεις.

ΕΠΟΧΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Σελ. 75

Ἡ Ἑλλάς ὡς πρὸς τὴν Ρωσίαν — Ἐπανάστασις τοῦ 1769 — Χασσάν Πασσᾶς καὶ Κλέπται, ἡ ἐξολόθρευσις τῶν Ἀλβανῶν — Λάμπρος Κατσώνης, ἡ Πόλεμος τοῦ 1790 — Ρήγας Φεραίος — Οἱ Ρώσσοι εἰς τὴν Ἐπτάνησον — Κωνσταντῖνος Ὑψηλάντης — Παπᾶς Ἐθῆμιος — Ἐπανάστασις τοῦ Ὀλύμπου κ.λ. 1809 — Δαντισλάτ, Κολοκοτρώνης καὶ Ἄλῃ Φαρμάκης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Σελ. 114

Κατάστασις τοῦ Ὄθωμανικοῦ Βασιλείου, ἡ Ἐπιστροφὴ — Σουλτάν Σελίμ Γ' — Μουσταφᾶ Παϊρακτάρης — Δερεμιστ-

δες — Σουλτάν Μαχμούτ—Γενίτσαροι — Νομοθεσία Τούρκων — Τελευταίαι παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ' Σελ. 127

Οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Βιένναν — Καποδίστριας — Φιλόμουσος Ἑταιρία — Ἀρχαὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας — Παρατηρήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ' Σελ. 142

Ὅργανισμός, ἡ Διδασκαλία, τῆς Ἑταιρίας τῶν Φιλικῶν.

Ε Π Ο Χ Η Τ Ρ Ι Τ Η

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α' Σελ. 178

Ἀπόπειραι τοῦ Σκουφᾶ εἰς Μόσχαν — Ὅρκος τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Ἑταιρίας — Νικόλαος Γαλάτης καὶ συμβάντα εἰς Πετρούπολιν — Ἀναγνωσταρᾶς, Χρυσοσπάθης — Βατικιώτης — Ἀνθιμος Γαζής — Σκέψεις τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Ἑταιρίας πρὸ τῆς καταβάσεως τῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β' Σελ. 190

Κατάβασις τοῦ Σκουφᾶ καὶ Ἀναγνωστοπούλου εἰς Κωνσταντινούπολιν — Παναγιώτης Σέκερης — Ἀσημάκης Κροκίδας — Ἐμμανουὴλ Ξάνθος — Ἀποστολὴ τοῦ Λουριώτου εἰς Ἰταλίαν — Ἀποβίωσις τοῦ Σκουφᾶ. Χαρακτήρ τούτου — Σφραγὶς τῆς Ἀρχῆς — Ἀποδοχὴ τοῦ Σέκερη εἰς τὴν Ἀρχὴν — Ἀποστολαὶ τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ, Χρυσοσπάθη καὶ Φαρμάκη εἰς Πελοπόννησον, Μάνην καὶ Στερεάν — Κουντουριώτης — Πρόδοσις τῆς Ἑταιρίας εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἰς τὴν Στερεάν — Λεόντιος. Ἄλφ Πασσᾶς, Μάνθος — Παπᾶ Μόσχος — Κόνσολοι Λεβαδείας — Λασπᾶς — Ἀποστολὴ Ὑπάτρου εἰς Αἴγυπτον καὶ Συρίαν — Κατήχησις τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ' Σελ. 212

Ζήλος τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν — Παραστάσεις τῆς Νεολογίας Δραματικαὶ — Ἐφημερίδες — Ἡρωϊκὰ Ἄσματα — Προφητεῖαι — Πλατομαντεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ' Σελ. 220

Σκέψεις τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Ἑταιρίας περὶ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως — Προκαταρκτικαὶ ἐνέργειαι: — Ἀποστολὴ τοῦ Ξάνθου πρὸς τὸν Α. Γαζήν — Συνθήκη τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Ἑταιρίας — Ἐφοδιαστικά Ἐγγραφα τοῦ Ξάνθου πρὸς

τόν Καποδίστριαν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου πρὸς τὸν Νέγρην κτλ.— Διαγωγή τοῦ Γαλάτου εἰς Κωνσταντινούπολιν— Φόνος τούτου καὶ ἀποτελέσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Σελ. 233

Διαγωγή κινδυνώδης τοῦ Δικαίου εἰς Μολδοβλαχίαν. Ὀλύμπιος, Σάββας καὶ Καραβιάς — Φόβοι τῶν Ἀρχόντων — Γεώργιος Λεβέντης — Μεθοδεύματα Ἀναγνωστοπούλου — Πρώτη Ἐφορία τοῦ Γαλατισίου. Καθήκοντα — Προσβολαὶ τῶν πνευμάτων. Νέγρης καὶ Ἀναγνωστόπουλος, ἢ τὰ περὶ τῆς Ἐφορίας τοῦ Ἰασίου — Ἐνέργειαι καὶ πνεῦμα τῆς οργανιζομένης Σχολῆς διὰ τὴν Πελοπόννησον — Ἐγκύκλιος τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου. Ἀποτελέσματα — Βοήθειαι διάφοροι τοῦ Λεβέντη — Ἐφορία Βουκουρεστίου — Νεόφυτος Δούκας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄

Σελ. 248

Συνωμοσία Δικαίου, Ὀλυμπίου καὶ Φαρμάκη. Ἀνακάλυψις — Χαρακτήρ Δικαίου. Ἀποδοχὴ τούτου εἰς τὴν Ἀρχὴν — Αἰτίαι καὶ ἀποτελέσματα τῆς μεταβάσεως τοῦ Π. Α. Ἀναγνωστοπούλου εἰς Ρένι — Διαγωγή τοῦ Καποδίστρια εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Ε. Ξάνθου — Ἀναγόρευσις τοῦ Α. Ὑψηλάντου εἰς τὴν Ἀρχηγίαν τῆς Ἐταιρίας καὶ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς.

Ε Π Ο Χ Η Τ Ε Τ Α Ρ Τ Η

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Σελ. 255

Διαγωγή τοῦ Νέγρη καὶ Δικαίου εἰς Κωνσταντινούπολιν — Ἀποτελέσματα τῆς πρὸς τὸν Καποδίστριαν Ἐπιστολῆς τοῦ Νέγρη — Φυγὴ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου εἰς τὴν Ἰταλίαν — Πράξεις καὶ χαρακτήρ τοῦ Μητροπολίτου Ἰγνατίου — Ὁ Ὑψηλάντης εἰς τὸ Κισνόβι — Διαγωγή Π. Μαυρομιχάλου — Ἀποστολὴ καὶ δολοφονία τοῦ Καμαρηνοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Σελ. 268

Χαρακτήρ τοῦ Α. Ὑψηλάντου — Ραδιουργία τοῦ Ἰασίου — Διαγωγή τοῦ Ὑψηλάντου καὶ δυσαρέσκεια — Σκέψεις, ἀφορᾶσαι τὴν διαρρόθμισιν τῆς διαγωγῆς τοῦ Ὑψηλάντου ὡς πρὸς τὸ μέλλον Κίνημα — Διαβολαὶ κατὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου καὶ συνδιαλέξεις τούτου μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου — Ἐξέτασις περὶ τῆς πολιτικῆς διαγωγῆς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τοῦ Καποδίστρια ὡς πρὸς τὴν Ἐπιχείρησιν τοῦ Ὑψηλάντου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Σελ. 280

Ἄποστολαι τοῦ Δικαίου εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Πελοπόννησον — Τοῦ Περραιβοῦ εἰς τὴν Ἠπειρον — Τοῦ Ὑπάτρου εἰς τὴν Θεσσαλίαν — Τοῦ Θέμελι εἰς τὸ Αἰγαῖον — Τοῦ Πελοπίδα εἰς Αἴγυπτον, κτλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Σελ. 293

Ἀπόφασις τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα καταβάσεως τοῦ Α. Ὑψηλάντου — Πληρεξούσια — Δευτέρα ἀπόφασις περὶ τῆς ἐξόδου τοῦ ἴδιου εἰς τὴν Μολδαυο-Βλαχίαν — Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν διαφόρων τάξεων τῶν δύο Ἑγεμονειῶν Βλαχίας καὶ Μολδαβίας — Ἀποστολὴ τοῦ Ἀριστείδου Πάπ εἰς τὴν Σερβίαν — Προπαρασκευὴ εἰς Ἴάσιον — Ἐξοδος τοῦ Ὑψηλάντου — Προκήρυξις πρὸς τοὺς Φιλικούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Σελ. 308

Σύστασις τῆς ἐν Κωνσταντινούπολει Ἐφορίας — Ἐνθουσιασμός τῆς Μεγαλοκύβερτος ἀτῆς — Διαγωγή τῶν Ἐφόρων — Προδοσία κατὰ τοῦ Π. Σέκερη — Κίνδυνος τῶν Προεστώτων τῆς Πελοποννήσου εἰς Κωνσταντινούπολιν — Προδοσία τοῦ Ἀσημάκη Θεοδώρου, τοῦ Διόγου Ζακυνθίου κατὰ τοῦ Α. Βλαχοπούλου, τοῦ Ζαφειράκη Νιαουσαίου κατὰ τοῦ Ὑπάτρου τοῦ Τσολάκογλου κατὰ τοῦ Γ. Καβοστεργιστοῦ τοῦ Κωνσταντίνου Δουσίτσα κατὰ τοῦ Α. Πελοπίδα κτλ. — Διαβολαὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων — Δολοκλοκίαι τοῦ Λόρδου Μέιτλαν μετὰ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ — Ραδιουργία τοῦ Α. Κουμουνδουράκη καὶ Καλκαντῆ. Ἀποτελέσματα — Ὁ Ἰμβραχὴμ Πασσᾶς τῆς Πελοποννήσου ἀνακαλύπτει τὰς ἐνεργείας τοῦ Λόρδου Μέιτλαν — Συκοφαντία τοῦ Α. Κουμουνδουράκη κατὰ τοῦ Π. Μαυρομιχάλου, καὶ προδοσία τῆς Ἐταιρίας — Σχέδιον σφαγῆς τῶν Προεστώτων καὶ τῶν Ἀρχιερέων — Μυστικαὶ Διαταγαὶ καὶ διαγωγή τοῦ Χουρσὴτ Πασσᾶ — Ἡ σειρά καὶ τὸ κνεῦμα τῶν εἰς Πρέβεζαν περὶ κολέμου προτάσεων τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ πρὸς τοὺς Ἑλληνας — Διαγωγή τοῦ Σουλτάνου τοῦ Μπαμπᾶ Πασσᾶ — Ὁ Χουρσὴτ Πασσᾶς ἐνδυναμώνει τὴν Διοίκησιν τῆς Πελοποννήσου — Ἡ Πόρτα ἀπορρίπτει τὰς ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ προτάσεις τινῶν ζένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

Σελ. 329

Σύστασις Ἐφοριῶν εἰς τὰς νήσους Ἰῶν, Πετρωῶν καὶ Ψαρῶν — Πράξεις Δ. Θέμελι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Σελ. 335

Στοχασμοὶ τῶν Πελοποννησίων περὶ Συστήματος ἐσωτερικοῦ, πεμφθέντες πρὸς τὴν Ἀρχὴν — Ἀπαντήσεις τῆς Ἀρχῆς καὶ

Διορισμός τῆς Πελοποννησιακῆς Ἐφορίας — Διενέξεις τῶν Πελοποννησίων — Π. Νοταρᾶς — Σ. Χαλαλάμπου Ἀ. Ζαήμης — Κατάβασις τοῦ Δικαίου εἰς Πέτσας. Ὁδηγία τοῦτου πρὸς τοὺς Πελοποννησίους — Συνέλευσις τῆς Βοστίτισης καὶ ἀποτελέσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

Σελ. 364

Κατάστασις τῶν Πατρῶν καὶ συνέπειαι — Ὁ Μεχμέτ Σαλῆ διατάττεται νὰ ἐνεργήσῃ τὴν σφαγὴν τῶν Προκρίτων καὶ Ἀρχιερέων. Προσκαλεῖ τοὺτους εἰς Τριπολιτσάν — Προδοσία τῆς εἰς Δημητσάνην ἐνεργουμένης κατασκευῆς τῆς πυριτοκόνεως — Ἐξαγρίωσις τῶν Τούρκων — Μεθοδεύματα τοῦ Π. Πατρῶν — Εἰσοδος τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν Προστώτων εἰς Τριπολιτσάν. Τοῦ Ἀναστασίου Μαυρομιχάλου — Διαγωγή τῆς Ἐξουσίας — Ἀνακάλυψις πλήρης τοῦ Μυστηρίου — Προσκλήσεις ἐπαναληπτικαὶ πρὸς τοὺς μὴ εἰσελθόντας — Στρατηγήματα τούτων — Ἀποστολαὶ διάφοροι — Ἐναρξίς τοῦ Πολέμου.

ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

Σελ. 377

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄ (Συμπληρωτικόν)

Σελ. 381

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἐνεργεῖ τὴν κατάβασιν τοῦ Δ. Ὑψηλάντου εἰς τὴν Ἑλλάδα — Ὀδοιορία — Ἐνθουσιασμός τῶν Ἑλλήνων τοῦ Τεργεστίου — Ἑλληνίδες προσφέρουσαι χρυσοκέντητον Σημαίαν.

ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟΣ

A.

- Ἄδαμάντιος Κοραΐης — Πρόμαχος τῆς ἠθικῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος. Προλέγει τὴν Πολιτικὴν Μεταβολὴν τῆς 66 - 67.
- Ἄδελφοποιητοὶ — 144 - 146.
- Ἄθανάσιος Ζαρεΐφης — Ἐνεργεῖ εἰς Λεβαδείαν, 209.
- Ἄθανάσιος Σέκερης — Κατηχεῖται πρῶτος, 181.
- Ἄθανάσιος Τσακάλωφ — Ἐνας τῶν πρῶτων Ἀρχηγῶν, 132 - 134 — Παρακολουθεῖ τὸν Γαζην ἐκ τῆς Ὀδησοῦ, 186 - 187 — Μεταβαίνει εἰς Σμύρνην — Κωνσταντινούπολιν, 195 — Ἀποστέλλεται εἰς τὴν Μάνην, 225 - 226 — Ἀπέρχεται εἰς Πίσαν, 231.
- Ἄθανάσιος Χρηστόπουλος — Παρατήρησις ἐπιτινος ἐκθέσεως τῶν Πολιτικῶν του Παραλλήλων γ' δ' — Ἴδε καὶ Σελ. 272.
- Αἰκατερίνη Β' — Προσκαλεῖ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰ δπλα, 85 - 86.
- Ἄλεξάκης Βλαχόπουλος — Ἐνεργεῖ εἰς Ἰωάννινα, 208 — Προδίδεται, 314 - 315.
- Ἄλέξανδρος Κουμουνδουράκης — Διαγωγή του ἐπίβουλος, 321 - 323.
- Ἄλέξανδρος Μαυροκορδάτος — Παραλαμβάνεται Μέλος τῆς Ἀρχῆς, 260 — (Ἴδε καὶ Σελ. 272).
- Ἄλέξανδρος Σοῦτσοσ — Διαγωγή του ἐπὶ τῶν κινήματων τοῦ Θεοδώρου, 234 — (Ἴδε καὶ Σελ. 299).
- Ἄλέξανδρος Ὑψηλάντης — Ἀναγνωρίζεται Γενικὸς Ἐπίτροπος, 254 — Χαρακτήρ, 268 - 269. (Ἴδε καὶ 302-303 — Πολιτεία, 269. (Ἴδε καὶ 306 - 307) — Δυσσάρεσκειαι, 273 — Διεύθυνσις Ἀποστολῶν καὶ Προκηρύξεων, 280 - 292. (Ἴδε καὶ 345) — Σκοπὸς τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα καταβάσεως, 293 — Ἀπόφασις τῆς ἐξόδου του εἰς Δακίαν. Παρατηρήσεις, 296 - 304 — Προκήρυξις πρὸς τοὺς Φιλικοὺς Παρατηρήσεις, 305 - 307 — (Ἴδε καὶ Σελ. 382).
- Ἄλέξιος Ἰερεὺς Οἰκονόμου ἢ Παππαλέξης — Κατηχεῖται, 203 — Εἰσέρχεται εἰς Τριπολιτσάν, 370.
- Ἄλη Πασσὰς — Πρότασις ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως τῶν Ἑλλήνων, 208 — Ἀναφορὰ πρὸς τὸν Σουλτάνον, 315 — Πρότασις εἰς τὴν Συνέλευσιν τῆς Πρεβέζης περὶ τοῦ ὀπλισμοῦ τῶν Καπετανέων, 325 - 326 — Αἷτια τῆς ἐναντίου του κινήσεως τοῦ Σουλτάνου 328.

- Ἄλῃ Φαρμάκης — Πρότεροι περιστάσεις τούτου. Συμφωνία καὶ ἐνέργειαι μετὰ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνου εἰς τὴν κίνησιν τῆς Πελοποννήσου, 110 - 112.
- Ἀμβρόσιος Πρωτοσύγκελος — 338.
- Ἀναγνώστης Κοπανίτσας — 338, 349.
- Ἀναγνώστης Παπᾶ Γεωργίου, ἢ Ἀναγνώστάρης — Κατηγεῖται εἰς Ὀδησσόν, 185 — Ἀποστέλλεται εἰς Πελοπόννησον, 198 - 199 — Ἐνεργεῖ εἰς Ὑδραν, 201 — Διευθύνει Ἀποστόλους, 203 — Ἐνεργεῖ εἰς Πελοπόννησον, 205.
- Ἀνδρέας Ζαήμης — Γράφει πρὸς τὸν Χριστιανοπούλεως, 349. Πρὸς τὸν Μονεμβασίας, 350. (Ἴδε καὶ Σελ. 338). — Συνέρχεται εἰς Βοστίτσαν, 355 — Μεθοδεύματα, 370, 373 — 374.
- Ἀνδρέας Καλαμογάρτης — Εἰσέρχεται εἰς Τριπολιτσάν, 371 — Ἀποστέλλεται ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἀποτέλεσμα, 375.
- Ἀνδρέας Λόνδος — Συνέρχεται εἰς Βοστίτσαν, 355 — (Ἴδε καὶ Σελ. 338).
- Ἀνθιμος Γαζής — Ἐναντιοῦται εἰς τὸν Σκουφᾶν κλπ. 186 - 187 — Αἰ περὶ αὐτοῦ ἰδέαι τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Ἐταιρίας, 223.
- Ἀντώνιος Καρακατᾶς — 371.
- Ἀντώνιος Μ. Ἀντωνόπουλος — Συνεισφοραί, 383.
- Ἀντώνιος Πελοπίδας — Ἀποστέλλεται εἰς Πελοπόννησον, 205 - 206. Αἴγυπτον, 211, 290 — Προδίδεται, 320.
- Ἀριστείδης Παπᾶ — Ἀποστέλλεται εἰς Σερβίαν. Θανατοῦται, 299. — (Ἴδε καὶ Σελ. 278).
- Ἀρχηγοῖ τῶν Ἀφιερωμένων — 175 - 177.
- Ἀρχιποιμένες — 169.
- Ἀσημάκης Ζαήμης — Ὀνομάζεται μέλος τῆς Πελοποννησιακῆς Ἐφορίας, (Ἴδε καὶ Σελ. 338). — Συνέρχεται εἰς Βοστίτσαν, 355 — (Ἴδε καὶ Σελ. 373 - 374).
- Ἀσημάκης Φωτήλας — Συνέρχεται εἰς Βοστίτσαν, 355 — (Ἴδε καὶ Σελ. 373, 374).
- Ἀφιερωμένοι — 170.

B.

Βατικιώτης — Κατηγεῖται εἰς τὸ Ἴσμαήλιον. Δύναμις καὶ αἰσθήματα τούτου, 186.

Γ.

Γεράσιμος Ὀρφανός — Ἐξηγεῖται πρὸς τὸν Α. Ὑψηλάντην περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Δακίας. Διορίζεται μετὰ τοῦ Δούκα εἰς τὴν πολεμικὴν προετοιμασίαν τοῦ Ἰασίου, 301 - 302.

- Γερμανός Ἐσφιγμενίτης — Ἀποστέλλεται διὰ τὸν Ἄλφ Πασσὸν, 207.
- Γερμανός Παλαιῶν Πατρῶν — Κατηχεῖται, 206 — Ὀνομάζεται Μέλος τῆς Πελοποννησιακῆς Ἐφορίας, 340 — Συνέρχεται εἰς Βοστίσαν, 355. Προτάσις, 356 - 359. (Ἴδε καὶ 361) — Ἐνεργεῖ Ἀποστολὴν, 363 — Στρατηγήματα πρὸς ἀπάτην καὶ ἐναντίον τοῦ ἀναβρασμοῦ τῶν Τούρκων, 370, 873 - 374.
- Γερμανός Χριστιανουπόλεως — Διορίζεται μέλος τῆς Πελοποννησιακῆς Ἐφορίας, 340 — Συνέρχεται εἰς Βοστίσαν, 355, κλπ. 363 — Εἰσέρχεται πρῶτος εἰς Τριπολιτσάν, 369.
- Γεώργιος Καλαράς — Κατηχεῖται κλπ. 205 — (Ἴδε καὶ Σελ. 338).
- Γεώργιος Καστριώτης — 19 - 20.
- Γεώργιος Λεβέντης — Καταβάλλει, 161. (Ἴδε καὶ 245 - 246) — Ἀπαντᾷ τὰς ἐκ τῆς διαγωγῆς τινῶν ὀλεθροῦς ὑποψίας, 234 — Συντρέχει εἰς τὴν σύστασιν τῆς Ἐφορίας τοῦ Βουκουρεστίου, 245 — (Ἴδε καὶ Σελ. 272).
- Γενιτσάροι — 121 - 122.
- Γεώργιος Ὀλύμπιος — Συνωμόττει μετὰ τοῦ Δικαίου. Ἀνακαλύπτεται. Χαρακτήρ, 248 - 250.
- Γεώργιος Πάνου — Ἐφορος, 329 — Γράμμα τῆς Ἀρχῆς, 331.
- Γεώργιος Σισίνης — 338, 374.
- Γεώργιος Σέκερης — Κατηχεῖται πρῶτος εἰς Μόσχαν, 178.
- Γκίκας Γ. Γκιώνη — Ἐφορος, 329 (Ἴδε καὶ Σελ. 358).
- Γρηγόριος Δικαῖος, ἡ Φλέσας — Κατηχεῖται εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀποστέλλεται εἰς Ἰάσιον, 227 — Ἐπιβουλεύεται, 231 — Διαγωγή του εἰς τὴν Δακίαν, 233, 234 — Συνωμοσία μετὰ τοῦ Ὀλυμπίου κλ. 248 — Χαρακτήρ. Παραδοχὴ εἰς τὴν Ἀρχήν, 251 - 252 — Ἀποστέλλεται εἰς Πελοπόννησον, 280 — Σχηματίζει τὴν Βυζαντινὴν Ἐφορίαν, 309 — κλπ. 313 — Καταβαίνει εἰς Πέτσας. Ὀδηγία πρὸς τοὺς Πελοποννησίους, 351 - 354 — Μεταβαίνει εἰς Βοστίσαν, 355. Ἐξηγεῖται, 358. Ἀποτελέσματα, 361 — Διαγωγή εἰς Πάτρας, 364.
- Γρηγόριος Ναυπλίας — Κατηχεῖται, 204 — Εἰσέρχεται εἰς Τριπολιτσάν, 370.
- Γρηγόριος Πατριάρχης — Ἐξήγησις μετὰ τοῦ Φαρμάκη, 202 — Προκήρυξις περὶ τῆς Σχολῆς, 244 — Σύστασις πρὸς τὸν Θέμελην, 332.

Δ.

- Δερεμπείδες — 118 - 120.
- Δημήτριος Θέμελης — Ἀποστολὴ εἰς τὸ Αἶγαλον, 285 — Ἐνέργειαι, 332 - 334.

- Δημήτριος Παππατσόνης — 338.
 Δημήτριος Ὑπατρος — Ἀποστολὴ εἰς Αἴγυπτον καὶ
 Συρίαν, 211 — Εἰς Θεσσαλίαν κλπ. 285 — Προδοσία καὶ
 θάνατος, 316 - 318.
 Δημήτριος Ὑψηλάντης — Καταβαίνει εἰς τὴν Ἐλ-
 λάδα, 381 - 384.
 Δούκας Κωνσταντίνου — Ἴδε Γεράσιμος Ὀρφανός.

Ε.

- Ἐμμανουὴλ Ξάνθος — Κατηχεῖται εἰς Κωνσταντι-
 νούπολιν, 191 — Παραλαμβάνεται Μέλος τῆς Ἀρχῆς,
 193 — Ἀποστέλλεται εἰς τὸ Πήλιον Ὅρος, 228 — Πρὸς
 τὸν Κακοδίστριαν, 225, 233 — Ἀποβάλλεται, 253 — Ἐνερ-
 γεῖ τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Α. Ὑψηλάντου, 254. — Ἀποστέλ-
 λεται εἰς Βουκουρέστιον, 269.
 Ἐφορία — Γαλατίου, 235 - 238 — Ἰασίου, 239 - 241 —
 Βουκουρεστίου, 245 - 247 — Βυζαντίου. Καὶ διαγωγή αὐτῆς,
 309 - 312 — Ὑδρας, Πετσῶν καὶ Ψαρῶν, 329. (Ἴδε καὶ
 Σελ. 333) — Πελοποννήσου, 340.

Η.

- Ἡλία Χρυσοσπάθης — Κατηχεῖται εἰς Ὀδησσόν,
 185 — Ἀποστέλλεται ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς Μά-
 νην, 198, 199 — Διαγωγή του εἰς Ὑδραν, 201 - 202.

Θ.

- Θεόδωρος Βλαδιμηρέσκος — Τὸ πρὸ τῆς Ἐπανα-
 στάσεως Κίνημά του εἰς τὴν Βλαχίαν. Χαρακτήρ, 248-250.
 Θεόδωρος Δελιγιάννης — 370.
 Θεόδωρος Κολοκοτρώνης — Διαγωγή πρὸ τῆς Ἐ-
 παναστάσεως, 110 - 112 — (Ἴδε καὶ Σελ. 84.) — Μετά-
 βασις εἰς τὴν Μάνην καὶ ἐνέργειαι περὶ τοῦ Πολέμου, 369.
 Θεόδωρος Νέγρης — Ἀναφέρεται περὶ τῶν σκοπῶν
 τοῦ Γαλάτου, 196 — Διαγωγή του α' εἰς τὸ Ἰάσιον ὡς πρὸς
 τὸν σχηματισμὸν τῆς Ἐφορίας, 240 - 241· ὡς πρὸς τὴν σύ-
 στασιν τῆς Σχολῆς, 242· β' εἰς τὸ Βουκουρέστιον, 252· γ'
 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, 255 — Ἀναφέρεται πρὸς τὸν
 Κακοδίστριαν. Ἀποτελέσματα, 257 - 258 — (Ἴδε καὶ Σελ.
 261).
 Θεοχάρης Ρένδης — Κατηχεῖται, 205 — Διορίζεται
 Μέλος τῆς Πελοποννησιακῆς Ἐφορίας, 340.
 Θεωμᾶς Βαρθόλδος — 365.
 Θεωμᾶς Μέιτλαν — Ἡ πολιτεία του ὡς πρὸς τὴν ὑπό-
 θεσιν τῶν Ἑλλήνων, 321 - 322, 326.

I.

- Ἰάκωβος Ρίζος—Συντρέχει εἰς τὴν ὀφέλιμον διαγωγὴν τοῦ Μ. Σούτσου, 200—(Ἴδε καὶ Σελ. 302).
- Ἰγνάτιος Ἄρτης—Συντρέχει τὴν Φιλόμουσον Ἐταιρίαν, 129—Ἐνεργεῖ ὑπὲρ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας. Χαρακτήρ, 259-260—Ζητεῖται νὰ γνωμοδοτήσῃ περὶ τοῦ Πολέμου, 363 (Ἴδε καὶ Σελ. 272).
- Ἰερεῖς—151-169.
- Ἰωάννης Α. Καποδίστριας—Διαγωγὴ του εἰς τὴν Βιένναν ὡς πρὸς τὰς περὶ Ἐπαναστάσεως προτάσεις καὶ τὴν Φιλόμουσον Ἐταιρίαν, 128-129—Προσκαλεῖται Ἄρχηγός, 221, 253—Τὸ πνεῦμά του ὡς πρὸς τὴν Ἀποστολὴν τοῦ Μαυρομιχάλου, 265-266—Διαγωγὴ του ὡς πρὸς τὸν Ὑψηλάντην, 276-278.
- Ἰωάννης Βιλαέτης—371.
- Ἰωάννης Καραμάνος—371.
- Ἰωάννης Παπαδιαμαντόπουλος—Διορίζεται Ταμίας τῆς Πελοπονν. Ἐφορίας, 340—Συνέρχεται εἰς Βοστίτσαν, 355.
- Ἰωάννης Περρούκας—Κατήχησις καὶ μεθοδεύματα, 203—Εἰσοδος εἰς Τριπολιτσάν, 371—(Ἴδε καὶ Σελ. 338).
- Ἰωάννης Τομαρᾶς—371.
- Ἰωάννης Φαρμάκης—Ἀποστολὴ εἰς τὴν Θεσσαλίαν, 199, 202—Συνωμοσία μετὰ τοῦ Δικαίου, 248—Διορισμός διὰ τὰ Μαδεμοχώρια, 285.

K.

- Κλέπται—Τὸ σύστημα καὶ ὁ Τίτλος των, 34. 36—Χαρακτήρ, δύναμις, ἐπήρεια, 37-41—(Ἴδε καὶ Σελ. 82-84).
- Κόνσολοι Λεβαδείας—209.
- Κρεββατᾶς—Ἐνας τῶν πρώτων μετόχων τοῦ Πολέμου τοῦ 1769, 79.

- Κυριακός Κ. Καμαρηνός** — Ἀποστολή, διαγωγή καὶ θάνατος, 265-267.
- Κωνσταντῖνος Κολοκοτρώνης** — Συντρέχει εἰς τὴν ἐξολόθρευσιν τῶν Ἀλβανῶν. Καταδιώκεται. Θανατοῦται, 83 - 84.
- Κωνσταντῖνος Τουσίτσας** — Προδίδει τὴν Ἐταιρίαν, 320.
- Κωνσταντῖνος Ὑψηλάντης** — Διαγωγή πρὸ τοῦ 1806, 101 - 102 — Δραπέτευσις ἐκ τῆς Βλαχίας, 104 — Ἐπιστροφή μετὰ τοῦ Μίχελσων καὶ ἐνέργειαι, 105 - 106.

Λ.

- Λάμπρος Κατσώνης** ἄλλως γνωριζόμενος **Μαγγιὸρ Λάμπρος** — 87.
- Λεόντιος** — Διαδίδει τὸ Μυστήριον εἰς Ἰωάννινα κλπ. 206 - 207.
- Λιβέριος Ἰερακάρης** — 76.

Μ.

- Μαχμοῦτ Β'** — 117, 120.
- Μαυρομιχάλοι** — Συμμετέχουν εἰς τὸν κατὰ τὰ 1769 Πόλεμον, 79 — Χαρακτήρ ἐπὶ τοῦ Λάμπρου Κατσώνη, 87 — Ἐγκολπώνονται τὸ περὶ Ἐλλάδος Σχέδιον τῶν Γάλλων, 110.
- Μεχμέτ Σαήρ Ἐφένδης** — 365.
- Μεχμέτ Σαλήχ** — Φυλάττει ἀποκρύφους τὰς περὶ σφαγῆς Διαταγὰς, 366. (*Ἴδε καὶ Σελ. 371). — Προσκαλεῖ εἰς τὴν Τριπολιτσάν τοὺς Προεστῶτας καὶ Ἀρχιερεῖς. Ἐπικαλεῖται νέαν Δύναμιν, 367. (*Ἴδε καὶ Σελ. 370) — Κρημνίζει τοὺς βαρουτομύλους τῆς Δημητσάνης. Χαρακτήρ, 368-369.
- Μουσταφᾶ Παϊρακτάρης** — Εἰσέρχεται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκθρονίζει τὸν Μαμοῦτ Β'. Ἀφανίζεται, 115-117.
- Μοχάμετ Β'** — Κυριεύει τὴν Κωνσταντινούπολιν, 12—Ἐνδυναμώνει τὴν Ἐκκλησίαν, 28 - 34.

Μπαμπᾶ Πασσᾶς — Διαγωγή του ὡς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, 327.

Μπενάκης — Ἐνας τῶν Ἀρχηγῶν τοῦ κατὰ τὰ 1769 Πολέμου, 79.

N.

Νεόφυτος Δούκας — Μέλος τῆς Ἐφορίας Βουκουρεστίου. Αἰσθήματα περὶ τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ Κοραῆ, 246-247.

Νικηφόρος Παμπούκης — Κατηχεται εἰς Ὑδραν, 201 — Ἀποστέλλεται καὶ διαδίδει πρῶτος εἰς τὴν Πελοπόννησον τὸ Μυστήριον. Προδίδεται καὶ μεταβαίνει εἰς Πίσαν, 203-204.

Νικόλαος Γαλάτης — Κατηχεται εἰς Ὀδησσόν, 181. (Ἴδε καὶ Σελ. 282). Κηρύττεται Κόμης τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Φυλακίζεται εἰς Πετρούπολιν, 181-184 — Ἐπαπειλεῖ τὴν Ἐταιρίαν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Φονεύεται εἰς τὴν Ἑρμιόνην, 227-230.

Νικόλαος Γεωργακόπουλος — Εἰσέρχεται εἰς Τριπολιτσάν, 371 — Ἀποστέλλεται ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Χαρακτήρ, 375.

Νικόλαος Κανούσης — Ἀποστολή, 285.

Νικόλαος Λασπᾶς — Ἐνεργεῖ ὠφελίμως, 210.

Νικόλαος Λόνδος — 338.

Νικόλαος Σκουφᾶς — Πρῶτος Ἀρχηγὸς τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, 132-134 — Ἀπόπειραι εἰς Μόσχαν, 178 — Ὀρκίζεται μετὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, 180 — Κατηχεῖ τὸν Γαλάτην, 181-182 — Ἀποτυγχάνει ἀπὸ τὸν Γαζῆν, 186. Καταβαίνει εἰς Κωνσταντινούπολιν. Κατηχεῖ τὸν Ξάνθον, 187-191 — Φροντίζει τὴν χημικὴν κατασκευὴν τοῦ Φιλοσοφικοῦ Λίθου, 139 — Θάνατος. Χαρακτήρ, 194-196 — (Ἴδε καὶ Σελ. 161).

Π.

Παναγιώτης Α. Ἀναγνωστόπουλος — Ἐνας τῶν πρώτων Ἀρχηγῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, 132-134 — Ὀρκίζεται μετὰ τοῦ Σκουφᾶ,

- 179-180 — Κατηχεῖ εἰς Ἴσμαήλιον, 186. Εἰς Κωνσταντινούπολιν, 187-191 — Διευθύνει τὸ πνεῦμα τῆς Ἐταιρίας. Ἐπιβουλεύεται, 231 — Ἐναβαίνει εἰς Γαλάτσι, 233. Ἐπιτηδεύματα ὡς πρὸς τὴν σύστασιν τῶν Ἐφοριῶν καὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν Πατριαρχικῶν Προκηρύξεων, 234-247 — Ἐνακαλύπτει τὴν συναμοσίαν τοῦ Δικαίου, 248-250 — Διαφεύγει εἰς τὴν Ἰταλίαν, 258-259 — Προσκαλεῖται παρὰ τοῦ Α. Ὑψηλάντου, 269 — Διαβάλλεται καὶ κινδυνεύει, 270-279 — Καταβιβάζει εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Δ. Ὑψηλάντην, 381-384.
- Παναγιώτης Ἀρβάλης — Κατηχεῖται καὶ ἐνεργεῖ, 204 — Διορίζεται Ταμίης 240 — (Ἴδε καὶ Σελ. 338).
- Παναγιώτης Δημητρόπουλος — Κατηχεῖται εἰς Ὀδησσόν, 185 — Θανατώνει τὸν Γαλάτην, 229.
- Παναγιώτης Ζαφειρόπουλος — 338.
- Παναγιώτης Σέκερης — Κατηχεῖται, 191 — Καταβάλλει, 161 — Προδίδεται, 162, (Ἴδε καὶ 312) — Κατηχεῖ, 191 — Δυσαρεστεῖται περὶ τοῦ Ξάνθου, 193-194 — Παραδέχεται εἰς τὴν Ἀρχήν, 197.
- Πανοῦτσος Νοταρᾶς — Κατηχεῖται, 205 — Διορίζεται Μέλος τῆς Πελοποννησιακῆς Ἐφορίας, 340. (Ἴδε καὶ 338) — Ἐπιστολαὶ νουθητικαί, 346, 355.
- Παπᾶ Θύμιος — 107.
- Παπᾶ Μόσχος — Κατηχεῖ εἰς τὴν Στερεάν, 209.
- Πάργα — 68.
- Πέτρος Μαυρομιχάλης — Ἄπαιτήσεις παρὰ τῆς Ἀρχῆς. Ἄνταποκρίσεις, 261, 265 — Ἀποστολὴ τοῦ Καμαρηνοῦ, 265-266 — Συκοφαντία τοῦ Κουμουνδουράκη, 323-324 — Ἀποστολὴ τοῦ υἱοῦ του εἰς Τριπολιτσάν, 371.
- Ποιμένες — 169.
- Προεστώτες — 42-45.

Προκόπιος Κερνίκης — Συνέρχεται εἰς Βοστίσαν, 355 — (Ἴδε καὶ Σελ. 374).

Προμαντεία — 218.

Προφητεῖαι — 217-218.

P.

Ρήγας Φεραῖος — Ἐνεργεῖ ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος. Συλλαμβάνεται. Θανατοῦται, 88-94 — Παρατηρήσεις, 95-98.

Σ.

Σάββας Μπίνμπασης, ἡ Καμινάρης—299.
Σελήμ Γ' — Ἐπιχειρίζεται τὴν Τακτοποίησιν τοῦ Στρατοῦ. Πίπτει τοῦ Θρόνου. Θανατοῦται, 115 - 117.

Σερβία — 103.

Σκαρλάτος Καλλιμάχης — 243.

Σπυρίδων Χαραλάμπου — Συνέρχεται εἰς Βοστίσαν, 355 — Ἀποστέλλεται εἰς Ὑδραν, 358-359.

Στράτος — Συνεισφορά, 383 — Σύζυγος τούτου, 384.

Συστημένοι — 146 - 151.

Σωτήριος Θεοχαρόπουλος — 338.

Σωτήριος Νοταρᾶς — Εἰσέρχεται εἰς Τριπολιτσάν, 371. (Ἴδε καὶ Σελ. 338).

Σωτήριος Χαραλάμπου — Ὀνομάζεται Μέλος τῆς Πελοποννησιακῆς Ἐφορίας, 340 — Ἀλληλογραφία, 349-350 — Συνέρχεται εἰς Βοστίσαν, 355. (Ἴδε καὶ Σελ. 374).

T.

Τσολάκογλους — Προδίδει τὴν Ἐταιρίαν. Θανατοῦται παρὰ τοῦ Χουρσήτ Πασσᾶ, 319.

Υ.

Ὑδρα — Ἡγεμονεύεται, 49—Κατάστασις πρὸ τοῦ Πολέμου καὶ μετέπειτα, 48-50.

Φ.

- Φίλιππος Γρίν—322.
 Φιλόμουσος Ἐταιρία—129-130 — (Ἴδε
 καὶ Σελ. 66).

Χ.

- Χαλέτ Ἐφένδης—Ἐπινοεῖ τὴν σφαγὴν τῶν
 σημαντικῶν Ἑλλήνων, 365.
 Χατση Ἰαννούλης Κυριακός—Εἰσέρ-
 χεται εἰς Τριπολιτσάν, 371.
 Χατση Χασσάν Πασσᾶς—82-84.
 Χουρσήτ Πασσᾶς—Διατάσσεται νὰ παρατη-
 ρήσῃ τὰ κινήματα τῆς Πελοποννήσου, 325—
 Εἰσάγει Δύναμιν, 327-328.
 Χριστόδουλος Λουριώτης—Ἀποστέλ-
 λεται εἰς Ἰταλίαν, 194.
 Χριστόφορος Περραιβός— Παρατη-
 ρήσεις πρὸς τὸν Α. Ὑψηλάντην περὶ τῆς Ἑλλάδος,
 280—Ἀποστολὴ εἰς Ἥπειρον, 283-284.
 Χρύσανθος Μονεμβασίας—Ὀνομάζε-
 ται Μέλος τῆς Πελοποννησιακῆς Ἐφορίας, 340—
 Γράμμα τῆς Ἀρχῆς, 345—Εἰσέρχεται εἰς Τρι-
 πολιτσάν, 370.

